CONFUCIUS

Y. Carson.

Liverpool 1886.

S. 3.2.7.

E128
.C7
C66
1487
Jesuitana
Oversize

15385298
2/10/09

CONFUCIUS
SINARUM
PHILOSOPHUS,
SIVE
SCIENTIA SINENSIS
LATINE EXPOSITA.

Studio & Opera { *PROSPERI INTORCETTA,* *CHRISTIANI HERDTRICH,* *FRANCISCI ROUGEMONT,* *PHILIPPI COUPLET,* } *Patrum Societatis* JESU.

JUSSU

LUDOVICI MAGNI

Eximio Miſſionum Orientalium & Litterariæ Reipublicæ bono

E BIBLIOTHECA REGIA IN LUCEM PRODIT.

ADJECTA EST TABULA CHRONOLOGICA SINICÆ MONARCHIÆ AB HUJUS EXORDIO AD HÆC USQUE TEMPORA.

PARISIIS,
Apud DANIELEM HORTHEMELS, viâ Jacobæâ,
ſub Mæcenate.

M. DC. LXXXVII.
CUM PRIVILEGIO REGIS.

LUDOVICO MAGNO REGI CHRISTIANISSIMO.

POSTQUAM ab altero non ita pridem Orbe, Majeſtatem tuam, REX MAGNE, *adierunt cum inſigni apparatu potentiſſimi Siamenſium Regis Legati, exciti videlicet virtutis ac ſapientiæ tuæ famâ, quæ remotiſſimas in oras jamdudum penetraverat; adeſt nunc ab extremo procul Oriente Princeps è*

E P I S T O L A.

Regio Sinenſium Imperatorum ſanguine, Confucium *appellant, uno Sinenſium conſenſu habitus omnium, qui unquam apud eos floruerunt, Sapientiſſimus & Moralis Philoſophiæ pariter ac Politicæ Magiſter & Oraculum.*

Ab hujus ore, ſicuti quondam pendebant tria Diſcipulorum millia, ita modo ex ejus effatis ampliſſimum gubernatur imperium, ſtatuuntur leges, Gentis mores & civilia componuntur officia, denique in ejus doctrina perdiſcenda ſummorum Reipublicæ honorum ac Magiſtratuum obtinendorum ſpes una & ratio continetur. Hujus memoriam, libros, nomen ipſum Sinæ omnes, mirificè colunt, ipsíque adeo imperatores qui ad eas, ubi docebat olim, ædes (quæ tanquam ſapientiæ ſacraria ſervantur) ejuſque gymnaſia venerabundi ventitare non dedignantur: nec ſane immeritò; quippe qui ab tanto Magiſtro didicerint Summum cœli, ut vocabat ipſe, Imperatorem Regnorum omnium ac Imperiorum moderatorem & arbitrum adorare ac timere, ſubditos ſibi populos æquitate magna & charitate regere, fovere artes, orbem denique Sinenſem domi tot jam annos ac militiæ florentem, ſanctiſſimis inſtitutis legibuſque moderari.

Hic igitur ille Confucius *tibi ſe ſiſtit,* REX MAGNE, *curis tuis & Regia liberalitate in Gallias veluti deportatus, & ad Majeſtatis Tuæ pedes provolutus accedit, palam admiraturus ſapientiam tuam, & ſuam illam, etſi apud populares ſuos incredibili fama & exiſtimatione jactatam, Tuæ tamen nihilo ſecius, quam Soli Stellas, decedere confeſſurus.*

Hærebit ille, opinor, ad primum aditum atque conſpectum, & admiratione ſimul gaudióque defixus repertum ſibi

tandem

tandem Principem illum dicet, ad quem videndum nequidquam hactenus tanto ſtudio exarſerat. Cum enim egregius ille vir eximium, & qualem informabat animo, Imperatorem ſuis in libris adumbraſſet; ac neminem ſanè votis ſuis parem ex avitis Imperii Principibus reperire potuiſſet, in quem unum omnes regiæ illæ dotes conſpirarent, quíque illam numeris omnibus abſolutam formam ídeamque perfectiſſimi Principis referret, tunc in eas erupit voces Tái Kî Gîn Expectandus hic Vir *hic eſt, qui veniet aliquando, & divina quadam & admirabili ſapientia præditus talem ſe exhibebit, in quo nihil noſtra, nihil publica deſiderare vota poſſint.*

Nonne ille, ſi modo reviviſceret, ac Te, REX MAGNE, *contemplaretur, illum ipſum eſſe Te agnoſceret, quem proſpexiſſet animo, & incredibili gaudio perfuſus, voti ſe compotem eſſe factum exclamaret? Nonne tuam in adminiſtrando Regno ampliſſimo ſapientiam regibus omnibus proponeret, exempla tuis è moribus, leges ex effatis peteret? Tuam denique pietatem, clementiam, æquitatem, illam æquabilem in tanta rerum maximarum & negotiorum mole mentis ac vultûs ſerenitatem atque præſentiam cum tanta Majeſtate conjunctam, Principibus univerſis pro norma & regula eſſe vellet?*

Quoniam vero Philoſophus ille ſapientiſſimus, ſolo naturæ ac rationis lumine cognoverat, nihil religione antiquius homini eſſe oportere, ad eumque ſcopum unum ſuam ipſe doctrinam diſciplinamque referebat, ut mortales vitam omnem è ſupremi Numinis legibus præceptiſque componerent, idcirco nihil ipſi prius aut potius fuit, quam ut ſectas & pere-

grina dogmata, quæ in populorum exitium, ac Monarchiarum perniciem nata eſſe dictitabat, penitus profligaret. Hinc ejuſdem ea vox, hodieque inter Sinas celebratiſſima: Cum hu y tuon, Oppugna heretica dogmata. *Quantam igitur afferret homini pietatis amantiſſimo lætitiam, ſiquidem ad hæc feliciſſima legis gratiæ tempora pertingere potuiſſet, tua illa Rex tutandæ & amplificandæ Religionis, extirpandæ hæreſeos, pietatis propagandæ cura? Quibus Te laudibus efferret, cum hæreſim, hoſtem illam avitæ fidei ac regni florentiſſimi teterrimam, proculcatam & attritam, edicta, quibus vitam ducere videbatur, abrogata; disjecta templa, nomen ipſum ſepultum, tot animarum millia priſtinis ab erroribus ad veritatem, ab exitio ad ſalutem, tàm ſuaviter, tàm fortiter, tàm feliciter traducta, Galliam denique univerſam ſub Rege Maximo & verè Chriſtianiſſimo Chriſtianiſſimam aſpiceret?*

Non ille tantùm profectò miraretur ac prædicaret cætera Galliæ tuæ miracula, non tot arces omnibus & artis & naturæ præſidiis permunitas partim à Te dejectas & captas, partim extructas & erectas; non potentiſſimas & numeroſiſſimas claſſes quibus Aſiæ & Africæ terrorem attuliſti; non tot victorias de hoſtibus reportatas, quibus coronidem glorioſiſſimam impoſuiſti publicæ trophæum pacis: non viſenda illa, in quibus Regium ſplendorem & magnificentiam tuam explicas, Palatia; non flumina ultra montes tranſvecta; aperta & juncta maria; non tot artium & ſcientiarum gymnaſia & ſeminaria: hæc, inquam omnia, tantam admirationem ſapientiſſimo Philoſopho non injicerent, quantam hæc una Religionis, duce Te atque auſpice, de Hæreſi triumphan-

tis victoria, quam nec tentare quiſquam antea ſic auſus erat, nec ſperare; credere vero vix olim poterit ſera poſteritas, admirari quidem certe ac prædicare nunquam ſatis poterit.

Ego vero hujus unius rei & victoriæ tam incredibili fama præcipuè perculſus huc ab ultimis Sinarum oris adveni, magnum me longiſſimi Oceani feliciter emenſi operæ pretium feciſſe ratus, quòd his oculis ea videre mihi contigerit, quæ fama ubique ſparſerat, quam tamen ipſa re minorem eſſe deprehendi. Quam dulce mihi jam accidet, favente Deo, renavigare tot maria, reviſere optatiſſimam Sinam & illic iſta miracula, quorum teſtis oculatus extiti, prædicare! vel eorum certe recordatio tot laborum ac periculorum abſterget ſenſum, memoriam delebit, viam redeunti efficiet faciliorem, & quaſi complanabit. Jam mihi videor in medio Neophytorum ad me convolantium lætiſſimo conſeſſu, atque ipſorum etiam Ethnicorum, renarrare, quæ hic viderim, illos arrectis auribus animiſque adſtare ſuſpenſos, obſtupeſcere ad rerum magnitudinem ac novitatem, ſimulque Tibi, REX MAGNE, *Religioni, & Galliæ congratulari.*

Quibus porro incedent lætitiis, cum accipient ſuum illum Confucium *tanto à Te in pretio & honore habitum fuiſſe, ut ei cæteros inter Bibliothecæ Regiæ libros locum eſſe volueris? eumdem latio ſermone donatum, ejus effigiem ac libros necnon etiam & acta principum ſuorum, non ligneis tantùm illis, quibus Sina utitur, tabulis, ſed æreis & elegantiſſimis excuſos; eum denique, qui Sinico tantum in Imperio hactenus erat cognitus, jam per Galliam atque ex Gallia per omnem latè Europam brevi ſpargendum, ac tanti ab omnibus, quanti par eſt, ubique faciendum. Quas illi tum Ma-*

jeſtati Tuæ gratias agent, quibus Nomen tuum laudibus universi, quam fauſta comprecatione proſequentur! quæ vota Neophyti certatim pro tua incolumitate; pro felici rerum omnium, quaſcumque fueris aggreſſus, exitu; pro florentiſſimi Regni ac Religionis Catholicæ ſecundiſſimo illo curſu nuncupabunt? Et audiet illorum vota fortunabitque Deus Optimus Maximus, talemque Te Gallis & Orbi Chriſtiano diu ſervabit, qualem Catholica res & Eccleſia tota, qualem probi omnes tam tui, quam exteri vovent ac precantur, atque imprimis, qui præter cæteros eſſe amat gloriaturque

MAJESTATI TUÆ,

Devotiſſimus atque addictiſſimus;
PHILIPPUS COUPLET
Societatis Jesu.

OPERIS

OPERIS
ORIGO ET SCOPUS
NEC-NON
SINENSIUM LIBRORUM, INTERPRETUM, SECTARUM, ET PHILOSOPHIÆ, QUAM NATUTALEM VOCANT,
PROEMIALIS DECLARATIO.

VENIAM nobis dabit Europæus Lector, uti ſpero, ſi toto hoc opere, ſed hîc in primis dum totius operis quaſi fundamenta jacimus, multa ſolicitè perſequamur, & quidem minutiùs fuſiuſque quàm perſpicacia multorum ingenia, & talia cum ſint, brevitatis quoque ſtudioſa fortaſſe deſiderent: Quamvis enim placere his lucubrationem noſtram ſanè optemus, & verò ſperemus eruditæ multorum curioſitati non diſpliciturам, præſertim cùm de tantâ tamque politâ & ab oculis terriſque ſuis adeò remotâ antiquitate agatur; quoniam tamen (ut hoc ſemel clareque profiteamur) propoſitum nobis eſt non tam ſervire oblectamento & curioſitati eorum qui in Europa degunt, quam utilitati eorum qui ex Europa lucem Evangelicam ultimis hiſce terris allaturi navigant; prolixitatem quampiam, quæ alias vitio daretur, in hac Laconicæ peregrinæque gentis tanta caligine, non modo veniâ dignam; ſed planè neceſſariam eſſe duximus, & minimarum quoque rerum habendam nobis eſſe rationem; eò etiam magis, quòd placuit non huic tantùm explanationi, ſed omnibus quas in hoc genere alii deinde ſuſcipient, facem præferre, & ea jacere fundamenta, quæ ſubſtructionem iſtam, quantumvis aliorum deinde operâ

vel educatur altè, vel amplificetur, ſuſtinere queant. Ad quæ priuſquam progrediamur, non injucundum Lectori fuerit, occaſionem ſuſcipiendi operis cauſaſque cognoſcere.

Quo primùm tempore Societas Jesu aditum ſibi aperuit in Sinarum Imperium (anni ſunt centum eóque ampliùs) conati ſumus, eo planè modo quo apud alias omnes Nationes Evangelici Præcones uſi fuerant, Evangelium apud Sinas quoque promulgare; homines ſcilicet Religioſi, more, habitu, rituque religioſo: Verumtamen uſus ipſe ac ſucceſſus rerum haudquaquam votis reſpondens, brevi nos docuit, aliam planè viam, ſi quod operæ pretium vellemus facere, tenendam eſſe; propterea quod apud hanc gentem, cum Religio omnis jaceat, tum verò iis qui ſeveriorem quamdam ſanctioremque vitæ rationem noſtratium Cœnobitarum non abſimilem palàm profitentur (profitentur autem plurimi, & Bonzios vulgò nominamus) exiguus honor habeatur, ſintque ipſi ferè ex infima fæce hominum, nec modò litteris nullis, ſed ne iis quidem virtutum ſimulachris, quibus Ethnici gloriantur, inſignes: Fuerunt itaque è Sinis Viri graviſſimi, quos ipſi nobis privatâ jam conſuetudine devinxeramus, quique adeò res noſtras & conſilia propiùs penitiùſque inſpexerant, qui nos magnopere hortati ſunt, ut quando tot eſſemus litteris ſcientiiſque, uti jam ipſi compererant, exculti, ſuo nos literatorum ordini aggregaremus, ſeverioris vitæ ſanctitatem, quam ſuæ gentis Sacrificuli mentiebantur, nos citra externam cultûs aſperitatem ipsâ vitæ morumque ſanctitate ſatis ſuperque tueri & profiteri poſſe; ſic ſpem fore tandem proficiendi, & ipſis quoque Provinciarum Gubernatoribus, Viriſque Principibus perſuadendi quæ maximè vellemus; neque deinceps obnoxios fore vexationibus illis & contumeliis quibus improborum hominum petulantia peregrinos homines, & vel ideo quia Bonziorum ſpeciem referebamus, deſpicabiles inſectari conſuevit, & quas jam tum primi Socii non paucas, nec ullo tamen rei Chriſtianæ emolumento pertulerant.

Haudquaquam difficile fuit perſuadere quod ratio & uſus jampridem ſuaſerat, iis præſertim quibus aliud nihil erat propoſitum quàm omnes Chriſto lucrifacere, & hujus rei gratiâ non modò literatæ Sinarum genti literatos, ſed omnibus omnia fieri. Igitur ex illo tempore perſonam induimus cultumque Literatorum hominum; vixque induimus (quod incredibile videri multis poſſit) quando nos ſummi pariter infimique, hi quidem vereri, illi verò colere quaſi novos homines cœperunt, ipſique adeo Magiſtratus ad nos viſendi gratiâ cum ſplendido comitatu crebriùs adire. Sed enim ſolo cultu externo & teſtimonio paucorum, qui familiarius nobiſcum agebant, diu tueri literatorum nomen ac famam difficile erat, maxime

quidem apud eos, qui per inſignem plenamque ſuperbiæ ignorantiam quidquid eſſet terrarum extra fines ſuos rudem eſſe barbariem exiſtimabant : Quocirca neceſſarium fuit, præter idioma gentis literas quoque perdiſcere, & laborem labore cumulare. Eſt omnino Sinarum idioma, ſi quod aliud orbe toto, difficillimum : Multis grammaticæ præceptis continetur : vocabulis gens utitur monoſyllabis, iiſque pauciſſimis, quæ adeò ſubtiliſſimo linguæ flexu, ſibilove, necnon tono (propè muſico) modò hoc, modò illo affectæ, vim ſignificandi aliam atque aliam, & ſæpè rerum maximè contrariarum, accipiunt : Itaque dici vix poteſt quantum res hæc negotii faceſſat externis hominibus.

Tanta porrò vocabulorum penuria literarum copiam genuit; harum quippe ſummâ varietate vocum ſuarum ſimilitudinem atque identitatem diſtinguunt : Numerum quæris ? Fidem ſuperat. Unum dixiſſe ſatis ſit, tantum eſſe ut nullus dum Sinarum memoriâ tenere omnes valuerit, cùm tamen multi illorum à ſexto ætatis ſuæ anno exorſi vitam deinde totam in eis conſumant. Quamquam celare hoc nolim, eum qui quinque aut ſex literarum millibus uti noverit appoſitè, non ſolùm intelligere poſſe pleroſque librorum, quos Sinæ de moribus, & Officiis, & Republicâ, rebuſque olim geſtis plurimos conſcripſerunt; ſed ipſum quoque, tametſi Europæus ſit, commodè ſcripturum de quovis argumento, de quo nos inter & Sinenſes diſputandum fuerit.

Homines ergò juſtæ ætatis, nec pauci jam provectæ, & patriis in ſedibus rude literariâ ſi non laureâ pridem donati, emenſi majorem partem Orbis terrarum repueraſcebant inter Sinas amore Chriſti, & ab elementis ipſis exorſi cum incredibili labore & conſtantiâ paucis annis, aſpirante ſemper Numine, eam conſequebantur & linguæ & literarum peritiam, ut typis quoque ſcientias Europæas, ac ſanctiſſima Religionis Chriſtianæ myſteria vulgarent, intelligerentque ſtupentes Sinæ, literatorum utique nomine dignos eſſe, qui literas ſuas tam citò perdiſcerent, ac tot eſſent tamque præclaris ſcientiis ac diſciplinis inſtructi; ſecumque ipſi ſtatuerent, haudquaquam veras eſſe ſuſpiciones (quæ ut in gente politica multorum animis principiò inſederant) nos veniſſe in terras ſuas ſpecie quidem peregrinæ legis promulgandæ, re autem verà lucri vel honorum cupiditate impulſos, maximè quando de terris adeò longinquis profecti ſic inter ipſos vivebamus, ut nulli indigenarum eſſemus oneri, quin & pecunias muneris loco oblatas conſtanter repudiaremus, ultrò etiam profitentes nihil rerum ad vitam neceſſariarum nobis deeſſe.

In hunc modum primas gentis tenebras ac ſuſpiciones primus ille Sociorum labor atque induſtria feliciter diſcuſſerat, & jam de

Europæis, non hominibus modò, ſed etiam ſcientiis ac diſciplinis multi ſermones erant; verumtamen non adeò ſecundi, ut non & noſtra plerique ipſorum præ ſuis adhuc contemnerent, & non tam ad laudem ſapientiæ ſuæ nos accedere, quàm ab inertia & ruditate cæterorum barbarorum longiuſculè receſſiſſe dictitarent: Itaque feſtivè nonnulli, cùm priſco gentis proverbio ſolos Sinas utroque oculo præditos eſſe dicerent, cæteros autem mortalium planè cœcos, Europæis tamen hominibus unum jam oculum tribuebant. Placuit ergo Sociis arcana quæque gentis explorare, atque uti jam in terras ipſas tot clauſtris & cuſtodiis communitas penetraverant, ſic in intima quoque adyta tumidæ illius alteque de ſe ſentientis Philoſophiæ, ſi quomodo poſſent, adytum ſibi facere: Eo quidem conſilio, ut omnibus eorum placitis, inſtitutis, maximeque vetuſtis monumentis probè cognitis ac perſpectis, ſi quid inde lucis ac roboris ad annuntiandam ipſis & confirmandam Chriſtianæ Philoſophiæ veritatem peti poſſet, Apoſtolum imitati, utique peteremus, tumidique homines tandem vel inviti cognoſcerent (niſi quos fortè improbus ſui amor prorsùs obcæcaret) ſibi deeſſe veriùs quàm nobis, oculorum alterum, quando ipſi penitùs ignorarent noſtrates ſcientias, ad quas nos jam ſuam ipſorum Philoſophiam adjunxiſſemus.

Re ergo diligenter examinata cognoverunt Socii Philoſophiam Sinicam propè totam; florem certè ac medullam totius Philoſophiæ quatuor maxime libris contineri; hos nullum eſſe literatorum quin adoleſcens memoria jam teneret; ex his quo quiſque plus hauſiſſet ſcientiæ politico moralis, eò citiùs ad gradus literarios, ad honores, ac Magiſtratus promoveri: Ex his denique præcipua peti gentis oracula, & quaſi æternas Sinarum veritates. Itaque maximis animis rem aggreſſi hoc primùm egerunt, ut intelligerent libros iſtos, in quo dici non poteſt quantum laboratum ſit ac ſudatum; cumque nihil in eis requirerent quod adverſaretur rationi legique Naturæ, multa verò quæ mirificè faverent, ediſcere etiam atque in uſus ſuos convertere placuit. Reſpondit autem labori magno fructus item magnus: Veritates enim Chriſtianas ex principiis (ut opinabantur) ſuis deductas, ſuis priſcorum Regum & ſapientum ſtabilitas & illuſtratas authoritatibus teſtimoniiſque, verbis denique & ſententiis ſuis propoſitas atque adornatas, Sinæ jam non ut peregrinas & barbaras cum formidine quadam vel contemptu, ſed ut ſuas ſecundis auribus, & quidem venerabundi excipiebant: Neque pauci, quibus divina lux benigniùs affulgebat, promptis animis ſequebantur; & mox cognatis & amicis, ut eidem Philoſophiæ nomen darent, hortatores ac duces erant: Alii vero qui avaritiæ libidinumque vinculis implicati, vel ſtudio ſuperſtitionum à nobis erant alieniores, ſuſpiciebant tamen ingenium, memoriam, ſapientiam Europæorum

hominum

hominum : Certatim denique viri Principes, Gubernatores Urbium, & Provinciarum, quin & Colai, quorum dignitas authoritaſque prima eſt ab Imperatoriâ, libros noſtros ſuis Prologis cohoneſtabant, mirandis ſanè præconiis, cùm noſtros homines, tum verò legem divinam (quod unum nobis in votis erat) perſequentes.

Quandoquidem igitur nulli unquam Philoſophorum apud Europæos homines, imo nec ipſi quidem (ut opinor) Delphici Apollinis Oraculo tantum fidei vel authoritatis priſca ætas tribuerit, quantum China tribuit *Confucio* ſuo, ad hæc cùm Philoſophus iſte adeò non adverſetur doctrinæ lucique Evangelicæ, ut è contrario non vanè putemus futuros qui favere potius dicant, atque ad illam populares ſuos quodammodò manuducere, quando in libris ejus tot intermicantes rectæ rationis ſcintillas non ſine admiratione & voluptate obſervabunt : cum ea, inquam, ſit *Confucii* authoritas etiam apud vicina Sinarum regna, quis non videt, Evangelico Præconi eximios quoſdam uſus hinc poſſe exiſtere, dum is notitiam Veri Summique Numinis allaturus hiſce gentibus, doctrinæ ſuæ veritatem confirmabit, non Poëtarum authoritate (quod tamen Doctor ille Gentium, & quidem apud Athenienſes, facere non dubitavit) ſed authoritate Philoſophi iſtius, quo nihil ad noſtra uſque tempora veraciùs ſapientiùſque gentes iſtæ cognoverunt. Convictos ergo teſtimonio Magiſtri ſui, ſuiſque ipſorum armis feliciter expugnatos, ecquis non ſperet (propitio ſemper Numine) manus Evangelicæ veritati aliquando daturos ? Manus certè is dederat qui ſapientiâ quondam Sinicâ, & per hanc partâ dignitate poſt Imperatoriam ſupremâ perilluſtris, ſed tamen virtutibus Chriſtianis ſapientiâque cœleſti multo illuſtrior, & naſcentis Eccleſiæ columen *Siu* Paulus quondam Sinici Imperii Colaus cum ab eo quis ſciſcitaretur ecquid efficeret nova illa, quam Europæi homines afferebamus, doctrina ? Proprio gentis hujus Laconiſmo reſpondens & voce & ſcripto *Pu ju*; *çive fe*, inquit; hoc eſt, *Supplet illa & perficit quod Magiſtro noſtro* Confucio, *noſtræque literatorum Philoſophiæ deeſt*; *nefarias verò ſuperſtitiones cultumque dæmonum tollit ac radicitùs extirpat.*

His ergo de cauſis lucubrationem hanc noſtram luci publicæ damus, non ut Europæis hominibus Sapientiam Sinicam oſtentemus, ſed ut conſultum foret Miſſionum Orientalium Candidatis, ut arma ſubminiſtrarentur militibus, quibus iſtæ gentes, Duce Chriſto & auſpice, vinci à vobis non modò poſſent, ſed etiam gauderent ; ut eſcas haberent in promptu piſcatores hominum, quibus ineſcati Sinæ in retia agerentur ; ut denique ſacri negotiatores iis inſtruerentur mercibus, quibus iſtas nationes vehementer capi & delectari uſus centum & ampliùs annorum nos docuit. Et vero in Europa illa, ubi jam Socrates, & Platones, ubi Senecæ, Plutarchi propè viluerunt,

runt, an ſperemus fieri poſſe ut plauſum referat Sinicus noſter Epictetus? Niſi tamen Europæi, dum priſci Scriptoris canos attentiùs contemplabuntur non audeant ætatem tantam non venerari. Et ætas certè quidem ſuum rebus etiam vilioribus non raro dat pretium, ſic prorſus ut fragiles quoque teſtas, æreoſque nummos Viris etiam Principibus, & illis qui non minùs ſapientiâ ſuâ, quàm purpurâ reſplendent, in pretio faciat eſſe. Quibus adeo ſi munuſculi loco attuliſſemus nummos cupreos vetuſtiores Sinæ Imperatorum characteribus inſignitos; ſi item inſtrumentum illud magneticum, quod olim *Cheu cum* Sinici Imperatoris frater dono dedit legatis Cochinchinæ Regis, ut hoc auſtrum quò tendebant indicante, ſecuriùs certiùſque in patriam remigrarent, magnum utique munus cultoribus antiquitatis attuliſſe videri poſſemus, quamvis fortè rude & invenuſtum foret inſtrumentum illud, multáque jam ferrugine propemodum exeſum, & nequaquam cum nitore elegantiâque eorum, quibus Europa nunc abundat, comparandum: Sed nimirum juvaret Europæos homines illud videre, quod annis bis mille & quadringentis in ultimo Oriente extitiſſet.

Eſſe rude quid atque impolitum *Confucii* noſtri opus, ſi quidem cum elegantiâ & venuſtate Europæâ conferatur, nec ipſi inficiari poſſumus: Tametſi enim *Confucius* 51. ſuprà 500. ante Chriſtum annis ſit natus, doctrina tamen illa & principia politico-moralia, quæ ab eo poſteritati traduntur, identidem affirmat ipſe non eſſe ſua, ſed à *Yao* & *Xun* Legiſlatoribus accepta; qui Principes cum ante annos ter mille & octingentos vetuſtiſſimam Monarchiam gubernarint (uti etiam Tabula Chronologica, quam huic lucubrationi noſtræ attexuimus, Lectori declarabit) omnino fatendum erit, doctrinam hanc apud Sinas viguiſſe. Atque ita, quam nobis propè certa ſpes eſt lucubrationem hanc noſtram Miſſionariis quidem propter uberrimos quos ex ea percipient fructus, gratam fore acceptamque, tam etiam ſperamus apud eos omnes qui antiquitatem venerantur in aliquo ſaltem pretio futuram. Atque hæc de cauſis ſuſcipiendi operis, dicta ſufficiant.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

QUI LIBRI CLASSICI ET PRIMÆ Authoritatis.

NUNC ad ea, quæ inſtar fundamenti nobis erunt deſcendamus Libros in primis, & præcipua gentis monumenta, Authores eorumdem atque Interpretes; ut conſtet Europæis hanc olim cultu-ris vineam, qui librorum primæ, qui ſecundæ ſint claſſis; ex his quoſnam pede propè inoffenſo liceat decurrere, quos dubio lentoque greſſu ſeu explorare, quos apocryphorum inſtar rejicere, quos uti peſtilentes impioſque nec eminùs quidem ſalutare: de Interpretibus ſimiliter (quorum ingens copia, varietas, differentia) quos fugere, quos ſequi par ſit; quid cuique fidei, quantùmque ſit tribuendum, & in quibus potiſſimùm rebus. Etenim cùm ipſis *Confucii* temporibus & fides, & pietas, & familiæ Imperatoriæ majeſtas à multis negligeretur, & multùm ſanè deflexiſſet de ſpatio curriculoque ſuo conſuetudo Majorum; nec multò poſt civilia Regulorum bella alia ex aliis exardeſcerent, quibus deinde regiæ domus propè omnes implicatæ fuerunt; commune etiam maximeque atrox librorum incendium extitiſſet, quale nec Alexandria, nec ulla pars orbis vel ſenſit unquam, vel audivit: Silentibus, uti fit, inter arma legibus, & in magna armorum vitiorumque licentiâ & impunitate, credi vix poteſt, quot Sectæ, quot errores, & hæreſes, quot opinionum monſtra, peſteſque ſuperſtitionum in hoc medio terrarum horto (ſic namque Imperium ſuum Sinæ vocant) ceu inutiles noxiæque herbæ in agro jam neglecto deſertoque ſuccreverint, uti infra uberius declarabitur.

In hac gente nec librorum, qui jam ſcripti ſunt, eſt numerus, nec ſcribendorum finis: Principes tamen omnium & primæ claſſis partim ii ſunt ſemperque fuerunt, qui per antonomaſiam *U kim*, id eſt, *quinque volumina* dicuntur; partim qui *Su xu*, id eſt, *Tetrabiblion*; quatuor illi ſcilicet libri, de quibus ante ſumus locuti, & quorum explanationem Latinitate donavimus: Hi porrò cùm ſint Interpretes illorum, tametſi vincantur authoritate & antiquitate, uſu tamen atque utilitate vincunt: Jam verò primum, idemque præcipuum inter quinque memorata volumina *Xu kim* dictum, ſex libris conſtat; res trium maximè Regum *Yao*, *Xun*, & *Yu* complèctitur; è quibus hic quidem familiæ *Hia*, primæ familiarum Imperialium, Princeps fuit; illi vero Legiſlatores, & veri Solones gentis Sinicæ.

Singulorum itaque præclara plenaque prudentiæ politicæ documenta, leges, inſtituta; nec non eorum qui à conſiliis erant monita ſententiaſque literis diligenter conſignatas fuiſſe conſtat, tametſi nunc deſiderentur multa. De Operis vetuſtate nihil attinet dicere, quando fatendum eſt, ea quæ prioribus duobus libris referuntur, longè ante Moyſem fuiſſe conſcripta.

Quæ igitur ab Rege *Yao* geſta ſunt & conſtituta ſpatio centum annorum (tot namque tenuit Imperium, quod & auſpicatus fuerat annis 2357. ante Chriſtum) ii, qui *Xun* Succeſſori à commentariis erant, memoriæ poſterorum prodiderunt: Quamquam vitio deinde temporum, interierunt propè omnia; quæ extant, de Kalendario potiſſimùm agunt, & intercalaris anni uſu atque ordine; item de diluvio novennali, cui mederi bonus Princeps conatus eſt: multa ſimiliter interciderunt quæ de *Xun* Rege Optimates ſui litteris mandarunt: Quæ ad nos autem pervenerunt ea ferè ſunt, quæ dum luſtrat Imperii ſui Regiones modo has, modo illas, pio & ſalubri exemplo obſervabat; ritè ſemper caſtèque *Xam ti Supremo cœlorum Imperatori*, necnon nobiliorum montium fluminumque Præſidibus, ſed his inferiore ritu, ſacrificans. Extant item non pauca quæ ad ritus in Sacrificiis obſervandos, ad muſicam, ad reorum ſupplicia, & rectam ſubditorum gubernationem ſpectant. His autem uberiora quoque ſunt quæ de *Yu* Rege traduntur; ac primùm quidem quo labore & induſtriâ diluvii Sinenſis aquas in mare derivavit; quo pacto in Provincias omnino novem diviſerit Imperium, & docuerit quæ cuique cœlorum Regio; quæ conſtellationes reſponderent; quid unaquæque Provinciarum tributi nomine deberet pendere, & alia generis ejuſdem: Præter inſignia quædam documenta quæ ad ſubditorum commune ſolatium atque inſtitutionem tum ipſe tum Optimates ejus protulêre. Et hi quidem tres Principes, uti non alio jure vel nomine quam virtutis ac ſapientiæ ad Imperium fuerunt evecti, ita ſunt ab utrâque laude celebratiſſimi, & quæcumque poſteris ſuis reliquerunt vel exempla vel documenta Oraculorum ferè legumque vim tenent.

Tertio libro continentur ea, quæ imperante Secundâ Familiâ, ſeu domo Imperatoriâ, *Xam* & *Yn* dictâ, conſtituta ſunt, præſertim ab illius Conditore *Chim tam*, qui 1776. annis ante Chriſtum Imperium adivit, poſtquam ſcilicet vicerat ejeceratque impium *Kie*, cujus quoque facti ſui rationem dat in Comitiis operoſa gravique oratione. Referuntur eodem libro documenta Colai *Chum hoei* ad ipſum Principem, & ad hujus nepotem *Tai kia*: Alterius item Colai *Y yn* monita, digna quæ Principes Europæi meritò audiant & ſuſpiciant, vel hoc nomine, quod annis circiter mille ante urbem conditam prolata fuerint. Exinde legitur Imperatoris ex eadem Familiâ decimi-

decimi-ſeptimi, *Puon Kem* dicti, oratio, qua ſuos aliò commigrandi neceſſitatem edocet, ne ſedes & aula Regia tam crebris eluvionibus fluminis *Hoam ho* tandem obruatur: tranſlatâ verò jam Aulâ, quæ cujuſque ſint officia ſapienter edicit, & ad Priſcorum Regum imitationem cunctos hortatur. His proxima ſunt *Fu yve* Colai documenta, cujus viri ſpecies cùm Imperatori *Vu tim*, aliàs *Cao çum*, Principi religioſiſſimo divinitùs (ut ipſe quidem affirmabat) oblata fuiſſet per ſomnum, effigie coloribus expreſsâ, conquiri hominem, tandemque cæmentarios inter repertum, ſibi à conſiliis & ſecundum ab ſe eſſe voluit, ac plurimùm ejuſdem ſapientiâ prudentiâque profecit. Sequuntur deinde Principis *Vi-çu-ki*, & *çu-y* Colai præclara monita.

Tribus poſteris libris Tertia Familiarum Imperialium, *Cheu* dicta, præbuit argumentum: Referuntur autem maximè illa, quæ ſub primis quinque Principibus, necnon duodecimo, vel geſta ſunt præclarè, vel dicta. Extant itaque variæ orationes, tum à *Vu vam*, qui familiæ fuit Conditor, variis in comitiis pronunciatæ; quarum titulus *Çam xo*, *Chao cum*, &c. tum verò lucubrationes & documenta celebratiſſimi *Cheu cum*, qui cum eſſet *Vu vam* Imperatoris frater & deinde tutor pupilli Principis *Chim vam*, admirabile fidei, prudentiæ ſapientiæque ſpecimen dedit; Libellus etiam Reguli *Ki çu*, qui *Coreæ Rex creatus eſt*; præter multa multorum documenta ad rectam ſubditorum gubernationem, ad Religionem, & alias virtutes ſpectantia quæ dictis libris continentur. Et hæc quidem hactenus de 5. voluminum primo & præcipuo *Xu-Kim* ex quo, quoniam primæ eſt authoritatis in explanatione noſtrâ quædam ſubinde interſeremus.

Nunc de ſecundo, quod ab Odis & Poëmatibus, quibus totum conſtat, (*Xi Kim* dicitur) ſed breviùs agendum. Odarum pleræque imperante tertiâ Familiâ *Cheu*, paucæ, cum domus *Xam* ſive *Yn* rerum potiretur, in lucem prodierunt. Mores hîc & ſtatuta referuntur duodecim ferè Regnorum, quæ uni omnium principi, penes quem erat ſumma rerum, ſic parebant, ut tamen ſuis ſingula ditionibus imperitarent: In eis multa virtutis laus & commendatio: Multa graviter, & ſeverè, ſapienterque dicta; quamquam non diffitendum non pauca hîc ab Interpretibus reprobari tanquam ſpuria & merè fabuloſa: Ut eſt ridicula nativitas *Sie* & *Heu-cie* (à quibus ortum ducunt binæ familiæ Imperiales) ab Interpretibus pro fabulis habentur, ut nihil hîc dicam de figuris hyperbolicis in gratiam principum ex licentiâ poëticâ inſertis, quin etiam & blaſphemiis in cœlum & Deum tanquam injuſtum & de rebus humanis minimè providum ab impiis ſcilicet evibratis, ex quo non immerito opinantur Interpretes quædam in iis apocrypha & nullius

fidei habenda. Certè Odarum priſca monumenta immunia fuiſſe ab hujuſmodi labe vel unico *Confucii* teſtimonio convinci poteſt dum ait: *Trecentorum Poëmatum doctrinam totam eò dumtaxat reduci, ut* Su Uu Sie, *hoc eſt: Ne quid pravum, aut turpe cogitetur.* Eſt tamen horum Poëmatum magna authoritas; at ſtylus ſanè difficilis & obſcurus; obſcurum facit brevitas ſemper Laconica, & ſæpè metaphorica, & Proverbiis antiquiſſimis ornata: quamquam obſcuritas hæc ipſa reverentiam & authoritatem (uti fanis quibuſdam videmus uſuvenire) Poëſi tam arcanæ priſcæque conciliat.

Tertium volumen (ſi tamen volumen) *Ye-Kim* dicitur, odis quas dixi, multo etiam obſcurius, quippe merum ænigma; omnium omnino voluminum, ſi Commentarios exceperis, antiquiſſimum; quippe cujus Author fertur *Fo hi* Fundator ille gentis Sinicæ, & rudium agreſtiumque hominum primus Magiſter & alter Orpheus. Lineolis & quidem paucis tota res conſtat: Nos eas proximè hîc depingemus, unàque declarabimus, quoties & quomodo variatæ figuras novas, & quaſi nova rerum ſignificata conficiant. Annis mille & octingentis Monarchia ſteterat, cum tandem Oedipus apparuit, Regulus, inquam, *Ven vam*: hic lineolis octo octies inter ſe mutuo commutatis conatus eſt, octo rerum principalium mutuas viciſſitudines exponere: Conatus eſt idem *Cheu cum* filius, & quidem copioſiùs quam pater, ſed reverà tam hic quàm ille perobſcurè omnia myſteriis & ænigmatibus, hieroglyphicis notis, noviſque ænigmatibus ænigmata implicantes, quoad tandem quingentis ferè pòſt annis ipſemet *Confucius* nodum aggreſſus ſolvere; ſic arcanas Fundatoris Lineolas & interpretationes ipſas interpretatus eſt, ut omnia partim ad naturas rerum, maximè elementorum, & quæ cujuſque propriæ ſunt affectiones & qualitates, partim ad mores ac diſciplinas hominum retulerit. Quamvis igitur radix operis, ut dixi, antiquiſſima ſit, quoniam tamen reliqua omnia longo pòſt tempore prodierunt, memorati tres Interpretes Authorum potiùs nomen & authoritatem, quam Interpretum hîc obtinent: Ad hæc, cum obſcura ſint omnia, captuque difficillima, exiſtimavimus, librum hunc nonniſi tertio loco recenſendum eſſe. *Confucius* certè cùm primis illis Commentariis ſuis haud acquieſceret, jam ſenior denuò Commentari ænigmaticum opus cupiebat; ſed mors Viri conatus & vota antevertit.

Cæterùm obſcuritas tam antiqua, & antiquitas tam obſcura vanæ ſuperſtitioſæque poſteritati erroris non unius anſam præbuit: Rati quippe tanto plus ibi myſteriorum latere quantò minùs percipiebant, ad ſortes & auguria Lineolis ænigmaticis abuti cœpere: Nec ad hoc defuerunt ex Sectis *Tao* & *Fe* patroni erroris inſaniæque Magiſtri. Sed de hoc ænigmatico opere infra copioſior erit agendi locus.

Quarti voluminis titulum *Chun cieu*, quæ voces *Ver* & *Autumnum* ſignificant, *Confucius* eſſe voluit; à quo jam admodum ſene conſcriptum fuit. Hic ille variorum Principum res geſtas, vitia, virtutes, pœnas, & præmia narratione hiſtoricâ perſequitur: Orditur autem ab anno 49. Imperatoris *Pim vam* ex domo familiaque *Cheu* decimi-tertii, eamque ab *Yn cum* Regulo, qui eadem tempeſtate Regnum *Lu* (quod & natale ſolum Philoſopho præbuerat) clientelari jure obtinebat, per hujus ſucceſſores Regulos omnino decem, & annos 241. perducit ad *Ngai cum* Regulum duodecimum, cum quo & hiſtoriam terminat. Titulum operis ſui petivit ab Vere & Autumno, propterea quod cum virtute ſapientiâque Principis, effloreſcat, amœniſſimi Veris inſtar, Reſpublica; uti è contrario cum ejuſdem ſtultitiâ & improbitate, ceu Autumnali cœlo frondes ac flores, diffluere totam, marceſcere, & conſeneſcentis inſtar, tandem emori neceſſe eſt. Solebat autem, non defuturos olim qui perlectâ lucubratione iſtâ ſe noſcerent, id eſt, ſtudium ſuum publicæ utilitatis ac veritatis perſpicerent; ſed & futuros qui odiſſent ac damnarent; utique non alii quàm qui ſe & turpitudinem ſuam vivis iſtic coloribus expreſſam, & juſtas pœnas libidini, crudelitati, tyrannidi ſuæ propoſitas vel inviti contemplarentur. Commentatus eſt hunc librum perquàm eruditè *ço xi*, qui fertur fuiſſe *Confucii* diſcipulus, ediditque inſuper aliud opus, cui titulus *Que-yu*; id eſt, *Regnorum Placita* ſive axiomata.

Quintum denique Volumen, quod *Li-ki* inſcribitur, (quaſi dicant) *Rituum* & officiorum *memoriale*, decem libris conſtat: Collegerat hos *Confucius* ex variis Priſcorum libris ac monumentis; ſed quoniam trecentis circiter pòſt annis, hujus quoque exempla omnia juſſu barbari Imperatoris *Xi hoam ti* concremata ſunt; neque aliter deinde quam conſultâ grandævorum memoriâ reſtaurari potuerunt; dubium non eſt (& verò ſic affirmant Interpretes) quin deſiderentur aliqua; nonnulla etiam ſenilis memoriæ vitio, ne dicam induſtriâ quorumdam & malitiâ, irrepſerint, quæ aliena ſunt & apocrypha. Cautus igitur & prudens Lector apum hîc induſtriam imitabitur, & quæ ad rem faciant, rejectis aliis, ſibi ſeliget. Agitur autem toto hoc volumine de ritibus tam ſacris, quàm profanis: de officiis item cujuſvis generis quæ tempore trium Familiarum principum *Hia*, *Xam*, *Cheu*, ſed hujus maximè (qua imperante vixit *Confucius*) in uſu fuerunt; quæ ſcilicet parentum ſint erga liberos, quæ horum viciſſim erga parentes, quæ conjugum inter ſe, quæ amicorum, quæ hoſpitum domi, foris, inter convivia, &c. Rurſus quæ vaſa, quas cœlo victimas, quibus in ſacrificiis ac Templis, quæ majoribus jam defunctis fercula, quas dapes ac munera in funebribus eorum Aulis, quo ritu, quove apparatu, vel Reges, vel Opti-

mates, vel ipſum quoque promiſcuum vulgus adhibere oporteat; quin & artes liberales, muſicam in primis, item militarem jaculandi, regendi currus, ſtudiosè perſequitur; & claritatis gratiâ ſuis ſingula titulis diſtincta. Ad extremum miſcellanea quædam leguntur à *Confucii* diſcipulis inſerta, quorum Authores tum ipſi, tum Magiſter ipſorum fuiſſe perhibentur ab Interpretibus,tametſi ab aliis quoque velut apocrypha rejiciantur, quæ quidem P. Franciſc. Xaverius Philippucci ſingulari tractatu eruditè pertexuit,quo Interpretum judicia & criticas annotationes circa præfatos 5. libros claſſicos è Sinico Latinè in medium producit.

Atque hæc ſunt quinque illa primæ claſſis & authoritatis volumina, & quaſi primi fontes ſcientiæ politico moralis Sinarum: quibus deinde proximi ſunt quatuor libri, *Su xu* dicti, Philoſophorum *Confucii*, *Mem.ii*que opus: Hi porrò tametſi reverà cenſeri poſſint Interpretes 5. voluminum, utpote ex quibus hauſerunt doctrinam ſuam propè omnem, maximo tamen in pretio ſunt eorum libri, & memoratis 5. claſſicis Priſcorum voluminibus, quæ utilitate procul dubio vincunt, authoritate etiam pares ſunt, unde & *Lo kim*, hoc eſt, ſex volumina dicuntur, vel *U kim ſu xu*, id eſt, 5. volumina & 4. libri. Certè quiſquis ad litterarios gradus & laureas adſpirat, eum neceſſe eſt de quinque voluminibus nonniſi unum dumtaxat, cui pro arbitrio ſuo operam ipſe dederit callere; at verò quatuor hoſce libros nullus omnino eſſe poteſt, quin totos memoriâ & intelligentiâ complectatur: Cujus quidem legis plures cauſæ extiterunt; prima, quòd quidquid ferè eſt ſucci melioris in Priſcorum voluminibus excerpſerint, ſuumque fecerint ambo Philoſophi; altera, quod inventis Majorum ſuorum addiderint ipſi quoque non pauca; tertia, quòd multò planiùs quàm illi, multòque clariùs doctrinam ſuam proponant; poſtrema denique, quod expoliverint primævam ruditatem, & ſtylo cultiore at citra fucum tamen & faſtum nudam aureæ ætatis ſimplicitatem exornarint. Itaque perpulerunt nos eædem cauſæ, ut hoſce libros ex quibus de totâ Sinenſium Philoſophiâ ſtatuere poſſent Europæi, potiùs, quàm alios è Sinico in Latinum converteremus; quamquam nec illos ſic dimittimus, ut non identidem, quando res poſtulat, conſulamus, & fontes adeamus per nos ipſi, puraſque derivemus aquas in lucubrationem noſtram.

Tetrabiblii porrò quatuor omnino ſunt partes ſeu libri: Primus, qui *Ta hio*, id eſt *Magna ſcientia* inſcribitur; eſtque reliquorum comparatione minimus; docet Viros Principes ut benè feliciterque imperent; ab animi primum, necnon ſui totius curâ cultuque initium ſumere, deinde per familiæ ſuæ Aulæve domeſticæ rectam inſtitutionem, ad Regni, ac denique Imperii totius adminiſtrationem,

ſi eò

ſi eò cœlum provehat, gradum facere. *çem-çu Confucii* diſcipulus hunc in lucem edidit.

Alterius libri *Chumyum* dicti, titulus & argumentum eſt, medium ſempiternum ſeu medii vel aureæ mediocritatis conſtantia. *çu ſu Confucii* nepos ex filio, *Cemciique* diſcipulus, idemque Magiſter *Memcii* hunc vulgavit, & quædam de ſuo addidit; ſed & deſiderantur multa; ſic ut fragmentorum veriùs quàm libri ſpeciem habeat, & quia doctrinæ quæ traditur ſublimitas quandoque naturæ ipſius limites videtur excedere, eum Sinæ Magiſtri tanquam ſubobſcurum captuque difficilem, cùm numero ſecundus ſit, poſtremo tamen loco in Scholis exponunt.

Uſus quoque mirificos habet, & hoc ſecundo libro multò facilior, magiſque perſpicuus eſt Tertius 10. partibus conſtans qui *Lun yu* (quaſi dicant *Ratiocinantium colloquia* ſeu ſermones inſcribitur, propterea quod apophtegmatis *Confucii*, necnon diſcipulorum ejus, & variis hinc atque hinc quæſitis ac reſponſis totus conſtet. Itaque multus hîc ſermo de vitiis, de virtutibus, de officiis, de recto regimine; multa etiam, ne dicam juſtò plura, quæ, in Magiſtro ſuo *Confucio* cum obſervaſſent diſcipuli, memoriæ poſterorum, ut hi vel imitarentur, vel certè admirarentur, prodiderunt.

Quartus liber, ſi molem ſpectes, tres reliquos unus æquat; Author illius *Mem-çu*, ſeu *Memcius* jam ſæpiùs à nobis memoratus: de naturâ, ritibus, moribus, officiis diſputat; nulluſque Priſcorum propiùs ad noſtram philoſophandi rationem acceſſit: acutus eſt, multoque copioſior quàm *Confucius*: Et verò vicit hunc ipſe procul dubio facundiâ, at non item vitæ innocentiâ, modeſtiâ, ſeveritate ac probitate. Atque hæc de authenticis ac primæ notæ libris dicta ſufficiant à quibus proximum locum & authoritatem obtinent chronica Sinenſium, & ab his proximum rurſus, ſed longo proximum intervallo, locum obtinent alii libri quos inter *Kia yu*, id eſt, domeſtici ſermones, *Siao hio* parvulorum documenta, *Hiao-Kim* de obedientia, *Chum-Kim* de fidelitate quorum pars *Confucio* & ejus diſcipulis attribuitur, quæ omnia cum grano ſalis legenda, & conſideratè noſtris uſibus accommodanda ſunt.

PARAGRAPHUS SECUNDUS.

DE LIBRORUM CLASSICORUM Interpretibus.

NON poteſt non eſſe copia Interpretum, ubi tanta eſt librorum, qui ſcripti ſunt, & qui ſcribuntur copia. Certè nulla non ætas ſuos habuit. Eorum quidem librorum, qui *V Kim*, & *Su xu*, quinque ſcilicet antà memoratis Voluminibus & Tetrabiblio continentur, & quos deinceps per antonomaſiam *Claſſicos* vocabimus, Interpretes omnino ſexcentos eoque plures extitiſſe fama eſt: Non omnium ſingulos, ſed alios aliorum; ſic, ut hi *Xu Kim*, ſive libros hiſtoriales; illi Odas; alii libros de Ritibus & officiis; alii denique alios; nec pauci partem dumtaxat unius libri interpretati fuerint: Mendacii tamen ſuſpectam faciunt hanc famam qui operis *Sim li ta çiven*, dicti, hoc eſt, naturalis Philoſophiæ pandectæ, Auctores ſunt; hi quippe claſſicorum Voluminum non plures quam viginti numerant Interpretes, quos imperantibus Familiis *Cheu*, *Han*, *Tam*, &c. vixiſſe perhibent; in quibus ipſis cùm multa rurſus deſiderari doceant, ſugillent multa; eis tandem (quod adulterinos eſſe vel planè cenſeant, vel certè ſuſpicentur) Neotericos Interpretes ætatis ſuæ tanquam legitimos haud dubitanter anteponunt; ſuos interim citant omnino centum ſupra octodecim, qui ſub duabus poſtremis Familiis *Sum* & *Yven* floruerunt. Enimverò ſi de antiquioribus agatur, iis ſcilicet, qui ſub occaſum tertiæ Familiæ, *Cheu* dictæ, ſcripſêre; quandoquidem *Memcius* qui pertinuit ad eandem familiam & *Confucium* uno poſt ſæculo ſecutus eſt, ſuorum temporum calamitatem deplorans teſtetur, hæreſes *Yam* & *Me* invaleſcere; Priſcorum verò Regum & Sapientum doctrinam negligi & obliterari: Non injuriâ ſuſpecti nobis ſunt Scriptores & Interpretes illius temporis quo non errores ſolùm graſſabantur, ſed his arma quoque (ſeptem Regnis inter ſe de Imperio decertantibus) licentiam & impunitatem dabant. Duos quidem cæterorum facile principes, quibus *Lieçu* & *Chuam çu* nomen, Interpres poſteriorum temporum, *Chin-çu*, dictus, aliique non diſſimulanter erroris arguunt ac damnant, quod Commentariis ſuis permiſceant haud pauca deliramenta ex *Lao-Kiun*, aliorumque Sectis quæ vigebant eâ tempeſtate deprompta.

Succeſſit Imperiali Familiæ *Cheu* Quarta *çin* dicta, bellatrix in primis & triumphatrix Regulorum omnium, quorum adeò ditiones & Regna tandem in Provincias redegit; ſed eadem de literis &

hominibus litteratis peſſimè merita: Quamquam peccatum hoc non tam Familiæ fuit, quam unius hominis cum quo illa dici poteſt & ortum habuiſſe, & pariter occidiſſe: Fuit is *Xi hoam ti*, muri Sinenſis Author, bellis & victoriis nulli Regum Sinenſium ſecundus: Hic furiis neſcio quibus agitatus, & fatali prorſus odio literarum, cremari juſſit per Imperium totum libros omnes, exceptis iis qui de Agriculturâ, de arte medendi, & de ſortilegiis agerent, Authore ſcilicet *Lao Kiun*, vel potiùs Sectatorum ejus quibus eo favebat impenſiùs, quò magis impoſtorum deliramentis & mendaciis oblectabatur. Cùm ergò propoſitâ pœnâ capitali imperata fierent, Libri omnes Priſcorum Regum & Philoſophorum, *Confucii* in primis, nec non eorum qui hos interpretati fuerant, cum irreparabili damno rei literariæ flammis ubique terrarum abſumpti; & ne quid immanitati facinoris deeſſet, multi etiam hominum litteratorum collotenus humo defoſſi, partim gladio, partim ſagittis perierunt. Verùm paucis pòſt annis extinctâ cum Principe familiâ, ea quæ ſucceſſit, *Han* vulgo nominata, ordine jam quinta, quamvis & ipſa Sectæ *Lao Kiun* ſtudioſa fuerit: fuere tamen ex eâ Principes qui à literis & dogmatibus moribuſque Priſcorum adeo non fuerunt alieni, ut ſemiuſtas librorum reliquias, ſi quæ uſquam perſiſterent, confeſtim juſſerint colligi; parietibus item & ſepulchris abditos, quamvis jam ſemieſos ſituque perditos in lucem proferri; conſuli præterea grandes natu, ſi qui fortè quæ memoriæ quondam commendaverant pueri, etiamnum tenerent; nihil denique non adhibere operæ vel induſtriæ, quo tantæ literarum jacturæ mederentur. Remedii itaque plus etiam quàm ſperatum fuerat, allatum eſt: Non ſic tamen ut non multa remanſerint vel hiantia fragmentis ſuis & quaſi parte membrorum mutilata, vel alienis verbis atque ſententiis, ſeu relictis à vulnere cicatricibus, deformata, quæ tamen Sinenſis politica voluit manere intacta, ſic ut ne apicem quidem in iis immutare aut addere per leges unquam licuerit.

Sub hac interim Familia floruerunt librorum aliquot Interpretes, *Lieu*, *Cham*, *Pan*, *Kia*, *Chim*, *Vam*, aliique: Quos omnes Interpres, *Hu* dictus, enumerat qui ſcripſit imperante *Sum* Familia ſed antequam ad poſteriorum temporum Interpretes deſcendamus, operæ pretium fuerit præmittere notitiam aliquam duarum ſectarum quæ maximè hoc Imperium infecerunt, & litteratorum quoque ſenſum & animos aut omnino depravarunt, aut ex parte ſaltem corruperunt: Sic enim Europæus facilius diſcernet, qui tandem Interpretes ſint ſequendi, qui verò procul exterminandi.

PARAGRAPHUS TERTIUS.

BREVIS NOTITIA SECTÆ

Li lao Kiun *Philoſophi, ejuſque Sectariorum, quos in Sinis* Tao ſu *vocant.*

UT uberiorem notitiam Lectori demus ſciendum eſt, Authorem Sectæ hujus extitiſſe Philoſophum *Li lao Kiun* vulgo dictum aliàs *Pe yam*, vel *lao tan*. Coævus hic fuit *Confucio* tametſi hoc aliquanto ſenior: fabulantur autem, poſt annos unum & octoginta, quàm eum ſua mater utero geſtaverat, tandem ex ſiniſtro hujus latere viâ ſibi factâ prorupiſſe in lucem; genitricem verò ex tam prodigioſo partu mox periiſſe. Extant illius libri; ſed à ſectariis (uti creditur) haud uno loco vitiati. Nonnulla ſcripſit, quibus dignas Philoſopho ſententias inſeruit de virtutibus, honorum fugâ, contemptu opum rerumque humanarum, & de beata illa ſolitudine qua Animus, humanis rebus ſuperior, frui queat. Ubi verò de productione rerum agit, hanc inter cæteras affert ſententiam, quam tanquam nobiliſſimum Philoſophiæ ſuæ axioma Sectatores aſſiduè decantant, videlicet *Tao ſem ye, Ye ſem ulh, Ulh ſem ſan, San ſem van ve*, id eſt, *Lex*, ſive *ratio produxit unum, unum produxit duo, duo produxerunt tria, tria produxerunt omnia.* Quod hominis pronunciatum, quamvis ambiguum ſit atque obſcurum, uti ferè illa Priſcorum oracula eſſe ſolent; una res tamen certa eſt, primi ac ſupremi cujuſdam Numinis habuiſſe notitiam, quamquam aberrantem reverà notitiam, ut qui exiſtimarit, Numen eſſe corporeum, tametſi aliis quoque Numinibus, ceu Regem ſuis clientibus, dominari fateretur. Eum artis quoque Chimicæ Principem atque Authorem fuiſſe paſſim tradunt.

Cæterum qualiſcunque demum Magiſter ipſe fuerit, hoc quidem extra controverſiam eſt, poſt aliquot deinde ſæcula multos eorum qui diſcipuli illius erant, aut eſſe mentiebantur, pravos ac perditos homines extitiſſe, quippe artis Magicæ vel inventores inter Sinas, vel certè propagatores. Etenim quamvis haud deſint qui Magiæ ducant initium ab Imperatore quartæ Familiæ *çin, xi hoam ti* dicto, famoſo illo literatorum hoſte, adeoque & librorum quos propè omnes concremari juſſit; propterea quod is à Magis & impoſtoribus diſcipulis dicti *Li-Lao-Kiun* perſuaderi ſibi paſſus ſit, immortalitatis pharmacum reverà dari (*Cham ſem yo* dictum) potum videlicet qui

qui perennem vitam mortalibus conciliaret, quem proinde per inſulas conquiri juſſit: Magia tamen ſi non initium, maxima quidem cepit incrementa temporibus proximæ familiæ *Han* dictæ, quando ſextus illius Imperator cognomento *Vu ti*, Magiſtro cui *Li xao kium* nomen erat, totum ſe nefariis Magiæ ſtudiis dedidit; in Imperatricis fortè gratiam, quæ cum Priſcum literatorum & *Confucii* Philoſophiam aſpernaretur, anteponebat huic alteram Philoſophi *Li lao kiun*, atque, ut credibile eſt, jam depravatam; ſed vel hac de causâ fœmineæ curioſitati libidinique magis acceptam: Quod uti vulgatum fuit, magnus illico in Aulam concurſus extitit eorum hominum qui novam Sectam iſtam profitebantur: cumque per illud tempus obiiſſet Reginarum una, quam Princeps deperibat, neque jam ferre poſſet amiſſæ deſiderium, fuit ex illo Magorum grege qui umbram demortuæ præſtigiis ſuis attonito pavidoque Regi ſpectandam obtulit. Irretitus itaque tam pernicioſis artibus Rex, poſtquam multas inſanivit inſanias, & hauſto ſæpius immortalitatis potu, tandem tamen mortalem ſe eſſe ſenſit; morti jam proximus credulitatem ſuam, feris ſcilicet lachrymis deploravit, nefarias artes & artium Magiſtros deteſtatus. Haudquaquam tamen cum Rege extincta peſtis hæc fuit; quinimò ſi non ex eadem ſchola prodiit, certè quidem vixit eâdem imperante familiâ nominatus ille *Cham tao lin*; cujus deinde poſteri diabolicas artes longè latèque divulgarunt: Quos inter, præcipuum rurſus nomen ac famam quidam *Cham tao yven* conſecutus fuit. Demandata ſunt igitur creditaque amborum curæ jamque adeò tutelæ quotquot extant Imperio toto Sectæ hujus Fana portentis iſtis conſecrata; uti patet ex tabellis atque icunculis paſſim venalibus, quæ exhibent totum illum unà cum aſſeclis ſuis dæmoniorum, hominumque gregem quos in deorum numerum conſcripſerunt & *Sien gin*, hoc eſt, *immortales* vocitant: Et quidem Sectæ hujus Miniſtros perhonorifico titulo *Tien ſu*, id eſt, *cœleſtis Magiſtri* Imperatorum ſub familiâ *Tam* ſuperſtitio & inſania decoravit. Cujus quidem familiæ conditor Templum *Lao Kiun*, velut idolo, conſecravit, & is qui fuit ordine ſextus *Hiven çum* Imperator ejuſdem ſtatuam in Palatium ſuum introduxit. Jamque adeo poſteri quoque impoſtorum horum haud in vulgari ſunt honore, maximè quidem ii qui oriundi ex prima ſtirpe primo quoque loco ſunt geniti, gaudent enim perpetuâ dignitate Mandarinici quodammodo ordinis, peramplas in habitant ædes ac ſplendidas in quodam pago Provinciæ *Kiam ſi* dictæ; frequentant hunc ſanè multi, vel morbis ſuis petentes remedium, vel cupientes fatum ſuum, vitæque totius ſeriem edoceri: Quos ille, qui tunc *Tien ſu* dignitate ac munere fungitur, mendaciis ſuis atque præſtigiis eluſos, in ſyngraphâ ſuâ hieroglyphicâ aliiſque diabolicis artibus inſtructos, lætos plerumque,

& quamvis nummis, quos largè expendunt, propè vacuos, ſpei tamen plenos domum remittit.

Cæterùm maximè videntur invaluiſſe diabolicæ artes iſtæ temporibus familiæ *Sum* ſub tertio hujus Imperatore *Chin çum* dicto, qui anno ſui Imperii undecimo, & poſt Chriſtum 1011. præſtigiis aliorum ſomniiſque ſuis illuſus, librum à cœlo delapſum credidit, quam impoſtores ac Magi, vel horum adminiſtri cacodæmones, ex nobiliori portâ urbis regiæ noctu ſuſpenderant: Quem adeò librum magiis refertum pedes quæſivit credulus, & magnâ cum veneratione exceptum atque in interiora ſui Palatii regiâ cum pompâ illatum, aureo recluſum ſcrinio ſervari juſſit.

Ex quibus omnibus fit perſpicuum ſemper in deterius abiiſſe miſerabile Sinarum Imperium, & (quod initio dicebamus) plenos eſſe ſuperſtitionum, ac multiplici dæmonum pacto illigatas artes atque obſervationes, quibus peſtifera iſta hominum ſecta nunc utitur. Tales autem cum ſint, non pauci tamen ex Sinis adeo illas non aſpernantur, ut poſt invectam deinde Idololatriam, hâc imprimis magiſtrâ, multò etiam ſtudioſiùs eaſdem ſectati fuerint, & veteres novarum quoque acceſſione cumularint; ſic prorſus ut creber & maximè vulgaris earum hodieque apud Sinas ſit uſus: Quarum ſi ſpecimen aliquod ſibi dari Lector expetat: Illi, modò quidem figuras tum Hereſiarchæ ſui, tum Idolorum ſuorum vacuo in aëre ſpectandas offerunt attonitæ credulæque turbæ modo in prægrandi pelvi aquis plenâ mutationum imperii & ſectatorum ſuorum dignitates phantaſticas & novas præfecturas tunc obtinendas repræſentant. Modò poſt conſultas ſortes & invocatos cacodęmones penicillo ex aëre pendulo neſcio quę literarum monſtra vel in ſubjectâ chartâ, vel in ipſo pariete, vel in cinere deſcribunt; aliaſque hujuſcemodi pręſtigias & ſuperſtitiones exercent, quas inutile ſit hîc pluribus referri.

At profectò tantę pravitatis, non expers tantùm, ſed ignara quoque fuit Priſcorum Sinenſium ętas. Verumtamen qualiſcumque demum illa fuerit; nos certè ab ipſis Sinicę Miſſionis exordiis hoc ſemper egimus, ut omnes omnino tam priſcę, quàm hujus ętatis obſervationes penitus extirparemus: & idem Chriſtianorum quoque Scriptorum noſtro conſilio atque hortatu conatus fuit. Et hujus quidem ſectę conſilio & induſtriâ, paulatim jam priſci Reges quidam facti velut numina & alii atque alii ſpiritus jam antea incogniti prodiere, & quidem ſub titulo *xam ti* ſeu ſupremi cœli Imperatoris qui ſingulis pręeſſent ſinguli elementis, nullâ cum relatione vel dependentiâ ad ſupremam & unam in cœlo poteſtatem: Quin imò, quod longè, deteſtabilius eſt, hominem (cui *Cham Y* nomen) ex eadem ſectâ maximè ſub *Han* familiâ celebratum *Yo hoam xam ti*,

hoc eſt, *precioſi Auguſti ſupremique Imperatoris* titulo condecorare, erectis ubique ei ſtatuis & Templis, non dubitavit familiæ *Sum* (non octavæ ſed ejus quæ fuit decima nona) Imperator numero octavus *Hoei çum* dictus: quo factum eſt ut juſto Dei Judicio domus Regia ruinam agere cœperit, & talem quidem ruinam, ut Imperium, quod ſub principibus patriis jam ſteterat annis quater mille ſupra ducentos, ad alienigenarum Gentium, Tartarorum, inquam, Occidentalium jugum & poteſtatem tum primum tranſierit, cui ſervituti per annos 89. turpiter coactum eſt parere: quod quidem graviſſimis verbis expendit *Kieu Kium xan* Colaus imperante 21. familiæ *Tai mim* dum ſcribit in hunc modum; hoc tempore *Hoei çum* Imperator *per ſummam injuriam vili homuncioni attribuit titulum* Xam ti (ſeu ſupremi Imperatoris.) *Hic verò cum ſit omnium cœli ſpirituum ſummè auguſtus & venerandus ſpiritus; utique tam gravi affectus injuriâ non potuit non graviſſimè commoveri, & juſtiſſimis pœnis affligere Principem hunc & familiam denique ipſius funditus extinguere.* Sed de hac Sectâ jam ſatis: nunc ad alteram, quæ dein ſubſecuta eſt, progrediamur

---

PARAGRAPHUS QUARTUS.

BREVIS NOTITIA SECTÆ Foe Kiao *dictæ, ejuſque Sectatorum.*

DUCENTIS ſeptuaginta pòſt annis quàm *Han* Familia rerum potiri cæperat; poſt Chriſtum verò annis quinque & ſexaginta, teterrima peſtis, & quovis incendio pernicioſior, regiâ authoritate, Sinas invaſit, Idoli *Fe* Secta nefaria; ſimul cum Pythagoricâ metempſychoſi, cum plurimis fabulis ac ſuperſtitionibus, cum atheiſmo denique, & plurimis libris, quibus Sectæ principia, placita dogmata continebantur, ex Indiis in Chinam deportata. Quæ peſtis quoniam hoc tempore graſſatur latiſſimè, & libros ferè omnes Sectaſque Sinenſium, ſi Mahometanam fortè excipias, jampridem infecit; imò plurimarum ipſa mater eſt; Ad hæc, Chriſtianæ veritati noſtriſque conatibus vel maximè contraria, neceſſarium eſſe puto brevem hîc notitiam Lectori dare, & quæ illius apud Indos fuerit origo, quæ apud Sinas incrementa, quæ dogmata invexerit, altiùs aliquantò repetere.

Obtinebat Indiæ partem illam & Regionem, quæ Borealem inter & Auſtralem media eſt, & à Sinis *Chum tien cho* dicitur, Regulus *in fan vam*, cujus uxori *Mo-ye* nomen erat: Ex hac natus eſt illi

filius, *Xe* primùm, ſive *Xe Kiā* dictus (quo etiam nomine tota Bonziorum colluvies ac ſuperſtitio ſignificatur; Japonii tamen corrupto vocabulo Sinico *Xaca* fecere) deinde, cùm trigeſimum attigit ætatis annum, *Fœ* nominatus; qui an reverà homo fuerit, an merum diaboli portentum (quod Apoſtolus Japoniæ Franciſcus Xaverius opinabatur) ancipitis controverſiæ eſt. Certè ſi fabuloſa non ſunt quæ Sectatores de ortu ejus commemorant, cum S. Xaverio ſentiendum erit: Narrant autem Matri per ſomnum oblatam fuiſſe ſpeciem Elephantis albi, qui ſe per os in ejus uterum inſinuarit; unde etiam fama, conceptum fuiſſe ex Elephante; & aliorum multò verior ſuſpicio, ope dæmonis ex humano ſemine aliunde deportato ſub belluæ iſtius ſpecie fuiſſe conceptum. Apud Indos quidem albi coloris Elephas non tantum in pretio eſt, ſed etiam in veneratione, uſque eò ut ſi dubia fuerit illius poſſeſſio, Regna quandoque bellis committat, nec niſi cum multo ſanguine controverſia finiatur. Narrant rurſus in lucem fuiſſe editum ex latere dextro Matris ſuæ, quæ adeò mox à partu interierit: Sic ut Salvator ille (quemadmodum Sectatores jactant) generis humani, ne Matris quidem ſaluti conſulere potuerit: Nimirum vel hinc intelligas, plus viperæ quàm hominis habuiſſe hoc monſtrum hominis. Et vero character *Fœ* compoſitus ex *non* & *homo*, id innuit. A partu mox pedibus conſtitit, & paſſus omnino ſeptem progreſſus, alterâ manu cœlum, alterâ terram indicans, *Tien xam, Tien hia to ngo guei çun*, id eſt, *in cœlo, terrâque ſolus ego ſum venerandus*, clarâ voce pronunciavit, ne cuiquam dubium poſthac eſſe poſſit, quo tandem Patre ſit progenitus.

Acciderunt hæc anno Monarchiæ Sinicæ 1909. ante Chriſtum 1026. quo tempore *Chao vam* quartus è tertiâ Familiâ *Cheu* dictâ Imperator rerum apud Sinas potiebatur. Anno 17. ætatis ſuæ *xe kia*, ſive *xaca*, tres uxores duxit. Filium genuit, cujus nomen tribus literis *Lo heu lo* Sinenſes exprimunt: Nec multò pòſt humanis rebus curiſque renuntians, & pœnas ſcilicet daturus extinctæ ſui causâ Matris, conceſſit in ſolitudinem novemdecim jam natus annos. Hîc ſe quatuor Gymnoſophiſtis, qui *Jogues* in India vocantur, inſtituendum tradidit; quoad ætatis ſuæ anno trigeſimo, dum fortè prænuntium Solis boſphorum contemplatur, unico illo ſideris intuitu totam repente eſſentiam Primi Principii perſpectam habuit, & divinitate neſcio qua de repente afflatus, *Fœ*, ſive Numen (in Indiis *Pagode* dicitur) evaſit. Ex diſcipulo itaque Magiſter, ex homine jam Deus, doctrinam ſuam impertiri cœpit mortalibus. Nec defuit hîc filio (certè quidem Miniſtro ſuo) malus dæmon, cujus ope multa patravit quæ detinerent cœcos mortales vel rei novitate, vel miraculo prorſus attonitos: Quæ ipſa multis magniſque Voluminibus & iconibus prorſus elegantibus expreſſa Sinæ vulgaverunt. Annos

omnino

omnino novem ſupra quadraginta dirus impoſtor dogmata ſua longè latèque per Orientem vulgavit, quo ipſe tempore *Salomon* Rex fluentis Sapientiæ ſuæ rigabat Occidentem.

Fidem ſuperat quod de multitudine diſcipulorum ejus traditur; extitiſſe ſcilicet octoginta millia, quorum ſingulis ſuus vel Gymnoſophiæ, vel Idololatricæ dignitatis gradus fuerit: Atque univerſim tota colluvies eorum hominum qui impenſiùs ac religioſiùs ſectantur hunc impoſtorem, apud Sinas quidem *Sem* & *Ho xam*, à Tartaris *La ma ſem*, à Siamenſibus *Talepoii* denique à Japonibus, vel potius ab Europæis hominibus *Bonzii* nuncupantur. Narrant autem ex portentosâ multitudine illâ ſelectos fuiſſe quingentos; ex his centum; ex centum rursùs alios decem, qui deinde Magnatum nomine & dignitate inſignes encomia Magiſtri ſui, poſtquam is exceſſit è vitâ, quinque millibus Voluminum complexi ſunt.

Etenim ſenſit tandem aliquando novus hic Deus ex immortalium numero ſe non eſſe, cùm 79. ætatis anno deficere ſe viribus, urgeri morbo fatóque ſenſit. Cæterùm nunquam pernicioſior humano generi, quàm cùm pernicioſus eſſe deſinebat: Teterrimum quippe virus Atheiſmi jam moriturus evomuit, diſertè profeſſus, ſe per *annos quadraginta eoque amplius non declaraſſe mundo veritatem;* ſed umbratili & metaphoricâ doctrinâ contentum figuris, ſimilibus, & parabolis nudam veritatem occultaſſe: At nunc tandem, quando eſſet morti proximus, arcanum ſenſum animi ſui ſignificare velle: extra *vacuum* igitur & *inane* (*Cum hiu* Sinæ vocant) primum ſcilicet rerum omnium principium, nihil eſſe quod quæratur, nihil in quo collocentur ſpes noſtræ. Hæc diri impoſtoris ultima vox; & Atheiſmi prima radix; quamvis hodieque mendaciorum ac ſuperſtitionum tenebris abdita, ceu humo defoſſa vulgus imperitum lateat: Hinc etiam celebris illa doctrinæ in *exteriorem* & *interiorem* diſtinctio, quam mox declaraturi ſumus.

Cadaver odoratis lignis pro more gentis concrematum fuit, cineres verò, in homines, ſpiritus, dracones maris (ut aiunt) diſpertiti: Ad Inſulæ Ceilani Regem dens unus dono miſſus: Quem deinde Conſtantinus Brigantini Ducis frater, dum res & arma Luſitanorum in India procurat, cætera inter ſpolia fortè captum flammis tradi juſſit, ac redactum in cineres in profluentem diſpergi, immensâ vi auri, quam ei redimendo per legatum ſuum Rex barbarus offerebat, Chriſtiano regioque animo contemptâ. Quod autem dicatur à Maffeo cæteriſque noſtratibus hiſtoricis, ſimiæ cujuſdam, quæ magnâ ſuperſtitione coleretur, eum dentem fuiſſe, non errori tribuendum eſt; ſed quod nefarius ille dæmon, cum aliis atque aliis formis ac nominibus alibi colatur, tum in eis terris, unde Luſitani dentem ſuſtulerunt, ſimiæ figura in veneratione ſit. Etenim

præter alias ineptiſſimas fabulas hoc quoque Sectatores credulæ multitudini perſuadent, Magiſtrum hunc ſuum per metempſychoſim octies millies natum fuiſſe, modò ſub his, modò ſub illis belluarum aliarumque rerum formis; noviſſimè verò ſpecie Elephantis albi conceptum, mortalibus opitulandi causâ rediiſſe.

Is ergò præter eam, quàm dixi, diſcipulorum turbam, diſcipulum unum longè ſibi chariſſimum, impietatis ſuæ primum hæredem & propagatorem reliquit; nomen illi *Mo o Kia ye*; cui etiam in mandatis dedit, ut libris omnibus, quos de doctrinâ ſuâ in lucem ederet, præfigeret hæc verba *Ju xi ngo ven : Sic ego accepi :* Neque aliis rationibus aut argumentis uteretur; ut planè videatur, hunc quoque faſtum præter inſanias alias didiciſſe ab hoc Magiſtro quæ quinque circiter pòſt ſæculis ſecuta eſt Pythagoræorum Schola.

Alterius item Magiſtri ſe antiquioris (reverà cacodæmonis) ipſemet *Fœ*, ſive *Xaca*, facit in ſuis libris mentionem; Sinis *O-mi-to*, Japonibus corrupto rursùs vocabulo *Amida* vulgò dicitur. Vixit is in Orientali India, ſive Bengala, Ubi & Elyſios eſſe campos, Sinicè *çim tu*, Bonzii fabulantur. Amidæ vero tanta perhibetur eſſe Sanctitas, & tot ejus tantaque merita, ut quiſquis eum deprecatus fuerit, criminum ſuorum, quamvis innumerabilia ſint, veniam conſequatur: Nihil ergo crebrius in ore plurimorum Sinenſium, quàm duo hæc monſtra *O mi to*, *fœ*, quo ſociatis amborum nominibus ac meritis purgatiſſimi evadant; mox ſcilicet eorumdem impulſu iterum atque iterum priſtinæ libidini, avaritiæ, perfidiæ, nulliſque non flagitiis habenas omnes impunè laxaturi.

Duplicis porro doctrinæ, cujus ante mentionem fecimus, vis hæc & ratio eſt, ut *exterior* ad *interiorem* quaſi manuducat; & tamdiu in uſu ſit illa (quam adeo *ſubſtitutam*, Sinicè *Kiven* vocant) quoad altera, quam *xe*, id eſt *veram* ſolidamque eſſe docent, in animis eorum qui capaces fuerint (ſunt autem è plebe pauciſſimi) firma conſtiterit: ſimili rem declarant: Lapideum fornicem molitur quiſpiam; ligneum procul dubio primùm excitat qui lapideo, quoad is perficiatur ac firmitatem obtineat, fulcri ſit inſtar: illo perfecto firmoque, ligneus utique diſſolvitur & abjicitur; quippe cujus jam nullus ſit uſus.

Exterioris ac ſuppoſititiæ doctrinæ hęc ſumma eſt: Boni & mali, pravi rectique diſcrimen dari: adeoque & præmium & pœnam, & ſedes huic & illi deſtinatas: Beatitudinem triginta duabus figuris, & octoginta qualitatibus obtineri: ipſum *Fœ*, ſive *xaca*, numen eſſe, & Salvatorem mortalium; horum quippe causâ, quod aberrantes à via ſalutis miſeraretur, natum eſſe; horum crimina per ipſum expiari; quibus expiatos ſalutem à morte conſequi, & in altero Mundo feliciùs renaſci: quinque dari præcepta: primum, ne rei viventi

dematur vita : ſecundum, ut abſtineatur furto : tertium, flagitio & tupitudine : quartum, mendacio : quintum, vino. Sic nimirum ſalutis noſtræ hoſtis honeſti rectique ſpecie fraudes & inſidias ſuas occultat. Sex item opera miſericordiæ Sectatoribus præſcribuntur : Hoc in primis, ut benignè foveant alantque Bonzios, exędificent eorum Cœnobia & Fana; ſic quippe non defuturos qui precationibus ſuis pœniſque ſpontaneis debita peccatis ſupplicia exſolvant : papyraceas item maſſas auri vel argenti ſpeciem referentes, (inventum poſterioris ætatis) ad hęc, veſtes ſericas, aliaque id genus in funeribus crement; fore enim ut in alterâ vitâ tantumdem veri metalli veręque ſupellectilis inveniant, & copia ſuppetat earum rerum quibus ibidem ad amictum victumque opus ſint habituri, & quibus truces illos & alioquin inexorabiles cuſtodes clauſtrorum octodecim (tot namque apud inferos conſtituunt) placare poſſint ac ſibi conciliare : Hæc autem ſi neglexerint, proculdubio ad inferos per ſex viarum unam pręcipites ituros; & ſic ituros, ut in perpetuâ quadam metempſychoſeos rotâ, modo belluarum; modo hominum, aliiſque formis innumeris miſere renaſcantur : viarum quoque ſingulas operosè deſcribunt, & multas alias nugas; & anilia planè deliramenta congerunt; quæ longum foret hìc commemorare : Pręconi tamen Evangelico perſpecta eſſe prorſus utile futurum cenſeo; cum magni referat, eorum, quibuſcum tibi perpetua dimicatio eſt, exploratas habere res omnes.

Verùm nunc ad *interiorem* doctrinam, & occultiſſimas fraudes inſidiaſque gradum faciamus; & dejectâ ſubſtructione metaphoricâ ſpecioſum illum veritatis arcanę fornicem, cujus firmitatem (cùm ſit inaniſſimus, ipſaque inanitas) tantopere tamen deprędicant, ſtudioſius contemplemur. Sed arceatur hinc primùm rude vulgus; (hæc eſt nequiſſimorum hominum prima cautio) ſimplex enim & credula multitudo tartari metu ſimilibuſque fabulis utique debet in officio contineri : Soli nobiles ac literati ſpectatum veniant; atque ex cœnobitis ipſis ac Bonziis illi dumtaxat qui ſecreti capaces ſint ac perſpicacitate ingenii cęteris antecellant.

Summa doctrinę, quam vocant *interiorem*, ſolidam, veram, hęc eſt, *Cum hiu*, *vacuum* neſcio quod, & *inane*; principium eſſe finemque rerum omnium. Ex hoc primos humani generis parentes originem duxiſſe; in hoc, ubi vivere deſierunt, reverſos eſſe; neque aliam totius eſſe generis conditionem. Imo vacuum ipſum (inquiunt) noſtrum eſſe, noſtraque ſubſtantia eſt, ſic, ut ex illo pariter & elementis quidquid uſquam rerum eſt producatur; & in idem per interitum deinde reſolvatur ac redeat : omnino ſolis figuris & qualitatibus diſtingui ac differre omnia, ceu aquam vaſis aliis atque aliis impoſitam : Nunc item per floccos in nives extenuatam, nunc ci-

nerum inſtar effuſam in nebulas, aliquando procuſam in loricas congelaſcentium aquarum, aliquando in lapides grandinis ſeſe conſtringentem; ſimiliter quoque ut æs, & aurum, ex quo modo hominem modò leonem, modo quamcumque aliam ſupellectilem conflet Artifex, utique diverſa; verumtamen liquefacto dein metallo, prorſus unum quid idemque. Sic ergo quæcumque exiſtant, vitâ, ſenſu, mente prædita, quamvis inter ſe uſu & figurâ differant; intrinſecè tamen unum quid idemque eſſe, quippe à principio ſuo indiſtincta.

Hoc autem principium; cum doceant eſſe prorſus admirandum quid, purum, limpidum, ſubtile, infinitum quod nec generari poſſit, nec corrumpi, quod perfectio ſit rerum omnium, ipſumque ſummè perfectum, & quietum, *negant* tamen, *corde*, *virtute mente potentiave* ullâ inſtructum eſſe. Imo hoc eſſe maximè proprium eſſentiæ ipſius; ut nihil agitet, nihil intelligat, appetat nihil. Quocirca quiſquis benè beatèque vivendi ſit cupidus, huc aſſiduâ meditatione, ſuique victoriâ eniti oportere, ut principio ſuo quamſimillimus affectiones omnes humanas domet ac prorſus extinguat; neque jam turbetur, vel angatur re ullâ, ſed extatici prorſus inſtar abſorptus altiſſimâ contemplatione, ſine ullo prorſus uſu vel ratiocinio intellectûs, divinâ illâ quiete, qua nihil ſit beatius, perfruatur: quam ubi nactus fuerit, communem vivendi modum, & doctrinam tradet aliis, & ipſemet ſpecie tenus ſequatur; clam vero ſibi vacet ac veritati; & arcanâ illâ quiete, vitæque cæleſtis inſtituto gaudeat. Hæc myſterii ſumma. Nulla interim pravi rectique mentio, nulla præmii vel pœnæ, nulla divinæ providentiæ, vel immortalitatis animorum. Unum loquuntur *vacuum*, & reale *nihil*; idque, ut vidimus, confuſiſſimum; ad hoc rerum ortum interitumque referunt; imo hoc ipſum eſſe res omnes, in quas aſſiduè tranſmigret ac transformet ſeſe per quatuor viarum unam, vel *uteri*, vel *ovorum*, vel *ſeminis*, vel *mutuæ converſionis*: Sic ut unum idemque chimæricum principium ſit homo, leo, lapis, omnia. Ex illius ergo contemplatione chimæræ tota (quemadmodum narrabam) beatitudo petitur: cui contemplationi qui vacant impenſiùs, cenſentur ad propriam novamque rurſus Sectam pertinere.

Hæc alio nomine *Vu guei Kiao*, ſive nihil agentium ſecta dicitur, nec multum diſſimilis ab ea cujus jam meminimus, quæ quidem cum diu antè viguiſſet inter Gymnoſophiſtas Indiæ, tùm apud Sinas quoque florere cæpit imperante *hoei ti*, qui fuit ſecundus è ſeptimâ numero Familiâ, *çin* dictâ, ducentis nonaginta circiter annis poſt Chriſtum: Quod autem magis admireris, Optimates ipſos Imperii, & Summos quoſque Viros invaſit exercuitque hæc inſania, ſic prorſus ut quò quiſque propiùs ad naturam ſaxi truncive accedebat, horas complures ſine ullo corporis animique motu perſiſtens, ſine ullo

ullo vel ſenſuum uſu vel potentiarum, eò profeciſſe feliciùs, propiorque & ſimilior evaſiſſe principio ſuo aërio, in quod aliquando reverſurus eſſet, putaretur.

Ferunt itaque, *Ta mo* ipſiuſmet *Xa cæ* ex ſtirpe vigeſima octava nepotem annos omnino novem conſediſſe obverſum parieti; quo omni tempore nihil præter chimæricum illud principium ſuum *vacuum* & *nihil*, contemplatus fuerit; eique tandem conformatum, Numen evaſiſſe: Numinis certè venerationem apud Sinas jampridem obtinuit, extructis ei Fanis peramplis atque magnificis: Quamquam honores longè præcipuos, & cognomentum *Fœ*, duobus maximè deferunt, *Amidæ* ſcilicet ac *Xacæ*, quod eos extitiſſe dicant imagines quaſdam primi principii planè perfectas, numeriſque omnibus abſolutas. Alios, qui ejuſdem principii unum dumtaxat Attributum referant, *Pu ſa* nuncupari volunt: talis eſt *Quon in pu ſa*, quod Idolum ſpecie Matris ſimul & virginis parvulum complexæ filium, *miſericordiæ* ſolius imago eſt: His rurſus inferiores, & priſcis apud Romanos Diis minorum Gentium haud longè abſimiles, *Lo han* vocant.

Oppugnavit interim contemplantium Sectam ſcripto volumine Colaus *Poei guei Confucii* Sectator, & copiosè probat Ariſtotelicum illud *ex nihilo nihil fieri*; ex quo deinde conficit, extitiſſe procul dubio diu antè principium illud à quo tot res, quas maximè videamus exiſtere, profluxerint. Cæterùm non ita refellere potuit vir egregius errorem iſtum, ut non manarit latiſſimè, & multi noſtra quoque ætate, contemplationibus tam inſanis vacent. Amplius dico Literatorum plurimos tam patrio *Lao Kiun* quam Indico *Xacæ* toxico afflatos fuiſſe & etiamnum eſſe: multi ipſorum è ruſtica & ſuperſtitioſa plebeiorum fœce progeniti educatique, tametſi ingenio ſuo ad ſumma quæque in Republica munia & dignitates emergant, vix aut ægre ſanè exuunt nativas illas ac domeſticas ſuperſtitiones, quas à teneris unà cum materno quodammodo lacte ſuxerunt, præcipuè cum etiam principum ſuorum, quorum gratiam aucupantur, exemplis provocentur & confirmentur. Damnant alii quidem peregrinam novitatem, & gravibus verbis atque ſententiis hæreticam & pernicioſam eſſe docent; reverà tamen mihi non tam videntur lapideum fornicem, quàm ligneum cenſuris ſuis demoliri velle: Et cum *exterioris* doctrinæ placita, rituſque plurimos, & carnis vinique abſtinentiam, & tot idololorum monſtra, & otioſam inutilium Reipubl. Bonziorum turbam odiſſent; *interiorem* tamen & arcanam doctrinam non pauci amplexi, in profundam Atheïſmi voraginem, in quam ſuperbi tumoris ac vitiorum ſuorum pondere proni jam pendebant, tandem præcipites abiviſſe.

Quamquàm voraginem hanc ipſam & præcipitium ſpecioſo rur-

ſus *Sim-li* nomine, *naturalis* ſcilicet *Philoſophiæ*, quaſi viæ cujuſdam jam olim tritæ, planæ, regiæque occultant improbi; & cum hallucinentur errentque graviſſimè, adeò tamen expertes erroris omnis videri volunt, ut tanquam Cenſores ac Judices non ſuæ modo ætatis, ſed omnis etiam retrò antiquitatis cum intolerabili quadam arrogantiâ per vim, & nefas Claſſicos gentis libros ad ſententiam ſuam temerè exponant, nec dubitent authoritate Majorum ſuorum, quorum tam eximia virtus fuit ac ſapientia, impietatem ſuam ſtultitiamque confirmare.

Qui in hoc genere, non quidem primi, ſed plurimum tamen peccaverunt, *Cheu*, *Cham*, *Chim*, *Chu*, quatuor Interpretes, cum imperante Familiâ 19. *Sum* (ut tandem revertamur, unde fueramus digreſſi) Claſſicos libros illuſtraſſent commentariis ſuis, aut veriùs multa ex iis obſcuraſſent ac fœdè contaminaſſent; eos tamen veluti Magiſtros ſecuta deinde poſterior eſt ætas: Et in exordiis quidem *Taiminga* Familiæ nova pernicioſaque doctrina mox prodiit, non aliorum magis, quam quatuor iſtorum Interpretum ſententiâ & authoritate ſtabilita.

PARAGRAPHUS QUINTUS.

DE SECTA LITTERATORUM,

ſeu Philoſophorum propriâ, quod illius fundamentum aut principium veteres, quod moderni Interpretes conſtituerint.

PRISCA Sinarum ætas, ſapientiæ, prudentiæ, ac reliquarum virtutum ſyncera cultrix & Magiſtra, cùm admirabilem cœli terræque ordinem & conſtantiam ſemper admirata fuit, tum etiam perquam ſollicitè ſtudioſéque conata eſt imitari: Hinc petivit illa Monarchicum ſuum regimen, quod annos quater mille jam viguit; hinc infimorum per media, mediorum per ſumma, tam aptum facilemque gubernandi modum: prorſus ut videantur Priſci gentis Reges ac Sapientes in hoc uno totâ contentione mentis & corporis laboraviſſe: ſublimiores verò magiſque remotas à ſenſibus philoſophantis Græciæ delicias, ne primoribus quidem labris unquam delibaſſe, fortaſſis etiam averſaturi animo, & non aurium modo, ſed finium quoque aditu prohibituri, ſi quis inde vel Ariſtoteles, vel argutior quicumque Sophiſtes è Stoïcorum vel Peripateticorum Scholis in Chinam commigraſſet: Una pax ſcilicet & conſtans, æquabiliſque tam morum quàm legum ratio in votis erat: Hoc autem ut aſſequerentur, Religioni primùm, deinde politicæ guber-

nationi dabant operam: Illâ Supremum aliquod Numen, quod *Xam ti Supremum cœli Imperatorem* nuncupabant; nec non alios ſpiritus, ſublunarium rerum præſides, ritè venerabantur; arcana verò naturæ illius, quæ tam ſublimis eſt, & ab humanis oculis tam remota, adeò non ſcrutabantur curioſiùs, ut diſertis quoque verbis id vetarent, ne veritati ſcilicet pacique publicæ officerent hæreſes in gente ingenioſa quidem, ſed inſtabili, & novitatum cupidiſſima faciles oriri: Politicæ verò prudentiæ induſtriæque ſumma hæc erat, ut qui imperabant, filiis imperare ſe crederent; qui parebant, patribus ſe parere. Et hæc quidem Priſcæ ætatis ratio omnis ac Philoſophia, de qua copioſius in ſcientia Sinica ad (quam ſuſcepimus explanandam) pertractandum erit.

Supereſt igitur examinandum, num alia quædam poſterioribus temporibus invecta ſit Philoſophia, quam Priſci Sapientes omnino ignoraverint, & ſoli Neoterici Interpretes quadraginta ſæculis ut aiunt, ſepultam, in lucem orbis ſui Sinici tandem produxerint. Ut autem ordinatè procedamus; in primis qui illi, & quantæ authoritatis, & quo tempore prodierint Interpretes, diſquirendum, deinde ex quo hauſerint fonte doctrinam illam ſuam ſeu novam Philoſophiam, & ad extremum quod tandem totius doctrinæ ſuæ, aut naturæ principium ac fundamentum ſtabilire contenderint: Sic etenim facile erit ſtatuere quam potiſſimum ſententiam homo Europæus ſequi debeat, an eorum, qui pro Priſcorum innocentia, rectitudine, & ſinceritate dimicant, an verò eorum, qui vix ulla illius ratione habitâ, corruptiſsimis temporibus novam doctrinam machinati ſunt, & ad poſteros tranſmiſerunt.

Porrò ad Neotericos Interpretes quod attinet, eos hîc voco qui extiterunt imperante familiâ *Sum* (non eâ quæ fuit ordine octava, ſed quæ fuit ejuſdem characteris ordine decimanona) cui equidem familiæ initium dedit annus à Chriſto nato nongenteſimus ſexageſimus, nongentis, uno minùs, annis poſt idololatriam unà cum ſomniis Pythagoricis regiâ authoritate ex Indiis invectam in Sinas, è quâ deinde Sectâ aliæ atque aliæ exortæ ſunt, ut nihil jam dicam de propriis & quaſi domeſticis gentis Sectis & Hæreſibus, *Lao Kiun*, *Tam* & *Me*, olim jam dominantibus in Chinâ. Imperialis ergo familia *Sum* cum eſſet præ omnibus retrò familiis Litterarum ſimul ac Litteratorum ſtudioſiſſima, adeoque & fœcundiſſima, Interpretes habuit admodùm præſtantes ingenio & dignitate, qui non ſolum quinque librorum Claſſicorum & Chronicorum interpretationem, ſed etiam ipſorum Interpretum *Confucii* ſcilicet *Memciique* & aliorum Commentarios, & proprias lucubrationes multò copioſiùs diſertiùſque explanandas ſuſceperunt.

Hos inter autem præcipui ſunt nominis *Cheu çu* & fratres duo

Chim çu dicti qui anno Chriſti 1070. circiter ſcripſerunt imperante *Xin çum* ſexto Familiæ *Sum* principe ; quos deinde ſecutus eſt, quamvis eos idem longè anteceſſerit famâ & authoritate, *Chu çu* (alio nomine *Chu hi* dictus) qui diem obiit anno poſt Chriſtum 1200. *Nym çum* Imperatoris decimi tertii anno ſexto. Interpres iſte maximis quoque perfunctus eſt muneribus in Imperio , & quia de litteris uſque adeo bene meritus, titulo *Ven cum* litteratorum principis condecoratus eſt. Porrò tametſi floruerint omnes ſexcentis ferè ab hinc annis , fidenter tamen eoſdem Neotericos eſſe dicimus, quatenùs ſcilicet cum veteribus, quos ſuprà citabamus , & qui annis mille ſupra quingentos , eos anteceſsêre , comparantur : Quo etiam intervallo temporum Familiæ Imperatrices omnino 15. ortum ſuum & occaſum habuerunt, bellis ardentes civilibus pœnè perpetuis , & dolis, inſidiis, cædibus, parricidiis per fas per nefas ſupremum ſibi jus vindicantes : Ad hæc miſerabiliter implicatæ & contaminatæ variis idololorum ſectis, quæ ex unâ ferè, quam ſupra diximus , hydræ ad inſtar pullulabant in dies : quas inter tenebras, & perturbationes ecquis tandem locus fuerit bonis artibus & ſtudiis litterarum ? Vix ullum ſanè fuiſſe & fatentur ipſimet & verò plorant; quò minùs mirandum eſt ſcriptores illorum temporum (fuerunt enim aliqui) tam raros fuiſſe , tam mutilos, & tam ſuccinctos, ut non dubitarint *Chu çu* aliique dicere per annos mille & amplius non extitiſſe hominem verè litteratum. Cæterùm de Neotericis hiſce, quos modò dixi Interpretibus Imperatores aliqui Familiæ *Sum*, diſertè affirmant, quod poſt obitum *Confucii*, *çemcii* , *çu ſu*, *Memcii* antiquorum Interpretum, non alii deinde extiterint qui ſenſum librorum veterum feliciùs, & magis dilucidè explicarint, & ſuſcitaverint quodammodo ſepultam per tot ſæcula doctrinam Priſcorum, quam hi ipſi ſub Familia *Sum* poſteriores Interpretes : atque ea etiam eſt cauſa, quod alii Interpretes his ipſis longè rurſus recentiores, ii ſcilicet, qui floruerunt Imperante *Yum lo* tertio ex Familia prima & vigeſima *Tai mim* (quæ hanc, ſub quâ ſcribimus proximè anteceſſit) dum mandato ejuſdem, nec non opera ſtudioque duorum & quadraginta Litteratorum ſelectorum ex aulâ , quinque libri veterum ſeu opera doctrinalia operosè recognita in lucem publicam novo prælo eoque regio prodierunt; communi planè ſententiâ ſtatuerunt non alios ferè Interpretes ſequi & in ſcholis exponere, quam memoratos *Chim çu* & *Chu çu*: ſic prorſus ut reliquos ab his Interpretes ad duos iſtos adjungere ſint conati, & in verba duorum tandem hominum tantùm non jurare voluerint omnes. Itaque lucubrationes multis diſtinctæ voluminibus tandem editæ ſunt in lucem anno poſt Chriſtum 1415. qui annus erat decimus tertius memorati *Yum lo* Imperatoris. Præter explanationem autem quinque Claſſicorum

corum librorum quibus & explanationem tetrabiblii ſive operum *Confucii*, *Memciique* addiderunt, aliud præterea fabricati ſunt opus, quod continet viginti non exigua volumina, quæ inſcribuntur *Sim li ta çiven*, id eſt, *de Natura* ſeu Philoſophia naturali *Pandectæ*: cujus Operis Auctores quadraginta ſic inſiſtunt veſtigiis duorum Interpretum quos paulò antè meminimus; (cùm tamen iſti quoque Interpretes nullâ ſint antiquitate inſignes, utpote qui trecentis circiter antè annis floruerunt) ſic inquam, ſectàntur illos & colunt, ut quamvis videri velint haudquaquam diſcedere à doctrina in Priſcis Majorum ſuorum monumentis contentâ (quæ adeo quaſi obtorto collo in ſententiam ſuam pertrahunt aſſiduè) reverà tamen longiſſimè diſcedant, ac planè videantur in Neotericorum, quos diximus, verba juraſſe. Manavit autem mali labes ad noſtram uſque ætatem, qua videmus haud paucos è Litteratorum ordine novis illis commentis operam dare; & quamvis Claſſica nulla ratione cenſeantur, ſuum tamen pondus atque authoritatem, quam minimè merentur, attribuere. Errori nimirum cauſam præbuit ſpecioſa rei novitas; quippe cùm diſputaretur ibi de procreatione rerum de principiis & cauſis, nec ſine ingenio copiaque ſermonis & elegantiâ diſputaretur; ad hæc, authoritate Regiâ, necnon operâ duorum & quadraginta Virorum, qui omnes erant litteris & dignitate primi, perfectum ſit opus; Sinarum aliqui magis creduli novam hanc & mendacem Philoſophiam (ſi tamen Philoſophiam) tanquam cœlo delapſam, eò cupidiùs amplexi, quò certiùs exiſtimabant amicam eſſe veritati & cœlo, cum reverà eſſet tàm huic quàm illi inimiciſſima: Quid enim? An dici poteſt, aut etiam fingi quidquam magis contrarium veritati, quodque ſit à lumine rationis cœlitus nobis infuſo magis alienum, quàm ſi negetur exiſtere, qui cœli, qui terræ, qui rerum omnium effector, & Dominus, & Moderator ſit? Negetur autem apud eam gentem, quæ conſtantiſſimo uſu & conſuetudine quater mille annorum, ceu diſertiſſimâ quadam oratione profeſſa fuit, cuivis corpori ſuo capite, cuivis hominum cœtui ſuo Principe, ut diu conſervari poſſit ac regi, opus eſſe: Niſi fortè dicamus Priſcos Sinas, cum ſua omnia ad normam cœli terræque tam ſtudioſè exigerent, exiſtimaſſe tamen hoc ipſum deeſſe prototypo, quod erat in exemplo prototypi longè maximum; cœlum, inquam carere ſuo Rege ac Domino, quo imitatrix cœli Monarchia carere nunquam potuerat; pulcherrimumque illum, & maximè conſtantem cœli ſtatum, motum, ordinem, à nullo Numine nullove conſilio proficiſci, ſed caſui ac temeritati deberi omnia; cùm tamen, ut ſtatum illum motumque & ordinem quadantenus imitarentur, nihil æquè neceſſarium ſibi eſſe ducerent, quam conſilium prudentiamque adhibere, & uni capiti, unique Regi ſummam rerum ſuarum

cum poteſtate propè divinâ committere. In Barbaros, vel amentes potiùs, & quibus una dominetur ſtultitia atque temeritas, dicamus errorem hujuſcemodi potuiſſe incidere, non in eos qui tantâ Sapientiæ laude, quanta fuit Priſcorum Sinenſium, floruêre.

PARAGRAPHUS SEXTUS.

EX QUO FONTE HAUSERINT novum Philoſophiæ genus Neoterici Interpretes.

RADIX totius doctrinæ una eſt atque eadem, unumque planè fundamentum, liber ſcilicet *Ye kim* ſive mutationum quem ſupra inter 5. Claſſicos libros tertio loco poſuimus ſi tamen libri nomen merentur hieroglyphicæ lineæ ac figuræ, eæque perpaucæ, quas *Fo hi* Sinicæ gentis conditor, cum Litterarum tunc nullus eſſet uſus, poſteritati ſuæ, ceu alterum nodum gordium explicandas reliquit. Et quoniam ab hoc libro pandectas ſuas ordiuntur Interpretes in eoque præcipue totam ſuam fundant doctrinam, antequam ulteriùs provehamur, operæ pretium videtur exponere curioſo Europæo, hujus libelli quoddam ſummarium & paradigma. Et Authoris quidem conſilium non aliud fuiſſe conſtat, quàm ut rerum creatarum mutuos vel nexus ac ſocietates, vel diſſociationes ac pugnas; ad hæc, influentias, ordinem, viciſſitudinem mortalibus ob oculos poneret; & per iſtos veluti gradus rudem Sinicæ gentis infantiam ad ſui principii ultimique finis ſupremæque ſpirituum intelligentiæ notitiam paulatim manuduceret. Cui proinde vota & ſacrificia jam tum offerebantur, & quam ob rem *Fo hi* alio nomine dictus *Pao hi* quaſi, complectens victimas, nominatur, quò evidentiſſime convincitur veri numinis cultum in ipſo gentis exordio extitiſſe.

In primis autem videtur, illa quæ *cælo*, *terræ*, *homini* accidebant, poſteris conſideranda propoſuiſſe; quippe dum contemplaretur horum trium mirabilem quamdam ſocietatem, & quaſi mutuam affinitatem ac ſymmetriam, deſcripſit ipſe *Figuras octo* Sinicè *Pa qua*, id eſt, *octo pendulas imagines* vel figuras; his quippe vocibus *Qua-hiven-chi-ſiam* Interpres litteram *Qua* exponit, tametſi nunc vulgo pro ſortibus per abuſum accipiatur. Et ſic quidem eas figuras deſcripſit, ut ſingulæ ternis quoque lineolis partim integris, partim interruptis conſtarent: Ex quo deinde combinationes octo conſurgunt: Ad eum ferè modum quo artis noſtræ metricæ pedes triſyllabi combinantur, ſi loco integræ lineæ ſyllabam longam, interruptæ duas breves concipias. Ex his autem ternariarum com-

binationum ductibus duplicatis, octieſque inter ſe multiplicatis quatuor & ſexaginta figuræ tandem exiſtunt, quas ipſas dum curioſa deinde poſteritas diſponit alio atque alio ſitu ſive ſtructurâ, illæ ſitu ſuo atque varietate variam ac multiformem rerum naturam, motum, ordinem, ceu rudi quapiam picturâ quadamtenus adumbrant.

Quod ut penitùs cognoſcatur, ſcire oportet; ab omni retrò ętate ſic cenſuiſſe Sinas; duplex dari rerum omnium materiale principium, alterum *Perfectum*, alterum *Imperfectum*, hoc *Yn*, illud *Yam* nominant: quæ quidem duo, à *Tai Kie*, id eſt, *Magno axe* producta ſunt, qui videtur chaos quoddam aut maſſa quędam materialis complectens omnia, aut quemadmodum Doctores Sinenſes, & inter Ethnicos non pauci & quotquot fidei lumine colluſtrati unanimiter nobiſcum exponunt *Yven che*, hoc eſt, *Materia prima*: videntur autem multi Interpretum, cùm de prima rerum productione diſputant, complecti animo & cogitatione ſuâ quoddam velut ingens mare, quod bipartitum in duo maria minora (& ſic bipartitum, ut in altero perſiſtat quidquid eſt mobilius, levius, purius, atque perfectius; in altero quidquid eſt minus mobile, & gravius magiſque fœculentum atque imperfectum) totidem rerum principia veluti ſecundaria conſtituat: Hæc autem duo principia quaſi duo maria, ſed jam minora, abire rurſus atque ſubdividi ſingula in alia duo, & quidem cum eâdem ſecretione *puri perfectique* ab eo quod *fœculentum* eſt atque *imperfectum*: Ex his porrò quatuor, octo ſimiliter diviſa diſcretaque exiſtere; octo mox abire in ſedecim veluti ſpatioſa jam flumina: hæc in duo & triginta; tum in quatuor & ſexaginta; ac tandem in plurima & veluti fluenta rivuloſque diſpertita (ſervatâ ſemper primæ diviſionis atque ſecretionis normâ) ſpectabilem hunc Mundum conſtituere: Etenim ut ab hoc ſimili tranſeamus ad rem ipſam, ſic paſſim Philoſophantur Sinæ, ut dicant, ex *Yn*, & *Yam* utriuſque vi & virtute, ceu multiformi qualitate conſtare omnia, eoque rem quamlibet magis minuſve perfectam eſſe, quò plus minuſve de alterutro principiorum obtineat.

Tota igitur mappæ ſeu tabulæ conſtructio ex duabus, ut dixi, Lineis conflatur,

unâ non interruptâ, alterâ interruptâ,

eæ Lineæ, quæ non interruptæ, ſed perpetuæ ſunt atque integræ; perfectum quid ac ſolidum, & quod in eodem genere vincat alterum, necnon felix ac fortunatum quid ſignificant: His autem contraria deſignant eæ quæ ſunt non integræ ſeu interruptæ: Interruptis ergo *imperfectum*, ex. gr. terram, lunam, aquam, frigus, noctem, fœminam, humorem nativum quem vulgò radicalem dicimus, morbos, & calamitates deſignant: *Perfectum* verò, ex. gr. cœlum, ſolem, ignem, calorem, diem, maſculum, nativos ignes ſeu calorem primigenium, proſperam valetudinem, ac fortunam perpetuis integriſque. Docent præterea, perfecti proprium eſſe manifeſtare ſeſe, prodire foras, movere, dilatare, rarefacere, aſcendere, augere, aperire; contra verò imperfecti proprium eſſe abſcondere ſeſe, introire, quieſcere, reſtringere, condenſare, deſcendere, imminuere, claudere. Ex horum autem duorum principiorum ſingulis alia rurſus duo principia veluti ſubalterna docent exiſtere; duo quidem ex *Perfecto*, quarum alterum ſit perfectum-majus, alterum ſit imperfectum-minus. Duo autem ex *Imperfecto*, quorum alterum ſit perfectum-minus, alterum ſit imperfectum-majus.

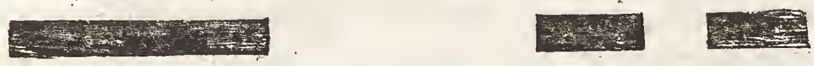
Has autem quatuor ex duobus principiis emanationes, *Su ſiam*, id eſt, *Quatuor imagines* vocat *Confucius*: Quibus, ex Interpretum quidem ſententiâ, *Sol*, *Luna*, *Stellæ majores* ſeu magis coruſcantes, & *minores* ſeu minus coruſcantes denotantur. Quam ſententiam quo pacto probare queant ac tueri non ſatis conſtat. Mutuam certé hîc radicem, ſeu uti nos loquimur, cauſalitatem neſcio quam hîc admittere videntur, exempli gratiâ, ex calido naſci frigidum, ſeu ſaltem conſequi, & rurſus ex frigido calidum: quam ſententiam tamen, dum tueri ac probare conantur Interpretes, exemplo utuntur hujuſmodi: aqua & metallum frigida ſunt (inquiunt) naturâ ſuâ; ſed negari non poteſt, fulgorem & claritatem quæ utrique ineſt effici à calore, utique non ab alio calore quàm qui aquis omnibus & metallis inſit: Ignis ſimiliter naturâ eſt calidus; at nigricans illud ac cæruleo non abſimile, quod in undante flammâ ſolet obſervari à quâ cauſâ procedit, ſi non à frigore: quod igne continetur procedit? Calor nimirum cùm intenſiſſimus eſt gignit quodammodo frigus; Frigus item, cum ſupremum efficacitatis ſuæ gradum obtinuit, gignit calorem; adeoque cum frigus in Septentrione ſit intenſiſſimum, fit (inquiunt) ut hoc ipſo in loco calor ſumat initium, qui deinde

deinde dextrorſum procedens, incrementum capit in Oriente; vim ſummam perfectionemque obtinet in meridie: Frigus è contrario naſcitur in meridie, mox ſiniſtrorſum gyrans augeſcit in Occidente; Perficitur denique in Septentrione. Sic illi.

Geminatis rurſum ſupradictis principiis ſubalternis, ſeu imaginibus, exiſtunt *Pa qua*, *Octo* ſcilicet *Figuræ*; quas & Interpretatus fuit *Ven vam* Rex, indito ſingulis ſuo nomine ſeu charactere. Tribus lineis, vel integris, vel interruptis ſingulæ conſtant. Paradigma quod ſubjicimus, rem declarabit.

DUO RERUM PRINCIPIA.

Perfectum. Imperfectum.

Yam. *Yn.*

Quatuor Imagines ex duobus Principiis proximè natæ.

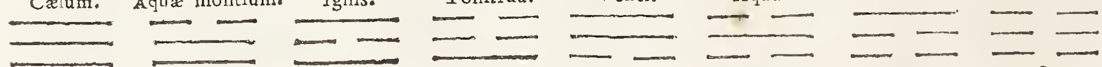
Majus Perfectum. Minus Imperfectum. Minus Perfectum. Majus Imperfectum.

Tai-yam. *Xao yn.* *Xao yam.* *Tai-yn.*

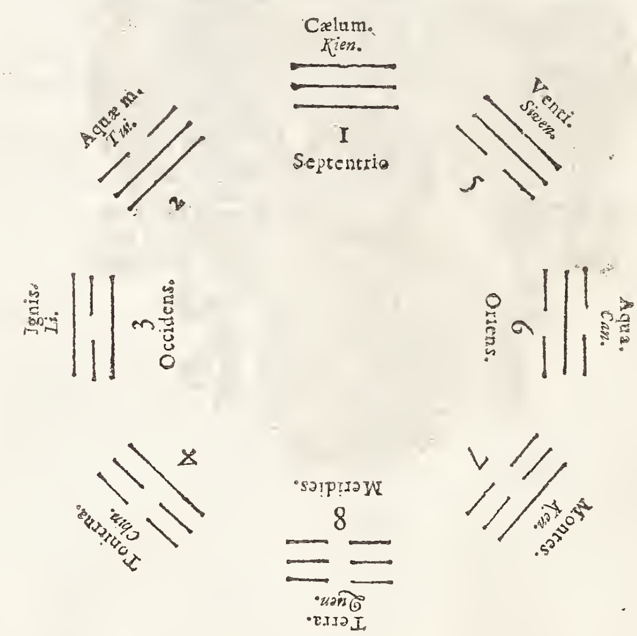
Octo Figuræ ex quatuor Imaginibus promanantes.

Kien.	*Tui.*	*Li.*	*Chin.*	*Siven.*	*Can.*	*Ken.*	*Quen.*
Cælum.	Aquæ montium.	Ignis.	Tonitrua.	Venti.	Aqua.	Montes.	Terra.

1	2	3	4	5	6	7	8

Has octo Figuras, ex quibus quatuor ad perfectum, quatuor ad imperfectum pertinent, in Orbem quoque deſcribunt, cum mutuò inter ſeſe, nec non vario, ad quatuor Mundi Cardines aſpectu: Quibus etiam Cardinibus quatuor Zodiaci puncta, Solſtitialia ſcilicet, & Æquinoctialia, quibus dum media rurſus jungunt, octo Zodiaci quoque puncta & quaſi Mundi Cardines deſcribunt. Figuras interim ſic deſcribunt, ut à capite primoque numero ſemicirculum quatuor conſtantem Figuris ac numeris, producant ad lævam; & mox alterum à capite (ſeu quinto numero) rurſus orſi cum totidem numeris ac Figuris ad dexteram deſcribant, Orbemque totum conficiant, hoc modo.

De harum mutua vel conjunctione, vel oppoſitione *Confucius* ad Librum *Ye kim* (interprete *Cham Co-lao*) exponens: *Cælum* (inquit) & *Terra certam* ac determinatam *ſedem locumque obtinent*, hæc inferiorem, illud ſuperiorem. *Montes* & *Aquæ montium* ſe *mutuo penetrant per humores* tam eos, qui in vapores reſoluti aſcendunt ex aquis lociſque ſubterraneis (unde nubes & pluviæ) quam eos, qui denſiores cum ſint, deſcendunt; ex quibus deinde fontes exiſtunt, & fluenta, & ſtagna. *Tonitrua* ſeu exhalationes ſiccæ & calidæ, & *Venti* ſeu vapores & halitus ventoſi friguſque circumſtans, *ſe mutuò comprimunt atque urgent*, necnon unita permixtaque ſe mutuo fovent ac juvant: Quare & Tonitrua majori cum impetu deorſum ruunt, & venti viciſſim ab ignitis exhalationibus magis ac magis exæſtuant. *Aqua* ſimiliter, & *Ignis*, dum hic illius frigus, illa viciſſim hujus ardorem temperat, adeo *non inter ſe pugnant* ſeque mutuo deſtruunt, ut contra cum inſigni quodam emolumento rerum omnium ſocientur identidem, ac miſceantur: Planè ut perſpicuum ſit, *octo Figuris* ſic aliis alias opponi, ut non tam cenſeri poſſit oppoſitio rerum contrariarum, quàm earum, quæ, vel permiſceantur, vel *ſibi mutuo ſuccedant atque* opitulentur, amica ſocietas.

De octo figuris jam memoratis earumque inter ſe communicatione aut diſſociatione, alio rurſus loco ejuſdem libri *Ye kim*, ex ſuâ ipſius, necnon *Ven vam*, & *Cheu cum* Interpretum ſententiâ deſcribit idem Philoſophus rerum productionem per æquabilem totius anni circulum perenni quodam curſu & imperturbato ordine, per quatuor hujus tempeſtates & per octo mundi plagas, ſeu cardines, in ſe recurrentem.

Cœli Imperator (inquit) *in prima rerum productione prodiit & manifeſtavit ſeſe ab ortûs regione in pleno vere: Proſecutus deinde quodammodo curſum & opus ſuum diſpoſuit rectè omnia in ea regione, quæ eſt ortum inter & auſtrum media, ſub veris finem quando hoc cum æſtate conjungitur: Effecit deinde ut exererent ſeſe omnia & in mutuum conſpectum prodirent, vividaque & vegeta conſiſterent in ipſo videlicet auſtro, & fervore ſeu medio æſtatis: Poſt hæc, vegetavit omnia & ſuſtentavit per terram & elementa; & in ea quidem regione quæ occaſum inter & auſtrum media, finem æſtatis cum principio autumni conjungit: Exinde cuncta exhilaraſſe dicitur, cum jam quælibet res quod exigebat conſecuta, in fine ſuo quodammodo conquieſceret; idque in occaſu ipſo medio autumni tempore: At verò ſub exitum autumni; quando hic cum brumæ principiis miſceri incipit, pugnas & bella quoque miſcuit, & in ea regione quæ æquali intervallo ab occaſu & Septentrione diſtat; caloris nimirum cum frigore, quod illi dominatur, hæc pugna erat, ceſſante jam pugnâ; & prædominante ſcilicet frigore, pacavit rurſus omnia in ipſo Septentrione, mediæque hyemis tempeſtate: Ad extremum pertexuit perfecitque omnia, finem principio connectens, in ea regione, quæ Septentrionem ab Oriente mediæ dividit, & exeunte jam hyeme, quando hujus extrema cum veris initio conjunguntur.*

Hæc *Confucius*, juxta explanationem Interpretis *Cham* Colai: qui quidem deinde ſic concludit: *Kiai xam ti chi chu çai*, id eſt, *hæc omnia ſunt à ſupremi Imperatoris dominio ac gubernatione.* Explicatis utcumque octo Figuris earumque mutuâ conjunctione aut oppoſitione reſtat, ut ab his octo, dum ſingulæ geminantur, exiſtant ſedecim: à ſedecim item geminatis duæ & triginta: à duabus denique & triginta, quatuor & ſexaginta: Harum ſingulæ conficiuntur ex duabus dictarum octo Figurarum, dum hæ alio atque alio ſitu & ordine diſponuntur, atque inter ſe mutuo permiſcentur.

Tabula ſexaginta quatuor Figurarum,

ſeu Liber mutationum *Ye kim* dictus.

1.	2	3	4	5	6	7	8
Cælum.	Terra.	Aqua.	Montes.	Aqua.	Cælum.	Terra.	Aqua.
Cælum.	Terra.	Tonitrua.	Aqua.	Cælum.	Aqua.	Aqua.	Terra.
9.	10	11	12	13	14	15	16
Venti.	Cælum.	Terra.	Cælum.	Cælum.	Ignis.	Terra.	Tonitrua.
Cælum.	Aquæ m.	Cælum.	Terra.	Ignis.	Cælum.	Montes.	Terra.
17.	18	19	20	21	22	23	24
Aquæ m.	Montes.	Terra.	Venti.	Ignis.	Montes.	Montes.	Terra.
Tonitrua.	Venti.	Aquæ m.	Terra.	Tonitrua.	Ignis.	Terra.	Tonitrua.
25.	26	27	28	29	30	31	32
Cælum.	Montes.	Montes.	Aquæ m.	Aqua.	Ignis.	Aquæ m.	Tonitrua.
Tonitrua.	Cælum.	Tonitrua.	Venti.	Aqua.	Ignis.	Montes.	Venti.
33.	34	35	36	37	38	39	40
Cælum.	Tonitrua.	Ignis.	Terra.	Venti.	Ignis.	Aqua.	Tonitrua.
Montes.	Cælum.	Terra.	Ignis.	Ignis.	Aquæ m.	Montes.	Aqua.
41	42	43	44	45	46	47	48
Montes.	Venti.	Aquæ m.	Cælum.	Aquæ m.	Terra.	Aquæ m.	Aqua.
Aquæ m.	Tonitrua.	Cælum.	Venti.	Terra.	Venti.	Aqua.	Venti.
49	50	51	52	53	54	55	56
Aquæ m.	Ignis.	Tonitrua.	Montes.	Venti.	Tonitrua.	Tonitrua.	Ignis.
Ignis.	Venti.	Tonitrua.	Montes.	Montes.	Aquæ m.	Ignis.	Montes.
57	58	59	60	61	62	63	64
Venti.	Aquæ m.	Venti.	Aqua.	Venti.	Tonitrua.	Aqua.	Ignis.
Venti.	Aquæ m.	Aqua.	Aquæ m.	Aquæ m.	Montes.	Ignis.	Aqua.

Has

Has ergo ſexaginta quatuor Figuras, quarum tabulam modò attulimus, omnium primus Rex *Ven-vam* conatus explicare. Singulas earum interpretatus eſt quidem, ſed admodum Laconicè, adeoque perobſcurè; cùm autem ſingulæ figurarum conſtent lineis omnino ſex, ut hîc videre licet, tota earumdem ſeries tot planè conſtat lineis quot dies ſunt anno quem Sinæ intercalarem vocant, nimirum trecentis quatuor & octoginta. Porrò figurarum lineas ſingulas conatus eſt explicare memorati Regis filius *Cheu cum*; & hic quidem conſiderans eas prout ſummæ cum mediis infimiſque, & hæ rurſus cum mediis, mediæ denique cum infimis ac ſummis alium atque alium nexum, ordinem, & relationem, ut dicitur, obtinent; adeoque plùs minuſve inter ſe mutuo communicant, perfectique vel imperfecti redduntur participes; hæc inquam dum ſtudiosè conſiderat, & ſimilibus non raro utitur, feliciùs aliquanto quàm Pater; non ſic tamen, quin & ænigmaticè pleraque interpretetur. Dum itaque figurarum ſingulas, ſive potius linearum ſingulas declarat, ab infimâ lineâ ad ſextam, id eſt ſupremam gradatim ſemper aſcendit: Suos item numeros adſcribit linearum ſingulis; integris quidem novenarium, ſeu ternarium ter geminatum; non omiſſis interim numeris aliis quos ordo linearum poſtulat: Hæc autem omnia non vacare myſterio vel inde poteſt intelligi, quòd ex Sinarum ſententiâ numerus impar ſit perfectus, par imperfectus: Hunc ergo ad *Yn* referunt ſeu imperfectum; hunc frigori, nocti, lunæ, aquæ, terræ, &c. adſcribunt; illum, quem docent ad *Yam* ſeu perfectum pertinere, calori, diei, ſoli, igni, cœlo tribuunt: Ex quo deinde principio rurſus docent, numero cæli, qui ternarius eſt, ac terræ qui binarius, exiſtere quinarium, qui ſi geminetur denarium conficiat: Ad denarium verò numeros omnes velut ad radicem & complementum ſuum reduci.

Atque hæc eſt demum illa ſexaginta quatuor Figurarum tabula tot ingeniorum Sinenſium tetrica, ne dicam inutilis exercitatio aut labyrinthus, è quo unicus *Confucius* præcipuâ cum laude conatus eſt ſeſe expedire; Licet idem jam ſenior faſſus ſit, ſe illius iterum accuratiùs inveſtigandæ deſiderio teneri. Ipſos igitur Principes Interpretum Regem *Ven vam*, & hujus filium *Cheu cum* interpretatus, ſanè luculenter & copiosè morali ſenſu declarat omnia: ſic ut ex naturali rerum inter ſe nexu, ordine, viciſſitudine, vique efficiendi, pulcherrima petat documenta, tum ad privatos cujuſque mores, & domeſticam inſtitutionem, tum præcipuè ad publicam Urbium, Provinciarum, & Imperii totius adminiſtrationem. Ad ſortes interim & auguria quod ſpectat, non ille quidem negat exiſtimaſſe Priſcos Sinas, eam rebus quibuſdam inditam eſſe vim ac naturam, qua eventus rerum vel fauſtos vel infauſtos diù ante mortalibus enun-

ciare valeant, uti ferè ſolet ab Horoſcopo cujuſque peti ſcientia aliqua futurorum, eaque Sapientum quoque judicio non uſquequaque vana vel aberrans: Verumtamen *Confucius* ipſemet (quemadmodum teſtantur Interpretes) nullâ ſortium vel auguriorum habitâ ratione, non ſecus ac ſi vanum quid eſſent ac prorſus inutile, certè quidem ad ſe neutiquam pertinerent, ſic rationis unius ductu contentus ac lumine de unâ virtute hîc laboravit, huic uni dedit operam: Quæ res ut ſileretur ab Interpretibus, *Confucii* tamen ipſius teſtimonio ſatis conſtare nobis poſſet; hic lib. *Ye kim* p. 3. diſertè dicit, Priſcos ſanctos eo maximè conſilio librum illum ſcripſiſſe & illuſtraſſe commentis ſuis, non ut auguriis ac divinationibus eſſet uſui; ſed (quemadmodum *Cham* Colaus exponit) ut cognoſcerent homines quam à cœlo acceperunt naturam, eamque ceu ducem & magiſtram ſequerentur, deinde verò & cœli mandatum, ſeu ſupremi Numinis providentiam, à qua natura proceſſit, perſpectam haberent. Quod ut clarius omnibus conſtet, lubet afferre quod in ipſo ſtatim exordio ad tabulam illam 64. mutationum diſertis verbis prænotarunt duo illi & 40. Interpretes dum præmuniunt Lectorem totique poſteritati cavent, docentes *dari ſupremum Dominum quemdam & Gubernatorem cui nomen Imperator: quis autem is eſt* (inquiunt) *qui Dominus dicitur & Gubernator?* Et protinus reſpondent, *per ſe eſt Dominus & Gubernator: Nam cœlum quidem res eſt quæpiam ſummè ſolida & perfecta, quæ naturaliter volvitur abſque interruptione; quod autem ita ſemper volvatur, procul dubio eſt ab aliquo Domino & Gubernatore qui id efficit: hoc poſito fundamento neceſſe eſt ut homines eum per ſe noſcant: non enim ſuppetunt verba, quibus poſſimus pertingere ad eum explicandum.*

PARAGRAPHUS SEPTIMUS.

SPECIMEN ALIQUOD EXHIBETUR prædictæ Tabulæ 64. Figurarum.

VERUM ut cernat Lector oculis ſuis rei veritatem, & ſimul ex unâ Operis particulâ de opere toto judicium ferat, ac tandem intelligat quò tendat hæc Sinarum Philoſophia, iis qui rem non examinarunt uſque adeò ſuſpectam; operæ pretium fuerit ex Figuris 64. unam, quæ numero 15. eſt ac reliquis brevior, & quam Sinæ laudant in primis, & cujuſcumque felicitatis prognoſticum eſſe ſtatuunt, in medium proferre, commentis duorum Principum *Ven vam* & *Cheu cum*, necnon *Confucii*, & *Cham* Colai è Sinico in Latinum verſis.

Hæc figura *Kien* dicitur. *Kien humanitatem* ſignificat, ſive modeſtiam demiſſionemque animi : Et quoniam ad hanc priores figuræ quatuordecim quaſi totidem gradus deducunt, neceſſarium videtur nos hîc graduum quoque ſingulos ſuo ordine & numero, quo in tabulâ deſignantur, verbo ſaltem attingere, prout eos ferè in appendice ſuâ *Hi çu* dictâ *Confucius* decurrit, ſi quidem clari eſſe volumus, & ab exemplo figuræ unius, quænam reliquarum omnium ratio ſit, Lectori conſtare. Exordium porrò ſumitur à cœli & terræ procreatione dum ad hunc ipſum librum *Ye Kim* ſic loquitur *Confucius : Poſtquam extitit cælum & terra, tum deinde extiterunt res omnes : Ubi extiterunt res omnes, tum deinde extitit mas & fœmina : Ubi extitit mas & fœmina, tum deinde extitit maritus & uxor : Ubi extitit maritus & uxor, tum deinde extitit pater & filius : Ubi extitit pater & filius, tum deinde extitit Princeps & cliens : Ubi extitit Princeps & cliens, tum deinde extitit ſuperius & inferius : Ubi extitit ſuperius & inferius, tum deinde fuit ſuus officiis & juſtitiæ locus & ordo.* Hactenus Philoſophus. Nunc ad rem propoſitam veniamus.

Prima figurarum *Kien* dicitur, & utrâque ſui parte tam ſuperiori quàm inferiori, deſignat *Cælum* materiale, à quo, ceu emblemate quopiam, formam Regis ac regiarum virtutum *Confucius* petit.

Secunda *Quen*, tota ſimiliter deſignat *Terram*; eſtque ſubditorum emblema quodpiam ſive ſymbolum : Cœlum vero ac terra ambo ſunt fundamenta quædam, & quaſi principia naturalia rerum omnium, quibus adeo per metaphoram patris matriſque nomen tribuitur. Exemplum vero inſtitutionis Regum & ſubditorum Philoſophus petivit in primis à cælo & terrâ, hoc eſt, ab illâ tam perenni firmitate, tam æquabili ordine curſuque rerum omnium, qui ordo quatuor literis *Yven, hem, li, chim*, hoc eſt, *amplo ac perpetuo, claro ac manifeſto, congruo ac decenti; recto ac ſolido*, exprimitur. Hæc autem per quatuor veluti virtutes Cardinales videlicet *Gin, li, y, chi*, id eſt, *pietatem, convenientiam, juſtitiam, prudentiam*, Philoſophus ſtudet explanare.

Conſtitutis ergo cœlo ac terra, & paſſivis activa miſcentibus, mox univerſarum rerum exiſtunt quædam ſemina : Sic tamen, ut lateant, quaſi utero quodam excepta cohibitaque : quod ipſum tertia figura, *Chun* dicta, ſignificat.

Paulatim deinde fota complexu illo materni uteri formantur in fœtum, ac tandem aliquâ ſui parte prodeunt in lucem, ſicut à gemmâ ſuâ ſolet oriens uva ſe oſtendere : docet hoc Quarta Figura, cui à literâ *Mum*, quæ infantiam ſonat, nomen eſt.

Verumtamen ſicut uvæ jam orienti, ut augeſcat, neceſſarius eſt terræ ſuccus & Solis calor; ita communis hæc rerum omnium infantia, ne vix dum nata, mox areſcentis inſtar intereat, primùm qui-

dem ſuo quaſi lacte ſuccoque opus habet (quod adeo Quinta Figura vocabulo *Siu* ſubindicat) deinde verò alimentis robuſtioribus, aliiſque vitæ ſubſidiis & commodis, ut feliciter adoleſcat, & conſequatur maturitatem ſuam & perfectionem.

Hîc igitur dum res quælibet conſervare ſe nititur, & quod unius uſui commodiſque accedit, alteri plerumque neceſſe eſt decedat, non poſſunt non exiſtere contentiones, lites, & bella, præſertim inter homines quorum natura, quàm paucis contenta eſt, tam eſt inexplebilis cupiditas: Atque hoc Sexta Figura, *Sum* dicta, deſignat.

Eſſet itaque jure aliquo & judicibus hîc opus, qui lites dirimerent, & quod æquum ſit juſtumque decernerent: Verùm cùm ſæpè vel dubium ſit jus, vel privatæ rationes & commoda juri anteponantur & æquitati, maximè ubi nulla dum civitas, nulla Reſpublica, commune nihil; facillimè ſolent mortales primum ferè ſententiis, mox etiam ſtudiis ac voluntatibus inter ſe diſſidere; dum ruptâ illâ qualicumque ſocietate diſtrahi in partes & factiones, conflari utrimque exercitus, & tandem unius naturæ homines caſtris armiſque divelli: Cujus rei typus eſt *Su* littera, quâ exprimitur Septima Figura.

In hujuſmodi ergo diſcrimine rerum ac perturbatione niſi homines aliqui præſto ſint, quorum virtus ac ſapientia contineat inconditam multitudinem, faciatque, cœtus iſtos temerè conglobatos coaleſcere ſingulos in unum corpus; proniſſimum erit, ut vel ſe mutuo ferarum inſtar abſumant, vel certè dum ſinguli ſibi unis ſtudent, marceſcant omnes paulatim atque intereant; quapropter egregiis quibuſdam viris hîc erit opus, qui, uti denotat Octava Figura, *Pi* dicta, animos hominum conciliare ſibi norint, mox induſtriâ ſuâ, prudentiâ, authoritate tumultuantes componere ac moderari; quibus adeo ſinguli deinde cœtus, tanquam Magiſtris ſuis ac Dominis, morem gerant, quoſque veluti Duces ac Paſtores ſequantur.

Ex quo ſtatim exiſtet arctior quædam omnium inter ſe colligatio & ſocietas; & dando viciſſim & accipiendo permutandiſque facultatibus & commodis, non erit qui egeat re ullâ, ſed copia quædam ſuppetet earum rerum quæ ſunt ad tuendam ac ſuſtentandam vitam neceſſariæ, atque adeo principium cernetur Urbis atque Reipublicæ; cujus typum exhibet Nona Figura, *Siao cho* dicta, id eſt, *Parva* quædam *unio & colligatio.*

Neque erit difficile vincire etiam paulatim legibus officiiſque illos, quos novæ ſocietatis utilitas atque jucunditas jam cœpta percipi, nec non mutua charitas atque obſervantia, tum omnium inter ſe, tum etiam ſuo cum capite conjunctos devinctoſque teneat. Efflo-reſcet
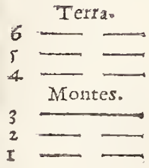
reſcet itaque genus omne officiorum, in quorum ſemitis veſtigia ſua ad id uſque tempus ſeu vacillantia (quod Decima Figura *Li* deſignatur) firmare queant.

Non poterit etiam non ingens alacritas animorum exiſtere, & amplitudo quædam (quam *Tai* Undecima numero Figura notat) pacis atque concordiæ, ubi ſuum cuique tribuetur, ubi tam ſtudioſè conſuletur commodis animi corporiſque, ubi tanta vigebit conſervatio & legum & officiorum.

Verumtamen quoniam brevis admodum & caduca ſolet eſſe humana felicitas fieri non poterit, uti nos docet littera *Pi* Duodecimæ Figuræ præfixa, quin ſerenitatem diuturnæ pacis atque concordiæ turbo quiſpiam diſcordiæ bellique excipiat, quamquam brevis, ut inter cives & fratres; ſic ut non tam fuiſſe diſcordia, quam redintegratio quædam cenſeri poſſit priſtini amoris atque obſervantiæ. Quæ ubi ſemel contentione quapiam ceu vento fuit agitata, multo ſolet altius radices jacere, & arctiùs ſubditos inter, ſe ipſoque cum Principe colligare: Hinc Decimæ-tertiæ Figuræ à *Tum gin*, id eſt, *unanimitate* nomen.

Hæc autem unanimitas ſi deinde conſtans fuerit, ſi cum ſtudio publicæ utilitatis, & charitate Patriæ conjuncta, mirabiliter efflo-reſcet ac firmabitur Reſpublica, & quod Decima quarta Figura, *Ta yeu* dicta, ſperare nos jubet, *ingens erit opum* ac divitiarum copia, ingens ſplendor & amplitudo dignitatis; ad hæc, immenſa quædam Imperii optimè conſtituti fama, qua commotæ nationes finitimæ, & quæ in longinquis etiam Regionibus verſantur, ultrò expetent amicitiam & ſocietatem noſtram, ſubdentque ſe nobis, ac patrocinium fidei atque æquitatis noſtræ libertati ſuæ anteponent.

Verùm ubi tam proſperè fluent omnia ad voluntatem noſtram, ubi res Imperii in tam ſublimi apice felicitatis ac gloriæ conſtiterint, una omnibus adhibenda erit cautio (maximè quidem ei qui omnium Princeps erit ac caput) ne ſuperbia elati, quod in ſublimi poſitis evenire ſolet, evaneſcamus ac ruamus eo graviùs quo altiùs fuerimus evecti. quocirca ſuperbia omnis, faſtigium, arrogantiaque fugienda erit; moderationi verò, modeſtiæ, demiſſionique animi impensè vacandum. Hujus autem virtutis ac doctrinæ Magiſtra eſt Figura 15. ab *Kien*, id eſt, *humilitate* nomen petens. Ea ſicut & reliquæ omnes, ex duabus figuris conflata eſt, quarum inferior tribus conſtat lineis, duabus ſcilicet interruptis, & unâ perpetuâ: *Ken* ipſa dicitur & *Montes* deſignat; mons porrò celſitatis ſymbolum, hîc etiam ſymbolum eſt ſummæ cujuſdam ac præcelſæ virtutis; at quæ radicem ſuam montis inſtar defigat in *Terra*, id eſt, *Humilitate*, adeoque lateat & quaſi conſepulta jaceat: Terra etiam,

quam figuræ ſuperioris lineæ tres interruptæ deſignant, præcelſæ virtutis, quatenus ea cum humilitate conjungitur, imago quædam eſt ac ſymbolum: in infimum quippe locum humillimumque depreſſa, & intra ſe quodammodo collecta abditaque immenſas opes, & pretioſiſſima quæque quamvis obſcuro ſinu complectitur, & per effecta ſua fructuſque pulcherrimos ac maximè ſalubres, humano generi vim ſuam virtutemque prodit.

PARAGRAPHUS OCTAVUS.

FIGVRÆ DECIMÆ QVINTÆ Explanatio.

HIS ergo ſummatim expoſitis, veniamus ad explanationes trium, quos diximus, Interpretum: Et quoniam unicum reliquarum omnium exemplum Figura hæc erit, afferamus in medium quidquid illi ſunt commenti. Rex itaque *Ven vam*, qui omnium primus nodum aggreſſus eſt ſolvere, ſic ait: *Humilitas virtus eſt quaquà patens latiſſimè: Vir perfectus tametſi principio lateat jaceatque, obtinebit tandem ſucceſſum exitumque proſperum.*

Laconicam interpretationem declaraturus *Confucius*, *Kien hem* binas voces exponit in hunc modum: *Subſtantia* (ſeu vis & ſignificatio duarum vocum) *ſic ait: Humilitas quaquà patet latiſſimè, ea cæli ratio eſt ac natura, ut cùm præcelſum ſit emineatque ſuper omnia, tamen per ſuos influxus deſcendat quodammodo ac demittat ſeſe, & cum humili terrâ ſocietur, atque ita virtus illius & efficacitas per effecta ſua in procreandis & conſervandis rebus magis ac magis eluceſcat, omnibuſque tandem ſit manifeſta: Terræ vero non abſimilis hac in parte ratio eſt, nam etſi infimo loco velut intra ſe collecta deliteſcat, exerit tamen ſeſe effertque in altum per effecta ſua, quæ cum cælo conſociat. Rurſus ea cæli ratio & natura eſt, ut minuat exuberantia, tumentia deprimat; luxuriantia recidat: Foveat verò & benigno influxu fœcundet, augeatque magnis incrementis id quod humile ac depreſſum, vacuique eſt inſtar. Terræ ſimiliter eadem eſt ratio, reprimit enim ac deſtruit quæ redundant & tument immodicè: Contra verò auget ac perficit quæ modica ſunt, quæ humilia.* (Hæc ipſa copioſè declarat *Cham* Colaus ex naturalibus cæli terræque effectis; ſed quoniam Europæus Lector ea per ſe facilè aſſequetur, & nos in hoc quamvis unico plurimorum exemplo, brevitati tamen ſtudere par eſt, ea conſultò præterimus) *ipſi denique ſpiritus peſſumdant tumidos beantque humiles, ſimillima quoque hominum ratio eſt, odiſſe nimirum tumidos; & amare humiles. Vir mode-*

ſtus & humilis in dignitate conſtitutus hoc ipſo clareſcit ac celebratur, quamvis id non expetat, luce virtutum ejus ex loco tam ſublimi feliciùs coruſcante: Idem ſi poſitus fuerit in humili obſcuroque loco, cum virtus luceat ipſa per ſe, non poterit ipſe non eſſe clarus & felix, & cujus laudi ac felicitati nihil poſſit addi: Atque hic eſt viri humilis adeoque perfecti felix & glorioſus exitus. Hæc *Confucius*, qui ſententiam ſeu doctrinam figuræ totius ſummatim colligens, *magnæ imaginis, quæ nobis exhibet memoratam virtutem, hæc* (inquit) *ſignificatio eſt: E terræ medio exiſtunt montes; humilitas illi ſunt*, ſymbolum, inquam, evectæ humilitatis, dum ex humili infimoque telluris ſinu ad nubes & aſtra ſublimi vertice pertingunt: Quocirca, *Vir perfectus*, haud ignarus, vitium hoc eſſe mortalium, ut ſe ſuaque magnificiant, ſpernant aliena; *quotidiana ſuiipſius victoria deprimendo tumorem animi ſui & præcidendo primùm quidem in ſe, deinde etiam in aliis quidquid eſt nimium, & natum copiâ ſuâ vel ſplendore faſtum arrogantiamque gignere; Contrà verò ſtudiosè ſupplendo & accumulando quæ ſibi vel aliis deeſſe intelligit, prorſus ac ſi æquâ lance appenderet res omnes tum ſuas tum alienas, ſic admirabili cum æquitate ſuum cuique tribuit, ſeque omnibus accommodat attemperatque, & humiles prudenter extollens, & tumidos pro ea, qua pollet authoritate, ſalubriter deprimens, complanat omnia, & perquam feliciter res adminiſtrat.* Hactenus *Ven vam* Rex Interprete Regis *Confucio*, ipſius verò *Confucii* Interprete *Cham* Colao.

Audiamus nunc Regis filium *Cheu cum*; eſt ille quidem patre ſuo aliquanto copioſior, non ita clarus tamen quin Interpretibus iiſdem quibus antea ſumus uſi, hîc quoque futurum ſit opus: Interpretatur autem non complexum ſex linearum, uti fecerat pater, ſed linearum ſingulas ab infima gradatim aſcendens; cùmque interpretationes ſingulas *Confucius* rurſus explanet, explanatio hæc *minor imago* dicitur, ut ab illa ſcilicet, quæ *major imago* eſt, ſive totius complexi, diſtinguatur.

Sic ergo *Cheu cum* ait: *Linea prima ex ſenariis* (primam vocat quia eſt infima: Senariam, quia interrupta) *deſignat virum humilem iterumque humilem, adeoque probum & perfectum: Hujuſmodi ergo viro dum virtuti dat operam trananda & enaviganda ſunt quidem ſpatioſa & magna flumina certaminum ac laborum; animis tamen ne cadat; quippe tandem feliciter pertinget ad portum meritorum.*

Commentarium hunc ſuis rurſus notis illuſtrans Confucius, *imaginis minoris ſenſus eſt* (inquit) *virum prorſus humilem & perfectum modeſtè ac demiſſè ſe gerere quovis tempore & loco, & attendere inprimis ſibi, ſecumque habitare; quo fiat ut ſe ipſe paſcat felici virtutum pabulo, mirificèque proficiat.* Cheu cum ad proximam ab infimâ lineam gradum faciens, *Senarium ſecundum*, inquit, *deſignat hominem, cujus*

jam pateſcit, ac ſermonibus hominum celebrari incipit humilitas: quæ ſi pura & ſyncera fuerit, ut lucem hanc & famam non ſectetur nec expetat, tum quidem præclarè agetur cum illo.

Addit Confucius: *Quod uti imago ſignificat, pateſcat ac celebretur humilitas illa, quod pura, quod germana ſit ac ſolida, quod præclarè agatur cum eo qui illâ ſit præditus, ideo fit, quia in medio corde, & non in ore dumtaxat, vel exteriori quadam ſpecie inani virtutis ſimulachro illam obtinet.*

Cheu cum exponens lineam tertiam, ſive antepenultimam (quæ perpetua cum ſit, ad id quod perfectius eſt refertur, adeoque numero impari & nonario inſignitur, ac *nonaria* vocatur) *docet nos*, inquit, *linea tertia nonaria, ſi quis magnis meritis erga Regem & populum conjungat humilitatem, vir perfectus ſine faſtu inſolentiaque perſeverans, is procul dubio ſeriùs ocyùs proſperum habebit exitum rerum ſuarum, & dignum laborum præmium.*

Imaginis ſenſus eſt, inquit *Confucius*, *ſi tam præclarè meritus nunquam tamen à ſtatu moderati modeſtique hominis diſceſſerit vir ille perfectus, fore ut omnes omnino populi æquo animo pareant ſubdantque ſe ta tæ virtuti.*

Senarium quartum (inquit *Cheu cum*) *Virum nobis deſignat, qui proximè antecedentem virtute quidem vincat ac dignitate; verumtamen nullis dum de Republica meritis inſignis ſit; ipſe tamen ex nulla re non proficiat; in quacumque rerum temporumque viciſſitudine fructum capiens virtutis ſuæ: Quoniam vero ſe meritorum expertem eſſe intelligit, magis ac magis prodit ac manifeſtat modeſtiam ſuam animique demiſſionem; adeoque nullo vel iracundiæ vel invidiæ motu concitatur.*

Imaginis ſenſus eſt (inquit *Confucius*) *Virum, qui tantus cùm ſit, & ex nulla re non proficiat, adeoque magis ac magis demiſsè humiliterque ſe gerat, non facile peccare; & quidpiam admittere quod cum legibus & ratione pugnet.*

Cheu cum *ad Senarium quintum* (hic autem numerus plerumque tribuitur ei qui cæteris imperat) *Princeps*, inquit, *illa moderatione animi modeſtiaque præditus non expendit opus ac vires Imperii, ut ſuos habeat ſibi devinctos & obſequentes, quia ſcilicet tanta virtus liberalitate quamvis profuſâ, & quovis robore militari potentior, omnium animos, & ſtudia, & voluntates ei conciliat ac ſubdit: Quod ſi tamen exiſtant qui exuant humanitatem, abjiciant jus omne, tantæque virtuti parere nolint; tunc certè par erit adhibere opes & arma domandis ac frangendis rebellibus; & tum quidem nihil non perficiet armata virtus, & virtus tanta.*

Confirmans hanc doctrinam *Confucius*, *imaginis ſenſus eſt*, inquit, *fas & æquum eſſe regiâ cum poteſtate belloque & armis debellare ac frangere contumaces ac rebelles, quando illos æquitas & ratio, virtuſque ſui Prin-*

ſui Principis haud flectit, quanquam (uti notat Interpres) non ille tum quidem regiæ humilitatis fructus eſt, ſed effectus quidam duræ neceſſitatis.

Exponit denique *Cheu cum* lineam ſupremam & ultimam : *ſupremo Senario deſignatur privati Principis magna quidem illa & quæ latè reſplendeat ac celebretur, humilitas; cæterum, quod ad uſum ſpectat, limitibus anguſtioribus concluſa; privatæ ſcilicet modicæque ditionis* (quas ipſas anguſtias & defectum poteſtatis lineæ interruptio ſignificat) *quippe cum cœlum ei non deſtinet ſupremam dignitatem, quæ propria Imperatorum eſt; caret utique amplitudine illâ tam opum quàm terrarum, & clientum ac ſubditorum multitudine; quæ omnia ſequi ſolent Imperatoriam majeſtatem : quocirca ſi quando ſtatuat is è re ſua eſſe conſcribere militem, habere exercitus in armis; non alio ſane conſilio id faciet, quam ut debellet rebelles, contineatque in officio ſuæ ditionis & Regni populos.*

Huic ſententiæ & expoſitioni ſubſcribens *Confucius* ſic ait : *Sextæ & ſupremæ imaginis ſenſus hic eſt, virtutem magnam quidem eſſe, nec minorem virtute famam; quoniam tamen deeſt illi dignitas ſuprema, aliáque deſunt præſidia, fit, ut quas agitat animo res maximas atque pulcherrimas, nequeat perficere: Quare unum hoc agit, & ſi quando res poſtularit etiam adhibito exercitu & armis agit, ut in officio contineat privatæ ſuæ ditionis & Regni ſubditos.*

En brevis expoſitio Figuræ decimæ quintæ non obſcurum ſpecimen reliquarum omnium; ſic enim & quatuordecim quæ præcedunt, & quadraginta novem, quæ deinde ſequuntur, non alio ferè ſenſu quàm morali & politico exponuntur; ita prorſus ut omnia quæ ſpectant ad mores & officia Principum, Clientum, Parentum, Liberorum, Conjugum; quæ item adverſus Hoſpites, Exteros, Hoſtes ſervanda; qualis denique & quanta veneratio Spiritibus debeatur; quantâ cum religione & conſtantia par ſit obtemperare cœlo; hæc, inquam, omnia tractentur hoc loco, alia aliis quidem copioſiùs, verumtamen nulla non attingantur.

Ea igitur Figura, quæ proximè ſequitur Decima & ſexta numero *Yu* dicta, ponit ob oculos communem maximèque feſtivam lætitiam, quæ à tantâ tam moderati tamque modeſti Principis virtute dimanet in ſubditos, & quaſi à capite in totum corpus diffundatur.

Decima ſeptima, *Sui* dicta, docet ſubditos imperata facere ſui Principis omnibus in rebus, & alacriter ac promptè, tanquam membra ſcilicet, ſequi nutum capitis ſui. Et ſic deinceps.

Ut planè dici poſſit totum primi conditoris opus aliud nihil fuiſſe quam ænigmaticum emblema, vel ænigma emblematicum, ex quo deinde curioſa poſteritas varia ſibi documenta petiverit: inter quæ ſi quidpiam reperiatur apud primos quoque Interpretum, quod ſortes

neſcio quas, & auguria divinationeſque redoleat, erit profectò quod Europæus Lector condonet antiquæ Sinarum gentilitati, ſi conſideret Europam ſuam, quanto ſcilicet tempore, & quantis errorum ac ſuperſtitionum tenebris involuta fuerit, priuſquam ei Sol Juſtitiæ Christus affulgeret.

PROEMIALIS DECLARATIONIS.

PARS SECUNDA.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

EXPLICATUR QUOD PRINCIPIUM rerum tam materiale quàm efficiens conſtituerint Sinæ tam Priſci quam Moderni.

POSTQUAM expoſuimus quadamtenus Sectarum Sinenſium originem & diverſitatem, ſupereſt, ut tandem provehamur altiùs, & explicemus idipſum, cujus potiſſimum gratiâ ſuperiora propè omnia attulimus; ecquod videlicet principium tam materiale, quàm efficiens & quam baſim & quod fundamentum tam cœli & terræ quàm elementorum, rerumque omnium conſtituerint Sinarum ſapientes, ut & nos ſtatuamus ſcilicet, an ipſi, & quam, qualemve de ſupremo quodam Numine, primoque rerum effectore habuerint notitiam: An item noſter Matthæus Riccius Miſſionis Sinicæ Fundator haudquaquam temerè, ſed prudenter & juſto cum fundamento conatus fuerit errores hodiernos Sinarum ſuis ipſorum teſtimoniis & authoritatibus oppugnare, & convellere, & ſic principia quædam Chriſtianæ veritatis ex ipſiſmet antiquæ gentis, antiquis item libris monumentiſque petere, parvâ interim poſteriorum Interpretum & ætatis hujus habitâ ratione; ſed litterarum dumtaxat, & illarum præcipuè, quas ipſi fatentur eſſe ſuas, & licet moribus vitâque diſſentiant, colunt tamen ut avitas &, uti ſacroſanctas venerantur.

Quod ſpectat in primis ad principium rerum materiale, memoratus quidem liber *Sim li ta çiven*, ſeu *de naturâ* ab hoc ſuum ſumit exordium, deque eo per aliquot deinde capita copioſiſſimè diſputat. Principium verò iſtud ſuum *Tai kie* nominant Neoterici: & quoniam (uti *Chu çu* inquit) nec *Fo hi* conditor gentis Sinicæ, nec *Ven vam* primus fohianæ tabulæ Interpres, nec hujus filius *Cheu cum* hujuſmodi nominis meminerunt, non alia utique nituntur authoritate novatores, quam libri unius, ſeu veriùs appendicis atque additamenti *Hi çu* dicti, quod adjecit *Confucius* ad eum, quem interpretatus eſt, *Librum Mutationum*: Quæ appendix ejuſdem eſt cum reliqua interpretatione authoritatis: Ibi autem leguntur expreſſa hæc verba *Ye yeu tai kie: Xi ſem leam y: leam y ſem ſu ſiam ſem ſu ſiam: ſu ſiam ſem pa qua*, id eſt, *Mutatio continet magnum axem ſeu cardinem: Hic produxit duas virtutes*, puta perfectum & imperfectum ut cœlum & terram. *Duæ virtutes produxerunt quatuor imagines, quatuor imagines produxerunt octo figuras pendulas.* Extra hunc textum nuſpiam in quinque libris claſſicis aut retrabiblio ulla fit hujus *Tai Kie* mentio, adeoque quidquid afferunt, aut quomodocumque diſputent de ſuo illo rerum principio, totum ſcilicet effinxerunt ipſi: quam etiam ob cauſam laus omnis Philoſophiæ tam novæ unis ipſis tribuitur ab Interpretibus penultimæ Imperialis Familiæ *Ta mim*; fatentur enim & verò prædicants duo illos præcipuè Interpretes *Chim* & *Chu* ſub Familia *Sum* inveniſſe, quod tota ignoraverit antiquitas, adeoquè poſt *Confucium Memciumque* non alios extitiſſe qui reconditam tot ſæculis doctrinam produxerint in lucem.

Tametſi porrò dicant quod *Tai Kie* ſit humanis ingeniis inexplicabile quid, quod ſpiritale quid, quod potentia quam inveſtigare non poſſimus, neque eſſe nomen quo queat exprimi: Operosè tamen cumulant complura ſimilia quibus conantur probare opiniones ſuas: Etenim quia binæ voces *Tai Kie* ex primævâ ſuâ inſtitutione denotant magnum terminum ſeu polum, ſimile mutuati ſunt ab axe mundi, ſeu polo, item ab axe domûs, quæ eſt trabs illa tranſverſa, quæ nexus ferè omnes ac membra Sinicæ conſtructionis una continet. Alibi etiam radici arboris, axi currus id comparant: idem baſim, rerum cardinem, columnam & fundamentum vocant, & planè negant eſſe quid merè imaginarium, aut ſimile ei quod Bonziorum ſecta *vacuum* & *inane*, vel quod Secta *Tao nihilum* nuncupat: Aſſerunt ergo rem eſſe veram verèque exiſtentem, eſſe id quod concipi quidem debeat fuiſſe ante omnia, re autem ipſâ non diſtinguatur à rebus ipſis, ut perfecto & imperfecto cœlo & terra & 5. elementis, ſed quid unum idemque ſit cum illis; ſic ut ſingulæ res dici poſſint ſuo modo eſſe *Tai Kie*; non aliter ferè quam delirans Servetus Epiſtolâ 6. ad Calvinum aſſerebat Deum in lapide verè &

propriè eſſe lapidem, in trunco truncum, &c. unde ipſi concludunt tandem omnia unius eſſe ſubſtantiæ. Alibi etiam dicunt *Tai Kie* concipi debere ut quid immobile & quietum in actu primo; dum autem movetur, producere *Yam* ſeu perfectum, à quo motu dum rurſus ſiſtit ſeu quieſcit, producere *Yn* ſeu minus perfectum, non aliter ferè (inquiunt) quam homo ſecum ipſe meditans quidpiam ac volvens animo, & mox deinde, quæ meditatus eſt, eloquens; vel ſicut affectio animi quæ priuſquam exerat ſeſe, radicis ad inſtar in animo reſidet immota: ſimili denique illuſtrant hæc omnia petito à maſsâ argenti vivi quod capsâ rotundâ latet incluſum & immotum; hæc verò ſtatim atque recluditur, mercurius ilicò diffluit ac diſpergit ſeſe in mille veluti radios ab ipſamet Mercurii materiâ & formâ indiſtinctos: Motûs autem hujuſmodi & quietis in hoc univerſo viciſſitudinem docent eſſe perpetuam, circuli rotæve ad inſtar, aut anthleæ aquaticæ perenni motu circumvolutæ: Sicut verò negant aſſignari poſſe tempus quo perennis iſta circumvolutio rerum non exstiterit; ita motum earumdem & quietem (ſi tamen quies eſt ſeu interpolatio) declaraturi, ſimile rurſum petunt ab diei noctiſque, à ſyſtoles item diaſtoleſque perpetuâ viciſſitudine dum reſpiramus & dum nox diem, dies noctem excipit, aut hyemem æſtas, æſtatem hyems. Et quamquam integro decurſui & quaſi plenæ ætati rerum omnium tribuant annos 29. mille 600. poſt quos volunt eas denuò ordiri curſum & ætatem ſuam, tamen modo ſuo loquendi ſatis indicant æternitatem quamdam rerum orientium occidentiumque antecedentem ſe agnoſcere numeroſo illo, quem diximus, annorum curſu infinitis vicibus repetito; in quo pugnant equidem cum ſenſu communi antiquitatis Sinicæ ut quæ ex traditionibus ſaltem ſuis cenſuit cœlo & terræ primoque homini & fœminæ ſuum fuiſſe principium; ſic prorſus ut & horam ipſam quâ cœperint exiſtere, non dubitanter aſſignent.

Miranda ſunt interim ac divinis propè ſimilia quæ ſuo illi *Tai Kie* fidenter tribuunt novi iſti Commentatores: capacitas, & magnitudo, extenſio viſque penetrandi, convenientia quædam cum rebus omnibus. Quid multa? primum vocant & à ſe, altiſſimum, ſubtiliſſimum, puriſſimum, pulcherrimum, ſummè medium, ſummeque perfectum, ac bonum, exemplar & ideam rerum omnium, principio carens ac fine: quin imo & vitam ei videntur alibi tribuere cum animi ſpirituſque nomen ei tribuunt: Ad extremum, ſi modo conſtarent ſibi, vix dubitaret Lector, quin ſubinde de vero eoque primo ac ſupremo Numine agerent; & verò ſunt non pauci, qui id exiſtiment & ſic intellexiſſe aliquos, argumento poſſunt eſſe fana nonnulla ipſius *Tai Kie* nomine conſecrata.

Sed enim quod meram materiam primam cum Philoſophis quo-

que

que noſtris intelligant, confirmatur ex eo quod aliud quoque nomen ſuo illi *Tai Kie* adſcribant *Li* illud vocant : Quæ vox apud Sinas haud ſecus, atque *To ratio* apud Latinos, patet latiſſimè : Hîc autem dicto vocabulo ſic rurſus exponunt dictum *Tai Kie* ut eſſentiales rerum differentias ab hâc unâ *ratione* dicant promanare de quâ ſic etiam philoſophantur, ut videantur univerſale quodpiam à parte rei conſtituere, quod idem per ſpecies individuaque rerum ſeſe inſinuat : Quo probabilius eſt, eos ſicut per *Tai Kie* rectè intelligunt materiam primam, ſic per *To li* vere rationem quamdam ſeu formam rerum conſtitutivam & ab aliis diſtinctivam intelligi. Sic enim ratiocinantur : Id quod ſedem, ex. gr. conſtituit in ratione ſedis, eſt *Li*, quod menſam in ratione menſæ, idem rurſus *Li*, & ſic de reliquis : Frange ſedem, menſam reſolve, jam *Li* ſeu ratio ſedis menſæque deſiit. Nec dubitant de Moralibus eâdem prorſus, quâ de Phyſicis ratione philoſophari, ex. gr. rationem juris officiique mutui quæ eſt Regem inter & ſubditum, quæ patrem inter ac filium, maritum inter & uxorem, & quamcumque demum rationem virtutis conſtitutivam *Li* vocant, quin & affectiones ſeu animi ſeu corporis, imo & ipſam animam quatenus informativa eſt corporis, ſimiliter *Li* nominant, quod adeo *Li* ſuo modo deſtruatur, ubi illa informare deſinit; ſic ferè (inquiunt) uti aqua in glaciem concreta dum calore denuò reſolvitur, priſtino quidem liquori ſuo ſtatuique reſtituitur, at glacies eſſe deſinit. Sed hîc ipſi non ſiſtunt, ſed ab hoc diſcurſu ad errorem longè maximum turpiſſimumque tandem provehuntur : Nam ubi multis de ſuo *Li* & de *Tai Kie*, ſed admodum intricatè perturbateque, diſputaverunt, ſenſim delabi videntur in Atheiſmum, quatenus excludunt omne principium efficiens ſupernaturale, & quamvis ſubinde abſtrahere videantur ab ſenſu & materiâ, reverà tamen in materiâ perſiſtunt : Spiritibus certè & effectis ſpirituum, qualeſcumque demùm illi ſunt, vim quidem tribuunt agendi ſubtilius efficaciuſque; verumtamen ſic rurſus, ut nunquam ſphæram illam, quam Philoſophi noſtri activis ſimul & paſſivis tribuunt, ipſi videantur excedere : Quo magis laborant deinde, ut tot textus illuſtriſſimos librorum veterum ubi de ſpiritibus rerum præſidibus, de juſtitiâ providentiâque ſupremæ mentis tam crebrò tam diſertè agitur per fas & nefas ad ſuam illam tam materialem craſſamque ſententiam detorqueant.

Sed & alibi rurſus videntur ſibi contradicere dum diſertè docent unumquemque mortalium ex ſuo ipſius corde, quatenus hoc habet imperium quoddam in motus omnes & affectiones vel animi, vel corporis, devenire poſſe in cognitionem magni illius & ſupremi cordis; mentis utique divinæ ſupremique moderatoris. Docent rurſus ex admirabili nexu illo rerum & propagatione, quâ fit ut tam

conſtanter ſimile producat ſibi ſimile, evidenter probari poſſe dari quodpiam *Ta teu nao*, id eſt, *Magni capitis cerebrum* quod omnia illa tam æquabili cum viciſſitudine conſervet ac regat & ad finem cuique conſentaneum perducat. Negant itaque (& hoc ſanè conſequenter) quod ejuſmodi ſit mortuum quid; negant eſſe materiale; quin & afferunt alibi eſſe ſpiritum, eumque independentem, complectentem bonitatem omnem, omneſque (ut aiunt) rationes rerum omnium. Platones ſubinde aliquos audire te credas, alioſve Philoſophos haudquaquam malè ſentientes de Deo.

Quo magis etiam cunctandum mihi eſſe cenſeo, nec illicò damnandos Atheiſmi niſi fortè materialis ac negativi (ut dicitur) novatores iſtos, quamvis fortaſſe ſuſpectos etiam formalis ac poſitivi, certè quidem tales ut ſuo illo tam novo tamque inuſitato loquendi modo non paucos Lectorum ſuorum in Atheiſmi poſitivi præcipitium deduxerint: Nam cum, quæcumque de ſumma quadam mente ac providentiâ in veterum textibus reperiunt, omnia ad ſuum illud *Tai Kie* & *Li* reducant; ad hæc cum non diſtinguant inter cauſas materialem, formalem, efficientem, idealem, inſtrumentalem omnia ſcilicet illa nominibus tantum inter ſe diſtingui docent, adeoque & *Cælum* & *Xam ti* ſupremum illius Imperatorem ejuſque attributa omnia, idem eſſe contendunt cum ſuo *Li* & *Tai Kie* ſive cum ſuo illo influxu & virtute naturali cœli & terræ; unde ſi quando ſic loquantur de virtute illa cœleſti, ac ſi reverà de mente quapiam divinâ ſermo foret, merito tamen ſuſpiceris ritu magis Poëtarum quam Philoſophorum nec aliter ferè quam metaphoricè loqui: Quocirca etiam jure merito cenſemus peſtiferam eſſe doctrinam ipſorum quæque ad formalem quoque Atheiſmum deducat, politicos præſertim illos & carnales homines: Adeoque ab Evangelico præcone rationum armis ac telis quàm acerrimè, uti ſemper factum, oppugnandos eſſe novatores iſtos, & vel ex ipſiſmet ipſorum Commentariis adeo inter ſe pugnantibus, errorum ſuorum convinci poſſe, & quemadmodum Lactantius dicebat à nullo Ciceronem, quam ab ipſo Cicerone vehementius poſſe refutari, ita nec hos novatores à nullis certius, quam à ſeipſis refutari poſſe.

Verum enimverò quam ſenſerint diverſa, quàm longè diſceſſerint à majoribus, quam inani fundamento nitantur omnia, quæ novatores excogitarunt, non aliunde magis quàm ex ſerie ipſâ temporum, quâ conſcripti ſunt editique libri probari evidenter poteſt: Quo enim vetuſtior eſt quiſque liber, hoc magis adverſatur ipſorum novitati. Patebit hoc ex teſtimoniis ſanè luculentis quæ *Xu kim* (per antonomaſiam *Xam xu* dictus quia liber primus ac vetuſtiſſimus inter omnes authenticos) non uno loco nobis ſuppeditabit. Fruſtrà, inquies; nam vetuſtiorem illo producent novatores. Quem

obſecro ? *Ye kim*, ſive eum qui de mutationibus inſcribitur; quippe cujus author eſt idem qui gentis Sinicæ Fundator *Fo hi.* Rectè tu quidem : At, amabo te, quid tandem libri fuit, cujus Authorem *Fo hi* prædicas ? Figuræ ænigmaticæ quatuor & ſexaginta, ſive lineolæ 384. partim continuæ partim interruptæ & prætereà nihil. Bene habet. At ſi ænigmaticæ, ergo perobſcuræ; ſi tam obſcuræ, ergo ædipo fuit opus qui lucem afferret. Ecquis ille ? Num idem fortè qui author fuit ? Authoris quidem nihil extat, inquies, ſed ædipi fuerunt magnus ille Princeps & quaſi conditor *Cheu* Familiæ tertiæ Imperialis *Ven vam* dictus, nec non ejuſdem filius *Cheu cum.* Hi ſolverunt ænigma, & figuras interpretati ſunt : Sed an hi coætanei fortaſſe fuerunt ipſiuſmet *Fo hi* ? Immò verò mille ſeptingentis annis poſteriores : Tamdiu ſcilicet in tenebris jacuit prima illa fundatoris lucubratio ; prorſus ac ſi non extitiſſet in rerum naturâ. Num igitur omni illo tempore litterarum rudis & expers fuit China ? Minimè verò : ſed quàm dives & fœcunda tum fuerit luculentè teſtantur illuſtria litterarum monumenta quibus res geſtæ primorum Regum ac temporum, tùm ferè cùm gerebantur, poſteritati commendatæ ſunt : At in his litterarum monumentis nihil profectò invenient novatores, quod novitati ſuæ faveat; invenient autem quod adverſetur, plurimum : Quærant ſanè vocem illam *Tai Kie* ex quâ tot eruunt myſteria ; ne ſemel invenient ; uti nec alteram vocem *Li* in eâ, quam ipſi effinxerunt acceptione ; & tamen quàm crebrò, quàm clarè, quàm graviter de ſapientiâ providentiâque unius ſupremi Numinis, de cultu & ſacrificiis eidem & ſpiritibus exhibendis iſthic agitur ? Quid quod ipſimet Principes *Ven vam* & *Cheu cum* tabulæ illius ænigmaticæ Interpretes primi, ne ſemel quidem iſtius vel *Tai Kie* vel *Li* mentionem faciunt ? Unus, inquam, *Confucius*, ſed & hic ſexcentis rurſus annis, ipſis modò dictis *Ven vam* & *Cheu cum* poſterior, in appendice ſuâ & ſemel dumtaxat binas illas voces *Tai Kie* profert in medium, ubi hoc unum dicit: *Mutatio continet Tai Kie*, ſive *magnum cardinem. Hic produxit duas virtutes &c.*

Annis ergo poſt *Fo hi* Fundatorem gentis Sinicæ bis mille trecentis tandem, veluti Deus è machinâ, ſic *Tai Kie* prodivit, nec malè tunc quidem ſecundum interpretationem doctiſſimorum hominum, qui aſſerunt nihil hîc aliud intellexiſſe Philoſophum, quam materiam primam, uti ex modo ipſo loquendi jam allato ſatis innuitur : At mille rurſus & ſexcentis annis poſt ipſum *Confucium*, vos demum boni novatores, prodiviſtis, & prodire feciſtis tale *Tai Kie* quale tota retro antiquitas nunquam audiverat : Quodque multo magis abſurdum fuit ac intolerabile, accommodare voluiſtis ad captum infantiæ veſtræ antiquitatem totam, & eam quaſi obtorto collo in

ſententiam veſtram pertrahere, poſteriſque perſuadere quod per annos ter mille, nihil aliud de Deo deque ſpiritibus ſenſerint ſcripſerintque majores veſtri quàm quod aſſerebatis ipſi de mutâ aliquâ virtute, & aëriis fortuitiſque cœlorum influxibus quos ſpecioſis nominibus *Tai Kie* & *Li* nuncupabatis.

PARAGRAPHUS SECUNDUS.

Quam perplexos habuerit & ſollicitos primos divinæ Legis Præcones (Riccium maximè *) tanta varietas, & confuſio dogmatum, Sectarum, Librorum, Interpretum.*

HOC erat porrò chaos profundum Nationis Sinicæ, hic labyrinthus, hi ſcopuli; quorum prima facies perculit ſanè Matthæum Riccium ejuſque Socios qui Sinicæ Miſſionis fundamenta jecerunt, eoſque gradu perquàm lento ſuſpenſoque progredi coëgit: cum itaque poſt emenſa tot maria & tam feliciter perrupta tot ſæculorum clauſtra in novum hoc Pelagus variorum dogmatum inveherentur, imitati navarchos ſolertes ac prudentes ſuſpenſa ſemper bolide ſunt progreſſi: explorare diligenter omnia, qui ſinus & æſtuaria eſſent novæ regionis, quæ ſyrtes, ac vada: examinare, inquam, quæ maximè vigerent dogmata, quibus nixa fundamentis; quàm tuta, quàm certa. Primùm itaque non ſine admiratione & gemitu crebra ubique idolorum monſtra conſpicati ſunt, illa ſcilicet ipſiſſima, quibus Indiæ regiones ſcatêre viderant, à Bonziis utique eo, quo memoravimus, tempore & modo in Chinam invecta. Frequentiſſima ubique fana, numeroſi greges ſacrificulorum, errorum varietas ſumma, ex unâ ſectâ prognatæ complures aliæ, authoritas & gratia Bonziorum apud imperitum vulgus, quamvis iidem à litteratis pleriſque & honoratioribus ferè negligerentur, acres eorum animis curas injiciebant. Præter hanc, alia novæ ſectæ facies haud minus tetra ſeſe offerebat, *Tao* vulgo dicta, priore hîc antiquior, & in ipſis nata viſceribus Imperii, quam adeò litteratorum quoque non pauci ſequebantur, non illa ſpirituum tantum, ſed & hominum Numen & immortalitatem quamdam in terris tribuit ſuperſtitioſa cultrix, ut de ſortilegiis magiciſque artibus, quibus addicta eſt, nihil dicam. Augebant hanc colluviem frequentes ubique Mahometani, qui una cum ſuis erroribus ante annos ferè ſeptingentos magno numero & licentiâ ingreſſi in Chinam, eas ubique radices fecerant, ut humanis viribus deſperanda videretur eorumdem extirpatio.
Cæterum

Cæterùm una maximè ſecta *Ju Kiao* dicta eminebat inter has omnes opulentiâ, dignitate, authoritate: authoritatem antiquitas, & opinio ſapientiæ conciliabat: opes, honores, imperia litteræ conferebant, eratque & re & nomine ſecta litteratorum: contemptrix illa quondam, quin & inſectatrix earum quas 1. & 2. loco retulimus, quamvis alioquin & hanc & illam varii gentis Imperatores, & horum exemplo adulatores Miniſtri privato quodam ſtudio benevolentiâque fuerint complexi: Cum Mahometanis etiam (credo quia origine exteris) ſua ipſis fuêre certamina; at neque tam crebra, nec æquè ſemper, uti cum aliis acria & acerba; ideo fortaſſe, quia (uti ſcribunt qui mores ipſorum & religionem deſcribunt) Mahometani *Su tien*, hoc eſt, *ferviunt cælo* quod & ipſi de ſectâ ſuâ magnificè profi tentur litterati: ex quo etiam non obſcurè colligi poſſet ipſos Sinas Litteratos, quando ab ſe coli cœlum & adorari dicunt, utique non cœlum ſed Dominum cœli, quem colunt Mahometani, intelligere.

Quoniam verò nonniſi per litteras aditus patet ad honores ac Magiſtratus: In his autem qui per litteras emergunt, complures ſunt humili loco nati & ex infimâ quandoque fœce plebeiorum: Plebs verò, uti dixi cultrix ferè idolorum eſt: Hinc fit ut multi ſic tranſeant ad Litteratorum ſectam, ut tamen nativas illas ſuperſtitiones non penitùs reſpuant: Quam etiam fuiſſe cauſam autumo, quod ex ipſis tandem aliquando litteratis, amicum fœdus (ut ita loquar) & ſocietatem aliqui cum duabus ſectis idolorum inire non dubitaverint; ſtudio quoque uniformitatis ac tranquillitatis publicæ eo perpellente politicos homines: Unam itaque doctrinam ſive ſectam ex tribus, ſua videlicet, Indicâque Bonziorum, & patriâ quæ *Tao* dicitur coaleſcere voluerunt; anſam (credo) præbentibus ejuſmodi novitati ſomniis illis, & erroribus, quos imperante familiâ *Sum* litteratorum ſecta produxerat, quamvis hæc illo quidem tempore ſectas idolorum ſcripto tunc oppugnaret, uti ſuprà notavimus: cum enim ſic illi Philoſophentur de ſuo *Tai Kie* & *Li* ut quandoque nihil videatur eſſe inanius, quandoque rurſus nihil æquè ſolidum ac ſublime, mirandum non eſt uberem dictæ novitati materiam præbuiſſe & placuiſſe Bonziis vacuum neſcio quod minimè vacuum & interiorem ſuam doctrinam prædicantibus, nec diſplicuiſſe alteris nihilo ſuo non minùs chymerico gloriantibus: Maximè quidem dum ſuperſtitioſos quoſcumque ritus, & exteriorem doctrinam unà cum idolis ipſis ac ſacrificulis idolorum, in gratiam ſcilicet imperitæ multitudinis perſeverare patiuntur; ipſimet interim in Atheiſmum turpiter prolabentes.

Quid hîc ageret noſter Riccius annuntiaturus orbi Sinico Chriſti legem quò ſe verteret in tantâ dogmatum religionumque varietate

ſimul ac perverſitate? Obverſabantur animo dura certamina ſibi ineunda, nec jam cum idololatris tantum, & Mahometanis promiſcuaque plebe, ſed ipſis cum Magiſtratibus cum tota propè claſſe Litteratorum, è quibus ſuprà centum millia gradibus ſuis inſignes erant, cum ipſo, inquam, flore, robore ac firmamento Imperii, hominibus Atheopoliticis, à quibus cæteri jus ac leges petebant, atque adeo faſtu potentiâque tumidis, contentis virtutum ſpecie, re autem verâ cœno flagitiorum majori ex parte coopertis. Dimicandum erat cum Scriptoribus primi tunc nominis, & cum librorum veterum & claſſicorum Interpretibus tametſi Neotericis, attamen Claſſicis (uti vulgò quidem cenſebantur) quorum adeo commentarii manibus omnium terebantur: Convellenda ipſorum authoritas, diſpellendæ fraudes ac tenebræ, & ſi quidem verum erat quod Novatores tam ſtudiosè docuerant, eamdem ſcilicet cum ſuâ fuiſſe mentem ac ſententiam Priſcorum omnium, profectò contrà torrentem totius antiquitatis, authoritate quadraginta & amplius ſæculorum roboratæ vel propoſito capitis periculo fortiter erat enitendum: Damnandi conſequenter auctores errorum: Priſci, inquam, Reges ac Sapientes, & ipſe magiſter imperii *Confucius*, quos ut oracula quædam mundi ſui, & illuſtria virtutis ac ſapientiæ prototypa poſteritas omnis hodieque veneratur, de quibus ſi quidem nos juridicè, quid ſentiremus, interrogarent, fidenter ac diſertè reſpondendum erat, erraviſſe omnes ac æternum periiſſe: Quod quo tandem ferret animo gens ſuperbiſſima retinentiſſimaque priſci moris & majorum obſervantiſſima? utique novitatem tam inviſam deteſtati, conſtanter affirmarent nequaquam erraviſſe ſuos, ſed nec errare per tot ſæcula, tot millenos tanti nominis ſapientes tam conſtanter potuiſſe: Ut ut eſſet, malle ſe cum erroris periculo inſiſtere veſtigiis majorum, quàm opiniones ſequi paucorum hominum exterorum ad id uſque tempus inauditas.

Meminerat quoque Riccius exterum ſe eſſe, hoc eſt, Sinenſium opinione, Barbarum: Meminerat Religionem, quam propagaturus venerat, eſſe hîc novam, novoque ex orbe advectam: Quod ſi vel nomen ipſum exterorum eſſet deſpectui; ſi ſuſpecta novitas omnis, & vel adeo quia tranquillitatem publicam turbare nata, politicæ genti Priſcarum ſuarum legum ac conſuetudinum tenaciſſimæ ſemper inviſa: Immo ſi Magiſtratus & Conſiliarii Principum Religiones & Sectas ad unum omnes, præter ſuam litteratorum, penitus abolendas eſſe non ſemel ſenſerant, reque ipſa contra Sectatores earum (cum tamen inquilinæ jam eſſent, & tot Imperatorum privatâ ſuperſtitione vehementer auctæ & corroboratæ) Principes alii atque alii ferro flammâque ſævierant: Quid ſperari tandem poſſe de illâ quæ tam nova eſſet ac peregrina, quæ mollis ac ſuperbæ gentis in-

genio tam contraria, res annuntiaret tam prima ſpecie incredibiles, uti eſt Homo-Deus & hic crucifixus.

PARAGRAPHUS TERTIUS.

RICCII DELIBERATIO DE MODO veritatis Evangelicæ Sinis annuntiando. Priſcorum Monumenta & Annales legit & examinat.

DESPONDERET animum procul dubio tot inter curas ac metus quiſquis haud aliis niteretur viribus quàm humanis: Sed enim fretus Deo conſtitit ſibi Riccius, qui cum multa diu noctuque verſaret animo de inſtitutis ac legibus Monarchiæ tantæ & tam antiquæ, in hunc ferè modum ſecum ipſe ratiocinatus eſt: Si verum eſt quod mihi tam conſtanter affirmant omnes, anni ſunt mille quingenti eoque amplius quod idola cum idolorum cultu authoritate Regiâ ex Indiâ primum inducta ſunt in hanc Chinam: Conſtat autem ſtetiſſe hoc Imperium per annos quater mille eoque amplius, ſi quidem fas eſt annalibus Imperii fidem dare, dignis utique non minori fide, quàm quos de rebus ſuis Græci ac Romani conſcripſerunt: Quid ergo dicemus de omni illo tempore quod idololatriam anteceſſit, annis ſcilicet bis mille quingentis? An ignoraviſſe numen omne tam verum quam falſum? Quod quidem de gente quantumvis immani ac barbara (teſte Tullio) vix eſt auditum: Vox illa generis humani *Numen eſt aliquod* an ſola fugerit aures Sinarum? Soli Sinæ ad lucem illam, ſpeciemque & magnitudinem creaturæ, per quam Paulo teſte, tam cognoſcibiliter Creator omnium poteſt videri, ſoli, inquam, Sinæ cæteroqui tam perſpicaces ſemper cæcutiverint? An inſania iſta, & inteſtinum murmur dicentium in corde ſuo *: Non eſt Deus*, quam Auguſtinus paucorum eſſe dicit, omnium omnino Sinarum mentem ſemper occupaverit? Quod illitterati, quod agreſtes ac feri ſemper cognoverunt, homines ſapientes, culti, mites ſemper ignoraverint? Qui motus illos tam conſtantes & æquabiles Aſtrorum, qui cœlorum converſiones ſemper admirati, ſemper id egerunt ab ortu ſuæ Monarchiæ, ut æquabilitatem & conſtantiam illam & ordinem inviolatum in adminiſtratione Monarchicâ ſui Imperii obſervarent; nunquam de motore cœlorum ac Domino, nunquam de Monarchâ illo ſupremo utpote inviſibili & in corporeo cujus (Monarcham ſuum Vicarium & veluti filium adoptivum eſſe crediderunt ad ſublunarem hunc orbem adminiſtrandum) cogitaviſſe, credi poteſt? Atenim ſi hîc ſubobſcura ſaltem veri Numinis fuit notitia, unde tanta deinde

perverſitas opinionum ac morum, tot Sectarum colluvies quantam videmus hodie, unde tot artes nocendi fallendique ? In promptu cauſa eſt : ab inconſtantiâ naturæ depravatæ, nominatim verò à peſtiferâ ſervitute idolorum. Quoties ipſimet apud nos prædicant Priſcorum temporum innocentiam, fidem, ſanctitatem ! citò nimirùm conſeneſcit virtus omnis, & imbecillitas humana ſuapte ſponte ruit in pejus, tametſi nemo ſit qui impellat : ſatis ſevera ſimplex & innocens prima ætas Romanorum, at quanta deinde morum corruptela cum triumphis Aſiaticis in urbem invecta eſt ! Quid ? ipſa Chriſti Eccleſia, quot & quantas viciſſitudines ſubiit ? Quàm citò deferbuit ardor ille ſpiritus ſancti, quo in ortu ſuo rapiebatur inflammata ? Id ergo quod nunc jacet, haud rectè dicas ſtetiſſe nunquam. Humanum quid eſſe & naturâ ſuâ caducum rectè quidem dixeris. Depravata gens eſt, ſit ſanè. Corruptiſſimi mores, non inficior ; ſed vel hinc liquêre dico, ſynceri quid integrique habuiſſe aliquando. Omninò ſic res habet : non ea fuit olim China, quam nunc videmus eſſe, ſed quod extremis hiſce temporibus uſuvenit Europæ noſtræ, ut poſt inſignem corruptelam opinionum ſimul ac morum, poſt tot hæreſum quotidie hydrarum inſtar pullulantium examina, Atheiſmus quoque nonnullos infecerit, hoc uſuvênit & Chinæ, lue tam execrabili graſſante hîc tantò ſævius, quanto minus adeſt remedii, & plus ſuppetit ſemper alimenti.

Quid ergo conſilii in re tam deſperatâ ? Ratione primùm ac Philoſophiâ mederi incipiamus ? At in hac, ut ab ipſis, ceu Magiſtris, excolamur, ex Europâ nos veniſſe exiſtimant. Pugnabimus igitur armis ſanctioribus quæ plurima ſuppeditant paginæ divinæ ? Sed enim divinis ſimiles ſuas item eſſe ſtultè contendent ; & ſi quidem vetuſtiores quoque eſſe dixerit, erroris illos arguere difficillimum ſanè erit : quin ergo freti magno Deo arripimus Chriſti Salvatoris noſtri è cruce pendentis imaginem, & provolamus in publicum animoſi, fideique noſtræ trophæum circumferimus per compita & fora : aderit piis conatibus ipſe Dominus, & ſi prodigiis ſigniſque doctrinam ejus confirmare non potuerimus, ſanguine vitâque certè confirmabimus. Utinam hoc quidem ! Verumtamen ne ipſum quidem Apoſtolum Gentium quamvis arderet mori pro Chriſto, prædicaretque Chriſtum & hunc crucifixum, accepimus iniviſſe viam hanc & rationem, Chriſti prædicandi in Sapientum Areopago, ubi quantumvis incitaretur ſpiritus ejus in ipſo videns idololatriæ deditam civitatem, ſic tamen Chriſti Redemptoris & hominis mentionem facit, ut primùm Creatoris ac Dei, & ſic rurſum Redemptoris, ſed ut à mortuis prodigioſè ſuſcitati, ſed humanum genus glorioſè judicaturi : Idem verò Apoſtolus cùm apud gentes alias tot ſigna tamque miranda patraverit, in hoc tamen ingeniorum & ſapientiæ theatro

theatro judicavit ſolidis rationum ponderibus, Deo adſpirante eſſe permovendos.

Quid ſi ergo imitemur Apoſtolum in Areopago diſſerentem, & quando non dubitavit is ex ipſâ Poëtarum caligine tenuiſſimum primæ lucis radium elicere, nos ſimiliter ex vetuſtioribus ſaltem Sinicæ Philoſophiæ monumentis petamus aliquid quod crepuſculi ſit inſtar, & auroræ feliciori ſolique juſtitiæ quadantenus viam pandat. Veterum quidem librorum copiam non deeſſe, ſatis jam conſtat: Iique fortaſſe quò propiùs ab origine fontibuſque veritatis abfuerunt, hoc etiam puriùs liquidiùſque de eâ diſſeruerint. Sed enim verendum ne ſi veteres hîc nobis faveant, Interpretes veterum adverſentur: Sic enim audio non minùs copiosè quàm ingeniosè explanari libros veterum ab Interpretibus quibuſdam, qui cùm vix à quingentis annis prodierint, admodum tamen fidenter judicium ferant de quadraginta ſæculorum ſenſu & doctrinâ. Accedit hoc indigenas ipſos eſſe verſatiſſimos patriis in litteris, & quia de his tam præclarè (uti vulgò dicitur) ſunt meriti, eoque nomine maximis olim perfuncti muneribus, idcirco lucubrationes ipſorum ſingulari cum ſtudio plauſuque lectitari ab ſummis pariter infimiſque. Quid ergò deferent uni homini præſertim extero, qui præ uno magiſtrorum ſuorum & Interpretum, exteros (opinor) omnes flocciſaciant? quamquam jure merito quis dubitet, an qui ſcripſerunt poſtremis illis corruptiſſimis temporibus Priſcorum mentem germanamque doctrinam ſint aſſecuti, præſertimque iis in rebus quæ ad Religionem Priſcorum pertinent, vel ſunt ab ſenſu noſtro vulgique opinione remotiores. Conſtans quidem Interpretum concordia, maximè ſi plures fuerint, nec unius ætatis, admodum rara eſt & miraculo proxima. Gaudet ferè ætas poſterior priori vel addere quidpiam vel detrahere: Sic Litterati Sinenſes ætatis noſtræ novam illam commenti ſunt Religionem ex tribus conflatam, quarum duas ii, qui Imperante familiâ *Sum* floruerunt, uti falſas pravaſque oppugnaverunt acerrimè. Cur ergo hi ipſi non æquè hallucinati fuerint & multò etiam longiùs à primis illis temporibus dogmatiſque majorum diſceſſerint? Maximè cùm ultro fateantur interceſſiſſe noctem illam tam ſpiſſam annorum mille & amplius, per quos priſca Sinarum Philoſophia conſopitæ ſimilis extinctæque jacuerit?

Has ergò ſimileſve cogitationes diu noctuque revolvens animo Matthæus Riccius cùm vehementer optaret ſedem figere quamprimum in ipſa arce Imperii; Regia, inquam, Pekinenſi, quæ Monarchiæ totius caput eſt (quod & magnus Xaverius tantopere expetiverat) quoniam tamen necdum ſibi videbatur ſatis eſſe maturus ad illam expeditionem, & niſi via aliqua paulatim eo ſterneretur, acceleratio tam præceps multò plus damni quàm commodi afferre po-

terat : Satius eſſe duxit feſtinare lentiùs , & ex proximis quibuſque locis atque Provinciis qualemcumque fructum petere, extraque Regiam præludere quodammodo certaminibus illis quæ in ipsâ deinde Regiâ eſſet initurus. In Provinciis itaque Chinæ Meridionalis annos verſatus omnino 16. ipſe tum per ſe tum etiam per ſocios non uno loco felicia poſuit fundamenta rei Chriſtianæ, & quamvis omni illo tempore variis gravibuſque laboribus ac periculis exerceretur, nunquam tamen fractus eſt animo , ſed Deo fretus è rebus etiam adverſis animos & opes ſumpſit , unum interim ſingulari quodam ſtudio ſolertiâque agens aſſiduè, ut indagaret omnia ſecumque tacitus expenderet, eoque conſilio conſulens identidem gentis libros, & quotquot ex amicis nanciſci poterat homines litteris præſtantes : quoad anno 1598. jam maturam ratus Pekinenſem expeditionem eam alacer ſuſcepit ; Sed ecce Pekinum delatus recentis cujuſdam belli terrore & apparatu fervere videt omnia : quare prudenter hîc difficultati cedens ac tempori Nankinum repetit , ſive Regiam Meridionalem : Ibi autem non paucis Chriſto aggregatis fundat Eccleſiam ſimulque domicilium Societatis JESU & exacto circiter biennio rebuſque jam pacatioribus Pekinenſis Regiæ , poſt multas deprecationes & lachrymas coram Deo, cujus unius cauſa hîc agebatur, profuſas, plenus admodum ſpei fiduciæque cœleſtis (divinitùs quippe factus erat certior Chriſtum ſibi propitium fore Pekini, ſimiliter , ut Ignatio olim Romam petenti) tandem anno Chriſti 1600. denuò proficiſcitur erecturus in arce illâ, tam florentis Imperii trophæum Crucis Chriſti , & ſub hujus auſpiciis depugnaturus cum Idololatris, Atheis, Mahometanis, &, ſi Deo cordi foret, de his Inferiſque totis triumphaturus, quin adeo, per calcatam, ſi neceſſe foret, quatuor & 40. ſæculorum authoritatem, monumentum æternæ veritatis poſiturus, & , ſi veritas id poſtularet, obſignaturus etiam ſuo ſanguine.

Anno itaque ſalutis humanæ 1601. menſe Januario (qui poſtremus erat menſis anni Sinici 28. Imperantis *Van lie* ex Familiâ *Taimim* ordine decimi tertii, ingreſſus Pekinenſem Regiam Matthæus Riccius offert munera Principi, non alia re magis quam novitate ſuâ pretioſa acceptaque ; & primo quidem loco effigiem Chriſti Salvatoris Deiparæque Virginis coloribus eleganter expreſſam necnon ipſum Crucis trophæum : Omnia ſuſcipit Imperator (raro favoris ac benevolentiæ argumento) ſacratas autem Imagines cum ſingulari quadam venerantis animi ſignificatione. Vulgato favore tam inuſitato accenduntur omnium ſtudia ad novum hoſpitem conſalutandum : Concurrere certatim omnes cujuſcumque ferè ordinis ac dignitatis ad diverſorium Matthæi, avidiſſimi cognoſcere quid afferret hoſpes tam novus & advena ex iis terris, quas ipſi ad id tempus ſub cœlo

exiſtere, nunquam exiſtimaverant. Multi multa ſciſcitari; multa Matthæus ipſe ultrò prudens ingerere; audiunt de elementis, de cœli ac terrarum vel ſitu vel motu, & in his nova permulta prorſuſque inaudita, non minus ingenioſè quàm perſpicuè, patrio ipſorum ſermone diſſerentem. Amant etiam vehementerque ſuſpiciunt gravitatem morum comitate modeſtiaque tam ſingulari temperatam. Inter hæc vir prudentiſſimus gradum facere identidem ad ſublimiora, à terrâ cœloque ſcilicet, ad conditorem utriuſque & Dominum: Mox etiam naturam hujus divinaſque perfectiones, unitatem, providentiam, ſapientiam, omnipotentiam, bonitatem ſolidis demonſtrare rationibus. Diſſerenti porrò de primo rerum principio ſeu effectore aſſentiri facilè omnes & non pauci fidenter etiam aſſerere eſſe illum ipſum quem Priſci gentis ſuæ Reges ac ſapientes perappoſito nomine *Xam ti*, hoc eſt, *Supremi Imperatoris* nuncupaſſent, & verò coluiſſent: Neque tamen deeſſe rurſus alii, qui principium longè diverſum, chimæricum illud ſcilicet novatorum, de quo ſuprà, *Tai kie, li, cum &c.* id eſt, *Magnum terminum, rationem entis univerſalem*, item *vacuum & inane*; alii rurſus qui *Fœ* idolum ex Indiâ advectum, alii denique qui patriam ſectam *Tao* dictam identidem obtrudant: Quorum quidem omnium errores inaniaque dogmata Matthæus rationibus, è naturali ſimul & ſupernaturali petitis veritate, non minùs fortiter quàm ſuaviter oppugnat expugnatque: Audit eos interim non minùs quàm alios, quibuſcum familiariùs egerat in China Meridionali, miris extollentes laudibus Priſcorum temporum ſuorum innocentiam & ſimplicitatem, audit Priſcas auctoritates & vetera citari ab ipſis litterarum monumenta, in quibus tum legis naturalis, tum aliarum rerum quas Riccius prædicabat, mentio fiebat non obſcura, ipſiſmet interim fatentibus diu eſſe quòd deſierat aureæ illius ætatis integritas & candor; nam ſuæ quidem ætatis ſapientes pleroſque tantum nomine tenùs diſcipulos eſſe *Confucii*: utpote qui præter opes dignitates deliciaſque hujus ſæculi & fucatæ eloquentiæ gloriam vix aliud quidquam haberent cordi, parumutique ſolliciti quid olim futurum eſſet, quia nihil ferè, niſi quod ſenſu perciperetur, credentes: Et hujuſmodi quidem ſermones ac querimoniæ illorum ferè erant, qui nativum lumen veritatis vitiis & erroribus minus habebant offuſcatum, quos inter etiam quidam primi nominis litterati, inſtinctu, opinor, pluſquam humano, tam ſingulari doctrinâ Matthæi noſtri, tantaque doctrinæ firmitate capti convictique adhæreſcere jam ipſi ſtudioſius, & ad delibandos ſaltem gentis ſuæ libros, vetuſtiores imprimis ultrò invitare, ſe namque ipſos poſt inſtitutum bis terve cum illo ſermonem, multò quàm unquàm anteà clariùs jam percipere nonnulla quæ veterum monumentis continebantur, quæ adeo delibare ne gravaretur & ipſe: Sic

enim perſpicuè cogniturum eſſe, quid olim naturâ duce ac Magiſtrâ ſenſerit antiquitas tota, quid de ſupremo cœlorum Imperatore ac Domino, quid de ſpiritibus & Religione judicarint viri Principes iidemque ſapientes ætatis Priſcæ *Yao*, *Xun*, *Yu*, *Tam*, *Ven-vam*, *Vu-vam*: *Cheu-cum*, *Cum-çu*, ſive *Confucius* quos omnes tota poſteritas ſi minùs imitata feliciter, at certè conſtanter ſit venerata; qui utique ſi viverent modo novas illas veritates, veluti cælitus annuntiatas, approbaturi eſſent, & quidni etiam amplexuri. Quod ſi jam ſemina quædam & ſcintillas ejuſdem luminis ac Religionis in monumentis Priſcorum ſuorum Matthæus ipſe reperiret, tum rogare ſe, ut ſuſcitet benignus, quod tamdiu latuit conſopitum extinctoque ſimile, priſcumque lumen nativæ veritatis fulgore novo doctrinæ cæleſtis accendat atque perficiat.

Quam ſimillima fuerant aliorum etiam graviſſimorum virorum quibuſcum egerat per annos ſuperiores hortamenta & vota, quibus adeò jam tum morem gerens, non parum ſcilicet hac in parte elaborarat: quod ipſum tamen prudenter hîc diſſimulans, humaniſſimè reſpondit ſe quando ſic juberent, utique pariturum, non ſine magna ſpe diſcendi proficiendique ex libris gentis litteratiſſimæ conſcriptis eâ præſertim ætate, cujus ipſi ſapientiam ac ſanctitatem uſque adeò deprædicarent. Totus interim tacitis exultabat lætitiis Chriſtoque duci & auſpici gratias agebat immortales quod cerneret aperiri diſſeminando Evangelio oſtium ingens, quod idem tamen rurſus intelligebat penitus iri occluſum, ſi fortè totam litteratæ gentis antiquitatem condemnaturus omnium in ſe litteratorum adeoque & Magiſtratuum infeſtos animos & arma concitaſſet, quos utique devincire potius oporteret ſimilitudine quadam ſtudiorum atque ſententiarum, quàm abalienare novitate nimiâ & diverſitate, ut ſic, fundamenta Chriſtianæ Religionis in hoc Imperio non divinâ tantùm firmitate (quæ quidem longè potiſſimum procuranda ſemper eſt) ſed etiam humanâ, quoad fas & ratio ſineret, niterentur.

Doctoribus itaque primi nominis, & hortatoribus, & ducibus novo rurſus ardore ac ſtudio placuit explorare penitius omnia, adire (inquam) fontes ipſos doctrinæ Sinicæ, & monumenta Priſcorum dogmatum, necnon annalium vetuſtiſſimorum, iterum iterumque revolvere: ad hæc obſcuros dubioſque locos examinare diligenter, conſultis partim commentariis, tam veterum quam recentiorum Interpretum, partim etiam illis, qui tunc vivebant literarum Magiſtris atque Philoſophis (ex quibus ſeptem & viginti annorum ſpatio, quibus in Chinâ commoratus eſt Riccius recenſita ſunt amplius quinque millia) à quibus & ipſe viſebatur, & quos viciſſim viſebat & de omnibus conſulebat. Quid multa? vidit, audivit, legit, &

maximâ

maximâ cum voluptate animi ſui perſpicuè tandem cognovit, quin & convictus eſt, Sinenſes olim non uno ſæculo, ſed pluribus habuiſſe notitiam veri Numinis ac ſimul præſtantia quædam lumina legis naturalis; ad quæ ſi modò revocarentur ii, qui nunc viverent, ſperandum utique fore, ut ad Evangelicæ legis, quam venerat annuntiaturus, gratiam & ſanctitatem ſuaviter admodum (propitio ſemper Numine) adducerentur, ii quidem imprimis, quos inveterata quædam cœcitas ac ſuperbia vitæque depravatæ conſuetudo non uſquequaque impediret: & verò cùm gens iſta ſuæ antiquitatis ſuarumque litterarum uſque adeo ſtudioſa ſit & tenax, prorſus adhibendam videri hanc induſtriam, ut ſuſcitarentur ea, quæ ipſimet in primordiis ſuis habuerant prima naturæ lumina, quamvis hac ætate vitiorum & errorum tenebris propè jam extincta; exemplo ſcilicet Doctoris & Apoſtoli Gentium, qui non dubitaverat authoritatibus & quidem Poëticis Ethnicorum uti inter evangelizandum: exemplo etiam primitivæ Eccleſiæ in quâ Doctores ac ſcriptores ſacri omnes (uti teſtatur S. Hieronymus citatus à D. Thomâ in opere contra impugnantes Religionem cap. 12.) *à tempore Apoſtolorum uſque ad tempora ipſius Hieronymi immiſcuerunt ſacræ Scripturæ ſapientiam & eloquentiam ſæcularem.*

PARAGRAPHUS QUARTUS.

EX LIBRIS SINARUM AUTHENTICIS concluditur nullum eiſdem fuiſſe cum aliis Nationibus commercium.

HÆC igitur quàm ſolido nixus fundamento fecerit Riccius noſter quantâ cum authoritate, fructu, plauſuque operæ pretium fuerit hîc declarare. Intellexit imprimis vir æquè perſpicax ac prudens, magnam eſſe fidem annalium Sinicorum, raram prorſus authoritatem ſimul, & antiquitatem: intellexit, eos à quibus annales conſcribuntur, ab ipſo deligi gentis Imperatore, unoque ferè tempore res omnes & geri apud Sinas & ſcribi; quamvis eædem nonniſi multo deinde pòſt tempore, poſt occaſum videlicet imperantis familiæ & novæ ineuntis initia, typis edi conſueverint. Itaque ſic ſtatuit corrigendam prorſus eſſe opinionem illam, quâ venîmus ferè omnes ex Europâ noſtrâ imbuti occupatique, nationes ſcilicet ad unam omnes (excipiamus ſemper Hebræam) veri Numinis amiſiſſe notitiam, idque paucis à diluvio ſæculis, & inter ſua ferè cujuſque nationis exordia: Neque enim ſic rem habere, & quidquid de aliis

ſit nationibus, de Sinica tamen haudquaquam ferri poſſe tale judicium; utpote quæ ab aliis gentibus fuerit, non terrarum ſpatio dumtaxat, ſed moribus, habitu, litteris ſemper fuerit hodieque ſit diverſiſſima, & ita quidem ut putaverit præ ſuâ non aliam ſub cœlo & ſole inveniri nationem, præter vicinas aliquot barbarorum Gentes & Inſulas: ſic enim verbo & ſcripto Imperium ſuum *Tien hia*, vel *Su hai chi nuy*, id eſt, *quod ſub cælo eſt*, aut *quidquid intra quatuor maria continetur* appellare conſueverunt.

Quod quidem Imperium ſiquidem per bis mille primos ann. habuiſſet cum remotiorum terrarum & nationibus commercium, an tot Priſca aliarum gentium Ægyptiorum, Hebræorum, Græcorum aut Romanorum monumenta, id diſſimulare aut non commemorare potuiſſent? an ipſa quoque Sinenſium Chronica non memorarent, quemadmodum memorant de quinto Imperatore *Vu ti* è quintâ *Han* familiâ circa annum ante Chriſtum 200. arma ſua ultra murum & deſerqui tum *Lop* proferens Pegu, Cambojam, Siamum, Bengalam uſque penetravit, & annis rurſum poſt Chriſtum circiter nonaginta decimus ſept. ejuſdem familiæ Imperator *Ho ti* duce *Pan chao* in Indiam & ultra progreſſus 200. dierum itinere Regna 40. numero Sinarum ſubjecit imperio.

Ut autem id magis perſpicuum ſit ſi quidem de Aſſyriorum vetuſtiſſimo agatur Imperio, quod à Nemrodo Chami nepote duxit initium, ſatis conſtat illud inter ipſa propè exordia ſua deſciviſſe à cultu vero ad idololatricum, & crudelitate, libidine, aliiſque ſceleribus adeo fuiſſe contaminatum & obſcuratum, ut nihil fermè præter inania Principum nomina ad poſteritatis notitiam pervenerit: Quod quidem Imperium, cum deinde ad Medos, & ab his ad Perſas, à Perſis ad Græcos ſive Macedonas, à Græcis denique ad Romanos devolutum fuerit, quis non intelligat etiam vitia, & vitiorum omnium parentem ac nutricem idololatriam ſimul cum ſpoliis ac triumphis unà tranſiiſſe? Quâ quidem Idololatriâ Romanum deinde Imperium orbem reliquum infecit, adjunctis etiam ſibi iis idolorum monſtris, quæ propria ſingularum gentium ſuperſtitio fabricata fuerat.

Ab hoc igitur Imperio gentis Aſſyriæ licet vetuſtiſſimo, & quod in Aſiæ viſceribus fundatum ad Arabiam, Ægyptum, Indiamque extendit ſeſe, nemo tamen ſuſpicabitur derivatum fuiſſe Aſiæ extremæ ſive Sinarum Imperium, qui modo expenderit hoc ipſum 4222. annis ſub patriis Principibus perſtitiſſe: antequam jugum Tartarorum Occidentalium ſubiverit, quique etiam hujus & illius gentis mores linguam, ritus, litteras cæteraque omnia uſque adeo inter ſe diverſa diligenter obſervaverit: Et tamen fierine potuiſſet, ut rivus tam magnus nihil haberet cum fonte ſuo commune, & præſertim virus illud quod tam celeriter manat vitiorum, & ex vitiis idololatriæ? atqui

ſi modo vel obiter quis conſuluerit Sinicæ gentis annales, protinùs ei conſtabit idololatriæ peſtem non fuiſſe Regiâ authoritate huc introductam, niſi poſt annos fermè ter mille poſt conditam Monarchiam Sinarum, annis verò ampliùs nongentis poſt extinctam Aſſyriorum.

Quod ſi verò Chinam removerimus ab Aſſyriorum commercio, multo magis removenda Ægyptus: & quamvis aliquæ hieroglyphicæ litteræ Sinenſes cùm Ægyptiis ſimilitudinem habere à quibuſdam aſſeratur, cur non potius Ægyptios à Sinenſibus, qui aliquot ſeculis præceſſerunt, quam ab Ægyptiis Sinenſes originem trahere debere contenditur? Ad hæc quid obeſt quin aliquæ gentes quædam invenerint eadem omnino & communia cum aliis gentibus maximè diſſitis? Et quid demum facilius & magis obvium quam pingere characteres aliquot referentes ſimilitudinem rei, ut Solis, Lunæ avium arborum, &c. ut pueros doceant quæ quid ſignificent? An propterea ex gente Ægyptiâ in Sinam per totam Aſiam fieri debuit tranſitus & tranſmigratio?

Sed neque dici poteſt ab Indorum Gymnoſophiſtis quidpiam vitii vel erroris apud Chinam fuiſſe propagatum antequam hic propagaretur ipſamet Idololatria: Nam præcipuus hujus ſectæ propagator *Foe* dictus in Indiâ natus fertur anno 16. imperantis *Chao vam* (qui quartus fuit è 3. *Chen* familiâ) anno ante Chriſtum 1308. & annis 400. circiter ante natum Pythagoram & *Confucium*; quando jam ſteterat hæc Monarchia annis 1600. & amplius, legibus ritibuſque non peregrinis, at ſuis conſtanter adminiſtrata; dogmata verò hominis peſtiferi nonniſi nongentis circiter annis poſt ejuſdem interitum una cum formali idolorum cultu authoritate Regiâ in Chinam inducta ſunt.

Multo minus etiam credendum eſt Sinicæ gentis originem peti poſſe à Japonibus (quos ſuperba Sina *Vo nu*, hoc eſt, *Vo* mancipia vocabat, quamvis ii litteras habeant multaque alia cum Sinis communia: Steterat enim Sinarum Imperium annis bis mille ſupra quingentos quando (ſicut annales eorumdem memorant) migraverunt ex Chinâ millia aliquot familiarum ad Inſulas Orientales, annis ſcilicet ducentis ante Chriſtum: Ex quo tamen conficere ego nolim Japoniam eſſe coloniam Sinarum, maximè cum conſtet ab anno 660. ante Chriſtum cœpiſſe Japones numerare Reges ſuos, qui uſque ad ſeculi hujus 1608. numerantur octo ſupra centum; uti conſtat ex libro Sinico in Japoniâ impreſſo, qui in Bibliothecâ Regiâ aſſervatur: quo etiam probabilior mihi eſt opinio altera, Japones à Tartaris potius (qui accolunt eorum mare Borealius) traxiſſe originem, eamque perantiquam; quippe ſub annum circiter 1196. ante Chriſtum, quando (ſicut annales teſtantur) Barbari Boreales (puta Tartari) mul-

titudine ſuæ gentis id flagitante ad Eoi maris Inſulas ſe contulerunt: quod ut promptius credamus, ſuadet etiam Japonicæ gentis indoles perquam bellicoſa & robore animi conſtantiaque præ Sinis longè præſtans, quodque linguâ utantur à Sinenſi diverſiſſimâ.

Confirmant hæc tot legationes, uti aliorum barbarorum, ita & Japonum: harum quidem prima in Sinam legatio facta ſcribitur anno 2. Imperatoris 14. *Quam vu ti* è 5. *Han* familia (qui annus à Chriſto nato erat 28.) anno verò ejuſdem Imper. 33. ſecunda fuit legatio, quâ primùm ſigillo Regio donati ſunt. Tertia legatio an. 1. Imperantis *Ngan ti* decimi noni conſtabat 160. capitibus, interruptæ deinde per multos annos ob bella iſthic civilia legationes: donec iterum reſumptæ & continuatæ ſub ſeptem Familiis imperantibus: & una quidem ſub 2. Imper. *Tai çum* è Familiâ *Tam* decimâ tertiâ, imperii ſui anno 5. (tribus ſcilicet annis ante adventum Evangelii præconum è Syriâ) & ſub ſequenti *Cao çum* quando primum mutata eſt Regni ipſorum appellatio: Nam deinceps *Ge puen que*, id eſt, *Solis ortûs Regnum* (quod nobis Japonia eſt) nominatum eſt, 19. Familiæ *Sum* 2. Imp. *Tai çum* anno nono primum Bonzii legatione functi ſunt & deinceps. Sub *Yum lo* Imp. 3. Familiæ *Tai mim* juſſi ſunt, ut ſingulis tantum decenniis ſemel ad aulam venirent. Ex quibus cognoſcet Lector unde potiſſimum per mutuum ferè commercium & mores patrios & litteras cum Typographia, & vitiorum quoque ſuperſtitionumque contagia tranſiverint: Quemadmodum etiam conſtat, inter tot imperii viciſſitudines, tumultus publicos & calamitates variis temporibus Sinas perfugiſſe ad vicinas terras & inſulas ut Tibetum, Cambojam, Siamum, Tunkinum, Malacam, inſulam formoſam, Molucas, Javam, & præcipuè, uti jam diximus, Japoniam. Verumtamen ex ſupradictis haudquaquam rectè ratiocinati ſunt Europæi noſtri, qui præter ea, quæ apud Japones obſervarant atque didicerant, Sinicarum quoque rerum & (quod magis admireris) originum ac librorum Sinenſium Interpretes ac judices ſub initio hujus ſæculi eſſe voluerunt, Et ex ætate Japonum præſenti, ſententiam ferre de tota antiquitate & doctrinâ Sinenſium.

Sed erit fortaſſe qui exiſtimet ab Hebręorum populo propagatum fuiſſe populum extremæ hujus Aſiæ, utpote qui ab uno eodemque *Sem* Patriarcha Aſięque fundatore ſtirpem ſuam ducant. Hebræos quidem aliquos eoſque ſacris inſtructos voluminibus in Chinâ repertos fuiſſe teſtantur ii, qui ex Europâ huc primum advenerunt: Et verò nihil ut dicam de moribus ingenioque Sinarum, qui toti ferè inhient terrenæ felicitati, divitiis, commodis, honoribus, prorſus ac ſi non aliam expectent benedictionem quam quæ de rore cœli & de pinguedine terræ proveniat; uſus quidem polygamiæ tametſi

tametſi primas ſemper deferant primæ & legitimæ conjugi, apud Sinas videtur permiſſus, quippe ſterilitatem & ſtirpis ſuæ interruptionem, quodque poſt fata nemo ipſorum memoriam in parentalibus officiis ſit renovaturus, ipſi in ſummis humanæ vitæ malis reputant; ad hæc eo ſunt faſtu & arrogantiâ, ut ſicut Hebræi olim ob ſingulares cœli erga ſe favores, reliquos orbis mortales habebant deſpectui, ita & ipſi vanitate pluſquam Græcâ Barbaros vocarent populos, quotquot norant, nec ante deſiſterent à convicio, quam iidem mores peregrinos & barbariem exuiſſent, moreſque Sinicos induiſſent, quos in civium ſuorum numerum ceu pupillos adoptabant. Augere poſſet opinionis iſtius probabilitatem ſingularis quoque illa Sinicæ gentis erga defunctos majores pietas, quam nitore & curâ ſepulchrorum, variiſque ritibus & planctibus funebribus, nec non oblationibus, quas peragunt ſtato tempore, teſtari conſueverunt. Revera ritus tot ac ceremoniæ, tot in victimis ritè apparandis obſervationes ac minutiæ, ad hæc ſacrificia tot tamque varia ex tauris, arietibus, pane, vino; imo & holocauſta quibus ſupremo Imperatori cœlorum litabatur conſumptis victimis & rebus pretioſis: Sacerdos item unus & ſupremus (qui & erat Imperator) cui ſoli fas erat ſacrificare ſupremo cœlorum Imperatori, quoties rei neceſſitas id poſtulabat: quod plerumque dum imperium luſtrabat, in ipſis montibus & collibus faciebat; ad extremum, quod Sinenſes præ reliquis gentibus, veri Numinis notitiam longè diutius conſervaſſe videantur: hæc certè omnia prębere poſſent Europęo homini anſam dubitandi, an non ex Judęa multi ritus ac mores in Chinam tranſiverint, genſque ipſa ab Hebręorum propagata gente fuerit. Sed huic opinioni obſtant annalium Sinicorum monumenta (ad quæ dumtaxat appello Lectorem in toto hoc opere; pręterquam enim, quod diu ante diſperſionem Tribuum Iſraëliticarum China fuerit cultiſſima, & à legibus ritibuſque tam ſacris quàm profanis maximè inſtructa, unum hoc ſufficiat quod annis omnino centum & ampliùs priuſquam Moyſes legem à Deo accepit, pius ille Imperator & *Xam* familiæ ſecundæ conditor *Chim tam* octogenario jam major, ſeptimo ſterilitatis anno (quam *per orbem univerſum invaluiſſe* Sacræ teſtantur paginæ) victimam ſeſe pro ſalute populi ſolemni cum ritu conceptiſque verbis cœlo devovit: Quid quod etiam ducentis & amplius ante Abrahamum annis memoratur non ſemel *Xun* Imperator holocauſtis aliiſque ſacrificiis ſupremo litaſſe Imperatori, aliiſque deinde inferioris nominis & ordinis ſacrificiis, coluiſſe ſpiritus montium fluminumque pręſides? Uti refertur in libro *Xu kim* ab illius propè temporibus hiſtorico Regio primæ imperialis familiæ *Hia* anno circiter ante Chriſtum 2200.

PARAGRAPHUS QUINTUS.

PROBATUR SINAS DILUVIO FUISSE proximos, adeoque notitiâ cultuque veri Numinis in ipſo ortu imbutos.

PRORSUS itaque vel deroganda fides & annalibus perſuas (ut ita loquar) olympiadas vel periodos 60. annorum tam accuratè digeſtis, vel certè rurſus aſcendendum eſt altius & ad ipſa proximè diluvii tempora revocanda ſunt exordia Sinarum: Quod quidem ſi fecerimus, tum denique conſtabit, ex alia nulla orbis natione, Sinarum leges, ſcientias, & pleraque inſtituta proficiſci potuiſſe, pręterquam ab ipſo Patriarchâ Noëmo, aut filiis ejuſdem, aut nepotibus. Quod ut clarè conſtet, adeamus, ſi placet, ipſum gentis Sinicæ conditorem, cui *Fo hi* nomen: Hujus quidem genus & patria non exprimitur in Chronicis Sinarum, niſi quod hanc in Provinciâ maximè occidua & Boreali videlicet *Xen ſi* fuiſſe referatur: & ad hanc ipſamquidem provinciam primum appellere neceſſe erat, ſi quidem in diſperſione linguarum & gentium ex Meſopotamiâ, ſeu terrâ *Sennaar* migrandum fuit, & deveniendum ad Sinarum meditullium Provinciam, inquam, *Ho nan*, ubi aulam primum conſtituiſſe ſcribitur in eâ regione, ubi nunc ſitum eſt oppidum *Chin cheu* quod ſubjectum eſt ejuſdem Provinciæ Metropoli *çai fum fu*, alio nomine *Pien leam.* Niſi fortè aliquis opinari velit *Fo hi* & primos Sinarum incolas non conveniſſe cum cęteris gentibus in terram *Sennaar* nixus videlicet authoritate Cardinalis Caëtani ad ea verba cap. 11. v. 1. *Erat autem terra labii unius & eorumdem ſermonum*, ubi his verbis ſcribit: *non intelligas univerſum genus humanum profectum ab Oriente & iviſſe in regionem Sennaar, quia nec littera hoc ſonat, nec rationi hoc conſentaneum eſt.*

Quod ſi verò jam tempus quæritur, quo fundamenta Reipublicæ jacere cœpit, proximè id abfuit à diluvio; & ſi quidem rigorem ſequeris computi Sinici ſimul & 70. Interpretum (hos enim ſequi non hîc cogerent Annales) cœperit is fundare hanc gentem 200. circiter poſt diluvium annis vivente etiamnum Noëmo Patriachâ, adeoque ab ipſo Aſiatici populi, ſecundùm omnes, fundatore *Sem* (quæ vox *Sem* & *procreare*, & *vitam* apud Sinas, necnon, ſed alio charactere, *victimam* denotat) ortum & originem ſuam merito traxiſſe exiſtimandus eſt: Quod ſi cuipiam videatur non tantum authoritatis tribuendum annalibus tam vetuſtis, ut coga-

tur ſequi computum 70. Interpretum, relicto vulgato qui in tanto eſt uſu apud omnes, præcipuè quod quædam hîc recenſeantur, judicio quoque Sinenſium Interpretum apocrypha & meæ traditiones imperitæ multitudinis; nos haud equidem magnopere repugnabimus. Expunctis itaque ſex illis imperii conditoribus à ſeptimo (cui *Yao* nomen) Monarchiæ, ſi placet, primordia auſpicare; at neque ſic tamen evinces, ut à diluvio longius removeantur Sinicæ gentis exordia: imo vereor, ne vel ultra diluvium ea producas imprudens: Etenim annorum computus ſaltem ille qui ab *Yao* Rege uſque ad hęc tempora decurrit, adeo ordinatus, & tanto conſenſu ſcriptorum omnium exactus ad ſuas periodos ſeu cyclos ſexaginta annorum, ut non magis dubitari queat de illius integritate, quàm de Græcorum per olympiadas ſuas ſupputatione, cui tantum fidei & authoritatis tribuitur. Ab hujus itaque Legiſlatoris ac Principis *Yao* anno primo initi Imperii, qui fuit cycli qui tunc currebat, annus 41. *Kia xin* dictus, uſque ad annum ſæculi hujus 1683. qui eſt quadrageſimus tertius Tartaricæ hujus familiæ, ſub quâ ſcribimus, numerantur anni omnino quater mille 43. per illas, quas dixi, periodos ſupputati.

Hoc igitur ſuppoſito firmiterque ſtabilito, quod gens Sinica removeri nequeat longiùs ab ipſo diluvio, quemcumque tandem quis ineat annorum computum, ſive contractiorem, qui vulgatus dicitur, ſive ampliorem, qui Interpretum 70. Suppoſito item, quod ſit veriſſimum id quod non dubitanter aſſerunt ſancti Doctores atque Theologi; *Noemum* ſcilicet Patriarcham ſanctiſſimum veri Dei notitiam, & cultum cæteraque eo ſpectantia tam exemplo quam verbo filiis ac nepotibus tradidiſſe; quam quidem Religionem ac pietatem poſt linguarum, gentium, terrarumque diviſionem alii quidem ut maledicti *Cham* nepotes per ſcelera & diſſolutionem contaminarint, brevique etiam extinxerint; alii verò, ut *Sem* & *Japhet* filii utique obedientiæ ac benedictionis, eorumque filii, ac nepotes diutiùs conſervaverint & ad poſteros longius propagaverint, planè ſequitur in primordiis primarum gentium priùs extitiſſe veri Dei notitiam & cultum, quam falſi. Unde merito Lactantius, *errant*, inquit, *qui Deorum cultus ab exordio rerum fuiſſe contendunt & priorem eſſe gentilitatem quam Dei Religionem.* Et alibi, *regnante*, inquit, *Saturno, nondum Deorum cultibus inſtitutis, nec adhuc ullâ gente ad divinitatis opinionem conſecratâ, Deus utique colebatur.*

Quo etiam ſpectat illa à Poëtis tam decantata aurea ætas, quâ exactâ finxêre juſtitiam offenſam vitiis hominum ceſſiſſe è terris & in cœlum remigraſſe. Quod ſi ita eſt, ecquis obſecro dubitare queat quin apud primos Sinas *Noemi* ipſius coævos fuerit veri Dei notitia & veneratio, quando hanc nulli tunc defuiſſe cæterarum gentium

communis conſenſus docet? An filii & nepotes *Sem* deterioris fuerint conditionis, quàm filii & nepotes *Chami*? Et tamen ne *Cham* quidem, quantumvis maledictus, neque filius ejus ac nepos eam de repentè amiſiſſe credendi ſunt: nam cum paſſim Hiſtoriographi initium idololatriæ ſub *Nino* conſtituant, hic verò *Chami* pronepos extiterit, & regnare cœperit 350. circiter annis à diluvio (juxta vulgatum computum) patet utique veri anteà Numinis notitiam aliquam apud illos adhuc extitiſſe. Quod ſi ne in ſemine quidem illo maledicto mox extincta fuit, an fuerit in ſemine benedicto derepente obliterata & extincta? Quod ſi nefas ſit id exiſtimare, tametſi fortè annales Sinici nil præter mera nomina primorum gentis ſuæ conditorum commemoraſſent, tamen ex annorum computo, quos tam unanimi conſenſu illis tribuunt, & tam propinquâ, quæ ex illo computo conficitur, ad diluvium acceſſione, veri Dei notitiam habuiſſe jure meritò præſumendi ſunt; quanto vero magis id erit exiſtimandum de primo Sinicæ gentis *Fo hi* Fundatore, cum vel ipſum nomen quo ipſe *Confucius* & tota retrò poſteritas eum compellat *Pao hi*, quod *victimam* ſonat, diſertè id ſignificat: quia (ut Interpretes aiunt) primus ipſe victimas inſtituit ad eas cœli terræque ſpiritui ſupremo ritè immolandum, in quem etiam finem textus refert, quod ſex omninò animalium ſpecies aleret. De eodem quoque refertur, quod ex cœli terræque contemplatione ſibi normam præſcripſerit ad populi & Reipublicæ rectam adminiſtrationem, quam expreſſerat tabulâ illâ 64 Figurarum (de qua ſupra) quod item rerum omnium, quarum naturas explorabat, contemplationem direxerit ad ſuperiorem creatis omnibus *ſpiritualemque intelligentiam* (quæ per binas voces *Xin mim* denotatur) cognoſcendam, uti diſertè textus ipſe, & *Confucius* Philoſophus aſſerit in ſuâ ad librum mutationum appendice, & nos ſupra innuimus.

Certum itaque debet eſſe, & apud omnes indubitatum, quod primi Sinæ, maximè quidem Fundatores ipſi gentis Sinicæ verum Deum agnoverint & adorarint: convincit hoc enim ratio ipſa temporis diluvio proximi, nec leve pondus addit ac teſtimonium illa, quam declaravimus *Pao hi* nominis (quod *victimam* ſonat) etymologia. Sit ita ſanè, dicet aliquis, at quantuli temporis fuerit iſta Dei notitia & cultus? Nam in Aſſyriis quidem & Ægyptiis, & Europæis omnibus, admodum citò, lumen illud tot tenebris ſuperſtitionum, aliorumque ſcelerum fuit extinctum; ſic ut dubitem, an vel duobus ſæculis perſtiterit apud illos notitia veri Numinis: Atqui nonne par ratio & inconſtantia fuerit etiam Sinarum? Utique, ſi tamen pares fuerint & tenebræ, paria ſcelera, pares ſuperſtitiones: ſed hæc dilucidè probari abs te neceſſe erit, priuſquam portionem tam magnam generis humani vel idololatriæ condemnes,

vel

vel Atheiſmi: Alioqui manebunt profectò Sinæ (de Priſcis loquor) in poſſeſſione ſuæ innocentiæ, ejuſque ſimul notitiæ, quam natura ipſa & ratio, & rerum omnium ob oculos verſantium ordo, varietas, & harmonia animis hominum agreſtium etiam & Barbarorum inſeruit; nec quiſquam in re tanti momenti præſumendus eſt nocens, niſi conſtet ipſum à primævâ illâ innocentiâ, & cælitùs indito lumine deſciviſſe, & in barathrum impietatis ruiſſe præcipitem; cumque hoc inferri nequeat ex hodiernâ poſterorum depravatione, uti ſupra docuimus (quid enim frequentius quàm ex bonis non jam dico atavis, ſed etiam patribus malos naſci filios, & ex heroïbus, uti dicitur, noxas) debet utique rei veritas ex ipſorummet monumentis vetuſtiſſimis potiſſimum peti, & indagari; maximè quando dictis reſpondent tam ea, quæ ad virtutem & pietatem, quàm ea, quæ ad ſcelera & impietatem ſpectant, planè & candidè pro priſcæ illius ætatis ſimplicitate litteris commendata, poſteritati vel ad exemplum, vel ad cautionem ſunt propoſita. Sed neque hîc cum de Religione agitur, quærimus, quid privati olim Philoſophi ac ſapientes de Deo ſenſerint; nam & inter Ægyptios Triſmegiſtus, & apud Græcos Socrates, Pythagoras, Plato, Epictetus; & apud Latinos, Varro, Tullius, Seneca aliique Philoſophi de Deo multa rectè ſenſerunt, atque ſcripſerunt, tametſi gens tota, cujus & ipſi pars erant, graviſſimorum errorum, necnon idololatriæ tenebris jaceret involuta; quærimus hîc igitur quid olim communiter ſenſerint Reges ipſi, quid viri Principes ac Magiſtratus, quid ſecta eruditorum univerſa, & quæ ab his regebatur Sinica gens, præſertim quando hæc (inſtar unius propè familiæ) iiſdem legibus, habitu, ritibus, litteris, ſic tota pendebat ab Imperio nutuque ſui Principis, & communis parentis, ac Magiſtratuum, uti alia fortaſſe nulla uſpiam terrarum.

PARAGRAPHUS SEXTUS.

QUOD IN VERI DEI NOTITIA probabiliter perſeveraverint Sinæ per aliquot ſæcula.

PERCURRAMUS itaque, & oculis omnium exponamus avitæ Sinarum Religionis initia, incrementa, & decrementa, ut de eâ judicium ferat & ſententiam Europæus Lector. De primo quidem Fundatore *Fo hi*, jam ſatis, ut arbitror, liquet: de eo qui ordine tertius fuit *Hoam ti* dictus annales conſtanter referunt quòd ædificaverit Templum (fortaſſe totius orbis primum) *Xam ti*, hoc

eſt, *Supremo Imperatori.* Sed ecce ſub hujus ſucceſſore *Xao hao* initium jam aliquod invectæ ſuperſtitionis, dæmone proculdubio, quas ubique moliebatur, etiam hîc ſtruente inſidias, & concitante rebelles dynaſtas omnino novem, qui ſacrificiorum ordinem perturbantes, inanes neſcio quas ſuperſtitiones, & ſpirituum larvas & ſpectra invexerunt, quibus populum terrefacerent, & timore illo panico correptum, in ſocietatem rebellionis pertraherent. Et hîc quidem initium aliquod fuiſſe ruinam minitantis Imperii fatentur interpretes: Sed videlicet occurrit protinus tanto malo *Chuen hio* proximè ſequens Imperator, qui domitis rebellibus, ſacrificiorum formam & ordinem, ſublatis erroribus, reſtituit ſplendori priſtino, præfectoſque per Imperium inſtituit, qui cultum priſtinæ Religionis, cum omni nitore ac puritate ubique procurarent. De *Ti co* verò, qui ſucceſſit, Imperatoris lectiſſimâ, ſed ſterili conjuge *Kiam-yven* refertur, quod cùm unà cum marito ardenter admodum ſupplicaret inter ſacrificandum *Xam ti ſupremum Imperatorem* prolis obtinendæ gratiâ, voti compos facta conceperit, & enixa deinde ſit filium, cui *Heu-çie* nomen, ex cujus ſtirpe quadrageſimâ per filios & nepotes propagatâ, prognatus fuit *Vu vam* conditor Imperatoriæ familiæ *Cheu*, quæ ordine fuit tertia, cœpitque rerum potiri pòſt annos mille & trecentos, quam dictus *Heu çie* natus fuerat.

Quid nunc dicam de conſecutis duobus Imperatoribus ſimul & Legiſlatoribus *Yao* & *Xun* in hodiernum uſque diem, tam celebratis, & omnibus poſteriorum temporum Principibus in exemplum rectè & piè vivendi regnandique propoſitis? De quibus agere hîc ſuperſedemus, quod in libris *Confucii Memcii*que (quos explanamus) crebra ipſorum mentio occurrat.

Quod ſi jam deſcendamus ad tres familias Principes (quæ ſex primorum gentis conditorum, necnon duorum Legiſlatorum ætatem proximè ſubſecutæ ſunt) *Hia, Xam* & *Cheu* dictæ, quæ quidem Familiæ totius poſteritatis perenne ſunt deſiderium, & quas omnes libri adeo ſemper & ubique deprædicarunt: eæ cum conſtiterint Imperatoribus omnino 80. idque per annos 1975. videndum erit, an, & quo tempore, & ſub quibus Principibus veri Numinis cultum ac notitiam amiſiſſe, & in idololatriæ, aut atheiſmi barathrum ruiſſe dicendi ſint: etenim ſi verum eſt, quod graviſſimus vir *Lin ô* dictus in libello ſupplici oblato *Ym Hoam ti* Imperatori ex Familiâ *Mim* octavo aſſerit: *Ante invectam cum idolo* Fœ *ex Indiâ ſuperſtitionem* (anno ſcilicet poſt Chriſtum 65.) *nullum vanorum Deorum ſimulachrum, ſtatuam nullam in Sinis extitiſſe*, alterutrum profecto fatendum erit, aut atheos fuiſſe tunc Sinas, aut certè notitiam veri Numinis etiam tum conſervaſſe.

Non eſt hîc conſilii mei in medium proferre, quæ in libris Offi-

ciorum & Odarum referuntur, præcipuè verò in libro primi nominis, qui *Xu kim* inſcribitur, quo trium dictarum familiarum & duorum Legiſlatorum *Yao* & *Xun* res geſtæ, monita, conſilia, ordine ſuo ac temporum commemorantur, etſi carptim & mutilè, quippe cum vitio temporum & communi illo graviſſimoque incendio multa ſint deſiderata: Sufficiat hîc dicere ex teſtimonio totius poſteritatis, unam propè & eandem fuiſſe trium principum familiarum adminiſtrandi Imperii rationem ac formam (quoad ipſam, ut ita loquar, ſubſtantiam adminiſtrationis) quæ fuit duorum *Yao* & *Xun* Legiſlatorum; niſi quod primæ ſimplicitatem & ſynceritatem ſubruſticam, ſic imitata fuerit ſecunda, ut decôre ſuo & venuſtate deterſerit quodammodo primæ ruſticitatem; ſecundam verò primamque longe ſuperaverit tertia auguſto ſuo ſplendore, magnificentiâ, rituum copiâ & varietate.

Quod autem primas ſemper dederint Religioni à Majoribus, & Legiſlatoribus traditæ (de quâ hîc præcipuè ſermo eſt) ſufficiat in medium proferre tertiæ familiæ Imperatoris ſecundi (cui *Chim vam* nomen) morientis teſtamentum, quod in libro *Xu kim*, eo ferè ordine, quo hîc à nobis, fusè refertur in eo capite, quod *Cu-mim* dicitur: *Hic igitur Princeps, qui religiosè ſemper obſervaverat Supremi Regis cœli voluntatem; tandem anno ætatis ſuæ quinquageſimo; Imperii autem trigeſimo ſeptimo* (qui fuit ante Chriſtum 1077.) *menſe quarto, die decima ſexta, in morbum inciderat lethalem: cumque intelligeret ſe morti proximum, primogenitum ſuum* (Cam-vam poſteà dictum) *hæredem Sceptri ſolemniter pro more declaraturus convocavit Imperii Primates omnes. Præſtituta dies aderat; quare ne in re tanti momenti conſuetis ritibus, vel tum, quoad poſſet, deeſſet, ſurrexit è ſtrato Regio; manus & faciem lavit fulcientibus languentem utrimque proceribus: Dein diademate & Regiâ togâ circumdatus, innixuſque menſæ* Yo ki *dictæ* (quippe ex pretioſo lapide conſtabat) *circumfuſos Optimates in hunc modum affatus eſt: Morbi mei vis invaleſcit, jubente cœlo: Vereor ne incautum mors occupet: Placuit igitur ultimam meam declarare voluntatem. Scitis quo pacto* Ven-vam *Avus meus &* Vu-vam *Pater, virtutum ſplendorem longè latèque protulerint: Nunc* (ſuccinctiorem Regis orationem explanat *Cham* Colaus Interpres his verbis) *Ego parvulus ſucceſſi Patri, & Avo; quamvis autem etiamnum rudis ſim & ignorans* (adeo ſubmiſsè & modeſtè de ſe ſentire ac loqui ſolebant Priſci illi Reges) *non tamen me latet cœli mandatum* (quo etiam nomine venit Imperium) *non eſſe perpetuum, adeoque ſummè eſſe timendum: Cum timore igitur ac reverentiâ veneratus illud ſum ſemper, & ei qua potui ratione ſum obſecutus; nec auſus fui vel minimùm ſocordiæ aut incuriæ locum dare. Quod ſpectat ad* Ven-vam & Vu-vam *Regum magna documenta, quæ veneratione cœli & indefeſſâ populi curâ continentur,*

ea cordi mihi ſemper fuêre; nec auſus unquam fui perturbatè quidquam tranſgredi: Hoc ſcilicet modo potui amplificare familiæ hujus virtutes: Quo & perfeci, ut haberem propitium cæli ipſius cor, neque accideret ut hoc Imperium ex ulla ſui parte labefactaretur. His aliiſque tum ad filii inſtitutionem, tum ad populi totius emolumentum ſapienter dictis, dimiſſo procerum conſeſſu ægrum corpus ſtrato repoſuit; & ſequenti luce vivere deſiit. Hactenus *Xu kim.* Obſerva hîc Lector, quod duo dumtaxat moriens hic Imperator filio eſſe cordi juſſerit, Religionem, & amorem ſubditorum; ut qui intelligeret in duobus his velut cardinibus totius Imperii molem verti. Ex hoc uno ſaltem argui poteſt cujuſmodi fuerit duarum præcedentium familiarum Religionis & obſervantiæ ſtudium per annos mille quingentos, uſque ad tempora ipſius *Yao* Legiſlatoris. Quibus annis, ſi trecentos circiter adjunxeris, qui à *Chim vam* numerantur uſque ad duodecimum familiæ degenerem Imperatorem *Yeu vam* (qui ducentis ante natum *Confucium* annis imperitavit) non longè certè à majorum ſuorum inſtitutis diſceſſiſſe ex ipſorum annalibus convinci poteſt: Quod ſi quis attente & non præoccupato mentis judicio, aut affectu, memoratos libros annalium *Xu Kim*, & *Li ki* libros rituum & officiorum, ſingulaque diligenter expenderit, inveniet profectò ubi merito ſuſpiciat collaudetque ſingularem adeo divini Numinis providentiam, & præ cæteris ferè gentibus erga Sinicam favorem, ac beneficentiam. Quorſum enim apparatus tot ac tanti ad ſacrificia ritè peragenda? Quid illa ex edicto Regio ſollicitudo in alendis victimis ad ſacrificia deſtinatis, per Imperii totius urbes & oppida? Quorſum præfecturæ illæ ad ſolos Religionis ritus ordinatæ, regioque inſtructæ cenſu? Quid ſibi vult exactitudo tanta in rebus ſingulis eò ſpectantibus, ſic ut exiſtimarent haud ſuſcipiendum eſſe à cœli Imperatore ſacrificium, in quo præter internum animi cultum, cultûs etiam externi pars aliqua deſiderata fuiſſet: Quid? quod ipſæ Reginæ Bombyces alere veſteſque ſericas, & certi quidem coloris ad ſacrificia contexere ſolebant? quin & Imperatores ſuis ipſi manibus (credet hoc Europa?) arabant quotannis, & conſerebant partem agri, ſeu horti Regii, ex quo meterent deinde frumentum ad liba, vinumque ex herbis & oryzâ confectum, deinde in ſacrificiis ritè offerendum: quâ quidem pietate quid eſſe poteſt illuſtrius? quid magis Religioſum? quid dicam de jejuniis per ſua anni tempora, quid de 3. aut 7. dierum continentiâ conjugali prævie obſervari ſolitâ, quo puriores ſcilicet ad ritè ſacrificandum accederent? quò minus admiranda ſunt alia, quod cum adirent Imperium, cum ſuſcipienda eſſet expeditio, cum luſtrandæ Provinciæ, cum publica urgeret calamitas, inundatio, ſterilitas, terræ motus; cum triſtior eclypſis & cometa appareret; ad hæc in Kalendis primis cujuſque anni, in ſolſtitiis ac æquinoctiis

nihil

nihil prius agerent, nihil impenſius, quàm ut ſupremum cœlorum Imperatorem ſolemnibus votis & ſacrificiis propitium ſibi populoque redderent: ut autem clementiam ejuſdem potentiùs publico edicto provocarent, & de delictis, ſi quæ fortè commiſerant, admoneri à ſuis poſtulabant, & laxatis, haud raro carceribus, ſi fortè inter vinctos innocentes aliqui detinerentur, publicam noxarum condonationem per Imperium indicebant, reſervatis tamen delictis quibuſdam atrociſſimis.

Jam vero illa principum in deprecando cœlo modeſtia animique demiſſio, quâ ſe parvulos & infantulos coram ſupremâ majeſtate vocitabant: illa caritas quâ ſe reos agebant omnium quæ fortè peccaverant ſubditi, ſibique unis ultrò depoſcebant ea ſupplicia, quæ cunctis ab irato cœlo timebantur: illa ſollicitudo, ille angor, timor ac tremor in cultu & veneratione etiam privatâ, ſupremi Imperatoris, de quibus ſæpe in libris fit mentio, hæc, inquam, omnia nonne declarant veram in eorum animis Religionem inſediſſe?

Quod ſi hæc, quæ modo attigimus; ab Imperatoribus viriſque Principibus ſic obſervata fuêre quid putamus à ſubjectiſſimo iiſdem populo factum fuiſſe: præſertim cum edicta Regia juberent, ut ſummi pariter infimique colerent ſupremum Imperatorem, reliquoſque locorum præſides ſpiritus?

Quæro nunc igitur, ſi quis Ariſtotelem, aut alium quempiam Philoſophum vidiſſet quotidie ſtatis temporibus curvare genua venerabundum, adolere thus, proſterni toto corpore in ſolum, oculis manibuſque identidem in cœlum ſublatis preces fundere, an huic ſuboriri potuiſſet ulla dubitatio, quin Philoſophus ille Numen aliquod noviſſet, tametſi fortè in omnibus, quos ſcripſiſſet libris, nullam de Numine mentionem faceret? Quid ſi idem obſervaſſet quam ſimillima Religionis ſigna in natione, aut ſectâ aliquâ, ſimulque & in ipſo Principe totius nationis aut ſectæ? Quomodo igitur Chinam veterem auderet quis inſimulare tam nefandæ ignorantiæ & impietatis, quando non audiret tantùm exempla iſta tam raræ pietatis, totque ritus & ſacrificia ibidem à regibus adhiberi ſolita, ſed eadem in monumentis quoque libriſque tam authenticis legeret, & quidem eo ipſo tempore, quo maximè vigebant, deſcripta? Si tu in aliâ orbis gente, ſi inter Aſſyrios, aut Ægyptios, in Galliâ apud Druidas, ſi in Hiſpaniæ, aut Germaniæ antiquiſſimis monumentis hæc, aut his conſimilia à Scriptoribus illorum temporum authenticis exarata inveniſſes, qualia de primis ſuis ætatibus habet China, quid obſecro, ſentires? Quid diceres? quas ederes exclamationes ac plauſus? quibus encomiis res omnes ſingulaſque iſtius ævi non celebrares? quantam excitares majorum tuorum tam piè de Deo ſentientium admirationem, & commendationem apud

cæteras orbis nationes, nec immeritò certè excitares? Quod igitur quiſque in patriâ gente ſuâ tantis & tam meritis efferret laudibus, cur Sinarum genti, ſi fortè vetuſtiora rerum ſuarum præ omnibus gentibus monumenta poſteritati reliquerit, invidebis, & non potius id gloriæ ipſorum vertes, & commendabis clementiam creatoris ergà Sinam adeò ſingularem atque propitiam?

PARAGRAPHUS SEPTIMUS.

ARGUMENTIS ALIIS ATQUE ALIIS confirmatur veri Dei apud Sinas notitiam extitiſſe.

QUONIAM verò, quemadmodum crebra & gravia ſcelera & morum diſſolutio viam tandem ſternunt ad omnium ſcelerum maximum, Atheiſmum; ita virtus omnis & rectè vivendi ratio, & pia populi adminiſtratio veræ Religionis ſunt indicia non obſcura; videamus quid Priſca Sinarum ætas, tum verbo, tùm exemplo præſtiterit ſolo duce naturæ lumine: quam utique naturam & ab origine ſua bonam & rectam, & pietatis reliquarumque moralium virtutum præſidiis & adminiculis à cœlo inſtructam fuiſſe ſemper docuerunt, quam quidem veterum opinionem Philoſophicè demonſtrat alter à *Confucio* Philoſophus *Memcius*. Quamvis autem inſita ſint eadem virtutum ſemina omnibus gentibus à naturæ authore Deo; ubi tamen vera deeſt Religio, ibi debilitari vehementer & opprimi iſta ſemina & virtutem pœnè omnem jacere neceſſe eſt: quas quidem virtutes in aliis multis nationibus defuiſſe mirandum non eſt, quando apud illas ipſa jam vitia religioſa erant ac ſacra, eaque non tam vitabantur, quam colebantur, uti ait Lactantius. Etenim quis locus pudicitiæ & honeſtati eſſe poterat, ubi connubia & adulteria Deorum, ubi nuda Venus, Cupidineſque, & Priapi celebrabantur? Quis pacis, amicitiæ, fideique locus, ubi Mars, Bellona, & Mercurius pro Numinibus colebantur? Quis obedientiæ, ubi Jupiter, qui pulſo patre ſibi Regnum uſurpavit, velut ſupremus Divûm atque hominum Rex adorabatur? Quis prudentiæ, & naturali lumini & rationi locus, ubi rationis etiam expertia monſtra, ut vituli, lupæ, crocodili, ſerpentes, & quæ in hortis naſcuntur cœpæ & allia inſano ritu celebrabantur?

Ubi obſecro, vel per umbram in totâ Sinarum antiquitate reperire eſt hujuſmodi monſtra, aut in terrâ ipſorum, aut etiam in cœlo globoque ſuo aſtrifero? Ubi ſexuum inter ſpiritus (quos incorporeos cenſent) diſparitatem, connubia Deorum Dearumque

& metamorphoſes ? Ubi ſimulachra, imagines aut ſtatuæ non dico animalium, ſed vel hominum, vel ſpirituum quos religioſo cultu China coluiſſet ? An poſt invectam ex Indiâ idololatriam, nullam tota poſteritas ex priſcis idolis adjunxiſſet ad nova, ſi quidem in priſcâ ætate extitiſſent ? An tot Interpretes annalium adeò gravibus verbis ac ſtylo aculeato inveherentur in Imperatorem *Mim ti* qui idololatriam primus induxit, ſi ante eum illa peſtis invaluiſſet in Imperio ? An eum ipſum ipſis quoque tyrannis *Kie* & *Cheu* execrabiliorem ex hoc unico capite fuiſſe ſcriberent, ſi idolorum monſtra jam anteà publicis honoribus fuiſſent ad adorandum expoſita ? Aut ignorare potuiſſent, aut reticere, ſi quid anteà extitiſſet ſimile, aut in priſcis & authenticis librorum ſuorum monumentis, aut in Provinciis Urbibuſque tanti Imperii ?

Cum igitur nulla ſciantur olim hîc fuiſſe portenta communia cum aliis gentibus, quibuſcum China commercium æternum per leges etiam interdixerat, non eſt cur hîc expectes, aut fuiſſe exiſtimes ſacrificia ſanguinolenta, aut turpia, qualia fuêre Priapeia, Floralia, Sathurnalia, quibus ſacer ille Senatus Populuſque Romanus, & omnium gentium Dominator, juventutem ſuam depravari patiebatur; non victimas infantium quas Sathurno ſuo Latini, & Diis quoque alienis Judæi immolabant, non victimas hominum, quas pius Æneas ille mortuorum manibus mittebat inferias, & hujus exemplo Romani deinde Imperatores ac Senatores, non ludi theatrorum in ſanguine humano, nec alia hujuſmodi, quæ Lactantius copiosè commemorat, & explodit; à quibus omnibus adeò fuit ſemper aliena gens Sinarum, ut vel referri ea ab Europæo, æquis auribus animiſque minime ſuſtineret.

Et de illis quidem aliarum gentium ſuperſtitionibus, deque ipſarum priſcâ religione conſtat ex primis litterarum cujuſque gentis monumentis ex Orpheo, inquam, & primis Poëtarum Heſiodo, Homero, &c. qui & ipſi (uti idem Lactantius ait) multò ante natum Philoſophiæ nomen fuêrunt, & habiti ſunt ſapientes, & tamen tam inepta de Deo Deorumque generationibus figmenta & fabulas protulerunt; de Sinarum verò Priſcâ Religione habemus qui ſcripſerunt bis mille & amplius ante Chriſtum annis, hoc eſt multò antequam Orpheus aliive Scriptores prodiiſſent in lucem ?

Quemadmodum igitur ſupremo cœli Imperatori & ſpiritibus priſca Sinarum ætas nihil indecorum, aut turpe, nihil quod cum terrena contagione aut corporeâ viſibilique ſubſtantiâ commune eſſet, tribuerunt, & è contrario quidquid eſſet cum rectâ ratione conjunctum, virtutem, inquam, providentiam, potentiam, ſcientiam, juſtitiam, clementiam tam fidenter attribuerunt; ita non aliis, quam ſupremâ majeſtate dignis honoribus & ſacrificiis, non alio magis

quam virtutum & recti animi cultu colendum tam verbis docuerunt, quàm factis & exemplis; ut nihil hîc dicam de externo quoque apparatu, gravitate, modeſtiâ, continentiâ, abſtinentiâ, decôre, & ornatu; ſic tamen ut negarent omnem hunc cultum exteriorem placere cœlo poſſe, quando cultu animi virtuteque internâ non eſſet imbutus.

Quid nunc dicam de obedientiâ Priſcorum, & pietate ergà parentes ſuos ac majores, quam volebant pòſt ipſa quoque fata perpetuari ſuo modo atque exercitari? & ut hoc exemplo diſcerent filii quo ergà progenitores ſuperſtites ferri debeant ſtudio ac veneratione, Sic arbitrabantur ſerviendum ſibi eſſe vitâ jam functis, uti ſervierant quondam vivis atque ſuperſtitibus: Hinc illa funeris, exequiarum, ſarcophagi tumulique cura tam exquiſita ad conſervandas in perpetuum, ſi poſſent, auctorum vitæ ſuæ reliquias & memoriam? quid de luctu triennali patris & matris ſic etiam, ut qui præcipuis muneribus in Imperio fungerentur, illico ab officio ſuſcepto ad triennium ſeſe abdicarent? Quid multa? tanta fuit erga vitâ functos majores ſollicitudo, cura tanta, diligentiaque, ut merito ſuperſtitionis arguendi viderentur, ſi quidem non conſtaret ex libris eorumdem authenticis, haud alium ſibi ſcopum ac finem habuiſſe propoſitum, quàm meræ obſervantiæ filialis, gratæque pietatis ac reverentiæ adverſus majores ſuos, etiam poſt fata non interrumpendæ: tametſi fateamur ſucceſſu temporum, ſeu verius tot ſectarum & ſuperſtitionum idololatricarum in nonnullis vitiatam fuiſſe priſcorum primævam inſtitutionem.

Quid dicam de obſervantia ergà ſeniores & ætate provectos, quos adeò ipſemet Imperator, dum luſtraret Imperium, non dedignabatur inviſere & conquiri jubebat, & benè meritos titulis honorificis condecorabat, augebatque cenſu regio, ſi opus foret? Quid de clementia; & munifica illa commiſeratione erga pauperes, cœcos, viduas, pupillos, claudos, &c. quibus ſua olim erant attributa domicilia & cenſus? quin uſque in hodiernum diem in ſingulis urbibus & oppidis tanti Imperii ad certum numerum annonâ Regiâ ſuſtentantur, etiam Tartaro dominante, quem ſola pietatis hujus antiquitas deterruit ne, quod jam animo meditabatur pium hunc morem aboleret. Tametſi verò ergà criminum reos juſtitiæ rigor ſervaretur, erat tamen etiam hîc ſuus clementiæ locus, quatenus ſcilicet per tam vaſtum Imperium, ab nemine fas erat damnatum quempiam capitis, morti addici, niſi prius ab ipſomet Imperatore ſententia fuiſſet approbata, ut nihil jam dicam de publica ſubinde noxarum condonatione, & carcerum relaxatione.

Jam verò de feminarum honeſtate, verecundia, cultuque & habitu corporis tam modeſto quid dicam? Ad hæc enim uſque tempora quamvis

quamvis Priſcis illis tam diſſimilia, mos iſte pervenit propè inviolatus legitimi quoque thori apud Priſcos inviolabilitas, tametſi per abuſum ſucceſſu temporum vitiata. Præterea nunc connubia ab omni ferè ſanguinis propinquitate remota, viduarum ad ſecundas nuptias mortuo marito tranſire nefas putantium, continentiam ac fidem: leges amicitiæ & hoſpitalitatis, aliorumque civilium officiorum ad mutuam concordiam conſervandam, ubi ſolemne ſcilicet ſemper fuit illud: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*

Et quoniam regis ad exemplum orbis Sinicus, vel maximè componitur, expendantur ea ſolummodò, quæ de duobus Legiſlatoribus, & trium Principum familiarum conditoribus, infra referentur, ex Philoſophorum Principibus *Confucio* & *Memcio*: tanta certè Regis *Yao* fuiſſe modeſtia & moderatio ſcribitur, ut cum ei eſſent opes ampliſſimæ & ſuprema dignitas, non tamen animo efferretur, aut inſoleſceret, domo, victu, curru ſimplici & paupere, & ab omni ſpecie luxûs, aut faſtûs abhorrente, necnon veſte vulgari (niſi cum ſacrificandum foret) contentus, cujus virtutis hæres fuit *Xun* uti & Imperii, ad quod evectus fuit ab ipſo *Yao*, nullâ filiorum, cùm tamen novem numeraret, ſed ſolius virtutis habitâ ratione; uti rurſus & hujus imitator fuit & hæres delectus is qui primæ Familiæ Fundator fuit *Yu* dictus. Sed & ſecundæ Familiæ Fundator *Chim tam* cum poſt ſeptennalem famem ſe victimam cœlo devoveret pro ſuis, & ſupplex exquireret ab ipſo cœlo num fortè à ſe ſuiſque magiſtratibus peccatum fuiſſet in adminiſtratione Reipublicæ, num ex munerum largitione corruptela quæpiam ſerpſiſſet, num detractiones & obmurmurationes audirentur, num in Palatiis & ædificiis, aut in ornatu habituque muliebri quidpiam eſſet immoderatum, aut indecorum, &c. nonne ſatis ſuperque declaravit, quàm tunc fuerit cum omni honeſtate, virtute, moderatione, conjuncta adminiſtratio?

Quantâ vero innocentiâ, frugalitate, moderatione per annos mille ducentos & amplius gubernatum fuerit tantum Imperium teſtis erit ſanè locuples *Ki çu* Princeps idemque patruus, ultimi è ſecundâ Familiâ, & decimi octavi Imperatoris *Cheu* dicti: Etenim cum videret is importari in Regiam res novas ac peregrinas non ſine gemitu & vaticinantis inſtar: *Nunc primùm*, inquit, *paxilli producuntur eburnei, cyathique è cornu Rhinocerotis, habitus veſtium ſimplicior breviorque commutatur in promiſſas & ſerico ſuperbas & auro: diſplicent jam habitata majoribus noſtris tecta, amplaque extruuntur cum turribus, iiſque è lapide pretioſo; & ne ſic quidem explebitur humana cupiditas, cerno jam animo lapides immenſi pretii aliaque id genus remotis è terris huc importari & ſimul cerno ruinam Imperii.* Sic ille. Conſulat annales qui voluerit, & libros quos explanamus. Profectò vix quidpiam offendet,

communi quidem uſu vel authoritate publica ſtabilitum, quod à virtute, vel ratione alienum ſit.

Quæ cum ita ſint, quandoquidem ex ſolâ virtute rectam Reipublicæ adminiſtrationem petebat antiquitas Sinarum, quid mirabimur, ſi exemplo illo virtutis vicinos undique terris ſuis barbaros ita ad humanitatis leges ſuaviter induxerit, ut in eam ampliſſimi Imperii formam & magnitudinem à tot ſæculis excreverit, vicinorumque etiam regnorum Principes ad clientelare, ſæpè etiam ſtipendiarium obſequium adduxerit: olim certè circà annum ante Chriſtum 1100. advenerunt legati è Cochinchinâ, ſolâ famâ adducti, quod China haberet heroës ſanctos, qui nôſſent deprecari & obtinere à cœlo fœcunditatem, quorum adeo patrocinium imploraturi, & remedium ſterilitatis, quâ miſerandum in modum Cochinchina tunc laborabat, petituri advenerant. Quid mirabimur etiam, ſi hoc Imperium priſcis illis temporibus adeò fuerit fœlix & diuturnum, ut tres Familiæ Principes diutius illud poſſederint & conſervaverint, quam novemdecim deinde conſecutæ Familiæ Imperiales ſimul ſumptæ, quæ, quamvis aliqua à Priſcis accepta & à nobis ſuprà commemorata, conatæ ſunt revocare, tamen tot bellis, hæreſibus, ſectis, parricidiis magis magiſque lapſu temporum increbreſcentibus, nunquam ad priſtinam illam innocentiam integritatemque, niſi per lucida quædam intervalla, redivere.

Erit fortaſſe quiſpiam qui ex moribus ſanè perditis ætatis hujus, in quâ præter innumera vitia regnat fraus & ſimulatio, & ſi qua virtus relucet, non tam virtus quàm virtutis fucata quædam ſpecies eſt, erit, inquam, fortaſſe qui ex præſenti ætate judicium ferat & ſententiam de Priſcâ, ſic exiſtimans artem ſimulandæ mentiendæque Religionis jam tum viguiſſe, eaque uſos Principes ac Magiſtratus ad imperitam multitudinem fœliciùs in officio continendam; uti ſuprà de doctrinâ aliâ exteriori ſeu populari, interiori alia, ſeu politicorum propria inſinuatum eſt, atque adeo quidquid in hoc genere dixerunt vel fecerunt, ſolo ſtudio publicæ pacis & tranquillitatis conſervandæ, id dixiſſe aut feciſſe.

Verùm, præterquam quod duplicis hujus doctrinæ ne veſtigium quidem quis inveniet in libris Priſcorum authenticis; huic certè opinioni ne dicam temeritati ſic judicantium oppono ipſam poſteriorum ætatum & litteratorum ſententiam, qui unanimi ſermone ſcriptoque nihil æquè deprædicant & extollunt, atque Priſcorum temporum candorem, ſimplicitatem, ſinceritatem, quam ſuis in temporibus maximè deſiderari non ſine gemitu profitentur. Certè qui *Confucium* alioſque authenticos, & primæ authoritatis & vetuſtatis libros legerint, reperient nil frequentiùs inculcari, exaggerarique, quam ut exemplo Priſcorum Regum omnia agantur cum veritate,

& dicta omnia factaque ex intimo cordis ſemper proficiſcantur : hinc illæ à commentatoribus toties repetitæ voces *Chim xe*, *Vu vam* id eſt, *Verum ſolidumque abſque fuco & falſitate.* In omnibus igitur actionibus ſuis, verbiſque & officiis, quæ intercedunt Regem inter & ſubditos, parentes ac filios, fratres inter amicoſque & conjuges ſinceritatem ac fidem, omni excluſâ fallaciæ umbrâ, integram illibatamque ſervari ſemper voluerint priſci, & in negotio Religionis graviſſimo ficti fuerint ſubdolique politici? Adeoque ſolam ipſam Religionem aſſumpſerint veluti medium fallax ad continendos in officio populos? Hoc certè nec atheopolitici novatores illi Familiæ *Sum* Interpretes unquam concedent, qui tametſi monſtrum inane quodpiam divinitatis ſuæ politicæ confinxerint, tamen fundamentum omne ſuæ Philoſophiæ, in veritate & ſoliditate (quam litteræ *Chim* exprimunt) conſtituere non dubitarunt; & quemadmodum omnia in univerſo, & ea quoque quæ fortuito videntur, ex ſolida quapiam & prædominante virtute (qualiſcumque demùm illa ſit) regi conſervarique contendunt, ita in adminiſtratione Reipublicæ, & in ipſo homine actiones omnes ac motus ab animi integritate & ſinceritate minimè fucatâ proficiſci volunt. Et verò ſi quod objicis, Interpretes dicerent, quo tandem, obſecro, fundamento innixi dicerent? quem tandem in priſcis quinque doctrinarum Codicibus textum afferre poſſent ad id comprobandum? Et licet fortaſſe aliquem afferrent quo diceretur Priſcos & ſanctos Reges ac ſapientes ſuos Religionis præſidiis, Imperii populos ſibi ſubjectos habuiſſe, an continuò inferre liceret Religionem inventum fuiſſe ipſorum ad continendum in officio populum? Ecquis neſciat veram Religionem inventum eſſe (ſi tamen ita loqui fas eſt) non humanum, ſed divinum, quâ Reſpublicas & Imperia ſtabiliri oporteat, & conſervari; nam, ut ait Triſmegiſtus, Religio propter ſe & quia bona eſt & verax, amanda eſt & ſequenda, non autem ut medium fallax ad Reipublicæ conſervationem; adeoque rem veram & ſanctam & à majoribus ipſo propè diluvii tempore acceptam, Reges Priſci Sinarum aſſumpſerunt ad publicum bonum & ſubditorum ſuorum incolumitatem & felicitatem. Quid enim? an primus Imperii conditor *Fo hi* abjectâ mox, quam à filiis ſeu nepotibus Noëmi acceperit, Religione, novam & fictitiam adinvenerit, quâ adhibito etiam fictitio nomine (quod victimam ſonat) populum in officio & legibus contineret? Tota itaque Sinarum Priſca inſtitutio & norma politica figmentum quoque fuerit & mera fallacia: quippe tota fallaci & inani nixa fundamento. Fictitia ſemper fuerit fides & obedientia ſubditorum adverſus Principes ſuos, filiorumque adverſus parentes ac majores. Quid ita? Nam cùm doceant ita à ſubditis ſerviendum Principi ſuo, quemadmodum Principes & po-

puli ſerviunt ſupremo cœlorum Imperatori, ita filios parentibus obedire oportere, uti obediendum eſt cælo; certè ſi Religionis cultus & obſervantia fictitia & ſubdola eſt, fides & obſervantia erga Reges & Principes, pietas erga parentes & majores fictitia quoque ſit neceſſe eſt, adeoque tota totius antiquitatis in adminiſtrando populo baſis & ratio concidit. Fruſtra etiam imò inſulsè & ineptè exprobrabant Imperii primates poſtremis duarum Principum familiarum tyrannis *Kie* & *Cheu* dum ſacrificia ſupremo Imperatori & ſpiritibus fieri ſolita jam negligerent, fruſtrà, inquam, clientes fideliſſimi toties, & cum certo fortunarum ſuarum, capitiſque diſcrimine, exprobrabant ipſis perfidiam erga Numen ſupremum, comminati exitium à cælo jam irato, & ſcelera mox vindicaturo imminere, niſi quamprimum reſipiſcerent. Fruſtra denique de piis Regibus trium Principum familiarum referretur, quod ne clam quidem, & privatim indecentiùs negligentiùſve ſe gerere auderent in obſequiis, quæ ſupremo Imperatori ritè deferebant.

Ecquis ergo jam credat, Priſcos illos ſapientes ac Reges tam improbâ impiaque ſimulatione ſubditis impoſuiſſe; tam infami & execrando Religionis ac ſanctitatis mendacio contaminare ſe voluiſſe? tantam denique extitiſſe tam nefariæ ſimulationis & impietatis concordiam, per tot ætates, & in tot hominibus ingenio, naturâ, conditione tam diſſimilibus, & in tantis tot locorum temporumque intervallis? Profectò tametſi planè conſtaret hujus ætatis hominibus, Majores ſuos ſic mentitos fuiſſe Religionem vitæque probitatem; celarent hoc tamen ſtudiosè, ac tegerent: quin etiam mentiri non dubitarent ipſimet, ne fortè majores ſuos & tantæ ſanctitatis (ut aiunt) Reges ac Philoſophos ſua ſynceri candoris ac fidei & veritatis laude privarent. Semper igitur conſtabit argumentis noſtris vis ſua, ſemper inevitabile telum iſtud torquere poterimus, quo vel cogentur, ſupremi Numinis providentiam & religioſum ejuſdem cultum cum Majoribus ſuis admittere, vel hos ab amentiæ ſuſpicione (quod nunquam perficere poterunt) liberare, vel denique fateri ſe à ſententiis & inſtitutis Majorum ſuorum degeneri turpique levitate & inconſtantiâ diſceſſiſſe.

PARAGRAPHUS OCTAVUS.

QVO NOMINE PRISCI SINÆ nuncuparint verum Deum. Examinatur nominis Ethymon & proprietas.

VERUM alia nobis hîc ſupereſt quæſtio diſcutienda; de nomine illa quidem, haudquaquam tamen ſic, ut illæ, quæ vulgo dicuntur eſſe de nomine, contemnenda: Etenim ſi primis illis temporibus & diluvio proximis Sinæ verum Numen cognoverunt, cognitumque adoraverunt (quod omnes opinor, jam facilè mihi concedent) ecquo tandem nomine, quo vocabulo, quibus litteris Numen illud ſupremum Priſci adoratores expreſſerunt? Certè ſi nulla unquam natio quantumvis barbara extitit, quæ non aliquo nomine appellarit Numen, quod coluit, ſeu verum ſeu falſum (quot enim, teſte Tullio, hominum linguæ, tot nomina Deorum) quo pacto tandem gens Sinica tam civilis, & culta, & accurata caruerit, quo Deum, quem colebat, nuncuparet? Ea lingua, quæ in diviſione linguarum & gentium una fuit probabiliter ex illis ſeptuaginta, quas matrices vocant, habuerit nomina & vocabula & litteras, quibus res omnes creatas, & herbarum vocabula, & naturas explicaret, & tamen eadem caruerit ſcilicet, iſto nomine, quo creator univerſorum ac Dominus, quem natura tota proclamat exiſtere, rite nuncuparetur? Nemo prudens, ut opinor, hoc ſuſpicabitur: At quæres ecquod tandem illud nomen fuerit, ſive poteſtatis cujuſdam ſupremæ aut perfectionis ſignificativum, ſive relationem denotans ad res creatas? quamdiu enim viatores ſumus, nomen quod eſſentiam divinam & ineffabilem, ſicuti eſt, perfectè ſignificet, ſcimus ab homine ne concipi quidem poſſe, multò minùs ſigno quopiam exprimi.

Dico igirur apud Priſcos Sinas, nomen illud, quo verum Deum nuncuparunt, fuiſſe *Xam ti.* Cujus nominis antiquitas eadem eſt, quæ ipſarummet litterarum quarum rudimenta à *Fo hi* gentis Sinicæ conditore poſita, ſub tertio vero *Hoam ti* Imperatore opera *çam kie* magis expreſſa & digeſta in ordinem commemorantur: de quo Imperatore refertur etiam quod Palatium ſeu Templum conſtruxerit ipſi *Xam ti*, quod adeò factum fuerit annis circiter 600 ante natum Abrahamum, ſi modo annalibus & 70. Interpretum computo fidem habere placeat, multò ante ſcilicet, quam nomen Θεὸς ex quo *Dei* nomen Latini mutuarunt, ſcriptum à quopiam inveniretur. Quod

ſi malis vulgatum computum ſequi, certè nominis illius *Xam ti* indubitata antiquitas ex Scriptore & Hiſtoriographo Regio petitur, qui circa tempora *Yu* (fuit hic conditor primæ *Hia* Familiæ) ſcripſit res geſtas *Yao* & *Xun*, è quibus etſi multa perierunt (nam è 16. capitibus quibus conſtabant, deſiderantur omninò undecim) conſtat tamen vel ex fragmentis ipſis, qua ratione *xun* Imperator (qui totus ad exemplum deceſſoris ſui *Yao*, à quo fuerat electus, conformabat ſeſe) ſacrificaverit *xam ti* ac dein alio ritu inferiore ſex ſpiritibus Principibus, ac denique montium fluminum, necnon rerum reliquarum præſidibus; quod item ſacrificaverit *xam ti* ſacrificio holocauſtico *Chai* dicto, quo victima & res pretioſiſſimæ cremabantur. Et hoc ſcriptum eſt à Regio illius temporis ſcriptore anno ante Chriſtum circiter 2220. Quære nunc, ſi placet, aliud in aliâ orbis gente monumentum vetuſtius aut magis authenticum: quære, inquam, & aſſigna mihi aliud nomen, ſi potes, in tota Sinarum antiquitate, quo verum Deum (quem fateri debes proximis diluvio temporibus ubique agnitum fuiſſe) nuncupaverit priſca Sinarum ætas.

Quod ſi veram hujus nominis *Xam ti* Ethymologiam quæris; littera & vocabulum *Ti* primariâ & ordinariâ, quin & unicâ & propriâ ſignificatione ſuâ idem eſt, quod Imperator, Moderator & Dominus, eſtque ipſiſſima vox ac littera quâ Sinæ plerumque Imperatores ſuos ferè à principio in hodiernum uſque diem compellant, tametſi inter 88. primos Imperii Principes tantum tredecim reperiantur qui hoc uſi ſunt nomine, cum cæteri uſi ſint nomine aut proprio quondam, aut *Vam* quod *Regem* ſonat; donec deinde quartæ *çin* Familiæ Imperator *Xi hoam ti*, quod præſumeret ſe trium Imperii conditorum & Principum *Yao*, *Xun*; *Yu*, *Tam*, *Vu-vam*, merita & virtutem ſuperaſſe, primus inſtituit, ut nomini *Ti* præponeretur *Hoam*, hoc eſt, *Magnus*, ſeu *Auguſtus Imperator*: quo titulo, omnes quotquot exinde ſecuti ſunt Principes, appellati ſunt. Altera porrò littera, quæ, dum Deum ſignificant, *Ti* litteræ præponitur, eſt *xam*, quod *Supremum* ſignificat, quo addito ſimpliciter ad nomen *Ti* nemo hactenus Imperatorum uti auſus eſt, quamvis alioquin inter eos, eſſent impiè ſuperbi & longè inſolentiſſimi. Hoc igitur nomine *Ti*, quod uſurpabant terreni Principes, ſicuti deſignabant dominium & poteſtatem ſuam ſuper regna & populos ſibi ſubjectos, ita per additum *Xam* ſupremam quamdam & rebus omnibus excelſiorem majeſtatem, poteſtatem, ac dominium in ſpiritus univerſos, in cœlum & terram, in Imperia & Regna, Reges ac populos ſignificaverunt, adeoque ſicuti China in terris Monarchicum Regimen ſub uno capite ſemper, & ſummâ quidem contentione ſectata eſt; ita & in cœlis Monarcham quemdam inviſibilem dari credidit, peti-

tâ interim adminiſtrationis ſuæ normâ ex cælorum terræque, necnon temporum elementorumque æquabili ordine, quo unus item & ſupremus in terris ſuis viſibilis Monarcha majeſtatem ſuam (quam velo etiam quodam ſubditorum oculis ſubducit) ad imitationem Numinis ſupremi & inviſibilis Imperium ſuum moderaretur.

Sed, inquies, nonne etiam in textibus vetuſtiſſimis & maximè authenticis frequenter utuntur nomine *Tien*, hoc eſt, *cœli* eique attribuunt eadem, quæ *Xam ti Supremo Imperatori*, ex. gr. intelligentiam, voluntatem, providentiam, jus & Imperium, juſtitiam, pietatem, &c. planè ſic eſt; nec inficior antiquiſſimum quoque eſſe & fortè coætaneum (ut ſic loquar) vocibus *Xam ti*, nomen & vocabulum *Tien*, ſive *cœli*: Sed ſi mihi concedis proximis diluvio temporibus Sinas extitiſſe, adeoque & veri Numinis notitiam, & conſequenter nomen, quo verum Numen exprimerent, habere debuiſſe: Certè ſive hoc nomen fuerit *Xam ti* ſive etiam *Tien*, ſemper tamen concludetur, non alium, quam verum Deum ſub his nominibus cognoviſſe & ſignificare voluiſſe: & reverà cum nihil ipſi in rerum naturâ vel pulchrius, vel auguſtius cælo conſpicerent, ad hæc cum in periculis præſertim, omnium ad ſe mortalium oculos & corda cælum provocet, an quiſquam mirabitur, eos cæli Domino, cæli nomen tribuiſſe? Quanto magis ſi noveris uſitatiſſimum ab omni ævo præ aliis nationibus loquendi Sinarum modum, qui aſſiduè Palatium pro Rege, urbem pro urbis Præfecto, Curiam pro Magiſtratu & pro patre familias domum ipſam nominare conſueverunt: Quod quidem in aliis quoque nationibus locum habet & in ſacris litteris & ab ipſo Chriſto ſervatore noſtro uſurpatum eſt: quod ut clariùs tibi conſtet, conſule obſecro libros veteres & claſſicos *Li Ki*, *Xu kim*, *Ye kim* alioſque: neque enim fieri poterit, ut ex illis non convincaris, quod ſpiritus montium ac fluminum urbiumque præſides agnoverit colueritque ætas priſca: & tamen hi ipſi ſpiritus in aliis quidem textibus diſerte nominantur *ſpiritus montium fluminumque*, in aliis verò *flumina monteſque*, ſpiritus verò tutelares urbium *Chim hoam*, id eſt, *muri* & *foſſæ* ſimpliciter nominantur: Si ergo rerum inferiorum præſides ſpiritus ſubinde ſignificant per ea loca, quibus præſident, cur, cum cœli nomine utuntur, non concludes à fortiori cæli Dominum ac moderatorem intellexiſſe? his accedit non ſpernendum teſtimonium utriuſque lexici majoris *çu guei*, & *Chim çu* tum vulgo dicti: ubi cum vocis *Tien* (ſive *cœli*) multiplex uſus & acceptiones afferantur, tum & hoc præter alia diſcertè docetur, litteram *Tien*, cum cæli Dominum, & Gubernatorem indicare volueris, aliâ item voce *Ti* ſcilicet (id eſt) *ſupremi Imperatoris* deſignari.

Enimverò ſi diceremus, Europæum hominem, cum is fortè

agit de Romana Urbe, eamque vocat Apoſtolicam, Sanctam, Orbis Chriſtiani dominam; ab ea item manare doctrinam orthodoxam, conferri Eccleſiaſticas dignitates; aliaque hujuſcemodi: Si (inquam) diceremus, non aliâ de Urbe loqui quàm eâ, quæ oculis mulorum æquè ut hominum conſpicua eſt; nonne profectò diceremus aliena loqui, & mente captum eſſe? vel certè nos ipſi, ſi fortè negaremus, aliena loqui, ac de ſtatu mentis diſceſſiſſe videremur? Atqui non modo *Confucius*, ſed Sinæ paſſim omnes, neque olim tantum, ſed etiam hac ætate noſtrâ, *intelligens*, *pium*, *propitium* vocant cælum; *Parentis*, *Dominique* nomen ei tribuunt. Ad hæc, lumen rectæ rationis ab illo mortalibus infundi dicunt; ab illo deſcendere proborum præmia, pœnaſque improborum; ab illo deſcendere & legari Sapientes & Regnorum Magiſtros; coronas denique & imperia ab illo Principibus conferri & auferri transferrique. Quid? quod ſermonem quoque & ſenſus eidem metaphoricè adſcribant. Itaque non deſunt, qui, ſi iniquiùs ſecum agi putent, impiè indignabundi conquerantur, ergone cœlum oculos non habet? Quibus nimirum videat à quo & quàm injuſté lædantur, ut debitas injuſtè lædenti pœnas infligat? Ad extremum eidem attribuunt cor, iram, commiſerationem, lætitiam, amorem. Nunc igitur ſi non adſcenderent ipſi multò altiùs, quàm quò corporeis oculis poſſunt pertingere, nonne meritò viderentur aliena loqui, dum mortuæ iſti machinæ vitam, cæcæ mutæque videndi & loquendi facultatem, quin & in Reges ipſos ac Regna jus atque Imperium merè gratis ridiculeque tribuerent?

Sinenſes verò ubi de incorporeo cælo, corporeoque ſermo eſt, verbis utuntur ac ſententiis adeo diverſis, ut hæc ipſa diſcrimen ingens utriuſque cæli non minus declarent, quàm cum Imperatoris ſui aulam ab aulâ diſtinguunt, quoties modò à ſtructurâ, elegantiâ, firmitate, modò à potentia & æquitate commendant. Sic ubi Philoſophus in libro *Chum yum* de perpetua & æquabili ſucceſſione quatuor tempeſtatum anni; de Solis ac Lunæ acceſſu receſſuque & curſu tam imperturbato; de magnitudine cœli regentis omnia, omniaque complexu ſuo foventis; de concurſu hujus cum ipſâ terrâ ad rerum productionem & conſervationem; aliaque hujuſcemodi: utique nulli dubium eſſe poteſt, quin de corporeo conſpicuoque cælo agat. At verò ubi de illo agitur cælo, à quo mens omnis & ratio profluxit; ubi ſermo eſt de mandato illo nutuque cæli & providentia, ex qua nos nullo non tempore pendere totos oporteat; ubi dicit hanc nobis pro regulâ noſtrarum actionum eſſe oportere: hanc eludi fallive nequaquam poſſe: ab hac divitias & honores diſpenſari: ab hac unà cum ipſa natura rationali, conferri dona divitiis potiora, prudentiam, fortitudinem, juſtitiam, pietatem: ab hac, quiſquis opibus

bus cumulandis vacet impenſiùs, infeliciter aberrare: ejuſdem beneficio Magiſtratus & Imperia obvenire, atque hæc ab unâ eademque Familiâ per multas ætates conſervari; tunc profectò de inviſibili illa & arcana majeſtate, quæ cælis præſidet, omnino agere exiſtimandum eſt.

Maneat itaque ſua duabus illis vocibus *Xam ti* authoritas, & propria ſignificatio ſive brevitatis gratiâ & more loquendi hîc uſitato per acceptionem tropicam cum ſub nomine *cæli* compellet, ſive propriis ſuis utatur vocibus *Xam ti* ſupremi, inquam, cœlorum Imperatoris.

Et hoc quidem primum eſt & antiquiſſimum Sinarum nomen, quò audito gens hæc concipit id, quo nihil majus & excellentius novit, eſtque in uſu apud eam ſectam, quæ præ reliquis omnibus cenſetur melior, & conformior eſt cum naturali lege, & eatenùs etiam cum Chriſtianâ veritate, adeoque faciliorem hîc de vero Deo conceptum gignit. Quemadmodum verò eſt antiquiſſimum, ita & multis ſæculis ſolum eſt ac ſupremum nomen Dei, cui ſolus Imperator tanquam filius adoptivus & vicarius in terris ſacra faciebat, ut oſtenderet id ſe ſentire de ***Xam ti***, quod de ſe ſui ſubditi ſentiunt; ſcilicet ſupremum ſe & unicum eſſe Imperii ſui Sinenſis à Deo electum, uti Deus cœlorum & terræ ſupremus & unus eſt à ſe Imperator: & hinc etiam fiebat ut ſacrificaturus ſolemni ritu expedito ad omnes Imperii ſui ditiones diplomate denuntiari juberet ſubditis diem tantæ ſolemnitatis. Cæteris verò ſpiritibus ſacra faciebant pro ſuo quiſque gradu Principes & Magiſtratus, ut oſtenderent ſpiritus illos comparatos cum *Xam ti* ſupremo Imperatore id eſſe, quod ſunt Principes & Magiſtratus in terris ſuo cum Rege comparati: *Sic enim* (ut verbis utar Lactantii) *mundum regi à Deo dicimus* (& ſemper cenſuerunt Sinæ) *ut à rectore Provinciam, cujus apparitores nemo ſocios eſſe in regendâ Provinciâ dixerit, quamvis illorum miniſterio res agatur*

Quandoquidem, igitur nomen illud *Xam ti* ſit primum & non perſonale, uti *Sathurnus*, &c. ſed appellativum uti *Numen*, aut *Deus*: adhæc cum ex ethymologiâ ſuâ nullam denotet imperfectionem, ſed è contrario poteſtatem ac majeſtatem, & quidem ſupremam; poſſit autem ex ſententia D. Thomæ & omnium Theologorum verus Deus iis nominibus appellari, quæ aliquam perfectionem denotant abſque imperfectione; fidenter ac jure meritò affirmamus Priſcos Sinas ipſo illo nomine unicum & verum Numen cognoviſſe, ſignificaſſe, coluiſſe, uti ſatis liquet ex tot ſæculorum authoritate, tot etiam tamque authenticis librorum monumentis ac teſtimoniis, in quibus nihil prorsùs (quod mirêre) reperias, quod llo nomine & ſupremâ majeſtate indignum ſit, vel indecorum, aut à ratione alie-

num in iis, quæ referuntur, ejuſdem attributis & proprietatibus; quamvis etiam ea non immerito deſiderabis, quæ tot in Europâ & Aſiâ ſpiritu ſanctiore afflati doctores, & lumine fidei Chriſtianæ colluſtrati, tam ſublimiter Theologiceque ſcripſerunt, & ad poſteros tranſmiſerunt.

PARAGRAPHUS NONUS.

QUOD PRIMÆVAM NOMINIS XAM TI *ſignificationem abolere nequeat adultera Novatorum interpretatio.*

NEQUE verò tam antiquæ, tamque perſpicuæ ſignificationi, & ethymologiæ nominis hujus tot illuſtrati attributis ac proprietatibus, quæ uni & ſoli Deo competunt, derogare poteſt opinio perverſa & interpretatio Novatorum poſt tot tandem ſæcula turpiter hallucinantium, ſive iſti jam fuerint de ſecta *Tao*, à quâ primum fuit vitiata nonnihil ſignificatio, introductis variis ejuſdem nominis in cœlo Numinibus, quorum ſingulis in ſingula elementa independentem quamdam poteſtatem tribuere viſi ſunt; ſive etiam fuerint duo treſve Imperatores uti *Yven çum* è Familia *Tam* decimâ tertiâ, & è *Sum* Familiâ decimâ nonâ *Hoei çum*, qui nomen & titulum *xam ti*, ſeu ſupremæ poteſtatis & excellentiæ duobus hominibus attribuerunt *Lao kiun*, & *Cham y*, quorum prior coætaneus fuit *Confucio*, poſterior ſub quinta Familia *Han* floruit, uti ſuprà fuſius retulimus: Non magis igitur abuſus impius derogare potuit uſui legitimo, vimque tollere ſignificativam Priſcæ vocis Sinicæ, quàm tollere potuit vocabulo Θεὸς ſive *Deus* vim propriam ſignificandi, facta à dæmonibus aut hominibus ejuſdem uſurpatio; quemadmodum legitimi *Regis* nomen ac vim non tollit rebellis quiſpiam, qui vi & armis ſibi eundem titulum ac nomen per nefas uſurpaverit.

Multò certè minus (quidquid contendant hujus ætatis atheopolitici) tollere aut immutare poteſt propriam ac vetuſtiſſimam nominis *xam ti* vim & ſignificationem, adeò ſpuria, atheopoliticorum quorumdam interpretatio poſt 40. tandem ſæcula in lucem protracta, quâ ſupremum cœli Numen, ejuſque attributa conantur eludere, omnia ſcilicet ad mutam & inanimem quamdam virtutem & naturalem rerum efficacitatem revocantes, & ita totius retro antiquitatis monumenta & ſenſum in ſuam ipſorum detorquentes ſententiam.

Liceat hic ergò pauca de multis afferre, quæ Novatores illi ſuis in commentationibus & in opere illo ſuo de natura operoſius explicant. Ecquid enim obſecro fingi poteſt ineptius, quam dicere idcirco Imperatorem Sinarum ſolum ſacrificare ſupremo Imperatori, quia cùm ſit ipſe *Tien çu*, id eſt, cœli filius (adoptivus ſcilicet, eò quod omnis poteſtas juxta illos à cœlo ſit) magis utique participat de puriori illa & defœcata virtute cæli & efficacitate; quare, dum cælo ſacrificat, id agit ſcilicet, ut ſuus aër ille ſeu influxus purior per ſympathiam quamdam connaturalem uniatur cum cœlo, conſervetur, & augeatur: & hinc etiam præmittuntur jejunia, & abſtinentiâ, ut aërem curis fortè illecebriſque vitioſis, ceu nebulis quibuſdam, obſcuratum & inquinatum purificet, & ita revocato intrà ſe regio illo & à cælis infuſo rectè diſpoſitus ad ſacrificandum accedat: & hanc etiam dicunt eſſe cauſam, quod primis illis ſæculis fuerint Reges ſancti, quod ſæcula aurea & tam opulenta ſub duabus Principibus Familiis, quia illis temporibus ſicuti aër, aëriſque vigor ac virtus erat recentior, ita vividum erat, magiſque vegetum, & abundans id omne, quod cum Priſcis Regibus cœlitus communicabatur; ſecùs ac uſuvênit poſterioribus ſæculis, paulatim ſcilicet macreſcente, & ſterileſcente dictâ cœlorum virtute, vique efficiendi; uti, inquiunt, aqua in fonte ſuo pura eſt, at quò longiùs prolabitur, eò ex locis ſordidis & limoſis magis inficitur ipſa quoque, ſordeſque contrahit.

Alibi etiam dum explicant quo pacto cœlum procreare dicatur Reges & Magiſtros, & Sanctos, affirmant id fieri per, influxum cæli fortuitum, qui in hunc vel illum incidit. Quando vero in textibus refertur, quod cælum ſeu ſupremus cœli imperator annuat precibus & votis piorum Principum, id volunt ex eo fieri, quòd cùm animus Pius ac Religioſus hujuſmodi Principum ſit omninò unitus cum cælo ejuſque influxu, ille ipſe cæleſtis influxus, utique ſympathicus, ſponte ſuâ protinùs inſinuat ſeſe tam piis votis & deſideriis, ex quo ſperati deinde ſucceſſus conſequantur. Pari modò Interpres *Hu u ſum* dum conatur explicare favorem illum ſingularem, quo ſupremus cæli Imperator impertitus eſt imperatricem *Kiam yven*, quando poſt preces & ſacrificium unà cum marito oblatum ipſi *Xam ti*, concepit filium, ſic: inquam, 3400. poſt annis, quàm res illa contigiſſe ſcribitur *dum*, inquit, Kiam yven *toto mentis affectu ſacrificabat ſupremo Imperatori; quo tota mentis intentio & affectio ferebatur, eò mox etiam influxus quidam cœleſtis ferebatur: Quo verò hic ferebatur eò ipſo virtus generativa quædam confluxit, & ſic acceptatum fuit ejus votum & ſacrificium: Quod igitur filium conceperit & enixa ſit, non adeò mirandum eſt.*

Quàm abſurdè verò philoſophantur, ſeu veriùs nugantur de pro-

videntia Numinis, & æquâ vel meritorum, aut criminum retributione, quando ſcilicet proſperos ſucceſſus rerum humanarum ſic docent à cælo exiſtere, ut totos adſcribant aëri ſeu influxui cuipiam benigniori & fœcundiori, qui in gratiam benemerentium explicet ſeſe, dilatet atque diffundat; adverſos autem eidem rurſus aëri, ſed jam reſtringenti ſeſe, uſibuſque hominum tam malè promeritorum quodammodo ſubtrahenti. Juvat audire quid de Imperatore *Vu ye* qui è ſecunda *xam* Familia fuit ordine 25. & impiè procax & blaſphemus in cœlum in venatione fulmine percuſſus interiit anno ante Chriſtum 1195. Imperii ſui anno quarto. Quid, inquam, dicant Familiæ *Sum* Interpretes, quos explodit *Tim nan hu* & ipſe Interpres. *Fulmen*, inquiunt, *eſt cœli quidam ſpiritus & exhalatio exardeſcens & violenta; quod igitur hominis auræ & ſpiritui violento & impio ſic occurrerit, ut extinxerit impium* Vu ye, *utique res fuit conſentanea rationi.* Rurſus, ipſas hominis cogitationes pravas aut bonas quo pacto explicant? Cum quis, inquiunt, ſuſcipit bonam, piamve cogitationem, hoc ipſum dumtaxat eſt, quod libro odarum dicitur *Xam ti lin ju*, *Supremus Imperator appropinquat tibi & deſcendit ad te*, cùm pravam quis ſuſcipit: Hoc eſt ipſum, *Ti chin nu Supremus Imperator graviter iraſcitur*, & nihil amplius. Atque ita ſuis illis commentis adulteris contendunt cæli Numen non aliud eſſe, quàm ipſum hominis animum. Hunc eſſe *xam ti*, hunc *cœlum* eſſe, intrepide affirmantes. Ubi verò de animâ hominis agitur, quandocumque in textu dicitur, in morte corpus in terram redire, ſpiritum verò ſurſum aſcendere, aut etiam, ubi piorum Regum animæ memorantur *aſſiſtere Supremo cœli Imperatori*, ea utique de aërio illo intelligenda, qui mixtus cœlo, fortuito impulſu huc illuc feratur, ac modo deſcendens, modo etiam aſcendens, nuſpiam ſtabilis perſeveret.

Et hæc pauca (quæ de multis modo retulimus) quis ſanæ mentis non explodat, & jure merito etiam non ſuccenſeat, quod homines alioquin docti, de virtutibus vitiiſque, necnon adminiſtrandâ fœliciter Republicâ, tam præclarè quandoque diſſerentes, neſcio quâ correpti dementiâ, totius antiquitatis tot tamque illuſtria circa ſupremum Numen, & Religionem relicta poſteris monumenta, tam fœdè & putidè corrumpant, & quidem non ſine plauſu, faſtuque, quaſi verò ſubtilitate ingenii ſui invenerint modum explicandi omnia per illas ſuas aërias & inanimes cælorum efficacitates & nova chimæricæ Philoſophiæ dogmata, 40. fermè ante ſæculis incognita & ignorata, aut (ut ipſi quidem cenſent) oblivionis tenebris, ex diuturnitate temporum enatis, quaſi conſepulta. Eo prorſus modo, quo heterodoxi nova ſua & peſtifera dogmata authoritate ſacrarum litterarum & Eccleſiæ Doctorum confirmare, & ad ſuum ſenſum arbitriumque depravatum, velut totius antiquitatis reformatores pertrahere non erubeſcunt.

Et erit

Et erit quiſpiam Europæorum præconum qui adulteris & impiè politicis interpretationibus malit mordicùs adhærere, & in atheo-politicorum recentiorum tam pravè & putide de antiquitate totâ definientium ire ſententiam, quàm paucis hiſce relictis & proculcatis, ſequi ſaniorem mentem Interpretum & ſuſcitare denuò aureæ Sinenſium ætatis pulcherrima ab authore naturæ indita lumina, & revocare quadamtenus Priſcorum minimè fucatam innocentiam, pietatem, ac Religionem? Præſertim cum apud hanc gentem (Si modo quis afferat animum minimè præoccupatum, inventurus ſit, tot tamque appoſita adjumenta è priſcis petita monumentis, quæ viam pandant & quadamtenùs etiam complanent ad faciliorem curſum Evangelicæ prædicationis?

PARAGRAPHUS DECIMUS.

EXEMPLO APOSTOLI GENTIUM & Patrum primitivæ Eccleſiæ, aliiſque rationibus concluditur eodem, quo Priſci Sinenſes, nomine verum Numen compellari poſſe.

PORRO quæcumque hactenus retulimus, ea potiſſimum fuêre quæ permovere poſſunt primos Sinicæ Miſſionis Fundatores, ut abjectis adulteris interpretum hujuſmodi commentariis, nudæ veſtigiis antiquitatis inſiſtant, & ad ſignificandum Deum, quem annuntiaturi veniunt, nomine illo appellativo & antiquiſſimi idiomatis vocabulo *Xam ti* tot olim ſæculis uſitato & incorrupto tam in ſermonibus ſuis, quàm ſcriptis libris utantur; quod ut fidenter & haudquaquam dubitanter fiat, præterquàm, quod multorum annorum labor improbus ac ſtudium in volvendis ac revolvendis veterum monumentis ac libris viam aperiat, præterquam etiam quod graviſſimorum virorum, & tantâ de re toties conſultorum judicia & plurimorum rectè ſentientium vota ſuffragiaque, imò etiam cohortationes atque impulſus minimè deerunt, tamen motivum longè efficaciſſimum fuerit imitari in re tanti ponderis & momenti Apoſtolum gentium, & imitatores Apoſtoli ſanctos Patres atque Doctores; Conciliorum item, & Eccleſiæ univerſalis praxim & methodum in annuntiando verò Numine apud omnes gentes: quippe eo ferè, & non alio ubique terrarum uſi ſunt nomine, quàm eo, quod apud ſingulas gentes invenêre, tametſi jam illud inveniſſent variæ gentilitatis ſomniis, & figmentis innumeris per multa ſæcula corruptiſſimum, & quaſi penitus obliteratum: Sic enim Eccleſia, & Apoſtoli, & Præcones Evangelici judicarunt (nec in ullo Concilio ea de re

fuit controverſia) cæteris ſcilicet præferendum Θεȣ̃ vel *Dei* nomen apud Græcos ſcilicet & Latinos, quia hoc audito gentiles illi, quos inſtituebant, in alicujus Numinis notitiam veniebant, quamvis iidem ſub eo nomine aut cælum materiale, aut terram, aut elementa, aut planetas, aut homines ſceleſtiſſimos, tum intelligerent, adeoque gravius ac turpius errarent, quam Sinæ, qui nihil turpe aut indecorum affinxerunt iſti nomini, niſi quando ad duos homines illud tranſtulerunt.

Quæramus igitur ab iis, quos fortè metus & ſcrupuli ſollicitant, qua tandem voce uſus olim fuerit Auguſtinus aliique Patres orthodoxi, quando cum Manichæis de Deo diſputabant; an fortaſſe voce illâ, *Deus*, abſtinebant Religioſi timidique, propterea quod ſcirent eis quibuſcum diſputabatur, corporeum quid, pro hæretico vocis uſu ac depravatione, jam ſignificare? Et ipſoſmet Eccleſiæ Principes atque Apoſtolos, quando olim Romanis & Græcis Deum annuntiaverunt, qua tandem voce cenſent fuiſſe uſos? Illâ ipſâ voce *Deus*, inquient: At enim quid aliud vox illa ſignificare poterat Ethnicis iſtius temporis, quam Numen aliquod Saturno, Jovi, Mercuriove ſimile? Quandoquidem de alio quopiam Numine plerique illorum, ne dicam omnes, nihil unquam ne famâ quidem perceperant. Obnoxius ergo gignendis erroribus vocis iſtius erat uſus? Minimè, inquies, ſic namque voce illâ Sancti utebantur, ut partim affirmando quæ naturæ divinæ competebant, partim etiam negando quæ non competebant, quamvis imperitos ac rudes docerent, Deum quem annuntiabant, alium prorſus eſſe, & infinitis intervallis diſtantem ab iis, quos cæca gentilitas adorabat. Benè habet. At quid aliud in hâc Chinâ Primi præcones verbo ſcriptoque efficient? quando *Xam ti* binas voces pronuntiabunt, ſimul etiam & incorporeum eſſe, & æternum, immenſum, infinitum, perfectiſſimum, cæli terræque Procreatorem ac Dominum diſertiſſimè docebunt. An fortaſſe Θεὸς ſive *Deus* Athænis & Romæ tutò pronuntiari à Paulo potuit, *Xam ti* verò in Chinâ ſine periculo pronuntiari non poterit? Cum tamen nomen hoc & ad litteram, & ex prima inſtitutione ſua hîc *Supremum Imperatorem*, & juxta Interpretes ethnicos *Tien chi chu çai*, id eſt, *cæli Dominum ac Gubernatorem* ſignificet?

Quæro ulterius, ſi ab graviſſimis Sinarum Doctoribus juridicè interrogatus Doctor Europæus, quo tandem nomine uſi olim fuerint in Europa Ethnica primi Præcones Evangelici, & an *Dei* nomen intactum incorruptumque ſemper perſtiterit, nec applicatum fuerit aliquando mortalibus aut rei materiali, quid oportuit virum prudentem ad hæc reſpondiſſe? An nomen *Dei* in Europa ſemper integrum inviolatumque perſtitiſſe? Ecquis id audeat affirmare, & tamen hoc ipſo ſemper uſi primi in Europa Evangelii Præcones?

Quæſiverit igitur deinde Sina rationem, quare in ſuo Imperio dubitet Europæus uti nomine *Xam ti*, tametſi corruptum hoc invenerit, tum à ſectariis *Lao kiun*, tum à ſpuriis Interpretibus, qui mutæ cuidam cœlorum virtuti aërioque influxui illud nomen attribuerunt? Quam obſecro rationem afferre debet, aut poteſt Europæus contra uſum nominis *Xam ti*, quæ ipſa ratio non militaverit ſimiliter, & multò magis in Europâ contra nomen *Dei* multò crebriùs & diutiùs & turpiùs ibidem vitiati & corrupti, quàm fuerit hîc nomen *Xam ti*.

At, inquies, cura ſaltem iſta & metus deterrere deberet præconem Europæum ab uſu nominis *Xam ti*, quòd hoc pacto cum litteratorum ſectâ convenire in multis videatur lex Chriſtiana, & ita ipſorum ad fidem converſio retardanda ſit: At ſi hoc argumentum urget, militat idem etiam pro modò dictis, nec debebant Apoſtoli aliique Præcones olim Θεὸς & *Dei* nomine uti ob eamdem rationem præcipuè cum alia ſuppeterent nomina ab ipſo Deo inſtituta ut *Eloe*, *Adonai*, *Jehova*, nec Chriſtianis qui inter Mahometanos verſantur cum Perſicè aut Turcicè loquuntur, licitum foret nominare *Halla*, nec cum Hebraïcè loquuntur Hebraïcis uti nominibus, ne cum Mahometanis, aut Judæis convenire cenſeantur. Non igitur, ut una ſecta ab alia differat, ſingula utriuſque, vel dogmata, vel nomina differre neceſſe eſt; quædam ſunt legi Chriſtianæ cum Judaïca & Mahometana, & cum litteratorum ſecta communia, uti hoc; eſſe ſupremam aliquam mentem omnia gubernantem, parentes honorandos & illud, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, &c. Imò vero quo plura nobis erunt cum litteratis communia, eo facilior eiſdem erit ad optatam converſionem via. Ecquis obſecro Hieronymum carpat quod ſcripſerit Chriſtianam Religionem eſſe Stoïcæ diſciplinæ quàm ſimillimam (ex quâ adeo diſciplinâ non pauci ad Chriſtianam tranſierunt, eamque deinde ſcriptis ſuis & ſanguine defenderunt) quis arguat Auguſtinum dum ſcribit ſe initium Evangelii D. Joannis, *In principio erat Verbum*, apud Philoſophos Platonicos inveniſſe? Quis Lactantium damnet, qui toto opere ſuo contra gentes Ethnicorum authoritatibus utitur, & poſtquam recenſuit, quæ dogmata Religionis noſtræ à variis quoque Philoſophis tradita fuerint, tandem concludit: *Totam igitur veritatem & omne divinæ Religionis arcanum Philoſophi attigêre.*

Quod ſi lex gratiæ naturæ legem adeò non tollit, ut etiam perficiat, cur pulcherrima naturæ lumina, quæ in Priſcorum monumentis reperire eſt, non licebit afferre, quando etiam ſacri Scriptores & Patres illa ipſa, quæ Deo revelante cognovimus, quæque remotiſſima ſunt ab humano intellectu, tamen conati ſunt teſtimoniis, & authoritatibus Ethnicorum magis ac magis confirmare ex. gr. Sybil-

larum vaticiniis, effato Triſmegiſti *Monas genuit monadem*, Serapidis ſimulachro, quo adumbratam fuiſſe docent SS. Trinitatem? Non eſt igitur quod ſcandalum paſſivum, aut parvulorum, aut error aliorum pravè interpretantium, aut abuſus lapſu temporum invecti deterrerent fidei Præconem ab uſu nominis antiquiſſimi *Xam ti.*

PARAGRAPHUS UNDECIMUS.

OSTENDITUR NON USQUEQUAQUE ſtandum authoritati Interpretum Neotericorum, ſed nudo textui, quoad fieri poteſt inſiſtendum.

SED inquies, numquid Europæum Præconem deterrere non debeat authoritas tot Interpretum, qui authenticos Sinarum veterum libros interpretati ſunt, & novum Philoſophiæ genus cuderunt, authoritate Imperatorum confirmatum & omnium encomiis hodieque celebratum? At certè omnes iſti Interpretes, licet alii quingentis, alii verò trecentis circiter abhinc annis prodierunt quoniam tamen à conditâ Monarchiâ quater mille anni & poſt ipſum Imperii communem Magiſtrum *Confucium* 1700. circiter anni interceſſerunt, Neoterici merito cenſendi ſunt, & poſt tot monſtra ſectarum idololatricarum, tot bella, rebelliones, parricidia & Imperii viciſſitudines, quæ (ipſiſmet fatentibus) curſum & ſplendorem litterarum, & doctrinæ veterum per decem & amplius ſæcula interruperunt, tandem ipſi prodierunt ſcilicet cum novis ſuis & chymericis commentis, adeoque ab Europæo præcone merito ſuſpecti cenſendi ſunt. At numquid etiam defuturos exiſtimamus ex Sinicæ gentis litteratis, qui nos temeritatis ac ſuperbiæ inſimulent qui, exteri homines cùm ſimus, neglectis ſuorum lucubrationibus & commentis, per nos ipſi reconditos Priſcorum ſenſus, & arcana quæque velimus aſſequi: jamque adeò eos, à quibus diſcere nos oportebat, erroris arguere quodammodo & docere? At enim ſi Latinis Græciſve litteris dare operam vellent ipſi, Magiſtros eorum nos agere vel in China poſſe; Sinicas vero litteras à Sinis utique tradi oportere, & quidquid in hiſce dubii latet obſcurive, à Sinis explanari: Cur ergò nos uti falſas & adulteras repudiemus interpretationes eas, quibus Patrum ſuorum monumenta legitimi filii conati ſint illuſtrare? Ea verò quæ nos ipſi excogitavimus homines alieni ignotique, & Oceanum litterarum Sinicarum tam ſerò ingreſſi, doctrinæ ipſorum tanto jam tempore totoque Imperio tam acceptæ, non minus temerè, quam arroganter anteponamus? At certè ſi in Europam

Europam fortè migrarent ipſi ſacrorum voluminum perdiſcendorum causâ nequaquam ſic eſſe acturos : certum quippe ſibi eſſe , noſtrâ Europæorum hominum expoſitione , maximè quidem eorum , qui ſanctitate doctrinâque floruiſſent, ſtare & acquieſcere; memores in Europam ſe veniſſe diſcendi gratiâ, non autem docendi.

Quam ſpecioſa oratio ! Et ſi primam ejus frontem contemplemur, quàm conſentanea rationi ; Quàmque plena æquitatis ! Quo etiam minus mirandum, ſi ex Europæis hominibus extiterint nonnulli, quibus illâ perſuaſum fuerit. Hoc ergo controverſiæ totius fundamentum eſt : Hinc ſcrupuli curæque omnes, quibus angi ſe fatentur : Quos ego ſcrupulos priuſquam ex animis eorum coner evellere, percontari ab eis id velim : Putent ne probè ſe noſſe Sapientes illos & eruditos Viros, quorum ſententiis & interpretationi ſtare nos oporteat ? Profligatæ perditæque vitæ ſunt homines , qui fucatâ quadam ſpecie fidei, integritatis, & æquitatis contenti , & mendacio virtutis potius quàm ipſâ virtute, avaritiâ interim & ambitione, dolis ac rapinis, aliiſque ſexcentis vitiis cumulatum cor habent: homines ſunt Deus quorum venter eſt, qui cæno vitiorum ſuorum, turpiſſimæque libidinis immerſi, nullas non impuritates ſuſcipiunt; & quamvis infra quadrupedes abjecti jaceant , ſuperbiâ tamen inſolentiâque ſuper aſtra ſe tollunt, Magiſtros Orbis, & hominum ſapientiſſimos ſe eſſe rati : Cumque lucem illam Priſcæ veritatis oculis vitiatæ mentis ſuæ intueri non poſſint, & ut poſſint, tamen nolint; tenebris ſuis ſcilicet & erroribus obnubilant involvuntque omnia ; adeoque & ſecum ipſi, & multò magis inter ſe mutuò diſſentiunt ac pugnant. Atque ita, quæ docta & religioſa antiquitas ſupremo cuidam Spiritui Cælorum Domino & Moderatori piè ſapienterque tribuebat ; ipſi non minùs impiè quàm ſtolidè tribui volunt ſuo neſcio cui *Tai kie, li*, & *Ki, Yn, & Yam* fortuitis ſcilicet influxibus, aliiſque non tam rerum quàm litterarum vocumque monſtris, quarum ſignificata confinxerunt ipſi , erroribus quidem ſuis , & atheiſmo accommodata ; ſed profecto ab omni ſpecie veri, necnon à mente Majorum ſuorum tam aliena, ut exiſtimem, Priſcis illis Sapientibus nec per ſomnium quidem tam ridicula depravatæ poſteritatis ſuæ figmenta & ſomnia in mentem aliquando venire potuiſſe.

Et quiſpiam erit, qui hominibus hujuſcemodi tribuendum aliquid eſſe putet ? qui , fidem dari oportere , qui ſtare nos velit eorum ſententiis & interpretatione ? At , inquient, ſi eos in Europa noſtrâ verſari contingeret, & de Germano ſenſu Bibliorum dubium aliquod aut controverſiam ſuboriri; utique ſtarent ipſi, non ſuâ, ſed noſtrâ Europæorum hominum, maximè quidem SS. Patrum ſententia & interpretatione : cur ergò nos viciſſim , qui in China verſamur, non audiamus & ſequamur ipſos.

Itane verò? lucis & tenebrarum, fidei perfidiæque, veritatis ac mendacii par jus, parem eſſe rationem contendas? Audirent Europæos ipſi. Quidni audirent? Diſcipuli Magiſtros; Doctos indocti; Philoſophos ii, qui nec rudimenta quidem Philoſophiæ norunt; Gentiles & Athei Chriſtianos; improbi Sanctos; ficti ac mendaces eos, quibus nihil tam cordi eſſe ſolet, quàm veritas & fides; denſiſſimis ignorantiæ ſuæ tenebris involuti, eos, qui à Sole juſtitiæ illuſtrati Solis inſtar refulgent in perpetuas æternitates; denique, ut verbo complectar omnia, Athei Sinæ Sanctos Europæos. Ubinam, vel in Sinis, vel uſquam terrarum, illa quæ in Orbe Chriſtiano tantoperè ſem per viguit ſententiarum animorumque concordia? Ubi illa tam conſtans, & ab ipſis mundi exordiis tam immutata Sanctorum Philoſophia, ſapientiaque verè cæleſtis, lumini rectæ rationis adeo conformis? Ubi denique doctrina illa tam illuſtri tot Magiſtrorum ſanctitate, tot Sanctorum Martyrum conſtantiâ, tot item prodigiis, & tam præſenti ope Supremi Numinis, ac tot cœli terræque teſtimoniis confirmata? Haudquaquam igitur æqua poſtulatio videri poteſt, ut eos audiamus & ſequamur Europæi in China; qui in Europa ſi degant audire viciſſim nos velint ac ſequi.

Ergòne, inquient, floccifaciemus Interpretes omninò omnes? Neque eò ſanè nos provehi neceſſe erit. Etenim quoſnam dicemus eſſe primos omnium, primæque authoritatis Interpretes, & quos adeo potiſſimum ſequi nos oporteat? Nonne (ſiquidem agamus de *Confucii* libris) doctiſſimus ille *çemius* Interpres cenſeri in primis poterit, quando is Magiſtri ſui librum *Ta hio* explanavit? Nonne item nomen hoc tribui poteſt *çu ſu* ſcriptori acutiſſimo, quando is Avi ſui *Confucii* præcipuum hoc opus de medio conſtanter tenendo eſt interpretatus? Nonne ſimiliter alii diſcipulorum, Interpretes quoque cenſendi erunt, quando libros *Lun yu* commentariis ſuis illuſtrarunt? Quid? Quod & ipſe *Confucius*, atque *Memcius* Interpretes vocari poterunt, utpote quorum hæc præcipua laus fuit, quod Priſcorum libros cum fide interpretati ſunt. At enim; tam horum, quàm illorum Commentarii vim textûs & authoritatem deindè obtinuerunt. Utique obtinuerunt. Sed an idcirco Interpretes eſſe deſierunt? Porrò hos Interpretes adeo non parvi pendimus, ut vehementer etiam veneremur, & ne latum quidem unguem ab eorumdem ſententiâ diſcedamus. Sed erit hic fortaſsè qui rurſum quærat: Priſcos illos Interpretes veſtros ecquis exponit vobis? Ab hoc ego viciſſim percunctor: novos illos Interpretes tuos (ne dicam vitiatores) ecquis exponit tibi? Num alii rursùs Interpretes, aliique? Non opinor. Sicut ergo tu tuos per te ipſe, ita & nos noſtros intelligere conamur per nos ipſi.

Sed ne quis exiſtimet, oportere nos abjicere prorſus Interpretes

omnes poſteriorum temporum, extant ſanè præcipui nominis & dignitatis Doctores *Cham kiu Chim*, *Kieu kium xan*, *Cham tum ço*, aliique, qui, cum ſuſceperint explanandum Priſcorum textum, utique non poſſunt, neque verò audent, rem luce meridianâ clariorem non candidè ſimpliciterque exponere, eſto, ſint illi Atheiſmi Principiis imbuti, & quid obſtat nos ipſorum etiam teſtimonia afferre, tametſi alibi ſibi contradicant, & pravas etiam ſubinde permiſceant opiniones, cum videamus & gentium Apoſtolum, & primos Eccleſiæ Patres, vanorum Poëtarum, Sybillarum, & aliorum Ethnicorum monumentis, & teſtimoniis uſos, & quodammodo è luto ipſorum & ſordibus gemmas, aut è tenebris lucida quædam intervalla, ſeu ſcintillas intermicantes ab authore naturæ, mentibus hominum inſitas collegiſſe, ut ad primævam æterni luminis cognitionem gentes adducerent. Verumtamen eſto, floccifaciamus omnes & maximè modernos Interpretes: Profectò non aliud faciemus, quàm quod exemplo ſuo primi Patres, & conſilio ſuo Chriſtiani Doctores, ac Sinæ, faciendum eſſe docuerunt: Quod ſi horum ſententiæ, & authoritati nondum acquieſcas, vide quid dicam: Quod ſanctiſſimi quique Viri feciſſent, ſi contigiſſet eos in has Regiones venire propagandæ Religionis cauſa, hoc ipſum & nos faciemus; ubi neglectis Interpretibus atheis, uni Priſcorum textui, ſententiæque ſaniorum Interpretum adhærebimus.

Declarare rem juvat: ejus autem declarandæ gratiâ liceat nobis pauliſper ſacra cum profanis conferre. Faciamus ergò (liberæ ſunt enim cogitationes) Divos Ambroſium & Auguſtinum, Baſilium quoque & Chryſoſtomum profectos olim fuiſſe in Judæam, vel Ægyptum, & eo quidem conſilio profectos, ut Hebræis fidem in Chriſtum, uti verum Meſſiam & Salvatorem Mundi, perſuaderent: Patres autem illos iviſſe quidem litteris ſuis, Græcis, inquam & Latinis præclarè excultos; ſed Hebraïcæ linguæ prorſùs ignaros: Faciamus item ſolâ Hebræorum linguâ, quidquid ſacri & divini eſt, contineri. Quid exiſtimamus viros illos, qui non minus prudentiâ quàm ſanctitate vitæ conſpicui erant, fuiſſe facturos? An fortè deſperato ſucceſſu mox eo, unde venerant, reverſuros? At enim tam inſignis levitas & inconſtantia cadere non poterat in viros tantos. An ergò Rabbinos Judæorum, & Legiſperitos de germano ſenſu textûs Hebraïci fuiſſe conſulturos, & quidquid hi vel affirmaſſent, vel negaſſent pro vero habituros? dici hoc profectò non poteſt. Quid enim? Ignorabant fortaſſè Sapientes viri illi, perfidos homines & in errore ſuo tam obſtinatos, ad hæc ſuperbos, & contemptores Chriſtianæ Religionis interpretaturos omnia in ſententiam ſuam; vim quoque facturos eſſe textui, & dolis atque mendaciis, quando aliter non poſſent, errori ſuo conſulturos? Satius enim verò

fuerat nunquam ſuſcipere certamen ejuſmodi, quàm pro arbitrio & voluntate perfidorum hoſtium haudquaquam auſpicatò ſuſcipere. Quid enim aliud hoc erat, quàm ſe pariter, Chriſtumque ipſum, & ſanctiſſimam Religionem noſtram ludibrio adverſariorum exponere? quid, inquam, aliud agere poterant, ſi Judæos ipſos in errore ſuo obfirmare voluiſſent, quam hac de adventu Meſſiæ controverſiâ illis uti magiſtris interpretibus ſacrarum Paginarum? Quid hîc igitur facto eſt opus, dicet aliquis? quid conſilii tu ipſe nobis ſuggeres? Non aliud equidem quàm, quod hîc ſuggeret cuivis prudenti res ipſa & ratio; quamque adeo Viri illi Sapientes ac Sancti procul dubio cepiſſent, ſi illorum temporibus caſus ejuſmodi incidiſſet: Hoc nimirum, ut quando Chriſti causâ patriam relinquere, tranare maria, vitam mille periculis objicere non dubitarunt, non recuſent in ejuſdem Chriſti gratiam Hebraïcæ linguæ, litteriſque perdiſcendis operam dare, & quamvis neceſſe fuerit cum Sancto Hieronymo in ſolitudinem quamdam abdi, ibique per annos tres quatuorve ſtudiis haudquaquam jucundis operam dare, alacri tamen fortique animo id præſtent, maximâ rei utilitate ſimul ac neceſſitate ſemper ante oculos poſitâ.

Ubi verò linguæ peritiam aſſecuti fuerint, tum ipſi per ſe textus Hebraïcos expendere aggrediantur, & ſacras illas Paginas indubitatæ veritatis Magiſtras nocturnâ verſare manu, verſare diurnâ: In quibus ſi quid obſcuri dubiive adhuc offenderint, non dubitent Hebræos ipſos conſulere; eos potiſſimum qui Chriſtianis ſacris jam ſint initiati, vel, ſi horum nulla ſit copia, tum eos in primis audiant, qui vitæ integritate cæteros videantur antecellere, & à mendaciis fallaciiſque magis eſſe alieni; alios verò, quos perverſos obſtinatoſque eſſe conſtet, quamvis docti ſint; & maximâ authoritate apud ſuos polleant, nihil tamen morentur, nequaquam audiant. Ubi autem de verò germanoque ſenſu textûs Hebraïci tandem ipſis conſtiterit, in arenam deſcendant cum Rabbinis ipſis congrediantur, fallaces & aberrantes eorumdem ſententias & interpretationes refellant, ac denique ex illuſtrioribus Prophetarum teſtimoniis Humanæ Redemptionis opus jam perfectum fuiſſe animosè demonſtrent. Quæro hîc igitur à candido Lectore, num quæ alia, præter hanc unam, ſuppeteret via Hebræis Chriſtum annunciandi? Num quod aliud conſilium ſupra memorati Doctores capeſſere potuiſſent? Hieronymus certè quidem magnum illud Orbis Chriſtiani lumen, non aliam viam tenuit: quo autem operæ ſuæ pretio, quo ſucceſſu laboris & fructu, jam terræ omnes, omniaque ſæcula teſtantur.

Perdiſcere ergo litteras ac linguam Hebraïcam Hieronymus dalmata quondam potuit; & deinde obſtinatam gentem domeſticis oraculis

oraculis ac teſtimoniis convincere: Sinarum verò litteras & linguam tam arduo in loco poſitam eſſe arbitrabimur, aut tam contractam eſſe divinæ erga nos munificentiæ manum hoc tempore, ut nullus ex Evangelicis Præconibus ad earum peritiam ſimiliter queat pervenire? At profectò non ita rem habere, ſed horum quoque conatibus afflare Spiritum Domini, ſpiritum, inquam, illum, qui replevit olim, hodieque replet Orbem terrarum, vel inde poteſt intelligi, quod ex Europæis Sinicæ vineæ cultoribus extiterint aliqui tantam aſſecuti peritiam difficillimi idiomatis, tantam item litterarum, quamvis infinito propè ſint numero, ut, niſi eos os oculique Europæi prodidiſſent, perſpicaciores quoſque Sinenſium, Sinenſes eſſe crediti, fallere potuiſſent. Cur ergo qui tantum facultatis nati ſint, & tam præſentem Numinis opem ſentiant non patiamur aliquid moliri per ſe, per ſe adire fontes ipſos Sapientiæ Sinicæ, relictis ſcilicet poſteriorum Interpretum rivulis, ſeu lacunis potiùs haudquaquam ſinceris & puris, ſed plerumque vel idololatriâ, vel atheiſmo vitiatis?

Certè graviſſimorum Doctorum Sinenſium, Pauli, inquam, Michaëlis, Leonis, Philippi, Matthæi, Lucæ, aliorumque, uniformis & conſtans hæc fuit ſententia: Nullam Civium ſuorum, qui Priſcos libros commentati ſunt, ab Evangelii Præconibus habendam rationem; ſed uni Priſcorum textui eſſe inhærendum; de hoc uno laborandum, in quo, ſi quæ minùs clara oſtenderint, ſperari poſſe haud defuturos ex Sinis ipſis, etiam non Chriſtianis, Viros primæ eruditionis & authoritatis, qui difficiliores locos cum fide nobis explanent. Intelligebant nimirùm homines prudentiſſimi evenire poſſe (jamque adeò in patria ſuâ uſuvenire fatebantur, ac deplorabant) ut non tantum nobile & imperitum vulgus à Priſcâ veritate rectâque Majorum doctrinâ quandoque aberret; ſed illi quoque ad quos cura tuendæ veritatis ac ſanæ doctrinæ ſpectat vel maximè, per inſignam prævaricationem vitient ipſimet, ac depravent, pervertantque omnia. Quo quidem caſu, quid obſecro ſtultius ſit, quid ita magis pernicioſum, quàm eos audire, qui tamen imperitis incautiſque maximè videntur audiendi; & iis fidem præbere, qui fide digniſſimi putantur, cùm reverà ſint fide indigniſſimi?

De quo ſi quis etiamnum fortè dubitet, eat is ſanè in Regiones illas, quæ in Hæreticorum poteſtate ſunt; accipiat avidis auribus doctrinam eorum, qui ibidem pro officio ſuo & publicâ cum authoritate Sacras litteras interpretantur, & audiuntur incredibili cum ſtudio & plauſu à ſummis pariter infimiſque: Turcicas item, ſi lubet, ditiones petat, & quandoquidem ſuis cujuſque gentis Magiſtris & Interpretibus fides haberi debet, audiat venerabundus Mahometanæ ſectæ Magiſtros, quando hi Teſtamentum vetus exponunt?

verumtamen ecquod operæ ſuæ pretium, qui viam hanc teneat, facturum arbitramur? quem tandem fructum relaturum eſſe laboris ſui? ut homines ab erroribus ſuis ad Evangelicam veritatem traducat? Non aliud profectò, quàm ut obfirmatiores in erroribus ſuis veritatis hoſtes relinquat: atque utinam non ipſemet imbutus perniciosis Mahometiſmi principiis vel dogmatis hæreticorum, &c, ſi in Chinam quoque veniſſe contigerit, Atheiſmi, & Idololatriæ toxico afflatus ad ſuos revertatur!

Ex quibus omnibus æquus rerum Judex conſtituat, ecquod tandem Viri prudentis officium ſit, maximè quidem illius, qui Legis Evangelicæ promulgandæ causâ in remotiores terras proficiſcatur: nimirum, ubi is pervenerit in eam Regionem, cujus incolas aggregare Chriſto deſiderat; ſi fortè gens iſta monumenta quædam litterarum & ſapientiæ habeat à Majoribus ſuis accepta, non illa præcipiti cœcove judicio, vel damnet illicò, vel illicò probet: ſed neque eos, qui Priſcos gentis libros interpretati fuerint, ſive alienigenæ ſint, ſive indigenæ, temerè condemnet, approbetve. Vitatis extremis mediam prudens inſiſtat viam; atque adeò imploratâ ope ſupremi Numinis, primùm quidem dat operam, ut linguam gentis ac litteras accuratè perdiſcat: tum deinde libros quos illic in majori pretio eſſe cognoverit, necnon interpretationes librorum pervolvat aſſiduè, & iterum iterumque examinet atque expendat; ſtudioſiſſimè interim explorans, an conſtet ſibi priſci textûs ſinceritas atque veritas, an è contrario vitiata ſit poſterorum vel negligentiâ, vel etiam pravitate: Rurſus an ii, qui Interpretes hîc agunt, conſtanter inſiſtant Majorum veſtigiis, an verò doctrinam illorum depravent, ac detorqueant ad errores ſuos; vel certè Principis ſui, cui, quamvis depravato, adulari velint, atque ita, authoritate ſapientiâque Priſcorum, inſaniæ tum ſuæ, tum alienæ, morumque corruptelæ patrocinentur: videat denique, an una mens & doctrina ſit omnium, an contra inter ſe, ſecumque ipſi diſſentiant ac pugnent.

In hunc modum probè cognitis perſpectiſque omnibus, ſiquidem dictis monumentis ac libris nihil ſolidi verive contineri intelligat, utique non attingat illa, neque adeò mentionem eorum faciat: At verò ſi Priſci gentis Reges, aut Magiſtri, naturâ quoque duce ac Magiſtrâ, multa ſunt aſſecuti, quæ adeò non adverſentur Evangelicæ luci ac veritati, ut etiam proſint ac faveant, & crepuſculi matutini inſtar viam Soli juſtitiæ pandere videantur; nequaquam profectò (ſi me quidem audiant) aſpernabuntur illa Præcones Evangelicæ legis: ſed utentur iis aſſiduè; adeoque cum nativo patriæ doctrinæ ſucco (qui hoc ipſo quod patrius eſt, civium palato natus eſt placere) peregrinam doctrinæ cæleſtis ambroſiam teneris Neophytorum mentibus inſtillabunt.

PARAGRAPHUS DUODECIMUS.

DE LEGE DIVINA LIBRUM EDIT in lucem P. Matthæus Riccius; quo ſucceſſu, & fructu.

HIS igitur omnibus maturè coram Deo perpenſis, poſt laborem maximè conſtantem & improbum, poſt lucubrationes diurnas nocturnaſque, poſt repetita cum tot præcipui nominis litteratis per 20. ferè annos colloquia & diſputationes, poſt ſevera librorum tum veterum, tum recentiorum examina, tandem novus ille advena ex occidente, novus ille doctrinæ novæ ſimul & antiquæ annuntiator Matthæus Riccius in publicam orbis Sinici lucem protulit opus de Chriſtianâ Religione duobus conſtans voluminibus, cui titulus: *Tien hio xey*, id eſt, *cæleſtis Doctrinæ vera ratio*, editumque typis fuit in ipsâ Imperii aulâ imperantis *Van lie* anno 31. qui fuit periodi, ſeu cycli Sinici ſeptuageſimi ſecundi annus 40. *Quei mao* dictus, & ſalutis noſtræ annus 1603.

Ante omnia vero in ipſo mox limine totius operis fidenter admodum declarat, quam graviter gens tota deliquerit contrà ſupremum cœli Numen, & Imperatorem per dogmata tam prava, per tot ſectas & hæreſes tam pernicioſas, per tantam denique morum corruptelam: Quâ etiam de causâ tot ac tantæ calamitates, tamque miſerabilis perturbatio rerum temporumque ſecuta ſit: orditur deinde ſermonem de ſupremo omnium Domino Creatore ac Conſervatore, ejuſque nominibus, proprietatibus, excellentiis divinis: Poſt hæc ad funiculum illum triplicem trium ſectarum diſſolvendum delabitur. Hîc Bonzii ſua vident eludi ſomnia, & ſomniorum, mendaciorumque propè omnium fundamentum, *Metempsychoſim*: Hîc ſectarii *Tao* ſuperſtitiones ſuas, inaniaque dogmata prorſus everti: corruunt hîc principia Interpretum recentiorum familiæ *Sum* & commenta ipſorum nova, totaque Philoſophia de *Tai kie* & *Li*, & *quod omnia ſint unum*, ponderibus rationum & æternæ veritatis penitus opprimuntur; ipſos quin adeo in jus vocat animoſus, & coram ſuis ipſorum majoribus, ætatis, inquam, priſcæ regibus ſapientibuſque, ceu totidem judicibus incorruptis apparere jubet degeneres nepotes, ibi rationem dare doctrinæ ſuæ cujus partes omnes & antiquiſſima litterarum monumenta, ceu codices quoſdam priſci juris ſeverus actor examinat. Quærit in quâ tandem parte claſſicorum voluminum legerint aliquando ſacrificare, ſervire, obtemperare, timere,

adorare, revereri & obſecrare illud ſuum *Tai kie* vel *Li*, cum tamen creberrimè legantur iſta omnia fieri *Xam ti* ſupremo cœlorum Imperatori, qui utique juxta ipſoſmet idem ſit cum ſupremo, quem annuntiatum venit, cœlorum Domino & Gubernatore.

Quin etiam (quod mirere in extero homine inter tot litteratos exterorum contemptores, & ſub illâ præſertim familiæ *Mim* longè ſuperbiſſimos) audet idem Riccius, & audet in ipsâ Regiâ Pekinenſi theatro orbis Sinici proferre hæc verba: *Hodiernæ ætatis litteratorum error in explanandis Priſcorum libris, nullis verbis ſatis exprimi poteſt: quantum ſpectat ad ornatum floridæ ſcriptionis ſunt expediti, ſunt acres; ſed quantum ad ſensûs intelligentiam remiſſiſſimi.* Concludit itaque: *Quamvis hodiernus ſcribendi ſtylus ſit maximè floridus & ornatus, operum tamen & rectè factorum veritas & ſoliditas deeſt.* Porrò qui vivos omnes, & in aulâ ſic unus arguebat, ab hoc mirabimur mortuos aliquot Interpretes meritiſſimâ cenſurâ fuiſſe caſtigatos?

Quia vero fidei Chriſtianæ fundamentum eſt veri Dei & cognitio & fides; illam ipſe jam ſub nomine *Tien chu Cæli Domini* (quo ſub initium uti cœpimus, cum necdum eſſet peritia librorum Sinicorum, & etiamnum uſque in diem hodiernum conſervare placuit) ac deinde poſtquam evolverat Priſcorum libros, fidentiſſimè etiam nomine *Xam ti Supremi Imperatoris* Sinenſibus impertiebat: ut autem periculum omne erroris, & offendiculi, omnemque anſam dubitationis & perplexitatis removeret tam ab idololatris, cum audiunt *Tien chu*, quàm ab atheopoliticis, cum audiunt *Xam ti*; conſultò aliis atque aliis nominibus Deum nominat; modo cœli terræque Dominum & ſupremum Imperatorem, modo cœlorum ſupremum Regem & Gubernatorem, modo ſupremi Imperatoris majeſtatem, modo rerum omnium conditorem ac conſervatorem; modo communem generis humani parentem, principium & finem, aliaque hujuſmodi; denique tot tamque eximiis attributis Deum deprædicat, ut nemo, qui legerit, adeo cœcus eſſe poſſit, qui non videat irradiantem mentis oculis divinam claritatem: Plurimi interim litteratorum, qui ſcilicet & ſæpius audierant diſſerentem Riccium, & familiariùs ei etiam adhæſerant, mirum in modum exultare, quod non ea tantùm, quæ priſci cives ſui de ſupremo Numine, animæque immortalitate cenſuerunt, ſed illuſtriora quædam & nunquam ſibi vel audita, vel etiam cogitata de ſupremâ illa majeſtate diſcerent: uti quod de nihilo crearit omnia, de creationis ordine, Angelorum lapſu, primo homine, aliaque hujuſmodi, quæ nobis æterna veritas revelavit: Magnum inſuper ex una re ſuaviſſimæ conſolationis fructum percipiebant, quod intelligerent divinam clementiam non videri fuiſſe ſemper averſam à gente ſua, ſed Priſcos illos cives ſuos ac pios Patres ſalutifero quodam veritatis lumine

fuiſſe

fuiſſe colluſtratos, & priſcam ætatem illam, ſublatis quibuſdam nævis ac nebulis, ſalvam integramque per aliquot ſæcula, uti piè credebant, permanſiſſe.

Quæret hîc curioſus Lector, quo ſucceſſu fructuve opus hoc Matthæi noſtri prodierit in lucem? Reſpondeo prorſus admirabili, & ſecundum rationes humanas nunquam ſperato. Europæus certè, cui penitus perſpecta ſit hæc China, quid conſtitutiones ac leges circa Religionem hîc ferant, quanta litteratorum tunc temporis eſſet authoritas, quantus rerum, quæ ab exteris proficiſcebantur, & ipſorummet exterorum paſſim contemptus, quantus horror cujuſcumque peregrinæ legis, aut novitatis præſertim invectæ ab extero ſine ullâ facultate, vel authoritate publicâ (neque enim more legati venit Riccius, ſed ut perſona privata, ſuis tamen inſtructus munuſculis, nec venit accitus aut invitatus, uti ſectatores ac magiſtri ſuperſtitionis Indicæ quondam venêre) hæc, inquam, omnia ſi maturè conſideret Europæus, non poteſt non agnoſcere, ac profiteri digitum Dei fuiſſe hoc in opere, operiſque ſucceſſu, quodque Riccio ingredienti promiſerat Dominus *Pekini propitium ſe fore*, utique pro votis, & ſupra ipſa vota fuiſſe perfectum.

Et ut noſtræ Societatis teſtimonia omittam, multorum inſtar ſufficiat unicum R. P. Fr. Dominici Sarpetri è S. Ordine Prædicatorum religioſiſſimi viri, qui per 30. ferè annos in Sina commoratus, litterarum Sinenſium peritus imprimis & doctrinâ, virtute, Religioſaq; obſervantiâ planè fuit eximius. Hic itaque in iis litteris, quas dedit ex Metropoli Cantonienſi noſtroque exulum pro fide domicilio, ad S. Congregationem de propaganda fide, & Reverendiſſimum ſuum Generalem, poſtquàm ſanctè profeſſus eſt, ſe nullius gratia, perſuaſione, vel precibus, ſed uno veritatis amore impulſum ſcribere, ſic ait: *De hoc libro* (Matthæi ſcilicet Riccii) *quem ſæpè attente legi, teſtor mihi crebrò veniſſe in mentem, quod dictus liber opus eſſet ejuſmodi, ut ſine revelatione divinâ, aut alio ſpeciali Dei auxilio non potuerit ab authore perfici. In quorum fidem manu mea ſubſcripſi nonâ Maii 1667. in Metropoli* Quam-cheu *Provinciæ* Quam-tum.

DOMINICUS MARIA SARPETRUS.

Equidem, nihil hîc ut dicam de favore ſtudioque graviſſimorum Doctorum Pauli, Leonis, Michaëlis, Petri, Philippi, Ignatii, Thomæ, Matthæi, aliorumque; ſimul atque diſſeminatus fuit liber, primum quidem per manus tot virorum litteris & dignitate illuſtrium, qui degebant in aula, deinde verò per cæteras Imperii Provincias, Urbes & Oppida, tantam excitavit in animis fermè omnium admirationem, æſtimationem, reverentiamque ſacroſanctæ Legis, ac nominis Europæi, ut nihil frequentius, ubi de lege noſtra ſermo eſt, hodieque audiatur, quam *Li Mateo*, id eſt *Riccius Matthæus*, primus

illius in aula annuntiator: quin imò nomen hoc & adventus tanti viri in Chinam jam in Urbium Imperii memoratur annalibus, & poſtquam is anno, ab operis editione ſeptimo, in Regia Pekinenſi diem obiit, attributa illi fuit portio non exigua Pekinenſis agri ad honorificam ſepulturam, idque juſſu ipſiuſmet Imperatoris atque diplomate.

Jactis itaque rei Chriſtianæ fundamentis in hunc modum, protinus alii Sociorum ſucceſſu tam fauſto, & exemplo tam illuſtri provocati, alacritate magna accinxerunt ſeſe ad cœptam ædificii Chriſtiani molem, propitio ſemper Numine, altiùs altiuſque educendam: & ad libros quidem quod attinet (ut alios ejuſdem Riccii nunc prætermittam, in quibus ipſe de vanitate rerum humanarum, de morte, de æternitate philoſophatur) imprimis Didacus Pantoja, Matthæi Socius in aula individuus, quod intelligeret animi vitia & peccata molli ſuperbæque genti maximo eſſe impedimento capeſſendæ Religionis (præter paraphraſim in Symbolum 12. Apoſtolorum) conſultò ſcripſit ſeptem volumina de ſeptem peccatis capitalibus, oppoſitiſque ſeptem virtutibus, ea quidem eruditionis, & eloquentiæ Sinicæ, ſapientiæque laude, ut plauſum retulerit propè parem cum Riccio, fructumque non minorem ipſo plauſu referret, ſi non ageret radices tam altas inveterata peccandi conſuetudo, planè ut neceſſarium eſſe videatur brachium excelſi & potentius aliquod auxilium divinæ gratiæ ad Sinas è veterno cœnoque vitiorum, non ſine violentia quadam ſalutari, excitandos.

Et hæc quidem duo opera ſanè præſtantia Sociorum alii atque alii per varias diſperſi Provincias typis Sinicis identidem excuderunt. Julius vero Aleni hortatu litteratorum Auſtralium vitam quoque Riccii, & res geſtas Sinicè conſcriptas unà vulgare non dubitavit ac gloriæ divinæ æmulator plurimos & ipſe libros edidit, quibus partim impia Novatorum dogmata, & interpretationes adulterinas egregiè confutat, libro cui titulus: *Van ve chin yven, rerum omnium vera origo*, partim etiam enarrat res geſtas Chriſti Salvatoris noſtri Virginiſque Deiparæ & de Sacramentis Baptiſmi, Pœnitentiæ, ſanctiſſimo Miſſæ Sacrificio aliiſque Religionis noſtræ myſteriis naſcentem Eccleſiam Provinciæ *Fo Kien* diligenter edocet, ea quidem cum fama virtutis ac ſapientiæ, ut litteratos inter paſſim audiret *Si lai cum çu Occidentis advena Confucius*, alter ſcilicet; adeoque viri maximè illuſtres, atque inter hos *Ye* Colaus quamvis Ethnicus, ſed Riccio pridem in aulâ notus, honori ſibi duxerint nomen & ſigillum ſuum cum Procemiali panegyri, libris ejus adſcribere, quod ipſum etiam tot alii litteris & dignitate præſtantes viri ad Riccii, aliorumque Sociorum libros factitare ſibi honori ducebant, quo deinde factum, ut ad maximam nominis Chriſtiani commendationem, &

Atheopoliticorum confuſionem, duo volumina edita fuerint, quibus ſolæ panegyres procemiales à Colais viriſque primatibus, noſtrorum libris præfixæ, ſimul collectæ continentur; ut nihil jam dicam de tot illuſtribus elogiis & titulis, quos auratis & trabalibus litteris inſculptos paſſim erat cernere appenſos domibus & Eccleſiis noſtris. Porrò quanta Deus incrementa dederit Julio Aleni, vel hinc poteſt eſſe perſpicuum, quod unus ipſe in octo urbibus Metropolitanis Provinciæ modò memoratæ (ne de oppidis agam ſecundariis) octo fundarit Eccleſias, adeoque in Chinâ Meridionali Chriſti Nomen, ac fides longè latèque propagaretur.

Quamquam par omninò laus alteri quoque eſt tribuenda, cui nomen Alphonſus Vagnoni, qui & ipſe veſtigiis inſiſtens Riccii Chinæ Septentrionali Chriſtum annunciabat eo quidem ſucceſſu, ut Eccleſias fundarit omnino 40. variis in Urbibus & Oppidis, *Han* Colao patrocinante: Adhæc complura inſtituerit ſodalitia hominum etiam litteratorum ad communes Chriſtianæ virtutis ac Religionis exercitationes; libros denique vulgarit non Chriſtianis modo, ſed Ethnicis quoque perquam utiles, qui multis voluminibus continentur. Ad extremum, quæcumque meſſes animorum, quicumque fructus divinæ gloriæ adhuc collecti ſunt ex hoc agro Sinenſi, dedicata ſcilicet Deo tot Templa, coacti cœtus fidelium, correcti mores depravati, pernicioſa vanitas ſuperſtitionum patefacta, librorum ingens copia, & in omni propè doctrinæ genere vulgata, & ad eas quoque delata regiones, ad quas pertingere necdum potuerunt pedes Evangelizantium, quamvis veloces, & indefeſſi, propterea quod illorum paucitas haudquaquam ſufficiat incolis Imperii longè vaſtiſſimi propè innumeris; hæc, inquam, omnia cum divinę potiſſimum bonitati ſapientiæque referri debeant accepta, tum etiam Riccio noſtro, cujus virtus ac prudentia Deo tam feliciter hîc famulata eſt, ſuæ debentur gratiæ, ſua laus eſt tribuenda.

Tametſi verò aliquot pòſt mortem ipſius annis malus dæmon tabeſcens invidia propter ſucceſſus adeò ſecundos, primam contrà nos neophytoſque noſtros perſecutionem anno 1615. excitarit; paucis tamen pòſt annis deferbuit tempeſtas illa, patrocinantibus more ſuo innocentiæ Chriſtianæ Doctoribus tam Ethnicis quam Chriſtianis, quorum conſilio & operâ libelli ſupplices privatim & palàm oblati ſunt ſuo noſtroque nomine ſupremis magiſtratibus, offerendi deinde per hos Imperatori, quibus & exponebatur ingreſſus Matthæi Riccii, & quanta vulgò tunc fuiſſet virtutis ejus ſapientięque laus & approbatio; ſimul etiam tradebatur ſumma doctrinæ Chriſtianæ, quæ in colendo uno Deo & diligendo proximo tota conſiſtat; quæ quidem duo capita de induſtriâ proponebantur verbis appoſitiſſimis, quæ ex textibus ipſorum pervetuſtis deprompſerant. Et

quamvis libelli iſti malevolorum quorumdam improbitate, tum quidem ſupprimerentur, credi tamen vix poteſt quantam vim facerent in animis virorum cordatorum, ſic ut nequaquam eſſet communis quędam omnium contrà legem divinam conſpiratio, ſed unius alteriuſve tantum Atheopolitici, aut idololatræ, aut etiam invidi gloriæ & ſapientiæ Europęæ. Fuit cùm octodecim libelli ſupplices contrà legem Chriſti oblati ſunt poſtremo familiæ pręcedentis Imperatori, qui omnes rejecit, caſtigato etiam eo qui pertinaciter illos offerebat, & ad gradum dignitatis inferiorem dejecto, majori quoque pœnâ mulctando, niſi (uti prudens Imperator renuntiari juſſit P. Joanni Adamo Schall) res ageretur hominum exterorum, quos animadverſio gravior in indigenam, vocare poſſet in magnam apud ſuos invidiam.

Et verò longo jam uſu & experientiâ compertum eſt, ea quæ maximè offendunt & irritant animos Sinenſium non tam eſſe fidei Chriſtianæ leges & inſtituta; quam quod omnes ſectę (etiam litteratorum ętatis hujus) damnentur ab una Religione Chriſtiana. Carpunt etiam ceremonias quaſdam & ritus, necnon cœtus qui coguntur virorum ac pręcipuè fœminarum, licet non eodem loco & tempore cogantur: Diſplicet etiam exterorum hominum variis in Provinciis ſedem figentium frequentia, & apud ſectatores ſuos atque diſcipulos auctoritas, & apud Ethnicos etiam Magiſtratus gratia ſingularis: quod ipſum rurſus per hos ultimos annos quando imperante Tartaro longè ſęvior contrà nos coorta fuit procella, experiendo, vel maximè didicimus: Vocati namque ſumus in ſuſpicionem rebellionis & damnati Religionis falſæ ac depravatæ, & ubi tandem miſerante Deo calumniæ impiorum patefactę ſunt, & innocentia integritaſque Chriſtianę Religionis in ſolemnibus Regni comitiis juridicè declarata, vulgataque per omnes Provincias edictis Regiis, tanta tamen inſedit cura & formido dominatori Tartaro (quem ſua hîc paucitas tuta cogit timere omnia) ut poſtquam Imperator ipſe inuſitata cum ſignificatione honoris ac benevolentiæ Societatis noſtrę Sacerdotes, qui in aulâ degunt, Chriſtiano ritu & priſtinâ ferè cum libertate vivere permiſiſſet; idem reliquis mox Sociorum ad priſtinas ſedes revocatis tacitam quamdam libertatem conceſſerit, approbationemque legis divinæ, quando anno 1675. 12. Julii ipſemet Imperator in Templum noſtrum & Ædes digrediens manu & penicillo Regio binas exaravit trabales litteras *Kim tien*, id eſt, *reverere cœlum*, ſive, quod idem apud ipſos eſt, *reverere cœli Dominum*, quæ quidem litteræ ſigillo Regio munitæ, ſeu potius exemplaria trium ordinum Eccleſiis Ædibuſve pręfixę mirum quantam fidei Chriſtianæ, ejuſque pręconibus authoritatem, etiam per ſecutura ſæcula concilient.

Ex quibus

CONCLUSIO.

ATQUE hîc tandem finis ſit declarationis noſtræ Procemialis, ſi tamen & moles operis, & argumentum nomen hoc admittat quando dici poteſt diſtinctus eſſe Liber. In quo videmur, haud ſatis memores fuiſſe Europæis hominibus nos ſcribere, quibus equidem utpote ſapientibus, quamvis pauca, ſufficiebant: quamquam & ignoſcent, uti ſpero, pro benevolentia ſua prolixitati noſtræ, dum conſiderabunt, eundum nobis fuiſſe per ætates bis mille annorum eoque amplius, & haudquaquam levis momenti eſſe quod agitur, quando id agitur, ut priſca ætas omnis adeo numeroſæ cultęque nationis ab execrabilis atheiſmi ſuſpicione vindicetur. Acceſſit illa quoque ratio, quod in illorum potiſſimum gratiam hæc ſcribantur, qui huc aliquando venturi ſunt annuntiandæ veritatis causâ, quos equidem nolimus, tali imbutos ſuſpicione huc venire: prętereuam enim quod à vero ſit aliena, hoc inſuper trahit incommodi, quod exarmet Chriſti militem prorſus appoſito validoque telo, quo poſſit feliciter ſanè, vel cultores falſorum Numinum, vel nullius cultores Numinis aggredi, atque eodem, Chriſto ſemper duce & auſpice, expugnare.

Ad hæc placuit perſequi res noſtrates ſimul & Sinicas narrando, explanando, controvertendo: Narramus enim primos conatus & induſtrias illorum, qui lucem Evangelicam in haſce terras intulerunt: Agimus de ſcientiâ gentis & morali & politica: Recenſemus libros Claſſicos & præcipua quæque litterarum monumenta, tam vetera, quam nova, ſectas item partim patrias partim exteras, ſed jam inquilinas, commemoramus: Philoſophiam quoque naturalem, quadantenus explanamus ex *Ye kim*, ſive libro mutationum vetuſtiſſimo, quæ omnia perſpicacibus Europæorum ingeniis diſcutienda relinquimus: Ad extremum copiosè diſputamus cujuſmodi rerum omnium principium conſtituerint ætatis, tum Priſcæ, tum poſterioris litterati; quî ſcilicet cognoverint aliquando verum Numen, quo id nomine ſignificarint, quamdiu hæc notitia veraque Religio viguiſſe cenſeri queat. Et quamquam ex ſerie temporum videatur inferri probabiliter poſſe, eam in Sinâ perduraſſe ad tempora *Yeu vam* tertiæ Familiæ *Cheu* Principis duodecimi, ducentis circiter annis ante natum *Confucium*, ante Chriſtum vero annis ferè octingentis; nolumus tamen ex hoc ſtatuere fundamentum certum & evidens opinionis noſtræ, ſed relinquimus ſub judice Europæo totam diſſertationem. Sufficiat hîc nobis oſtendiſſe, ex temporibus diluvio proximis (ſive ea juxta 70. Interpretes, ſive juxta vulgatam computaveris) primos Sinas habuiſſe veri Dei notitiam, & eam ſub nomine *Xam ti Supremi Imperatoris*, aut etiam *Tien* ſive *cœli* habuiſſe.

Ad interpretem verò *Confucii*, ſeu Scientiæ Sinicæ quod attinet, eſt is *Cham Kiu Chim* oriundus è civitate *Kim lim*, quæ ſubeſt urbi *Kim cheu* Provinciæ *Hu quam*. Interpres nulli reliquorum, vel ubertate ſermonis & copiâ, vel ſtyli claritate ſecundus, quem proinde Imperator *Van lie* decennis, ut Tutorem & Magiſtrum & ut primum Imperii Miniſtrum adeo coluit & veneratus eſt, ut ægrotantem inviſeret, eique potionem medicam à ſe paratam tanquam Magiſtro diſcipulus Imperator porrigeret. Poſt mortem quoque poſthumo titulo *ven chum*, hoc eſt, *viri litteris & fide præſtantis* eundem honoravit, delegans præcipuæ notæ Mandarinum, qui ex aulâ, ubi obierat, defuncti corpus in patrium ſepulchrum in Provin. *Hu quam* cum pompâ reduceret; Verumtamen ſecundo poſt obitum anno (qui fuit *Van lie* Imperantis duodecimus) ab æmulis graviter accuſatus; ipſe cum poſteris dignitatibus & titulis, Imperatoris decreto exutus, fortunis etiam omnibus fiſco Regio addictis.

Cum verò à Senatu cenſeretur ad ejus memoriam penitus extinguendam, etiam libros & commentarios flammis abolendos, renuit Imperator dicens: *Non peccarunt libri; quorſum igitur adeo proficui, & innoxii pereant?* Cur autem nobis eum potiſsimum Interpretem præ reliquis ſeligere placuit, in causâ fuit, quod omnium manibus ejus commentarii terantur & præconiis maximè celebrentur: & quamvis idem recentiores inter, propè ſit omnium recentiſsimus, minus tamen videtur tribuiſſe chymericis aliorum novitatibus, dignus vel ob hanc cauſam quem nos ſequamur imprimis. Stylum verò ejuſdem non rarò luxuriantem in gratiam juventutis Sinicæ, nos in Europæorum gratiam identidem caſtigavimus: Neque ſic tamen effugere poterimus, ut autumo, cenſuram prolixitatis, haud injuriâ quidem carpendæ, ſi quidem ſcriberemus iſta non tam in uſum Miſſionis Sinicæ, quam ad oblectamentum Europæ faſtidioſæ: quamquam neque hîc deerunt ſua faſtidiorum remedia ex pervetuſtis ipſorum libris ac monumentis hinc inde ſtudioſè deprompta; necnon annalium gentis hujus, quos operi adjicere placuit, Chronologica & Genealogica Tabula. Vale & Deo Opt. Max. Sinam commenda, quæ, ſive ſpectes ejus magnitudinem gentiſque multitudinem, ſive morum ac indolis maturitatem, & præſtantia ab Authore Naturæ iis indita lumina, non indigna fortè videbitur, ad cujus converſionem & ſalutem æternam promovendam, tota ſeſe impendat & ſuperimpendat Europa.

PHILIPPUS COUPLET Societatis JESU
Sinenſis Miſſionis in Urbem Procurator.

SOLI DEO HONOR ET GLORIA.

孔夫子 CVM FV ÇU *ſiue* CONFVCIVS, *qui et honoris gratiâ* 仲尼 CHVM NHIJ *dicitur, Philoſophorum Sinenſium Princeps; Oriundus fuit ex oppido* KIO FEV *Prouinciæ* XAN TVM. *Patrem habuit* XO LEAM HE *Praefectum* ÇEV *ditionis, Matrem* CHIM *dictam e prænobili Jenfamilia. Natus est autem Imperantis* LIM VAM *(qui fuit e tertiâ* CHEV *domo Imperiali Princeps 23) anno primo et vigeſimo, et ante Christum 551. diſcipulos numerauit ter mille, quos inter eminebant duo et 70, et hos inter rurſus decem ſelectiſſimi, quorum nomina ſuis tabellis inſcripta, Viſuntur in Imperij gymnaſijs. post irritos conatus et labores desperatâ temporum ſuorum et principum reformatione, migrauit e vita anno æt. 73 et* KIM VAM *Imperatoris 25.º anno 49.º huius proſapia non interruptâ ſerie propagata, hoc anno 1687. quo Nepos ordine 68 in natali Confucij ſede cum Ducis titulo reſidet, Computat annos 2238.*

A Paris. Chez Nolin Rue S. Iacques A L'Enseigne de la Place des Victoires. Auec Priuilege du Roy.

PHILOSOPHORUM SINENSIUM PRINCIPIS CONFUCII VITA

CUM FU CU, ſive Confucius quem Sinenſes uti Principem Philoſophiæ ſuæ ſequuntur, & colunt, vulgari vel domeſtico potius nomine Kieu dicto; cognomento Chum nhi, natalem habuit ſedem in Regno Lu, (quod Regnum hodie Xantum dicitur) in pago çeu ye territorij Cham pim, quod ad civitatem Kio feu pertinet; hæc autem civitas paret urbi Yen cheu dictæ. Natus eſt anno 21. Imperatoris Lim vam. Fuit hic tertius & vigeſimus è tertia Familiâ, ſeu domo Imperatoria, Cheu dicta, cycli 36. anno 47. Kem ſio dicto; ſecundo item & vigeſimo anno Siam cum Regis, qui ea tempeſtate Regnum Lu obtinebat: die 13. undecimæ lunæ Kem çu dictæ, ſub horam noctis ſecundam, anno ante Chriſti ortum 551. Mater ei fuit Chim, è Familia prænobili Yen oriunda; Pater Xo leam he, qui non ſolum primi ordinis Magiſtratu, quem geſſit in Regno Sum, ſed generis quoque nobilitate fuit illuſtris; ſtirpem quippe duxit (uti Chronica Sinenſium teſtantur, & tabula genealogica, quæ annalibus inſeritur, perſpicuè docet) ex 27. ſive penultimo Imperatore Ti ye è 2. familiâ Xam. Porro natus eſt Confucius Patre jam ſeptuagenario, quem adeo triennis infans mox amiſit; ſed Mater pupillo deinde ſuperſtes fuit per annos unum & viginti, conjuge in monte Tum fam Regni Lu ſepulto. Puer jam ſexennis præmatura quadam maturitate, viro, quam puero ſimilior, cum æqualibus nunquam viſus eſt luſitare. Oblata edulia non ante delibabat, quam priſco ritu, qui çu teu nuncupatur, cœlo venerabundus obtuliſſet. Annorum quindecim adoleſcens totum ſe dedere cœpit priſcorum libris evolvendis, & rejectis iis, quæ minus utilia videbantur, optima quæque

documenta ſelegit, primum expreſſurus ea ſuis ipſe moribus, deinde aliis quoque ad imitandum propoſiturus. Non multo poſt, unà cum Mem y çu *&* Nan cum kim xo *ad ritus civiles addiſcendos ſe contulit. Decimo nono aut, ut alii, 20. ætatis anno duxit uxorem, quæ unica illi fuit* Kien quon xi, *ex qua ſequenti mox anno ſuſcepit filium* Pe yu; *ſed hoc deinde jam quinquagenario, cum ipſe 69. annos natus eſſet, orbatus eſt, uxore tribus ante annis amiſſâ: Haudquaquam tamen cum filio ſtirps omnis extincta eſt, ſed per nepotem* çu ſu, *qui avitæ laudis, ac Philoſophiæ ſtudioſus, avi ſui libros commentatus eſt, & magnis in Imperio muneribus perfunctus, perpetua poſterorum ſerie cum non vulgari tam opulentiâ, quam dignitate, ad hæc uſque tempora perſeverat.*

Variis in locis Magiſtratum geſſit Philoſophus magna cum laude: curas vero hujuſmodi ac dignitates, non alio fere ſtudio admittebat, quam publicæ utilitatis, & ſpe propagandæ doctrinæ ſuæ: qua quidem ſpe ſi forte falli ſe videret, ultro ſcilicet Magiſtratu ſeſe abdicabat. Hujus rei cum aliàs ſæpè, tum vero 55. ætatis ſuæ anno illuſtre teſtimonium dedit; cum enim in Regno Lu Mandarinum *ageret (loquor hic more Luſitanorum à quibus in hoc Oriente* Mandarini *vocantur, qui publicas res inter Sinas adminiſtrant) tanta legum obſervatio, rerumque, & morum tam felix converſio trimeſtri ſpatio mox conſecuta eſt, ut jam vicini Reges, æmulique invidiâ, metuque aliquo tenerentur, haud ignari, Reſpublicas non aliâ re felicius conſervari, & creſcere, quam diſciplina, legumque obſervatione: finitimi ergo Regni quod* çi *dicebatur Rex atque optimates tam præclaræ æmulorum gubernationi ſtructuri inſidias, donis eas, ut fit, tegunt: puellas forma, canendi gratiâ, aliiſque dotibus præſtantes dono mittunt Regni* Lu *Regi. Rex ignarus inſidiarum doloſum munus admittit, capitur illico muliercularum gratiâ: capiuntur & proceres, ſic prorſus, ut ad trimeſtre totum, dum novis illis deliciis indulgeretur, negotia ceſſarint publica, & Regis adeundi via præcluſa fuerit: Non tulit hoc* Confucius*: Renuntiat muneri, relinquit aulam, atque ad Regna* çi, guei, *&* çu *ſpontaneus exul contendit: verum nec hi bono, quod aliis inviderant, frui noverunt: Non admittitur Philoſophus, qui adeo coactus petere Regnum* Chim, *hîc ad extremam victûs quoque penuriam redigitur: Nec multo poſt, dum Regnum* Sum *peragrat, à quodam* Huon tui *præpotenti viro, ſed inſigniter improbo non ſemel ad mortem conquiſitus eſt, ipſe interim tot ærumnas inter, atque diſcrimina ſui ſemper ſimilis, invicto ſemper animo, & pro cauſa tam bona, vitam quoque ponere paratus: Quamquam fretus ipſe rectè factorum conſcientiâ, præſidioque cœleſti, rurſum negabat, quemquam ſibi nocere poſſe, ſiquidem eſſet ea virtute inſtructus, qua ipſi cœlo inniteretur. Ardens, atque indefeſſum ſtudium divulgandæ per totum Imperium ſanioris doctrinæ ad extremum uſque ſpiritum non remiſit; cumque viri ardor patriis finibus ægre contineretur, non ſemel de navigando mari, terriſque remotioribus adeundis cogitavit.*

Diſcipulos numeravit 3000. ex iis omnino quingentos extitiſſe memorant, qui variis in Regnis Magiſtratus geſſerint: qui præ ceteris autem virtute litteriſque eminerent, duos & ſeptuaginta fuiſſe, quorum adeo nomina, cognomenta, & qua quiſque patriâ ſit oriundus, memoriæ proditur. Quatuor doctrinæ ſuæ ceu gradus, totidemque diſcipulorum ordines, conſtituebat. Supremus ordo in excolendo virtutibus animo ponebat ſtudium; & in hoc quidem ordine primas ferebant Min çu Kien, Gen Pe Nieu, Chum cum, *ac denique* Yen yven *charus præ omnibus Magiſtro diſcipulus, cujus immaturum funus (obiit quippe primo & trigeſimo ætatis anno) continenter lugebat. Proximus ordo ratiocinandi, dicendique facultati dabat operam; hujus Principes erant* çai ngo & çu cum. *Tertius agebat de regimine politico & probè gerendis muneribus publicis; excellebant hic* Gen yeu & Ki lu. *Quarti denique & poſtremi ordinis labor, atque occupatio hæc erat, ut quæ ad mores ſpectabant, apto, venuſtoque ſtylo declararent, quod duo* çu yeu, & çu hia *præcipua cum laude præſtabant. Atque hi quidem inter duos & ſeptuaginta, decem erant ſelectiores diſcipuli, & flos ſcholæ* Confucianæ. *Omne ſtudium ac doctrina Philoſophi eo collimabat in primis, ut naturam ignorantiæ tenebris offuſam, vitiiſque depravatam revocaret ad priſtinam lucem atque integritatem, cum quâ ab ipſo cœlo conditam aſſerebat: Ex quo deinde clemens, & æqua rerum adminiſtratio, adeoque felix, & maximè pacatus Imperii ſtatus conſequeretur; quò autem certiùs attingeretur hic ſcopus, volebat omnes, obſequi cœlo, ipſumque timere, & colere; amare proximum ſicut ſeipſum, vincere ſe, atque appetitus ſuos ſubdere rationi, nec quidpiam agere, dicere, vel etiam cogitare, quod ab hac eſſet alienum. Porro quæ ſcripto verboque præcipiebat, primus ipſe moribus exprimebat, ac vita, cujus rei teſtimonium ſatis luculentum præbere poteſt tantus tot illuſtrium virorum numerus, qui in diſciplinam ejus ſe contulerunt, & eorum qui quæcumque geſſit, dixitque, quamvis minutiſſima, ceu oculati teſtes, poſteritati prodidere: ad hæc conſtans ille favor tot Principum, tantus tot ſæculorum honor (de quo mox agemus) argumento eſſe poteſt, virtutem ſane fuiſſe Philoſopho, non meram ſpeciem fucumque virtutis. Quid? quod noſtris temporibus haud defuerint è Litteratorum ordine, qui vel amplexi jam Religionem Chriſtianam, vel hujus integritate ſanctitateque probe ſaltem perſpectâ, non dubitanter affirmarunt, ſperari poſſe Philoſophum ſuum, ſi quidem vixiſſet ætate noſtra, primum fuiſſe futurum, qui ad Chriſti legem tranſiviſſet. Certè quemadmodum ſectatores ejus tradunt, mira quædam fuit viri gravitas, & corporis animique moderatio, fides, æquitas, lenitas ſingularis. Severus erat ac pervigil ſui ipſius obſervator, ac cenſor: Contemptor opum, honorumque, hoc agens unum ſtudio prorſus indefeſſo, ut doctrinam ſuam quamplurimis mortalium impertiret. Quod autem in eo vel maximè ſuſpicimus Europæi, & in noſtratibus quidem priſcæ ætatis Philoſophis deſideramus, tanta fuit animi demiſſione* Confucius,

ut non ſolum de ſe ſuiſque rebus admodum modeſtè loqueretur, ſed ultro quoque & palam argueret ſeſe, quod nec in diſcendo (ut aiebat) eſſet impiger, nec conſtans in docendo, neque eâ, quâ par erat, vigilantiâ vitiorum ſuorum emendationi, & ſtudio virtutum exercitioque operam daret. Certiſſimum vero argumentum modeſti, ſincerique animi tum dedit, cum palam ingenueque profeſſus eſt doctrinam ſuam non eſſe ſuam, ſed Priſcorum, in primis Yao & Xun *Regum & Legiſlatorum, qui ipſum mille quingentis, eoque amplius annis anteceſſerant. Cum itaque non deeſſent, qui cum ſapientia natum eſſe opinarentur, adeoque & prædicarent, perægre id ferebat, & diſertè negabat, ad gradum perfectæ conſummatæque virtutis, aut ſanctitatis pervenire ſe poſſe. Dicere identidem ſolitus (ut à Sinenſibus traditur)* Si fam, Yeu Xim gin, virum ſanctum in Occidente exiſtere, *quod ipſe de quo, quove ſpiritu pronuntiarit, incertum eſt. Hoc certum anno poſt Chriſtum natum 65. Imperatorem* Mim ti (*fuit is è quinta Familia* Han *decimus ſeptimus*) *motum verbis Philoſophi, magis etiam oblata ſibi per ſomnum ſpecie ſancti ex occidente Herois; cum ipſimet ire, non eſſet integrum, miſiſſe* çai cim & çiu kim *legatos ſuo nomine occaſum verſus, inibi virum ſanctum & S. legem quæſituros; qui quidem cum ad inſulam quandam appuliſſent, quæ non procul diſtabat à rubro mari, non auſi longius procedere, idolum quoddam, & ſtatuam hominis* Fœ *dicti* (*qui quingentis circiter annis ante* Confucium *in India floruerat*) *necnon execrabilem ipſius legem in hoc Imperium retulerunt: felices, æternumque de patria ſua bene merituri, ſi pro hac peſte, ſalutarem Chriſti doctrinam, quam per eadem tempora Thomas Apoſtolus apud Indos propagabat, reportaſſent. Sed enim felicitas humana, & quæ hinc naſcebatur ſuperbia gentis opulentæ, potentis, & florentiſſimæ; veræ felicitati, tunc, ut opinor, aditum obſtruxerat. Sinenſes ergo, cum idola jam magis magiſque venerarentur, nec ſine exemplo quorumdam regum qui prorſus impenſe novam ſuperſtitionem ſectati ſunt, paulatim ſcilicet diſceſſerunt à genuina Magiſtri ſui doctrina, & præclaris inſtitutis Priſcorum; ac tandem in contemptum Religionis omnis, verumque Atheiſmum ſunt prolapſi: In hunc porro litteratos & acutiores quoſque ceu manuduxit doctrina illius ipſius* Fœ, *ſeu* Xe kia, *qui rudi vulgo idololatriæ Magiſter extitit: Duplicem quippe perditiſſimus impoſtor iſte atque Atheorum Princeps doctrinam reliquit; alteram, qua rerum omnium principium finemque* nihil *eſſe docet, quam qui ſectantur, Athei ſunt & arcanam atque interiorem vocant; alteram quæ exterior dicitur, atque illius adumbratio quædam eſt, ad vulgi & rudiorum ferè captum & ſuperſtitionem accommodata. De* Confucio *tamen dubitari non poteſt quin ab hac, & illa peſte immunis fuerit; idolorum certè cultorem fuiſſe, ne illi qui vitio temporis idola jam venerantur, affirmare auſint: ab Atheiſmo verò quàm fuerit alienus, non ipſe tantum, ſed priſca Sinarum ætas omnis in explanatione lib.* Chum yum *declaramus. Migravit è vita* Confucius

cius *anno ætatis* 73. *lunâ* 4. Ki cheu *vulgo dictâ* , *anno* (*cui* gin ſio *nomen*) *quinquageſimo nono Sinenſis cycli trigeſimi ſeptimi. Erat hic annus primus & quadrageſimus Imperii* Kim vam , *vigeſimi quinti è Familia* Cheu *Imperatoris : quo etiam tempore Regulus* Ngai cum *patrium Philoſophi Regnum* Lu *dictum, annum jam decimum ſextum moderabatur. Paulò antè quàm morbo, qui ſupremus ei fuit, corriperetur, lugens ſuorum temporum perturbationes, hunc verſum cygnæâ voce concinere auditus eſt* : Prægrandis mons (*doctrinam ſuam intelligebat*) quo decidiſti ! trabalis machina everſa eſt : ſapientes, & ſancti exaruere. *Mox inde languere incipiens , ſeptimo die ante mortem , ad diſcipulos ſuos converſus* : Superiori nocte, *inquit*, per ſomnium viſa mihi ſunt in aula juſta fieri. Reges, quæ doceo, non obſervant : Ecquis horum per Imperium noſtrum inſtituti mei ſectator & cultor eſt? hoc unum ſupereſt, ut moriar. *Hæc effatus lethargo corripitur, & cum totos ſeptem dies dormientis inſtar perſtitiſſet, tandem vivere deſiit. Sepultus eſt in* Lu *patrio Regno (domum quippe cum diſcipulis ſuis ſeſe contulerat) prope civitatem* Kio feu, *ad ripam fluminis* Su *in ipſa Academia ſua, in qua docere conſueverat, quæ hodie quidem muris, veluti civitas, cincta cernitur. Luxerunt inibi Magiſtrum ſuum diſcipuli habitu lugubri, multaque cum inedia, & lachrymis, non ſecus ac filii parentem; idque per annum totum; nec defuerunt qui ad annos omnino tres, perſtiterunt*, çu cum *vero ſex ipſos annos, in eodem loco, luctuque perſtitit. Fuit admodum procero corpore Philoſophus , & ſi fas eſt Sinis credere , giganteo; & cui lati humeri, pectuſque amplum , decorem conciliabant , ac majeſtatem : In ipſo vertice capitis grandiuſculus ei tuber erat , quare à Patre ſuo* Kieu, *id eſt*, colliculus, *cujus ſpeciem aliquam præbebat tuber , nominatus eſt, quo ipſo nomine vir modeſtus identidem quoque ſeſe compellabat. Facies ei lata , ſubfuſcus oris color , oculi nigri , ac prægrandes , capillus niger, barba promiſſa, naſus ſimus, vox gravis, ac tonitrui inſtar, ut Sinæ tradunt.*

Porrò quantum honoris per annos bis mille eoque amplius, detulerit Magiſtro ſuo, aut potius lucubrationibus ejus & doctrinæ grata Sinarum poſteritas, pro me loquantur quotquot Imperio toto ad dignitates, & munia publica præſidio litterarum ſunt evecti : qui omnes utique fatentur à Confucii *in primis ſcholâ, & libris, è quibus ad gradum examinantur, opes, honores & illuſtre ſibi nomen obveniſſe. Loquantur item ſingulis in oppidis, urbibuſque erecta viro , ac dicata gymnaſia, ante quorum fores quotieſcumque tranſeunt, qui è litteratorum ordine publicos gerunt magiſtratus, protinus è ſublimi auguſtaque ſella, in qua more gentis geſtantur, venerabundi deſcendunt , & paſſus aliquot pedites viam ſuam proſequuntur. Loquantur denique tituli ſane honorifici, qui in iis gymnaſiis, quæ modo dicebamus , cernuntur trabalibus , auratiſque litteris exarati* , Magno Magiſtro, Illuſtri litterarum Regi, ſancto, ſeu (*quod apud*

ipſos idem eſt) eximia quadam ſapientiâ ornato , *aliiſque ſimilibus ; quibus hunc gentis ſuæ Doctorem Imperatores Familiarum* Han , Sui , Tam, Sum , Yven (*fuit hæc Tartarorum occidentalium) tantum non ſupra laudes humanas evexerunt. Quamquam illius familiæ (quæ hodiernam Tartarorum orientalium* Cim *proximè anteceſſit)* Mim *dictæ Fundator vetuit ritu Regio honores deferri* Confucio , *in eo dumtaxat permiſſo , quo olim ſolebat memoria* Sien ſu , *hoc eſt , vita functi Magiſtri celebrari ; atque adeo non cum aliis muneribus , quam , quibus eos , dum viverent , diſcipuli ſui proſequi conſueverant : ad hæc in Gymnaſiis ſtatuas* Confucii , *aut diſcipulorum erigi vetat (* neque enim , *inquit ,* eodem ritu quo reliqui ſpiritus , aut idola , honorandi ſunt) *ſed ſolas tabellas , quibus tituli & nomina ſingulorum inſcripta ſint , mandat exponi : ſunt igitur tabellæ funebres iſtæ ſigna merè memorativa Magiſtrorum (& eadem eſt ratio de tabellis majorum) ne vitâ functorum de litteris bene meritorum , aut parentalis familiæ pia memoria apud poſteros intermoreretur : neque magis errori cuipiam gignendo tabellæ hujuſmodi obnoxiæ , quam noſtræ Europæorum tabulæ , quæ nobis vivas avorum effigies venuſtiſſimè depingunt , quas amicis & hoſpitibus oſtendentes hunc avum , illum Doctorem noſtrum , haud dubitanter & venerabundi quoque dicimus. Quocirca nec offendi nos oportet , licet videamus Sinas ante tabellas iſtas curvare poplitem more inter Sinas uſitatiſſimo , non magis quam offendimur , ſi Europæum quempiam , dum is fortè ante patris aut Regis ſui effigiem tranſit , caput aperire videremus , quemadmodum nuper vidimus D. D. Legatos Regni Siamenſis , quotieſcumque ante imaginem MAGNI LUDOVICI tranſibant , gradum illicò ſiſtere , junctiſque in altum manibus , eas cum totius corporis inclinatione demittere veluti ad pedes tantæ majeſtatis : Etenim planè civiles ſunt honores ac ritus illi* Confuciani *; qui adeo non in Templo , fanove idolorum (quod lege Imperatoriâ vetitum eſt) ſed in gymnaſio , qui locus tantum litteratis patet , exercentur , à litterariæ facultatis præfectis , quos inter etiam ſunt Mahometani (ut de atheopoliticis non loquar) qui nec divini aliquid hîc agnoſcunt , & ſuperſtitiones Gentilium atque idola deteſtantur. Imo ſi loquamur de litteratis idololatriæ Toxico à teneris jam afflatis (cujuſmodi ſunt infimæ ſortis homines) cum jam tempus appetit examinis ſubeundi ad gradum aliquem obtinendum , vel ii domeſticos ſuos penates prius conſulunt , & horum Numen & opem implorant , vel optati ſucceſſûs gratiâ publica dæmoniorum fana ſupplices adeunt , nequaquam verò cogitant de adeundo gymnaſio* Confucii , *quem uti* Pu ſa *(nomen hoc eſt idolis commune) habere aut nominare , aut ab eodem aliquid petere , aut ſperare , apud ipſos inauditum eſt & inuſitatum.*

Quod vero magis confirmat ritus illos Confucianos *merè eſſe politicos ex eo patet , quod non tantum in iiſdem gymnaſiis tabula* Confucii *oblongior (quam duorum & ſeptuaginta Diſcipulorum tabellæ utrimque ambiunt) ſit collocata , ſed & alii Sapientes & probi (de quorum doctrina ,*

& in geſtis Magiſtratibus integritate & fide, multorum teſtimoniis authenticè probata per Prætores Provinciarum Imperatori conſtiterit) in album quoq; & numerum diſcipulorum Confucii *publico diplomate & favore regio uſque in hodiernam diem accenſentur; eorumque nomina tabellis inſcripta, ibidem cum ceteris collocantur, quod equidem maximo ſibi ducunt honori filii & nepotes, quando ipſi præfectos urbium cum muneribus ad gymnaſium ſtatis anni temporibus comitati, ſuis avis ac parentibus, tanquam de imperio optime meritis, publicam honoris ſignificationem, genibus flexis & capite in terram inclinato coram omnibus exhiberi conſpiciunt.*

Una tamen extat in natali ſolo imago Philoſophi, vivæ ac ſpiranti non modo ſimilis, ſed re ipsâ ſpirans, ac viva; Nepos ille videlicet, cujus ante jam meminimus; quem adeo propter avi quamvis intervallo bis mille ducentorum & amplius annorum, & octo ſupra 60. generationibus jam remoti memoriam, ſummi pariter infimique colunt, ſic prorſus, ut eum, cum aulam de more adiiſſet, Xun chi *Monarchiæ Tartaro-Sinicæ conditor perhonorificè exceperit, excipiatque, qui modo imperat* Cam hi *Imperator. Gaudet ipſe perpetuo, & hereditario* cum, hoc eſt, ducis *titulo & dignitate, raro item privilegio, neque ullis præterquam Regii ſanguinis Principibus conceſſo, ut Imperatori nullum vectigal pendat: ad hæc quotquot ſingulis trienniis ad Doctoris gradum evehuntur, pignus aliquod grati animi, & quaſi Minerval, quod avo non poſſunt, nepoti perſolvere conſueverunt. Quod autem merito laudemus, ac ſuſpiciamus etiam nos Europæi; cum China fortunæ varietatem ſanè magnam ſit experta, cumque tot bellorum caſus, & calamitates ſubierit, tot ortus viderit, interituſque familiarum, penes quas erat rerum ſumma; nunquam tamen honores quos memoravi, grateque poſteritatis erga* Confucium *monumenta ſunt interrupta; ſi tamen paucos annos exceperimus, quibus tertio poſt ſeculo quàm Philoſophus obiit,* çin xi hoam ti *ſecundus è familia* çin *quarta Imperator, non in libros tantum, ſed etiam litteratos barbarè, crudeliterque ſæviit. Ceterum cum hujus morte litteræ mox revixerunt, & iis honorum incrementis, quæ ſub Tartaris quoque ſpectamus hodie,* Confucii *nomen & fama crevit.*

Quis vero in hujuſmodi honoribus & titulis poſthumis hîc finis ſit atque intentio non alibi clarius, quam ex unico, inter cætera, teſtimonio conſtabit ipſius è Mim *familiâ præcedenti Imperatoris ordine tertii* Yum lo *dicti. Hic aditurus honoris gratiâ* Confucii *gymnaſium, decretum edidit, quod ſic habet:* Ego veneror *Confucium* Imperatorum & Regum Magiſtrum. Imperatores & Reges Domini ſunt Populorum. *Confucius* autem rectam Populorum inſtitutionem propoſuit, tria illa (*videlicet*) vincula (*quæ ſunt Regem inter & ſubditos, parentes & filios, maritum & uxorem*) normam item quinque univerſalium virtutum (*pietatis, juſtitiæ, prudentiæ, fidelitatis, civilitatis*) & Sinenſis Imperii magnam ſymmetriam & formam: Omnia hæc,

inquam, *Confucius* declaravit, ut omnia ſæcula erudiret. Convenit igitur perſonam meam pergere ad magnum gymnaſium & munera offerre vitâ functo Magiſtro, eo conſilio & intentione, ut litteratos honorem & doctrinam magnifaciam.

Intelliget ex his omnibus prudens Lector, quam non inutilis futura ſit Evangelico præconi viri hujus authoritas, ſiquidem ea apud hanc gentem quæ Magiſtri ſui, & litterarum ſuarum uſque adeo ſtudioſa eſt, uti quandoque poſſit (& vero poteſt) ad Chriſtianam veritatem confirmandam; quemadmodum videmus Apoſtolum Gentium Poetarum Gręcorum authoritate olim apud Athenienſes fuiſſe uſum.

Unum tamen hic ſollicitè cavendum nobis, poſito ſemper ante oculos eorum exemplo, qui Miſſionem hanc cum ſingulari virtute prudentiaque fundatam nobis reliquere, ut apud Sinas admodum moderatè commendemus ac laudemus Confucium, *ne teſtimonio noſtro atque authoritate, æſtimatio hominis, doctrinęque ejus, quæ juſto propè major eſt, immodicè prorſus augeſcat, maximè apud gentem, natura ſane ſuperbam, & aliena fere præ ſuis contemnentem. Multo magis tamen cavendum nobis erit, ne verbo ſcriptove damnemus, aut lędamus eum, quem tota gens tantoperè ſuſpicit, ac veneratur, ne huic odioſi reddamur, non nos ipſi tantùm, ſed ipſemet, quem prædicamus, Chriſtus; & dum forte contemnimus aut condemnamus eum, qui tam conſentanea rationi docuit, quique vitam ac mores cum doctrina ſua conformaſſe creditur, videamur nos Europæi, Sinis ſaltem, non tam cum Magiſtro ipſorum, quam cum ratione ipſa pugnare velle, & hujus lumen, non autem* Confucii *nomen extinguere.*

SCIENTIÆ SINICÆ,

LIBER PRIMUS.

LIBER hic, Authore *Confucio*, Commentatore *çem-çu* ejuſdem ſecundo diſcipulo, publicam lucem videre cœpit. Eſtque incipientium tum ad ſapientiæ, tum virtutis adyta quoddam quaſi oſtium ac primum limen. Ejus Argumentum triplex eſt; ſui ipſius primùm, deinde aliorum recta inſtitutio ac regimen; tum denique in ſummo bono quies, atque, ut ita dicam, conſiſtentia. Cæterum quia Author triplicem hanc doctrinam Principibus Viris, ac Magnatibus, qui ſubjectos ſibi populos ac Regna moderantur, commendatam in primis voluit, hinc Tá-Hiŏ, Magnæ Scientiæ nomen accepit.

Nota. *Latinam hujus operis verſionem eſſe ad litteram, quæque numeris ſuis distincta, phraſi, & textui Sinico, necnon characteri (qui ſeorſim imprimetur) ordinique ad amúſſim reſpondet. In reliquis verò eſt explanatio interpretum, & præcipuè* Cham *Colai & Magiſtri Regii.*

f. 1. p. 1. §. 1.

1. MAgnum adeóque virorum Principum, [2] ſciendi [3] inſtitutum [4] conſiſtit in [5] expoliendo, ſeu excolendo [6] rationalem [7] naturam à cœlo inditam; ut ſcilicet hæc, ceu limpidiſſimum ſpeculum, abſterſis pravorum appetituum maculis, ad priſtinam claritatem ſuam redire poſſit. [8] Conſiſtit deinde in [9] renovando ſeu reparando [10] populum, ſuo ipſius ſcilicet exemplo & adhortatione. [11] Conſiſtit demùm in [12] ſiſtendo firmiter, ſeu perſeverando [13] in ſummo [14] bono: per quod hîc Interpretes intelligi volunt ſummam actionum omnium cum rectâ ratione conformitatem. Atque hæc tria ſunt, ad quæ reliqua hujus libri reducuntur.

In nullo Sinarum Vocabulario litteram hanc [9] *Sin dici, aut novitatem ſignificare invenies; adeóque ſola Interpretum auctoritas ac beneplacitum hoc ei nomen & ſignificatum indidit. Nam proprie çin dicitur*, amare parentes, propinquos, *ſignificat; quo ſenſu, ſi & hoc loco eam accipias, Authoris textum adeo non vitiabis, ut contra maxime Chriſtianum effecturus ſis.*

p. 2. §. 1.

1. COGNITO ſemel fine, ſeu in-[2]quo-ultimo-ſiſtere oporteat; [3] tum [4] deinde [5] habebis [6] determinationem ſeu ſtabilieris, & tecum ipſe ſtatues eumdem perſequi. [7] determinatus & ſtabilitus ubi fueris, [8] tum [9] deinde [10] poteris [11] acquieſcere illi determinationi. huic ubi [12] acquieveris, [13] tum [14] deinde [15] poteris firmare-[16] animum, ſeu in quieta hac mentis ſtatione ita firmus conſiſtere, ut nihil vel proſperi vel adverſi dejicere inde te valeat. [17] firmato ſic animo, [18] tum [19] deinde [20] poteris meditando [21] diſcurrere, ac diſpicere clare res omnes & negotia quæ ſeſe offerent, ſanumque de illis judicium ferre, ſuis ſingula ponderibus librando. Ubi uſus hoc [22] diſcurſu perſpecta penitus habueris omnia quæ occurrerint, [23] tum [24] deinde tuo potitus deſiderio [25] poteris [26] aſſequi eum in quo ſiſtas finem, nimirum ſummam actionum tuarum omnium cum rationis dictamine conformitatem.

§. 2.

HIC paragraphus continet ſuperiores duos, & quis ordo in ſupra dictis tenendus oſtendit, cum ait; [1] res (expolire ſcilicet ſuam ipſius naturam rationalem, ac renovare populum) [2] habent magis-[3] principale, ut arbor radicem, & minus-[4] principale, ut arbor ramos. Poſtquam enim ſua ipſius natura rationalis, ſeu animus bene expolitus & excultus fuerit, tum deinde recte inſtitui regique poterit etiam populus: quemadmodum in arbore, poſtquam ipſa radix ſucco plena fuerit, tum deinde eumdem etiam in ramos diffundet. [5] Actiones itidem illæ quæ ſunt cognoſcere ubi ſiſtendum, aſſequi finem, in hoc ſiſtere, &c. [6] Habent [7] finem ſuum & [8] principium; ſeu primum, à quo ordiri, & ultimum, in quo terminare oporteat. Poſtquam enim inveſtigavero, adeoque cognovero eum, in quo ſiſtendum eſt, finem, tum deinde potero hunc aſſequi, & hîc ſiſtere. Aſſequi igitur, finis eſt, cognoſcere, principium. Itaque ſi hunc rationi conſentaneum rerum & actionum ordinem recte [9] noveris, [10] quæ ſcilicet [11] præponenda, quæ [12] poſtponenda; tum [13] enimverò teipſum & populum optime inſtitues regeſque, probe item ſcies, & reipsâ aſſequêris, in quo tandem ſiſtas, ſummum bonum, adeoque quam-[14]-proxime-accedes ad magnum illud Virorum Principum ſciendi-[15]-inſtitutum.

§. 3.

IN præſenti paragrapho Author ab enumeratione partium docet quænam ſint illa magis minuſque principalia, quid prius ſit, quid poſterius; quid radix, quid rami, &c. [1] Priſci [2] volentes [3] expolire [4] naturam [5] rationalem [6] in [7|8] imperio, ſeu volentes ut totius Imperii populus haberet, quo naturam ſuam rationalem expoliret; ipſi prototypon futuri, [9] prius recte-[10]-adminiſtrabant ſuum [11] ipſorum privatum [12] Regnum; exemplo ſuo procurantes ut & ſubditi ſui naturam rationalem bene expolirent atque excolerent; gradum hac ratione facientes à propiori, id eſt, Regno ſuo privato, ad remotius, id eſt, ad totum Imperium, privati quippe Regni inſtitutio, radicis inſtar eſt, ex qua felix Imperii adminiſtratio ſuccreſcat. (*Hîc adverte, Sinas binis his litteris* tien hiá, *id eſt*, quod ſub cœlo eſt, *paſſim notare Imperium ſuum Sinenſe; quaſi eo uno hic terrarum orbis terminaretur, adeò ſcilicet, præter minora aliquot Barbarorum, ut vocant, Regna terris ſuis adjacentia, terrarum præterea nihil ipſi hactenus noverant, aut ſi fortè noverant, in cenſum cum hoc ſuo Imperio venire non poſſe exiſtimabant.*

[13] Volentes autem recte-[14]-adminiſtrare [15] ſuum [16] Regnum ſeu bene inſtituere privati Regni ſui populum; [17] prius item recte-[18] inſtituebant [19] ſuam [20] familiam domeſticam, ut ſcilicet ideam haberent, juxta quam deinde bene inſtituerent regerentque totius Regni populum: Regni enim recte adminiſtrandi radix, magiſque principale, eſt familia domeſtica recte inſtituta. De hujus itaque inſtitutione prius laborandum eſt Principi. Rursùm [21] volentes recte-[22] inſtituere [23] ſuam [24] familiam domeſticam [25] prius recte-[26]-componebant, ſeu excolebant ſuum-[27] ipſorum [28] corpus (quo nomine perſonam intellige) tanquam normam atque exemplum, ad quod bene deinde inſtituerent domeſticos ſuos. Nam rectè inſtituendæ familiæ radix, magiſque principale, eſt propria perſona rectè compoſita probiſque moribus exculta. Jam verò [29] volentes recte-[30] componere [31] ſuum [32] corpus, ſeu externum totius perſonæ habitum, [33] prius [34] rectificabant [35] ſuum [36] animum, perdomando ſcilicet, recteque moderando ejus affectiones & appetitus, utpote quæ animum à genuinâ ſuâ rectitudine avertere, ad quævis vitia inclinare ac deprimere ſolent; rectæ enim compoſitionis exterioris, ſive corporis rectè compoſiti radix, magiſque principale, & quod prius procurandum, eſt affectionum animi & appetituum recta moderatio. Hanc igitur priùs cordi habeat quiſquis externam perſonæ ſuæ compoſitionem cordi habet. [37] Volentes autem [38] rectificare [39] ſuum [40] animum, [41] prius [42] verificabant, ſeu veram, ſinceram, ac ab omni fallaciâ fictioneque immunem reddebant [43] ſuam [44] intentionem, ſive voluntatem, id eſt, eò uſque moderabantur & perpurgabant voluntatem

ſuam & intentionem, quoad ab omni fuco aliena, reverâ nihil vellet, niſi quod verè honeſtum ſimul ac utile eſſet, reverà nihil nollet, niſi quod turpe eſſet ac perniciosum. Adeoque rectificandi animi radix, magiſque principale, & quod priore loco curandum eſt hæc intentionis noſtræ veritas. Ideò auctor dicit, eumqui velit rectificare animum ſuum, prius in veritate ſolidare debere intentionem ſuam. Porrò [45] volentes [46] verificare [47] ſuam [48] intentionem, [49] priùs [50] perficiebant, & ad ſummum quem poterant apicem perducebant [51] ſuum [52] intellectum, ſeu potentiam intellectivam, ita ut nihil hæc non haberet perſpectum. Adeóque conſummata ejuſmodi intellectûs perſpicacia radix eſt, & magis principale verificandæ intentionis noſtræ, ac voluntatis in veritate ſolidandæ. Et hoc eſt, quod vult Author cum dicit, eum qui vult verificare intentionem ac voluntatem ſuam, priùs debere perficere intellectum ſuum; nihil enim volitum quin præcognitum. Ad extremum hac ratione [53] perficere, ſeu ad ſummum apicem perducere vim [54] intellectivam, conſiſtit in penetrando, ſive exhauriendo res omnes, ſeu rerum omnium rationes. Cùm autem pro rerum entiumque diverſitate, diverſæ item ſint rationes cognoſcendi, quas Philoſophi cognoſcibilitates appellant; & modus cognoſcendi ſecundùm eoſdem ſequatur modum eſſendi: utique tum demùm ad ſcientiæ ſeu cognitionis apicem perveniſſe vis intellectiva cenſebitur, quando rerum omnium rationes ac eſſentias ſecundùm omnem cognoſcibilitatem ſuam (quantum vires humanæ ferent) exhauſerit. Atque hoc eſt quod Auctor dicit, perficere, ſeu ad apicem perducere vim intellectivam, conſiſtere in comprehendendo, & quodammodo exhauriendo rerum omnium rationes.

Ex his octo ſuprà enumeratis, quinque poſtrema, nimirùm, penetrare intimè res omnes, ad apicem perducere vim intellectivam, verificare intentionem, rectificare cor, rectè componere propriam perſonam, ſunt id, in quo conſiſtit ille naturæ rationalis cultus & expolitio quæ unicuique quoad ſeipſum in primis curæ eſſe debet. Rectè autem inſtituere familiam, rectè adminiſtrare Regnum, expolire naturam rationalem ſubditorum in toto Imperio, ſunt id, in quo populi renovatio conſiſtit. Quæ, qui debito & non præpoſtero ordine præſtiterit, is demùm naturam rationalem in ſemetipſo expolitam, & in populo renovatam, adeoque ſummum bonum, in quo tandem ſiſtat & conquieſcat, ex magnæ hujus ſcientiæ præſcripto aſſecutum ſe eſſe experietur.

f. 2. p. 1.

NUNC Author, quò altiùs inculcet doctrinam ſuam ab infima omnium radice exorſus, uti modò gradatim quodammodo deſcenderat, ita viciſſim per ſuos rurſum gradus hîc aſcendens, [1] rebus (inquit) omnibus intimè [2] penetratis, ſeu exhauſtis,

[3] tum

[4]tum [5] deinde vis-[5]-intellectiva [6] conſummata erit & perfecta: vi-[7]-intellectivâ [8]conſummatâ & perfectâ, [9]tum [10] deinde [11] intentio ac voluntas [12] verificabitur, id eſt, non errabit vel appetendo quod malum ſit, vel fugiendo quod bonum: [13] intentione [14] verificatâ, [15] tùm [16] deinde [17] animus [18] rectificabitur, nullo pravo affectu à ſuâ rectitudine deſciſcens; [19] animo [20] rectificato, [21]tum [22]deinde etiam [23]corpus bene-[24]compoſitum erit, nihilque aget à decoro & morum probitate alienum. Propriâ-[25]perſonâ-ſeu-[25]corpore bene-[26]compoſito, [27] tum [28] deinde [29] familia-domeſtica illius exemplo bene-[30] inſtituta erit: familiâ-[31] domeſticâ rectè-[32] inſtitutâ, [33] tum [34] deinde etiam privatum [35] regnum rectè-[36]adminiſtrabitur: privato [37] regno ſic bene-[38] inſtituto, [39] tum [40] deinde totum etiam [41|42] Imperium optimè inſtitutum pace-[43] perfruetur. Ubi verificaveris intentionem, rectificaveris cor, rectè compoſueris propriam perſonam, jam expolitio naturæ rationalis obtinuerit finem ſuum in quo tandem ſiſtat. Ubi denique rectè inſtitueris domeſticam familiam, Regnum tuum privatum, ac demum univerſum Imperium; jam renovatio populi etiam obtinuerit finem ſuum in quo tandem ſiſtat. Quæ omnia Author binâ illâ gradatione repetere datâ operâ voluit, ut ſcilicet eos, qui Magnam hanc Scientiam addiſcere ſtatuiſſent, doceret, certum in his omnibus ordinem tenendum eſſe, quem invertere aut contrahere non liceret.

p. 2. §. 1.

1. A [2] Cœli [3] filio ſeu Imperatore, [4] [5] uſque [6]ad [7] plebeios [8] homines [9|10] una [11] omnes in rectâ-[12] compoſitione ſuæ ipſius [14] perſonæ [15]conſtituant oportet ſuum [16] principale. Quaſi dicat: tametſi diverſæ ſint conditiones ac ſtatus hominum; quorum alii ſcilicet ad ſceptrum, alii ad ſtivam nati ſunt; commune tamen omnibus, tam ſummis quam infimis, debet eſſe ſtudium excolendæ virtutibus propriæ perſonæ; nam penetrare res omnes, perficere vim intellectivam, verificare intentionem, rectificare cor; omnes hæ actiones ſunt propriæ perſonæ rectè componendæ; ad quas deinde alia illa, nimirum familiæ domeſticæ, privati Regni, ac totius demùm Imperii recta adminiſtratio conſequetur: hoc poſterius non omnibus commune; adeoque minus principale; primum illud omnibus omnino, ab ipſo ſcilicet Imperatore ad infimam uſque plebem commune ſit oportet, magiſque principale.

Nota. *Sinas binis hiſce litteris* tien çu, *quæ Cœli Filium ſignificant, Imperatorem ſuum denotare: credunt enim etiam Sinæ Regna & Imperia cœlitùs conferri necnon auferri, ut patet ex variis Priſcorum monumentis. Unde Imperatorem, aſſerunt, à Cœlo eſſe dicique* tien çu, *id eſt*, Cœli Filium; *quia eſt* tien hoe, *id eſt*, à Cœlo ſeu Cœlitùs obtentus, *peculiari ſcilicet privilegio.*

§. 2.

1. SUo[1] principali (id eſt, propriâ perſonâ) [3]perturbato ſeu neglecto, ut[4] tamen [5]ſecundarium, ſeu minus principale, id eſt, Familia, Regnum & Imperium rectè-[6]gubernetur, [7]nequaquam fieri poteſt; id eſt, quandoquidem propria perſona ſit, Familia, Regni, & Imperii fundamentum ac radix; utique hæc prius rectè componenda erit; niſi fortè velis aridâ jam radice adhuc arborem in frondes ac folia vireſcere. [8]Id[9] quod majoris-[10]momenti eſt, minoris-[11] facere; [12]ac[13] id[14] quod minoris-[15]momenti, majoris-[16]facere [17]non [18]eſt è rectâ ratione. Senſus eſt, tametſi viro Principi cordi & curæ eſſe debent ſubditi omninò omnes; debet tamen regiæ ſuæ Domui & priùs & impenſiùs vacare; quoſque adeò vel familiæ vel ſanguinis ratio propiùs ei conjunxit, haud quaquam poteſt iis, quos conditio ſua remotiores fecit, poſthabere.

Atque hæc eſt ipſiuſmet *Confucii* Sinarum Oraculi doctrina, Principum maximè Virorum inſtitutioni accommodata; quæ in ſui primùm, ac deinde in aliorum recto regimine, ſeu gemino cardine vertitur. In ſequentibus *çem çu* ejuſdem diſcipulus ſingula illa ex Magiſtri ſui mente perſequitur, priſcorum Principum auctoritatibus & exemplis firmando ac illuſtrando.

f. 3. p. 1. §. 1.

PRima authoritas, qua, *çem-çu* utitur ad declarandam Magiſtri ſui ſuperiorem doctrinam de ſui, aliorumque recto regimine, petitur ex vetuſto libro à *vù-vâm* Filio Regis *vên-vâm* compoſito; in quo is patris virtutes celebrat; & *cam-xo* fratri ſuo exhibet. Itaque liber ille, [1]cam[2] caó dictus (qui & pars eſt Chronicorum Imperii *cheu*) [3]ait: [4] potuit ille, ſcilicet *vên-vâm*, [5] expolire ſuam naturam-[6]rationalem.

§. 2.

ALterá authoritas ex vetuſtiore etiam libro, *tái-kia* dicto, petitur, quem ſcripſit famoſus ille *y-yn* Gubernator Imperii *xam*: hic enim cum videret *tái- kia* Nepotem Imperatoris *chim-tam* (conditor hic erat familiæ *xam*) degenerare ab avitis inſtitutis, eum in ſepulchrali hortò avi ſui juſſit ad triennium commorari. Cæterum hoc libello adhortatus eum eſt ad ſectandas avi ſui virtutes. Et verò reſipuit, & ab hoc eodem *y-yn* reductus deinde ad Imperium fuit; quod diu ac feliciter, tanto uſus Magiſtro & adjutore, adminiſtravit. Itaque liber hic [1]*tái*[2] *kia* dictus [3]ait: ſemper-[4]intentos-[4] habebat-[4] mentis-[4]ſuæ-[4]oculos (Rex ſcilicet *tam*) [5] huic à-[6] cœlo-[6] datæ [7]naturæ [8]rationali excolendæ.

§. 3.

TErtia demum authoritas ex longè vetuſtiſſimo libro Regis *yaô* [1] *tí-* [2] *tièn* dicto, petitur, qui liber cum duobus modo citatis inſertus eſt libro *xu-kim.* Porrò ſic [3] ait: [4] potuit ille (Rex ſcilicet *yaô*) [5] expolire ſeu excolere magnum hoc & [6] ſublime [7] donum, vel [6] ſublimem [7] virtutem, id eſt, naturam rationalem.

§. 4.

1. OMnes per- [2] ſe-ipſi [3] expoliverunt naturam ſuam rationalem. Quaſi diceret; tametſi omnibus hominibus à cœlo immiſſum ac inditum ſit grande hoc & ſublime naturæ rationalis donum ac lumen; plerique tamen mortalium inordinatis appetitibus ſuis ac vitiis illud obnubilarunt, & imminuerunt, nonnulli etiam propemodùm extinxerunt: at verò dicti Reges *yaô*, *chim-tam*, & *vên-vâm* labore ſuo & conſtantiâ potuerunt illud uſque eò expolire ac illuſtrare, ut non modò jacturam illius nunquam deinde fecerint; ſed è contrario ampliſſimo ejuſdem ſplendore ac luce per univerſum Sinicæ Gentis orbem longè latéque radiarint.

p. 2. §. 1.

1. T*AM* Regis [2] pelvi, in quâ lavare corpus ſolebat inſculptæ [3] litteræ [4] aiebant: [5] toto [6] die, id eſt, aſſiduè, te lava & [7] renova; imò [8|9] quotidie te [10] renova; [11] iterumque in [12] dies te [13] renova; Quaſi dicat: Princeps qui alios gubernat, nullo non tempore in eo totus ſit oportet, ut pravorum appetituum vitiorumque ſordes, quas fortè contraxerat, ſollicitè abluat & abſtergat; ſicque ad priſtinam munditiem ac puritatem revertatur. Atque hæc eſt illa ſui ipſius renovatio, quam *çem-çu* hoc loco præmittere voluit, ceu radicem ac fundamentum renovationis populi.

Cæterùm obſervatu dignus ſanè eſt antiquus illorum temporum mos, quo in vaſis domeſticis ſimilique ſupellectili (qualis hæc erat tam *Regis pelvis) pulcherrima quæque virtutum documenta inſculpi, aut appingi, & in intimâ quidem vaſis ipſius facie, ſolebat; ut ea tum quoque cum vel corpus lavarent, vel cibum ſumerent, ſemper ante oculos haberent. A priſcis igitur derivatus eſt hodieque viget uſus ille in Sinis; verumtamen cum hoc diſcrimine, ut quas olim interiùs, modò exteriùs plerumque vel appingant, vel inſculpant litteras utpote mero hodie fuco, & exteriori quadam virtutis ſpecie contenti.*

§. 2.

SUpradictus Rex *vû-vâm* in eodem illo ſuo libro [1] cam [2] caó [3] ait: [4] excita ſeu provoca, ut ſeſe [5] renovet [6] populum. Quaſi diceret; tametſi fortè populus malè hactenùs vixerit; ſi tamen in poſterum rectè agere velit, Princeps ei norma ſit, ſuoque exemplo ſubditos ad novam melioris vitæ normam ſtudioſè provocet: hæc enim vera eſt renovandi populi methodus.

§. 3.

1. ODA [2] ait : familiæ [3] Cheu [4] tametſi [5] antiquiſſimum fuerit Regulorum [6] Regnum, [7] ei tamen à cœlo collatum deinde [8] Imperium [9] merè [10] novum erat; quatenus ſcilicet merè debebatur renovationi tum Regis, tum ſubditorum. Nam Regnum familiæ *Cheu* per multa ſæcula (numerando ſcilicet ab *Héu-çie* Regulo, per mille & amplius annos) Regulorum ditio dumtaxat fuit, & quidem limitata; quoad poſtremus omnium *vêm-vâm* Regno finem, & Imperio initium dedit, per ſui nimirum, ſuorumque renovationem.

§. 4.

ATque hæc [1] eſt [2] ratio, ait *çem-çu*, quare abſolutæ- [3] virtutis [4] Princeps [5,6] nihil [7] non [8] agat in ordine ad [9] ſuum [10] apicem; id eſt, abſolutæ virtutis Princeps qualicunque ſui ac populi renovationi non acquieſcit, ſed ad apicem ſummi boni, (de quo egimus initio hujus libri) in quo tandem ſiſtat, contendit.

f. 4. p. 1. §. 1.

DEclaratâ hactenus ſui ipſius aliorumque renovatione, ſeu rectâ inſtitutione; tranſit modò *çem-çu* ad declarandam tertiam partem doctrinæ Magnæ hujus Scientiæ, nimirùm conſiſtentiam in ſummo bono. [1] Oda itaque [2] ait: Regulorum [3] Regia [4] diſtrictum habens [5] mille [6] ſtadiorum (hoc eſt, centum circiter leucarum) [7] ſola eſt [8] populus [9] ubi [10] ſiſtat. Quaſi dicat; tametſi populus per totius Regni fines latiſſimè diſperſus habitet; eorum tamen animi & oculi ſemper Regiam ceu centrum ſuum reſpiciunt; utpote, in qua omnis opum ac fortunarum ſuarum cardo vertitur. Ita ſcilicet res omnes habent ubi tandem ſingula quieſcant.

§. 2.

1. ODA [2] ait: [3] miên- [4] mân [5] crocea [6] avis (à cantu ſuo ſic dicta) [7] ſiſtit [8] in montis- [9] arboribus- [9] conſiti [10] cacumine, ceu quieti ſuæ accommodo tutoque loco. [11] *Confucius* uſus hoc ſimili [12] ait: Crocea avis res equidem eſt exigua, & rationis expers; [13] in [14] ſiſtendo tamen oſtendit ſe [15] noſſe [17] ubi [18] ſiſtere [16] ſibi conveniat: & fieri- [19] ne- [19] poteſt [20] ut [21] homo rerum ſublunarium Princeps & caput cum ſit, [22] tamen [23] non [24] ut [25] avis ſit? id eſt, ut ab ave ſuperari quodammodo ſe patiatur? quippe qui mente adeò cæcutiat, ut ignoret ſummum bonum, ubi ſiſtendum ſibi ſit; cùm tamen nec avicula ramuſculum ſuum, in quo ſiſtat, ignoret.

§. 3.

POſtquàm ſuperiùs §. 1. & 2. *çem-çù* ex Magiſtri ſui doctrinâ oſtendit, debere quemlibet ſcire apicem boni in quo ſiſtat; docet hoc paragrapho quomodo practicè oporteat ad hunc boni apicem contendere, in eoque ſiſtere, allatis veterum Principum exemplis, qui virtutis famâ celebriores fuere. Itaque [1] Oda [2] ait: ô-quàm-

quàm-[3]profundæ[4] reconditæque virtutis erat, Rex[5] vên-[6]vâm! ô [7]quàm feliciter[8] conjunxit perpetuum illum virtutis ſuæ[9] ſplendorem cum omnibus ſuis actionibus! nihil non diligentiſſimè[10] obſervans, ut ad deſtinatum animo perfectionis apicem, in-[11] quo-[11] ſiſteret, perveniret. Cùm enim (exponit *çem-çu*) ad regendos feliciter ſubditos communis quædam ergà omnes charitas præcipuam vim habeat; *ven-vam* [12] agens [13|14] Regem [15] ſiſtebat & ſeſe perficiebat [16] in hac [17] charitate. Rurſùs cùm præcipua ſubditi virtus ſit honor & obſervantia ergà Regem, *vên-vâm*-[18] agens [19|20] ſubditum [21] ſiſtebat [22] in [23] obſervantiâ; hujus partes omnes fidi promptique animi conſtanter explens. Cum item prima & præcipua filiorum virtus ac laus conſiſtat in obedientiâ, *vên-vâm*-[24] agens [25|26] filium [27] ſiſtebat [28] in [29] obedientiâ; cujus partes omnes inſigni quadam pietate, & exactiſſimis amantis filii obſequiis indefeſſus explebat. Cùm verò Patris viciſſim præcipua virtus ſit amor ergà filios ex piis viſceribus profluens; *vên-vâm*[30] agens [31 32] patrem, [33] ſiſtebat [34] in hoc filiorum [35] amore; quem prodebat identidem non indulgentiâ quadam vitiosâ, ſed aſſiduâ ad omnem virtutem inſtitutione; quæ adeò ad nepotes, horumque deinde filios feliciter propagata ſit. Denique cùm promiſcuæ hominum inter ſe conſuetudinis & ſocietatis prima laus ſit fides, *vên-vâm*[36] cum [37] Regni ſui [38] hominibus [39] agens [40] ſiſtebat [41] in [42] fide; quam in verbis ſuis factiſque inviolatam ſervabat.

Cùm adeò celebris ſit inter Sinas Regis vên-vâm *memoria, juvat hic obiter de eodem aliquid attingere. Huic* ven-vâm *pater fuit* vâm-KÍ; *mater* tâi-çín, *quam memorant eâ fuiſſe verecundiâ, ut nihil inhoneſti videre vel audire ſuſtineret; eâ modeſtiâ ut nihil arrogantiæ, nec in verbis quidem, notaretur. Piæ matris pius filius* vên-vâm, *cùm anno vigeſimo imperantis* cheù *tyranni alio nomine* xeù-sin, *lethaliter ægrotaret, & terra quintum jam diem prodigioſis motibus concuteretur, tantam calamitatem cœlique iram ſuis unius peccatis adſcribebat; & tamen vir fuit tantorum virtutum, & tam illuſtri apud exteras nationes famâ, ut quatuor ſuprà quadraginta Regna eidem ſeſe ultrò ſubjecerint. Cæterùm nihil æquè in hoc Principe enituit ac ſingularis ergà omnes animi pietas; cujus unum è multis exemplum hic adduxiſſe ſufficiat. Referunt Sinenſium Annales, & liber,* Lie-que-chí-chuen, *quod cùm fortè offendiſſet in campo oſſa inſepulta ignoti hominis, protinùs ea humari juſſerit; cumque eſſet è circumſtantibus qui diceret, ignorari defuncti Dominum, adeòque non eſſe illius habendam rationem: at enim, inquit Rex, qui tenet Imperium, Imperii Dominus eſt; qui Regnum, Regni Dominus; ego igitur & hominis hujus ſum Dominus; quorſum hoc ultimæ pietatis officium illi negem? quæ dicens regali ſe veſte exuit, eâque involvi jubet oſſa ac de more tumulari. Attoniti tantæ virtutis exemplo proceres, ſi, inquiunt, tanta eſt Principis noſtri erga arida oſſa pietas, quanta erit ergà reliquos homines! Et*

certè tanta fuit ejuſdem Principis erga Senes, Viduas, ac Pauperes cha-
ritas, ut eos veluti filios ſingulari curâ tueretur ac ſuſtentaret. Hujus præ-
cipuè exemplo reſtituta creditur pia illa primorum Imperatorum conſuetu-
do & lex; quæ hodi-que viget in toto Sinenſi Imperio; ut in ſingulis
urbibus, civitatibus ac oppidis centum circiter pauperes ſenes expenſis
publicis ſuſtentetur. Morti proximus piiſſimus hic Princeps tria filio vù-
vâm *reliquit monita duodecim verbis ſeu litteris ea complexus; nimirum,*
cùm[1] *videas quid ex*[2] *virtute factum, vide*[3] *ne ſis*[4] *deſes in ejus imitatio-*
ne: Cùr[5] *tempus & occaſio*[6] *adeſt rei agendæ, illâ uti*[7] *ne*[8] *dubites: à*
[9] *tolledis & extirpandis*[10] *vitiis*[11] *ne unquam*[12] *deſiſtas; Tribus his moni-*
tis neis tota probæ rectæque vitæ ratio continetur. Quæ poſtrema patris
ſa monita vù-vâm *filius venerabundus excepit. Obiit* vên-vâm *anno æta-*
tis 97. poſtquam novem annis partem Imperii adminiſtraſſet non tamen
cum titulo Imperatoris, ut qui de tribus duas duntaxat Imperii partes
obtineret. A morte ſuâ Rex à Sinenſibus inter divos numerari cœpit, ho-
dieque numeratur, ut ſuo loco dicetur.

p. 2. §. 1.

REgis *vên-vâm* exemplo ſubjungit *çem-çù* alterius item Principis exemplum è libro carminum, ubi[1] oda[2] ait:[3] aſpice[4] illius aquæ,[5] *kî* dictæ[6] Sinum:[7] viridantia ejus[8] arundineta ô quam[9] amœnum[10] luxuriant! ſic[11] eſt[12] ornatus virtutibus[13|14] Princeps noſter (ſcilicet *vù-cum* Princeps Regni *guéi*, cui populus hoc carmine applaudebat)[15] ceu[16] cædens,[17] ceu limans-[18] oſſa,[19] ceu[20] ſcalpens,[21] ceu [22] poliens lapillos. O quam[23] ſublimis &[23] arcanus! O-quam-[24] fortis ac[24] ſerius! quàm-[25] famoſus! quàm[26] ſpectabilis![27] habemus[28] ornatum virtutibus[29|30] Principem; cujus in[31] finem[31] uſque[32] non[33] poſſumus [34] oblivisci. Hæc declarans *çem-çù* ait: quod in odâ dicitur,[35] ceu [36] cædens,[37] ceu[38] limans,[39] denotat[40] doctrinam ac ſapientiam Principis *vu-cum*, ut qui non contentus veterum monimenta reſque præclarè geſtas ipſe domi ſuæ privato ſtudio recoluiſſe, ea etiam foris ac in publico cum aliis identidem conferre & communicare ſolitus erat, nec ante deſiſtere aut acquieſcere quàm conſummatus omnium imitator evaſiſſet: haud abſimilis artifici, qui è cornu vel oſſibus figuram ſtatuam-ve quam mente concepit efformaturus primùm quidem rudiori opere incîdit illa; tum deinde etiam ad limam vocat radit, ſcabit, ac lævigat. Quare hanc Principis ſui doctrinam ſtudiumque extollens populus, illis uſus eſt verbis, *ceu cædens, ceu limans ac lævigans oſſa.* Quæ autem ſequuntur nimirùm,[41] ceu[42] ſcalpens,[43] ceu[44] poliens, ſignificant ſui ipſius actionumque ſuarum rectam-[46] compoſitionem, à qua idem populus hunc ſuum Principem laudabat, ut qui ſemetipſum jugiter ad virtutis regulam efformans, ſeverus ſuimet Cenſor & Judex, rejectis ſuperfluis, & cupiditatibus edomitis conſummatam perfectamque ab omni labe & nævo puri-

tatem vitæ ſectaretur : Gemmario ſimilis, qui poſtquam pretioſum lapidem quem ſub manu habet jam excîdit, formavit & ſcalpſit, mundiſſimè eumdem extergit expolitque. Et ideò oda ait ; *ceu ſcalpens, ceu poliens.* Illæ verò acclamantis populi voces ô quàm [46] ſublimis & [47] arcanus ! O [48] quam fortis [48] ac ſerius ! ſignificant Principem *vù cum* ea quæ ſuo illo ſtudio è majorum monimentis & exemplis hauſerat, aſſiduâ curâ, [49] circumſpectione, & [50] cautelâ ita conſervaſſe, ut ſemper attentus vigilaret, ne fortè vel torpore deficeret, vel præfidentiâ exorbitaret. Reliquæ duæ illæ exclamationes, quam [51] famoſus ! quàm- [52] ſpectabilis ! ſignificant ejuſdem *vù cum* [53] authoritatem & [54] exemplum, quibus populum ad venerationem & imitationem ſui excitaverat. Nam quia illa interior vigilantia, circumſpectio, & obſervantia non ita latere poterant, quin exteriùs ſeſe proderent ; hinc eam viro reverentiam authoritatemque apud omnes conciliarunt, ut nemo non eum revereretur ac ſuſpiceret, nemo non obſervaret & imitaretur. Illis denique verbis, [55] habemus ornatum [56] virtutibus [57] [58] Principem, cujus in [59] finem [59] uſque [60] non [61] poterimus [62] obliviſci ; [63] denotatur ejuſdem Principis [64] conſummata [65] virtus, [66] ſummeque [67] perfecta, & talis ut à [68] populo [69] nunquam [70] poſſit oblivioni- [71] dari.

Fuit hic vù cum *Regulus Regni* guéi, *quod hodie eſt Provincia* hô-nân. *Princeps pius admodum ac prudens, & Priſcorum Regum tam egregius imitator, ut quam illi olim, hanc & ipſe apud populum poſteroſque ſuos virtutum famam ſit commeritus. Hic cùm nonagenario jam major eſſet, publico edicto ſuos hortatus eſt, ut haudquaquam deſinerent ob ætatis ſuæ quamvis grandævæ, & canorum reverentiam accedere ad eum identidem ad quælibet negotia pertractanda. Quâ tam paternâ curâ populum adeò ſibi devinxerat, ut quotquot cenſeret ſubditos, totidem haberet virtutum optimique regiminis ſui præcones. Obiit ferè centenarius anno decimo tertio imperantis* pîm vâm *ex tertiâ familiâ* cheu *Imperatoris decimi tertii. Reliquit hæredem filium* chuam cum *dictum.*

f. 5. p. 2.

POST recenſita dictorum Principum exempla, nunc communi quodam velut corollario omnes complexus, ex eodem carminum libro, immortalem eos apud poſteros memoriam inde conſecutos eſſe oſtendit. [1] Oda [2] ait ; [3] ô [4] quàm [5] priores [6] Reges (ut *vên vam* & *vù-vâm*) non- [7] ſunt in- [8] oblivione : nam ut *çem çû* ait, in [9|10] Regibus poſteris etiamnum [11] reſplendebat [12] illorum (Priſcorum Regum) [13] virtus ac probitas, [14] & [15] perſeverabat etiamnum [16] illorum [17] amor ergà ſtirpem ſuam, & cura in conſervando penes eamdem Imperio. Sed & [18|19] populi item poſteri, quamvis multa poſt ſæcula, etiamnum [20] gaudebant [21] illorum [22] lætitiâ, ſeu beneficio & exemplo, conſervatâ altiſſimâ pace ; [23] & [24] fruebantur [25] illorum Providentiâ &

[26] commodis, ob agrorum diviſionem ſingulari cùm æquitate, & inſigni Reipublicæ emolumento, Priſcorum curâ perfectam: [27] hac de [28] cauſâ elapſis [29] à morte [29] ipſorum etiam [30] ſæculis omnibus [31] nulla eorumdem erit [32] oblivio.

Ex his duobus paragraphis intelligi vult, quo pacto & expolienti naturam ſuam rationalem, & ad hujus ideam renovanti deinde populum ſuum, ſua mox conſtet boni conſecutio, & in ipſo bono conſiſtentis quies.

p. 2. §. 1.

EXplicatâ hactenus hujus Scientiæ triplici illâ Doctrinâ, de ſui, aliorumque renovatione, & quiete in ſummo bono, tranſit modò *çem çû* ad declarandum quod *Confucius* libri hujus initio dixerat; nimirùm, res habere magis minuſque principale. Allegans itaque ipſiuſmet Magiſtri ſui verba ait: [1] *Confucius* [2] dicebat; [3] audire & decidere [4] lites [5] ego poſſum perinde [6] ac alius quilibet [7] homo: verùm quod foret [8] neceſſarium, eſſet [9] efficere ut populus, cæterique homines mutuo ſeſe honore & amore proſequentes [10] abſtinerent à [11] litibus: quod utique majoris faciendum. Quæ Magiſtri ſui verba proſequens *çem çû* ſic ait: homines quamvis [12|13] excordes ac ſubdolos Vir ſanctus virtute ſuâ tam potenter cohibet, ut [14] non [15] poſſint, vel ſaltem non auſint pertexere cogitatas fraudes, atque ad- [16] exitum- [16] perducere ſuas- [17] illas [18] contentiones & jurgia (vel, ut alii explicant, homines ſubdoli non poſſunt finem facere ſuis contentionibus) adeòque citrà omnem ſuppliciorum comminationem, ſola illa quæ in Viro ſancto elucet virtutis Majeſtas maximoperè [19] valet ad- [20] ſubjiciendas ſibi [21] populi [22] voluntates, & abrumpendas lites ac ſimultates. Atque hæc voluntatum in populo unio ſublatis ſimultatibus, eſt illa, quæ hic tantoperè commendatur, populi renovatio: Id autem quo avertuntur ac tolluntur ejuſmodi lites ac ſimultates, eſt ſuæ ipſius naturæ rationalis expolitio; quam quiſquis adeptus fuerit, in avertendis aut componendis aliorum litibus non laborabit. Itaque expolitio propriæ naturæ rationalis eſt prius quid ac magis principale; Ideò ſubdit *çem-çû*, hoc [23] illud eſſe quod [24] dicitur [25] ſcire [26] principale.

Tam longè ab hac aureâ Magiſtri ſui doctrinâ hodie abſunt Sinenſes, ut meritò inclamare poſſim Tullianum illud, ô tempora! ô mores! infinitus enim litium & litigantium in Chinâ hodie eſt numerus; tantùmque jam invaluit horum temporum perditus mos, ut plurimos ubique locorum invenias, qui ſcribendarum aut fingendarum litium mercatu vivant. Vnde mille paſſim fallendi fingendi ve artes quibus Tribunalia omnia plena ſunt. Porrò ut videat Lector quanta olim in Sinenſibus Tribunalibus cautela, quantuſ-ve in audiendis litibus rigor fuerit, en quinque Regulas Judicibus conſtitutas ad dignoſcendum ex ipſâ exteriori ſpecie, an lis quam

actor

actor intendebat, ſyncera & vera; an malitioſa & ſubreptitia eſſet. Prima igitur obſervari jubebat verborum compoſitionem ac loquendi modum in actore movente litem, & dicebatur, çû-tím, *id eſt*, verborum obſervatio. *Secunda oris totiuſque vultûs compoſitionem, & dicebatur*, ſe-tím, *id eſt*, vultûs obſervatio. *Tertia modum reſpirandi dum litem actor proponeret, & dicebatur* kí-tím, *id eſt*, reſpirationis obſervatio. *Quarta expeditas actoris aures; an ſcilicet actor à Judice interrogatus perplexè perturbatéque, vel aliena, vel ambigua reſponderet, & dicebatur*, ûlh-tím, *id eſt*, aurium obſervatio. *Quinta denique incertos oculorum conjectus nictúſque, ſi quid in his ſcilicet ſubdoli minuſ-ve ſynceri appareret, & dicebatur* mô-tím, *id eſt*, oculorum obſervatio. *Ex tot nimirùm indiciis priſca illa Sinarum Areopagus, quamvis occultos, animorum ſenſus ſolerter explorabat; ſed hæc hodie aut ignorantur, aut negliguntur.*

§. 2.

1. HOC[2] dicitur[3] ſcire magis[4] principale. Videtur hæc repetitio (ut Interpretes notant) otioſa ac per errorem irrepſiſſe, utpote jam proximè allata.

§. 3.

1. HOC[2] dicitur[3] Scientiæ[4] apex. Paragraphus hic mutilus eſt; nam ut Colaus Interpres arguit, Epiphonematis, aut concluſionis eſt inſtar, & præmiſſam aliquam, quæ jam deſideratur, ſupponit.

Ubi nota, quòd non deſunt his libris ſua menda; verum quia jam olim, & ab ipsâ propè origine in prima operis exempla, vel Scriptorum vitio, vel Typographorum irrepſerunt; vel etiam quia veriſimile eſt, ex communi illo Librorum incendio non ſic potuiſſe eripi, ut non ambuſti quidpiam ad poſteritatem pervenerit hæc tamen menda Sinæ neutiquam tollunt; ſed conſtanter omnia imprimunt iis verbis, & eo ordine quem in vetuſtis illis codicibus & primis exemplis invenerunt; ſic tamen, ut Lectori indicent ipſum mendum. Hoc autem faciunt tum ob antiquitatis reverentiam, tum etiam ne anſam præbeant litteratis ea pro libitu ſuo immutandi.

f. 6. p. 2.

HOC paragrapho explanat *çem çu* ſenſum ac mentem Magiſtri ſui in eo quod ſuprà f. 1. p. 2. §. 3. & mox iterum f. 2. p. 1. §. 1. dixerat de veritate & ſynceritate intentionis ac voluntatis.[1] Quod *Confucius* (inquit) ſuprà[2] dixerat, ſcilicet[3] verificare ſeu depurare ab omni fuco & fallaciâ[4] ſuam[5] voluntatem, eſſe[6] non[7] ſemetipſum[8] decipere; id eſt ſyncerè averſari quæ mala ſunt & vitioſa,[9] ſicut[10] averſatur quis[11,12] fœtida; & ſyncerè affici & gaudere iis quæ bona ſunt & honeſta,[13] ſicut[14] gaudet quis & delectatur[15] ſpecioſis pulchriſque[16] viſu.[17] Hujuſmodi[18] dicitur[19] ſibi[20] ſatisfaciens, ſeu ſe ipſo contentus:

utpote qui perſpectum jam habens quid bonum, quid malum ſit, hoc quidem averſetur ex animo, illud ex animo proſequatur. [21] Ideò [22] perfectus [23] vir tam-[24] ſeriò [25] attendit & invigilat [26] ſuo [27] interiori, ſeu cogitationibus animique motibus omnibus ne quid horum ipſum lateat, aut fictio aliqua incauto ſubrepat.

f. 7. p. 1. §. 1.

PRoſequitur hic *çem çu* ſuperioris paragraphi doctrinam, & probat à contrario, adducens exemplum ſimulatoris & improbi. Ait itaque; [1|2] improbus cum [3] ſolus ac ſine arbitris [4] degit, [5] facit [6|7] improba; nec [8] eſt malum aliquod ad quod [10] non [11] pertingat. Ubi veró [12] conſpexerit [13] probum aliquem [14] virum; [15] tum [16] deinde [17] fictè ſeſe [18] componens [19] velat & occulit [20] ſuam [21|22] improbitatem, [23] & [24] ſimulat [25] ſe [26] probum. Verum [27] homines probi [28] perſpiciunt & cognoſcunt [29] ipſum intimè & in cute, ut aiunt; ac [30] ſi oculis [31] viderent ipſa [32] ejus intima [33] [34] viſcera eodem [35] planè [35] modo. [36] Itaque [37] quid [38] proficit ſuâ illâ ſimulatione? [39] Hoc nimirum eſt quod vulgò [40] dicitur, quod quis revera [41] eſt [42] in [43] interiori, hoc [44] apparet [45] in [46] exteriori. [47] Ideò [48] perfectus [49] vir tam [50] ſeriò [51] attendit [52] ſuo [53] interiori; ut ſcilicet verâ ſincerâque mente & intentione in omnibus procedat.

§. 2.

AD uberiùs declaranda quæ dicta ſunt, unus diſcipulorum *Confucii* hîc adducit axioma, quod à Magiſtro ſuo identidem audiverat. [1] *çem* [2] *çu* itaque aſſiduè [3] dicere ſolitus erat: [4] decem, ſeu multi [5] oculi [6] quod [7] vident, & [8] decem [9] manus [10] quod digito-[11] monſtrant, ab [12] eo quam [13] timendum! vel (ut alii explicant) veluti ſi eſſes decem oculis obſervatus, & decem manibus monſtratus, ſic cautè vivas. Quaſi diceret; circa interiorem animi plerique hominum paſſim torpent & ſocordes ſunt; nam quia ea, quæ animus in interiori pertractat, recondita adeò eſſe exiſtimant, ut nullo ſui indicio innoteſcere exteriùs poſſe ſibi vanè perſuadeant; hinc fit, ut neglectâ illâ interiori curâ, & laxatis appetituum habenis in nullum non ſcelus præcipites ruant; ignari ſcilicet, ſuam ipſorum conſcientiam mille teſtium eſſe inſtar; & res item omnes ſuo ſe veſtigio prodere; nec eſſe quidpiam tam occultum quin aliquando ſe prodat ac reveletur. Certè uti qui defert aromata, quamvis ea ſtudioſè occulat, fragrantiâ tamen ipsâ proditur; & eum qui purulento carcinomate laborat, ſua vel invitum prodit graveolentia; ita nec virtus diu latere poteſt, nec vitium; quamvis maximè latere velis; nec ullæ fingendi ſimulandi-ve artes tibi proderunt.

p. 2.

EXpoſita jam virtutis neceſſitate, eandem à decoro & utili commendat hîc *çem-çu* dicens [1] divitiæ [2] ornant [3] domum: [4] virtus [5] ornat [6] perſonam. Quaſi dicat; ſicut is, cui opum divitiarumque

domi eſt affatim, plerumque in ipſa tecta & parietes eas redundare facit; & quod auri & argenti intùs abundè habet, in exteriore totius domûs ſupellectili & apparatu oſtendit: ſic virtus, in cujus animo hoſpitatur, illicò in totam perſonam ſeu, exteriorem etiam totius corporis habitum redundat; & quod reverà eſt intùs, apparere facit exterius. Hinc enim eſt, quod homo virtute præditus, quia interiùs nihil habet de quo ipſum animus remordeat, dilatari corde ſe ſentiat, & altâ quadam pace, tranquillitate, ac guſtu ita demulceri interiùs, ut eadem etiam in corpus redundent, illudque velut dilatent ac impleant; quæ eſt mens verborum illorum: [7] *corde* [8] *lato & amplo, etiam* [9] *corpus* [10] *dilatatur* ac proficit. Verumtamen quia virtus iſta, quæ ſic corpus ornat & afficit à ſynceritate ac veritate voluntatis noſtræ proficiſcitur ac dependet; [11] propterea virtutis [12|13] ſtudioſus omni [14] ſtudio [15] perficit [16] ſuam [17] intentionem ſeu voluntatem.

Et hactenus quidem de recto intellectûs & voluntatis uſu, penes quæ ſupremum eſt interioris hominis dominium.

f. 8. p. 1. §. 1.

NUNC autem docet *çem-çu* rectam exterioris hominis compoſitionem conſiſtere in rectâ interioris hominis, ſeu cordis compoſitione; & huic quidem illam famulari debere uti Dominæ; & ab hac, ſi quando exorbitet aut repugnet, frœno rationis cohiberi ac domari. Hanc itaque animi rectitudinem, & hoc cordis dominium à Magiſtro ſuo tantoperè commendatum declaraturus *çem-çu* ait: [1] quod ſuprà [2] dicebatur, recte [3] componere ſuum [4] corpus; ſive, rectam ſui ipſius compoſitionem [5] conſiſtere in [6] rectificando [7] ſuum [8] animum, ſic intellige: ſiquidem animus eſt totius corporis Rector ac Dominus; exerrante illo à ſuâ rectitudine, profectò non poterit hoc eſſe compoſitum; conſiſtit autem illius rectitudo in eo quod quacunque ſuarum affectionum ac motuum inſurgente & ſolicitante, ipſe vel omninò nihil, vel ſaltem non plus debito, ac citrà rationis præſcriptum moveri ſe ſinat; ſed ſemper ſibi ſimilis, rectuſque in medio perſiſtat. Nam ſi [9] animus noſter [10] habeat ob [11] quod v. g. [12] iraſcatur immoderatè; id eſt, iraſcatur cùm non oportet, aut pluſquam oportet; [14] certè [15] nondum [16] obtinuit [17] ſuam [18] rectitudinem. Sic ſi [19] habeat [20] quod item inordinatè (uti de ira dictum eſt) ac immodicè [21|22] timeat, [23] profecto [24] nondum [25] obtinuit [26] ſuam [27] rectitudinem. Si [28] habeat [29] quo inordinatè immoderatéque [30|31] gaudeat, [32] profectò [33] nondum [34] obtinuit [35] ſuam [36] rectitudinem. Si denique [37] habeat ob [38] quod inordinatè [39|40] triſtetur; [41] profectò [42] necdum [43] obtinuit [44] ſuam [45] rectitudinem.

§. 2.

PRoſequitur *çem-çû* præcedentis paragraphi argumentum hîc à conſequentibus docens, ubi animus paſſionum vi de ſtatione ſuâ dominioque ſemel dejectus ac velut extrà ſe abductus ſibi non conſtiterit, conſequenter corpus, totumque exteriorem hominem mortui inſtar eſſe, & nequaquam officio ſuo rectè fungi poſſe. Ait enim: ſi cujus[1] animus pravarum affectionum impetu abreptus[2] non conſtet[3] ſibi; tametſi apertis oculis[4] aſpiciat, eſt[5] tamen velut[6] non [7] videns; tametſi patentibus auribus[8] audiat, eſt[9] tamen velut[10] non [11] audiens & intelligens, tametſi patulo ore cibum[12] captet, [13] tamen [14] non [15] percipit, nec dignoſcit[16] ejus[17] ſaporem; adeóque eſt veluti non comedens. Nam quia & oculos videre, & aures audire, & os manducare, &c. omnes ſunt exterioris hominis ſeu corporis functiones; id verò, quo organa illa functiones ejuſmodi rectè vel malè præſtant, eſt animus; utique hoc non conſtante ſibi, etiam illa officio ſuo rectè fungi non poterunt.

§. 3.

COncluſio hæc eſt, quam præcedentibus duobus paragraphis, ceu duabus præmiſſis, conſequentiæ loco ſubjungit *çem-çu*, dicens: [1] hoc igitur eſt quod ſuprà [2] dicebatur [3] componere[4] corpus, ſeu exteriorem totius perſonæ habitum, [5] conſiſtere in [6] rectitudine [7] ſui [8] animi.

p. 2. §. 1.

EXplicata interioris hominis, ſeu animi rectitudine, ad rectam corporis, ſive propriæ perſonæ, compoſitionem tam neceſſaria: tranſit modo *çem-çu* ad declarandam hanc ipſam perſonæ propriæ compoſitionem, ejuſque neceſſitatem; utpote à qua omnis domeſticæ familiæ recta inſtitutio dependeat. Ait itaque: [1] quod ſuprà [2] dicebatur, recte[3] inſtituendæ[4] propriæ[5] familiæ rationem [6] conſiſtere in recte[7] componendo[8] propriam[9] perſonam, ſic accipe: Radix & fundamentum totius meæ, v. g. domeſticæ familiæ, eſt mea unius propria perſona: hæc autem quia pro diversâ ſingulorum, quibuſcum agit, qualitate & exigentiâ, diverſimodè jam erga ſingulos affici ſolet; amore erga alios; erga alios odio; hos parvi, illos magni faciendo, &c. difficile utique eſt, medium in his ita tenere, ut neque ſuprà, neque infrà exigentiam quidquam fiat; plerumque enim nimiâ affectuum indulgentiâ abrepti mortales, vel plus, vel minùs, quàm par eſt, amant vel oderunt, verentur vel contemnunt, venerantur vel aſpernantur, &c; adeóque neglecto hujuſmodi affectionum moderamine, æquitate, rectitudine, ac menſurâ; ipſorum quidem animus velut incurvatus rectitudinem ſuam, corpus verò perſonaque propria rectam ſui compoſitionem deperdit. Sic enim v. g. [10] homines [11] in [12] illis [13] quos propinquitatis [14] amore [15] diligunt, [16] mox à recto

à recto[17] deflectunt dum plus, vel minus, quam par eſt, diligunt; Parentes enim ac propinqui diligendi quidem ſunt; Si tamen Patrem delinquere in aliquo contigerit, monendus à filio de delicto eſt: Sed & ſi filius peccaverit, corripiendus à Patre eſt & docendus: quod ſi horum alteruter non quò recta ratio, ſed quò ſanguis & affectus trahunt, inclinet, illius utique amor non rectus, ſed curvus quodammodo eſt, quia à rectæ rationis regulâ deſciſcens. Sic etiam homines[18] in[19] illis,[20] quos[21] vilipendunt aut[22] oderunt,[23] item à recto[24] deflectunt. Nam tametſi viles, v. g. & nauci homines vilipendere, eiſque etiam indignari & ſuccenſere quandoque conveniat; ſi tamen etiam habeant quod æſtimationem laudemque aliquam mereatur, abjiciendi prorſus non ſunt; ſi bonæ inſtitutionis adhuc capaces ſunt, penitus reprobare eos non convenit. Quare ſi quis affectioni ſuæ indulgens, eos uſque & uſque ita aſpernetur & oderit, ut nullum benignitati, ac manſuetudini locum relinquat ejus contemptus & odium, non recta ſed curva item, & à recta ratione aliena ſunt.[25] In[26] illis quoque[27] quos homines[28] timent &[29] venerantur, paſſim[30] item à recto[31] declinant; tametſi enim vereri ac revereri v. g. Majores, Superioreſque oporteat; intrà tamen rectæ rationis menſuram præſtare id convenit; quam qui exceſſerit, ejus metus ac reverentia jam item non recta, ſed curva erunt & vitioſa. Similiter homines[32] in[33] illis,[34] quos[35][36] miſerantur, plerumque[37] item à recto[38] deflectunt; tametſi enim condolere dolentibus, afflictoſque miſerari omnino æquum ſit & conveniens, ſi quis tamen ultrà, quàm recta ratio admittat, id præſtet, ejus commiſeratio jam non recta ſed curva item eſt ac vitioſa. Homines denique[39] in[40] illis etiam,[41] quos[42] humiliùs[43] tractant,[44] item à recto[45] declinant, nam tametſi vulgares infimæque ſortis homines humiliùs quandoque minùſque officiosè tractari citrà vitium poſſint, id tamen juxtà rectæ rationis regulam & menſuram fieri par eſt, quam qui negligit, & ejuſmodi plebeios homines eò uſque deſpicatur, ut ne quidem in aſpectum admittat, ejus gravitas non recta utique, ſed curva item eſt & vitioſa:[46] propterea qui[47] ament alios[48] ſimulque[49] noverint nec diſſimulent[50] eorumdem[51] vitia, vel contrà[52] averſentur[53] ſimulque[54] noverint & obſervent[55] eorumdem[56] bona,[57] in[58] orbe[59] rari ſunt.

§. 2.

1. HINC[2] proverbium[3] datur, quod[4] ait:[5] homines amore cæci[6] non[7] agnoſcunt nec vident[8] ſuorum[9] filiorum[10] vitia; & faſcinante eos avaritiâ[11] non[12] norunt[13] ſui proprii[14] agri[15] fertilitatem.

f. 9. p. 1. §. 1.

CONcludit ſuperiora *çem-çu*: hoc [1] illud eſt; inquiens, quod ſuprà [2] dicebatur ſuâ [3] ipſius [3] perſonâ [4] non rectè [5] compoſitâ, [6] non poſſe item rectè [8] ordinari [10] ſuam [11] familiam domeſticam: quia nimirum quandiu meæ ipſius, qui familiæ ſum caput, affectiones à rectâ rationis regulâ deflectunt, neceſſe eſt & res omnes actioneſque meas perturbatè item procedere; adeoque, ſi velim, ut domeſtici mei ſeu parvi ſeu magni omnes rationem ducem ita ſequantur, ut in nullo ab eadem diſcedant; meo utique ipſius exemplo primùm ad id opus eſt, ad quod tota deinde domus ſeſe rectè componat.

§. 2.

A Rectâ compoſitione propriæ perſonæ, gradum nunc facit *çem-çu* ad bonam propriæ familiæ inſtitutionem; dum [1] quod ſuprà *Confucius* [2] dixerat, ad bene- [3] adminiſtrandum [4] Regnum, [5] neceſſariam [6] priùs eſſe bonam [7] inſtitutionem [8] ſuæ [9] domûs aulæ-ve domeſticæ; ita oſtendit: Propria domus, ſeu aula, eſt Regni totius velut radix ac baſis; ut quis igitur [10] propriam [11] familiam [12] non [13] valens exemplo ſuo benè [14] inſtituere (utpote malè ipſe à virtute inſtructus indomitiſque ſuis affectionibus depravatus) & [15] tamen [16] poſſit rectè [17] inſtituere ac docere reliquos Regni [18] homines, [19] nequaquam fieri poteſt. [20] Propterea bonus [21|22] Princeps in propriam perſonam virtutibus excolendam incumbat totus, ſi quidem velit juxtà eandem, totam item aulam ſuam domeſticam probè inſtituere; ſuo ſcilicet unius exemplo efficiens, ut pater, filii, fratres & conjuges ſuo ſingulari munere, ut par eſt, fungantur: Sic enim illud tandem conſequetur, ut ipſe, etiam [23] non [24] exiens [25] domo ſuâ, virtutis [26] tamen prototypon fiat & exemplar totius Regni populo; exemplo ſcilicet ſuo domeſtico propagans & [27] perficiens bonam [28] inſtitutionem [29] in toto [30] Regno. Horum porrò ratio illa eſt, quòd tametſi diverſæ inter ſe res ſint aula domeſtica & Regnum; communis tamen utrique ſimillimaque ſit œconomiæ ac regiminis ratio. Sic enim v. g. obſervantem & obſequentem eſſe Patrifilias, obedientia dicitur; atque ut domui ſuus eſt Paterfamilias, ſic Regno ſuus eſt Princeps: eadem itaque illa [31] obedientia [32] eſt [33] qua [34] ſerviendum etiam [35] Regi à ſubditis. Sic item amare & colere ſe invicem fratres natu majores, fraterna dicitur obſervantia: Porrò quod domi privatæ fratres natu majores ſunt, hoc in Regno ſunt ſeniores, Miniſtrique Regii. Eadem itaque illa fraterna [36] obſervantia [37] eſt [38] quæ [39] colendi Regni [40] Majores. Sic denique fovere domi ſuæ benignèque habere puſillos ac imbecilles, dicitur pietas ſive benignitas; atqui in Regno populus plebſque infima idem planè eſt, quod domi illa puſillorum imbecilliumque turba, eadem itaque illa [41] benignitas [42] eſt- [43] qua [44] tractandus Regni [45] populus. Atque hæc tria, *obedientia* ſci-

licet ergà parentes, *obſervantia* erga fratres natu majores, & *benignitas* ergà puſillos, ſunt illa recta ſui ipſius compoſitio in perfecto Principe; qua primùm quidem domeſticam ſuam familiam optimè inſtituit, ac deinde ad ejuſdem exemplum totum item Regnum ſuum componit, perfectâ ſcilicet ſubditorum erga Regem obedientiâ, inferiorum ergà Majores ſubjectione & obſervantiâ, ipſius demum Regis Regiorumque Miniſtrorum erga populum infimamque plebem benignitate & clementiâ.

§. 3.

UT ſuprà memoratos illos filialis obedientiæ, fraternæ obſervantiæ, benignitatiſque paternæ, clementiæque affectus, hominibus innatos ac proprios, & non operoſo aliquo ſtudio comparatos eſſe oſtendat *çem-çù*, comparatione utitur ex libro *xu-kim* deſumpta, dicens: [1] *cam* [2] *cáo* [3] ait: Rex bonus populum ſuum amat & complectitur, [4] ceu Mater amantiſſimè [5] ſtringit [6] nudum recenſque natum [7] filiolum ſuum. Quæ verba aſſumens *çem-çù* ita proſequitur; recens natus infans, ut & loquelæ impos, ita animi ſui ſenſa & deſideria voce aut ſermone ipſe exponere non valet. Porrò Mater ut eſt filii amantiſſima, ſic [8|9] animitùs & ex intimis præcordiis [10] inquirit, mentemque ſuam omnem intendit in percipienda filioli deſideria: quæ [11] tametſi [12] non uſquequaque [13] aſſequatur, tamen [14] non longe-[15] aberrat: Norunt enim Matres magiſtrâ naturâ abſque alio ſtudio affectus percipere filiorum. Unde [16] non [17] fuit unquam ulla mulier quæ aliunde priùs [18] addiſceret rationem [19] educandi enutriendique [20] liberos [21] ac [22] deinde ipſa [23] nuberet. Quâ comparatione, ut dixi, *çem çû* innuit, etiam ſupradictas illas tres virtutes bono Principi debere eſſe ſpontaneas & quaſi nativas, minimè autem violentas aut ſimulatas. At noſſe unde ordiri illas, & quouſque extendere oporteat, eſt quod ſuprà dictum fuit, non exire domo ſuâ, & tamen rectam in virtute inſtitutionem toto latè Regno oſtendere.

p. 2. §. 1.

HOC paragrapho jam declarat *çem çû* quod paulo ſupra dixerat, nimirum, perfectum Principem tametſi Palatio ſuo non exeat, tamen optimè inſtituere totum Regnum. Sic itaque ait [1] unica [2] domus ſive Aula Regis domeſtica ſi [3] pia ſit amoremque mutuum inter domeſticos foveat, illicò exemplo famâque illius [4] toto [5] Regno [6] conſurget & florebit [7] pietas benevolentiaque mutua. [8] Unâ Regis [9] familiâ civilitatem [10] colente, [11] totum brevi [12] Regnum [13] erigetur ad eamdem [14] civilitatem: contrà ſi [15] unica Regis [16] perſona, nec pia, nec civilis, ſed [17] cupida ſit turpis [18] lucri, [19] totum brevi [20] regnum ejuſdem exemplo depravatum, [21,22] perturbabitur: [23] horum quippe [24] mutua- [24] ratio ac nexus eſt [25,26] hujuſmodi, juxta vulgare illud, qualis Rex talis grex. Et [27] hoc eſt quod olim [28] dicebatur, [28] unum aliquod [30] ver-

bum temerarium[31] perdit magna[32] negotia, uti &[33] una probi Regis [34] perſona firmat[35] ſtabilitque[36] Regnum univerſum.

§. 2.

PRæſens hic paragraphus ab exemplo jam oſtendit, quàm reverà arctus & individuus ſit inter Regis exemplum & populi imitationem nexus; & quoniam contraria juxtà ſe poſita magis eluceſcunt, duobus optimis Regibus duos peſſimos opponit. Ait itaque, [1] *Yaô* & [2] *Xún*[3] rexerunt[4|5] imperium[6] pietate & clementiâ[7] &[8] populus ſecutus[9] eſt[10] illos. Contrà, duo illi peſſimi Reges[11] *Kie* &[12] *Chéu* [13]rexerunt[14|15] Imperium[16] crudelitate ac tyrannide,[17] &[18] populus item ſecutus[19] eſt[20] ipſos, imitando illorum improbitatem & ſcelera. Quod ſi quandoque[21] ea,[22] quæ publicis Edictis ejuſmodi Reges [23]mandaverant,[24] contraria[24] erant[25] iis[26] quæ ipſi amabant[27] agere; [28]tum[29] populus[30] non[31] obſequebatur, quia ſcilicet videbant, ipſos alia foris præcipere, & alia domi ſuæ agere.[32] Hac de[33] causâ[34] probus[35] Rex priùs habet-[36] virtutem[37] in[38] ſemetipſo, ac[39] tum[40] deinde eamdem rectè[41] exigit[42] ab[34] aliis, & priùs irreprehenſus ac ſine-[44] vitio[45] in[46] ſemetipſo,[47] tum[48] deinde rectè illud[49] reprehendit[50] in [51]aliis: quod verè eſt, ex ſe metiri alios, & virtutem, quâ prior ipſe plenus ſis, in alios diffundere: Ubi enim virtus tuo ipſius exemplo ac famâ ad alios ſemel dimanaverit, tum enimverò his excitatus populus imitari te volet & ſequi; tu verò tum demùm docere illum optimiſque legibus inſtituere efficaciter poteris; ſecùs operam perdes. Nam ut[52] qui virtutis inops, vitiiſque obnoxius[53] deliteſcit[54] in ſuâ-[55] ipſius[55] perſonâ,[56] nec boni aliquid ipſe habet quod propaget[57] exteriùs,[58] tamen[59] poſſit[60] docere riteque inſtituere[61] alios, omnino[62] non poteſt[63] eſſe; nam ſibi qui nequam, cui bonus eſſe poteſt?

Injurius Lectori eſſem, niſi hoc loco, quo prima horum quatuor Imperatorum facta eſt mentio, pauca ſaltem ex plurimis quæ de ipſis per omnes paſſim Sinarum Libros ſparſa occurrunt, referrem. Primas demus ei, qui hic primus occurrit, Yaô *Sinenſium Imperatorum maximè celebris, unà & Legiſlator: Hic Patre* Tí-co *Imperatore, & Matre* Kím tu, *dictâ ejuſdem Reginâ decimo quarto à conceptu menſe natus. Imperii gubernacula ſuſcepit anno ante Chriſtum 2357. quod quidem univerſim per annos 100. feliciter tenuit; & per poſtremos quinquaginta adeò pacificè rexit, ut ſubditi, an regeret, necne, neſcirent. Hinc tantam apud omnes, non tantùm ſubditos, ſed & poſteros, virtutum ſuarum famam reliquit, ut quæ de ipſo Sinenſium Annales perhibent, non ſine auxeſi aut hyperbole dicta videantur; pietate enim cœlo, prudentiâ ſapientiâque ſpiritibus, oris cultûſque majeſtate ſoli penè parem fecêre. Certum eſt fuiſſe Principem omnibus naturæ dotibus inſtructiſſimum; divitem ſine elatione; nobilem ſine inſolentiâ; honeſtum ſyncerumque ſine fictione. Vulgare humileque tectum erat ei Palatium; veſtitus ſimplex, nec acupictus; cibus frugalis ſine condimento*

mento; vaſa fictilia rejectis curioſis & peregrinis; ſtramen cubile erat; Rhedam non elaboratam, minimeque curioſam aut pictam Equi albi trahebant. Muſica Tá cham *dicta gravis erat, pia & modeſta; nam turpes cantilenas oderat. Totus in eo, ut Cœlo ſerviret, & egentioribus ſubveniret: Hinc illæ ipſius voces*: Fames populi mei, mea eſt; peccatum populi mei, meum item eſt. *Quo adeò ſubditorum voluntates ſibi devinxerat, ut ei non jam metu pœnæ, aut ſpe præmii, ſed gratuitis omninò animis velut Patri ac Matri parerent. Hinc illi defuncto juſtà per triennium per ſoluta ab omni populo veluti Patri ac Matri, ut in lib.* Xu kim *1. fol. 16. refertur; tantoque ejus deſiderio tenebantur omnes, quanto nubis roſcidæ in ſiccitate. Doctrinam* Tá-hio, & Chum-yûm *primus dicitur exemplo ſuo inſtituiſſe, factus ipſe omnium poſterorum ſequentiumque Imperatorum prototypon & exemplar. Aulam habuit in urbe* Pîm yâm-fù *totius Provinciæ* Xan-si *celeberrimam. Anno regiminis ſui ſecundo ſuprà ſeptuageſimum elegit in præcipuum Imperii per octo & viginti annos collegam, ac deinde ſucceſſorem* Xún, *motus ſcilicet famâ obedientiæ ejus ergà parentes, & ut arctiori vinculo eum ſibi adſtringeret duas è filiabus ſuis in matrimonium ei dedit. Cumque audiiſſet, filium ſuum* Tan chu *malè habere, eò quòd excludi ſe videret à ſucceſſione in Imperium, reſpondit*: Malo uni malè eſſe, ut benè ſit toti populo, quàm populo malè eſſe & uni filio benè. *Tandem plenus dierum obiit anno ætatis ſuæ ſuprà centeſimum decimo octavo; ſepultuſque eſt in Provinciâ* Xan-tum.

Xún, *alio nomine* Yû, *ſuo deceſſori per omnia ſimilis eâdem felicitate rexit Imperium Sinenſe; & quia omnibus aurem facilè dabat, omnium animis mirâ facilitate imperabat. Sapientum conſortio adeò delectabatur, ut eos conquiri undique, & magnis quandoque expenſis voluerit. Muſicam non minùs quàm anteceſſor ſuus, coluit. Nec Regiæ Majeſtati indecens judicavit pulſare, quinque, octo, & viginti quinque fidium inſtrumenta,* Kîn *appellata, quin imò & canebat ipſe identidem verſum, uſque hodie decantatum, de venti auſtralis in ditando populo ſuo, terriſque fœcundandis benignitate. Ex quo videas licet quàm alta illo Imperante pax extiterit, quantaque felicitate Sinenſe tunc Imperium abundaverit, quantiſque incrementis in dies profecerit. Certè Annalium teſtimonio conſtat quam plurima Barbarorum Regna & Populos tam fortunati Principis famâ commotos illi ſeſe ultrò ſubjeciſſe. Quam ejus felicitatem aquila per totum Imperium volitans, & novæ item ſtellæ ſub eodem viſæ deſignarunt; quæ tam felicia omina Populus gloriabatur, à* Xám-tí, *hoc eſt,* Supremo cœli Imperatore *deſcendere, Regem hunc ſuum tot favoribus proſequente. De centum & decem quibus vixit annis, unum ſuprà ſexaginta feliciſſimè regnavit; rejectoque filio* Xam-kiun, *virtutem ſanguini antepoſuit, dum magnum illum* Yù *in ſucceſſorem elegit.*

Cæterùm quantum deſiderii ac laudis Yaô & Xún *Legiſlatores, tan-*

tum execrationis & vituperii apud omnem retrò poſteritatem commeriti fuêre duo illi alii Kie *&* Chéu , *gemina crudelitatis & libidinis monſtra.*

Kie, *qui &* Lì-queì *alio nomine dicebatur* , *Patre* Tí-fa *genitus*, *anno ante Chriſtum 1818 regnare cœpit* , *decimus-ſeptimus & poſtremus Imperator primæ familiæ Imperatoriæ* Hiá *dictæ* , *quæ jam inde à* Cùm-kia *decimo quarto Imperatore ejuſdem familiæ ruinam minari cœperat. Iis erat corporis viribus, ut ferrum manu diffringeret. Mortuo Patre, anno imperii ſui decimo nono tyrannide & crudelitate divexare populum cœpit & decimo quarto poſt anno , qui fuit imperii ipſius trigeſimus tertius; pellicem inſuper duxit* Muí-hi *dictam, cujus nutui in omnibus infami ſanè ſervitute parebat. Monitus à ſuis, non ſolum non reſipuit , ſed & benè monentes ſpernens per ſummam ingratitudinem & crudelitatem neci dabat, dicere ſolitus, ſe habere imperium , ut Cœlum ſolem, ac proinde tùm demum ſe deſiturum , cùm Sol deſineret. Turrim ex Jaſpide extruxit expenſis populi. Lacus integros vino implevit quo tria hominum millia dato ſigno ſeſe ingurgitare jubebantur. His atque aliis ſexcentis ejuſmodi crudelitatum, luxûs, libidinumque turpitudinibus diu inſanientem, cœlum non uno prodigio monuit reſipiſcentiæ : anno enim ejus imperii quinquageſimo ſtellæ palàm viſæ è cœlo decidere , terra inſolitis motibus horrendùm concuti, exſiccari flumina, & montis* Tái-xan *pars magna terræ motu concidere. Cùmque tot prodigiis miniſ-ve necdum ſaperet, eodem anno à* Chîm-tam *(qui inter Regulos piis Priſcorum legibus & avitis inſtitutis impenſius inſiſtebat) Regno ejectus, fugit in locum* Nân-chaô *dictum, ubi triennio poſt exul obiit anno imperii 52. & cum ipſo ſimul expiravit familia* Hiá, *quæ annos 458. duraverat.*

Chéu, *alio nomine* Xeù-sin, *Patre* Tí-ye, *ex Matre tum creatâ Reginâ tertiò-genitus (nam natu majores duo ex eadem quidem matre, ſed adhuc pellice ſeu concubinâ nati jure Regni à ſucceſſione excludebantur) Anno ante Chriſtum 1154. imperare cœpit; fuitque vigeſimus octavus & poſtremus ſecundæ familiæ Imperatoris* Xam , *vel* Yn *dictæ. Omnibus naturæ & ingenii dotibus ac talentis præ cæteris omnibus inſtructus. Eo pollebat corporis robore ut feras manibus diſcerperet: at luxu, libidinibus, & ebrietatibus talenta tam præclara prorsùs extinxit. Non ſacrificabat* Xàm-tí , *ſeu ſupremo cœlorum Imperatori neque aliis , nec ſpiritibus; nam blaſphemè paſſim jactabat, ſe habere* Tien-hiá *ſeu orbem totum infrà pedes. Octavo Imperii anno nactus pellicem* Tan-kì, *omnia pro hujus libidine adminiſtrabat. Turres & Palatia ſumptuoſa populi impenſis extruebat peregrinis quibuſvis ac ſylveſtribus feris alendis. Vini lacum aperuit, in quem viri mixtim ac mulieres depoſito cum veſtibus pudore ſeſe immergerent. Crudele ſupplicii genus,* Paô-lo *dictum, eâdem pellice inventrice & auctrice, inſtituit : Erat autem illud columna ænea, latitudinis octo, longitudinis viginti cubitorum , interius cava tota , &*

tribus diſtincta orificiis, uno ſcilicet infrà, altero in medio, alio denique in parte ejus ſuperiore; quibus velut ternis receptaculis immiſſus ignis multiplicatâ urendi vi molem illam tantò citiùs vehementiuſque candefaceret: huic columnæ, etiam leviorum criminum reus, ferreis catenis ſtrictiſſimè alligatus, eo ſitu pendebat, ut pedibus manibuſque eam veluti amplexaretur; atque ita incandeſcente paulatim machinâ torrebatur & aſſabatur miſer velut in ſartagine horrendùm vociferans ac ejulans, donec diffluente undique carne, nervis & adipe, ipſa etiam oſſa carbonis inſtar incandeſcerent, ac tandem in cineres abiret totus; vidente adhæc, ceu grata & amœna oculis ſuis ſpectacula Pellice Tan-kì, *& nihil minùs quàm miſerorum ejulatus miſerante. Tantam Regis Pellicisque libidinem ac tyrannidem, tametſi qui à conſiliis erant, non ſemel notarent, & ad frugem reducere veſanum niterentur; adeò tamen nihil profécere, ut ſurdo ad omnia, imò ampliùs furente ac frement Rege, horum alii neci darentur, alii latebris ſeſe abderent, alii demùm etiam amentiam ſimulantes in ſylvas & ferarum latibula ſe proriperent.*

Tandem à Vù-vâm *inter Regulos præcipuo, in prælio victus ad Turrim confugit, ubi ſpe omni evadendi amiſsâ, ipſe ſe cum omni ſupellectili Regiâ incendit, ne vivus in hoſtium ſuorum manus deveniret; idque anno imperii ſui 32. Et cum ipſo ſimul finem accepit familia* Xam *poſtquam annos 644. duraſſet.*

f. 10. p. 1. §. 1.

CLaudit his *çem çû* ſuprà factum diſcurſum de individuo nexu, qui inter domeſticæ familiæ inſtitutionem & rectam Regni adminiſtrationem intercedit; & poſtquam eumdem ab exemplo ſatis confirmavit, ſic tandem infert; [1] itaque recta [2] gubernatio [3] Regni [4] conſiſtit in recte [5] inſtituendo [6] ſuam [7] familiam aulamque domeſticam.

§. 2.

POſtquam ſuperiorem ratiocinationem de rectâ familiæ Regnique inſtitutione jam clauſiſſet *çem-çu*, ad uberiorem ejuſdem argumenti declarationem, nonnulla item ex Odarum libris mutuatus, hîc, ceu appendicem ſuperaddit his verbis: [1] carmen [2] ait: malus-[3] perſica cum ineunte vere ô quàm [4] pulchra! ô quam [5] bella! [6] ejus [7] folia ô quàm [8] florida! ô quàm [9] amœna! Talis eſt [10|11] ſponſa ſeu recèns nupta [12] cum [13] tranſit in domum ſponſi, ubi quod [14] convenit. [14] præſtat [15] ſuis [16|17] domeſticis, ſingulis quod ſuum eſt tribuens, mariti ſcilicet parentibus obſervantiam, pacem cognatis, marito obedientiam, benevolentiam inferioribus & curam; ex quo illud viciſſim conſequitur, ut omnes ac ſinguli ejus domeſtici tam erga ipſam, quam ad invicem debitè item ſeſe habeant; adeoque domus tota ejus unius exemplo benè ordinata ſit & compoſita. Poſtrema loci hujus verba excipiens *çem-çu* eadem Regi applicat dicendo;

ita & Rex familiam aulam-ve ſuam domeſticam exemplo ſuo ſic inſtituat, ut in eâ omnes ac ſinguli quod ſui eſt muneris viciſſim præſtent; ſic enim ubi Rex quæ [18] par [18] eſt [18] præſtiterit priùs [19] ſuis [20,21] domeſticis, [22] tùm [23] deinde [24|25] poterit [26] docere ſanctéque inſtituere etiam [27] Regni totius [28] populum.

§. 3.

ALterius Odæ hic locus eſt eidem propoſito ſerviens, ubi [1] Oda ſic [2] ait : frater minor quæ [3] par [3] eſt [3] præſtet [4] majori; & frater major quæ [5] par [5] eſt [5] præſtet [6] minori. Quod non ita ad uterinos dumtaxat fratres reſtringendum eſt, ut non æquè inter alios locum habeat. Nam in unâ aliquâ integrâ familiâ domeſticâ quicunque aut ætate aut conditione nobis majores, fratrum majorum loco habendi nobis ſunt; atque ut tales omni reverentiâ & obſequio demerendi; tunc enim & ipſi viciſſim nos veluti minores fratres ſuos & amabunt & fovebunt. Atque hoc eſt, quod Oda ait, frater minor quæ par eſt præſtet majori. Sic item qui vel ætate, vel conditione inferiores nobis ſunt, diligendi à nobis & fovendi ſunt ut natu minores fratres; & ipſi procul dubio viciſſim nos veluti fratres ſuos majores & honore & obſequio proſequentur; quod eſt, ut Oda ait, fratrem majorem quæ par eſt præſtare minori. *çem-çu* hæc Odæ verba applicans, ſi Rex (inquit) priùs domi ſuæ & in privatâ aulâ valet adimplere ipſe, & exemplo ſuo efficere, ut domeſtici ſui omnes adimpleant, & præſtent [7] quod [7] par [7] eſt fratribus [8] majoribus, & quod [9] par [9] eſt [10] minoribus, ut modo dictum eſt; [11] tum [12] deinde [13|14] poterit etiam [15] docere, rectèque inſtituere [16] Regni totius [17] populum; efficiendo ſcilicet, ut juxta ſuum ipſius exemplum etiam ipſi fraternâ inter ſe lege vivant; obſervantiâ nimirùm ergà majores ac ſeniores ſeu fratres ſuos natu majores; amore verò & benevolentiâ ergà puſillos acinferiores, ceu fratres ſuos minores.

§. 4.

ALIA demum [1] Oda [2] ait; ſi Rex [3] ſuo in omnibus [4] exemplo [5] non [6] deficiat, rectè [7] inſtitutum [8] erit ex [9] omni [9] parte [10] regnum ejus. Quæ Odæ verba declarans *çem çu*, ſi (inquit) [11] ipſe Rex domi ſuæ perſonam [12] agens [13] patris, [14] filii fratris [15] majoris & [16] minoris, [17] ſufficiens ſe præbuerit [18] exemplar, id eſt, ſi amorem ut pater, obedientiam ut filius. concordiam & benevolentiam, ut frater major, obſervantiamque ſubjectionemque, ut minor, adamuſſim ſervaverit, erit, ut Oda inquit, ejus exemplum undequaque perfectum ſeu in nullo deficiens; ac [19] tum [20] deinde [21] populus ipſum veluti prototypon ſuum [22] imitabitur. Parentes ſcilicet etiam ipſi benignitatem colent amoremque paternum; filii pietatem & obedientiam; atque ita totum denique Regnum omni ex parte recte inſtitutum erit.

p. 2. §. 1.

TRes iſti modò citati & ex Carminum libro mutuati textus, tametſi verbis differentibus, idem tamen omnes dicunt, nempè hoc [1] ipſum quod ſuperiùs dictum [2] fuit, recte [3] gubernare [4] regnum [5] conſiſtere in rectè [6] inſtituendo [7] propriam [8] familiam.

EXpeditis iis quæ ad rectam familiæ Regnique inſtitutionem pertinent, aggreditur nunc tandem *çem çu* poſtremum membrum doctrinæ Magiſtri ſui ſuperiùs libri hujus initio traditæ, & [1] quod ibi [2] dicebatur, [3] pacificare [4] [5] imperium [6] conſiſtere in rectè [7] gubernando [8] proprium [9] regnum; ſimili diſcurſu explicat dicens: Quia homines ejuſdem rationis ſortiti ſunt animam, ideo eadem in omnibus eſt etiam affectuum ratio; ſic videmus, ubique terrarum parentes velle & amare in filiis obedientiam; Seniores Majoreſque ſubjectionem & reverentiam in inferioribus, miſeros & pupillos optare in potentioribus miſerationem ac beneficentiam, &c. Sed enim horum omnium moderatio ac menſura penes unum ac ſolum eſt Regem, utpote qui inſtar primi mobilis Miniſtros ac Subditos ſuos, ceu inferiores orbes, eò quò ipſe inclinat, ſecum unà exemplo ſuo rapit & impellit: ſic enim ſi [10] Rex domi ſuæ omnes [11] obedientis [11] filii [11] partes [11] impleat erga [12] parentes ſuos; [13] tum & [14] populus exemplo illius excitatus [15] erigetur ad [16] obedientiam ergà ſuos. Si [17] Rex debitæ [18] obedientiæ [18] leges [18] adimpleverit erga [19] fratres [19] ſuos [19] natu [19] majores, alioſque ſi quos domi ſuæ habeat Seniores, [20] tum & Regni totius [21] populus ejuſdem exemplo [22] erigetur ad [23] ſubjectionem reverentiamque erga [23] majores ſuos. Si denique [24] Rex [25] commiſeratione ac [25] benignitate ut par eſt [25] utatur ergà illos quos domi ſuæ habet [26] orphanos ac [26] pupillos, [27] tum [28] populus [29] non aget [30] contrarium; ſed omnes item ac ſinguli eadem benignitate fovebunt quoſcunque domi ſuæ habuerint pupillos ac imbecilles. Tanta ſcilicet eſt Majorum Superiorumque cum inferioribus connexio, ut in quibus illi præeunt, iſti illicò ſequantur. Unde videre eſt, ſicut eadem eſt toti alicui Regnò quæ privatæ unicuipiam familiæ, ſic eamdem item eſſe toti Imperio quæ privati Regni populo affectionum rationem. Quæ [31] eſt [32] ratio cur [33] probus ejuſmodi [34] Princeps [35] habeat in ſe [36] menſuræ [37] normæque [38] rationem; qua ex ſuâ ipſius perſonâ metiens alios, exemplo ſuo ad eadem quæ ipſe vel amat, vel averſatur, agenda vel non agenda excitat.

Loci hujus opportunitas invitat, ut hic breviter aliqua de Sinenſium Imperatorum erga Senes, pupillos, alioſque paupertate, aliâve calamitate preſſos, obſervantiâ & pietate attingam; ut ſcilicet hinc deinde intelligat Europæus Lector, quantùm honoris & obſervantiæ ſemper detulerint Sinæ parentibus ſuis, aut potius quantùm pietatis, amoris ac ſolicitudi-

nis iidem parentes liberis; & Reges ſubditis ſuis jam olim impenderint. Et certè eſt quod & Europa Chriſtiana miretur ac æſtimet tantam in Gentilitate illâ veteri pietatem; tametſi ab eâ poſteri adeò jam defecerint, ut aliam planè naturæ indolem quam veteres illi habuerint, nacti eſſe videantur. Referunt itaque officiorum libri fuſè ac paſſim, ab ipſis Yaô *&* Xún *Legiſlatoribus piam hanc conſuetudinem invaluiſſe, peculiari ſcilicet curâ alendi Senes, & quidem in loco ad eam rem deſtinato: honoratiores quidem in ſuperiori aut Orientali Gymnaſio, plebeios in inferiori aut Occidentali. Atque hanc conſuetudinem deinde apud poſteras familias*, Hià, Xam *&* Cheu *conſtanter perſeveraſſe; ut ex variis ejuſdem libri officiorum locis quæ brevitatis causâ omittimus manifeſtum redditur. Certè de* Xún *Imperatore Annales perhibent (& illius exemplo alios deinde Reges) dum Imperii Provincias obiret, ſciſcitari paſſim ſolitum, an qui eſſent centenarii; & ſi quos ipſe comperiſſet, eos coram inviſiſſe. Imò eorumdem Annalium teſtimonio conſtat, veteres illos Sinarum Reges poſt peracta Sacrificia, mutatâ veſte ſeſe ad alendos Senes conferre ſolitos, idque (ut ibidem refertur) quod putarent, hoc miſericordię corporalis opere aſſequi à cœlo quod petierant. Cæterum ex eodem officiorum libro illud Nobis præterea conſtat, hanc Sinenſium Imperatorum pietatem ac beficentiam non ad unos dumtaxat ſenes, ſed ad miſeros quoſvis, pupillos, viduas, mutos, claudos, mutilos, &c. ſeſe extendiſſe.*

f. 11. p. 1. §. 1.

AD uberiorem ſupradictorum declarationem, modò à partium enumeratione oſtendit *çem-çu* in quo illa menſuræ normæque ratio conſiſtat; ſeu quâ ratione & in quibus metiri alios ex nobis conveniat, dicens: Hominum quibuſcum degis; alii ſuprà, alii infrà te, alii ante, alii poſt, alii demùm à dextris ſunt, alii à ſiniſtris; & omnes quidem ſimiliter, ut tu, affecti; eadem quæ tu fieri tibi ab ipſis vel velis vel nolis; ipſi quoque ſibi à te fieri vel volunt, vel nolunt. [1] Quæ igitur tu [2] averſaris [3] in [4] ſuperioribus, [5] ne [6] agas cum [7] inferioribus; & [8] quæ [9] averſaris [10] in [11] inferioribus [12] ne [13] agas cum [14] ſuperioribus. [15] Quod item [16] odiſti [17] in [18] anteceſſoribus, in eo [19] ne [20] præeas tuis [21] poſteris; & [22] quod [23] odiſti [24] in [25] poſteris, in eo [26] ne [27] ſequaris [28] anteceſſores. [29] Quæ denique [30] damnas [31] in iis qui ſunt [32] à [32] dextris, [33] ne [34] agas [35] cum iis qui [36] ſunt [36] à [36] ſiniſtris; & contrà, [37] quæ [38] improbas in [39] iis qui ſunt à [40] ſiniſtris, [41] ne [42] agas [43] cum iis qui ſunt à [44] dextris. Verbo: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* Atque [45] hæc eſt & [46] dicitur vera [47] menſuræ [48] normæque [46] ratio; qua uſus probus quicunque Princeps illud tandem conſequitur, ut factus ipſe cum populo ſuo velut cor unum & anima una, eadem, quæ populus, velit nolitque, pater jam veriùs dicendus populi quàm Dominus. Quod *çem-çu* ex Odarum libro planè perappoſitâ ad hunc locum authoritate confirmat, dicens;

§. 2.

1. CArmen [2]ait: laudabilis [3]amabiliſque ejuſmodi [4|5] Princeps, planè eſt [6] populi [7]pater ac [8]mater. Quod carmen idem *çem-çü* proſequens ait: [9] populus [10] quibus [11] gaudet [12] gaudere, & [13] populus [14] quæ [15] averſatur [16] averſari; [17] hoc [18] dicitur eſſe [19] populi [20] patrem & [21] matrem. Quaſi diceret: Regem actiones ſuas omnes ex populi ſui affectu & voluntate metiri moderarique, filiorum inſtar ipſum fovendo ac tuendo, res eſt, qua populus devinciri in primis, ſubditique, omnes ac ſinguli mirificè gaudere ſolent. Si itaque hoc eodem Rex etiam ipſe gaudeat, ut quod populus in votis, hoc ipſe in opere habeat; iſtud eſt, Regis cor in ſubditorum ſuorum animos ita transfuſum eſſe, ut iiſdem, quæ iſti deſiderant, ille gaudeat; & quæ hi oderunt, etiam ipſe averſetur; planè patris inſtar ac matris filium ſuum intimo affectu complectentis. Unde & populus hunc ejuſmodi Regem viciſſim patris utique & matris loco habebit; qui eſt præcipuus metientis alios ex ſeipſo effectus.

p. 2. §. 1.

SUpradicta confirmat à contrario *çem-çu* ex alio loco ejuſdem libri carminum; ubi [1] Oda [2] ait: [3] ô quàm [3]præruptus [3] eminet [4]ille [5] auſtralis [6] mons! [7] ejus [8] rupium ô quanta-quàmque [9] horrida [10] congeries! Sic potentiâ dignitateque [11] verendus [12] emines magne-[13] magiſter Regie [14] *Yn*; & [15] populus quidem [16] omnis [17] te veretur ac [18] ſuſpicit; ſed non amat, utpote privato, non communi bono conſulentem. Quem Odæ locum declarans *çem-çu* ait: cùm [19] habens [20] regnum, ſive Rex, in arduo illo Regiæ dignitatis faſtigio conſtitutus ſubditorum oculis nunquam non pateat; [21] non [22|23] debet [24] non ſolicitus [25] vigilare, curaſque omnes eò intendere, ut quidquid rerum negotiorumque aggreſſus ipſe fuerit, omnia cum populi votis, & expectatione conſentiant: quod ſi enim metiri ex ſe alios non noverit, ſed omnia pro ſuâ unius libidine & cupiditate agens, eâ quæ populo proficua & in votis ſunt negligat; quæ verò populo inviſa pernicioſaque ſunt, propulſare & avertere non laboret: futurum procul dubio eſt, ut alienatis ab ipſo animis, & ſeditionibus ac tumultibus diſtractus populus ab ipſo tandem diſcedat; ipſeque relictus ſolus tueri à ruinâ conſervareque Regnum diutiùs non valeat. Propterea ſi Rex (inquit *çem-çu*) ab hac regulâ [26] deflexerit, [27] omninò [28] erit [29|30] imperii occaſus [31] & ruina.

§. 2.

ALterius Odæ hic locus eſt, qui ab exemplo item oſtendit, totius Regni incolumitatem ab amore populi pendere, quo ſemel perdito, Regnum nec poſſe diu conſiſtere. Sic igitur [1] Oda [2] ait: familia [3] *Yn* (vel, quod idem eſt, familia Imperatoria *Xam*, cujus truncus fuit famoſus ille Rex *Chîm-tam*) [4] antequam [5] amitteret [6] po-

pulum, ſeu populi amorem, pacificâ poſſeſſione tenebat regebatque Imperium, & ob virtutis ſuæ cum cœlo conformitatem [7]poterat, ſive digna erat in [8]ſocietatem [8]& conſortium [8] admitti à [9] ſupremo [9]cœli [10] Imperatore. Poſteaquam verò ab avitâ Majorum Anteceſſorumque ſuorum virtute degener poſteritas deflexit, populique amore excidit; excidit & cœli favore, ſeu imperio cælitus collato. Quapropter [11] oportet nunc poſteros familiæ noſtræ *Cheu* (quæ ſucceſſit in Imperio familiæ *Yn*, ſeu *Xam*) conjicere [12] oculos [13]in familiam [14] *Yn*, & cavere ſibi, ne malum ejuſdem exemplum ſecuti, Imperium & ipſi ſimiliter amittant. [15] Altiſſimum enim cœli [16] mandatum ſeu cœli favor, quo Imperia conferuntur, [17] haud [18] facilè conſervatu eſt. Oda igitur vult [19] dicere (ut exponit *çem-çu*) [20] obtento [21]populi amore, [22]mox [23]obtineri & [24] regnum; uti è contrà [25]amiſſo [26]populi amore, [27] mox item [28] amitti [28] regnum.

f. 12. p. 1. §. 1.

QUandoquidem, ut dictum eſt, Imperii diuturnitas & conſervatio à populi amore, amor autem populi à virtute, quæ ſola Principem facit amabilem, dependet; [1.2] ideò [3]perfectus [4] Rex ante [5]omnia invigilat, & [6]incumbit [7] in [8] virtutem: [9]habitâ quippe [10] virtute hoc [11]ipſo [12] habebit & [13]hominum ſeu populi voluntates: [14] habitis autem pro ſe [15]hominum ſeu populi voluntatibus eo [16] ipſo [17] habebit & [18]terras, quas colens & incolens populus ejuſdem dominio ſubjacere libens lubenſque volet. Porrò [19]habitis [20] terris hoc [21] ipſo [22] habebit & profectas inde [23]opes ac [23] facultates. [24] Habitis demùm [25] opibus, eo [26] ipſo [27] habebit omnia ad Regni [28] uſum & conſervationem neceſſaria.

§. 2.

ILlatio hæc eſt, auro cedroque digniſſima, qua ex dictis infert Author, [1] virtutem eſſe magis [2] principale, ſive majoris momenti ad pacificam Imperii gubernationem, & tanquam radicem à qua omnis Regnorum incolumitas vigorque proficiſcitur; [3] opes verò minus [4] principale ſeu, ut ita dicam, acceſſorium, minoriſque momenti, ac proinde veluti ramos in arbore, qui fixâ ſemel altè vigenteque radice non poſſunt non amœnum virere etiam ipſi. Nam ut ut ad Imperii conſervationem neceſſariæ ſint opes, ejuſmodi tamen ſunt, ut ubi domina virtus domicilium fixerit, eòdem illæ ceu pediſſæquæ ultrò ſequantur.

§. 3.

QUandoquidem virtus juxtà modo dicta, eſt magis principale majoriſque momenti, ut pote radix & fundamentum felicis regiminis; opes verò minùs principale minoriſque momenti, utpote rami qui ex fœcunda illâ virtutis radice deinde ultrò enaſcuntur; conſequens eſt, bono Principi illam in primis cordi eſſe

debere

debere, ac velut domeſticam habendam ; has verò minùs curandas, ac velùt alienigenas foris locandas. Quod ſi igitur Rex in [1] extimis [1] habeat minuſque curet id quod magis [2] principale, id eſt, virtutem : In [3] intimis ſeu cordi in primis habeat id quod [4] minùs [4] principale, id eſt, opes, per fas nefaſque eas coacervando ; populus utique ejus exemplo doctus eadem illicò aget ; jurgiis, litibus, furtis, ac rapinis ſeſe invicem conſument omnes. Propterea (inquit *çem-çu*) ejuſmodi Rex ad [5] rixas [5] ſeditiones ac [5] turbas [5] commovebit [6] populum, viamque [7] aperiet [8] furtis ac [8] rapinis.

§. 4.

[1|2] IDcircò cum [3] opes per fas nefaſque [4] corraduntur, eo [5] ipſo [6] populus [7] diſpergitur ; & contrà, ubi [8] opes prudenter in populi Regnique communes neceſſitates [9] diſperguntur, eo [10] ipſo [11] populus [12] congregatur ; omninò enim opum iniqua coacervatio eſt populi diſperſio, & opum largitio atque diſperſio, populi eſt adunatio & congregatio.

§. 5.

IMO verò avara ejuſmodi opum divitiarumque coacervatio, non tantùm populi, ſed & ipſarummet etiam opum eſt certiſſima perditio & jactura. [1|2] Propterea enim (inquit *çem-çù*) ſicut [3] verbum [4] temerarium ore [5] egreſſum, [6] etiam [7] temerarium iterum [8] intrat ; ſic [9] opes per [10] nefas [11] ingreſſæ, [12] etiam per [13] nefas iterum [14] egrediuntur. Quaſi diceret : Sicuti qui verba injurioſa contrà alios profert, ſimilia item ab aliis contrà ſe prolata audiat neceſſe eſt ; ſic opes malè ſemel partæ conſervari diu non poterunt quin malè iterum dilabantur. Adeoque iniqua opum coacervatio, non tam accumulatio eſt, quàm perditio. Si igitur iniquæ ejuſmodi opes conſervatu difficiles adeò ſunt, quorſum Rex eas ita in intimis, virtutem verò in extimis habeat.

p. 2. §. 1.

QUOD præpoſterum illum divitiarum amorem, populi diſperſio, ac per conſequens ipſiuſmet Imperii ruina ſequi ſoleat ; ab authoritate confirmat *çem-çù* his verbis : Liber [1] *Cam* [2] *caó* [3] ait : Cœli [4] mandatum, ſeu Imperium, non [5] eſt [6] diuturnum. Vult [7] dicere (inquit idem *çem çû*) Rex qui [8] probus virtutiſque eſt amans, eo [9] ipſo [10] obtinet conſervatque Imperium ; qui verò [11|12] improbus pluris aurum quam virtutem æſtimat, [13] illicò illud [14] amittit. Virtutem itaque Rex in primis colat, & hanc unam præ opibus in pretio habeat ſiquidem ſtabilem eſſe cœli favorem in conſervando ſibi Imperio deſiderat ; hæc enim unà, ut ſuprà dictum eſt, Regnorum, Imperiorumque ſolidiſſima eſt baſis ac Firmamentum.

§. 2.

EXemplo ex Chronicis deſumpto oſtendit hîc *çem çû*, quàm reverâ nihil virtute pretioſius eſſe Regi debeat, dum auro & gemmis potiorem apud bonos Principes jam olim fuiſſe commemorat. Cum enim Regni *çù* (nunc eſt Prov. *Hû-quàm*) Legatus, *Vân-ſun-yù* dictus à *Chaò kien-çù* Magnate Regni *çín* de opibus gemmiſque pretioſis illius Regni interrogatus aliquando eſſet; ejuſdem [1] *çù* Regni [2] Chronica [3] aiunt ita reſpondiſſe; [4] *çù* [5] Regnum [6] nihil habet quod reputet [8] pretioſum; ſolam & unicam [10] virtutem [11] reputat [12] pretioſam. Quaſi diceret: Tametſi Regno noſtro *çu* aurum, uniones lapideſque pretioſi non deſint; non tamen hæc ita in pretio habemus, ut virtutem virtuteque præditos viros, qui Regno noſtro non deſunt, auro & gemmis potiores longè pretioſiores non ducamus. Et reverà tum temporis illo in Regno duo virtutis famâ inſignes viri vivebant, quorum unus *Quón-xé-fú*, alter *çò-sù-y* dicebatur: Ambo enim hi viri ſapientiâ, conſilio, integritate, juſtitiâ & pietate, Regem ſuum Regnumque ipſum, velut firmiſſimæ duæ columnæ, fulciebant.

Simile huic planè parallelum eſt, quod ſub Hiên-vâm *trigeſimo ſecundo Imperatore familiæ* Cheu *(ſub quo Philoſophus* Mem-çú *vixerat) accidiſſe Sinarum Chronica memorant. Regulus Regni* çî *fœdus cum Regulo Regni* Guéi *contraxerat: hic cum ex illo, an lapides pretioſos in ſuo Regno haberet, percunctatus eſſet, & ille non habere reſpondiſſet; miratus, & reſpondenti vix credens, ego (inquit) qui Regnum tuo longè minus poſſideo, lapidem tamen habeo pretioſum (putà carbunculum) qui duodecim quadrigarum ſpatium fulgore ſuo illuminat; quî igitur credam, in Regno tuo quod præ meo longè amplum eſt non haberi lapides ejuſmodi pretioſos? Ad quæ Regulus Regni* çì, *habeo (inquit) quatuor miniſtros, ſeu Dynaſtas, qui Provincias ſibi creditas cum magnâ prudentiâ & virtute adminiſtrant; hi ipſi ſcilicet ſunt carbunculi lapideſque mei pretioſi, qui non tantùm duodecim quadrigarum, ſed mille omninò ſtadiorum Sinicorum ſpatium virtutis ſuæ radiis ac luce longè lateque colluſtrant.*

Alterum huic attexo longè antiquius & æquè illuſtre virtutis teſtimonium ex iiſdem Chronicis, datum ab illuſtriſſimâ illâ Heroïnâ Kiam *Reginâ conjuge Imperatoris* Siven-vâm, *ex familia* Cheu *undecimi, qui annis ante Chriſtum 827. ante Confucium verò 200. & ampliùs regnare cœpit. Cum enim hic Imperator 33. Imperii ſui anno conviviis ac libidinibus totum ſeſe ingurgitaret, Regina* Kiam *conjugis incontinentiam luxumque deteſtata, detractis ſibi priùs inauribus gemmiſque pretioſis quas geſtabat, Regem adiit, eumque intrepida coarguit, dicens,* Vâm lo ſe, ûlh vâm te, *id eſt,* tu ô Rex, gaudes luxuriâ, & obliviſceris virtutis, *quam ego præ lapidibus pretioſis longè pluris facio, &c. plura deinde in illam rem differens adeò Imperatoris animum immutavit, ut omninò*

ad virtutem rectumque regimen ſe ſe applicuerit , quod deinde 13. adhuc annis cum laude adminiſtravit.

§. 3.

NON minùs huc facit laudatiſſimum illud magni illius viri *çú-fan* (qui Principis *vên-cum* avunculus erat) pronunciatum ; quo nepotem ſuum *vên-cum* ad pietatem defuncto patri *Hién-cum* debitam hortatus fuit. Hic enim *Vên-cum* , cum adhuc Regulus eſſet Regni *çin* , novercæ ſuæ *Lî-ki* inſidias & tyrannidem declinaturus , extrà Regnum longiùs abierat (quæ cauſa fuit , cur hoc loco in ſui compellatione uſus ſit litterâ *vam* , quæ mortuum ſignificat , quaſi Regno ſuo defunctus mortuuſque eſſet) tùm pererratis variis circum regionibus tandem ad *çîn* Regnum delatus , etiam patre ſuo *Hién-cum* qui interim fatis conceſſerat , orbatus eſt. Quo intellecto Regni *çin* Regulus , *Mo-cum* dictus , pupillum hoſpitem ſuum ad capeſſenda arma & recuperandum poſtliminio Regnum *çîn* hortatus eſt , oblatis liberaliter ad tam juſtam expeditionem & armis & milite : verum hic non aliud , quàm quod avunculus *fan* docuerat , reſpondit his Verbis : *Mortuus ego homo nil habeo quod ducam pretioſum* ; nequidem ipſum Regnum , quo ultrò exceſſi ; *Sola virtus & pietas erga parentes eſt quam duco pretioſam* : Et ita quidem ut malim carere Regno mihi debito , quam arma capiendo frangere luctûs jura & lædere pietatem demortuo patri debitam , quæ arma capere hoc luctûs tempore prohibet.

§. 4.

SUſpiria hîc ſunt & vota *Mo-cum* Principis *çîn* , quibus vel unum aliquem probatæ integritatis ſolidæque virtutis virum ſibi à conſiliis , & in Regni adminiſtrationem adjutorem optabat ; cui ſcilicet omnem officiorum dignitatumque diſpenſationem tutò committeret. Itaque Regni hujus [1] *çîn* Princeps vota hæc ſua proceribus [2] notificaturus identidem [3] dicebat ; ô [4] ſi [5] haberem [6] unum [7] aliquem [8] Dynaſtam virum [9] integrum ac [10] ſyncerum ; cui tametſi [11] nullum eſſet [12] aliud [13] talentum ; [14] ejus tamen [15] cor [16] amplum & [17] tranquillum , liberumve invidiæ eſſet : [18] Hic talis [19] ſi [20] haberet eam animi omnes æquè-complectentis [21] amplitudinem , ut videns [22] hominem [23] habentem præclara [24] talenta animitùs eumdem amaret , tanquam [25] ſi [26] ipſemet ea [27] haberet ; videnſque [28] alios [29] ſapientiâ [30] virtuteque præditos , [31] ipſe ex [32] corde [33] gauderet , eoſque [34] non [35] merè verbo tenùs , & [36] velut [37] à [38] ſuo dumtaxat [39] ore [40] profectâ laude commendaret , ſed [41] verè ac ſyncerè [42] valeret [43] admittere ejuſmodi viros à virtute & naturâ egregiè commendatos , utendo eorumdem operâ , eoſque ad congrua ipſorum talentis munia & dignitates evehendo. Hujuſmodi ſcilicet vir is eſſet , [44] ut [45] valeret [46] tueri & conſervare [47] meos [48] filios ac [49] nepotes in ſtabili Regni fortunarumque poſſeſ-

ſione & affluentiâ [50,51] populum verò in pace, unione & tranquillitate perenni, ſed quid dico conſervare? [52] imò [53] etiam [54] eſſe [55] lucro Regno ipſi univerſo & novo in dies incremento. Contrà, ſi procerum meorum unus aliquis eſſet, qui totus ſuis unius commodis intentus; ſuis dumtaxat unius dotibus ac talentis arrogaret omnia; adeoque [56] viris aliis [57] habentibus bona [58] talenta [59|60] invideret [61] ideoque eoſdem etiam [62] odiſſet [63] viros item [64] ſapientiâ virtuteque [65] præcellentes ipſe mille technis & aſtibus armatus excluderet, [66] impediretque, nihil non [67] faciens ut [68] non [69] emergant: hic talis philautiæ labe uſque eò infeſtus, pectoriſque adeò anguſti homo [70] reverâ [71] non [72] valet [73] admittere aut ſecum compati viros à virtute ac naturâ inſigniter commendatos, multoque minùs ad altiora evehendos ipſe proponere. Adeoque in Primatis dignitate conſtitutus facit, ut Rex ultimis tandem anguſtiis preſſus regios animos deſpondeat ipſe, & peſſimi quique votorum ſuorum potiantur; atque ita res omnes Regni ac negotia peſſum eant. Talis itaque eſt [74] ut [75] neutiquam [76] valeat [77] tueri [78] meos [79] filios ac [80] nepotes, nec efficere ut in ipſis regius honor & dignitas diù perſeverent; ſed nec [81,82] populum in longâ pace conſervare quin ipſius tyrannide & vexationibus exacerbatus inſurgat. Nihil igitur tutelæ, nihil præſidii ab hoc tali aliquando expectandum; [83] imò verò auſim [84] dicere futurum illum Regno meo univerſo regiæque ſtirpi extremo tandem [85] diſcrimini ac [85] ruinæ.

f. 13. p. 1. §. 1.

DOcet hoc paragrapho *çem çu* [1] ſolum [2] pium & verè [2] amantem [2] populi [3] Principem, qui ſcilicet populi ſui affectus & vota ex ſuâ unius perſonâ metiri novit, eſſe ejus virtutis & animi, ut, ubi perniciofum ejuſmodi Dynaſtam, aut Conſiliarium deprehenderit, illicò eumdem [4] [5] proſcribat, longiſſimèque [6] exterminet à Regno [7] ad uſque [8] quatuor plagarum [9] Barbaros, exteraſque gentes, [10] non permittens eum [11,12] cohabitare reliquis in [13] medio *(hoc eſt Sinarum)* [14] regno; ne ſcilicet viris à naturâ & virtute egregiè inſtructis intrà Regnum damno eſſe aut obſtaculo poſſit: Ut enim medullitùs hærente dolore irâ-ve te liberes, ipſam mali radicem extirpes neceſſe eſt. Atque hoc [15] ipſum planè eſt quod *Confucius* [16] dixerat; videlicet [17] ſolum [18] pium perfectumque [19] Principem [20] eſſe qui [21] norit [22] amare [23] homines, & [24] norit item [25] odiſſe [26] homines.

p. 2. §. 1.

QUia ſuprà dixerat *çem-çu*, viros probos magno eſſe Reipublicæ emolumento, & improbos non minori detrimento; monet jam in præſenti hoc paragrapho bonum quemlibet Principem, ne in illis ad regimen adhibendis, in his verò removendis, ſegniorem ſeſe exhibeat: ſic enim ait: [1] videre ſeu noſſe virum aliquem [2] probum ac [2] ſapientem [3] & [4] non [5] velle [6] evehere & uti illo; vel, [7] evehere

quidem

quidem, ſed[9] tamen non voluiſſe id facere [11] citiùs, eſt injuriam [12] facere. Sed è contrà [13] videre [14|15] improbum ac pernicioſum Reipublicæ hominem in dignitate conſtitutum, & [16] tamen [17] non [18] velle eum inde [19] removere; vel, [20] removere quidem, ſed admodum ſegniter ac remiſsè; [21|22] nec [23] velle removere [24] longius, crimen [25] eſt.

§. 2.

SCire amare homines, & ſcire odiſſe, eſt perfectè adimplere ſupra dictam illam probi Regis normam ac regulam, qua populi affectus ex ſuâ unius perſonâ metiri ſolet; noſſe viros probos, nec eoſdem evehere, aut ſaltem evehere ſeriùs quam par eſt; & contrà, noſſe improbos reique publicæ pernicioſos, nec eoſdem averruncare longiùs, eſt deficere ab eadem regulâ. Et de his duobus utroque proximè antecedenti paragrapho *çem-çu* egerat; hoc præſenti nunc agit de improbo Principe qui dictam regulam, non tantùm non ſequitur, ſed eidem ex oppoſito adverſatur. Ait itaque, [1] amare [3] quæ cæteri [2] homines paſſim [4] oderunt; & [5] odiſſe [7] quæ cæteri [6] homines [8] amant; [9] hoc [10] dicitur [11] repugnare communi [12] hominum [13] naturæ. Quaſi diceret, improbus conſiliarius, paciſque publicæ in Regno perturbator (de quo paulò ſuprà facta mentio) eſt ille exoſus omnibus; adeoque ab officio & dignitate longiùs removendus: hunc talem fovere nihilominus, ejuſque malitiæ & impoſturis non tantum credere, ſed ejuſdem inſuper operâ ad res quaſque Regni etiam maximas uti; hoc ſcilicet eſt, quod *çem-çu* ait, *amare quod homines oderunt:* Contrà, vir probus & integer Regique fidelis eſt ille, quem unanimi affectu boni omnes amant, adeoque dignus qui ad primos in Regno honores ac dignitates quantocyùs evehatur: porrò hunc talem contemnere, nec tantùm non admittere, ſed & longiùs abjicere; hoc demùm eſt, quod idem *çem-çu* ait, *odiſſe quæ homines paſſim amant.* Sed enim odiſſe malum, & amare bonum, hæc ipſa eſt communis omnium natura, quam mortalium nemo non æquâ portione ſortitus eſt: Amare itaque quem alii omnes oderunt, & odiſſe quem alii omnes amant & æſtimant, an non eſt repugnare adverſarique communi mortalium omnium naturæ? Qui autem huic ſic adverſatur, quidnî ſimul etiam omnium odium invidiamque ipſe incurrat? atque ita inviſus omnibus & exoſus, quid à vindice cœlo aliud expectet, quàm ut amiſſo populi amore amittat & Imperium, ut *çem-çu* illis verbis innuit; [14] calamitates [15] certò [16] imminent [17] iſtiuſmodi [18] perſonæ.

§. 3.

QUOD Multi, ut ſuprà dictum fuit, ament quæ alii omnes paſſim oderunt, & contrà; *çem-çu* inde fieri aſſerit, quod non eadem omnibus ſit animi integritas & rectitudo: hæc enim [1] eſt [2] cauſa quòd [3] perfectus [4] vir in dignitate conſtitutus ſiquidem [5] habet

[6]magnam illam totieſque laudatam virtutis [7]regulam, qua populum ex ſuâ ipſius perſonâ metitur; [8]utique [9]ſynceritas & [10]fides (candidè ſcilicet ſine dolo, ac ſyncerè ſine fictione agendo) fuere illæ [11]quibus eam aſſecutus [12]fuit; uti & contrà, [13]arrogantia & [14]procacitas ſunt illæ [15]quibus eadem [16]perditur. Etenim ubi ſynceritate tantùm profeceris, ut factus affectuum tuorum Dominus, jam nulli, ne tibi quidem ipſi, fraudi ſis; fide item, ſeu conſentaneâ rebus omnibus regulâ actiones tuas omnes moderatus fueris; tum enimverò illam animi integritatem, rectitudinem, & æquabilitatem aſſecutum te eſſe deprehendes: nec jam amabis, niſi quod boni homines probant: nec odio habebis, niſi quod boni item omnes deteſtantur: tum demùm citrà errorem ex temetipſo metiri alios poteris, tuamque unius virtutem (ut ſuprà dictum fuit) in ſubjectos tibi populos ac Regna, quà famâ, quà exemplo feliciter propagare: quæ eſt magna illa huc uſque tradita, & Principibus Viris tantopere commendata virtutis norma ac regula, qua & odiſſe ritè, & amare alios ſcies: factus verè populi pater ac mater. Quod ſi contrà dignitate & potentiâ inſoleſcens tuæ unius effræni cupidini indulſeris: nec quid communis boni ratio, ſed quid propria libido ſuadeat, attenderis; tum utique clauſis alienæ utilitati viſceribus, voluntatem pro ratione ſecutus, non jam prodeſſe aliis, ſed tibi uni, non populi reique publicæ emolumento, ſed tuo unius commodo ſtudebis, amando quæ boni homines deteſtantur, & deteſtando quod boni homines amant probantque: adeoque communi hominum naturæ rebellis factus, ecquid tandem amiſsâ magnâ illâ regulâ niſi calamitates & ruinam expectes?

f. 14. p. 1. §. 1.

QUIA auri ſacra fames, opumque coacervandarum inſatiata cupiditas plerumque eſt, quæ Reges Viroſque Principes à regiâ virtutis ſemitâ divertit, tranſverſoſque agit, *çem çu* hoc paragraphò regiam planè viam indicat, qua non tantùm citrà vitium, ſed cum magnâ inſuper virtutis commendatione, votorum ſuorum potiri, opeſque regias perpetuo incremento augere valeant. Sic igitur ait: [1]augendi [2]opes facultateſque regias [3]datur [4]magna quædam & eximia [5]regula, in primis ſi qui [6]pariunt & augent [7]illas, ſeu ad augendas illas operam ſuam conferunt, ſint [8]omnes nemine otioſo relicto, ſed omnibus agriculturâ aut honeſtâ negotiatione occupatis: Contrà, Præfecti ac Miniſtri qui [9]comedunt, ſeu redditus ſuos annuos percipiunt ex [10]illis regiis opibus, ſint [11]pauci, reſectâ ſcilicet ſupervacaneâ officiorum Miniſtrorumque multitudine quæ regio cenſu alitur. Præterea ſi qui [12]laborant & agros colunt ſtrenuè [13]operentur, congruo ſcilicet agriculturæ tempore non ad alia diſtracti, ſed in uno Agriculturæ opere ſolerter occupati. Si demùm qui

[14] utuntur illis, ſeu qui diſpenſant regias illas opes, lenti [15] moderatique ſint, providâ ſcilicet parſimoniâ longiùs in futurum ita proſpiciendo & comparcendo, ut qualibet, v. g. trieteride, unius ſaltem anni cenſus ſuperſit, quem Regio ærario in perenne auctarium adjiciant. Hac [16] quippe ratione futurum eſt, ut [17] opes facultateſque Regiæ [18] ſemper [19] ſufficiant.

§. 2.

SUperiore paragrapho *çem çû* regulam tradidit comparandi augendique divitias. Hic jam rectum earum uſum docet, dicens: [1] probus & amans ſuorum Princeps [2] divitiis [3] illuſtrat [4] perſonam ſuam; contrà, [6|7] improbus ſuâ unius [8|9] perſonâ [10] ornat [11] divitias. Quaſi diceret: Clemens amanſque ſuorum Princeps qui novit magnam illam regulam augendi opes, hoc unum in primis ſatagit, ut populo ſuo opum ſit ſatis, nihil de ſuo unius lucro ſolicitus; quo illud deinde conſequitur, ut & ipſe, ſuſpiciente & applaudente populo, omnium ore ac votis celebretur, charus factus omnibus ac venerabilis, quod eſt quod hic dicitur, *contemnere divitias* & extollere ornareque perſonam ſuam. Contrà verò, vir inclemens ac improbus qui magnam illam augendarum divitiarum regulam non novit, illud ſolùm agit, ut Regium ærarium corraſis per fas nefaſque opibus impleat; de egentis populi neceſſitatibus ærumniſque nihil equidem laborans; quo fit, ut alienatis à ſe ſubditorum animis, & Regno, & ſibi ipſi tandem ſit exitio; quod eſt, quod hic dicitur, *contemnere perſonam* & *extollere divitias*. Itaque divitiis ornare perſonam, propriè eſt, non appetere quidem divitias, & tamen devinctis ſibi hac modeſtiâ populi animis reverâ nunquam carere divitiis. Contrà verò perſonâ ſuâ ornare divitias, propriè eſt, velle quidem honorare perſonam, re autem ipſâ eamdem perdere, quâ perditâ, ecquæ tandem divitiarum eſt utilitas?

§. 3.

AB utili jam confirmat ſupradicta *çem-çu*: [1] nondum viſum [2] eſt, inquiens, quod in [3] ſuperiori [3] loco [3] conſtitutus, id eſt, Rex, [4] amaret [5] pietatem clementiamque ergà ſubditos, [6] & [7] ſubditi [8] non [9] amarent [10] fidelitatem, ſeu non viciſſim Regi ſuo reſponderent fidelitate quam debent ex juſtitiâ: [11] neque etiam hactenus viſum [12] eſt quòd populus [13] gauderet [14] fidelitate erga Regem, & [15] illius (ſcilicet Regis) [16] negotia & conatus [17] non [18] ſortirentur optatum [19] exitum. Ubi verò populus ejuſmodi fidelitati Regi ſuo adhæret, utique Regis opes ac theſauros pro ſuis habet, ac velut ſuos in pace conſervat & in bello defendit. Unde [19] nunquam viſum [20] eſt fidelem ejuſmodi populum [21] regii [22] ærarii [23] divitias [24] non habuiſſe pro [25] ſuis propriis [26] divitiis. Tanti ſcilicet intereſt Regi, pietate ac beneficentiâ populum ſibi devinxiſſe.

§. 4.

PErgit *çem-çu* inculcare ampliùs ſuprà memoratam pietatem beneficentiamque Regis erga populum, ut quæ Principibus Viris nunquam ſatis commendata ſit virtus. Ad hoc autem adducit pulcherrima illa cedroque digniſſima monita magni illius Viri *mén-hién çu* dicti qui præcipuâ Regni *Lù* Præfecturâ olim functus erat. Sic itaque [1] *mém* [2] *hien* [3] *çù* [4] ait: qui [5] alunt [6] [7] quadrigas (*hi erant optimates* Tá-fu *dicti, & quadrigâ, ſeu quatuor equorum curru vehebantur*) quandoquidem regio vivunt cenſu, [8] non [9] tractant [10] gallinas & [11] porcellos, magnam ſcilicet horum vim ac numerum in privatæ domûs ſuæ lucrum alendo, & præripiendo ſuum plebi, cujus hæc eſt propria negotiatio. [12] Findentium item [13] glaciem [14] familia (*Superior hic Dynaſtarum ordo erat*, Kím *dictorum, à quibus numerando ad uſque ſupremum ordinem, omnes in officiis parentalibus glacie utebantur*) quia ampliore quàm optimates gaudent cenſu [15] nec ipſa [16] alat [17] boves & [18] oves, numeroſos ſcilicet armentorum oviumque alendo greges, ſordido quidem domûs ſuæ lucro, damno verò non mediocri miſeræ plebis quæ captato ex humili ejuſdem negotiatione lucello vivere ſolet. [19] Centum denique [20] curruum [21] familia (*Satrapæ hi erant Regulorum*, Kím *item dicti: qui decem ſtadiorum Sinicorum ditionem vectigalem habebant, poterantque centum curribus bellicis, cum neceſſitas ita poſceret, in campum prodire*) [22] non [23] alant foveantque domi ſuæ [24] aggravantes [25] vectigalia [26] miniſtros, qui pretexto vectigalium nomine ſubjectum populum immaniter deglubant ſuiſque facultatibus exuant. Quod [27] ſi [28] ille *Satrapa* domi ſuæ fortè [29] habeat ejuſmodi injuſtè [30] multiplicantem [31] vectigalia [32] miniſtrum, [33] ſatius illi foret [34] habere palàm [35] deprædantem gazophylacium theſauroſque ſuos domeſticos [36] miniſtrum; hic enim uni dumtaxat, ille plurimis nocet. Quî igitur fieri poteſt, ut communem ejuſmodi Regni latronem, populique ſanguiſugam, ſubditorum ſudores & ſanguinem crudeliter adeò haurientem domi ſuæ patiatur? Atque hæc erat laudatiſſimi Viri cautio; quam declarans *çem-çu*, ait: paucis [37] his ſupracitatis verbis [38] dicere magnus ille vir voluit, [39] Reges Viroſque Principes [40] non [41] in privato ſuo [42] lucro [43] conſtituere [44] lucrum, ſed [45] in ſuâ populique mutuâ [46] æquitate & amore [47] conſtituere [48] lucrum. Quaſi diceret, Viros Principes non debere aggravare populum nimiis vectigalibus, & referta auro argentoque æraria præcipuo ſibi lucro ducere; ſed illud dumtaxat veri lucri loco habere, in cujus magnam partem etiam populus venit; quem ubi amore beneficentiâque lucrati fuerint, ſuumque fecerint, tum demùm verè rerum potitos ſe eſſe exiſtiment.

p. 2. §. 1.

QUOD proximo paragrapho *çem-çu* dixerat, Principes debere lucrum ſuum præcipuè ex populi ſui utilitate & commodis metiri; idipſum nunc amplificat à damnis, quæ illos manent, qui nullâ populi habitâ ratione privatum ſuum ipſorum lucrum procurant. Ait itaque; ſi quis [1] gubernat [2] regiam [3] domum, [4] & totum [5] ſe [5] impendit [6] divitiis [7] coacervandis, id [8] haud-dubiè [9] oritur [10] à vili & [10] abjecto [11] homine qui malitioſis conſiliis ſuis circumventum Regem ad id inducit, tantumque vectigalium & exactionum pondus, tanquam induſtriam locupletando Regno maximè idoneam, ſuadet; [12] idque [13] habere [14] pro-bono & æquo perſuadet. Hujuſmodi pernicioſus conſiliarius, verè [15] vilis & [15] abjectus [16] homo, ſi [17] adhibitus fuerit ad [18] gubernandam [19] regiam [20] familiam, utique rapinis & furtis replebit omnia; ſubditorum bona & facultates pro ſuo unius libitu diripiendo; adeóque abalienatis à ſe & à Rege populi animis cœlique juſtâ irâ in ſe concitatâ procul dubio & [21] calamitates à cœlo, & ab hominibus [22] ruinæ ac cædes ſimul [23] unà ſeu [23] cumulatim [24] ſupervenient: & [25] tametſi fortè [26] detur [27] vir aliquis [27] probus [27] qui conetur ſuccurrere & tantam malorum vim avertere; [28] tamen [29] ne [30] ſic eveniat [31] quomodo valebit unus ille impedire? Atque hoc [32] eſt quod ſuperius dictum [33] fuit, Regem [34] probum [35] non [36] in ſuo unius privato [37] lucro [38] conſtituere [39] lucrum, ſed [40] in ſuâ & populi mutuâ [41] æquitate & amore [42] conſtituere [43] lucrum.

Perappoſita ſanè ad totam hujus libri doctrinam Concluſio! planéque digna quâ & çem çu *primi hujus finem libri ceu proprio epiphonemate coronaret; &* Memçius *quarti initium ceu primâ dicendorum epigraphe inſigniret. Certè enim, qui omnes libri hujus paragraphos æquâ mente inſpexerit, illud equidem liquidò deprehendet, Philoſophum noſtrum Sinicum,* Confucium *inquam, eo in primis collimaſſe, ut Regibus viriſque Principibus, ad quos præ cæteris magnam hanc ſcientiam ſuam direxerat, virtutem ad Regnorum Imperiorumque pacificam & felicem gubernationem ante omnia neceſſariam eſſe, non tam ex ſuo unius, quam ex Antiquiſſimorum quorumque unanimi ſenſu, oſtenderet. Ut enim omnis Sinenſium retrò antiquitas Imperia à cœlo conferri & auferri non vanè credidit, & etiamnum hodie eorumdem poſteri fatentur; incolumitatem verò & conſervationem eorumdem Regnorum ſecundùm ſuperos à populi amore ac fide dependere longa tot ſæculorum experientia comprobavit: ita communi jam olim ſenſu primi illi Sinicæ hujus Monarchiæ Fundatores judicarunt & etiamnum hodie è Sinenſibus optimi quique fatentur; virtutem eſſe quæ bene de ſe meritis Principibus, & Cœli ſuperumque favorem & populi amorem unà conciliet. Sicut de quamplurimis taceam, lib.3.* xu kim *fol.17. Laudatiſſimus vir ille* y-yn *Magiſter Regius, ut novum, eumque juvenem & juvenilibus vitiis laborantem Imperatorem* t'ái-kiâ *(qui à 1750. annis*

ante Chriſtum regnabat) ad virtutis amorem tantò vehementiùs accenderet, his ipſis verbis è textú depromptis commonebat. O Rex, *inquit,* Cœlum non agitur affectu, qui tamen novit illud debitè venerari & colere, charus & gratioſus illi eſt *ſemper*: populus item non ſemper afficitur; afficitur *tamen ſemper* illi qui habet pietatem; denique ſpiritus non ſemper exaudiunt; exaudiunt autem eum qui pollet verâ virtute. *Hac unâ habitâ, & cælo æternum, ne dubita, dilectus, & populo ſemper charus, & ſpiritibus demùm ſuperiſque omnibus nunquam non gratioſus eris, &c. Quam tantam virtutis præ auro & opibus prærogativam cùm author toto hoc libro (ut legenti patet) quâ ratione, quâ authoritatibus paſſim adhibitis demonſtraſſet, non poterat ſane (meo quidem judicio) altero magis idoneo uti Epilogo, quàm his ipſis verbis, hoc eſt, dicere, Regem probum non in ſordido illo privatarum opum lucro conſtituere lucrum; ſed in ſuâ populique mutuâ æquitate conſtituere lucrum. Quaſi diceret; tota libro hoc à me tradita doctrina in hoc uno velut cardine vertitur, unumque hoc præcipue docet, ut Reges Principeſque viri non tam in refertis auro ærariis quàm in mutuâ ipſorum & populi æquitate, amore, clementiâ, fide, &c. verbo, in virtute rationem veri lucri conſtituant; quandoquidem ad illius poſſeſſionem cætera omnia quæ deſiderari poſſint aut mereantur, aurum ſcilicet & opes, populi amor, longa nepotum ſeries, pax demùm, & perennis imperii quies ſtabilitaſque ultrò conſequantur.*

Atque hæc eſt illa ex Sinenſi hac Areopago jam olim profecta Magna Scientia, tanto nomine utique digniſſima, ſive doctrinæ ipſius nobilitatem ſpectes, ſive antiquitatem: illam à virtute (quid nobilius?) quam docet; hanc ab ipſis pene Sinicæ Monarchiæ primordiis (quid antiquius?) unde nata eſt, demonſtrat. Et tametſi argumenti nobilitate Europæa Philoſophia cum hac Sinica competere, &, ſi de ſtyli elegantiâ, ſubtilitate, facundiâ varietate, & gratiâ contendas, hanc etiam antecellere non immeritò poſſit; antiquitate tamen auſim dicere, adeò ad hanc non accedit, ut longiſſimo plane intervallo ſequatur. Sane antequam ſuperſtitioſa Aſiæ & Europæ Numina nata eſſent, jam inter Sinas adulta virtus creſcebat, ipſæque Regum aulæ in virtutum Lycæa tranſibant; quando Europa ſine Rege adhuc ac lege inculta penitùs fuiſſe creditur, jam Monarchia Sinica cultiſſimis Regibus ac legibus regebatur; & ea erat virtutis apud Sinas notitia, valor & praxis; ea cultioris vitæ ratio, vis, ac tenor, ut aurei cujuſdam ſæculi pax & felicitas in ipſas etiam feras certo quodammodo dimanaſſe videretur uti conſtat ex Xukim l. 3. f. 10. *Certe* hû-xuam-hû *Claſſicus Sinenſium Annalium interpres, ut videre eſt in Appendice Chronicâ,* Cám-Kién-pù *dictâ,* lib. 1. f. 20. *diſertis verbis affirmat, totam libri hujus* Tá-Hiô *doctrinam haud aliis conſtare, quam Regum* Yaô, xún, yù, tám, vên-vâm, vù-vâm, *&* chéu-cúm, *ac ipſiuſmet etiam* Confucii *documentis & exemplis. Imò de ipſo* Confucio *nepos ejus* çù-sú *teſtatur (uti videre eſt in ſequenti libro* Chûm-yûm) *ipſum in ſuis libris non aliam, quàm priſco-*

rum illorum Regum doctrinam adferre ; ut proinde Confucius *doctrinæ hujus non tam Author quàm Interpres ac præco dicendus ſit ; quia ſcilicet pene totam longe ante ſua tempora traditam, ab aliis potiùs accepit, & ad poſteros tranſmiſit, quam ipſe invenit. Tametſi non inficior, etiam huic ſuam inde partem aliquam deberi ; primas tamen, & quidem potiores, ſibi vendicant modò recenſiti antiquiſſimi Sinarum Reges, qui primi doctrinam hanc & præceptis inſtituêre, & exemplis docuêre.*

Finis Libri Tá Hiô.

SCIENTIÆ
SINICÆ
LIBER SECUNDUS.

EST Liber hic opus quidem *Confucii*, ſed ab hujus nepote *çù-sū* dicto, editus. Agit autem potiſſimum de *medio ſempiterno*, ſive de aureâ mediocritate illâ, quæ eſt, ut ait Cicero, inter nimium & parum, conſtanter & omnibus in rebus tenendâ; ideóque *Chūm-yûm* Libri titulus eſt; *Chūm* quippe *medium* ſignificat; *yûm* verò (quod vulgò ſolet pro ordinario vel quotidiano accipi) hoc loco ſecundum Interpretes idem ſonat quod *conſtans*, vel *ſempiternum*.

f. 1. p. 2. §. 1.

ID quod à cælo eſt homini inditum dicitur natura rationalis: quod huic conformatur natura & eam conſequitur, dicitur regula, ſeu conſentaneum rationi, reſtaurare quoad exercitium hanc regulam ſe ſuaque per eam moderando, dicitur inſtitutio, ſeu diſciplina virtutum.

§. 2.

DICTA Regula cùm ſit naturæ rationali intrinſeca nunquam poteſt, nec verò debet vel uno temporis momento abeſſe aut ſeparari ab homine; quod ſi poſſet aliquando abeſſe aut ſeparari, jam non eſſet regula ſeu ratio à cælo naturæ inſita. Atque hæc eſt cauſa cur perfectus vir adeò ſemper ſollicitè attendat ſibi, atque invigilet in his etiam quæ non percipiuntur oculis, uti ſunt minimi motus animi; cur itidem adeò timeat & paveat in his etiam quæ non percipiuntur auribus; ut ita, cum aliquid faciendum fuerit, ne momento quidem deflectat à norma rectæ rationis ſibi impreſſa.

f.2.p.1.

f. 2. p. 1. §. 1.

MOtus namque animi d ferè ſunt, quod non apparet, quia reconditi & ſibi ſoli noti; ſunt item id quod non eſt manifeſtum, quia admodùm ſubtiles & minimum quid; ideòque perfectus vir tam ſollicitè invigilat cordis ſui ſecreto, & cautus eſt in internis quæ ſolus ipſe intuetur; quo deinde fit, ut qui aliis reconditi & abſtruſi ſunt, intimi ſcilicet cordis receſſus, ei tamen ſoli pateſcant; qui item ſubtiliſſimi ſunt ac percipi vix poſſunt, minutiſſimi ſcilicet animi motus, ſive ad bonum, ſive ad malum, ei tamen ſoli manifeſti omninò ſint.

§. 2.

CUM autem radix paſſionum intima ſit naturæ hominis, vel potius ipſamet natura ſit iſta radix; hæc autem in actus ſuos vel paſſiones prorumpat aſſiduè, ſummâ cum vigilantiâ attendit ſibi Vir perfectus ut has, ipſius quoque naturæ fræno, quatenus hæc rationis & diſcretionis principium eſt, moderetur. Itaque paſſiones animi, ut ſunt gaudium ex proſperis, ira ex adverſis, triſtitia ex jacturâ, hilaritas ſeu læta fruitio rei obtentæ, priuſquàm pullulent prodeantque in actum dicuntur medium ſeu eſſe in medio, quia ſunt adhuc indifferens quid ad exceſſum vel defectum; at ubi pullularunt, & omnes attigerunt rectæ rationis dictamen, dicuntur conſentaneum, ſeu quidam paſſionum inter ſe & cum ipſa ratione concentus. Et quidem, cum ſunt in medio; orbis univerſi magnum principium ac omnium bonarum actionum fundamentum dicuntur; cum ſunt rationi conſentanea, *orbis* univerſalis regula, ſeu Regia humani generis via dicuntur.

Doctrinam de tenendo medio, veluti fontem omnis Sapientiæ Sinicæ, per omnia retrò ſæcula manantem, jam mille ſexcentis & amplius annis ante Confucium *inter alia commendavit* Yaô *Imperator Succeſſori ſuo* Xún; *& hic rurſùs magno* Yù, *dum hæredem Imperii eum conſtituit. Continet autem ſexdecim litteras, quas multò pluribus & exponunt & extollunt Interpretes. Nos hic eam verbis* Cham-colai, *ſed in compendium redactis explicabimus. Sic igitur* Xu-kim lib. 2. f. 10. ait: Cor homini unicum eſt: hoc dum privato affectu ducitur, vocatur *Gîn ſin*, id eſt hominis cor, cum ex rectæ legis dictamine agit, *Taó-ſin*, id eſt, rationis cor nuncupatur: hominis cor, *ſeu voluntas, cum ſit varium quid & facile à quovis objecto moveri & flecti*, res eſt periculis *ſemper obnoxia*: *idem cor verò ſeu voluntas ad* bonum & virtutis normam conformata eſt quid excellens ac reconditum; unde oportet, ut ſerio examine cor illud identidem depures à pravis & privatis, quæ tacitè ſeſe inſinuant, affectionibus; atque ita rectum cor à pravo ſecernas: quo facto rejice penitùs quod eſt humani & privati cordis, & rectam illius cordis legem veluti unicam tuæ perſonæ dominam

conſtitue, unum & idem ſervans ſemper in omnibus: Sic ab hac lege neque defectu, neque exceſſu aberrabis; adeòque ſolidè ac veracite apprehenderis ipſum medium. Radix igitur & fundamentum, cui innititur recta orbis terrarum adminiſtratio, unius eſt cordis rectitudo & norma, *&c. Hæc colaus.*

p. 2.

UBI igitur perſpecta fuerint medium & conſentaneum, tum demùm Cœli quoque ac terræ ſtatus quietus, permanens ac pacificus, & omnium rerum uniformis propagatio vigorque conſequetur. Nam (*ut Interpretes addunt*) ſi homo agat ſemper juxta rectam rationem, quandoquidem hic unum veluti corpus cum univerſo efficiat, conſequens erit, ut etiam cœlum & terra juxtà normam ſibi inditam agant, Planetæ influant abſque vitio, quatuor anni tempeſtates abſque defectu decurrant, Juvenes optatos vitæ annos, Senes finem naturæ conſentaneum, res denique omnes debitum ſibi ſtatum & locum conſequantur.

Quis hic non videt eò dumtaxat collimaſſe Philoſophum, ut hominis naturam, quam ab origine ſuâ rectam, ſed deinde lapſam & depravatam paſſim Sinenſes docent ad primævum innocentiæ ſtatum reduceret? Atque ita reliquas res creatas homini jam rebelles, & in ejuſdem ruinam armatas, ad priſtinum obſequium veluti revocaret? Hoc f. 1. §. 1. libri Tà Hiô, *hoc item hic, & alibi non ſemel indicat. Etſi autem neſciret Philoſophus, nos à primævâ felicitate propter peccatum primi parentis excidiſſe, tamen & tot rerum quæ adverſantur & infeſtæ ſunt homini, & ipſius naturæ humanæ ad deteriora tam pronæ, longo uſu & contemplatione didiciſſe videtur, non poſſe hoc univerſum, quod homo vitiatus quodam modo vitiarat, connaturali ſuę integritati & ordini reſtitui, niſi priùs ipſe homo per victoriam ſui ipſius, eam, quam amiſerat, integritatem, & ordinem recuperaret.*

f. 3. p. 2. §. 1.

HIC, & reliquo hoc libro, *çù-su* citat Magiſtri verba dicens: *Confucius* ait: perfectus vir tenet *medium* ſemper & ubique; *improbus* verò prævaricatur *medium* vel exceſſu, vel defectu.

§. 2.

PErfectus Vir) exponit *çù-su*) habet *medium*, ſive ſemper eſt in medio, & quia *perfectus* eſt, ideo ſemper ſeu quovis tempore, adverſo ſcilicet & proſpero, conformat ſeſe ſuaſque actiones cum eo, in quo eſt, medio; idque cum eâ (de quâ ſuprà) cautelâ, vigilantiâ, & timore circà minimos animi motus; *improbus* etiam habet ſuum *medium*, quod teneat, ſed quia *improbus* eſt, ideò nullo tenetur metu nec pudore illud prævaricandi; paſſim enim omnia pro libidine agit.

f. 4. p. 1. §. 1.

COnfucius ait : *medium* ô quàm illud ſublime ! è vulgo pauci illud tenent. Neque hoc novum ; vetus iſte morbus eſt, querela vetus, jam olim ſic fuit.

§. 2.

COnfucius ait : cauſam, cur mortalium plurimi per regiam hanc medii viam non incedant, ego quidem probè novi : prudentes enim hujus ſæculi illud tranſgrediuntur ; & quia plura quam hoc medium & altiora ſe intelligere arbitrantur, medium quaſi parvum & non ſufficiens negligunt ; rudes verò non pertingunt ad medium, quia aut non norunt aut difficultate territi, diffidunt eò pervenire. Cauſam item quare complures hanc medii viam, quamvis adeò conſpicuam, non habeant perſpectam, ego novi ; ſapientes enim ſeu qui profitentur ſtudium ſapientiæ, medium ſuis factis excedunt & prætereunt, ſive exceſſu ferè peccant, periculoſa quædam & inuſitata principia viaſque ſectantes ; *inertes* autem & hebetes animæ factis ſuis ad id non perveniunt, quia deſperant medii notitiam, nedum medium ipſum conſequi.

p. 2. §. 1.

QUOD verò paſſim ſic peccetur, oritur ex defectu examinis ; cum enim regula illa ſit homini intima, actiones quæ à naturâ procedunt, utique nonniſi ex dictâ regulâ plerumque procederent, ſiquidem hæc foret probè cognita, Ex. gr. inquit *Confucius*, hominum nullus eſt qui non bibat in dies & comedat ; & tamen in re tam obviâ pauci valent dignoſcere rectos ſapores, ſeu rectum judicium ferre de potûs ac cibi tot condimentis vitiati naturâ & efficacitate, quam ſi accuratiùs explorarent, non toties temperantiæ limites excederent.

§. 2.

COnfucius concludens ait : quod igitur medii via hæc non frequentetur aut obſervetur, ea itidem cauſa eſt, quia nec hanc (proh dolor !) homines indagare nec cognoſcere laborant ; adeoque aut excedunt medium, aut ab hoc recedunt.

§. 3.

COnfucius ad ſerium medii examen exhortans omnes, adducto exemplo Imperatoris *Xún*, ſic ait : *Xún* Imperatoris illius quàm magna fuit prudentia ! Siquidem ille non ſuo unius judicio & privatâ prudentiâ, ſed conſiliis ac ſapientiâ ſuorum fretus Rempub. adminiſtrabat. Itaque *Xún* gaudebat de obviis quoque rebus alios conſulere ; & ſolebat ſeu gaudebat examinare omnia quamvis obvia & vulgaria ſuorum reſponſa ; qui ſi fortè quidpiam ſuggererent rationi minus conſentaneum, ſic eo non utebatur, ut tamen prudenter diſſimulans occultaret quod inerat mali, fovens hoc modo

ſuorum fiduciam & candorem monendi identidem Principem ſuum: conſiliis verò quæ cum ratione congruebant, ſic utebatur, ut etiam deprædicaret quod iis inerat boni, quò alacriùs fidentiuſque ſenſum animi ſui declararent. Quod ſi dicta reſponſa pauxillùm à medio aberrarent, arripiebat ſedulò illorum (reſponſorum) duo extrema, quibus ad rationis trutinam maturè expenſis, utebatur dumtaxat horum (extremorum) medio in ordine ad populi regimen; quo fiebat, ut non ex ſuo unius tantùm, ſed ex ſuorum judicio ac conſilio ſemper res ageret. Atque hæc illa fuêre propter quæ factus eſt *Xún*, talis ſcilicet ac tantus Imperator.

Memorant Annales Sinici, Imperatorem hunc ſolitum fuiſſe in anteriori atrio Palatii ſui tabulam ſuſpendere, in quâ licebat ſubditis fidenter Regem ſuum commonefacere, & notare, ſi quid ab illo fortè peccaretur.

f. 5. p. 1.

C*Onfucius* arguens ſuorum temporum fallacem ac degenerem à Priſcis Regibus, prudentiam, ait: hominum quivis nunc dicit, ego prudens ſum, ſcio quid agendum ſit, quid non agendum; at verò quia lucrum & commodum proprium dumtaxat, non autem ejus damna & pericula æquè præ oculis habet, impulſu quolibet mox intrat incautus in mille retia & laqueos, ac demùm incidit in foveæ medium, & iſthuc, unde nequaquam ſcit effugere nec ſeſe expedire: hominum item quilibet dicit; ego ſatis ſum prudens, & de facto ſeligit ſibi *medium*, & juxtà hoc agit; ſed ecce ſocordiâ victus, non valet nequidem per ſpatium unius menſis illud conſtanter ſervare. Ut quid ergò iis prodeſt ſcientia & cognitio medii?

p. 2. §. 1.

C*Onfucius* ait: Diſcipulus meus *Hoeî* hic nimirum erat Vir ſanè prudens; noverat enim res inter ſe probe diſtinguere, ac dein ſeligere *medium*: & ſi quando aſſecutus erat unam virtutem, illicò velut ambabus ulnis illam venerabundus arctè ſtringebat, fovebatque intrà pectus, & nunquam ſemel apprehenſam à ſe dimittebat.

§. 2.

C*Onfucius* ait: *Orbis Regna* erunt equidem, qui poſſint pacificè regere; dignitates & cenſus erunt qui valeant recuſare; nudos enſes erunt qui poſſint fortiter calcare; at verò *medium*, quamvis primâ fronte facilè appareat, tamen non poteſt quivis niſi cum majori quodam certamine & labore obtinere.

f. 6. p. 1. §. 1.

HAC fortè occaſione diſcipulus *çù-lú*, ut erat indolis bellicoſæ, & appetens gloriæ militaris quæſivit de fortitudine.

§. 2.

SCiſcitatur ex eo *Confucius*, & ait: an quæritur hic de hominum illorum, qui in Auſtrali regione degunt, fortitudine? An de eorum, qui Borealem regionem incolunt, fortitudine? An verò de veſtrâ, qui ſapientiam colitis, fortitudine?

§. 3.

LArgiùs, leniùſque ſe gerere, & cum indulgentiâ quadam in ſuorum inſtitutione non caſtigando ſemper, nec juſto ſeveriùs, eorum deſidiam, vel tarditatem, nec ultionem aut pœnas exigere à refractariis, ſed eos patienter ferre; ea demum eſt Auſtralium regionum fortitudo qua hominum animos paulatim ſtudent rationi ſubjicere: Et hæc viri perfecti præſtare poſſunt.

§. 4.

IMpavidum & ſecurum cubare lanceas ſuper loricaſque; medias inter mortes verſari, & tamen non pertimeſcere nec affici tædio vitæ hujuſmodi, Borealium quidem regionum fortitudo eſt; & hæc fortes & robuſti præſtare poſſunt; quoniam tamen multum hic temeritatis adeſſe ſolet, mediique regula crebro admodum violari; non ea eſt fortitudo, quam à vobis expecto, diſcipuli mei.

p. 2. §. 1.

ITaque Vir perfectus ſui unius victoriæ ſemper intentus, ad mores & ingenia aliorum ſe fingit quidem & accommodat, attamen (ut eſt ſui Dominus) non patitur ſeſe velut diffluere, neque depravari inertium molliumque conſuetudine & exemplis, nec in omnibus ſine diſcrimine obſequitur & hæc fortitudo proh quanta eſt! Rursùs in medio aliorum à recto aberrantium ipſe unus rectus ſtat, & neutram in partem inclinat, hæc fortitudo quanta eſt! Item ſi in Regno vigeant virtus & leges & ipſe Magiſtratum gerat, hos tamen honores inter non mutat mores, nec eam vitæ normam, quam privatus ſervabat, adeoque nec inaniter intumeſcit; hæc fortitudo proh quanta eſt! Contrà verò ſi in Regno jaceant virtus & leges, ſi magna ſit rerum perturbatio; ipſe tamen, quamvis prematur inopiâ & aliis atque aliis ærumnis affligatur, etiam redactus ad ipſam uſque mortem inter hæc non mutatur, ſuſcepti ſemel propoſiti ſemper tenax, hæc quoque fortitudo proh quanta eſt, & quàm eximia! Nimirum ſita eſt illa in aſſiduâ ſui ipſius victoriâ. A vobis ergò diſcipuli mei præ illâ Auſtralium & Borealium Gentium fortitudine, & expeto & expecto fortitudinem ejuſmodi.

§. 2.

COnfucius ait: Sunt qui temerè tranſiliunt medii limites dum ſectantur virtutes neſcio quas prorsùs inuſitatas & reconditas, ac gaudent patrare miranda quædam, ut poſterioribus ſæculis ſint qui nomen eorum deprædicent. Sed ego certè non fecerim ejuſmodi

M

rem; quod paſſim noſſe convenit & agere, id noſſe & agere ſtudeo.

f. 7. p. 1. §. 1.

PErfectus Vir aggreditur viam ordinariam, & ideò in eâ conſtanter progreditur: at ſunt qui vel inuſitata & abſtruſa, nec non majora viribus ſuis temerè affectant, vel, tametſi virtutis viam eo, quo par eſt, modo ſint ingreſſi, tamen in medio ipſius viæ curſum abrumpunt, & turpiter deficiunt. At ego certè non velim nec poſſim ſic ſiſtere; quæ cœpi conabor perficere.

§. 2.

ITaque perfectus Vir in omnibus ſemper conformat ſe *medio*, nil ultrà, nil citrà agens; amore autem virtutis fugere ſæculum, honores, &c. adeoque jam nunquam videri ab hominibus, imò nec cognoſci; & tamen nullo inde ſeu triſtitiæ ſeu pœnitudinis ſenſu affici, tam arduum eſt, ut ſolus is qui ſanctus eſt, præſtare id poſſit.

p. 2. §. 1.

HOC & ſequenti paragrapho *çù-su* ait *perfectorum* in medio ſectando regula uſu ampla eſt & univerſalis; & tamen intima illius vis ac ratio in re parva eſt & ſubtilis ac recondita, adeoque à paucis cognita

§. 2.

VIRI fœminæque, quamvis rudes, intrà Sphæram ſuam naturalem poſſunt quadantenùs pervenire ad practicam medii notitiam; ſed cognoſcendo pervenire ad hujus ſubtiliſſimum apicem, quamvis ſanctus quiſpiam ſit, & probè intelligens, equidem habebit aliquid, quod nondum cognoverit. Viri fœminæque, quamvis ſint *inutile* vulgus, tamen fieri poteſt, ut in quibuſdam rebus juxtà medii regulam ſubinde queant ex parte operari; at verò pervenire ad hujus ſupremum apicem, quamvis ſanctus quiſpiam ſit, adhuc habebit quò non poſſit pertingere, & quæ ſervare nequeat; quin imò ipſum cœlum & terra, quamvis horum tanta ſit magnitudo, perfectio, atque ergà homines beneficentia, tamen ob elementorum temporumque viciſſitudines nequeunt explere ſingulorum vota, ſic prorsùs, ut homo in eis reperiat quæ arguat, & adhuc habeat ob quod indignabundus de cœlo terrâque conqueratur. Propterea ſi Vir perfectus agat de ejus magnitudine, neceſſariò fatebitur, orbem univerſum non poſſe tantæ virtutis molem capere aut ſuſtentare; ſi verò agat de ejuſdem reconditâ exiguitate & ſubtilitate, fatebitur item, quòd orbis totus non poſſit eam dividere aut penetrando perrumpere. Senſus eſt; nulla res adeo magna eſt, in quâ ratio non inſit; nulla item adeò exigua, quæ ratione quadam careat.

f. 8. p. 1. §. 1.

COnfirmat prædicta citans Odam, quæ ſic ait: Avis *Yvên* dicta volando penetrat cœlos: piſcis immergitur in pelagus, id eſt (exponit *çù-su*) uti avium volatus ad alta cœlorum, & piſcium impetus ad ima profundi fertur; ita hæc ipſa virtus & ratio ad ſumma pariter & ima pertingens, in maximis minimiſque rebus ſuprà & infrà exerit ſeſe ac manifeſtat.

§. 2.

ITaque ut dixi, perfecti Viri in hoc medio ſervando regula ducit initium ab ipſis homuncionibus & mulierculis; atque adeò eadem illa, quæ perfectorum in medio ſervando virtus ſeu regula, cùm ſit univerſalis & omnibus ingenita, ſua quoque rudimenta habet in promiſcuo hominum vulgo: at verò quatenùs extendit ſeſe illa ad ſuum apicem; vel, ſi diſcurramus (ut alii explicant) de illius apice; longè latèque reſplendet ac manifeſtatur & patet in cœlo pariter & in terra.

Poſtquam *çù-su* explicavit quod ſuperius dictum eſt, rationis regulam & ei conſentaneum nunquam ab homine poſſe abeſſe, hoc idem ſequentibus paragraphis ex *Confucii* dictis penitùs explanat.

p. 2. §. 1.

COnfucius, ut probet omnes promiſcuè ad eam, quæ homini inſita eſt, regulam ſuo modo poſſe pertingere, explicans illud axioma, *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*: Sic ait: Regula rationis (quæ verſatur, Ex. gr. inter Regem & ſubditum, inter Patrem & Filium, Maritum & Uxorem, Majores natu & Minores, denique Amicos inter) Non longè abeſt ab ipſomet homine; illa verò, quam homines ſibi fabricant regula, & longè abeſſe volunt ab ipſomet homine (cujuſmodi ſunt exotica & ardua quædam principia, quæ modò dictis quinque hominum ordinibus haudquaquam concordant) non *poteſt* cenſeri regula & ratio.

§. 2.

COnfirmat hoc à ſimili ex Oda petito, quæ ſic ait: Cædito manubrium, cædito manubrium; hujus exemplar ſeu regula non longè abeſt; quippe in manu artificis eſt manubrium ipſum, quo rude lignum dolat, ut efformet aliud. *Confucius* explanans ſimile ſic ait: Artifex manu arripit manubrium, ut ſecuri exſcindat formetque alterum ſimile manubrium; idem obliquè contuetur, & explorat an exactè reſpondeat ipſi, quod in manu eſt, manubrii formæ & regulæ; adhuc tamen hanc ipſam abeſſe longiùs exiſtimo, quàm abſit illa, quæ à cœlo homini indita eſt, regula, quia hæc intrinſeca, extrinſeca eſt illa; & in cædendo manubrio unum ab alio diverſum eſt: ideo vir perfectus dum inſtituit hominem, non per extrinſecum quid & remotum ab homine; ſed per ipſummet hominem

inſtituit regitque hominem, nec aſſimilatur cædenti manubrium qui diverſum cædit ab eo quod manibus tenet : Etenim ineſt homini lumen idem rationis ; hoc unum excitat & eſſe jubet pro regulâ ; quo facto ſi id aſſequatur, ut his corrigatur & emendetur, tum demum acquieſcit, & ſiſtit, operoſiori ſcilicet inſtitutioni ſuperſedens.

f. 9. p. 1. §. 1.

RURSUM ait : Quiſquis omni cum fide & ſynceritate ex ſe metitur alios, hic utique diſcedit à regulâ & lege naturali non procul; ſeu à regulâ illâ dirigitur, quam in ſe ipſe habet; quippe cujus primum ferè dictamen hoc eſt: quæ fieri ſibi quis non optat, ea itidem ne faciat aliis.

§. 2.

PErfecti Viri regulæ ſunt quatuor; ego verò, ait *Confucius*, necdum ex illis quatuor vel unicam ſervare poſſum. 1. Uti exigo à meo filio, ita ſervire patri, ego ipſe nondum poſſum. 2. Uti exigo à meo ſubdito, ea cum fide ſervire Principi, ego nondum poſſum. 3. Uti exigo à meo fratre natu minore, eâ cum obſervantiâ ſervire natu majori, ego nondum poſſum. 4. Uti exigo à meo ſocio & amico, ei primas deferre, & debitis officiis antevertere, ego quidem necdum poſſum. Vir autem perfectus ordinarias & quotidianas has virtutes abſque ullâ fictione opere exercet; in quotidianis quoque ſermonibus circumſpectus eſt; & ſi quid fuerit in quo deficiat adeoque non expleverit officium ſuum, tùm non audet non ſibi vim facere ut tandem id expleat : ſi ei nimia ſuppetat verborum copia, non item audet totam effundere : adeoque ſeverus ſuimet cenſor hoc agit, ut verba reſpondeant operibus, & opera reſpondeant verbis. Hujuſmodi autem Vir perfectus quomodo non ſit ſolidus ac ſtabilis? Hunc ego interim imitari conor, & ejuſdem ſervans veſtigia, longè quidem, ſed tamen ſequor.

f. 10. p. 1. §. 1.

DOCET hic *çù-su*, Virum perfectum ſortè ſuâ contentum vivere. Perfectus Vir, inquit, pro ratione ſui ſtatûs, quem hic & nunc obtinet, res agit; nec cupit quidpiam ab hoc ſuo ſtatu alienum.

§. 2.

SI dives eſt & honoratus, agit ut dives & honoratus; ſic tamen ut illicitis voluptatibus & luxui non ſe dedat, nec arrogantiâ ſuâ faſtuque offendat quemquam. Si pauper eſt & ignobilis, agit ut pauper & ignobilis; ſic tamen ut nihil Viro gravi & probo indignum committat. Si extrà patriam ſuam ſit alienigena, agit ut alienigena, ſeu ita gerit ſe ut poſcit ſtatus degentis inter extraneos, ſui ſemper ſimilis. Si verſetur in ærumnis ac laboribus, agit pro ratione ſtatûs

ſtatûs ærumnoſi, tenax ſemper magni propoſiti. Denique perfecto viro nullus eſt vitæ ſtatus quem ingrediatur, ubi non ſit ſui Dominus, & ſuâ ſorte contentus; adeoque ſibi ſuccedat ex ſententiâ.

§. 3.

IDem ſi conſtitutus in ſuperiori loco eſt & dignitate, non inclementer tractat inferioris ordinis homines, metum iis incutiendo, ſi autem conſtitutus eſt in inferiori loco & dignitate, non adulatur ſuperioribus favores eorum captans. In hoc totus eſt, ut perficiat ſeipſum, & non requirit quidquam ab aliis; adeoque nunquam indignatur cuiquam. Supernè, non conqueritur de cœlo quod proſpera non conferat, aut eum affligat adverſis. Infernè, non criminatur nec culpat homines; quibus adverſitatum aut defectuum ſuorum cauſam non tribuit. Nimirum ſuâ ſemper ſortè contentus nihil expetit, à ſtatu, quem obtinet, alienum.

§. 4.

IDeò perfectus Vir commoratur in planâ quadam & quietâ Regione, & æquo animo expectat unicam cœli circà ſe ordinationem: improbus è contrario præceps ambulat vias periculoſas, & per fas ac nefas quærit planè gratuitam ſibique non debitam ſortem & fœlicitatem: quam ſi obtineat, merè equidem fortuitò obtinuiſſe cenſendus eſt.

p. 2. §. 1.

COncludit *çu-su* verbis *Confucii* mentem ſuam. *Confucius* ait: Sagittarius habet quamdam ſimilitudinem cum viro perfecto: ille ſi aberrat à depicto ſcopo, reflectens ad ſe exquirit erroris cauſam non ab aliâ quàm à ſuâ ipſius perſonâ; ita perfectus Vir, ſi deflexerit à medii ſcopo, cauſam erroris ſibi non alteri tribuit, adeoque à ſe rationem illius exigit.

§. 2.

DOcet hic *çu-su*, quâ ratione paulatim ad medii perfectionem pervenire oporteat. Perfectorum, inquit, regula, ſeu procedendi ratio, eſt inſtar facientis iter longinquum, qui utique à loco ſibi propinquiori illud orditur. Eſt item inſtar ſubeuntis in altum, qui utique ab infimo gradu aſcensûs ſui initium facit.

§. 3.

SEquitur hic ſimile familiare & domeſticum, quo *çu-su* dicta probat ſeu illuſtrat, primo authoritate libri Carminum, & deinde *Confucii*. Oda ſic ait: Ubi uxor tua eſt amans concordiæ, ibi familia eſt inſtar pulſantis cymbala, ſuaviſſimâ illâ domeſticæ pacis mutuæque concordiæ voluptate perfruens: Rursùs fratres natu majores & minores ubi concordant, horum concordiæ gaudium utique diu perſeverat, dimanans perpetuò in filios & nepotes; atque ita

rectè ordinatur tua domeſtica familia, inſuper exhilaratur & tua uxor, & filii, & nepotes.

§. 4.

Confucius item ait : pater ac mater familias ô quam ipſi læti ac tranquilli vivent in hac ſuorum inferiorum harmoniâ domeſticâ ! mutua quippe concordia inferiorum , Ex. gr. nurûs ac generi, fratrum natu majorum & minorum , redundat in gaudium parentum ſeu majorum. Atque ita verum eſt, in viâ virtutis ab inferioribus gradum ſterni ad ſuperiora.

f. 11 p. 1. §. 1.

Confucius, ut oſtendat, ad ſupradictam medii virtutem adeò amplam & ſublimem, conſtanti conatu enitendum eſſe, exemplum deſumit à ſpiritibus, quorum uti vis intellectiva eſt excellentior, ita & in operando eſt efficacitas magna : ſic igitur ait : Spiritibus ineſt operativa virtus & efficacitas ; & hæc ô quàm præſtans eſt ! quàm multiplex ! quàm ſublimis.

Tametſi duabus vocibus, quèi xin *ſeu disjunctim, ſeu unitim ſumptis varia attribuantur ſignificata quæ in ipſorum Dictionariis videre eſt, hoc tamen loco rejectis aliquorum Interpretum , qui multis erroribus imbuti tum inter ſeſe mutuò, tum ſecum ipſi pugnant , commentis aëriis* Colaus *Interpres noſter cum aliis multis per* quèi xin *intelligit eos ſpiritus quorum venerationi vel opi implorandæ inſtituta ſunt ſacrificia. Favet hîc autem* Colao, *ea quæ communis eſt toti Imperio , vocis utriuſque acceptio : favent item multi Priſcorum textus & hic præcipuè, quem modò explanamus, ubi diſtinctè Philoſophus eos & eorum operationes definit, atque ea tribuit illis, quæ nonniſi ſpiritibus intelligentiâ præditis tribui queant : favet denique tot ubique Templorum , tot quoque rituum & ſacrificiorum, quæ dictis* quèi-xin *ab omni ævo dicata ſunt communis uſus. Quis enim non explodat poſteriorum temporum Interpretes dum per* quèi-xin *intelligi volunt duarum qualitatum* Yn *&* Yâm, *id eſt frigidi & calidi ſeu perfecti & imperfecti naturales operationes , vel earumdem remiſſionem & intenſionem & nihil amplius ; Ecquis enim ſine rubore auſit dicere meras has qualitates materiales & inanimes tot tantiſque honoribus, ſacrificiis atque jejuniis coli debere, ab iis exaudiri ſupplicum preces ac vota, & quæ ex virtute fiant approbari , damnari verò quæ cum vitio negligentiaque conjuncta ſunt ? Quid quod hoſce ſpiritus incorporeos paſſim vocant, veſtigium ſui nullum relinquere humanis ſenſibus aſſerunt, rationem item loci aut menſuræ , ſicut corpora, habere negant ? Quamvis autem non deſint qui per duas illas voces intelligi volunt unicum numen ſupremum eò quod in libris officiorum & alibi modo nominetur* cœli ſpiritus *modo* cœli terræque ſpiritus , *modo* ſupremus ſpiritus, *modo* ſpiritus, *vel* ſpirituum ſupremus Imperator, *modo* ſupremi Imperatoris ſpiritus, *plerumquè tamen hîc agi videtur de ſpiritibus illis ſeu intelli-*

gentiis quos Deus tuendis & conſervandis rebus creatis ſeu præſides & adminiſtros conſtituit, quos alibi Interpres vocat Xámtí chi xîn, *id eſt* ſupremi Imperatoris clientes & ſubditos *qui Planetis & reliquis Aſtrorum, qui Elementorum nec non regionum rerumque ſublunarium curam habeant : ſic enim diſerte* l. Xu-kim p. 1. f. 12. *de* Xún *Imperatore ſimul & Legiſlatore refertur, quod quoties luſtraret Imperium* ſacrificabat ſupremo *cæli* Imperatori, *dein ritu inferiori* litabat ſex Principibus ſpiritibus *videlicet 4. tempeſtatum anni, frigoris & caloris, Solis, Lunæ, 5. Planetarum præſidibus, exinde* tamquam longiùs à ſe remotis litabat montium & fluminum ſpiritibus, *denique* litabat circumquaque diffuſæ multitudini ſpirituum. *Quin & libro 3. Officiorum f. 67. ſic habetur* : Imperatores *(qui immolanda ſuo tempore animalia ali jubebant per centum hoc eſt omnes Imperii urbes)* Mandabant populo ut nemo eſſet qui non omnino exereret ſuas vires ad honorandum magni cæli ſupremum Imperatorem, celebriorum *inſuper* montium & majorum fluminum & quatuor regionum terræ ſpiritus ut pro populo flagitarent felicitatem, *ſed proſequamur textum & expoſitionem.*

§. 2.

DOcet *Confucius* ineſſe ſpiritibus ſuprà memoratis vim quamdam prorsùs eximiam & ordinis ſuperioris ; quia cùm res omnes corporeæ cadant ſub ſenſum, ſoli ſpiritus hunc fugiunt. Verum quidem eſt, inquit, quod viſu percipimus illos qnodammodò, quatenus in effectis ſuis identidem ſe produnt ; ſed tamen reverâ non videmus. Rursùs auditu percipimus illos quodammodò dum contemplamur tot effectuum qui ab illis procedunt tam concordem diſcordiam & quaſi harmoniam ; ſed ipſos tamen non audimus ; denique adeò intimè ſociantur & incorporant ſe ſe, ut ita dicam, rebus omnibus ; aut *(ut alii explicant)* exercent operationes ſuas circa res omnes ſic, ut res non poſſint eos à ſe dimittere ; ſeu, nequeant conſiſtere ſine eorum directione.

§. 3.

ATque hæc eſt cauſa, cur ſpiritus efficiant, ut orbis homines quibus eſt à naturâ indita gratitudo, abſtineant identidem ſeſe præcipuè quidem à vitiis ; & ut animus ſit purus ac mundus ; corpus item ſplendidiore habitu adornatum ; ut ſic eâ quâ decet reverentiâ offerant ſacrificia quò tempore dum contemplantur illam ſpirituum multitudinem, velut mare quoddam, omnia implentem ; ita eos venerantur ac ſi aſſiſterent ipſis supernè, ita quoque reverentur ac ſi adſtarent ipſis ad lævam & dextram.

p. 2. §. 1.

COnfucius authoritate libri *Xi-kim* dicti probat hanc illis deberi reverentiam. Oda ſic ait : An ſpiritus adveniant & appropinquent ſacrificantibus, eorumque vota ſuſcipiant, non poteſt facilè conjici

nedum determinari; magis ne verò determinari poterit ſi negligenter colantur, & in eorum obſequio homines langueſcant? Seu ſi hi qui omni cum veneratione iis ſacrificant, nequeunt eorum præſentiam facilè percipere, quantò minùs percipient ii qui oſcitanter ac remiſsè & cum tædio illos colunt?

§. 2.

HÆC ſpirituum tam arcana ſubtilitas, nec minor per effectus ſuos manifeſtatio, quamvis ſpiritus in ſe adeò occulti ſint; uſque adeò clara eſt, ut revera tamen non poſſint occultari; ita planè ſe res habet.

Quamvis pateat exiſtentia ſpirituum ex ipſomet textu & mente Philoſophi; juvat tamen hoc loco quid & ipſe Cham-*colaus de ſpiritibus ſentiat (utique ex mente ipſius Philoſophi) ipſiuſmet verbis Lectori declarare. Sic autem ait quod* ſint ſpiritus, utique verè eſt hoc è ratione; *nam* perpetuo motu operantur in hoc cæli & terræ medio, & exercent pro officio ſuo illam beandi probos, & affligendi improbos poteſtatem*:* ideò ipſorum *(ſcilicet ſpirituum)* agilitas, & intelligentia apparet ac clarè ſe manifeſtat, & nunquam poteſt occultari. Revera ſic eſt. *Mirificè favet huic Interpreti Interpres alter, paris cum Colao authoritatis; & ipſe* Cham *dictus, cognomento* tûm-ço *: hic autem in vigeſimâ circiter editione Commentariorum ſuorum in modò explanatam* Confucii *ſententiam ſic ſcribit*: *Vox illa* Chîm ſignificat ſpirituum veritatem. Et ſenſus eſt: revera dantur iſti ſpiritus. *Voces illæ*, pú cò yèn, id eſt manifeſtum eſt, ſeu celari aut negari non poteſt. *Sic ille.*

f. 12. p. 1. §. 1.

HIC & deinceps *çú-su*, ut explicet latitudinem ingenitæ omnibus rationis quoad uſum, Avi ſui verba affert de Priſcorum Regum virtutibus; ac primo quidem de illuſtri Imperatoris *Xún* erga parentes ſuos obedientiâ. *Confucius* ait: *Xún* Imperatoris illius ô quàm magna fuit obedientia! Virtute fuit ſanctus; quo & factum eſt ut tanti filii parentes ubique celebrarentur. Dignitate fuit cæli filius, id eſt Imperator: hæc verò dignitas ad parentes quoque certâ ratione tranſivit; &, ſi de opulentiâ agamus, obtinuit quidquid quatuor maria *(ſic orbem ſibi notum Sinæ declarant)* intrà ſe complectuntur. Has item opes in parentum cultum planè regium nec non delicias eorumdem pius profundebat. In aulis parentalibus regio de more & apparatu defunctis majoribus parentabat, quem morem filii quoque ac nepotes conſervarunt: Hoc autem modo ea tam illuſtris & Regia dignitas in familia ipſius diu perſtitit; & à poſteris viciſſim tanti Avi memoria, præſertim in parentalibus officiis ac ritibus, perpetuò conſervata fuit.

Non offendat, Lectorem vox Xím *ſeu* Sanctus; *non enim hic aliud (uti*

(uti in lexicis videre eſt) ſignificat quàm eximiè ſapientem & intelligentem, *vel* gîn chi ché, *id eſt*, *hominis ſummum ad quod homo ſuis viribus poteſt pertingere.*

§. 2.

IDEO magna illius virtus, non caſu, ſed deſtinato haud dubiè conſilio, obtinuit ſuam illam à cælo dignitatem, ſeu Imperii coronam, virtutis præmium: item haud dubiè obtinuit ſuos tam amplos cenſus & immenſas opes illas quas ambit Oceanus: haud dubiè obtinuit ſuum illud toto orbe tam celebratum nomen famamque tantam: haud dubiè denique obtinuit illud dulce præmium longævæ ætatis; proprium ſcilicet præmium filialis obedientiæ, quam paulò ante deprædicavit.

Et verò vixit Xún *Imperator annis 100. primùm quidem ab agro & ſtivâ vocatus ad Imperii per 8. & 20. annos ſocietatem ab ipſo* Yao *Imperatore; qui deinde moriens, cùm ſuum ipſius filium* Tan-chu *dictum ab adminiſtratione repuliſſet, non in alium quam in ipſum* Xún *Imperium reſignavit: quod ab hoc inde per annos 50. feliciter adminiſtratum fuit: Ut planè videatur Deus Sinis etiam contuliſſe, quod, quicunque honoraſſent patrem & matrem, in lege ſcriptâ promiſerat. Quod, ne quis putet à nobis ex uno tantum ſucceſſu temerè mox affirmari, juvat referre quem fructum pietatis ſuæ* Vù-vâm *quoque familiæ tertiæ conditor & Imperator aliquando perceperit. Ægrotabat, uti memorant officiorum libri, hujus avus* Vâm-ki *qui Regulus tunc erat; miniſtravit ægrotanti* Vên-vâm *filius cum incredibili ſedulitate & vigilantiâ, maximâque tenerrimi amoris & obſervantiæ ſignificatione. Succeſſu deinde temporis, cùm* Vên-vâm *quoque, primæ inter Regulos dignitatis, jam ſenior langueret, adfuit ei ſimiliter* Vù-vâm *filius, & Patris erga avum pietatem imitatus, aſſiſtere ægro diu noctuque, famulari, quidquid excogitare poterat obſequii ſolatiique præbere, uſque eò ut nec cibo ſe reficeret niſi cum cepiſſet hunc pater, neque antequam hic indormiſceret, quieti ſomnoque traderet defeſſum corpus. Convaleſcebat hæc inter ſenior; & pius filius pluſculum fortè ſomno tribuerat. Quæſivit igitur ex eo pater, num quod ei ſomnium nocte iſtâ contigiſſet; cui* Vú-vâm: *planè (inquit) ô Pater! & quidem ipſiuſmet* Xâm-tí *ſpecies auguſtiſſima mihi per ſomnium oblata fuit: faciebat autem ſpem mihi* cæli Imperator *obtinendi novem* Lim, *id eſt, novem annorum decades. Tum Pater*: tu novem decades annorum nonagenarius ſenex aliquando numerabis: mihi centum ætatis anni parati ſunt: ſed age, tres meis demantur, qui tuos augeant, fili mi. *Res fuit admiratione digna, (ſi tamen libris Officiorum credi poteſt) prorsùs ut ita dictum fuerat, evênit: nam* Vên-vâm *natus annos ſeptem & nonaginta vivere deſiit;* Vù-vâm *tertio & nonageſimo ætatis ſuæ anno; utrumque verò ſuperavit hujus frater,* Cheu-cum *di-*

ctus, utpote centenarius, ſingulari ſapientiâ, & filiali quoque obſervantiâ commendatiſſimus Princeps.

§. 3.

ETenim cælum in productione rerum haud dubiè accommodat ſe ſe, & attemperat earum diſpoſitionibus, & his conformia dat incrementa, ſuoque res influxu fœcundat; adeoque quas plantas invenit aptis locis atque temporibus rectè conſitas benignè fovet ac vegetat humore ſuo & calore; quas dejectas & marceſcentes reperit, eodem arefaciens calore prorsùs diſſipat ac deſtruit. Ita etiam cælum ſeſe accommodat naturæ & ingenio ſingulorum; bonos erigit atque ornat, ut patuit in hoc Principe *Xûn*; improbos verò abjicit & perire ſinit..

§. 4.

ODA ait: O omnium encomiis laudandum, jubiliſque extollendum virum perfectum! O quàm magnificè reſplendet ejus præclara virtus! Quæ populi ſunt tribuit populo, & quæ magiſtratibus competunt tribuit magiſtratibus. In omnes derivat virtutes ſuas, adeoque de omnibus bene meretur. Ideò nimirum ampliſſimos recipit cenſus (*Imperium denotat*) à cælo: conſervat ac fovet Imperium; adeòque aliis atque aliis beneficiis à cælo dimanantibus, boniſque omnibus cumulatur; & in longam poſteritatem amplificatur.

§. 5.

IDEO (*concludit Philoſophus*) magna virtus procul dubio obtinet à cælo Imperium.

p. 2. §. 1.

COnfucius excurrens hic in laudes Regum *Vên-vâm* & *Vù-vâm* ſic ait: Qui expers mœroris ſemper fuit (rarâ Regum felicitate) is ſolus fuit *Vên-vâm*: quia nimirum Regulus *Vâm-ki* fuit ei Pater, à quo tam præclarè inſtitutus fuit; & quia Imperator *Vu-vâm* fuit ei filius, patri, avoque tam ſimilis; quæ pater piè ac feliciter orſus fuerat, filius majori etiam cum felicitate in annos plurimos pertexuit. Fundavit enim hic tertiam familiam Imperatoriam *Cheu* dictam, quæ præ reliquis omnibus familiis diutius ſtetit, annis ſcilicet 874. triginta quinque Imperatoribus illuſtris.

§. 2.

IMperator *Vu-vâm* heroïcis ſuis virtutibus propagavit proavi ſui *Tai-vâm*, & avi ſui *Vâm-ki*, & patris ſui *Vên-vâm* auguſtam ſtirpem. Semel dumtaxat arma militiaria induit, ut exigeret meritas pœnas de impiiſſimo *Cheu* tyranno (fuit hic ſecundæ familiæ *Xam* poſtremus) & hoc ſubacto obtinuit *Imperium* hortatu, vel impulſu potiùs octingentorum diinaſtarum totiuſque populi; ejus autem perſona ad hoc faſtigium evecta nequaquam amiſit acceptam à majoribus totòque orbe illuſtrem ac celebratam virtutum & meritorum fa-

mam. Dignitate fuit *Imperator* : At ſi de opulentiâ agamus , poſſedit quidquid quatuor maria intra ſe continebant: neque minor fuit illius pietas; quippe in avitis majorum aulis, iis parentabat magnificentiâ & ritu Imperatorio : quem morem filii ſui ac nepotes conſervarunt totâ deinceps poſteritate propagante in perpetuum glorioſam memoriam Majorum ſuorum & proſapiæ regiæ.

De hujus illuſtri proſapiâ multa perhibent Annales Sinici : Siquidem ordiuntur illam ab Imperatore Hoâm-ti (*qui cæpit imperare anno ante Chriſtum 2697.*) *perpetuâ quadraginta generationum Serie ; quarum tam nomina quàm cognomenta accuratè recenſent. Porrò inter* Hoâm-ti *&* Vù-vâm *anni 1574. effluxêre : Rursùs ab hoc non tantum eadem ſtirps, ſed & dignitas ſimul Imperatoria in filios ac nepotes per annos 874. propagata fuit. Ex quo conficitur, Domûs illius nobilitatem, fortè nulli Europæarum vel Aſiaticarum ſecundam, annis 2447. ſibi conſtitiſſe : primò quidem cum Regulorum & deinde cum Imperatorum titulo ac dignitate : conſule tabulam genealogicam Sinicæ Monarchiæ.*

f. 13. p. 1.

HIC & deinceps oſtendit *Confucius*, quomodo *Vu-vâm*, & hujus frater *Cheu-cum* & ſervarint ipſi, & ad poſteros ſuos tranſmiſerint debitum cultum & reverentiam ergà defunctos majores, ſervando luctûs, exequiarum, & ſepulturæ, ſimulque officiorum ac rituum debita tempora, ordinem, & apparatum. Et hic quidem erat filialis obedientiæ apex, ob quam ſibi omnem felicitatem à cælo promittebant. *Vu-vâm*, inquit *Confucius*, jam ſenior, octogenario major ſcilicet, ſuſcepit imperium; adeoque, cùm tantùm ſeptem annis imperarit, non potuit leges ac ritus ita ſtabilire ut non eſſet periculum ne denuò negligerentur & in oblivionem irent; quare cùm filium Imperii hæredem relinqueret, *Chîm-vam* dictum, tredecim annorum puerum, *Cheu-cum* hujus tutor ſimul & patruus extremam rei tantæ impoſuit manum, & adimplevit Parentis ſui *Vén-vâm*, & fratris ſui natu majoris *Vu-vâm* virtutes ac ſtatuta, poſthumo Regulorum titulo ornans Proavum *Tái-vam*, & Avum *Vâm-kí*, vel (*ut alii exponunt*) *Cheu-cum* adimplevit *Vén-vâm* & *Vu-vam* virtutes : Nam aſſiduè & ipſe ſibi & pupillo revocabat in memoriam familias Regias, virtuteſque Proavi *Tái-vam*, & Avi *Vam-ki* Regulorum; numerando per mille & amplius annos perilluſtris familiæ ſeriem à *çu can* uſque ad ipſum *Héu-cie*, qui familiæ Princeps & caput fuit, & filius quarti Monarchiæ Imperatoris, *Tí-co* dicti, ex prima Reginâ *Kiam yvén* dictâ : Erat autem *Tí-co* nepos ſecundi Imperatoris cui *Xaò-haó* nomen : Porrò *Xaò-haó* filius erat celebris illius *Hoâm tí* flavi Imperatoris ex matre *Luîj-çù* dictâ. Itaque ſolemniùs auguſtiuſque parentabat defunctis majoribus juxta *Imperatorum* ritus, impertiens eos ſua ipſius dignitate; qui ritus deinde abiit in

uſum apud omnes Reges & Imperatores Sinarum; ut quiſque ſcilicet ſuâ ipſius dignitate impertiret Majores ſuos defunctos, quamvis hi illam non habuiſſent in vitâ. Hi itaque erga Majores ritus propagati ſunt ad *Regulos* & ad *Magnates* Imperii, *Tá-fu* dictos, uſque ad literatos; ac tandem ad privatos homines: omnes enim juxta ſuum quiſque ſtatum, & ordinem quem obtinebant, in hoc officiorum genere procedebant. Atque adeò ſi Pater fuiſſet unus ex *Magnatibus* ſeu Magiſtratibus Regni, & filius eſſet dumtaxat literatus, ſepeliebat hic Patrem cùm ritibus *Magnati* debitis; ipſe verò ei parentabat pro ſuo literati aut Doctoris gradu: Contrà, ſi Pater fuiſſet literatus, filius autem eſſet ex *Magnatibus*, tum filius ſepeliebat patrem ut literatum, ſeu ritu literatorum, parentabat autem ut *Magnati*, eamdem cum ſuâ dignitatem Patri licet mortuo impertiens honoris causâ. Utriuſque ritûs rationem hanc afferunt; quia dignitas Patris ſequitur mortuum uſque ad ſepulchrum; at verò quæ ei fiunt parentalia, ſive quæ offeruntur munera pertinent ad reditus & facultates, ſeu ad ſtatum viventis filii; qui ſi pauper pauperis more, ſi Rex Regis more Parentibus ſuis parentabat. Quod verò ad luctum pertinet: unius anni luctus (*quem declarant, non atri, ſed albi coloris veſtitu funebri*) in morte fratrum aut patrui, tantùm pertingebat ab infimâ plebe uſque ad *Magnates*. In obitu autem Patris, aut Matris, *triennii* luctus pertingebat ad ipſum uſque *Imperatorem*: Et in hoc Patris ac Matris triennali luctu non habebatur diſtinctio nobilis ab ignobili, ſed una eademque erat omnium ratio: quia quæ parentes promeriti ſunt de filiis, & quæ filii viciſſim debent parentibus, ſunt in omnibus paria, & eodem pretio æſtimanda.

Triennalis hic luctus ideò ſervabatur, quia proles totidem annis lactari ſolet, ac gremio Parentum foveri. Maritus trimeſtri tantùm ſpatio defunctam Uxorem lugebat; at verò defunctum Maritum lugebat Uxor per triennium; & hæc quidem conſuetudo hodieque toto Imperio ſervatur à Sinenſibus.

p. 2. §. 1.

APplaudit obedientiæ modò deſcriptæ *Confucius* dicens: Imperatoris *Vu-vam*, & ejus fratris *Cheu-cum* horum ô quam latè propagata eſt obedientia.

Juvat hic paucis exponere, cujuſmodi fuerit politicæ gentis hujus, publicæ pacis & quietis admodùm ſtudioſæ, de hac virtute ratiocinatio. Sic ergò diſſerebant: Si Rex amet & colat parentes ſuos, non poterit his non dare operam ut & ſubditi ad ſuum Regis exemplum colant quoque & ament parentes ſuos; quiſquis enim virtutem amat, eam nulli non ineſſe deſiderat, tunc quidem maximè quando ipſius intereſt virtutem ineſſe aliis; intereſt autem Regis; fruſtrà quippe Rex ſperat ſubditos parituros eſſe ſibi, qui

qui parentibus parere detrectant. Sed hoc ut ſuaviùs feliciùſque Rex perficiat, non poterit non præ ſe ferre benevolentiam paternæ ſimilem ergà omnes; adeòque erit illi procul dubio curæ ne quemquam ſuorum tractet inclementiùs: Libenter enim hunc ſequimur & imitamur à quo putamus nos diligi; quod ſi hoc aſſequatur, ut ſuo Regis exemplo omnes Parentibus ſuis obediant, jam ei quoque omnes tanquam communi populorum Parenti morem gerent; ſic ut in ipſo quidem pareant juſtitiæ, in illis autem obſequantur naturæ. Nunc autem cùm à cœlo coronæ & Imperia nobis veniant; ſiquidem ſubditi Regis ſui mandatis pareant, multò magis cœlo ipſi velut omnium ſupremo parenti obtemperabunt: cœlum verò nequaquam præmio ſuo fraudabit virtutem tantam: hinc ergò alia ex aliis bona largè manabunt: pax & concordia vigebunt; atque potenti florentique Imperio ſummi pariter infimique ſub Principe ſuo, veluti fratres in opulentâ rectèque inſtitutâ domo ſub ſuo patre-familias, quietam jucundamque vitam agent. Ex hac ſapienti Priſcorum ratiocinatione Auctor facilè intelliget, quàm conſentanea rectæ rationi, & quam remota ab omni impietate fuerint Sinarum dictamina politica.

§. 2.

PRoſequitur *Confucius*: Hi namque obedientiſſimi Principes *Vû-vâm* & *Cheu-cum* præclarè valuerunt proſequi majorum ſuorum voluntatem: inſuper præclarè valuerunt enarrare atque amplificare majorum ſuorum illuſtria facinora ad æternam poſterorum memoriam & imitationem.

§. 3.

ILLI autem Vere & Autumno (nec minus tempore Brumali & Æſtivo) adornabant ſuorum avitas aulas: aptè diſponebant ab iis relicta antiqua vaſa & inſtrumenta, cujuſmodi erant purpureus *enſis*, ſeu enſis cum vaginâ ſuâ purpureâ; cœleſtis Sphæra: in fluvio *Hoam hô* conſpecta mappa à *Fo hi* deſcripta; ſtemmata Gentilitia, & gemmis adornata inſignia ejus, quâ functi erant, dignitatis; conditorum Imperii magna documenta tabulis exarata. Item exponebant aureas eorum togas ac veſtes, quibus veſtiebant adornabantque Avorum tumbas ſepulchrales: denique offerebant illius temporis Edulia, ſeu ea quæ præſens illius anni tempeſtas ſubminiſtrabat, quæ ab ipſo Imperatore honoris cauſâ, & in beneficiorum à majoribus acceptorum memoriam offerebantur.

f. 14. p. 1. §. 1.

COnveniebant Filii ac Nepotes in aulas ſuas gentilitias & parentales, & in his quidem aulis determinatus erat ritus: *quapropter* ſervabatur inter illos ordo tàm aſſiſtentium ad lævam, quàm aſſiſtentium ad dexteram: item ſervabatur ordo dignitatis, *quapropter* & fiebat diſtinctio nobilium & ignobilium: rurſùs ſervabatur ordo officiorum; *quapropter* erat diſcrimen Sapientiorum; ſeli-

gebantur enim è multis ii qui ſapientiâ & virtute cæteros vincebant, ut ſuo illo munere ritè fungerentur. Deinde verò cùm omnes cujuſcunque familiæ peractis jam ritibus ſe mutuo invitarent ad vina & epulas; tum inferioris ordinis, ſeu ætatis, Ex. gr. minores natu miniſtrabant vina natu majoribus ob reverentiam his debitam; quo fiebat ut officiorum ſolemnitas quadantenus perveniret etiam ad inferiores & ignobiliores. Finitis hiſce communibus epulis, diſcedebant omnes qui erant alterius familiæ; & ſolùm epulabantur ejuſdem familiæ, ſeu nominis, conſanguinei; hi autem non ordine dignitatis, ſed canitiei, id eſt, ætatis, conſidebant; *adeoque* ſolùm ordo ac ratio dentium, (*ſeu ætatis*) habebatur, ſenioribus Principem locum obtinentibus.

§. 2.

DEnique dicti duo Principes *Vu vam* ſcilicet & *Cheu cum*, conſtanter deceſſorum veſtigiis inſiſtentes proſequebantur ſuorum dignitatem, quam in vitâ tenuerant, aut certè quæ mortuis acceſſerat: atque ita cum in avitis Aulis, tabellas *Paî Quéi* dictas, ſeu Avorum ſtemmata exponerent, eas pro ordine cujuſque dignitati debito diſponebant: item exercebant eorum, majorum inquam, ritus; canebantque eorum muſicam, ad quam choreas agebant juxtà ordinem dignitatis; ea venerabantur quæ ipſi olim majores in pretio & honore habuerant: ea amabant item, quæ ipſi dilexerant; ſcilicet poſteros, ſubditos, populum, &c. Denique ſerviebant modò mortuis ſicut ſervierant viventibus: Rursùm ſerviebant olim mortuis eo modo ac ſi ſervirent iiſdem ſalvis adhuc & ſuperſtitibus: Atque hic ſcilicet erat obedientiæ apex.

Ex plurimis & clariſſimis textibus Sinicis probari poteſt legitimum prædicti axiomatis ſenſum eſſe quod eadem intentione & formali motivo Sinenſes naturalem pietatem & politicum obſequium erga defunctos exerceant, ſicuti erga eoſdem adhuc ſuperſtites exercebant, ex quibus & ex infrà dicendis prudens Lector facilè deducet, hos ritus circà defunctos fuiſſe merè civiles, inſtitutos dumtaxat in honorem & obſequium Parentum, etiam poſt mortem non intermittendum; nam ſi quid illic divinum agnoviſſent, cur diceret Confucius, *Priſcos ſervire ſolitos defunctis, uti iiſdem ſerviebant viventibus? Niſi fortè quis dicat, filios parentibus etiamnum vivis detuliſſe honores divinos; quod apud Sinas inauditum eſt. Certè qui gentis hujus politicum regimen in priſcis ejuſdem monumentis expreſſum attentius examinârit, erit, quod ſuſpiciat inventum illud tam ſuave continuandæ gratitudinis & obſervantiæ à filiis & nepotibus, quoad vivunt, ergà defunctos majores ſuos: Etenim hoc exemplo moventur admonenturque filii ad obedientiam vivis parentibus præſtandam, quam vident ab iiſdem erga mortuos progenitores tam piè conſtanterque præſtari. Præſtantur autem vivis hæc officia longè operoſiùs illo in primis*

die qui parentum natalis eſt, & anni Principium : planè diceres Numen aliquod adorari, tam ſingularis obſervantiæ reverentiæque ſignificatio quâ proſtrati in terram liberi patrem ſuum matremque juxta ſedes ſuas tunc conſiſtentes adorabundi venerantur : Appenſis hinc inde majorum ſuorum ad proſapiæ ſuæ oſtentationem imaginibus cum titulis quoque & inſtrumentis dignitatis aut præfecturæ ſi quam fortè viventes obtinuerant, qui apparatus appoſitâ quoque bellariorum menſâ in aulâ hoſpitum adornatur primis anni calendis quando ſalutandi gratiâ præfecti aliique eò conveniunt honoremque & reverentiam primum exhibent ejus, quem inviſunt, majoribus vitâ functis, cui mox reciprocam reverentiam cum actione gratiarum herus exhibet. Sed hæc alibi copioſè diſcuſſa ſunt, nunc ad textum revertamur.

p. 2. §. 1.

Confucius volens innuere, *Vu-vam* & *Cheu-cum* fratres pulcherrimam gubernandi rationem aſſecutos eſſe, dicit, quod is qui Cælo in primis, ac dein progenitoribus ſuis debitum pietatis officium perſolverit, cum omni felicitate Imperium ſit adminiſtraturus. *Kiao*, erat id quod Cœlo, adeoque in rotundo colle offerebatur : *Xé* verò, erat id quod terræ, offerebatur, adeoque in loco paluſtri & quadrato (quod opinarentur terram eſſe quadratam) Ab his admodùm diverſa erant parentalia, quæ majoribus offerebantur, per duas voces *Tí Cham* hîc denotata *Tí*, erat id quod ſemel intrà quinquennium ſolemniori cum ritu Majoribus ſuis offerebat Imperator : *Cham*, erant quæ per quatuor anni tempora iiſdem obibant parentalia. Sic igitur *Confucius* ait : Sacrificiorum cæli & terræ ritus & officia erant id, quo colebant dumtaxat cæli ac terræ ſupremum Imperatorem, qui duabus litteris *Xám tí* aptè admodùm ac literaliter ſignificatur. Regiæ majorum aulæ ritus & officia, erant id, quo poſteri Reges debita perſolvebant honoris obſequia ſuis defunctis majoribus. Qui ergò clarè intellexerit, & expleverit ſacrificiorum *Kiao xé* ritus ſupremo cæli terræque Imperatori debitos : qui item probè noverit *Tí cham* rationes, & ritè perſolverit officia majoribus debita, nonne profectò tàm facilè ei erit regnum rectè moderari, quàm eſt ſuæ manûs palmam aſpicere?

Hic locus illuſtris eſt ad probandum ex Confucii *ſententiâ unum eſſe primum principium; nam cum dixiſſet eſſe duo ſacrificia, cæli & terræ, non dixit, ad ſerviendum cælo & terræ, nec ad ſerviendum cæli & terræ diſtinctis numinibus, ſed ad ſerviendum ſuperno ſeu ſupremo Imperatori qui eſt Deus, quamvis* Chuhi *commentator Atheopoliticus perperam dicat deeſſe numen terræ, & brevitatis causâ in textu omitti; quod commentum eruditè refutat P. Matthæus Riccius aliique Doctores Chriſtiani. Verum hunc locum adeò illuſtrem alioſque hujuſmodi afferemus cùm alibi quid*

nomine cœli & Xám-tí priſci Sinenſes intellexerint, fuſius diſputabimus.

§. 2.

REgni *Lù* Rex, *Ngai cum* dictus, quæſivit ex *Confucio* de regimine, ſeu de rectâ gubernandi ratione.

§. 3.

COnfucius hic & in ſeq. reſpondet: Principum *Ven-vam* & *Vu-vam* regimen ac recta gubernandi ratio non eſt longè quærenda, fusè refertur in tabulis ligneis, & cannis paluſtribus (harum cortex pro papyro ipſis erat) ſimiles viri, & illius temporis Principes, ſi modo exiſterent, ſeu, ſi Reges nunc ſimiles illis eſſent virtute & ſapientiâ, mox ipſorum præclarum regimen etiam reſurgeret: quia verò ſimiles viri jam interierunt, jam & eorum regimen ſimul interiit. Legum enim priſcarum meræ tabulæ ſunt veluti currus ſine Aurigâ.

f. 15. p. 2. §. 1.

HOminum virtus, ſeu Regis ſimul & ſubditorum unita mens ac virtus, expeditum reddit regimen, id eſt, promptam facilemque reddit rectam gubernationem; quemadmodum terræ benè cultæ virtus productiva accelerat incrementa plantarum. Ejuſmodi itaque regimen eſt inſtar fuviatilium cannarum, quæ ad fluenta conſitæ citò feliciterque præ reliquis plantis excreſcunt.

§. 2.

ENimverò optima adminiſtrandi ratio (ut erat illa Regum *Ven-vam*, & *Vu-vam*) pendet ab hominibus, quibus à Rege hoc munùs creditur; ſeligere verò hos homines pendet à bonâ compoſitione & normâ perſonæ regiæ, quæ exemplar reliquorum ſit oportet: compoſitio autem perſonæ Regiæ pendet à rationis regulâ illâ univerſali, per quam queat diſcernere bonum à malo, ut hoc rejiciat, illud ſeligat, & unicuique quod ſuum eſt cum fide & æquitate tribuat: Perficitur verò dicta regula per ſolidam illam animi virtutem & amorem pietatemque univerſalem erga omnes *Gîn* dictam.

§. 3.

ILLE autem amor & pietas univerſalis, non eſt quid extrinſecum homini, ſed eſt ipſemet homo, ſeu, hominis naturæ proprium quid atque innatum, dictans omnes amandos eſſe; atque adeò amare, hominis eſt; attamen præ cæteris amare parentes, eſt ejus præcipuum ac primarium munus, à quo deinde ad reliquos amandos gradum facit. Ex hoc item amore oritur juſtitia illa diſtributiva, quæ eſt ipſamet convenientia; atque adeò juſtum eſſe, æquitatatis eſt, & quamvis ea in hoc ſita ſit, ut unicuique quod ſuum eſt tribui velit, tamen præ reliquis colere ſapientes & probos, hos promovendo

promovendo ad dignitates & munia publica, eſt hujus quidem juſtitiæ præcipuum munus. Hoc in amandis parentibus & magis aut minùs propinquis diſcrimen, & in colendis iis, qui magis aut minus ſapientes ac probi ſunt ordo, ab officiorum harmonicâ quadam ratione ſeu ſymmetriâ naſcitur; ſecundùm quam ſymmetriam, utpote commenſuratam cum cœli ratione, res omnes diriguntur. Agit nimirum hoc loco Philoſophus de communi quadam, ſed merè humanâ charitate, *Gîn* dictâ, quæ ad totius generis hominum conciliationem & conſociationem colendam tuendamque ſpectat; cujus adeò nexu vinculoque mortales pro ſuo cujuſque gradu & conditione vel arctiùs vel laxiùs inter ſe mutuò vinciuntur.

p. 2. §. 1.

PRo hujus loci explanatione, cùm neque cum antecedentibus neque cum conſequentibus cohæreat, remittit Interpres Lectorem infrà f. 18. p. 2. §. 3.

§. 2.

CUM igitur recta gubernatio pendeat à Viris ſapientibus; ſeligere autem Sapientes ſpectet ad virtutem perſonæ Regiæ; ideò ante omnia perfectus Rex omnino non poteſt non rectè excolere propriam perſonam. Primò per rationis normam univerſalem & amorem ergà omnes; ex quo ſcilicet reliqua pendent. Quod ſi ſeriò meditetur excolere perſonam propriam per dictum illum amorem univerſalem, quandoquidem inter homines primum locum obtineant parentes, non poterit non ſervire parentibus, & hos præ aliis amare. Cùm verò ille ipſe amor, ſeu virtus à parentibus dimanet ad reliquos homines (eſt enim amor univerſalis) ſi Rex ſeriò hoc meditetur ut ſerviat parentibus, non poterit tandem non cognoſcere reliquos homines, & hos inter, qui aliis virtute ſapientiâque præcellunt, ut hos ſibi & Regno ſeligat adminiſtros. Quod ſi ſedulò meditetur cognoſcere homines, fieri non poterit ut non habeat perſpectum Cœlum. Vel, Cœli rationem omnibus inditam; quæ ſcilicet dictat, excolendam virtutibus perſonam, colendos parentes, honorandos probos ac ſapientes, venerandum denique Cœlum, à quo indita eſt homini recta ratio; quæ eſt virtutum omnium Principium ac radix.

§. 3.

DEclarat hìc *Confucius*, quinque univerſalium Regularum praxim dependere à tribus virtutibus Cardinalibus: harum autem virtutum efficacitatem pendere ab unica animi ſoliditate ac veritate. Totius (inquit) orbis univerſales & obviæ Regulæ ſeu viæ ſunt quinque: Ea verò quibus practicè exercentur illæ ſunt tria. Quinque Regulæ ſunt videlicet, 1. Regem inter & ſubditum juſtitia: 2. Parentes inter & filios amor: 3, Maritum inter & uxorem

debita à reliquis diſtinctio, ſeu fides conjugalis: 4. Fratres majores natu inter & minores ſubordinatio: 5. Denique mutua quæ amicos inter ſunt concordiæ ac conſuetudinis officia. Hæ quinque ſunt orbis hujus generales viæ ac regulæ. At verò prudentia in diſcernendo bonum à malo; amor quidam univerſalis ergà omnes; & fortitudo in proſecutione boni & fugâ odioque mali, tria hæc ſunt orbis generales ſeu Cardinales virtutes, per quas perfici debent quinque Regulæ: Id verò, quo exercentur tres iſtæ virtutes eſt unum quid; ſeria nimirùm & vera cordis ſoliditas, veritas, & rectitudo; nam ſi ex ficto & fallaci corde dictarum virtutum una procedat, ea profectò non erit virtus cenſenda, ſed vitium.

f. 16. p. 1.

SIVE quis naſcatur (inquit *Confucius*) Sciens, id eſt, ſi quis inſtructus fuerit ingenio tam celeri & perſpicaci à naturâ, ut abſque Magiſtro per ſe prædictas regulas intelligat; ſive quis, brevi & moderato uſus ſtudio, illas diſcendo ſciat; ſive quis diuturno ſtudio & cum improbo labore eaſdem ſciat; ubi hi pertigerunt ad ipſam ſcientiam, ſeu prudentiæ virtutem, una eſt tandem eademque in omnibus, tametſi alii citiùs, alii tardius eam ſint aſſecuti. Rursùs inter homines ſive quis ſortitus animam bonam ſpontè & quietè veluti naturaliter operetur; ſive quis ob lucrum ſeu utilitatem virtutis & cupiditatem quamdam operetur; ſive quis nactus indolem minùs facilem violentè operetur ut tandem aſſequatur virtutem amoris univerſalis; tametſi, inquam, in operis exercitio aliis ſit facilitas quædam aliis labor & difficultas, tamen ubi omnes jam pertigerunt ad ipſius exercitii terminum, & complementum operis in quo demùm ipſa ſe quoque prodit fortitudo, hoc ipſum in omnibus unum quid idemque erit opus.

p. 2. §. 1.

C*Onfucius*, ut oſtendat, omnes, ſi modò velint, poſſe ſic proficere ut tandem propè abſint à dictis virtutibus, prudentiâ ſcilicet, amore & fortitudine, ait: quamvis rudis ſit quiſpiam, ſi tamen amet ardeatque diſcere, nec fatigetur in ſtudio virtutis, jam is appropinquat ad prudentiam: ſi quis amore privato ſui ipſius adhuc quidem implicitus, tamen nitatur rectè operari, jam is appropinquat ad amorem illum univerſalem ergà omnes; ſi quis denique ita eſt conſtitutus animo, ut conſtanter norit verecundari, & erubeſcere cùm turpia & illicita proponuntur, jam is appropinquat ad fortitudinem.

§. 2.

SI igitur benè noſti hæc tria, jam probè noſti id quo rectè excolitur perſona propria: ſi noſti id quo excolitur propria perſona, jam noſti id quo regas alios homines, jam etiam ex eadem

norma noſti id quo regas orbis Regna: cum eadem ſit ratio & lex in omnibus, quæ in uno; ex quo fit, ut perfectio ſuæ unius regiæ perſonæ ſit perfectionis reliquorum fundamentum & norma.

f. 17. p. 1.

C*Onfucius*, ſecundum ea quæ dicta ſunt, Regem inſtituens ſic ait: Quicunque moderatur orbis Regna habeat has novem regulas, & præcepta vulgaria quidem, ſed obſervatu neceſſaria: Videlicet, 1. Excolat virtutibus ſe ipſum: 2. Colat ſapientes & probos viros: 3. Obſervet & amet parentes: 4. Honoret & in pretio habeat præſtantiores miniſtros & præcipuum Magiſtratum gerentes: 5. Accommodet ſeſe ad voluntatem reliquorum Miniſtrorum, ſeu Præfectorum minorum; quos ut membra ſua autumet: 6. Filiorum inſtar diligat populum ac vulgus promiſcuum, congaudendo gaudenti, condolendo dolenti: 7. Acceſſat plurimos omnis generis artifices ad commune Regni emolumentum: 8. Benignè ac comiter excipiat & protegat è longinquo advenas & adventantes hoſpites: 9. Denique amanter ac impensè foveat & cordi habeat Imperii Regulos & Dynaſtas, quo fiat, ut concilietur eorum ergà Regem & amor & fides.

p. 2. §. 1.

SI igitur Rex novem prædictas regulas obſervet, plurima equidem toti Regno emolumenta conſequentur: Nam ſi excolat virtutibus ſeipſum, mox lex & Regulæ illæ univerſales Regis exemplo vigebunt: Si colat ſapientes, adeoque horum multo uſu conſilioque utatur, jam non hæſitabit perplexus in negotiis ſuſcipiendis & perficiendis: ſi obſervet & amet parentes, jam & inter reliquos conſanguineos, ex. gr. patruos, fratres majores natu, & minores non erunt querelæ aut ſimultates; ſed concors amor in bonum totius familiæ conſpirans: ſi veneretur & in pretio habeat præcipuos miniſtros, jam non caligabit, nec erit anxius trepiduſque in Regni ſui adminiſtratione tametſi fortè diſcrimen aliquod ingruerit; aderunt enim atque opitulabuntur Principi ſuo ſpectatæ virtutis invictique roboris viri, non conſilio tantùm, ſed manu quoque prompti: Si gregales Magiſtratus, ſeſe iis accommodans, veluti corporis ſui membra autumet, jam & hi, & qui erunt ordinis ſuperioris præfecti reddent obſequia ſua impenſiùs cumulatiùſque & univerſi correſpondebunt Regi cum omni fide & ſinceritate: Si filiorum inſtar amet populum, tunc populus animabitur atque excitabitur viciſſim ad redamandum tam beneficum ſibi parentem: Si famâ tanti Regis accerſiti adveniant plurimi cujuſcunque generis artifices, tunc & divitiarum ad utendum, & rerum ad communes uſus neceſſariarum affatim erit: Si benignè excipiat è longinquis regionibus adventantes advenas, mox circumjacentium quatuor

terrarum populi ultrò ad ipſum ſe conferent, & gaudebunt ſubeſſe tam humano & benigno Principi: Si impensè diligat ac foveat Regulos, hos viciſſim habebit ſui amantes ſibique devinctos, adeoque auctus ipſe tantis opibus, tantâque potentiâ, jam toto orbe formidabilis erit.

§. 2.

Confucius enumeratis fructibus, qui ex novem prædictis Regulis naſcuntur, tradit hîc modum, quo eædem ad praxim reducantur, dicens: Si Rex à vitiis abſtineat, ſit purus & immaculatus interiùs, & exteriùs gravi & ſe digno cultu induatur; ſi illicita & quæ repugnant rationi non attingat, hæc nimirum ea ſunt quibus Regia excolitur perſona: Si procul repellat à ſe detractores, & procul abſit à venereis; ſi vilipendat opes ac facultates, & magnipendat virtutem, hæc ea ſunt quibus animantur & excitantur ad imitationem ſapientes virtutum ſectatores: Si in pretio habeat ac veneretur & foveat ſuorum parentum dignitatem, ſuo Regio cenſu augeat eorum privatos redditus, eadem amans & odio habens quæ illi amant aut oderunt, hæc ea ſunt quibus animantur reliqui ad amandos item parentes ac propinquos: Si Præfectorum inferiorum magnum numerum habeat, & qui majoribus ſubordinati ex officio minora quæque negotia adminiſtrent: hoc eſt id quo animantur ſuperioris ordinis Præfecti, ut illorum operâ induſtriâque uſi munus ſuum feliciùs exequantur: Si ſuis Rex miniſtris fidat & credat, & pro cujuſque meritis ampla conferri jubeat ſtipendia, hæc ea ſunt quibus animantur regii miniſtri ad impenſiùs ſuo Principi ſerviendum: Si tantùm congruis temporibus (non iis ſcilicet, quibus aut agri colendi ſunt, aut meſſis colligenda) occupet populum, & moderetur vectigalia, hæc ea ſunt quibus animatur populus ad amorem promptamque obedientiam: Si quotidie examinet, & quovis menſe per ſe ipſe exploret an operariorum merces & alimenta ex regiis educta horreis reſpondeant operi, hoc eſt id quo animantur opifices ad impenſiùs laborandum: Si Rex debitis officiis proſequatur abeuntes advenas, & benignè ac comiter excipiat adventantes, collaudando aliorum præclaras dotes, quando his inſtructi ſunt, utendo illis ad munia publica, & miſerando aliorum, qui fortè tenuiores ſunt, imbecillitatem, hoc eſt id quo benignè tractantur è longinquo advenæ ac peregrini: Si uſque & uſque perpetuare ſeu conſervare ſtudeat Regulorum intereuntes jam propè familias ſubſtituendo alterum ex eadem familiâ in demortui locum & dignitatem; Si inſuper ſtudeat erigere & in priſtinum ſtatum reſtituere eorumdem collabentia Regna, moderando compeſcendoque ſeditiones vel tumultus obortos, & propulſando ſiſtendoque imminentia pericula; Item ſi dum celebranda ſunt Regulorum comitia, & excipiendæ

piendæ eorumdem legationes, juxta ſtatuta dumtaxat tempora id faciat (non immutando communem in hoc praxim, ne ſit oneri Regulis) Si item lautè ac ſplendidè tractet abeuntes, & non cupidè ſed regiâ cum moderatione excipiat adventantium munera (quod erat Regum Priſcorum dictamen) hæc ea denique ſunt quibus amanter foventur clientes Imperii Reguli.

Moris erat, ut quotannis Reguli per Legatum, Tá Fu *dictum, mitterent munera ad Imperatorem; tertio item anno, ſed ampliora ditioraque & per Legatum ſuperioris quoque Ordinis* Kim *dictum; demùm quinto quolibet anno tenebantur ipſimet Reguli in comitiis Imperii ſiſtere ſe Imperatori.*

f. 18. p. 2. §. 1.

CONcludit *Confucius*: Igitur quicunque regunt orbis Regna habent quidem quas & quomodo ſervent novem dictas Regulas: Cæterum id, quo debent exercere illas, unum dumtaxat eſt: nimirùm ſeria animi ſoliditas ſeu veritas ſine ullo fuco; quæ, ſi vel in unicâ ex novem Regularum deſideretur, jam non erit recta ſed fucata & ſuperficialis tantùm virtus.

§. 2.

UT autem dictas Regulas & virtutes omnes cum dictâ illâ animi ſoliditate & veritate quis aſſequatur, hæc addit Philoſophus: Si omnes res & actiones, quæ ſpectant ad prædictas Regulas præcogitentur, & prævіè conſideratæ ſolidè in animo ſtabiliantur, hoc ipſo in expedito erunt ac ſolidè ſubſiſtent: Quod ſi eas non ſolidè præmediteris, hoc ipſo corruent, & incaſſum abibunt. Sic ſi verba proferenda priùs determinaveris, ac ea tecum ipſe iterum iterumque repetens, quid, quomodo dicendum ſit, planè definiveris, hoc ipſo non ceſpitabis, nec in ſermonibus tuis hæſitabundus offendes: Si res agendas tecum ipſe priùs accuratè perpenderis, ac ſolidè quid, quâ ratione agendum ſit, ſtatueris, eo ipſo deinde non angêris nec te affliges ob ſiniſtrum eorumdem ſucceſſum: Si opus ipſum quod aggreſſurus es priùs ipſe cum animo tuo ſolidè prædeterminaveris, hoc ipſo deinde non te pigebit, nec opus cœptum langueſcet, nec tu ipſe (ſi fortè in medio curſu deficias) levitatis & inconſtantiæ notaberis: Denique ſi regula rectæ rationis priùs fixa firmaque fuerit, ſeu ſi antequam rem perficiendam ſuſcipias, diu eam præmeditatus, obfirmaveris animum dicto illo robore recti & ſinceri arbitrii, tum profectò tanta conſurget virtus & efficacitas, ut nequeat exhauriri, adeoque indeficiens tibi ejus uſus exiſtet.

§. 3.

DOctrinam modò dictam declarat Philoſophus exemplo inferiorum reſpectu ſuperiorum, ſic dicens : Qui conſtitutus eſt in inferiori dignitate, ſi non prius conciliatum ſibi habeat animum ſuperioris ſui & in ſupremâ dignitate conſtituti, nequit fieri ut populus ab eo rectè ac pacificè gubernetur: Conciliationis autem animi apud Superiores & ſupremos Magiſtratus, datur ſua quoque ratio & regula cui nititur; ut datam ſcilicet fidem ſervet amicis ſuis & æqualibus; etenim ſi non ex animo ſervet quis fidem cum amicis, nec poterit obtinere gratiam, benevolentiam & fidem apud Superiores & ſupremos Magiſtratus; hi enim non dabunt fidem fallenti, quamvis amicus & familiaris ſit qui falſus eſt: ut autem quis ſervet fidem cum amicis, datur & ſua regula & ratio quædam: Si enim non ſeriò obſecundet quis & obſequatur, adeoque fidem quodammodò fallat, parentibus, hoc ipſo nec fidem ſervabit habebitque cum ſociis & amicis: Ad obſecundandum autem parentibus datur etiam quædam ratio & regula; ſi quiſpiam nimirùm priùs in ſe oculos referens non deprehenderit ſe verè atque ex ſincero animo, ſed fictè dumtaxat & ſpecie tenùs morem iis gerere, planè cenſendus eſt non obſecundare & obſequi parentibus: Ut autem quis ſincerè & ſolidè perficiat ſeipſum, & illam recti animi integritatem obtineat, datur item certa regula & ratio, quæ conſiſtit in diſcrimine boni à malo; nam niſi quis exploratam habeat atque perſpectam rationem boni & mali, nec quis unquam ſincerè perficiet ſeipſum, & ſolidus eſſe in ſe non poterit.

Suprâ) à fol. 14. p. 2. §. 2.) agit Philoſophus de recta gubernatione ad imitationem Priſcorum Regum *Ven-vam* & *Vu-vam*: Dein affert quinque illas in hoc rerum univerſo inſitas naturæ à Cœlo Regulas, & tres virtutes veluti Cardinales, prudentiam, amorem, fortitudinem, quibus eæ perficiuntur: tum ad particularia deſcendens, novem recte regendo Imperio proprias Regulas tradit, quas omnes dicit pendere à rectâ ſui ipſius inſtitutione. Tandem concludit, quòd qui regere vult ſeſe, ac deinde populum, initium facere debet ab intrinſecâ animi ſoliditate, ſeu perfectione quadam ſublimi & veritate omnem prorsùs fictionem excludente: quæ quidem veritas & ſoliditas aliquando ſumitur pro ipſamet naturâ, homini & rebus omnibus, aliâ atque aliâ proportione & efficacitate, à Cœlo inditâ. Hæc itaque veritas & ſoliditas literâ *Chim* hic explicatur: Hanc quatuor literis Interpretes exponunt, videlicet *Chin Xe Vu Vam*, hoc eſt, *Verum, ſolidum, abſque fictione.* Nos verò veram, ſeu ſolidam perfectionem deinceps vocabimus.

f. 19. p. 1. §. 1.

UT hîc, & deinceps intelligatur mens Philoſophi, dico, ſic eum agere de Sancto & ſapiente (quod ad lumen rationis, ſeu ad perfectionem & veritatem illam nativam attinet) ut quamvis aſſerat, huic & illi, uti & reliquis hominibus, æquâ portione infuſam eſſe rationalem lucem, ſic tamen infuſa ſit Sancto, ut, quia is nunquam à primâ illa integritate per obliquas & pravas animi affectiones vel minimùm deflexit, quaſi ſereniſſimo ſemper fruatur cœlo, in quo longè lateque nativi ſolis ſui rationale lumen ad uſus & actiones ſuas naturaliter & ſine repugnantiâ diffundat : contrà verò ſic infuſa ſit eadem lux & perfectio ſapienti, ut, quoniam deinde advenerunt ei ſua quædam impedimenta, vitia, & maculæ, quæ quaſi nubila, nativi ſolis lumen interceperunt, opus ſit non parvo conatu, ſtudio ac labore, ut ita remotis nebilis primævæ ſuæ ſerenitati ac ſplendori reſtituatur : atque hæc vocatur *gîn táo*, id eſt, *hominis via ac ratio*, ſeu ſapientum ad primævam perfectionis originem contendentium regula : prior verò vocatur *tién táo*, hoc eſt, *cæli ratio*, ſeu prima regula à cælo æqualiter omnibus indita, eſtque Sanctorum nunquam violata virtus.

De utrâque iſtâ ratione ſeu regulâ ferè uſque ad finem hujus libri agitur, ut patebit legenti : de utrâque item hîc agens *Confucius*, ait : verâ ſolidâque perfectione dotatum eſſe cæleſtis quædam eſt ratio omnibus indita ; at verò poſt hujus jacturam ad recuperandam denuò hanc veram ſolidamque perfectionem contendere, ſeu per conatum ad eam quam amiſit integritatem redire, humana quædam via & ratio eſt. Quod ſpectat ad verâ ſolidâque perfectione dotatum ; quia talis profectò à cælo proficiſcitur, ipſe quidem ex parte ſua non ſibi vim inferens ſine ullo paſſionum conflictu agit, & tamen ſine negotio attingit ſcopum & finem ; non ratiocinatur, & tamen rem aſſequitur ; cum magnâ denique tranquillitate abſque ullâ commotione rationem ſequitur & attingit virtutem ; atque hoc *Sanctorum* eſt. Quod autem ſpectat ad eum qui per conatum ad veram ſolidamque perfectionem contendit, quia ab ipſomet homine pendet, qui cum labore eam aſſequi conatur, opus eſt ut ſeriè priùs ſecum ipſe meditetur, & examinet ſingula ; quo facto deinde ſeligit ſibi bonum, & hoc ſelecto dein fortiter manu tenet ac conſervat ; atque ea ſapientium virorum, præ modò dictâ longè inferioris ordinis, via & ratio.

p. 2. §. 1.

UT autem quis ſibi queat ſeligere bonum, ac tenaciter deinde retinere, obſervet quinque Regulas oportet. 1. Ut rerum omnium rationes, cauſas, & congruentias non obiter & carptim, ſed plenè lateque perdiſcat ; qui enim aſſequi conatur ſolidam perfe-

ctionem multa ſeriò perdiſcat neceſſe eſt. 2. Quia verò in iis quæ didicit, erunt fortè quæ necdum ita novit quin dubia quædam ſuboriri poſſint, oportet ut præmaturè diſcutiat quærenda, examinans ſingula, & conſulens de his viros ſapientes & rerum peritos. 3. Quamvis explorata videatur habere omnia, quia tamen pronum eſt aut exceſſu aut defectu quopiam peccare, neceſſarium deinde erit, ut non oſcitanter, ſed ſollicitè, attentè, ac ſtudiosè ſecum ipſe iterum iterumque ratiocinando meditetur atque expendat ſingula. 4. Oportet inſuper ut non confusè, ſed clarè diſtinguat res inter ſe, bonum à malo, verùm à falſo maturè dijudicans. 5. Quibus denique ſic perfectis, neceſſe eſt, ut non fictè, ſed ſolidè ac conſtanter operetur; ſeu res, de quibus apud animum ſuum priùs ipſe ſtatuerit, totis viribus exequatur.

§. 2.

PRoſequitur *Confucius*: ſunt qui nolunt diſcere, quia diſcendo non proficiunt, nec illicò aſſequi poſſunt quod volunt, at ſi diſcant, non tamen, donec ſciant, deſiſtant à ſtudio: ſunt qui nolunt interrogare, quia interrogantes ob tarditatem ingenii non ſtatim capiunt reſponſa, at ſi interrogent, non tamen, niſi intelligant, ab interrogando deſiſtant: ſunt qui nolunt ratiocinando meditari, quia quod meditantur non facilè aſſequuntur, at ſi quidem ratiocinentur, non tamen, donec aſſequantur, à cœpto deſiſtant, aut deſperent: ſunt qui nolunt argumentari & dijudicare, quia rem non uſquequaque clarè & diſtinctè percipiunt; at ſi quidem dijudicant, non tamen donec clarè omnia percipiant deſiſtant aut deſpondeant animos: ſunt qui nolunt operari, quia in operando non ſolidi & conſtantes ſunt, at ſi operantur, non tamen deſiſtant à cœpto jam opere, donec totâ contentione compleatur: etenim ſi alii primâ & unicâ vice feliciter poſſunt aliquid aſſequi, tu ipſe ſaltem, ſi non unicâ vice unove conatu, centeſimo ſanè aliquid efficies: ſi alii decimâ vice quidpiam poſſunt, tu milleſimâ ſaltem vice ſpera te conſecuturum.

f. 20. p. 1.

SI quis igitur hoc reverà impetrare poſſit abs ſe, ut ſine intermiſſione ſaltem conetur ſervare, ſeu agere juxtà, dictas quinque regulas, quamvis ipſe rudis fuerit & ab arte ac naturâ parùm juvari ſe ſentiat, tandem tamen evadet clarè intelligens; & quamvis ſit modò mollior & imbecillior, tandem aliquando fortis evadet in exercitio virtutum. Hactenùs *Confucius*.

p. 2.

COncludit *çù sù* verba & doctrinam avi ſui dicens: Se ipſo, id eſt, ſine operoſâ contentione vel conatu, verè ſolidéque perfectum eſſe, ſimulque rerum omnium intelligentem; dicitur natura

tura, ſeu connaturalis virtus à cœlo infuſa : Rursùs ſeipſum prævio conatu & ſtudio illuminare & reddere intelligentem, ac deinde in verâ virtute ſeu perfectione ſolidare, dicitur inſtitutio (vel, ut alii explicant; ab illâ verâ ſolidâque perfectione claram & perfectam rerum omnium intelligentiam habere, hoc eſt quod dicitur natura, ſeu nativa quædam virtus & perfectio à Cœlo mortalibus indita; hæc eſt *Tien Táo*, ſeu Sanctorum virtus, quæ nihil unquam labis ac vitii paſſa velut in Olympi quodam vertice conſtituta quaqua verſum ad omnia ſummâ cum facilitate quaſi deſcendit: at verò ab ea clarâ & perfectâ rerum intelligentiâ, quæ ſcilicet diuturno ſtudio ac labore parta fuit, aſcendere ad primævam illam & veram perfectionem, ſeu nativam virtutem prout à cœlo primùm indita fuit, hoc dicitur inſtitutio, ſeu diſciplina virtutum non infuſa, ſed acquiſita; & hæc eſt *Gîn Taó*, ſeu ſapientum virtus, non ſine labore ſcilicet eluctantium in altum Olympi verticem, in quo primùm à Cœlo conſtituti erant ideò quiſquis nativa perfectione dotatus eſt, ſeu Sanctus, eo ipſo eſt clarè intelligens omnia, ſeu ſapiens; & quiſquis labore & conatu rerum claram intelligentiam ſibi comparavit, mox etiam poterit facili negotio ſolidè perfectus eſſe, & in pari gradu cum ipſo Sancto.

Hîc deinceps exponit çù-su *Avi ſui & Magiſtri doctrinam de ſolidâ veritate, & quæ cum hac conjuncta ſit ſupremâ quadam ſanctitate, quam licet Interpretes gentiles (aliquibus exceptis) homini attribuant; eam tamen adeò ſublimem facit Philoſophus, ut reverà nonniſi ſupremæ veritati ac ſanctitati tribui poſſe videatur. Nam cùm aſſerit, ſummè veram eſſe, & hanc dumtaxat poſſe intelligendo exhaurire ſuammet omniumque rerum naturam, præſcire futura, eſſe rerum principium & finem, ampliſſimam, ſubtiliſſimam, perpetuam, & abſque termino, eſſe quid ſine motu, movens ac producens, contegens, ſuſtinens, & perficiens omnia; eſſe quid unicum, ſummè ſanctum, ſummè intelligens, inviſibile, &c. ut in textu infrà patebit; quid aliud innuere voluit, quam ſupremum aliquod Numen, perfectiſſimamque mentem? Hujus notitiam ſi nos* Confucio *ejuſque diſcipulis concedimus, quid obſecro novi dicimus, cum eam ipſam tam multis Ethnicorum conceſſerint, primùm quidem ipſemet Apoſtolus, deinde ſancti Patres, ad extremum tot ac tanti Doctores atque Theologi, & ipſis barbaris Nationibus ipſe eloquentiæ Princeps Ethnicus? Quid? Quod hi dum demonſtrare conantur exiſtentiam Dei rationibus moralibus; non parùm roboris demonſtrationi ſuæ petant ex ipſo illo gentium omnium & ſapientum conſenſu, qui utique in falſum conſtanter adeò conſpirare nequeant.*

f. 21. p. 1.

ITaque ait *çù-su*, quamvis quæ à Cœlo homini indita eſt natura, rationalis quidem ſit ſpectata radice ſuâ, & ſolidum quid, verum, & ſine fictione, tamen quia per vitioſos affectionum ſuarum motus homo jam deflexit ab illâ nativæ puritatis innocentiâ ac veritate, non clarè eam cognoſcit, nec in operando aſſequi poteſt, quantum naturæ conditio & ſtatus exigit; ideò ſolùm is qui in univerſo hoc ſummè perfectus & ſanctus eſt poteſt in cognoſcendo penitùs exhaurire ſuam ipſius naturam: qui autem poteſt exhaurire ſuam naturam, hoc ipſo tam poteſt exhaurire & intelligendo & rectè inſtituendo hominum naturam, ac efficere ut redeant ad originalem ſuam puritatem à quâ deſciverunt: Quod ſi poteſt ita exhaurire hominum naturam, jam hoc ipſo etiam poterit exhaurire aliarum rerum naturas, & explere quod exigunt ſive illas gubernando, ſive conſervando, efficiendoque ut unaquæque res obtineat ſtatum naturæ ſuæ conſentaneum: Quod ſi poteſt exhaurire rerum naturas, jam etiam poterit veluti coadjuvando concurrere cum Cœlo & Terrâ ad rerum productionem & conſervationem: Quod ſi poteſt ita adjuvare cælum & terram in productione & conſervatione rerum, igitur cùm cælum ſit ſuprà, ut omnia complexu ſuo foveat ac tegat, terra ſit infrà ut omnia ſuſtentet, & ejuſmodi ſummè ſanctus in medio ſit cælum inter & terram conſtitutus, jam etiam poteſt cum cælo ac terrâ ternarium principium perficere. Et hæc quidem ſpectant ad cælitùs inditam rationem & regulam.

p. 2.

AB his, primi ſcilicet ordinis perfectis viris, qui proximi ſunt ſeu ſecundi, primùm quidem hoc agunt, ut intorqueant ſive rectificent quod curvum eſt, & non ſine labore & conſtantiâ nituntur reſtaurare nativæ bonitatis nondum amiſſæ particulam & excitare ſcintillam primævæ lucis nondum penitùs extinctæ: Quod ſi fecerint, & dictam nativæ bonitatis particulam reſtaurarint, tum & poterunt reviviſcere quodammodo, ac obtinere primum illum ſolidæ perfectionis vigorem; non aliter ferè quàm in arenti arbore & prope jam emortuâ, ſi fortè vel gemmulæ, vel ſurculi unius viridantis indicio tenues vitæ reliquias ſupereſſe intelligamus; laborem induſtriamque mox adhibemus nunc rigando, nunc aggerendo pinguiorem glebam; ad hæc, amputando ſi quæ deſperatæ curationis ſint; & cauſam denique mali vitiique fortiter tollendo, id tandem efficimus, ut arbori toti priſtinus vigor ac vita reſtituatur. Ubi igitur aſſecuti fuerint ſolidam perfectionem, mox illa ipſa ſeſe prodet: Ubi ſe ſe prodiderit, mox illuceſcet magis magiſque Solis naſcentis inſtar: Ubi illuxerit, mox veluti Sol in meridie lucis radios latè diffundet: Ubi ita irradiaverit, eo ipſo motum faciet animorum:

Vir enim ſolidâ perfectione prædítus ſuis virtutum radiis ſuâque virtutum famâ hominum animos perſtringat neceſſe eſt: Ubi motum fecerit & commotionem animorum, jam morum mutationem ſine ſenſu inducet: nam exemplo ſuo ad bonum ſe propenſum reddi ſentiet, etſi neſciat unde ſibi hoc accidat: Ubi morum mutationem induxerit, eo ipſo felix univerſorum converſio conſequetur. Solùm is in hoc univerſo qui ſummè perfectus & ſanctus eſt efficere poteſt hanc converſionem. Hujus quoque ſecundi ordinis viri, cùm tandem pervenerint ad ſolidam perfectionem, tum etiam ſuarum virtutum famâ poterunt adeò ſublimem animorum converſionem efficere, & hoc modo una cum cælo & terrâ concurrere ad harmonicum illum orbis univerſi concentum.

f. 22. p. 1.

Quoniam homines paſſim habent animum quadam pravarum affectionum veluti caligine offuſum, nequeunt clarè cognoſcere rationem omnem, quandoque nec diſcernere ea quæ ante oculos verſantur, quantò minùs ea quæ ab oculis ſunt remotiſſima, ut ſunt futura? At verò) inquit *çù ſu*) ſummè perfecti ac ſancti virtus ea eſt, ut poſſit prævie ſcire futura: Cùm Regia Familia proximè eſt erigenda, procul dubio paſſim dantur fauſta quædam prognoſtica: Regiæ item Familiæ cum imminet occaſus, indubiè item dantur infauſta quædam prognoſtica, quæ & manifeſtantur in herbâ *Xi* dictâ & in teſtudine *Quei* dictâ (*ſupra hanc cremebant aliqui dictam herbam, & ex maculis, ſeu coloribus, qui tum fortè apparebant, conjiciebant futura*) & prævio motu ſeu horrore quodam metuque futurorum percelluntur quatuor membra, ſeu totum corpus humanum. At ſummè perfectus, ſi quando fortè calamitas, aut felicitas proxime inſtat, non attendens ad ejuſmodi ſigna, in probis procul dubio prænoſcit præſentitque iſtam, id eſt, felicitatem; in improbis, haud dubiè prænoſcit illam, id eſt calamitatem: ideòque ſummè perfectus cum tam ſubtilis & perſpicax ſit, eſt inſtar ſpiritûs omnia undequaque penetrantis; quorſum igitur eget hujuſmodi auguriis & prognoſticis?

Quod ad ſortes attinet, atque alias ſuperſtitioſæ antiquitatis obſervationes, Chinam quoque videtur olìm contaminaſſe labes iſta, quæ illis temporibus generi humano propè toti communis fuit. Hoc quidem certum Priſcis etiam Sinis ſuas fuiſſe ſortes, ſua fuiſſe auguria; atque ex his de fauſto rerum ſucceſſu ſolitos ominari: Non ignorabant Sinenſes cœlo cum terrâ magnam prorsùs affinitatem eſſe nexumque arctiſſimum; ſicut ambæ res partium ſint inſtar, ad unius, quod totum ſit, conſtitutionem: in quo cùm pars longè nobilior, & quæ alteri dominatur, cœlum ſit; hinc fieri ut vigor omnis ac virtus à cœlo in terram, & ipſos qui verſamur in terra mortales, perenni quodam fluxu velut à ſuo capite in ſubjecta membra

dimanet. Verùm cùm talis eſſet cœleſtis ille fluxus & efficacitas ut crebèrrimè ſenſum fugeret, neque aliter ferè quàm per effecta ſua proderet ſe ſe, tametſi non deeſſent ipſis Aſtrologi ſui (iudiciarii) quos velut Interpretes arcanorum cœleſtium identidem, quamvis exiguo ſanè operæ pretio, conſulebant; omninò tamen ſibi perſuaſerunt, in terris quoque nonnulla exiſtere, quæ propriam quamdam, ac præcipuam cum cœlo conjunctionem, & quaſi ſympathiam haberent; quorum ſcilicet indicio de futuris rebus & arcanis cœlorum influxibus certiores fieri poſſent. Sicuti in humano corpore videmus uſu venire, ut affectionem capitis pedes, quamvis omnium remotiſſimi, primi tamen non rarò perſentiſcant. Hujuſmodi ergo sympaticam virtutem, teſtudini in primis putabant ineſſe; tum quia hæc viva quædam (ut aiebant) imago erat cœli ac terræ, cum hanc ipſam terram (quam quadratam eſſe ſtatuebant) inferiore corporis ſui parte, quæ item quadrata eſt, teſtudo referat; cœlorum verò convexa dorſo ſuo; nec non variis ſtriis, ac lineamentis, quibus variegatum tergus habet, cœleſtes Planetarum domos circuloſque depingat; tum etiam quòd exiſtimarent, ex brutis animantibus nullum aliud teſtudine vivacius reperiri, quippe quæ mille annos eoque ampliùs, ex ipſorum ſententiâ, ſuperaret.

Herbæ Xi *dictæ ratio planè ſimilis erat: excreſcebat hæc (ut ipſi quidem ſcribunt) ad novem cubitorum magnitudinem, & cæterarum herbarum victrix, arboribus ipſis æquabatur: credebatur etiam mille annis vegeta perſiſtere; hinc mirificum illius pretium, quòd arcanâ cœleſtique vi pollere crederetur.*

Uſum porrò utriuſque rei hujuſmodi fuiſſe narrant, herbam Xi *juxtà, aut etiam ſuprà* Quéi *ſeu teſtudinis dorſum ſtatuebant; mox admovebant ignem; hunc ubi dicta herba conceperat, diligenter obſervabant quis inde quantuſque fulgor, & qui colores promicarent: Rursùm quis motus ac niſus ipſius teſtudinis: qui item colores in variegato conchæ dorſo ſe manifeſtarent: & ſi quidem tales erant, quales exigere præſens anni tempeſtas, ex. gr. verna, videbatur; benè ſcilicet ac feliciter ominabantur, ſin aliter, mox augurabantur inſtare ſiniſtri quidpiam. Non aliter ferè quàm ſi Medicus Sinenſis ex indicio pulſuum brumales ineſſe humano corpori affectiones æſtivo tempore perſentiſcat, latere virus aliquod, & morbum imminere non dubitanter affirmat: Similiter etiam ut cùm quis inſperato corporis motu, vel ſymptomate corripitur, angi ſolet ac timere: quod ipſum in hoc quoque textu Philoſophus indicavit.*

Ut autem cognoſcamus in quem potiſſimùm finem, quibuſve in rebus Priſci dictas obſervationes adhibuerint, plurimum lucis nobis afferet quod in Xu-kim *lib. I. fol. 29. commemoratur. Conſtituerat* Xún *Imperator Imperium per manus tradere clienti ſuo,* Yu *dicto (fuit hic Familiæ* Hiá *primæ Familiarum Imperialium Fundator ac Princeps) Propter ingentia Viri merita quando is maximas eluviones aquarum per annos plurimos jam ſtagnantium non minùs induſtriè quàm feliciter in mare derivavit.*

At

At Yu *ſeriò ſcilicet recuſat oblatam dignitatem; alios eſſe complures, quorum merita multò ſint ſuis majora; horum uni deferri poſſe Imperium: quem ſi deſignare difficile videretur, conſuli ſortes poſſe, & verò in re quæ tanti foret momenti omninò debere. Ad hæc* Xún *Imperator:*

Quotieſcunque, inquit, nobis offertur dubia res, & explicatu difficilis, ſortes utique conſulimus: verumtamen priuſquàm illæ conſulantur, ego quidem rem, de qua deliberandum eſt, mihi ipſi ob oculos pono; maturè admodùm quid illa commodi, quid incommodi trahat, & horum quid cuique præponderet expendo: Prudentiorum quoque ſententias exquiro ſollicitus: quibus auditis, tum verò ſtatuo mecum ipſe quid facto ſit opus: exinde magnam teſtudinem adhiberi jubeo, & ſortes mitti: verùm nunc ego priùs hoc conſtitui & decrevi, ut in Imperii curâ tu mihi ſuccedas; neque eſt quiſquam omnium quos conſului, qui non mirificè probet ſententiam meam, & cùm hanc fama jam vulgârit, nonne tu ipſe vides quantum populi totius ſtudium, qui plauſus exiſtant? Favent igitur procul dubio, favent ipſimet Spiritus ſententiæ noſtræ; ecquod enim aliud ipſorum votum ſit, quàm votum multitudinis totius? cui ergo dubium eſſe poſſit quin à ſortibus non alia, quàm in qua nos ipſi ſumus, ſententia ſit extitura? Ergò ſupervacaneum profectò ſit illas denuò conſulere, quando jam conſtat, nobiſcum vota populi totius, ipſoſque adeo ſpiritus conſpirare. Hæc Imperator.

Quæ juxtà ſenſum Cham *colai expoſita, certè non parùm lucis, uti modò dicebam, præbere nobis hîc poſſunt; fit enim perſpicuum, nequaquam ſic uſos fuiſſe ſortibus, ut illæ, ad res ſuſcipiendas, vel peragendas, primæ ac præcipuæ cujuſdam regulæ vim obtinerent: Imò nec illæ tanti unquam fuiſſe videntur, ut ſi quid è bono Reipublicæ videretur eſſe, & recto juſtoque conſentaneum, nequaquam id propter adverſantes ſortes, augureſve, prætermitterent. Et verò nonne docet hoc ipſo loco Philoſophus, divinationibus hujuſcemodi non opus eſſe ſanctitati, propterea quòd quiſquis eâ præditus fuerit, citrà divinationes omnes & occulta perſpicere, & de futuris etiam conjicere prudenter poſſit? Quid? Quod omninò credibile eſt Augures iſtos ac Vates, ſi quidem jam cognoverunt de Principis atque Optimatum ſententiâ ac voluntate, plerumque huic obſecundare ſolitos, atque ad hanc vel invitas pertrahere teſtudines ſuas, communi ſcilicet Aſtrologorum quorumdam vitio, qui dum horſcopos ſuorum Principum erigunt, fauſta ferè omnia, plurimos vitæ annos, nova opum & Regnorum incrementa credulis vaticinari, an mentiri? ſolent.*

Noſter autem Confucius, *tametſi obſervationibus iſtis parùm fidei, vel omninò nihil ipſe daret, imò eas contemneret etiam ac damnaret (uti infrà conſtabit) non potuit tamen non illarum mentionem aliquam facere, tum hîc, tum in libro* Ye-kim*: propterea quod (uti* Cham kem *pruden-*

ter obſervat) imperante Familia Cheu *, ſub cujus occaſum Philoſophus vivebat, obſervationes iſtæ in uſu eſſent. Uſum porrò toto receptum Imperio, & ab antiquitate ſuâ non mediocriter commendatum, ipſe privatus cùm eſſet, certè quidem Regiæ dignitatis expers, ſi palàm damnare, ſi abrogare inſtitiſſet, operam luſiſſet utique nec aliquod hujus pretium operæ præter invidiam turbati nequidquam Imperii retuliſſet.*

Sed hæc ſufficiant: Atque eò dicta ſint, non ut velimus divinationes iſtas defendere & Priſcos Sinas prorſus purgare; ſed ut Lectori conſtet, nihil hîc fortaſſe quod magnopere damnari poſſit præter ignorantiam, quam & nos utique damnamus inveniri. Nunc inſtitutam Sinici Textûs explanationem proſequamur.

p. 2. §. 1.

VEra ſolidaque perfectio eſt ſuimet ipſius perfectio. Id eſt, ſe ipsâ perficitur: aut per ſe ipſam perfecta eſt, & non per aliquid à ſe diſtinctum: Et regula eſt ſui ipſius regula; ad quam ſic exiguntur, & diriguntur res aliæ, ut ipſa per aliam non dirigatur.

§. 2.

HÆC vera ſolidaque ratio, ſive perfectio, eſt rerum omnium finis & principium. Si deſit rebus hæc vera ſolidaque ratio, ſive perfectio, non erunt res. Pari modo in moralibus actio illa quæ veritate caret, non virtus, ſed umbra virtutis ac ſuperficies quædam cenſenda eſt. Exempli gratiâ, ſi filius ex vero & ſincero animo non obediat, non eſt cenſendus obediens; nec ſubditus fidelis ſi Regi cum fide & veritate non ſerviat: Hac de cauſa ſapiens & probus vir veram hanc ſolidamque perfectionem æſtimat maximi.

§. 3.

VERE perfectus non hoc tantùm agit, ut ſeipſo perficiat ſeſe, & deinde hîc ſiſtit: ſed præterea perficit etiam res alias. Perficere ſeipſum, amoris eſt tendentis primùm in ſui ipſius perfectionem: perficere alia, prudentiæ eſt ſeu providentiæ, & hæ quidem nativæ virtutes ſunt: at verò unà ſimul unire & colligare has duas virtutes applicando eas externis, ſeu rebus aliis & internis, ſeu ſibi ipſi: hoc quidem rectiſſimæ regulæ eſt: eaſdem præterea virtutes ſuis temporibus & circumſtantiis exercere, convenientiæ eſt. Videlicet ut ita perfectiſſimus conſurgat in hoc univerſo rerum concentus, & res omnes finem naturæ ſuæ conſentaneum conſequantur.

f. 23. p. 2. §. 1.

PRopterea igitur qui ſummè perfectus & ſanctus eſt nunquam conſiſtit ac ceſſat; ſed continenter & abſque interruptione operatur.

§. 2.

SI nunquam ceſſat, ergò ejus virtus intrinſecus ſemper perdurat: quod ſi ſemper perdurat, ergò nequit diù latere, ſed per effectus & actiones ſuas ultrò ſe prodat & foris appareat neceſſe eſt.

§. 3.

SI foràs per effectus ſe prodit, ergò latè longèque diffundetur per incrementa virtutum ſuarum: ſi latè ac longè diffunditur, ergò amplè & profundè, adverſante nullo, dilatabitur magis magiſque amplitudine illâ virtutis, & famâ operationum ſuarum: Si tam amplè ac profundè dilatatur, ergò ornatu tantarum virtutum ſublimior omnibus aſſurget, & cunctis clarus ac conſpicuus, univerſoque orbi ſolis inſtar refulgens: adeoque ad fructuoſum rerum omnium concentum ſive harmonicam conſervationem unà cum Cœlo & terrâ conſpiret neceſſe eſt.

§. 2.

ETenim quia per incrementa tot tantarumque virtutum adeò amplus eſt, & illâ amplitudine potentiæ operationum ſuarum adeò profundus eſt, ideò brachio virtutis ſuæ telluris inſtar ſuſtentat res omnes, dum tribuit cuique quod congruit: & quia tam ſublimis eſt tàmque conſpicuus & clarus, ideò operationum ſuarum ſplendore, veluti cœlum, colluſtrat ac protegit res omnes: Quia denique virtus illius adeò ubique latè diffuſa, adeò perdurans eſt, ideò perficit res omnes: quia denique virtus illius adeò perdurans eſt, ideò perficit res omnes. Ex quo conſequitur, ut cuncta perfectè gaudeant conſentaneo naturæ ſuæ ſtatu.

p. 2. §. 1.

OB illam ſuam amplitudinem & profunditatem æquiparatur terræ; ob ſublimitatem verò & claritatem æquiparatur cœlo; cum quibus ternarium perficit principium. Quob verò attinet ad latitudinem ſuam, durationemque, abſque termino eſt & abſque menſurâ.

§. 2.

HAC ratione talis ac tantus cum ſit non priùs exhibet ſeſe atque oſtentat, ac tum deinde manifeſtus fit; non priùs hortando movet, ac tum deinde converſionem efficit; non priùs utitur quodam virium molimine ad faciendum quidpiam, ac tum deinde perficit, vel ut alii explicant; cùm igitur tanta ſit ejus virtus, tametſi non oſtentet ſeſe, neque ſpectandum offerat; tamen per effectus ſuos manifeſtatur; adeoque in hoc cum occultâ terræ virtute concordat: non movetur; & tamen movet, atque efficit converſiones; ſeu non videtur movere quidpiam cum exteriori quodam ſonitu & clangore, & tamen ſuavi quadam tranquillitate, &

abſque violentiâ converſiones rerum efficit & animorum; adeóque cum cœlo tacitis motibus & influentiis agente concordat: denique nil fit; & tamen facit: vel, non videtur quidpiam magnopere agere; & tamen ſemper agit, ac perficit omnia.

§. 3.

SUprà docuit *çu-su* ſummè veri & ſancti virtutem unà cum cœlo & terrâ ad omnia pariter conſpirare; hîc verò delabitur ad oſtendendum, illam cœli terræque in effectis producendis efficacitatem ab uno dumtaxat, eoque primo Principio, pendere quemadmodum & viri ſancti perfectio omnis pendet ab unica animi perfectione & ſolidâ cordis veritate. ſic igitur ait: Cœli, terræque ratio, ſeu virtus productiva & conſervativa, quamvis magna, poteſt tamen unico verbo comprehendi & exhauriri. Veritate ſcilicet aut ſoliditate, & hæc quidem in efficiendis rebus non eſt quid duplex; ſed unicum quid & ſimplex; & tamen ejuſdem modus & ratio in procreandis rebus inſcrutabilis eſt.

Ad hujus loci clariorem notitiam, placet hîc attexere verba ipſa, quibus doctiſſimus Interpres Cham, Tum, ço *hunc eundem locum explanat; non quidem ejuſdem prorsùs cum Colao ſententiæ; ſed quæ à veritate tamen nec ipſa aberret. Sic enim ait:* Equidem ſi non habemus perſpectam cœli terræque rationem, quomodo poſſumus perſpectam habere ſummam veritatem? Cœli enim terræque operationes ſunt inexhauſtæ, *ſeu quodammodo infinitæ.* Si tamen ſcrutemur, *&* inſpiciamus *illius qui* horum *(cœli ſcilicet ac terræ)* propriæ originis Dominus *&* Autor *eſt* rationem maximè præciſam maximèque in compendio exhauriri *equidem* poterit *&* *comprehendi* unico verbo (*quo verbo* Chí Chîm *ſcilicet, id eſt* ſummi veri, *vel ſummæ veritatis, ut diſertiſſimè ipſemet* Cham *Colaus Interpres explicat* Tò unico verbo) *Cæterum* cœlum *&* terra (*proſequitur* Cham tum ço) tametſi producant res; ipſa *tamen* reverà etiam ſunt intra *hanc principii* rationem *contenta* una res. *Id eſt, continentur etiam ipſa intra numerum & prædicamentum rerum productarum; hoc enim eſt quod in textu dicitur* Kî Quêi Ve Yè, *hoc eſt* ipſa *etiam* ſunt res. *Verumtamen* unica hæc *primi principii ratio* ſummè pura *ac* ſimplex *eſt*, *&* nequaquam duo, *ſeu compoſita* ratio; & *in hac tandem* ſiſtitur. Hoc *autem quod diximus* Pú úlh, *id eſt*, nequaquam duo, *nihil aliud* eſt, *ſeu ſignificat, niſi* productivum rerum *omnium* principium *eſſe dumtaxat* unum, & *eſſe* ſpiritum: quia *ſcilicet* naturaliter & *ex propriâ virtute* procreat univerſa: neque ſcimus ille ipſe (*ſcilicet ſpiritus procreans univerſa*) undenam prognatus ſit. Sed quis *hoc* poterit cogitationibus ſuis ſcrutando conjicere? *Hæc ille claſſicus* Confucii *Interpres*, Cham tùm ço *dictus, in caput vigeſimum quintum libri* Chum-yûm *fol. 37. p. 1. in primis ſuis editionibus.*

§. 4.

§. 4.

HÆC itaque Cœli & terræ ratio ac virtus, qua poſſunt tot tamque miros effectus producere, lata item eſt, & profunda, ſublimis & clara longè latèque diffuſa, atque perpetua.

§. 5.

HANC cœli & terræ amplitudinem atque vim effectivam quam & in ſoliditate ac veritate fundat hîc per partes *çu-su* enumerat. Jam ſi aſpicias (inquit) hoc cœlum non aliud videbitur, (ſi cum tota ejus amplitudine conferatur) quàm hæc lucis & fulgoris tantilla portio, ſive quantitas; at verò ſi mente aſcendas ad ejus altitudinem & ſplendorem quaqua verſus ſe diffundentem, videbitur eſſe quid interminabile: etenim Sol, Luna, Stellæ, & tot ſigna cœleſtia in eo, velut ſuſpenſa continentur; univerſæ item res ab eo comprehenduntur ac teguntur. Jam ſi ſpectes hanc quam pedibus calcas terram, collata hæc cum totius corporis mole, videbitur unius dumtaxat pugilli terrei quantitas; at ſi mente percurreris illius amplitudinem & profunditatem, ſuſtentat illa maximos montes, & inter quinque celeberrimos Sinarum (*U Yo* vocant) montem *Hóa-yo* præcipuum; & tamen tantæ molis pondere non gravatur; ſinu etiam ſuo complectitur flumina & maria, & tamen iis non à terra conſtrictis inundatur; denique eſt ea omnium rerum ſublunarium firmiſſimum ſuſtentaculum. Jam ſi hunc conſpicis montem, quid obſecro (ſi cum rebus quas continet, quæque oculos latent, conferatur) videbitur, niſi quodammodo unius fruſti lapidei tantillum, vel quantulum pugno comprehendi poteſt: at ſi ſtudioſius eum contemplatus devenias ad ejus latitudinem, magnitudinemque videbis illico mille plantas & arbores ibidem naſci ac germinare, mille volucres & feras ibi commorari, metalla item & lapides pretioſos in ejus viſceribus latentes in lucem prodire. Jam ſi oculos convertas ad harum aquarum congeriem, quid ſanè (ſi conferatur cum toto quaquà patet Oceano) niſi unius cochlearis tantilla portio, ſeu modicum quid tibi videbitur? at ſi mentis oculis deſcenderis ad illarum inexhauſtam abyſſum, comperies profecto grandia cete, crocodilos, ſerpentes cornigeros, dracones, ſquammiferos ſine numero piſces, & ingentes teſtudines in iis procreari; innumeras denique opes & divitias ex iis enaſci atque emergere. Hujus loci ſententia eadem eſt quæ ſuprà fol. 7. p. 2. §. 1. Hæc enim quatuor cœlum, terra, montes & mare, ſi in aliquâ parte exiguâ ſpectentur, non magna ſunt, ſed ſi ad eorum ſummum perveniatur immenſum quid videtur, ita virtus viri divini etſi adeò exilis ac ſubtilis ſit in tantam excreſcit magnitudinem ut cum his conferri poſſit & eam dimetiri non poſſimus.

f. 24. p. 1.

CONcludit *çu-su* citans Odarum librum, ubi ſic dicitur: Solius cœli virtus proh quàm altè recondita, quam perpetua & excellens eſt! ſine interruptione agit, ac nunquam ceſſat. Quaſi diceret (inquit *çu-su*) quia cœlum adeò ſolidè perfectèque, & tam conſtanter ſemper agit, ideò ſcilicet eſt cælum: nam ſi vel unum temporis momentum interrumperetur influxus, quatuor tempora jam non decurrerent æquali curſu, neque res producerentur; adeóque nec eſſet cœlum dicendum. Quomodo (proſequitur Oda comparans cœlo Regis *Vên-vâm* ſolidam ac defæcatam virtutem) quomodo non ubique manifeſta eſt *Vên* Regis virtutum puritas & ſinceritas? Quaſi diceret (addit *çu-su*) *Vên* Rex ideò videlicet fuit *Vên*, id eſt talis ac tantus heros, quia virtus in eo fuit pura & ſincera & per conſequens nunquam defecit, aut interrupta eſt adeoque cum cælo meritò comparanda.

p. 2. §. 1.

O QUAM magna & latè patens ſancti viri lex & virtus, quam ille numeris omnibus explet.

§. 2.

O QUAM in immenſum diffuſa, Oceani inſtar exundans, & omnibus rebus ſeſe inſinuans concurrit ad productionem, & conſervationem omnium rerum. Adeoque ſuâ celſitudine ac ſublimitate pertingit etiam ad ipſum cœlum.

§. 3.

ET hujus quidem legis amplitudo & ſuperabundantia ô quàm magna, ô quàm ſublimis! Rituum majorum, & Officiorum civilium trecenta capita; & rituum minorum Officiorumque ter mille capita complectitur eoque ampliùs: omnia inquam magna & parva Imperii ſtatuta ubique comprehendit.

f. 25. p. 1. §. 1.

IDcircò cùm ejuſmodi virtus ſit adeo ſublimis & obtentu difficilis, expectandum eſt quoad veniat ejuſmodi ſummè ſanctus vir; & tum demum ſperari poterit, ut adeo excellens virtus illo Duce ac Magiſtro in actum prodeat, atque ab hominibus opere perficiatur.

Quis ille ſit, de quo Philoſophus hîc loquitur, alii (ſi placet) ſtatuant: ego quidem ſicut aſſeverare non auſim, quòd hæc profatus ſit impulſu Spiritûs illius, quo movente Sibillæ quondam de Chriſto vaticinatæ ſunt; ita & negare ſic profatum eſſe haud quaquam ſanè velim. Certè conſtans inter Sinas fama eſt, Confucium *identidem dicere ſolitum* Si Fam Yeù Xím Gîn. *Hoc eſt in Occidente eſt (vel erit) Sanctus. Sinis autem Judæa Occidentalis eſt.*

§. 2.

IDEO dici ſolet, niſi maxima ſit virtus ac ſanctitas, ſumma quoque lex & ratio nequaquam coaleſcet, hoc eſt, ſummæ legis obſervatio nequaquam erit omnibus numeris abſoluta.

§. 3.

HINC igitur virtutis ſtudioſus in primis ſuſpicit ac ſummopere colit, & conſervare ſtudet virtutem rationalem, ſeu lumen naturale quod à cœlo accepit; adeoque ad rectæ rationis regulam omnia accuratè examinans, ſeſeque inſtituens, perducit virtutem nativam extenditque ad ſuam latitudinem & magnitudinem, quæ nullo deinde privati amoris vel cupiditatis vitio contrahatur; exhaurit item ac perſpicit etiam ſubtiliſſima, & minutiſſima quæque tam perſpicuè diſcernens ſingula, ut ne latum quidem unguem à verò aberret. Præterea perficit & ad apicem perducit nativam ejuſdem mentis ſuæ virtutem ad quamdam ſublimitatem & claritatem; & quidem agendo omnia juxtà regulam medii ſempiterni recolit vetera, & ſtudet ſcire nova. Denique ſtabilit & aſſiduè corroborat ante parta, ut augeat ac perficiat quod fas & æquum eſt. (Vel, ut alii explicant: virtutis ſtudioſus colit virtutum fundamentum, quod eſt natura ipſa rationalis & lumen rectæ rationis; & inde progrediens, ſeſeque inſtituens, juxtà illius dictamina procedere nititur: ſevero examine ſtudioque utens addiſcit ſemper, nihil unquam de hoc ardore ſtudioque proficiendi remittens; atque ita tandem aſſurgit ac pervenit ad cordis amplitudinem quamdam, ita ut exhauriat etiam minutiora quæque & ſubtiliora: pertingit item ad ſublimem quamdam claritatem & perſpicacitatem mentis, & hac duce cuncta agit juxtà rectæ rationis regulam, ſecurè incedens per regiam illam medii conſentanei viam. Aſſuetus autem, & impensè gaudens hujuſmodi ſtudiis recolit vetera quæ didicit, & alia atque alia identidem ſtudet ſcire de novo; parta conſervat, & aſſiduè accumulat nova, ut iteratis actibus corroboret ſibi quod fas & æquum eſt; ac inſuper augeat ſibi perfectam juris, & rituum civilium, ac virtutum quæ iis continentur, ſcientiam & praxim, atque ita ſumma illa à cœlo lex & ratio non poterit cum hujuſmodi viri virtute non conformari & in unum coaleſcere.

p. 2. §. 1.

CUM igitur hujuſmodi vir ſapiens in hoc totus ſit, ut virtutem quam in ſe excolit reducat ad eam cœli rationem; fit, ut quovis loco, tempore, ac ſtatu nihil agat quod rationi non ſit conſentaneum. Atque hæc etiam eſt cauſa, cur vir perfectus, ſeu ſapiens conſiſtens in ſuperiori loco ac dignitate non ſuperbiat nec inſoleſcat: conſiſtens in inferiori loco & gradu non ſit refractarius ac rebellis nec violet leges & jura paſſim recepta, aut nova quæ-

dam moliendo, aut ea que non ſunt in uſu & antiquata pertinaciùs tuendo. Quod ſi in Regno vigeant virtus & leges, ejus ſermo ſufficit, ut evehatur ad dignitatem, vel ipſe (quamvis hanc nequaquam ambiat) vel alius quem ipſe proponet. Si Regnum ſine virtute ac legibus ſit, ejus prudens ſilentium, & privatim cautè ſibi uni vacantis aſſidua vigilantia & taciturnitas ſufficit, ut partium neutram offendens imperturbatus ſibi vacans relinquatur, & evitet pericula ac calamitates, quibus probi quoque ſunt obnoxii in Regno perturbato. Exemplum ex Odarum libro adfert de quodam eximiæ ſapientiæ optimate *Chûm Xam Fù* dicto, de quo oda ait: Quia rectè intelligens erat, ac rerum eventuumque prudens indagator, idcirco potuit illæſam conſervare ſuam perſonam. Hoc illud eſt quod hîc ſuprà diximus addit *çu-su* (vel, ut alii explicant: Hic Odæ ſenſus idem ipſe eſt quem nos dicebamus) videlicet, virum ſolidè perfectum omni loco & ſtatu ſui ſemper ſimilem eſſe.

§. 2.

HIC *çu-su* paululùm digreſſus invehitur contrà eos, qui cùm ſint homines privati, aut violant ritus, & leges jam receptas, aut temerè moliuntur novas inſtituere. In hanc rem citat *Confucium*, qui ſic ait: Si quamvis rudis & exiguæ virtutis vir, tamen velit ſuo unius judicio uti, eoque niti, quaſi valeat magno rerum uſu magnâque vi intelligendi: Si item è vili plebe ſit quiſpiam, & tamen velit pro libitu ſibi arrogare quæ non ſunt ſui juris & fori: Rursùs ſi natus ſit in præſenti ſæculo, & ſub hujus ſæculi legibus, & tamen è contrario convertens ſe ad priſca, mordicùs tueri velit ac ſequi Priſcorum jam antiquatas leges: Si ſit qui talia agat, ego ſanè affirmo fore ut non paucæ calamitates obveniant ipſius perſonæ.

§. 3.

SI non fuerit cœli filius, ſeu Imperator, qui cum virtute conjunctam habeat auctoritatem, nemo alius (inquit *çu-su*) inſtituat ritus & urbanitatis officia; nec inducat novos curiæ uſus, aut pro libitu ſuo mutet ea quæ ad Regiæ domûs ſupellectilem, ac reliquum aulæ apparatum pertinent; nec item auſit ſuo unius arbitratu mutare quidquam rei litterariæ, aut reformare veterum librorum monumenta. Ne ſcilicet Imperii pax, quæ ſtabilitur & conſervatur per uniformem uſum rituum, litterarum, & conſuetudinum, & ea quæ per hæc fovetur concordia novitatibus ejuſmodi perturbetur; atque ita Imperium periclitetur.

Eſt prorſus admiratione dignum quod in hoc Sinarum Imperio, quod unum ſi non magnitudine ſuâ certè hominum frequentiâ univerſam Europam longè ſuperat, tanta ſit tamen, & ab omni retrò memoriâ ſemper fuerit in rebus omnibus uniformitas tam conſtanter & exactè obſervata; ut non ſolum linguæ, rituumque civilium, qui ad forum, conjugia, & diſ-

ciplinas

ciplinas ſcholaſticas ſpectant; item ſacrificiorum, veſtiumque una eademque pro cujuſque gradu ſit ratio; ſed Urbium quoque, Palatiorum, & Domorum par omninò forma; ſic ut qui unam Urbem viderit, omnes hujus Imperii Urbes vidiſſe cenſeri poſſit: Quin eò tandem proceſſit Priſcorum Regum cura & uniformitatis ſtudium, ut per idem ferè anni tempus placuerit toto Imperio nuptias celebrari; per eoſdem ferè dies duci funera & juſta defunctis fieri; atque in eum finem adeo conſtans ab omni ævo Kalendarii uſus, rerumque per anni dies peragendarum diſtributio quædam inſtituta, & quotannis toto Imperio promulgata: Quamquam hanc temporum ad res ejuſmodi peragendas obſervationem poſterioris ætatis ſuperſtitio non parùm vitiavit, atque ad fines longè alios, quàm quos Priſci illi legum conditores ſpectabant perniciosè detorſerit. Nimirum poſtquam idololatria tantam varietatem ſectarum, atque opinionum, adeoque & rituum, aliarumque rerum, invexit, deceſſit in iſto quidem genere non parùm de laudabili illa Sinarum inter ſe mutuò conformitate: Quæ quidem dum olim viguit, puto, Chinam hanc, non Imperii, non Provinciæ, non Urbis, ſed unius Familiæ ſub ſuo Patre-familias ſpeciem quamdam præbuiſſe: Etenim & literæ, & ſigilla, & tituli, pilei quoque, veſtes, Ædes ac Palatia & inſignia; ritus item dum ſacris operabantur, fercula dum conviviis vacabant, chori ſaltantium, canentiumque pro majori vel minori cujuſque gradu ac dignitate, nomen ſuum, & ordinem, & majeſtatem ſortiebantur. Tanta porrò vigebat olim obſervantia proportionatæ hujus uniformitatis, ut ſi quem præſcriptos rituum morumque limites exceſſiſſet, non is arrogantiæ ſolùm, ſed ambitûs quoque non raro damnaretur; etſi fortè quæ unius propria ſunt Regis temerè uſurparet, in rebellionis quoque ſuſpicionem & crimen vocaretur. Hinc Priſca lex illa in libro 3. Officiorum fol. 29. ſic habet: quiſquis fecerit turpes cantiones, aut peregrinas veſtes, aut exercuerit inuſitatas artes, aut inuſitata inſtrumenta confecerit, ut ita perturbet decipiatque populum, occidatur.

f. 26. p. 1. §. 1.

MOderni hujus, ſub quo degimus, Imperii *Cheu* currus (inquit *çù su*) eoſdem deſcribunt ſulcos, quos olim deſcribebant, quandoquidem ſimilibus conſtet rotis: Libri autem eandem ſervant methodum & ductus literarum qui olim in uſu erant: Morum quoque atque officiorum eadem quæ olim ratio eſt. Idem enim mos eſt majores inter & minores, ſummos inter & imos, & amicos inter. Quo pacto igitur rudis quiſpiam & privatus auſit non ſequi hodiernos hos majoris momenti ritus & leges hujus Imperii, cùm hîc & nunc vigeant, & à priſca illâ integritate parùm diſcedant?

§. 2.

TAmetſi quiſpiam (inquit *çù-su*) habeat eorum (Priſcorum ſcilicet Regum) dignitatem, ſi tamen careat eorumdem virtute, ne is tantum ſibi tribuat, ut audeat inſtituere novos ritus, &

novam muſicam; quia virtus eſt condendarum piarum legum fundamentum : Tametſi etiam quiſpiam habeat regias illorum virtutes, ſi tamen careat regiâ eorum dignitate, item nec is arroganter auſit inſtituere ritus & muſicam : hoc enim ſpectat dumtaxat ad eum qui unà Sanctus ſit & Imperator.

Hîc obſerva quod Priſci binis literis Lì Yo *concentum quemdam concordiamque rituum & muſicæ ſignificari voluerunt: nec ritunm tantum, ſed etiam officiorum quæ ſolent homines inter ſe mutuo paſſim exercere. Et verò ineſt literæ* Lì *utraque vis hæc & ſignificatio : Etenim cum probè intelligerent ipſi, ritus omnes atque officia ſi non à verâ animi ſententiâ verâque virtute, ceu nativâ radice procederent, inutile quid, evanidum & fucatum eſſe, & haud quaquam poſſe diu vigere atque perſiſtere; omni ſtudio atque induſtriâ hoc ſcilicet agebant, ut illi ritus & officia ſuo quæque virtutum ſucco imbuta magis ac magis in Imperio quotidie florerent : ſed cùm hîc rurſus animadverterent, abhorrere quodammodo à virtute naturam noſtram vitiatam; in vitia verò & illicitas voluptates ultrò ferri; quò illam cupidiùs arriperent homines, præſertim Regiæ ſtirpis juventus, & ii quorum tenerior ætas nullis dum vitiis depravata erat, muſicam adhibuerunt, ac pulcherrima quæque virtutum documenta ſuavitate muſices imbuta candidæ juventutis animis inſtillare ſunt aggreſſi.*

Ad ritus autem, quos comitabatur, vel animabat potiùs dicta jam muſica, ſpectabat in primis cultus ille qui cælo deferebatur, ſupremo inquam cæli terræque ſpiritui, utpote qui & procreator ſit viventium omnium; & principium: hinc in lib. Ye Kim *diſerte dicitur avitos Reges inſtituiſſe muſicam ut eam ſolenni ritu offerrent ſupremo cæli Imperatori. Spectabat item cultus, quo proſequebantur majores jam defunctos tanquam ſuos progenitores; ad extremum is quem deferebant Regibus, & populi totius Magiſtris, ut iis quibus à cælo demandata ſit cura populi rectè inſtituendi, & à quibus Regnorum felix adminiſtratio proximè ſolet dependere.*

Officia verò potiſſimùm erant illa, quæ humanæ ſocietatis maximè ſunt propria, & ſpectant ad quinque ordines qui ſunt Regem inter & ſubditos; Parentes inter & filios; inter fratres majores natu & minores; inter maritum & uxorem, ad extremum familiares inter ſeu amicos : quibus addi quoque poteſt diſcrimen & ordo, qui ob diſparem conditionem plebeios inter & nobiles obſervari ſolet. Et hi quidem ritus & officia vinculorum planè ſunt inſtar & nexuum, qui alia atque alia corporis ejuſdem membra, tum inter ſe, tum ipſo cum capite perquàm aptè vinciunt uniuntque : unde protinus exiſtit mutuus omnium inter ſe & honor & benevolentia, adeoque totiùs Imperii perennis quædam pax atque felicitas; & politici corporis admirabilis omnino firmitas, decor & venuſtas.

Confucius *itaque ritus iſtos & officia lumen eſſe dicebat Imperii, at-*

que ubi illa deſiderarentur cœca eſse confuſaque omnia.

Quoniam verò quæ in hoc genere ſervari volebant atque exerceri, non fictè, ſed ex animo, quemadmodum dicebamus, & ex verâ virtute fieri volebant atque obſervari, & harmonia quadam politica & morali externis interna reſpondere; cumque numeris ferè muſicis ederetur in vulgus hæc ipſa doctrina, hinc Li Yo, *id eſt ſua ritibus ſociari muſica dicebatur; & eſse ſua ſinceri cordis, à quo ritus & officia procedebant, cum ipſis quæ foris ſe prodebant ritibus officiiſque concordia.*

Priſcorum igitur muſicam inſtituentium cura omnis & ſtudium, non ad privatam Principum oblectationem referebatur (uti antiquus Author Tai Su Cum *pluribus refert) ſed vel maximè ad juventutis ac populi totius rectam inſtitutionem; eratque tum aliarum virtutum, tum in primis concordiæ ſubditorum inter ſe ſuoque cum Principe ſuavis & domeſtica magiſtra. Quò illa verò plus authoritatis obtineret ac fidei non ab aliis quàm ab ipſis Imperatoribus inſtitui poterat ac vulgari: ſed inter hos quoque non cuicunque Principum fas erat rem tantam ſuſcipere, ſed iis dumtaxat qui eximiam planè virtutem cum Imperatoriâ dignitate conjunxiſsent. Et illa quidem quanto mox in pretio haberetur hinc poteſt intelligi, quod ad ſpectatæ virtutis Regulos deinde miſſa magni cuiuſdam muneris inſtar obtineret. Is autem, cui componendæ muſices, & in lucem uſumque publicum edendæ, necnon ſtatis temporibus coram Principe & Optimatibus Imperii decantandæ cura demandabatur (*Ta Su Yo, *ſive magnum Magiſtrum Muſices vulgo nominabant) haud quaquam humilis aut mediocris etiam conditionis Vir erat ad Mandarinos ſuperioris ordinis, & quidem vitæ integræ ſapientiæque non vulgaris viros cura iſta pertinebat.*

Uſum verò muſices, uti perpetuus (hinc fuit, ſic & eſſe antiquiſſimum vel ex eo poteſt intelligi, quod Fo Hi, *primus gentis Sinicæ conditor, primus quoque fuerit muſices Magiſter, & alter planè Orpheus gentis ſuæ: quippe qui rudes & agreſtes homines voce fidibuſque pertraxit è ſylvis ſuis ac montibus; & ſuavitate cantûs illectos paulatim ad humanitatem, ac civilem vitæ ſocietatem perduxit & promiſcuam vagamque libidinem conjugiorum vinculo conſtrinxit. Itaque muſica ipſius* Fû Laî *eſt dicta, propterea quod invitatrix fuiſſet hominum, ut ad eum ſponte accederent qui tam præclarè ipſis opitularetur; ſed & ipſa Sinarum lingua 320. circiter vocibus monoſyllabis conſtans, quid aliud videri poteſt quam perpetua quædam tot accentuum in ſingulis vocibus harmonica varietate concinnata muſica? ſed & aliis populi Principibus ſuum ſingulis muſicæ ſtudium ſuus amor fuit: Extant enim propria muſicæ nomina, quæ ab Auctoribus ſuis Imperatorum celeberrimis unaquæque ſortita fuit; & omnis quidem Sinenſium ingeniis accommodata lenis eſt ac placida, mutuæ pacis & concordiæ blanda conciliatrix, ſi penultimam tamen excipias, quæ ut Auctorem habuit* Vu-Vâm *tertiæ Familiæ conditorem & bellicoſum, tota ſui Auctoris plena eſt, Martemque & arma ſpirat; ſed hanc quoque ob cauſam pacifico lite-*

rarum ordini, *ipſique adeo* Confucio *non uſquequaque accepta.*

§. 3.

CO*nfucius* ſolebat dicere : Ego quidem ſemper amo & cum voluptate refero Priſcæ Familiæ Imperialis *Hiá* ritus ; attamen exigui Regni *Kí* (hoc ſpectabat ad Imperium Familiæ *Hiá*) poſteri quia à Majoribus degenerarunt, non ſunt horum ſufficiens teſtimonium, ſeu non ſufficiunt, ut eos, tanquam legitimos teſtes integritatis dictorum rituum ac legum, ſic aliis poſſim proponere ut fidem obtineant : adeoque quomodo eas ego unus ſequi poſſum ? Ego item examinavi & didici Familiæ Imperialis *Yn* ſeu *Xam* ritus & leges, & quamvis ſint etiam nunc in modico Regno *Sum* (hoc ſpectabat ad Imperium Familiæ *Yn*) poſteri, apud quos quædam extant monumenta, quibus iſtæ leges continentur ; quia tamen ſunt multa quæ antiquata jam ſunt atque obſoleta, nec deſunt moderni Imperii pia ſtatuta, & Priſcis æmula ; ego cur illa potiùs, quam hæc ſequar ? Ego denique accuratè ſtudui præſentis Familiæ Imperatoriæ *Cheu* ritibus ac legibus cognoſcendis, quæ cum ſint rationi & tempori accommodatæ, iiſque nunc paſſim omnes utantur, tametſi in quibuſdam fortè differant à Priſcis ritibus Familiarum *Hiá* & *Yn*, ego quidem ſequar hos Familiæ *Cheu* modò imperantis ritus.

p. 2. §. 1.

SI is qui obtinet & adminiſtrat Imperium (inquit *çu su*) illa tria magni ducat momenti ; illius Imperii homines ac ſubditi pauca peccabunt ſeu raro delinquent adeoque facilis & pacifica Imperii gubernatio conſequetur. Hæc tria, ſuprà f. 25. p. 2. §. 3. commemorata, ſpectant ad *ritus civiles*, ad *Aulæ regimen*, & ad *examen librorum ac rem litterariam* : nam illa morum ac rituum per totum Regnum uniformitas, & par agendi norma in omnibus, plurimùm confert ad mutuam inter ſe & cum ipſo capite concordiam, quæ eſt Imperii ſtabile fundamentum.

§. 2.

SUperiorum temporum Reges, quamvis probè ſtatuerint leges, hæ tamen quia aut diuturnitate temporum, aut librorum corruptelâ, aut ſapientum defectu, velut evanuerunt ; vel certè ſi nondum interierint, quia tamen moderni Reges, qui eas proponunt populo ſervandas, ipſimet carent propriâ Regum virtute, fit ut careant etiam ſufficienti teſtimonio apud populum ; cum autem illis deſit ſufficiens hoc teſtimonium non datur fides, eos porrò quibus non datur fides, populus non ſequitur. Viri autem ſancti in inferiori loco ſeu privato conſtituti quamvis probè intelligant ac colant urbanitatis officia & ſint dignâ Imperio virtute præditi, ſi eadem Priſcorum pia inſtituta populo ſervanda proponant, tamen quia carent regiâ dignitate fit ut nec ipſi valeant debitâ authoritate apud

populum

populum; cùm igitur deſit debita authoritas ac dignitas, his à populo non datur fides; ſi non datur fides, item populus non approbat nec ſequitur eorum nova ſtatuta aut conſuetudines: adeoque ejus dumtaxat, qui idem & Sanctus ſit & Imperator, ritus & exemplum populus ſequetur.

§. 3.

IDEO perfecti Regis recta gubernandi ratio radicitùs fundatur in ſua ipſius perſona, quâ teſtatam facit virtutem ſuam univerſo populo: explorat exigitque regimen ſuum ad normam trium Priſcorum Regum (ſcilicet *Yù*, *Tam* & *Vêm Vu*) & non aberrat: confert & combinat res à ſe geſtas cum cœli terræque lege, & huic illæ non adverſantur: teſtatam facit adeo ipſis ſpiritibus quantumvis reconditis virtutem ſuam, & nihil hæſitat, nullaque in re dubitat. Imo etiamſi poſt centum ſæcula expectatus Sanctus advenerit, non ambigit quin eadem virtus eidem teſtata ſit futura. Hic ſolum ſignificare vult divini Regis ritus ac leges adeò eſſe rationi conſonas ut nulli rationi cæleſti vel divinæ adverſentur ac nulli ſint in poſterum mutationi obnoxiæ. Etenim ſi Rex examinet reducatque ad praxim omnia trium Regum pia ſtatuta, jam non errabit: Si item erigat inſtituatque leges juxta illam cœli ac terræ ordinatiſſimam Regulam, ſanè jam nihil aget contra dictamen naturæ rationalis: Denique ſi ita omnia agat, ut ſuæ integritatis teſtimonium vel ab ipſiſmet cœli Spiritibus eamdem cœlo terrâque legem ſervantibus accipere queat, jam nequaquam dubius aut anxius erit; certum namque eſt quod quidquid ita egerit vel ſtatuerit rectum erit: Etſi contingat ut per centum & ampliùs ſæcula expectetur ac deſideretur ille Sanctus, tamen, ſi modo dicto Rex agat, nullatenus dubio pede ſed conſtanter perget in cœptâ viâ; nam quocunque tempore adveniat ille Sanctus, profecto non eum arguet erroris, quippe illam ſecutus eſt legem ac normam, quam ipſemet Sanctus haud dubiè approbaturus ſit.

f. 27. p. 1. §. 1.

QUOD Rex virtutem ſuam teſtatam fore ſpiritibus non dubitet; hoc inde quidem provenit, quia ipſe novit cœlum. Quod poſt centum etiam ſæcula expectato Sancto eamdem teſtatam fore non ambigat; in cauſa eſt, quia ipſe novit hominem, ſeu quod hominis eſt proprium, adeò videlicet rectè ageret ut integritatis ſuæ teſtimonium vel ab ipſiſmet cæli & terræ Spiritibus (aut ab ipſomet cæli terræque ſupremo Spiritu) accipere valeret; adeoque ſic dirigeret omnes ſuas actiones juxta ſpirituum perfectiſſimè in omnibus operantium regulam, ut ne dubitaret quidem an rectè ageret necne; hoc autem eſt perſpectum habere cœlum, ſeu cœli rationem quam dicti ſpiritus omnibus numeris explent: Rurſus ita rectè in

omnibus procederet, ut quamvis contingat per centum & amplius ſæcula expectatum advenire Sanctum, tamen ſine ulla hæſitatione eodem tenore nunc agat, quo Sanctus ipſe ageret, hoc ſanè eſt perſpectum habere hominem, ſeu hominis rectam legem, quam Sanctus ille, ſi exiſteret, omnibus numeris expleret.

§. 2.

HAC de cauſa perfectus Rex dum quidpiam aggreditur ac movet, jam hoc ipſo omnibus poſt ſæculis eſſe poteſt orbis terrarum norma & exemplar, ex quo poſteri dirigantur: Si quid agit, jam hoc ipſum omnibus item ſæculis eſſe poteſt orbis lex: Si quid loquitur, jam id eo ipſo omnibus ſæculis eſſe poteſt orbis inſtructio & regula; atque adeo populi, quamvis procul abſentes, virtutum ejus famâ excitati, jam ad ipſum anhelant & ſuſpenſi expectant expetuntque ſibi talem Principem; præſentem vero ſic amant, ſic eo gaudent ac fruuntur, ut nullum deinde tam chari Principis & tam piæ gubernationis vel tædium, vel etiam ſatietas eos capiat

§. 3.

ATque hoc eſt quod in libro Odarum dicitur: Si Rex ejuſmodi exiſtat illic, non eſt qui illum averſetur; ſi exiſtat hîc, non eſt cui ſit tædio; adeoque ubicunque tandem degat, & quocunque tempore, quaſi diu noctuque, & in perpetuum deprædicabitur. Rex adeo perfectus (addit *çu-ſu*) nullus dum fuit qui non hoc modo, & quàm citiſſimè obtinuerit illuſtre nomen ac famam omnium laudibus celebratam per orbem univerſum.

p. 2. §. 1.

CV *Su* hîc in laudem *Confucii* Avi ſui ſimul & Magiſtri plus æquo ȝ excurrens, & commemorans, qua ratione moderatus ſit actiones ſuas, vitamque inſtituerit ſic ait: *Confucius* (quem honoris gratiâ *Chumnhi* nominat) eminus, ſeu, quod ad Priſcorum Regum tempora attinebat, honorificè commemorabat identidem Regum *Yao* & *Xun* eximias virtutes & rectam gubernandi normam; cominùs autem, ſeu, quod attinebat ad præſentem temporum ſuorum ſtatum, ſequebatur ac imitabatur ipſe Reges *Vên Vâm* & *Vù-Vâm* fundatores Familiæ *Cheu*, cujus extremis ferè temporibus vivebat: Suprà, id eſt, ſi nos jam de cœlo agamus imitabatur ipſe tanquam normam ſibi propoſitam cœli tempora; hoc eſt, imitabatur admirabiles illas cœli viciſſitudines ac motus, temporumque concordem diſcordiam, unde ſublunarium rerum tanta vis atque varietas exiſtit, & perpetuâ quadam ſerie vel naſcentium vel intereuntium æquabilis & imperturbatus ordo: huic quippe ordinis in ſe exprimens imaginem *Confucius*, ſui ipſe ſemper ſimilis, nec tamen idem omnibus, non ceſſabat alia aliis, prout exigebat cujuſque conditio, ſapienter ac piè impertiri. Infrà, id eſt, ſi nunc quoque terram contemplemur,

conformabat ſe aquæ & terræ ; quippe ſicut hæc , cum unica ſit moles , temperie tamen , & rerum quas gignit varietate multiplex eſt ac diverſa , Boreales aſpero gelu ac nive durans , Auſtrales verò miti calore fovens, Orienti pandens maria, Occidentem verò nemoroſis ditans montibus & vallibus fœcundans ; ſic etiam Magiſter noſter cùm verſaretur in Regnis *Lù*, *Súm*, *çî*, *çù* olim dictis, mores ac ritus cujuſque Regni ſolerter odoratus , omnes ſtudiosè obſervabat, & admirabili quadam dexteritate maximè contraria pugnantiaque hominum ingenia tractare ſic noverat , ut tamen ſemper ſui ſimilis idemque, ſine intermiſſione bene quidem de omnibus, ſed de Rep. optimè mereretur.

§. 2.

HIC *çu-su* proſequitur laudes *Confucii* non ſine hyperbole fuit (inquit) ſimilis cælo &, terræ & hæc quidem prout nihil non continet ac ſuſtentat ; illud verò prout nihil non complexu ſuo tegit & ambit : ſimilis fuit item quatuor temporibus ſucceſſivè & ordine æquato procedentibus, ſimilis fuit Soli & Lunæ alternis vicibus ſucceſſivè illuminantibus omnia: Ita etenin & vir Sanctus nihil non complectitur ac fovet largo ſinu ſuæ pietatis, & cives & alienigenas conſtringit amplæ charitatis ſuæ brachiis ; nihil non fortitudine ſuâ prudentiâque ſuſtentat ; & denique ſplendore ſapientiæ ſuæ ad omnes atque omnia nullo non loco & tempore pertingit.

§. 3.

QUÆ à cælo foventur ac teguntur, & à terrâ ſuſtentantur univerſæ res, unà omnes procreantur, & tamen non ſibi mutuò nocent aut impedimento ſunt : Succeſſivi Aſtrorum motus, quibus conſtituuntur ac dividuntur anni tempeſtates, Sol inquam & Luna Principes Aſtrorum & Magiſtri temporum æquabiliter, ut videmus, in orbes ſuos ſucceſſivè procedunt ac circumaguntur aſſiduè , & diei noctiſque diſcrimen efficiunt , & tamen non ſunt ſibi mutuò contraria. Cauſa igitur, ob quam in tanta tot rerum viciſſitudine ac varietate, nulla ſit tamen perturbatio & pugna, hæc eſt , quod in rem quamlibet à cælo veluti derivata ſit tenuis quædam ac limitata virtus pro ſuâ cujuſque rei exigentiâ ; quæ vis ac virtus , fluenti inſtar aſſiduè emanantis perenni alveo rigat univerſa. Quod autem in hoc univerſo res tam diverſæ ſimul procreentur, & tam uniformiter agant, nec ſeſe mutuo impediant, hoc demùm tribui debet magnæ & illimitatæ cuidam virtuti , quæ velut omnium fons & radix pro cujuſlibet rei facultate & exigentiâ tam longè latèque omnibus ſe indeſinenter communicat ; & ita efficit ac corroborat rerum procreationes , ut nihil unquam deſideretur. Patet igitur cœlum & terram ideo eſſe tantæ magnitudinis.

Interpres noſter hic vim textui inferre videtur, dum viſibili huic cælo

virtutem tribuit illimitatam. Attamen Interpres alius Cham Tùm ço *dictus, hunc eumdem locum explanans, & nullam vim textui inferens ſic ait:* Illæ cælum terram*que* inter, *ſeu* volatilia, *ſeu* natatilia, *ſeu* quadrupedia, *ſeu* germinantia, omnia magno numero procreantur; & ubi procreata jam fuerint, *alia* evadunt magna, *alia* evadunt parva, quælibet *juxta* veram naturam *ſuam*, nec *ſe* mutuo impediunt. *Sic* quatuor *anni* tempeſtatum, Solis *item ac* Lunæ periodi ſingulæ *ſtato* gyro *perpetuò* circumaguntur; & frigus *ac* æſtas, dies *item ac* nox *tam ordinatè procedunt, ut* abeunte uno alterum *identidem* ſuccedat, nec *ſibi* mutuo adverſentur. Jam verò quandoquidem *ita* ſingula conſervantur, *ut ſe mutuo* non deſtruant ſingula; *ita* operantur moventurque *ut ſibi invicem* non adverſentur; *hæc utique* omnia inferioris *cujuſdam* virtutis participata *quædam ſunt* ratio, & *velut* inferioris ac ſubordinati *cujuſdam* dominii portio. Igitur omnes res perenni quodam fluxu & *ſerie* ſe manifeſtant: quatuor anni tempora perenni curſu incedunt non ſecus ac *minora* fluenta *è majori alveo* emanant & *pluribus ceu* brachiis derivata riviſque diviſa *perpetuo fluunt*, & nunquam exhauſta deficiunt. Sed utique inter hæc ſit *alicujus* Domini *ac* Gubernatoris maxima & *ſuprema quædam* virtus *neceſſe eſt*; *quæ* gubernet in illo priori, *quo* nulla-dum res, nulla dum *rerum* ratio *extitit*; ut *ſcilicet* regat ordinetque rerum omnium origines, moderetur ac velut manu teneat motuum *curſuumque omnium* axem ſeu cardinem; componat *item* diſcordiarum *in tanta rerum diverſitate* principia; & *denique* diſſolvat ſeu reſecet corruptionum *quarumcunque* enaſcentia germina. *Atque ita* conſummatâ completâque hac converſionum origine *in ſuprema illa virtute, ſeu causâ primâ*, tum deinde minor *illa ſeu ſubordinata cauſarum ſecundarum* virtus nunquam exhaurietur. *Atque* hoc *ſcilicet* eſt propter quod cælum *ac* terra *adeo* evadant magna, omninò *inquam eſt*, propter hanc *quam* ſuprema virtus exercet gubernationem ac imperium, &c. *Ita* Cham tûm ço *modò citatus, fol. 46. pag. 2. in primis ſuis editionibus.*

f. 28. p. 1. §. 1.

HIC, & ſeq. *çu-su* iterum iterumque commemorat, & commendat ſummè Sancti virtutes. Solùm (inquit) in orbe univerſo ſummè Sanctus & perfectus eſt qui queat omnia percipere & clarè intelligere, penetrare ac comprehendere; adeoque ſufficiens eſt, ut ex culmine ſuæ virtutis deſcendat ad gubernandum hæc inferiora omnia. Si virtutes contemplemur, ejus animi magnitudo & ampliſſima liberalitas, affabilitas, benignitas ac manſuetudo ſufficiunt ad habendam capacitatem quæ admittat & paterno ſinu foveat ac complectatur univerſos: ejus activitas, celſitudo, robur, & invicta conſtantia in tuendâ juſtitiâ ſufficiunt ut omnia manu teneat conſervetque: ejus item pura illa ſimplicitas, ſeriuſque animi candor, prudens

dens item moderatio & mentis æquabilitas; ejus denique rectitudo & integritas à quavis vel minimâ pravitate aliena, ſufficiunt ut apud omnes obtineat honorem & venerationem. Ingentia illa decora & ornamenta, atque horum mirabilis quædam temperies & concordia quæ res moderatur in pondere & menſurâ; ad hæc minimarum etiam rerum exacta inveſtigatio & dilucida diſcuſſio ad ſubtiliſſima quæque & recondita ſeſe extendens, ſufficiunt, ut rectè diſtinguens inter bonum & malum, habeat quod ſine periculo erroris omnia diſcernat atque dijudicet.

§. 2.

TAnto igitur virtutum comitatu, tantiſque ornamentis ac præſidiis inſtructus, amplus admodùm eſt atque diffuſus, placidus & profundus, atque rerum omnium fons & origo quædam: adeoque ſuis temporibus, cùm ſcilicet ratio & bonum univerſi id poſtulat, ſeſe prodit exeritque; alioqui ſuâ ſe involvens virtute, ſeque uno contentus ſibique ſufficiens, placidiſſimæ quietis otio perfruitur.

p. 2. §. 1.

AMplus, inquam, eſt atque diffuſus veluti cœlum ipſum; & idem placidus ac profundus eſt, tamque ſecretus ab oculis noſtris veluti aquarum abyſſus: Quod ſi tantâ ſanctitate præditus ob commune emolumentum quandoque foras ſe prodat, jam ex univerſo populo nullus erit qui non eum veneretur; ſi quid profatur, jam è populo nullus erit qui verbis ejus, ut ab oraculo profectis, non det fidem; ſi quid agat ac moliatur, jam è populo nullus erit qui non faveat illius conatibus, qui acta non probet, iiſque lætus ac gratulabundus non applaudat.

§. 2.

ATque hac de cauſa ſummè Sancti fama & nomen Oceani prorsùs inſtar exundabit ac diffundetur per medium Sinarum Regnum, & hinc multò longiùs dimanans pertinget ad barbaros Auſtrales & Boreales: naves & currus quocunque terrarum pertingunt; humana induſtria ac vires quocunque penetrant; cælum quidquid tegit; tellus quidquid ſuſtinet; Sol & Luna quidquid ſuis radiis colluſtrant; pruina & ros quocunque locorum decidunt; ad extremum quicunque habent in venis ſanguinem, vitamque hanc, & communem aërem reſpirant, non poſſunt non venerari ut Regem & amare ut Patrem communem hujuſmodi Sanctum. Atque ideò ſuprà dicebam, eum æquiparari cœlo, Vel arctiſſimam quamdam ſocietatem habere cum ipſo cœlo.

f. 29. p. 1. §. 1.

SOlus ille qui in hoc univerſo ſummè perfectus & Sanctus eſt, ejuſmodi eſt, ut queat ordiri, & contexere terrarum orbis magnum ordinem & rationem; qui item poſſit erigere univerſi hujus magnum fundamentum; qui denique poſſit perſpectas habere quæ ſunt à cælo & terra procreationes & conſervationes rerum. Hujuſmodi igitur ſummè Sanctus, cum talis ac tantus ſit, quo tandem modo fieri poteſt, ut ſit res ulla in toto univerſo cui innitatur aut inhæreat aut à qua dependere, & juvari priùs debeat, ut deinde operetur.

§. 2.

SUmmè benevolus & beneficus eſt ejuſmodi Sancti amor ac pietas quæ ſe ſe extendit ad Mundi hujus magnum ordinem; placida item ac profunda perfectionum ejus abyſſus quæ valet erigere univerſi hujus magnum illud fundamentum: quàm latiſſimè patet & extenditur ejus cœlum, ex quo tot in orbe converſiones rerum perpetuâ quadam & uniformi ſerie promanant.

p. 2. §. 1.

Çu-ſu, poſtquam quæ potuit attulit in laudem ſummè Sancti, ut ſignificet imparem ſe eſſe tantæ perfectioni declarandæ, concludit, ſolum Sanctum de Sancto pro dignitate loqui poſſe, quippe qui ſolus intelligat quid quantumque ſit eſſe Sanctum. Sanè (inquit) niſi quiſpiam ſit reverà magno & perſpicaci ingenio, ſit Sanctus, inquam, & eâ cælitùs ſapientiâ ac prudentiâ præditus, ut altè penetret omnem cœli virtutem, hunc modò dictum Sanctum ecquis tandem alius poterit cognoſcere, aut verbis exprimere? ſolus igitur ſummè Sanctus exhaurire poteſt ſummè Sancti virtutem, tam ipſe intelligendo, quàm aliis deinde enunciando. Verbo: nemo Sanctum probè novit niſi Sanctus.

§. 2.

HActenùs egit *çu-ſu* de ſummè Sancti perfectione: jam redit ad explicandum viri perfecti & verè ſolidi virtutem, de qua in initio libri hujus: Quæ utique debet excludere omnem ſimulationem, hypocryſim, & cupiditatem gloriæ exterioris; ut ita paulatim gradum faciat ad viri Sancti virtutem. In eam rem carmen citat de matrona pulcherrimâ cui magnam addebat gratiam pretioſiſſimas veſtes quaſi aliâ ſuperinductâ, velle contegere Oda ſic ait: ſi quis induatur veſte divite ac variegata cui ſuperinduat vulgarem penulam, hoc ipſo declarat quòd oderit haud dubiè ejuſmodi ornatûs oſtentationem ac ſplendorem exteriorem. Ideò (inquit *çu-ſu*) perfectùs vir occulit contegitque ſuam quidem virtutem ſed ea in dies magis lucis inſtar creſcentis augeſcit, & vel invita ſe prodit ac manifeſtatur: E contrario ſimulatoris & ficti im-

probique hominis fucata virtus, ſpeciem neſcio quam virtutis oſtentat illa quidem, ſed reverà nonniſi ſpeciem: Et verò propria hæc eſt inanium ejuſmodi hominum induſtria, ut ſe ſuaque oſtentent offerantque omnium oculis ſpectanda; ſed quia non virtus illa, ſed umbra virtutis eſt, planè fit, ut in dies magis ac magis extenuetur, & tandem ceu fumus evaneſcat. Perfecti viri virtus, ſi primum illius ſaporem conſulas, videbitur inſipidum quid & inſulſum; & tamen, ubi maturâ conſideratione, multòque magis ipſo exercitio & imitatione eam iterum iterumque deguſtaris, talem eſſe comperies, ut, quamvis eâ paſcaris aſſiduè, non tamen pareat nauſeam & faſtidium. Rurſus, videtur illa remiſſum quid eſſe & exile & propè contemptibile, & tamen, ſi mentis oculis quæ interiora ſunt contempleris, quantum ibi decoris & gratiæ, quantum venuſtatis invenies! Humilem rudem, ac informem primo aſpectu diceres; & tamen, in cordis medio perpolita eſt rectèque compoſita & juxta rectam rationem mirabiliter ordinata. Quid multa? veſtis attalica eſt, gemmis & auro collucens; verumtamen ſub vili penulâ latet ſecura: Quò occultior hoc pretioſior. Et hæc quidem de interna privatâque ſui perfectione intellige; cujus cum tanta ſit lux, tanta vis ardoris, ut cohiberi nequeat quin ultrò prorumpat, impendatque ſeſe communi Reip. bono procurandò; ideò (addit *çu-su*) ſi vir ejuſmodi perfectus noverit eorum quæ longè abſunt proximum principium, ſeu ſi noverit dirigere alios ex ſui ipſiùs normâ; item noverit morum motuumque originem, ſeu noverit commovere aliorum animos ex ſuo ipſius animi motu; noverit denique ſubtilium & arcanorum manifeſtationem, ſeu noverit, quod ea quæ intùs latent haud dubiè tandem aliquando foras ſe prodent; tum ſanè poterit hoc modo cum tam præclarâ rerum notitiâ paulatim gradum facere, ac tandem ad eminentem Sancti virtutem pertingere. Vel, ut alii exponunt: ſi noverit quarumcunque actionum principium eſſe cor; bonas ex corde bono malas ex corde malo procedere: ſi item noverit morum & rituum originem fundatam in illa Sanctorum Regum ſymmetriâ rectè commenſuratâ cum cœli ratione, qua res omnes diriguntur: ſi denique noverit ſubtilium & reconditarum rerum manifeſtationem, ſi poſſit ſcilicet ex iis quæ foris apparent cognoſcere ea quæ intùs latent; tùm poterit is etiam hoc modo paulatim pertingere ad virtutem Sanctorum.

f. 30. p. 1.

ALIA Oda ſic ait: Penitus abdita ſit licet, altiſque depreſſa latebris deliteſcat virtus (uti & vitium) tamen vel ſic mediis ex tenebris omninò in lucem prodibit. Quapropter (exponit *çu-su*) vir perfectus cordis intima diſcutiens, ubi penitiſſimos animi ſinus inſpexit, ſi nihil prorſus deprehendat morbidi ſeu vitioſi, tum

ſcilicet acquieſcit; & cùm non ſit quidpiam cujus eum pudeat, fit etiam, ut nec diſpliceat ſibi in corde ſuo, à quo jam non reprehenditur. Nimirùm viri perfecti interior virtus ſive id ad quod non poſſunt paſſim homines niſi difficillimè pervenire, nonne hoc ipſum ſolùm eſt quod alii non vident? Hoc quippe interiorum cordis examen, cùm res ſit ejuſmodi, ut vir perfectus ad eam exhauriendam non poſſit niſi difficillimè pervenire; nonne hæc ipſa dumtaxat eſt, cæteri hominum quam nunquam obſervant? Nam cæteri hominum ea ſolùm magni faciunt quæ ſenſibus percipiuntur, de interiori mentis ornatu & cordis puritate parùm ſolliciti.

p. 2. §. 1.

ALIA Oda ſic ait: Vide ac circumſpice quomodo te geras cùm ſolus degis in tua domo: Inſuper ne quid agas de quo poſſis erubeſcere quamvis verſeris in abditiſſimo tuæ domûs receſſu. Ideò (addit *çu-su*) vir perfectus non aggreditur negotium & tunc primum attendere ſibi incipit; non profert ſermonem, & tunc primum de verborum veracitate cogitat: ſed ſemper & in omnibus eſt vigilans. Etenim vir perfectus, priùs etiam quam animi motus quiſpiam exurgat, jam attentè ſollicitèque ſe obſervat ſibique ipſe invigilat; priuſquam proferat ſermonem, jam planè ſibi perſuadet & ſine ulla dubitatione credit verum eſſe quod dicere meditatur; atque hoc intelligit eſſe pretium operæ ſuæ, hunc vigilantiæ & examinis ſui fructum, ut in iis quoque rebus ac ſtudiis quæ neque oculis percipiuntur neque auribus, circumſpectè timidèque ſe gerat.

§. 2.

RUrſus Oda ſic ait: Myſtes ingrediens Templum, ut ſacrificando coram omni populo permoveat & invitet ſpiritus, inuſitato cum ſilentio & ſingulari animi corporiſque compoſitione accedit; & quamvis populo non indicat ſilentium; tamen ſacrificii tempore vox nulla confabulantium auditur ne dum murmur aliquod exiſtit aut contentio circumſtantis populi. Nimirùm perſpecta ſingulis virtus ac probitas ejus qui ſacra peragit, itemque gravitas illa & modeſtia, quæ in ore habituque totius corporis relucet, index interioris reverentiæ & compoſitionis, tanta eſt, ut quamvis neminem hortetur ipſe, nemini pœnas intentet, in officio tamen contineat omnes ac perficiat, ut cum altiſſimo quodam ſilentio venerabundi ſacris aſſiſtant. Eodem modo (inquit *çu-su*) Rex perfectus, quamvis non largiatur munera tamen populus nullâ ſpe præmii, ſed uno ſui Regis exemplo ad eum imitandum permouetur necnon ad omnem virtutem, & ad obſequendum in omnibus quæ ſui muneris ſunt mirificè invitatur: Rurſus quamvis non iraſcatur, aut pœnas intentando & ſupplicia à malo non deterreat, facit tamen, ut

populus

populus à Regiâ perſonâ pertimeſcat multò magis quàm ſi falcibus & ſecuribus armatus ſubditorum ſuorum cervicibus immineret.

§. 3.

ALtiùs iterùm provehitur *çu-su* in ſuâ Regum inſtitutione columnas hic tandem figens, eamque ponens virtuti, quam Regibus vult ineſſe, metam, ut plus ultra non videatur Regum virtus atque felicitas progredi poſſe. Authoritatem igitur à Priſcis petens Odam citat, quæ ſic ait: ſi tam ſubtilis ſit & à vulgi captu ſenſibuſque tam remota adeoque tam profunda & non apparens, ac veluti ſolitaria ſeu unica perfecti Regis virtus, ut illius ne veſtigium quidem mortalium oculis offerri videatur, quæque deliteſcens in intimo cordis receſſu nonniſi per heroïcas actiones, & publicam mortalium utilitatem abſque oſtentatione ſe prodat; tum ſanè centum, hoc eſt, omnes omninò Sinenſis mundi Dynaſtæ & Reguli ſuſpicientes illam regiæ virtutis majeſtatem tanquam cœleſte quid & humano majus, pro ſuo quiſque captu & viribus ſtudiosè eam æmulari contendent. Et hæc quoque cauſa eſt (inquit idem *çù-su*) cur Rex perfectus, utpote conſcius hujus veritatis, tam ſolidè colat, id eſt, tam vigilanter, reverenter, ac ſollicitè quovis loco & tempore tueatur ac conſervet internam virtutem: cujus quidem tam vigilantis reverentiæ, & tam ſapientis vigilantiæ; curæque hic fructus exiſtet, ut tandem etiam orbis univerſus, quamvis haud quaquam capiat tantam & tam arcanam virtutem, tamen à tali Rege adminiſtratus, perpetuâ pace perfruatur.

f. 31. p. 1.

COncludit *çu-su*, confirmatque dicta libri Odarum authoritate; ubi (juxtà Interpretes) introducitur ipſe *Xam Ti* ſupremus cæli Imperator loquens.

Sic igitur Oda ait: Ego (inquit ſupremus cœli Imperator) complector & amo *Vên vâm* Regis clariſſimam & puriſſimam virtutem: Et ideo quidem amo, quia illa non magnoperè perſonabat, ut forinſecùs perciperetur & appareret. (Vel ut alii explicant: quia illa non petivit ſuam magnitudinem à verborum ſonitu & exteriori quadam ſpecie ac ſplendore, ſed è ſoliditate & cultu interiori) Nimirum, *Confucius* inquit, exteriora iſta uti ſunt ſonitus verborum & ſplendor ſeu figura exterior, opes inquam, & arma, eloquentiæ vis, & Imperatoriæ majeſtatis ſplendor, in ordine ad hoc ut moveatur & convertatur populus, ſunt reverà quid poſterius & ramorum inſtar; at verò ſolida illa cordis veracitas quæ verbis factiſque ſe prodat, & aliarum quoque virtutum præſidiis inſtructus animus, radix ipſa & fundamentum ſunt; adeoque id quod prius ac præcipuum hîc cenſeri debet. Alia Oda ſic ait: Ejuſmodi virtus eſt ſubtile quiddam & leve inſtar pili. Attamen (ſubjicit *çu su*) pilus quamvis re-

verà tenue quid ac ſubtile ſit, adhuc tamen datur quidpiam ſenſibile quod cum eo ordinem habeat, eique comparetur & correſpondeat: quapropter ad rem illuſtrandam magis appoſitum eſt carmen aliud quo dicitur: ſupremi cæli res longè fugit ſenſus humanos, adeoque nec habet vocis ſonum quo audiri, nec odoris ſpeciem qua percipi queat. Ex quo (inquit *çu sù*) confici videtur, ejuſmodi rem ſummum quid eſſe humanis oculis inviſibile, & indiviſibile adeoque omnia ſenſibilia tranſcendens: & hoc ultimum dictum rem maximè declarat.

In hoc poſtremo paragrapho duo ſunt quæ ſubobſcura videri poſſint, atque explicatu difficilia. Primum quid verba illa Mîm te *hîc ſignificent. Alterum quid ſignificent illa* Xám Tien Chi çai: *quippe, tam horum, quam illorum, expoſitiones variæ afferuntur. Nos autem duas potiſſimum ſectabimur.*

Et quoad primum quidem, ſequemur hîc illos qui volunt, per binas voces Mîm te *vel excellentem quamdam virtutem, & hanc moralem, ſignificari; vel rationalem, quæ in homine eſt, portionem ac potentiam: congruit enim expoſitio hæc ſanè feliciter cum iis quæ dicuntur in libro* Tá Hio §. *1. ubi* Mîm te *vocatur portio illa rationalis à cælo homini indita; uti hoc ipſo libro* Chum yûm *f. 1. & alibi*, Tien mím, *& f. 25.* §. *3.* Te sím.

Quod verò ad ſecundum attinet: duabus vocibus Xam tien, *alii ſupremi Numinis Providentiam; alii ſupremum cœlum ſive quod nos Empyreum, ſedem videlicet ac domicilium beatarum mentium ſignificari docent.*

Cæterum qualeſcunque demum ſint expoſitiones iſtæ: certa eſt res una, quod ex hac Libri Chum yûm *poſtremâ ſententiâ ternæ videntur elici poſſe veritates, ac Sinenſibus, quamvis Ethnicis, probari; ſcilicet* unius & ſupremi Numinis exiſtentiam & immortales eſſe mortalium animos: ſua denique præmia cujuſque meritis poſt hanc vitam reſpondere. *Etenim cùm introducatur ipſe ſupremus cœli Imperator verba proferens ac deinde cum alibi dicatur* Ven-vam *pii Regis animam aſſiſtere ad ſupremi numinis lævam & dexteram patet & Deum ab ipſis creditum & animam haud quaquam interire cum corpore: Rursùs cùm dicatur, quod idem Numen ampectitur & amat virtutem dicti Regis, ſua reſpondere virtuti præmia, non dubiè ſignificatur.* Quod verò de animarum immortalitate cenſuerunt priſci Sinæ hîc ſupereſt breviter examinandum: nam quid de ſupremi Numinis exiſtentiâ & Providentiâ tum variis hujus operis locis quadantenus expoſuimus & in ſingularem & copioſiorem tractatum reſervamus.

Non inficior priſcos Sinas communi & hæreditario vitio generis humani de præſenti vitâ potiſſimùm laboraſſe; ut benè ſcilicet ac beatè hîc viverent, tranquillum florens invictumque ſervarent Im-

perium : quæ autem ſors eos & vita maneret olim, cæleſti Providentiæ Numinique permiſiſſe (in quorum tamen numero nequaquam ſunt ii, quos eximia planè virtus, reſque geſtæ, & ſua ipſorum ſcripta contemptores fuiſſe docent vitæ mortalis rerumque humanarum, & immortalis vitæ ſtudioſos.) Non caruerunt tamen etiam vulgares homines iſti, appetitu diuturnæ ſempiternæque vitæ, quem ſentimus mortales omnes inditum nobis eſſe ab Auctore naturæ, utique non otiosè neque fruſtra inditum. Qui appetitus quàm vehemens in quibuſdam illorum fuerit, argumentum poſſunt eſſe pretioſæ potiones illæ ſeu Ambroſiæ vitæ immortalis quas Imperatores quoque fabulis impoſtorum, aliquot poſt Chriſtum ſæculis, deluſi ſpe, immortalitatis hauriendæ, ſumebant.

Rei ergò, quæ uſque adeò connaturalis eſt homini, non poſſunt non extare quædam veſtigia in priſcis eorum libris ac monumentis: quæ ſi extant, ut revera extant, & tanquam dubiæ tenueſque ſcintillulæ hinc inde promicant; cur has obſecro non malimus interpretatione benigniore, ſeu leni flatu paulatim ſuſcitare atque accendere; illa diuturnæ vitæ, ſeu potiùs productioris mortalitatis deſideria ad ſpem veræ immortalitatis vitæque ttaducendo, quàm ſeverioris ac ſiniſtræ interpretationis ſilentio ſuffocare atque extinguere? Nam ecquis tandem fructus exiſtet ab hujuſmodi ſilentio & ſeveritate? non alius profectò, quam ut videamur tacitè fateri, contrariam eſſe doctrinæ noſtræ priſcam gentis ætatem omnem; utque ita vehementiſſimè corroboretur Atheorum & Impiorum hominum pernicioſus error: ubi ceſſare nos videbunt, mox ultrò nos aggredientur ac laceſſent eâ parte, qua, ſi animus nobis fuiſſet, feliciter oppugnari à nobis ipſimet poterant: atque ita tandem dicent, malle ſe perſeverare in ea ſententiâ in qua nos ipſi fateamur, majores ſuos fuiſſe per quatuor annorum millia; malle ſe tot viros ſapientiâ, virtute, imperio clariſſimos ſequi, quam paucis aliquot alienigenis contraria docentibus fidem dare.

Abſit igitur ab Evangelii Præconibus hæc opinio, ut nihil adjumenti vel lucis ab authoritate Priſcorum Sinarum petendum ſibi putent Chriſtianæ veritati declarandæ. Quæ quidem opinio (ſi fas eſt dicere) vel ab inani qnodam metu ac religione, vel certè ab inſigni quadam ſocordiâ aut ignorantiâ videtur proficiſci. Quod ſi eſſent è priſcis illis (nam de modernis hîc non ago) qui apertè nobis adverſarentur, exiſtimantes, nullam rectè factis mercedem, neque pœnas noxis rependi, cum vita hominis finiri omnia. (In qua quidem ſententiâ fuerunt ex Europæis Philoſophis aliqui; quos tamen ſapiens ille Cato apud Ciceronem *minutos* vocat: apud eundem verò Lelius: Non aſſentior iis, inquit, qui hæc nuper diſſerere cœperunt, cum corporibus ſimul animos interire, atque omnia

morte deleri, plus apud me antiquorum auctoritas valet vel noſtrorum Majorum, &c.) Si inquam eſſent è Priſcis qui apertè nobis adverſarentur, quamvis & eſſent alii qui favere nobis viderentur; tutiùs tamen fortaſſe tunc foret non attingere ſuſpectas auctoritates: Nunc verò cum neminem patiamur adverſarium; nuſquam vel umbra iſtius impietatis appareat; ſed è contrario plurima afferri poſſint, quæ, tametſi non convincant, admodùm tamen veriſimile faciant, Priſcos benè ſapienterque ſenſiſſe de Providentiâ Numinis & immortalitate Animorum; quis tandem ſanæ mentis malit adverſarios ſibi eſſe, quàm amicos, & ſocios, & patronos, non modò Priſcos, ſed hujus quoque ætatis Sinas, Majorum ſuorum (uti ſuprà docuimus) adeò ſtudioſos & obſervantes? Quis paucos poſterioris ætatis Atheos atque Idololatras ſequi malit, ac virus ex antiquis illis floribus ſugere, quàm dulce mel ac ſalutiferum? Quod iis non modicum contineri cum alii Scriptores, tùm verò maximè Societ. Jesu Sacerdotes Riccius, Pantoja, Vagnonus, Aleni, Monteirus, Buglius, Martines, aliique Litteris Europæis & Sinicis clariſſimi, docuerunt: Hac in re Lactantium ſcilicet, alioſque Patrum imitati, Tertullianum inquam, Cyprianum, Minutium Felicem, Origenem, Arnobium: qui Ethnicos ſuis ipſorum armis, uti & Hieronymus Auguſtinus, aliique Doctores Eccleſiæ, hæreticos identidem oppugnabant. Itaque Lactantius de falſa Religione contra gentes cap. 5. Omittamus ſanè (inquit) teſtimonia Prophetarum, ne minùs idonea probatio videatur eſſe ab his, quibus omninò non creditur: veniamus ad Auctores, & eos ipſos ad probationem veri teſtes citemus, quibus contrà nos uti ſolent, Poëtas dico ac Philoſophos. Quamquam & in hoc rursùs iſtos Patres imitantur homines noſtri, quòd quotieſcunque de Animorum immortalitate, ſimilibuſque argumentis diſputant, longè præcipuum robur ex noſtrâ ſcilicet Chriſtianorum Philoſophiâ petant, & melli iſti Sinico, quod dixi, tantam inſpergant cœleſtis ambroſiæ copiam, ut quamvis eam Sinæ veluti ſuam cupidiùs appetant, reverà tamen Europæorum tota ſit, & Chriſti potiùs.

Ad extremum quò ſtudioſiùs hanc veritatem ex priſcis gentis monumentis eruamus, illa quoque ratio nos movet, quòd ſiquidem probetur, eam Majoribus fuiſſe perſpicuam, concedent illico nepotes perſpicuam fuiſſe & alteram (quam ſuprà tot argumentis) de ſupremo quodam Numine quod omnia procrearit ac moderetur: neque enim gens fuit tam agreſtis ac barbara quæ non agnoverit immortalem Deum, & agnoverit tamen animi ſui immortalitatem.

Nunc ad rem veniamus. Argumenti, quod negativum dicitur, non ſolet eſſe vis magna; habet hoc tamen, apud Sinas inprimis, vim

vim ſuam. Hoc igitur uſuri, quærimus in primis, ecquis Auctorum veterum & claſſicorum uſquam dicat interire mortalium Animos, nullo providentiæ conſilio, ſed caſu, fortuitòque res geri? Profecto fateri debent, haud ullum eſſe qui apertè ſic vel inſanus ſit, vel impius.

Hinc igitur ad poſitivas auctoritates & argumenta gradum facimus. Ac primùm quidem quid ipſe *Confucius* de immortalitate ſenſerit ob oculos eis ponimus. Et multa quidem nobis ſuggerunt libri Claſſici, quorum alios ipſe conſcripſit, alios collegit ac digeſſit in ordinem. Claſſicos dixi, qui ſoli apud Sinenſes, & nos quoque ſuum pondus obtinent. Nam quæ in libris *Kia Yu*, ſive domeſticorum *Confucii* ſermonum extant, cum hos ſeptingentis ferè poſt annis quàm Philoſophus vixit lucem vidiſſe ſcribant eam ferè obtinent fidem, quam quiſque dare voluerit: præſertim cum ſit credibile, non pauca, vel ab improbis inſerta, vel ab ineptè ſtudioſis ipſius Philoſophi, conficta iis contineri. Hoc certum, dictos libros in Claſſicis, & qui litteratis hominibus præſcribantur, haudquaquam numerari. Verumtamen ne cuipiam videar hîc celaſſe quidpiam, vel ſubterfugiſſe, locum proferam, qui unus videri poſſit minùs favere ſententiæ noſtræ, introducitur enim *Confucii* diſcipulus, *çù cúm* vulgò dictus, ex Magiſtro ſuo quærens, an mortui rerum notitiam conſervent. Cui Philoſophus, attemperare ſolitus reſponſa ſua ingenio cujuſque & captui, tempori quoque, & loco, ſic reſpondet, ut tamen ſciſcitantis dubitationem non tollat: Si mortuis (inquit) perſeverare notitiam rerum dixero, timeo ne filii quorum pietas erga parentes major fuerit, eoſdem ſociare velint, adeoque ſe ipſos interimant: Si contrà, nullam eſſe aſſeruero, vereor ne langueſcat illa filialis pietas, & ſint qui inhumatos etiam parentes abjiciant: deſine ergo fili mi curioſiùs exquirere quæ ſit vitâ functorum conditio: alia ſunt magis neceſſaria quæ ſcire te velim: Iſta verò tu deinde cognoſces. Sic Philoſophus, ubi nota hoc loco non dubitari de exiſtentia Animarum, ſed quæri à diſcipulo, an Animæ defunctorum (quas ſupponit exiſtere) conſervent præteritorum notitiam.

His igitur prætermiſſis, quorum minùs certa auctoritas eſt, ea dumtaxat afferamus, quorum indubitata apud ipſos ſit authoritas, quæque ad probandam Sinis immortalitatem magis appoſita videbuntur. Cujuſmodi ſanè multa libri quinque & hi quos hic exponimus, non modò Claſſici, ſed primæ quoque claſſis, nobis ſuppeditabunt.

Ut autem res ordinatius procedat, à definitione mortis, ut hanc in libris ſuis tradunt, ordiamur: Hoc modo namque faciliùs erit de reliquis quæ ſequentur judicium ferre, & quid ætas Priſcorum ſenſerit intelligere: Nam quid ætate noſtrâ Sinenſium plerique, ex im-

peritâ ſaltem multitudine, de morte ſentiant; nulli dubium vel controverſum eſſe poteſt, cum ſatis conſtet, Pythagoricis de metempſychoſi fabulis pleroſque fidem dare: qui adeo quamvis animos interire negent, quoniam tamen principiis nituntur vaniſſimis falſiſſimiſque, abſurdum planè fuerit iis quidquam tribuere, & mendaciis firmare veritatem.

Olim igitur, ut docerent, humanam naturam duabus conſtare partibus, quarum una mortalis ſit, immortalis altera, *çu lo* duabus quoque vocibus utebantur, quarum alterâ deſcenſus & caſus, aſcenſus alterâ ſignificatur. Sic mortem *Yao* Imperatoris in *Xu kim* librorum fere vetuſtiſsimo declarant. Nec diverſum efficiunt ſenſum, quamvis diverſæ ſint voces, quibus *Xún*, & *Ven-Vam* Regum, aliorumque Principum deſcenſus atque aſcenſus; obitus inquam, ſeu Animæ corporiſque ſeparatio ſignificatur. Interpretes certè, & quidem Ethnici, quos inter Colaus noſter ſuffragantur hic nobis, ac mirabili ſententiarum conſenſu, ſic voces illas exponunt, ut dicant, *id quod in altum ſubeat eſſe ſpiritum, quod deorſum feratur atque concidat corpus eſſe.* Procul dubio nec iſtis, neque tot verbis uſuri, ſi meram corporis reſolutionem vitæque finem ſignificare voluiſſent. Hinc nimirùm illa nunquam ſatis deprædicata vox & oratio *Yù* Regis (de quo ſuprà mentionem fecimus) qua ipſe conſolaturus ſuos in præſenti ſubitoque vitæ diſcrimine: *sēm kí yè* (inquit) *sù quēi yè*, *vita* hæc noſtra, Proceres, *depoſiti eſt inſtar: mors* ergo *depoſiti reſtitutio erit.* Imò quoniam *kí* & *quēi* binæ voces, hæc *reditum* quoque ſignificat, illa *diverſorium*, videtur eodem Laconiſmo ſuo vir ſapiens complecti etiam voluiſſe Tullianum iſtud, quo dicitur natura commorandi nobis diverſorium dediſſe, non habitandi locum. Quocirca paratos eſſe debere ſecum ex vita iſta diſcedere, tanquam hoſpitio, non tanquam ex domo. Quod ſi vetuſtas aliquid hîc ponderis atque authoritatis afferre poteſt, uti ſanè poteſt, ſententiam tam chriſtianam ante ipſius Abrahami tempora, ne dicam Ciceronis vel Urbis conditæ, Rex Sinicus pronuntiavit. Abiit igitur in vulgarem uſum pulcherrimus loquendi modus, & cum memoria tanti Principis viget hodieque ſic, ut nihil Sinis familiarius ſit, quàm, ubi quis exceſſit è vivis dicere *kiú xí diſceſſiſſe* jam illum *à ſæculo*, *çû xí*, *vale dixiſſe ſæculo*, *ſié xí*, *egiſſe ſæculo gratias*, &c. prorſus ea ratione, qua narratur quis hoſpiti, apud quem divertit, gratias egiſſe, & vale eidem dicto, in patriam remigraſſe. Sinas autem, cùm ſic loquuntur, ex animi ſui ſententia vulgò loqui, olim certè quidem locutos, mos ille priſcorum, cujus in Officiorum libris non ſemel fit mentio, argumento poteſt eſſe. Solebant hi quotieſcunque eorum aliquis obierat, in ſuperiora domûs conſcendere, atque hîc conjectis in cœlum oculis multo cum gemitu defun-

ctum inclamare, vocem *fo* lachrymabiliter ingeminantes. Porrò vox illa, ſicuti Interpretes hîc affirmant, *reditum ad corpus*, ſeu reviviſcere ſignificat. Ad quem ritum alluſerit fortaſſe Memcius, cum eadem uſus voce dixit: Sanctos Reges, ſi quidem reviviſcerent, non alia quàm, quæ doceret ipſe, docturos. Certè in obitu quoque Regum, is, quem dixi, ritus adhibebatur; tametſi verò nunc antiquatus videatur, non obſcurè tamen declarat quid ætas illa de immortalitate ſenſerit, atque tanto præclariùs quàm præſens hæc poſterorum ætas, quantò longiùs huic illa præcellebat, ſi quidem de vitæ morumque innocentia, nec-non candore quodam & ſimplicitate agatur. A Priſcis etiam, ut opinor, manaverit mos iſte qui hîc variis in Provinciis in uſu eſt, ut filii in parentum ſuorum obitu, lugubri habitu, nec ſine lachrymis atque ejulatu viciniora loca concurſent, non ſecùs ac ſi quærerent fugientem animam, & ad priſtinam ſedem corpuſque exanime revocarent.

Quod ſi exiſtimabant priſci (ut de hac noſtra ætate non agamus) hominum animos interire, quàm ſupervacanea ſtultaque erant hæc omnia! An enim quod interiit movere ſe poteſt, ne dicam aſcendere? An depoſitum quod periiſſe conſtat, idem ipſum reſtitui? De hoſpite verò, ſi quidem is in diverſorio ſuo jam extinctus ſit, nonne vel ignarus admodùm, vel nugator ſit, qui diſceſſiſſe dicat, qui patriam, qui domum repetiviſſe? Et illa, quæ narravimus, quiſquamne ſanæ mentis faciat, ſi poſt mortem nihil quod vivat, quod intelligat, exiſtere arbitretur?

Non me fugit tamen quid ab atheis hujus temporis, qui cum à Priſcis maximè diſſentiant, videri tamen volunt maximè cum Priſcis ſentire, hîc reſponderi queat: ornatûs gratiâ ſcilicet ac figuratè multa dici; memoratum verò ritum evanidum atque inutilem eſſe; neque enim Priſcis aliud hîc fuiſſe propoſitum, quàm ut dolorem ſuum, & deſiderium illius qui interierat, teſtarentur: quod autem ſuſpicerent in cœlum, atque illinc dilectos Manes quodammodo revocarent, mirandum non videri; quandoquidem ſic exiſtimarent, quin adeò & hîc & alibi diſertè doceant, aërium quid, imo nihil eſſe præter merum aërem ſpiritum illum qui hîc dicatur aſcendere: nihil autem vel abſurdi vel alieni dicere, qui aërem dicat in ſublime ferri: ſed neque ipſum Confucium ab hac ſententia videri alienum, qui rogatus, ut *quèi xîn* duarum vocum ſignificata definiret, aërium quid eſſe reſponderit, ut in Officiorum libris refertur, iiſdem ſcilicet imbutus erroribus, quibus priſci Poëtæ noſtri tenebantur, cum animam noſtram particulam auræ eſſe canerent: quibus item Varro tenebatur, cùm diceret animam eſſe aërem conceptum ore, defervefactum in pulmone, tepefactum in corde, diffuſum in corpus. Itaque modum loquendi Sinis admodùm familia-

rem eſſe hoc tempore, cùm de moriente ſermo eſt, ut *çive kí*, vel *abſciſſum* eſſe, vel *tuón kí interceptum* eſſe hominis *ſpiritum*, ſeu veriùs reſpirationem vulgò dicant.

Sic fortaſſis iſti, quos quidem refellere haudquaquam ſanè difficile fuerit. Nam quòd ritum Priſcorum ſuprà memoratum ſic interpretentur, ut inanem faciant; nullius id auctoritate vel exemplo faciunt, cùm nullus Interpretum, quos ego quidem adhuc conſulere potui, inanem fuiſſe doceat. Rurſus quòd hominis animum per aërem, quem reſpiramus, definiri dicant, ſeu deſcribi veriùs; nihil contra Priſcos, aut Confucium efficiunt: quæro enim, qua voce, quave metaphora uti poterat homo cultioris noſtræ logices & metaphyſices ignarus ad explicandam rem, quam docebat, eſſe maximè ſubtilem, & quæ fugeret ſenſus ipſos? an aliâ quàm quæ à re ſublunarium rerum ſubtiliſſimâ mutuaretur? Imo nos ipſi, nos (inquam) Europæi, cùm rationalem animam voce quàm poſſumus propriiſſimâ ſignificare volumus, quâ voce tandem utimur? nonne *Spiritus?* At hujus ethymologia vocis unde petitur? à *ſpirando.* Sed enim & bruta ſpirant animantia, & venti ſpirant, ſuus & his, & illis eſt ſpiritus: vitalium quoque ſpirituum apud noſtrates Medicos (quin & Sinicos) creberrima mentio. Eſt, inquies: verùm, ubi de homine agitur, metaphoricus eſt vocis uſus: atque metaphoricus & *aëris* hîc erit. Vis intrem penitiùs? ipſammet vocem *animus*, conſtat à Græca voce ἀνεμὸς originem ducere: hæc ergo ſi Græcis *flatum* ventumve ſignificat, an rectè mox conficies, animam rationalem ex ſententia Latinorum ventoſum quid eſſe, vel flatulentum? Neutiquam verò, inquies: declarant enim Latini quid hîc ſentiant, cùm rationalem eſſe animum dicant. Benè habet. At Sinæ quid ipſi quoque ſentiant nuſquam declarant? Quid crebrius, non Interpretes modo, ſed ipſum quoque vulgus, in ore habent, quàm hæc: *ſapiens, excelſus, prudens, intelligens ſpiritus* ſive animus, &c. quæ profectò nemo qui rationis compos ſit, niſi de animo ratione prædito dixerit. Jam vero ipſe *Confucius* cùm ſpiritum iſtum aërium, ut dicis, & quidem ut à corpore ſeparatus eſt, *animatum*, *intelligentem* ac *ſpiritualem* vocat, nihil dicit? quando ſubtiliſſimum quid eſſe docet maximeque *purum*, quando *ſapientem* vocat, quid ſentiat non declarat. Narrat, ſpiritum poſtquàm exceſſit à corpore manifeſtare ſeſe, diffundere odorem ſui, triſtitiâ quadam affici & ſui ipſius commiſeratione, quod conſortio corporis diuturnâque conſuetudine privatus ſit; hæc aliaque cùm dicit, nihil dicit? Nondum quid ſentiat declarat? Illud autem *Memcii* pronunciatum quàm præclarum quâmque appoſitum ad rem noſtram! Nimirùm ſubtiliſſimum quid eſſe quo à brutis animantibus differat homo. Subtiliſſimum vocat, quod expers eſſe materiæ proculdubio intelligeret.

Sed

Sed age ſane. Faciamus, eos craſſiuſculè ſpeculatos eſſe, & ſpiritalem ſubſtantiam (ſicut olim tot in Europa Philoſophi, Angelicam) materialiter concepiſſe : An idcircò mox dicemus aberraviſſe toto cœlo, & formam quoque animæ ſubſtantialem, quæ ipſis animantibus tribuitur, hominibus negaviſſe ? Quod ſi veniam damus & Pictoribus & Poëtis dum mentes illas cæleſtes nobis depingunt, quamvis alieniſſima quæque iiſdem appingant; Sinenſes illico damnabimus, ſi fortè, præter conceptus alienos (quos ipſi quoque vel inviti formamus aſſiduè) verbis quandoque & ſententiis utantur alienis.

Verùmtamen quia nobis inter Ethnicos verſantibus ſummoperè cavendum eſt, ne videamur his qui rudiores ſunt, vel etiam perverſi jam perditique, iiſdem quibus ipſi teneri erroribus, prudenter admodum Societatis Jeſu Patres, quotieſcunque de anima rationali diſputandum fuit, voce *Ki* abſtinuerunt; tum quod non aliâ ferè communem quem reſpiramus aërem Sinenſes explicent, tum verò maximè quòd ex priſcis eorum monumentis, adeoque libris ipſius *Confucii* vocabula non pauca ſuppetant, eaque perappoſita, quibus nobilior hominis portio, ſeu immortalis animus ſignificatur. Et hominem quidem ipſum inter omnia viventia nobiliſſimum quid eſſe diſertè affirmant. Animum deinde *Tá ti*, ſeu *majorem ac nobiliorem ſubſtantiam*, ut à *Siaò-ti* quod *minorem ſubſtantiam* ſonat, diſtinguant : vocant item *clarum cæli mandatum*, & *claram*, ſeu intelligentem virtutem : ad hæc, virtutem naturalem; potentiam intellectivam, quæ eadem ſubtilis ſit, quæ à cœlo infuſa, quæ lumine rationis colluſtrata. Quid ? quod eaſdem quandoque voces Animæ rationali tribuant quibus ſpiritus ſuos, ſive *Xin*, ſignificare ſolent: Quos etiam alibi errantes Animas vocat liber *Ye-kim.* Quoniam tamen adſcribunt ſpiritibus eximiam quamdam virtutem (uti ſuprà narravimus) & multa quæ vires humanas excedunt, placuit ſociis voce *Xin* ſic uti, ut ferè non aliis quam naturæ Angelicæ ſuppoſitis tribueretur : ad animum verò hominis ſignificandum plerumque binas voces *Lîm ſim*, vel *Lim hoen* adhibuerunt. Aptè quidem; vox namque *Hoen* cùm Animam ſignificet, addito *Lim*, mox ad rationalem contrahitur : per *Lim* quippe vim intellectivam, adeoque ſpiritalem, ſignificant : metaphoricè verò, rei quoque inanimatæ (ut ſuprà dicebamus) præcipua quædam venuſtas vel efficacitas eodem *Lim* vocabulo (vel etiam *Xin*) declaratur. Quod ſi dictæ voci *Hoen* alteram *Kio*, quæ ſenſitivum ſonat, adjunxeris, ſive præpoſueris, ampliorem ejuſdem ſignificationem effeceris; ampliſſimam verò, ſi cum voce *Sem*, ſeu vegetativa, copulaveris. Vocis item *ſim*, quæ naturam ſonat, par item ratio eſt, quæ vocis *Hoen.*

Cum doceant igitur (ut ad priorem ratiocinationem noſtram

revertamur) rationalem hominis naturam, ſive Animam, à cœlo nobis eſſe infuſam; ſive, ut Tullianis verbis hîc utar, quod cœleſtis animus ex altiſſimo domicilio ſit depreſſus & quaſi demerſus in terram, locum divinæ naturæ æternitatique contrarium. Rurſus cum ſic à cœlo veniſſe Animum doceant, ut donis ſuis ornatus, & prudentiæ, pietatis, aliarumque virtutum præſidio munitus, tantoque comitatu veluti circumſeptus venerit: cùmque adeò, quemadmodum præclarè probat ac docet *Memcius*, paſſimque pueri cum ſuis literarum elementis addiſcunt, cum nativâ quadam propenſione ad id quod rectum eſt atque ex virtute, procreatus fuerit: Imo quicunque Sancti ſunt (vetus hæc Sinicæ gentis opinio eſt) proprio quodam præcipuoque cœli beneficio Sancti naſcantur omnes. Cum ſic (inquam) non modo ſenſerint Priſci, verum etiam docuerint, non eſt profectò quod miremur ſi putaverint, Animos è cœlo profectos in cœlum reverti; quando antiquiſſimus ille Triſmegiſtus dicebat: piorum Animos à morte in naturam Deorum tranſire à quo nec ii fortè diſſenſerint Philoſophi, quos, Cicero ſcribit, nunquam dubitaſſe quin ex univerſa mente divinâ delibatos Animos haberemus. Multis certè quidem poſt ſæculis ſequutus hos Africanus, cum narraſſet (apud eundem Ciceronem) Animum nobis datum, ex ſempiternis cœlorum ignibus, quæ ſydera & ſtellas vocamus; quos etiam dicit, divinis eſſe mentibus animatos; mox addit, eos qui juſtitiam colant & pietatem in cœlum pergere, & in cœtum eorum qui jam vixerunt, quique corpore laxati locum incolant ſplendidiſsimo candore conſpicuum.

In hanc ergo ſententiam exponi poteſt locus illuſtris libri *Ye Kim*: poſtquam enim oſtenſum fuit, quomodo res omnes in locum finemque naturæ ſuæ conſentaneum ſponte ſua nec ſine impetu quodam rapiantur; additur quoque illud: portionem hominis eam, quæ nobilior ſit, cœlum ſemper intueri, & in hoc ferri tanquam centrum ſuum: eam verò, quæ ignobilior ſit, conſortem ſibi terram pronis oculis ſpectare. Diceres Poëtam, cùm ſimillimam multis poſt ſæculis canebat, ab Sinis didiciſſe; & horum libros pervoluiſſe Romanum Oratorem cùm dixit: Optimis curis ac ſtudiis agitatum & exercitatum Animum velociùs in beatorum Sedem & domum ſuam pervolvere: idque ocyus facturum, ſi jam tùm, cùm erit incluſus in corpore, eminebit foras, & ea quæ extra ſunt contemplans, quam maxime ſe à corpore abſtrahet.

Sed quoniam ſolet rebus ipſis, factiſque multò plus ineſſe ponderis, quàm verbis atque ſententiis, miſſa faciamus hæc argumenta quæ ab ethymologiis vocum, & variis loquendi modis peti queunt; pergamus ad ſolidiora, quæque ex rebus ipſis ſuum robur atque auctoritatem accipiunt.

Auctor eſt ipſemet *Confucius* in libro 1°. claſſis *Chun-çieu* dicto Animam cujuſdam *Chim pe* qui vivens præfectum egerat poſt obitum viſam eſſe. Hîc ergò jam habemus teſtimonium apud Sinas quidem graviſſimum, quod Animus cum ipſo corpore non intereat : quis enim dicat, virum tam ſpectatæ fidei, & prudentiæ tam ſingularis aut finxiſſe quod intelligeret eſſe falſum, aut temerè credidiſſe quod eſſet fabuloſum ? Europæi quidem de illo ſentient prout cuique cordi erit; at nulli Sinarum prorsùs perſuaderi id poterit. Sed nolim tamen in hoc unius hominis teſtimonio præcipuam quamdam vim facere. Locupletiſſima ex libro *Xu-Kim* maximè claſſico teſtimonia me vocant.

Puon-kem ex Familia *Xam*, inter eas, quæ rerum potitæ ſunt, ſecundâ, ipſe decimus ſeptimus Imperator, qui annis 1401. ante Chriſtum imperare cœpit, cum ob eluviones maximas cogeretur Aulam ſuam transferre aliò, eamque reducere in primum locum, quem olim ſibi in Provincia *Honan*, Fundator ipſius Familiæ *Chim-tam* dictus, elegerat : (*Po* loci nomen tunc erat) cumque videret abhorrere populum à mutandis iterum ſedibus (hac enim familiâ imperante quartum jam alio migratum fuerat) adeoque palam obſtrepere mandatis ſuis ac repugnare; ſcripto publico rationem dedit conſilii ſui, utilitate ſimul ac neceſsitate rei quæ agebatur ob oculos omnium poſitâ : inter alia verò quæ affert, unum eſt in quo præcipuam quamdam vim facit : quæ quidem nulla fuiſſet ſi quidem communis Magnatum & populi ſenſus & fides pro animorum immortalitate non fuiſſet. *Ego ſi diutiùs* (inquit) *hîc commoratus me pariter & vos perdidero, quo tandem pacto juſtiſſimas iras & comminationes effugiam* Tam *Atavi mei cujus anima in cœlo nunc degit, & proculdubio me unum calamitatum omnium quæ nobis obvenient reum aget, exprobans mihi inclementiam meam, qui cum ſervare vos poſſem, perire tam crudeliter ſiverim ?* Nec multò poſt addit, *Avum ſuum, Patremque dicto* Tam *auctores fuiſſe ut vindictam ſumeret de Optimatibus illis qui opulentiorum Civium facultatibus avari inſidiabantur, &c.* Quem in locum ſcribens Interpres Vam-xi dictus ait : *Jam inde à* Chim-tam *&* Cheu *Familiis Imperialibus aſcendendo ad ſuperiora tempora ſeu ab omni ævo Sinenſes nunquam non ſervierunt defunctis uti ſerviebant viventibus.*

Quæro nunc ab Atheis, & iis, qui Priſcos Sinas atheos fuiſſe contendunt; ſi quidem noſter Animus aërium quid eſt, & quod reſolutum à corpore mox diſsipatur vacuaſque in auras abit; ubi, & quo tandem modo perſtitit Animus Regis *Tam*, tamdiu, tamque integer, & inviolatus annis omninò trecentis eoque amplius ? tot namque inter hujus obitum & abnepotis Imperium interceſſêre.

Nec minus illuſtre eſt alterum ab eadem Familiâ teſtimonium

immortalitatis. Imperabat *Cheu* Tyrannus, inclemens idem in ſuos & in cœlum impius. Gemebant probi omnes quod viderent magis ac magis labefactari Rempublicam, ipſumque jam Imperium non dubium ruinam minari. Non tulit animo diutiùs qui inter Optimates dignitate par multis, omnes fide, prudentiâ, ſtudioque boni publici vincebat (*çu-y* nomen fuit) adit Regem intrepidus, quàmvis haud ignarus quanto cum periculo capitis ſui: ſciebat autem niti illum ſtultâ quadam fiduciâ de favore Proavorum ſuorum, ipſiuſque (ſi placet) cœli. Itaque, cœlum (inquit) ô Imperator, planè jam videtur ab hac Familia noſtra abſtuliſſe Imperium: ſic enim viri cenſent virtute ſapientiâque primi; & ſortes ipſæ, quas admotâ teſtudine conſuluimus, cum triſtes & infauſtæ ſint omnes, haud obſcurè prænunciant: non eſt tamen quod exiſtimes, conditores ac Principes Familiæ hujus Proavos tuos ſenſu carere nec tangi malis filiorum ac nepotum ſuorum, & occaſu nobiliſsimæ domus tuæ, imo & ſuæ: ſed enim, quia tu vitâ & moribus adeò diſsimilem illis te præbes, jocis ac libidini indulgens, à cœlo te præſcidiſti ſcilicet, atque effeciſti, ut Animi Majorum tuorum qui in beatis illis ſedibus commorantur, quamvis maximè velint, non poſſint tamen opitulari tibi niſi aliam vitæ rationem inieris, atque hoc pacto cœli ſententiam contra te jam latam mutâris. Hæc ille. Qui profectò ſermonem hujuſmodi tali præſertim loco & tempore non inſtituiſſet, ſi de immortalitate Animorum vel dubitaſſet ipſe, vel Tyrannum, quamvis impium, dubitare putaviſſet. Multoque minus dici poteſt, ultimum vitæ ſuæ diſcrimen adire voluiſſe, ut, quod non ſentiret ipſe, ſpecie tenus & cum politicâ ſimulatione alteri ſuaderet. Certè quidem vecors ille Tyrannus, ac veritatis impatiens, clientem longè fideliſsimum tunc maxime utilia ſuadentem, confeſtim rapi juſsit ad capitale ſupplicium, & præmium tam raræ fidei mors fuit.

Cæterum (quod hic diligenter obſervare Lectorem velim) planè videntur Priſci credidiſſe piorum virorum mentes è cœlo ſic opitulari ſuis, vel pœnas etiam peccantibus infligere, ut id non tam per ſe, quàm ab ipſo cœlo, ſeu Domino cœlorum ac ſupremo Judice poſteris ſuis modò præmia, modò etiam pœnas efflagitando perficerent, adeoque patronorum vices agere ſolitos quotieſcunque proprius quidam favor à cœleſti Aula ſperaretur: quæ quidem res admirabiliter etiam confirmat quod aſſerebamus ſuprà, notum cultumque Priſcis fuiſſe ſupremum Numen, cui tanquam Domino, Regi, & Judici Majorum ſuorum mentes cœlo jam receptas aſsiſtere exiſtimabant. Quod ut Lectori ſit exploratius, juvat equidem referre quod ibidem narratur in exordiis Familiæ *Cheu* contigiſſe.

Graviter ægrotabat *Vu-vam* ſecundo Imperii ſui anno, & octavo ſupra

ſupra octogeſimum ætatis ſuæ. Fuit is autem Fundator tertiæ Familiæ Imperialis *Cheu* dictæ, & anno ante Chriſtum 1122. regnare cœpit. Frater ipſius idemque primus adminiſter Imperii, *Cheu-cum* vulgo nominatus, cùm vehementiùs hic angeretur ac timeret ne corrueret modo partum Imperium, ſi frater, eo vix inito, nedum firmato, è vivis eriperetur; oblato ſuppliciter libello vitam ſuam Patris Avi Atavique Manibus, qui ſupremo cœlorum Imperatori aſſiſtebant lubens devovit, ut ægrotanti fratri aliqua relaxatio, vitaque paulò productior tribueretur. Votorum compos facta eſt; & ſine ullo quidem impendio, tam rara fratris gratia. Quinquennium deinde vixit, ac ſtabilivit auguſtæ Domûs fundamenta; tandemque moriens parvum filium tanti hæredem Imperii, tredecim annos tunc natum, fratri commendavit. Agebat hic ſumma cum fide tutorem nepotis ſui, atque optimis eum diſciplinis inſtituens ad virtutes ſanè Regias informabat: Summa quoque rerum & Imperium, quoad parvulus adoleſceret, penes unum fere patruum erat: Sed hinc, uti ſolet, orta paulatim invidia eſt: Nec latuit ea Principem, qui veritus ne inflammaretur acriùs, & ſui causâ detrimenti quidpiam Reſpublica pateretur, tempori invidiæque ultrò cedens vicario ſeſe imperio ac tutelâ abdicavit. Erant ipſi à conſiliis Viri duo virtute ſapientiaque præſtantes: His ergò pupillum commendans, & facti ſui rationem quodammodò reddens, migrandum eſt (inquit) quippe ſi à me, vel ab ipſa potiùs Republicâ non avertero tempeſtatem, ecquid olim poſt fata reſpondebo Majoribus meis, rationem utique exacturis à me, ne dicam meritas pœnas; quod privatis potiùs commodis, quam publicæ quieti conſulens, in diſcrimen adduxerim Imperium univerſum. Hæc fatus in Regnum *Xan tum* profectus eſt ſpontaneus exul, atque ibidem privatus vixit. Sed enim diù latere non poteſt quiſquis amat latere. Exactis enim duobus annis, quaſi cœlum ipſum cauſam tantæ virtutis contra æmulos invidoſque tuendam ſuſciperet, horrenda ſævire tempeſtas cœpit, mugire cœlo tonitrua, furentium vi ventorum annoſæ arbores radicitùs evelli; nec dubia jam ſtrages ac vaſtitas agris atque urbibus inferri. Deprehenſus in hoc rerum articulo juvenis Imperator, Archivium *Kin tem* dictum, recludi jubet, libros de more conſulturus: Hos dum revolvit per ſe ipſe, in libellum ſupra memoratum fortè incidit: Legit, obſtupeſcit, ac ſolutus in lachrymas gemituſque, ingratum ſe clamat, ingratam patriam, & tantas ab irato cœlo pœnas utique promerentem. Nec mora. Verbis humaniſſimis revocari Patruum jubet. Redeunti procedit obviam; honores priſtini reſtituuntur; & ne fortuitò contigiſſe hæc putarentur, unà cum ipſo *Cheu-cum*, ſua mox ſerenitas cœlo, & tranquillitas terris reſtituta fuit.

Multa poſſent hìc attexi generis ejuſdem ex Annalibus aliiſque

D d

libris deprompta : Sed enim vereor ne prolixitas, quæ ſemper injucunda eſt, in hoc argumento noſtro & diſputatione gravis quoque ſit atque odioſa. Sit igitur nobis pro clauſulâ monitum ſanè pulcherrimum, quod *Chao-cum* ſuæ ad *Chim-vam* Imperatorem paræneſi quondam inſeruit : nempe, ſi ſalvum ſe vellet, ſi perenne, ſi florens Imperium, inſiſtere Majorum veſtigiis oportere, & heroïcas eorumdem virtutes conſtanter imitari : Nam quid exiſtimas, ô magne Princeps (inquit) Sapientes illos Reipublicæ adminiſtros ac Reges extinctæ nuper Familiæ, oblitos rerum humanarum in cœlo degere, neque hoc egiſſe, ut ſtirps illa domuſque Regia conſervaretur ? Fuit hoc illis, mihi crede, in votis; curæ fuit & cordi : Sed enim poſtremi Regis impietas exitium ac ruinam maturavit : Pervaſit in ipſum cœlum populi totius clamor ſub acerba gementis tyrannide, & à ferenda poſteris ope Majores prohibuit; qui adeo cum implacabiles cœli iras eſſe jam intelligerent, æquiſſimæ ejuſdem voluntati morem utique geſſerunt. Sed ipſum potiùs textum & Colai interpretationem audiamus.

Iſti Aviti ſapientes ac probi Reges ſunt in cœlo, neque omninò interierunt. Iſti igitur quomodo non poſſunt enixe implorare opem à cœlo ut juvet & protegat ſuæ Familiæ filios ac nepotes, &c. Sed quia (proſequitur Cham *colaus*) *impius* Cheu, *qui acceperat à cœlo clariſſimum Imperium (vel, clariſſimum mandatum) non valuit colere virtutem ; quia repulit & abiecit à ſui tutelâ ſeniores populi, efficiens, ut probi & ſapientes viri aut fugerent, aut ſe occultarent; quia item plurimam fidem dabat impuris hominibus atque adulteris, effecit inſuper ut hoc morbo infecti obtinerent munera publica & dignitates; cumque adeo ſimilibus criminibus depravati ſocietatem firmarent inter ſe, & Regem, ſeque mutuo ita adjuvarent; tendebat in haud dubiam perniciem populi tam dirum virus. Factum eſt igitur ut populus oppreſſus afflictuſque crudeli adeò tyrannide, neque habens jam quo fugeret aut apud quos ageret cauſam ſuam, hoc ſolum remedii inveniret, ut Patres-familias complexi parvulos filios ſuos, & trahentes uxores ſuas, hoc modo lacrymabiliter clamarent ad cœlum miſerabili voce flagitantes, ut tandem ſibi liceret effugere ultimum vitæ reliquæ diſcrimen, quandoquidem tot undique calamitatibus conſtricti tenerentur, nec locus uſquam foret quo ſe reciperent. Populi ſane ſors luctuoſa & prorſus miſeranda ! At verò hoc cœlum tacitè apud ſe decernit res mortalium. Cum ergo contemplaretur hoſce quatuor Imperii partium populos, & abſque culpa illorum tot damnis & calamitatibus intelligens opprimi; poterat ne fieri, ut non tenerrimo commiſerationis affectu moveretur & cogitaret quantocyùs illis ſuccurrere & opitulari ? Ideo quamvis Familiæ hujus* Yn *Avitorum Regum reſideant in cœlo Animæ, tamen etiam modò nequeunt cohibere & revocare cœli ipſius voluntatem ſeu decretum, &c.* Hactenus *Cham* colaus.

Quis autem credat; in re tanti ponderis ac momenti virum tantum tali ratiocinatione fuiſſe uſurum, ſi quidem ipſi dubia fuiſſet Providentia Numinis & Animorum immortalitas, vel certè Principi ſuo dubiam eſſe autumaſſet? Haud quaquam tamen cuivis Majorum ſuorum tribuere ſolebant hanc in cœleſti aulâ; ut ita loquar authoritatem, & gratiam, ſtudiumque poſteris ſuis patrocinandi; ſed iis dumtaxat qui vitæ morumque eximiam quamdam probitatem (ſanctitatem vocabant ipſi) cum Regia dignitate conjunxiſſent; quique adeo ſeſe cœli filios virtutibus & rectè factorum gloriâ, non autem ſpecioſo dumtaxat nomine comprobaſſent.

Sufficiant hæc igitur, ut intelligamus, quid illa priſci candoris Philoſophia de immortalitate ſenſerit. Porrò quæcunque nos hîc attulimus, ex libro *Xu-kim* ſunt deprompta. Claſſicus eſt, primæque authoritatis, & qui Sinenſium ingenia per quadraginta jam ſæcula exercet; hinc eruditiones ſuas petunt, hinc argumenta lucubrationum, hinc denique gradus, honores, dignitates.

Poſtulat hic verò quaſi pro jure ſuo Colaus noſter Cham, *ut quando cum illo lucubrationem hanc auſpicati ſumus, & iter illo in primis duce ingreſſi, totum eodem comite quaſi decurrimus; nunc in termino conſtituti, cum illo quoque quaſi feſſi de tam longinqua viâ conſideamus, totam quaſi uno oculorum conjectu ſimul relegentes.*

Liber (inquit ipſe) *Chum yûm* de medio ſempiterno, cum initium facit à naturâ, quam cælum homini indidit, docet nos, quòd illud rectè agendi principium ſit à cœlo: Cùm verò agit in fine de ſupremi cœli virtute incorporeâ, indicat quomodo contendere debeat vir perfectus, ut ad eam, quam à cœlo accepit puritatem & innocentiam, pertingat. Quod ut conſequatur, primùm quidem neceſſarium eſt, ut attendat ipſe ſibi, ſollicitè & circumſpectè ſe gerat, etiam in his, quæ ſub aliorum ſenſus non cadunt: ſic enim medium tenebit beatus. Ubi verò per hoc in ſeipſum invigilandi exercitium primævam puritatem & innocentiam conſecutus fuerit, tum demùm paulatim poterit ſupremam illam ac reconditam ſubtiliſſimæ & unicæ virtutis excellentiam obtinere.

Hæc Colaus. Cui viro tametſi plurimum tribuant & laudis & authoritatis Scholæ Sinenſes; ſic tamen exiſtimo, quòd multò plus lucis, & apud ipſos quoque Sinas multò plus & applausûs & authoritatis ab Interprete Europæo, vel Sinenſi Chriſtiano accepturus fuiſſet Confucius, *ſuâ brevitate pluſquam Laconicâ obſcurus, quam acceperit ab homine Ethnico, & altiorum veritatum ignaro: qui ut erat Principis, ſeu futuri mox Imperatoris Magiſter, unum ſibi ſcopum præfixit, Principis ſui ad rectè feliciterque gubernandum inſtitutionem politicam: adeoque non raro vim facit ipſi textui, & ea quæ nubes ac ſydera tranſcendunt intra limites terreni Imperii, arctoſque Regii Palatii cancellos concludit. Atque hic eſt demùm*

prægrandis ille mons ſapientiæ & ſanctitatis, quem olim in hoc Sinarum Orbe tanto ſtudio & labore Magiſter extremi Orientis Confucius *in altum educere nequidquam molitus fuit; erat enim ſublimior humanis viribus ſubſtructio, & naturæ noſtræ, divinæ gratiæ auxilio deſtitutæ, nequaquam ſuperabilis: adeoque ſub extremum vitæ ſpiritum cygnæa voce non immeritò querebatur, montem ſuum (vel montis ideam potiùs) corruere; & conatus ſuos ac ſpes rerum tantarum cum ipſo Imperio, quod eodem quoque tempore ruinam minabatur, collabi.*

Finis explanationis Libri Chum yûm

SCIENTIÆ SINICÆ

LIBER TERTIUS.

Lún Ratiocinantium
Yú Sermones.

VERSIO LITTERALIS unà cum explanatione.

LIBER hic numero tertius eſt, inter *ſú xũ*, ſive quatuor libros primæ apud Sinas auctoritatis, & qui maximè teruntur manibus omnium. Diſtinguitur in decem *kiúen*, id eſt, partes, ſeu capita; continetque ſententias atque apophtegmata moralia tum à *Confucio*, tum ab hujus diſcipulis non uno tempore vel loco prolata: quod ipſum libri quoque titulus *Lún yú*, quaſi dicant, Ratiocinantium ſeu philoſophantium inter ſe ſermones, non obſcurè declarat.

PARS PRIMA.

Fol. 1. *pag.* 1. §. 1.

C*ONFUCIUS*[1] ait[2]: Operam dare imitationi[3] ſapientum, &[4] aſſiduè[5] exercitare[6] ſeſe in hujuſmodi ſtudio imitandi, [7]nonne[8] olim [9]delectabile[9] erit? Quaſi dicat: ſuæ principiis ferè omnibus difficultates inſunt ac ſpinæ; verumtamen ſi devoraveris iſtas magno animo viceriſque, tu quiſquis ſectator es virtutis ac ſapientiæ, ſi exemplis ſimul ac documentis virorum ſapientum ob oculos tibi poſitis conſtantiam junxeris cum labore, planè fiet ut recuperatâ paulatim claritate & integritate primævâ naturæ noſtræ, inſignis etiam facilitas atque peritia ſequatur tuam exercitationem, delectatio verò peritiam & facilitatem.

§. 2.

POSTQUAM autem te excolueris tam feliciter hujuſmodi cum labore & conſtantiâ, ſi dentur[1] tunc ſectatores & amici[2] è[3] longinqua[4] regione[5] adventantes[6], conſulturi te, atque in diſciplinam tuam tradituri ſeſe, famâ ſcilicet virtutis ac ſapientiæ tuæ excitati, [7]nonne[8] tum multò etiam vehementiùs lætaberis[9], & prodes omnino ſenſum hunc exultantis animi tui?

Pag. 2. §. 1.

VERùM ſi planè contrarium acciderit, & cùm talis ac tantus ſis, ab hominibus[1] tamen ſi [2]ignoreris[3], nemo te conſulat, ſuſpiciat nemo; tu interim[4] hanc ob cauſam non[5] affligaris nec indigneris[6]; quippe contentus iis quæ tibi ipſe pepeniſti, & poſſides ſecurus; nihil autem de his quæ extra te, alienique ſunt arbitrii, laborans; [7]nonne[8] perfecti[9] viri[10] conſummatæque virtutis hoc erit?

§. 2.

DISCIPULUS *Yeù*[1] *çù*[2] ait[3]: Quempiam[4] eſſe[5], ſive dari hominem[6], qui domi quidem obtemperet[7] parentibus, & debitis obſequiis officiiſque proſequatur[8] majores natu, & tamen[9] foris gaudeat[10] adverſari[11] legitimis Magiſtratibus[12], profectò rarum[13] hoc eſt atque inuſitatum. Rurſum non[14] gaudere[15] quempiam adverſari[16] Magiſtratibus[17], &[18] eundem tamen gaudere[19] ſeditiones[21] ac turbas excitare[20], & perturbare Rempublicam adhuc quidem non[22] accidit[23].

ſeu viſum eſt & auditum quidpiam hujuſmodi.

§. 3.

SUPERIOREM doctrinam confirmaturus idem *Yeù çù*, Vir[1] perfectus[2], inquit, impenſiori quodam ſtudio[3] vacat principali[4], ſive ei quod quavis in re præcipuum eſt, & radicis ac fundamenti inſtar; etenim principali[5] bene[6] conſtituto ac confirmato, mox[7] inde virtutis officiique[8] lex ceu ex radice firma vividaque prognaſcitur[9] & ſuccreſcit feliciter atque effloreſcit: ſic privata ſingulorum, quam dixi, erga parentes ſuos pietas[10] & obedientia, amorque & obſervantia erga fratres[11] majores natu, hæc[12] (inquam) duo ſunt[13] operum[14] pietatis erga communem quoque patriam, atque obſervantiæ erga legitimos Magiſtratus, adeoque publicæ pacis & tranquillitatis radix & fundamentum[15].

F. 2. p. 1.

CONFUCIUS[1] ait[2]: ubi compta[3] eſt oratio[4], & blanda[5] oris[6] ſpecies, ibi parum[7] eſt probitatis[8]. Id eſt, qui affectatâ quapiam affabilitate, ſeu blanditiis neſcio quibus, lenociniiſque verborum, ad hæc, ſpecioſo totius oris habitu ad humanitatem ſcilicet benevolentiamque mirè compoſito conciliare ſibi ſtudent hominum voluntates, necnon famam virtutis ac ſapientiæ; parùm interim ſoliciti ut ſuæ fronti, oculiſque & ſermonibus cor ipſum reſpondeat; hominum hujuſcemodi rarus eſt vel nemo potiùs qui veram cordis virtutem obtineat.

Pag. 2.

DISCIPULUS *çem*[1] *çù*[2] ait[3]: Ego[4] quotidie[5] de tribus[6] maximè rebus examino[7] me[8]ipſum[9] & rationem exigo; an ſcilicet pro[10] homine[11] quopiam negotium tractandum[12] ſuſceperim, &[13] non[14] tractaverim illud ac conatus ſim conficere eâ quâ par erat cum fide & contentione[15] animi, nec ita prorſus ac ſi mea res ageretur & non aliena: an cum[16] ſodalibus[17] & amicis[18] meis familiariter & amicorum more agens[19], tamen[20] haud[21] egerim eo candore eâque fide[22] quâ oportebat agi, contentus inani quâdam ſpecie benevolentiæ obſervantiæque, & mendacio veriùs amicitiæ quàm amicitiâ. Denique an doctrinam mihi[23] traditam à Magiſtro meo non[24] recoluerim[25], eamque exercitaverim[25] impigrè & conſtanter.

F. 3. p. 1.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Ut quiſpiam feliciter adminiſtret[3] mille[4] quadrigarum[5] regnum[6], (quod utique difficile eſt tranquillè ac feliciter adminiſtrare) quinque ſunt inprimis neceſſaria. (De Re-

gulis hîc agit *Confucius*, quorum ſinguli quadrigas omnino mille tenebantur habere in promptu, & quotieſcumque juſſiſſet Imperator in aciem producere.) Primùm ſolicitè[7] conſideratèque tractet res[8] omnes ditionis ſuæ : nihil, quamvis parvi momenti videatur eſſe, putet ab ſe poſſe negligi; memor ex una Principis inconſideratione provenire non rarò calamitates, quæ & ampliſſimam ditionem & multis quidem ſæculis affligant. Deinde[9] colat[10] fidem ac veritatem, ſibique perſuadeat hanc eſſe pretioſiorem gemmam coronæ ſuæ. Veri ſint igitur & ſine ambiguitate ſermones ejus, adeoque latentis in animo ſententiæ non dubii ſemper indices: maximè verò in decernendis vel præmiis vel ſuppliciis ſectetur id quod æquum eſt juſtumque: ſic fiet ut ſubditi viciſſim quævis imperata faciant, & quidem alacriter & cum fide faciant. Tertiò largitiones moderetur[11] ac ſumptus[12], inutiles ſuperfluoſque tollens: ſic namque in ærario regio totoque regno opum ſemper affatim erit. Item[13] amet[14] homines[15] ſibi ſubditos paterno prorſus affectu, opitulando omnibus, quos vel orbitas ac ſolitudo, vel inopia & fames, aliique caſus aut ærumnæ affligunt: ſic enim ſubditi viciſſim filiorum inſtar Principi ſuo morem gerent, eumque ſic verebuntur ut etiam diligant. Denique ſi quando ſubditorum manus atque opera poſcatur ad extruenda vel reſtauranda opera publica, imperet[16] hæc ſubditis[17] opportuno[18] tempore[19]; quo ſcilicet ruri paſſim vacatur, non eo quo ſementis illos, vel agricultura, vel meſſis occupat : hoc pacto frugum atque alimentorum copia plerumque ſuppetet; operaque publica ſine publico detrimento alacriter perficientur.

P. 2. §. 1.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Fratres[3] natu-minores[4] ac filii-familias[5] ſi intrò ſeu domi ſuæ degunt, tum quidem[6] obediant[7] ſerviantque parentibus quantâ poſſunt contentione tam animi quàm corporis: ſi autem verſantur foris[8], tum[9] obſervent majores-natu[10] propinquos ſuos & conſanguineos, cives item ac populares, iiſque ſua præſtent obſequia: ſi quid operis negotiique ſuſcipiant, conſtantiam afferant[11], cœptaque perficiant, proinde maximè ſemper attendant principio & fini cujuſque operis; atque adeo[12] veraces[13] ac ſinceri[13] quoque ſint, ſibique conſtent in operibus ſuis : amplo[14] quodam & univerſali[14] amore[15] diligant omnes[16], cum omnibus pacem colant; ſic tamen[17] ut arctiori quodam vinculo benevolentiæ[18] & familiaritatis[18] jungantur optimis[19] quibuſque viris & probatiſſimis[19] : & hæc quidem ſunt adoleſcentum officia, maximè neceſſaria; quibus exactè præſtitis[20] ſi [21]ſuppetat[22] eis pauxillum otii ac virium[23], tum laudabiliter[24] adhibebunt illas[25] in addiſcendis[26] litteris[27], & mandandis memoriæ priſcorum Sapientum Majorum noſtrorum odis, quibus egre-

gia

gia planè documenta cujuſvis ætatis inſtitutioni, ſed inprimis adoleſcentiæ, perappoſita continentur.

§. 2.

DISCIPULUS *çù*[1] *hiá*[2] ait[3]: Si delectetur[4] quis viris probis ac ſapientibus[5] ſic ut commutet[6] & quaſi transferat in hos amorem quo ferri ſolet in res viſu[7] pulchras[7] ac delectabiles[7]: id eſt, ſi cum eo impetu atque ardore amoris appetat adoleſcens virtutem ac ſapientiam, quo ætas iſta plerumque rapi ſolet ad oblectamenta ſenſuum. Item in præſtando[8] probi filii officio[8] tam erga patrem[9] quàm matrem[10], ſi valeat[11], ſeu velit & conetur exhaurire[12] ſuas[13] vires[14]: ad hæc, ſi debita ſubditi officia[15] ſic præſtet adverſus ſuum Regem[16] aut Principem, ut valeat[17], ſive non dubitet exponere[18] propriam[19] quoque perſonam[20] ac vitam quotieſcunque res ita poſtulaverit. Denique cum[21] ſodalibus[22] & amicis[23] ſuis vivens familiariter[24] ſi tales inſtituat ſermones[25], ut[26] ubique locum habeat[27], ſeu eluceat fides[28] ipſius ac veracitas; quiſquis hujuſmodi fuerit, tametſi[29] fortè ſint qui dicant[30] eum necdum[31] ſtuduiſſe[32], ego[33] certè ſemper[34] & ſentiam & dicam[35] ſtuduiſſe[36], & præclarè quidem eſſe doctum. (Non vult *çù hiá* angi animo vel affligi adoleſcentes illos, quibus à domeſticis officiis & curis tuendæ vitæ, quod apud homines tenuioris fortunæ non raro uſuvenit, nihil eſt vacui temporis quo litteris dent operam: obtineant modò ipſi ſedulòque exerceant virtutes illas, quarum gratiâ potiſſimùm litteræ diſcuntur, diſci certè quidem par eſt; cenſebuntur enim, quamvis rudes litterarum fuerint, non ipſis tantùm litteris, ſed etiam ſapientiâ, quæ perpetua virtutis comes eſt, feliciter inſtructi.)

F. 4. p. 1. §. 1.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Probus[3] vir[4] ſi idem non[5] ſit vir admodùm ſerius, habeat quoque cordi exteriorem geſtuum motuumque omnium moderationem & gravitatem[6], quæ auctoritatis ac reverentiæ conciliatrix eſt; ſed è contrario gaudeat incompoſitè vagari, & jocis nugiſque indulgere; profectò[7] non[8] habebit inter ſuos auctoritatem[9], quin imò deſpicabilis iiſdem reddetur, & ſcientias[10] ac diſciplinas, quas tanto ſtudio & labore acquiſivit, ſanè[11] non[12] diu conſervabit[13].

§. 2.

ABSIT tamen ut ſolâ contentus exteriori compoſitione, de interiori, quæ longè præcipua eſt, minùs laboret: quin imò primum[1] præcipuumque ipſius ſtudium poni debet in cultu & compoſitione ipſius animi, tametſi non cadat ſub oculos aſpectumque hominum: nihil igitur æquè ſit cordi, ut cordis[2] ſinceritas ac fides[3].

P. 2. §. 1.

NE[1] contrahas[2] amicitiam ac familiaritatem cum quopiam qui ſit [3]deterior[4] quàm ſis tu[5] ipſe; quippe damno tibi futuram, non uſui: imò quos te meliores eſſe viros cognoveris, hos ſectare, his jungere.

§. 2.

MEMOR interim conditionis humanæ, quæ imbecillis eſt proñaque in lapſum, & peccare facilis; ſi te peccare[1] contigerit, tum[2] quidem ne[3] timeas[4] dubiteſve corrigere[5] quod peccatum eſt, & cum niſu quoque ac labore ſurgere, perruptis generosè vinculis ac difficultatibus, quibus impediri te ſentis ac deprimi.

§. 3.

CEm[1] *çù*[2] ait[3]: Qui Rempublicam gubernant, ac cæteris exemplo ſuo prælucere debent, ſiquidem exacti[4] ſedulique fuerint in obſervatione rituum funebrium, quando contigerit parentes eorum vitâ[5] fungi; tum verò lugentis animi ſenſu, necnon ſplendore quodam & apparatu juſta illis perſolvendo, renovent[6] item piam illorum memoriam[6], & annuos ritus atque parentalia, quamvis à multo tempore[7] jam diem[7] obierint, fiet ſanè ut extenuata jam lapſu vitioque temporum populi[8] virtus[9] (quod ad pietatem obſervantiamque filialem ſpectat) reſtituatur[10] priſtino ſuo vigori atque amplitudini[11]; & ſubditi omnes ad exemplum eorum qui magiſtratum gerunt, ſe componant. Tacitè nonnullos hîc arguit, qui in parentum ſuorum funere parcebant ſumptibus, tametſi lamentis lacrymiſque non parcerent.

F. 5. p. 1. §. 1.

DISCIPULUS *çù*[1] *kin*[2] quærit[3] ex[4] condiſcipulo *çù*[5] *cúm*[6], dicens[7]: Magiſter noſter [8]*Confucius*[9] accedens[10] ad[11] aliquod[12] regnum[13], haud[14] dubiè mox cognoſcit[15] quænam ſit illius[16] regni adminiſtrandi ratio[17]: quæro nunc abs te, num eam ipſe ab Rege vel ab alio quopiam exquirit[18] curioſus? an[19] fortè Rex eam ultrò[20] communicat cum ipſo?

§. 2.

C*ù*[1] *cúm*[2] reſpondet[3]: Magiſter noſter [4]*Confucius*[5] ſuâ illâ facilitate[6] morum ac ſuavitate[6], ad hæc manſuetudine[7], necnon obſervantiâ[8] reverentiâque eorum quibuſcum agit, prudenti item moderatione[9], modeſtiâ[10] ſubmiſſioneque animi, his[11] inquam pulcherrimis artibus, cùm Optimatum Regumque ſibi gratiam & benevolentiam

pariat, ac penitus irrepat in eorum ſenſus ac voluntates, hoc aſſequitur[12], ut ab eis non ultrò tantùm de adminiſtratione Reipublicæ edoceatur, ſed ſtudiosè etiam conſulatur. Quæro nunc igitur viciſſim abs te, hæc ars induſtriaque [13]Magiſtri[14] noſtri, & indagandarum[15] rerum[15] modus, hic[16] nonne diverſus[17] eſt ab[18] eo quo homines[19] vulgò quæ ſecreta ſunt indagant[20] & exquirunt?

P. 2.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Ut certi quidpiam cognoſcas, ac tecum ipſe ſtatuas de obedientia filii-familias, primùm quidem dum pater[3] ſuperſtes[4] eſt, obſerva[5] quò maximè propendeat ipſius[6] pueri animus, quò ſtudia[7] ferantur: quid agat autem, non eſt quòd curioſiùs obſerves; quippe cùm tunc non ſit juris ſui atque arbitrii, aget utique quod juſſerit pater quamvis invitus ac nolens: verumtamen ubi jam pater[8] è vivis[9] exceſſerit, tum ſcilicet obſerva[10] quid ipſe[11] filius agat[12], quam ſuſcipiat vivendi rationem. Certè per tres[13] annos[14] ſi is non[15] immutaverit[16] [17]paternum[18] rectè vivendi[19] inſtitutum, (nam ſi pater ab eo quod rectum & honeſtum eſt aberravit, haudquaquam putet filius paternis ſe veſtigiis inſiſtere oportere, *inquit Colaus*) tunc ſanè poterit[20] nuncupari[21] obediens.

F. 6. p. 1. §. 1.

DISCIPULUS *yeù*[1] *çù*[2] ait[3]: Sicut toleranda non eſt juris[4] officiique violatio, ſic in officiorum uſu[5], & dum jus aliquod exigitur, placabilitas[6], moderatio & longanimitas[6] obtinent[7] primum[8] locum. Ex priſcorum[9] quidem Regum[10] ſententia[11] atque inſtituto in hujuſmodi[12] moderatione atque humanitate conſtituebatur[13] omnis decor[14] atque venuſtas officiorum, & quaſcunque tractabant illi res minores[15] majoreſve[16], omnes inde[17] procedebant: omnia omnino tam prudenti atque amabili ſuavitate condiebant ac temperabant, adeoque ad optatum quoque finem feliciter perducebant.

§. 2.

EST[1] hîc tamen quod[2] prudenter non[3] facias[4], ſive quod vitare te oporteat, velut extremum quoddam ab aureâ mediocritatis regulâ aberrans: ſi videlicet perſpectam[5] habes regiam illam plenamque humanitatis & clementiæ facilitatem[6], quot item quantaſque utilitates afferre ſoleat, jamque adeò exarſeris illius exercendæ deſiderio; verumtamen[7] illam facilitatem[8] non[9] ſecundùm[10] regulas[11] officiorum[12] quæ uniuſcujuſque ſunt propria, moderaris, peccabis identidem: adeoque eſt hîc quod utique[13] non[14] conveniat[15] facere[16]. Vult nos, dum comitatem beneficentiamque exercemus, cum judicio, conſideratè conſtanterque exercere; non autem temeritate quadam,

ſine judicio vel modo erga omnes, vel repentino quodam quaſi vento, impetu animi concitatos.

P. 2. §. 1.

IDEM *yeù*[1] *çù*[2] ait[3]: Promiſſum[4] pactumve quo te alteri obſtrinxiſti, ſi accedit[5] ad[6] juſtitiam[7], ſive non alienum ſit ab æquitate & honeſtate; verbo[8] tuo par[9] erit te[10] ſtare & præſtare datam fidem. Verùm ne cogaris aliquando vel fidem fallere, vel certè violare juſtitiam, ante omne pactum omnemque ſponſionem diligenter examina, juſtitiæ-ne conſentanea ſint. Rurſus comitas atque obſervantia[11], quibus alios ipſe proſequeris, ſi appropinquent[12] [13]officiis[14], id eſt, ſi conjungantur cum ea moderatione ac prudentiâ quam ratio officiorum cuique debitorum flagitarit, procul[15] amovebis abs te ruborem[16] & probrum[17]; nec erit periculum, ne vel importunus atque ineptus eſſe videaris dum exceſſu peccas, vel agreſtis aut ſtolidè ſuperbus dum peccas defectu. Denique ad amicitias quod attinet ac patrocinia[18], quibus nitare, eos viros haudquaquam[19] neglige[20], quos ſua[21] ſpectata fides ac probitas amore[22] dignos reddit, quibus adeò[23] poſſis[24] uti[25] patronis ac defenſoribus in omni caſu ac fortuna.

§. 2.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Quiſquis eſt virtute[3] præditus[4], dum potu[5] ciboque[5] reficitur, non[6] hoc[7] agit ut ſaturetur[8] oppleatque ſe & ingurgitet[8], ſed ut vivat vireſque reficiat: in ædibus[9] etiam quas habitat[9], non[10] ſectatur[11] impenſiùs vel commoda[12] ſua vel delicias. Ad hæc impiger[13] ac ſedulus eſt in[14] obeundis[15] negotiis, &[16] cautus ac prudens[17] in[18] verbis[19]: & talis cùm ſit, haudquaquam tamen ſibi vel placet ipſe vel fidit, ſed ultrò[20] adit & ſtudiosè ſectatur viros ſapientiâ[21] præditos ac virtute[22], &[23] horum conſiliis & exemplis ceu regulâ quâpiam dirigitur[24]. Revera quiſquis eſt hujuſmodi, poteſt[25] dici[26] [27]Philoſophus[28]; & hoc ſufficit ut talis dicatur.

F. 7. p. 1. §. 1.

DISCIPULUS *çù*[1] *cúm*[2] percunctans[3] à *Confucio*, ait: Si quiſpiam ſit pauper[4], &[5] tamen ſublevandæ paupertatis gratiâ haud[6] aduletur[7] cuipiam; divitiis[8] affluat, nec[10] tamen[9] extollatur[11] ſuperbiâ, de hujuſmodi[12] quid cenſendum[13], ô Magiſter. *Confucius*[14] reſpondet[15]: Suâ dignus laude[16] eſt is quidem, non is tamen qui impleverit numeros omnes veræ laudis veræque virtutis; adeoque necdum[17] comparandum[18] cum eo qui pauper[19] ſit, &[20] ſuâ illâ paupertate contentus gaudeat[21]; dives[22] ſit, &[23] tamen gaudeat[24] officiis[25]; manſuetè ſcilicet moderatèque ſe gerens, ſine faſtidio vel arrogantiâ, & in omnibus obtemperans rationi.

§. 2.

§. 2.

DISCIPULUS *çù*[1] *cúm*[2] accepto hoc reſponſo mox ait[3]: Antiquo poëmate[4] dicitur[5]: Ceu[6] cædens[7], ceu[8] limans[9] oſſa; ceu[10] ſcalpens[11], ceu[12] poliens[13] lapillos: quod igitur modò factum eſt abs te, ô Magiſter, dum propoſitas à me virtutes ceu lapides pretioſos, ſed etiamnum rudes quodammodo expoliviſti; nonne eſt[14] hoc ipſum[15] quod iſto carmine ſignificatur[16]?

P. 2. §. 1.

CONFUCIUS[1] hîc collaudans ſuum diſcipulum ait[2]: O mi *Sú*[3] (vulgare nomen eſt ipſius *çù cúm*) nunc[4] primùm potero[5], ſive audebo tecum[6] agens, citare[7] Priſcorum carmina[8] atque auctoritates quamvis explicatu difficiles: video namque te valere ingenio, qui ſimul atque ego propoſui[9] hanc[10] modò memoratam[11] ſententiam meam, Priſcorum auctoritate ſanè propoſitâ ſignificaſti id quod feceram, & ſimul[12] aſſecutus[13] es quæ ipſe nondum[14] profatus eram.

§. 2.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Non[3] angatur[4] quis inſtructus verâ virtute, verâque philoſophiâ, nec cruciet ſeſe quòd homines[5] haud[6] eum[7] norint[8]; adeoque nec operâ ipſius & eximiis talentis utantur, maximè cùm hoc ſit libertatis arbitriique alieni: ſed angatur[9] potiùs & affligatur quod ipſemet non[10] perſpectos[11] habeat homines[12], uti par erat habere; adeoque facilè poſſit in eorum delectu ad amicitiam aliaque officia errare; nec ſciat quos fugere, quos ſectari conveniat.

F. 8. *p.* 1. §. 1.

CONFUCIUS[1] ait:[2] Quiſquis[3] regit[4] cum[5] virtute[6], præclaro ſubditis ſuis exemplo conſtanter prælucens, planè eſt[7] inſtar[8] ſeptemtrionalis[9], id eſt polaris ſtellæ[10]: ipſa perſiſtit[11] ſuo[12] propè immota loco[13], cùm[14] interim reliqua[15] omnia quæ perenni motu circumaguntur ſidera[16] illam reſpiciant[17].

§. 2.

CONFUCIUS[1] ait[2]: Odæ[3] [4]trecentæ[5], ſive doctrina quæ trecentis priſcorum Sapientum odis continetur, unico[6] verbo[7] totæ comprehenduntur[8], dum dicitur[9]: Noſtra mens omnis & cogitatio[10] ſit abſque[11] ulla pravitate[12]; quippe ſi id quod turpe vel iniquum eſt, ne primâ quidem cogitatione delibamus, multò minùs illud reipſa factove aliquando ſuſcipiemus.

P. 2. §. 1.

COnfucius[1] ait[2]: A Rege aut Gubernatore ſi dirigantur[3] ſubditi, atque in officio contineantur per[4] ſolas leges[5]; qui has tamen non obſervarint, nihilominus in officio[6] contineantur per[7] terrores atque ſupplicia[8]: populus[9] tunc quidem ſervili metu compulſus abſtinebit[10] ſeſe à delictis gravioribus; ſed[11] profectò more improbi cujuſdam ſervi, ſine[12] pudore[13] ſcilicet ac vero criminum odio; atque adeò non diu in officio perſiſtet: perſiſtet enim violenter & timore magiſtro, qui utique malus officii magiſter eſt.

§. 2.

CONTRA verò ſi regas[1] ac dirigas illos per[2] unam ferè virtutem[3], virtutis ipſemet omnibus exemplum, ad hoc proculdubio ſe component omnes: & quoniam non eſt eadem conditio omnium, neque eſſe par virtus poteſt; tu ſiquidem prudentiâ atque humanitate tuos contineas[4] ſi modereris[5] ſubditos per ſua quemque officia[6], atque ita ſocies[7] omnes vinciaſque, planè fiet ut teneantur ipſi non modò ingenuo quodam pudore[8] metuque filiali ne peccent; ſed[9] ultrò quoque & alacriter ad omnem virtutis laudem contendent[10] atque pervenient.

F. 9. p. 1. ſ. 1.

COnfucius[1] ingenuè ſuis exponens quos in philoſophiæ ſtudio progreſſus ætate procedente fecerit, ait[2]: Cùm mihi[3] decem[4] eſſent[5] & quinque[6] ætatis anni, protinus[7] applicui[8] animum ad[9] perdiſcenda[10] majorum virorum inſtituta ſive philoſophiam.

ſ. 2.

ANNOS [1]triginta[2] natus jam[3] conſtiti: eas inquam radices egeram ut conſiſterem[4] firmus in ſuſcepto virtutum ſapientiæque ſtudio, neque res ulla extra me poſita avocare animum meum ab illo poſſet.

§. 3.

Q[1]UADRAGENARIUS[2] jam[3] non[4] hæſitabam[5] ampliùs: evanuerant dubiorum nubila: connaturales enim rerum convenientias habebam perſpectas, & quid ſingulis ineſſet perfectionis vel imperfectionis, intelligebam.

§ 4.

Q[1]UINQUAGENARIUS[2] protinus[3] cognovi[4] cœli[5] providentiam[6] atque mandatum[6], & ſuam rerum ſingulis à cœlo inditam eſſe

naturam, vim, rationem; cujus adeò naturæ perſcrutabar ipſe perfectionem ac ſubtilitatem; indagabam quoque originem, & quæ tandem illius eſſet cauſa, intelligebam.

§. 5.

S[1]EXAGENARIO[2] mihi jam[3] aures[4] erant faciles[5] & ſecundæ[5], expedita ſcilicet ac peracuta vis intelligendi, & aſſiduis tot annorum ſtudiis & exercitationibus exultus animus, optimiſque præceptis & diſciplinis imbutus, ſic ut facilè clarèque perciperem quidquid alii vel diſputarent, vel ipſe legerem.

§ 6.

AD extremum [1]ſeptuagenarius[2] longæ meditationis[3] victoriæque mei ipſius beneficio ſequebar[4] quod[6] cor[5] meum appetebat[7]; nec[8] tamen excedebam[9] regulam[10], ſeu terminos tranſiliebam honeſtatis rectæque rationis, cui jam ſine luctâ moleſtiâve appetitus meus obtemperabat.

F. 10. *p.* 1. §. 1.

M*ém*[1] *y*[2] *çù*[3], unus Præfectorum regni *lù*, conſulit[4] *Confucium* de obedientia[5] quam filii parentibus ſuis debent, in quo ſcilicet ea conſiſtat? *Confucius*[6] reſpondet[7]: In hoc conſiſtit ut quis non[8] repugnet[9]. Hoc audito Præfectus abiit, exiſtimans fortaſſe dixiſſe Philoſophum quidquid dicendum haberet.

§. 2.

IGITUR *fān*[1] *chí*[2] diſcipulo eidemque aurigæ[3] ſuo *Confucius*[4] rem ſignificat[5] dicens[6]: *mém*[7] *ſúm*[8] (idem eſt qui *mém y çù*) quæſivit[9] de obedientiâ[10] ex[11] me[12], in quo illa conſiſteret? Eg[13] verò [14]reſpondi[15], Ut quis non[16] repugnet[17]. Quo audito, confeſtim abiit.

§. 3.

F*ān*[1] *chí*[2] ait[3]: Quis[4] obſecro ſenſus[5] eſt tui iſtius reſponſi, ô Magiſter? *Confucius*[6] declarans illud ſic ait[7]: Vivis[8] parentibus morem gerat ac ſerviat[9] filius debitis cum[10] officiis[11]: mortuis[12] ſimiliter juſta perſolvat, eoſque funeret[13] debito cum[14] ritu[15] atque apparatu: quotannis denique oblationes faciat ſive parentet[16] ſecundùm[17] rationem rituum[18] & officiorum funebrium. Hæc inquam faciat, & impleviſſe numeros omnes filialis obedientiæ cenſendus erit. Non igitur in hoc eam conſtituo, ut nunquam mandatis parentum ſuorum repugnent filii; (cùm evenire poſſit, ut hæc cum æquitate ac ratione pugnent, quibus adeò nequaquam ſit parendum; cùmque functis vitâ parentibus ſuus tamen adhuc obedientiæ & pietati locus

ſit) ſed ut nunquam pugnent peccentve contra officium quod à probo filio tam leges & inſtituta, quàm ratio ac natura ipſa pro conditione cujuſque poſtulat. In regno *lù* tres Optimatum familiæ *mém sūn*, *xō sūn*, & *kí sūn* tempeſtate illâ funebres Regulorum ritus uſurpabant, quorum arrogantiam inſolentiamque Philoſophus hîc damnat.

P. 2. §. 1.

M*ém*[1] *uù*[2] *pe*[3], filius dicti *mém sūn*, quærit[4] ex *Confucio*, in quo conſiſtat obedientia[5]? *Confucius*[6], qui non rarò dare conſueverat appoſita percunctantium moribus vitiiſque reſponſa, ceu morbis ſua pharmaca, reſpondet[7] in hunc modum: Pater[8] & mater[9] dumtaxat ſuorum[10] liberorum ægritudine[11] affliguntur[12]. Quiſquis ergo laudem expetit filialis obedientiæ, caveat in primis ne libidine, vel intemperantiâ, ſimilibuſque vitiis vires ac valetudinem peſſumdet, ac bonis parentibus ſi non acerbos luctus, graves certè curas afferat. Adoleſcens iſte natus in copioſâ lautâque domo, cùm intempeſtivis epulis aliiſque vitiis eſſet deditus, valetudinem ac vitam in diſcrimen adducebat.

§. 2.

DISCIPULUS *çù*[1] *yeû*[2] quærit[3] item ex *Confucio*, in quo poſita ſit veræ obedientiæ[4] ratio? *Confucius*[5] reſpondet[6]: Hac[7] ætate noſtrâ obedientes[8] vulgò hi[9] dicuntur[10], qui poſſunt[11] alere[12] parentes ſuos; ſed profectò ſi nihil præterea requiritur, à brutis quoque animantibus obedientis nomen ac laudem petere quis poterit: quippe ſi agamus[13] de[14] canibus[15] & equis[16], hi quoque omnes[17] poſſunt[18] habere[19] qui eos alant[20]: atque adeò ſi[21] deſit reverentia[22]; ſi inquam cura iſta ſuſtentandorum parentum non ab amore proficiſcatur & honore filiali, ecquid[23] erit unde[24] petatur diſcrimen[25] inter ſuſtentationem patris, & domeſtici canis vel equi?

F. 11. *p*. 1. §. 1.

DISCIPULUS *çù*[1] *hià*[2] ſimiliter quæſtionem[3] inſtituit de obedientia[4] filiali. *Confucius*[5] reſpondet[6]: Oris[7] alacritas, ſive conſtans alacritas illa filialis obedientiæ quæ adeò in ipſa fronte totoque ore amantis ac reverentis filii reluceat, difficilis[8] eſt illa quidem, ſed profectò nota propè certa veræ germanæque virtutis. Obſequia quippe domeſtica præſtare filii vel inviti atque inobedientes poſſunt: uti cùm domi quidpiam eſt[9] faciendum[10], fratres natu[11] minores ac filiifamilias[12] utique ſubeunt[13] majorum loco id quod laborioſius[15] eſt: rurſus cùm ſuppetunt[16] vina[17] & dapes[18], tunc[19] proculdubio tam parentibus quàm fratribus natu[20] majoribus natu minores officioſè miniſtrant

niſtrant

niſtrant[21] epulas; ſed[22] hi an[23] idcirco[24] ſtatim cenſeantur[25] obedientes[26] eſſe? Enimverò ſi non hæc promptè, conſtanter, & cum alacritate quâdam animi corporiſque præſtiterint, obedientiæ veræ nomen ac numeros haudquaquam impleverint.

§. 2.

COnfucius[1] ait[2]: Ego[3] cum[4] diſcipulo meo *hoêi*[5] diſſero[6] quandoque per totum[7] diem[8]; ille verò ſic me audit ut nihil[9] objiciat[10] unquam vel diſſentientis inſtar vel dubitantis, prorſus[11] ut ſtolidus[12] eſſe videatur, & qui nihil eorum quæ dicuntur capiat: verumtamen ubi à me receſſit[13], tunc[14] ego ſtudioſiùs hominem obſervans[15] examino quid is agat privatim, & ipſum[16] primùm quidem ſilentio[17] & per otium meditari quæ à me ſunt diſputata; deinde[18] verò ſic agere, ſic loqui, planè ut intelligam eâ facultate[19] inſtructum eſſe, ut[20] non modò perquam feliciter percipiat ac penetret omnia quæ doceo, ſed eadem rebus ipſis factiſque palàm exerceat ac manifeſtet[21]. Enimverò diſcipulus meus *hoêi*[22] haudquaquam[23] ſtolidus[24] aut rudis eſt.

P. 2. §. 1.

COnfucius[1] ait[2]: Probos ab improbis diſcernere ſæpe eſt difficillimum. Ut tamen diſcernas, primùm quidem obſerva[3] is[4], quem perſpectum vis habere, quid[5] agat[6] rerum ac moliatur: improbi namque ferè committunt quæ iniqua ſunt ac turpia; probi verò quæ cum honeſtate juſtitiaque ſunt conjuncta: ſed quoniam hæc non ſunt omnino certum probitatis argumentum,

§. 2.

PEnitiùs inſpice[1] & conſidera attentiùs operis cujuſque finem, ipſi[2] quo[3] animo[4] ſcilicet quove conſilio quæ honeſta juſtaque ſunt faciant; quippe ſi fictè ſimulatèque, ſi pravo perverſoque conſilio, quamvis optima ſint quæ agunt, probi tamen cenſeri, quando ſic agunt, haudquaquam poterunt.

§. 3.

SEd neque hîc conſiſtere poterit quiſquis errare non volet: erit illi procedendum ulteriùs & exquirendum[1], is[2], qui probus eſſe videatur, in[3] quo, ſive quibus in rebus ſtudiiſve conquieſcat[4]: ſi enim quæ facit, cum fide juſtitiaque, quæ item bono fine atque conſilio, parùm tamen volens & quaſi per vim coactuſque faciat, ſic ut animus ipſius non ex ipſa virtute vel honeſtate operis, ſed aliunde quietem ſuam & oblectamentum petat; certè nec conſummata dici poterit probitas illa, nec eſſe, qualiſcunque tandem fuerit, diuturna.

§. 4.

POrrò ſi quis uſus fuerit hujuſmodi animadverſione atque examine, eum homines[1] quo[2] pacto lateant[3]? eum homines[4] quo[5] pacta lateant[6]? quomodo non perſpectos habeat? facilè profectò, ac citra periculum erroris, probos ab improbis, à vitio virtutem diſcernet.

F. 12. p. 1. §. 1.

COnfucius[1] ait[2]: Si quis aſſiduè recolat[3] exercitetque vetera[4], ſive ea quæ memoriæ quondam mandavit ac didicit, atque[5] hoc modo per ſe aſſequatur identidem, ſive deducat[6] nova[7] (uberes quippe ſunt atque inexhauſti fontes Veritatis atque Philoſophiæ) [8]poterit[9] is ad inſignem quandam doctrinam pervenire & evadere[10] magiſter[11] aliorum.

§. 2.

COnfucius[1] ait[2]: Perfectus[3] vir[4] non[5] eſt vas[6], ſive non eſt vaſis atque inſtrumenti inſtar, ad unum alterumve dumtaxat uſum accommodatus; ſed cùm ſit inſtructus copiâ quâdam atque amplitudine variarum dotum, idoneus eſt ad res quamvis magnas multaſque perficiendas.

Diverſo quondam ſenſu Confucius, *cùm in avitam Regum aulam eſſet ingreſſus, ac vas quoddam videret jam inclinatum pronumque in caſum, ſuſpirans, Vas (inquit) vacuum, vas item redundans liquore inverti facile eſt; vas ſemiplenum tutò rectèque conſiſtit. Aderat hæc dicenti* çù lú *diſcipulus; explanari ſibi petit ſententiam. Tum* Confucius: *Si Rex (inquit) vel à virtute ſit vacuus, vel præſidentiâ quâdam ſuperbiâque plenus & quaſi redundans, erit is in quævis mala prolabi facilis, regnumque unà cum ſuo Principe proclive in ruinam. Contrà verò ſi Rex egregias naturæ ſuæ dotes optimis quoque diſciplinis ac ſcientiis exornarit, nec tamen uſquequaque placeat ſibi, memor, multa cùm ſciat, plura tamen ab ſe ignorari; quamvis item multa exiſtant merita ſua, virtutes multæ, ſemper tamen laudes alienas poſthabeat propriis; opibus denique & potentiâ quantumvis valeat, ſic tamen ſe gerat, quaſi mediocria ſint omnia: cum hac prudentia & moderatione magnitudineque animi quiſquis regnabit, regnabit ſecurus, ibitque medio tutiſſimus, & eximia naturæ fortunæque dona, quæ multis ſolent eſſe fraudi, ipſi gloriæ atque emolumento erunt.*

§. 3.

DIſcipulus *çù*[1] *cúm*[2] quærit[3] ex *Confucio* de viro[4] perfecto[5] cujuſmodi nimirùm ſit. *Confucius*[6] reſpondet[7]: Talis eſt ut priùs[8] re ipſa factiſque[9] compleat ſuos[10] ſermones[11] quibus inſtituere deſiderat

alios, ac[12] deinde[13] ſua ipſius facta & exempla proſequatur[14] alios inſtituendo. Verbo, primùm agit, tum docet. Facundum naturâ ſtudioque diſcipulum, atque adeò copioſiori ſermocinatione quandoque peccantem tacitè reprehendit Philoſophus.

§ 4.

CO*nfucius*[1] ait[2]: Probus atque perfectus[3] vir[4] amplitudine quâdam charitatis ac beneficentiæ, quâ de omnibus bene mereri deſiderat, & communem generis hominum conciliationem & conſociationem colere ac tueri, univerſalis[5] eſt &[6] non[7] particularis[8]. Contrà verò improbus[9] ac vilis[9] abjectique[9] animi homo[10] particularis[11] eſt, privatis affectibus ducitur, amicitiam fœneratur, & beneficia ſua meritaque privatis emolumentis & commodis ſeu pretio quodam ſordidè divendit; adeoque[12] non[13] eſt univerſalis[14].

Doctrinam hanc & ſimul amplitudinem charitatis ſuæ memorabili quadam ſententiâ declaravit aliquando Confucius: *audito namque fuiſſe militem è regno* çî, *qui amiſſum fortè ſcutum cùm diu fruſtra quæſiviſſet, tandem ſolaturus ſe de jactura ſua his verbis uſus fuerat:* Regni *çi* homo, ſive ſubditus, ſcutum quidem perdidi, ſed proculdubio ejuſdem regni *çi* homo, ſive commilitonum meorum aliquis, perditum obtinuerit. Confucius *ad hæc inquit: Dixiſſet multò meliùs ac laudabiliùs ſiquidem dixiſſet*, Homo ſcutum quidem perdidi, ſed & homo perditum obtinuerit: *hoc pacto charitatem militis ab anguſtiis vel caſtrorum vel patriæ ad amplitudinem generis humani traducens.*

P. 2. §. 1.

CO*nfucius*[1] ait[2]: Exercitationi[3] totum ſe dedens, &[4] non[5] meditationi[6], utique[7] ludet[8] operam: meditationi[9] totum ſe dedens, &[10] non[11] exercitationi[12], utique[13] errori & confuſioni[14] obnoxius erit. Quiſquis enim ſtudet ac diſcit quidem exercitatque ſeſe, ſed non aſſiduè meditatur ac recolit & quaſi ruminat ea quæ didicit, nihil exactè ſolidèque perdiſcet, ſed cum perpetua quadam ruditate & quaſi caligine luctabitur. Rurſum quiſquis vel deſidiâ vel præfidentiâ quadam ſui occupatus, & nec libros conſulens nec Magiſtros, ſterili otioſæque tantùm contemplationi rerum, & non exercitationi, dat operam, is nihil ſanè aſſequetur præter umbras rerum & inanes ac ſæpe falſas imagines, nec in ſolida quapiam tutaque doctrina conquieſcet, ſed periculum erit ne in errores alios atque alios identidem prolabatur.

§. 2.

CO*nfucius*[1] item ait[2]: Quiſquis operam[3] dat peregrinis[4] ac diverſis à doctrina Sanctorum dogmatibus[5], eiſque temerè inſtituit

alios; hujuſmodi[6] novator citò pernicioſus[7] erit tam ſibi quàm Reipublicæ.

Colaus hoc loco quatuor ſectas enumerat, & Sinicas (ut ita loquar) hæreſes; quas quoniam tam ipſe quàm alii Interpretum verbis ſanè gravibus condemnant, operæpretium fuerit de cenſuris eorumdem pauxillum hîc delibare. Sic igitur ait: Lex & diſciplina, quæ diverſa eſt ab ea quam Sancti nobis tradiderunt, hæreſis vocatur, cujuſmodi ſunt eæ quarum principes extiterunt *yâm* & *mè*, & quæ ætate noſtra vulgò *taó kiá*, & *fe* nuncupantur. (fe *idoli nomen eſt ex India in Chinam importati; quod & Japones, ſed alio nomine,* xaca *ſcilicet, venerantur. Hæreſiarchæ* yâm *&* mè *vixerunt annis circiter ſexcentis ante Chriſtum, imperante familiâ* cheu, *atque in occaſum jam declinante. Prioris error hic erat: Satis ſuperque eſſe ſibi ſuarum cuique rerum curam, alienis haudquaquam implicari oportere; adeoque nec in Rempublicam, nec in Principem & Magiſtratus, nec in parentes ipſos quidquam vel ſtudii, vel operæ, vel facultatum conferri. Diſſociabat itaque genus humanum improbus, atque orbem terræ in ſolitudinem redigens, pulcherrima civitatum & regnorum corpora, dum ſingula membrorum (civium inquam) ſibi unis vacare jubet & conſulere, planè deſtruebat. Huic è diametro erat oppoſita poſterioris, qui* mè *dicebatur, doctrina: unicuique ſcilicet ſe neglecto de aliis dumtaxat eſſe laborandum; ſic autem ut æqualis cura benevolentiaque impenderetur omnibus, nullo ne amicorum quidem vel parentum diſcrimine. Sic ambo ſtulti dum vitabant vitia, alter ſe amantis immodicè, ſe negligentis alter, in contraria, uti fit, currebant. Tertiæ ſectæ, quæ* taó kia *nominatur, auctor fuit* lì laò kiūn, *Confucii coëtaneus. Docebat is, opes, honores, & ea quæ eximia pleriſque & præclara videntur, parva ducere, eaque ratione ſtabili firmaque contemnere; vacare ſibi rerumque contemplationi. Porrò ſectam hanc principiò fortaſſis integram, nec longè aberrantem à vero, ſectatores deinde tot ſuperſtitionibus præſtigiiſque magicis vitiaverunt, tam fœdâ turpium voluptatum labe contaminarunt, ut hæreſis & quidem peſtilens ac pernicioſa vocari jam poſſit.*

Chîm çù *interpres in hunc locum ſcribens ait:* Quatuor ſectarum ea quæ poſtrema eſt, atque idolum *fe* colit, affert quidem plura, quàm afferant tres priores, veritati rationique conſentanea; ſed vel ob hoc ipſum magis eſt pernicioſa, ut quæ virus ſuum ſpecie illa veritatis occultet feliciùs, latiùſque diffundat: quocirca quiſquis virtutis ac ſapientiæ ſtudioſus ſit, illius dogmata non ſecus ac ſermones obſcœnos, & illecebroſas ac turpes rerum ſpecies averſari ac fugere oportet; fore alioquin ut peſtis illa raptim ſeſe in viſcera incautorum inſinuet. *Hæc ille.*

Annalium verò Interpres kieū kiûm xān *gravioribus quoque verbis atque ſententiis, nec ſine quadam acerbitate, non modò ſectam ipſam condemnat, ſed imprimis ſtultitiam ac temeritatem Imperatoris* mîm tí, *qui eam cum*

cum monſtro ſeu idolo Fe *in Sinarum Imperium invehi ſit paſſus. Eum quippe hoc facto infortuniis & calamitatibus omnibus aditum præbuiſſe, ſic ut ab ipſo Mundi exordio ad præſentem uſque diem nihil infortunatius triſtiuſve Sinis acciderit: itaque peſſimè de majoribus ſuis poſteriſque fuiſſe promeritum, nec eſſe de Tyrannis quemquam, quamvis pernicioſi ac deteſtabiles extiterint, qui non ex hoc ſaltem capite innocentior meliorque ipſo Imperatore* Mîm tí *cenſeri queat.* Ecquid tandem magis alienum eſt *(inquit)* à pietate reverentiâque Majoribus debitâ, quàm ex barbarorum terris legem petere, quam nec Majores noſtri ſecuti ſint, nec verò ſequi voluerint; quæ inimica pacis & ſocietatis humanæ perturbat ac tollit ordinem omnem, quem parentes inter & filios, Reges ac ſubditos, maritos & conjuges, &c. natura conſtituit, ac mutuis officiis foveri voluit & conſervari: enimverò crimen hujuſmodi in cœlum pervadit. *Hactenus Interpres Annalium.*

Has igitur ſectas & novitates uti vehementer damnat Colaus cum cæteris Interpretum, ita viam unam, unamque legem quam Sancti conſtanter tenuerint, & quæ terris omnibus gentibuſque maximè ſit communis, tenendam eſſe docet. Hæc nimirum ea eſt, quæ Jû kiáo, *id eſt,* Litteratorum lex *& doctrina dicitur, quam* Confucius *à priſcis Regibus ac Philoſophis acceptam & ipſe perquàm ſeverè coluit, & excoluit atque illuſtravit tot documentis ac præceptis: quam legem ſi uti profitentur ætatis noſtræ litterati, ita & ſervarent, non adeò difficilis, uti nunc eſt, eis aditus foret ad ſalutarem, & quâ unâ lex illa naturæ perfici debet, Chriſtianæ veritatis gratiæque legem.*

§. 3.

Confucius[1] ait[2]: Sciens rerum & eſſe & haberi deſideras, ô mi diſcipule *Yeû*[3], age nunc ergo, docebo[4] te[5] ſcire[6], ſive docebo te quis verè ſciens rerum dici queat. Scis[7] quidpiam? profitere[8] quòd id ſcias[9]. Non[10] ſcis[11]? ingenuè fatere te neſcire; ſeu ſic te gere[12], ut qui id [13]neſcias[14]: hoc[15] enimverò ſcire[16] eſt, & rerum ſcientem eſſe. Neque enim hoc exigitur, ut cauſas omnes ac naturas rerum perſpectas quis habeat, cùm eas nec Sancti quidem exhaurire cognoſcendo queant; ſed ut ex ea quæ officii ſui ſunt intelligat ac perdiſcat, incognita pro cognitis non habeat, hiſque temerè aſſentiatur, &, quod deterius eſt, aliis errores ſuos venditet, tam ſibi quàm aliis imponens: ſed adhibeat item ad conſiderandas res & tempus & diligentiam; peritiores ſe identidem conſulat, & in hoc priſcorum Regum *Yaô* & *Xún* prudentiam modeſtiamque imitetur. Ducebatur ſciolus ille diſcipulus immodico laudis ac præcellentiæ ſtudio, adeoque non rarò hîc peccabat; quapropter eum *Confucius* hiſce verbis ceu brachio molliori caſtigat.

F. 13. *p.* 1. §. 1.

Diſcipulus *çù*[1] *chām*[2] in diſciplinam *Confucii* tradiderat ſeſe, & operam dabat[3] philoſophiæ, ut obtineret[4] litterarum doctri-

næque præſidio dignitates in Republica, & qui illas conſequuntur amplos cenſus[5]. Ut ergo diſcipulum inſtituat

§. 2.

CONFUCIUS[1] ſic ait[2]: Ex multis[3] hominum ſermonibus, quos audire[4] te contigerit, prudenter ſecerne, ac relinque[5], ſilentioque fac premas quæcumque dubia[6] fuerint vel incerta: conſideratè[7] verò fac proloquaris[8] [9]cætera[10], quamvis tibi certa videantur eſſe, tutòque dici poſſe: ſic[11] enim fiet, ut verbis quidem perrarò[12] pecces[13]. Rurſus ex multis[14] rebus atque negotiis quæ vulgò videbis[15] ſuſcipi ac tractari, iis prudenter abſtineto[16] prudens quæ ſunt cum periculo[17] vel offenſione conjuncta; cautè[18] verò te geras[19] & conſideratè [20]reliquis[21] etiam in rebus: ſic[22] enim fiet ut rarò[23] te rei vel temerè ſuſceptæ vel malè geſtæ pœnitudo[24] ſubeat. Porrò ubi tam præclara vitæ morumque ratio ſervabitur, ut quis nec verbo[25] niſi fortè rariſſimè[26] offendat[27], nec facti[28] niſi rariſſimè[29] pœniteat[30], mihi crede, perampli cenſus[31] his[33] tam cautè conſideratèque vivendi artibus [32]continentur[34]: tantam quippe prudentiam & virtutem publicæ dignitates, & qui cum his conjuncti ſunt cenſus, ultrò conſequentur.

P. 2. §. 1.

NGAI[1] CUM[2], Regulus regni *Lù* poſtremus, conſulens[3] *Confucium* ait[4]: Quomodo[5] perficiam[6], ut[7] populus[8] æquo animo ſe mihi ſubdat[9] atque imperata faciat? [10]*Confucius*[11] [12]reſpondet[13]: Admove Reipublicæ atque evehe[14] ad munera publica viros integros[15] ac rectos; exclude[16] verò ab adminiſtratione Reipublicæ omnes[17] eos quos cognoveris eſſe homines cupidos, & vilis, pravi tortuoſique[18]ingenii: ſic[19] fiet ut ſubditi[20] tui omnes æquiſſimo animo & illis & tibi pareant[21]: quòd ſi contrarium feceris, & evexeris[22] improbos[23] quos dixi, excluſeris[24] autem ac neglexeris omnes[25] probos[26] ac rectos, utique[27] populus[28] tibi haud[29] æquo animo ſubdetur[30]. Nimirum ſic eſt naturâ comparatum, ut ſubditos inter ii quoque qui fidem, continentiam & æquitatem ipſi negligunt, virtutes has tamen in ſuis Magiſtratibus magnopere diligant atque ſuſpiciant; contraria verò oderint, nec ullo modo ferant: quocirca tam juſtis tuorum ſtudiis obſecundare te neceſſe erit, ſiquidem eos cum fide, conſtantia & alacritate parere tibi volueris.

§. 2.

KI[1] CAM[2] ÇU[3], unus Optimatum regni *Lù*, ſciſcitatur[4] à *Confucio* in hunc modum: Is qui magiſtratum gerit, volens perficere[5] ut populus[6] adverſùm ſe reverentiam[7] fidemque ſervet[8], [9]utque ad virtutis item ſtudium excitetur[10], quo[11] pacto[12] id perficiet? *Confucius*[13] reſpondet[14]: Quoties ſe dat in conſpectum[15] ſuorum, ſi cum[16] decoro[17] & gravitate[17] ſe gerat, nihil appareat in eo leve vel incompoſitum, nihil agreſte vel inhumanum; tum[18] ſubditi eum ſuſpicient[19] ac ve-

rebuntur. Rurſus ſi fungatur ipſemet officio pii atque obedientis[20] filii erga parentes ac majores ſuos, ſubditos item clementer ac benignè[21] tractet, illi tam appoſito virtutis exemplo permoti, devincti etiam clementiæ beneficentiæque vinculo, planè[22] tum reſpondebunt inſigni cum fide[23] Principi ſuo & Magiſtratibus. Denique ſi evexerit[24] admoveritque gubernandæ ſecum Reipublicæ viros ſpectatæ[25] probitatis, &[26] humaniter ac benignè inſtituerit[27] etiam imbecilles, quibus non[28] eſt tantum virtutis ac facultatis[29], ſic ut eos haudquaquam deſpiciat negligatque; tum[30] quoque fiet ut excitentur[31] animi omnium, & in ſummis infimiſque virtutis ac laudis ſtudium mirabiliter exardeſcat.

F. 14. p. 1. §. 1.

FOrtè[1] quiſpiam alloquens[2] [3]*Confucium*[4] ait[5]: O *Confuci*[6], quare[7] non[8] geris[9] magiſtratum[10]?

Quo tempore Tím cūm *Regulus primùm cœpit adminiſtrare regnum ſuum* Lù, *privatus agebat* Confucius, *propterea quòd ii, quorum conſiliis tunc maximè Princeps utebatur,* Kí xí *ſcilicet &* Yâm hó, *homines eſſent improbi & perturbatores Reipublicæ.*

§. 2.

SEd cùm hanc cauſam ſignificare nollet *Confucius*[1], aliâ percunctatori ſatisfacturus, ſic ait[2]: In libro *Xū*[3] *Kim* ſic dicitur[4]: O ſingularem obedientiam[5]? (Sapientis ſcilicet *Kiūn chin,* imperante familiâ *Cheū*; nam hujus viri laudes ibidem afferuntur.) Hoc tantùm[6] egit ipſe ut obediret[7] parentibus, & mutuus vigeret[8] amor inter[9] ſe & fratres ſuos majores[10] ac minores[11] natu, extendens[12] hæc virtutis induſtriæque commoda ad eos in quos[13] habebat[14] privatum domeſticumque imperium[15]: hoc[16] autem, mihi crede, etiam[17] eſt [18]gubernare[19], & magiſtratum inter privatos quidem parietes, at non ſine laude & emolumento gerere: quorſum[20] igitur magiſtratum[21] geram[22] publicum, ut cenſear ac dicar gerere[23] magiſtratum[24]?

§. 3.

COnfucius[1] ait[2]: Qui homo[3] cùm ſit, tamen[4] careat[5] fide[6], ſive dictorum conventorumque conſtantiâ & veritate, non[7] intelligo[8] hujus[9] uſum[10], ſeu cui tandem uſui poſſit eſſe. Magna[11] plauſtra[12] ſi careant[13] tranſverſo[14] ad temonem[14] ligno, cui boves adſtringi ſolent ac jungi; parva[15] curulia[16] ſi careant[17] arcuato[18] ligno, quo equus continetur & jungitur, curulibus hujuſmodi[19] quo[20] tandem modo[21] iter[22] inſtituetur? tametſi fortè per aliquot paſſus rectâ queant procedere, ad primum tamen flexum mox hærebunt: ſic homo cui fides deeſt, non modò publicis in rebus, ſed nec privatis domeſticiſque utilis erit. Eſt omnino Virtus iſta precioſiſſima Regum gemma;

cum hac Imperia quamvis ampla proſperè pacificèque gubernantur.

Certè quàm ea Priſcis, & Imperatoribus, & Adminiſtris Imperii cordi fuerit, ex eo, quod ſecundo ex familia Cheū *Imperatori,* Chîm vâm *dicto, quondam contigit, ſatis poteſt intelligi. Hic namque dum unà cum fratre ſuo adoleſcentulo adoleſcens & ipſe annorum ſeptemdecim in horto ſe oblectat, decerptum ex arbore folium ad frontem applicans ſui fratris, (ritum ſcilicet imitatus quo admotâ fronti tabellâ creari ſolebant Reguli,) jocabundus,* Regni *Tàm* Regulum te creo, *inquit: hic* Sù yè, *unus Optimatum,* Rata eſt *(inquit)* ô Imperator, hæc creatio. *Cùmque ille joci gratiâ ſe feciſſe diceret, perſeveravit Sapiens ratam eſſe; neque enim jocos in Principem cadere; verbo ſtandum eſſe: quid multa?* Xo yû (*Principi nomen hoc erat) regnum obtinuit, in quo ipſi longa deinde ſeries novem & viginti Regulorum poſterorum ejus ſucceſſit.*

P. 2. §. 1.

DIſcipulus *çù*[1] *chām*[2] quærit[3] ex Magiſtro ſuo, an decem[4] familiæ [5]Imperiales, quæ labentibus ſæculis aliquando conſecuturæ ſint eam quæ tunc rerum potiebatur, poſſit[6] præſciri[7], an ſcilicet jam nunc ſciri queat quæ futuræ ſint leges & inſtituta ſingulorum, qui ortus & interitus.

Sinenſe ſæculum triginta dumtaxat annis conſtat; atque hæc vocis Xí *vulgaris acceptio: hic tamen ſignificat omne tempus illud quo familia quæpiam imperat, ſive triginta annorum ſit, ſive trecentorum, pluriumve.*

§. 2.

COnfucius[1] reſpondet[2]: Domus Imperatoriæ *Yn*, ſive *Xām*, (quæ proximè ſucceſſerat familiæ *Hiá*) conformavit[4] ſeſe cum[5] familia Imperiali *Hiá*[6], quod ad leges quidem attinet atque officia[7] majoris momenti & quaſi ipſos cardines Imperii, nec in his quicquam immutavit; in iis autem rebus quæ minoris erant momenti quid[8] ipſa vel ſuſtulerit[9], vel addiderit[10] de novo; quid immutarit, inquam, in ipſo modo & quaſi temperamento legum & officiorum, poteſt[11] utique facilè ſciri[12]. Similiter de familia *Cheū*[13], quæ hac ætate noſtra potitur rerum, & conformis[14] eſt cum[15] familia *Yn*[16] proximè antecedenti in ipſa morum[17] legumque ſubſtantia, quid[18] ea vel ſuſtulerit[19] & antiquarit, vel inſtituerit[20] de novo, poteſt[21] itidem ſciri[22]. Hoc certum, primæ familiarum cordi fuiſſe imprimis fidem ac ſinceritatem, & in hac ſtudium ſuum gloriamque potiſſimùm collocaſſe: alteram maſculâ quadam ſimplicitate conſpicuam, de ſubſtantia rerum morumque integritate in primis laboraſſe: noſtram verò, quæ eſt tertia, ornatu elegantiaque rerum omnium, & cultu externo ac cerimoniis, uti videmus, plurimùm delectari. Quotquot[23] igitur olim fortè[24] ſucceſſerint[25] domui *Cheu*[26], licèt[27] centum[28] numero domus[29] Imperatoriæ, ex præteritis æſtimando futura, poterit[30] haud difficulter jam

nun

nunc de iis præſciri[31], ſeu conditione propoſita quadantenus conjici quæ quamque ſors maneat, quæ cujuſque futura ſit firmitas & gloria, quæ item incrementa; ſive cùm explorata ſint nobis tam membra politici corporis, quàm nexus ipſi membrorum, & vigor ipſe ac ſpiritus quo ſunt imbuta, quis neget poſſe nos de futuris olim Imperiis quæ ſingulorum firmitas ac potentia, quæ item virtus ac gloria futura videatur, conjecturâ ſatis veriſimili diu antè pronunciare.

F. 15. p. 1. §. 1.

Confucius[1] ait[2]: Si non[3] eſt proprius[4] ſpiritus[5], cui tu ipſe pro ratione conditionis tuæ atque officii ſacrificare poſſis ac debeas, &[6] tamen ei ſacrifices[7], reverà adularis[8], ſeu per adulatoriam illam cultûs à te non deferendi ſignificationem felicitatis quidpiam importuniùs emendicas.

Sinarum Monarchia debitæ ſubordinationis, quâ infima per media, media per ſumma regit ac moderatur, ſemper fuit hodieque eſt ſtudioſiſſima; hujus exemplum priſci Reges atque Philoſophi petiviſſe videntur ab illa cœleſtium & aliorum omnium quæ cientur corporum certis locis ac ſedibus inter ſeſe apta connexione, quorum ſcilicet converſiones ac motus obſervabant ipſi ab uno Movente ſupremo gradatim omnes uſque ad infimos ritè provenire; unde in cultu Spirituum, quos ipſos quoque aliis alios ſuperiores eſſe intelligebant, ordinem quendam rituum & ſacrificiorum à Priſcis accuratè præſcriptum obſervari placuit. Itaque cœli terræque Spiritui ac Domino unus Imperator ritu ſolenni ſacrificat; præſidibus montium fluminumque ii qui Reguli & Optimates ſunt; inferioribus Præfecti; & ſic deinceps. Damnat ergo Philoſophus temeritatem quorundam hominum, qui magis hîc vel ambitioni ſuæ vel cupiditati, quàm ipſis Spiritibus, neglecto quem diximus ordine rituque, ſerviebant.

§. 2.

Colaus cum hoc loco ſuperiorem connectens: Docemur (inquit) ea tractare quæ fori ſunt noſtri viriumque humanarum; arcanis autem Spirituum, & iis quæ ſphæram noſtram excedunt, curioſiùs perſcrutandis prudenter abſtinere. Itaque videre[1] quempiam & intelligere, quid officii ſui ſit, quid æquum[2] rectumque ſit hîc & nunc; nec tamen id ſuſcipere[3] vel perficere[4], quia metu ſcilicet impediatur vel cupiditate, id profectò minimè[5] fortis[6] animi eſt; quinimo turpis eſt abjectæque imbecillitatis, quam adeò damnet unuſquiſque: at non item rectè quis damnet alterum, quòd is reconditas ac ſublimes naturas Spirituum, quæ aciem noſtrarum mentium quaſi fugiunt, perſpectas habere non poſſit.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

SCIENTIÆ SINICÆ,

LIBRI TERTII, PARS SECUNDA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

CONFUCIUS agens de prætore Regni *Lu*, *Ki-xi* dicto, qui ritus Imperatorios uſurpabat, admirans ac ſtomachabundus ait: Octonis choris ſaltatur in ejus aulâ parentali: Hoc autem ſi tolerabile eſt, ecquid tandem non tolerabile erit?

Pro veteri gentis inſtituto ſolis Imperatoribus erat licitum in parentali majorum ſuorum aulâ producere choros funebres octo; quorum ſinguli totidem qui ſaltabant ad numeros, conſtabant: Regulis interim, quando ſolemniter majoribus ſuis parentabant, ſenos tantum choros; Prætoribus quaternos; literatis aliiſque inferioris notæ Mandarinis binos producere permiſſis. Uni quidem Cheu-cum, *quamvis Regulo dumtaxat, propter eximia tamen ejuſdem merita erga Familiam tunc imperantem, totumque Imperium,* Chim-vam *Imperator nepos ipſius ex fratre, primi quoque ordinis honores funebres olim conceſſerat: Quos cum Prætoria domus* Ki-xi *per inſignem arrogantiam uſurparet, damnat eam Philoſophus, & docet neglectum ac violationem priſci moris rectique ordinis neutiquam ferri oportere; quippe licentiam ejuſmodi ſemen eſſe quoddam maximarum perturbationum, & quaſi ſcintillas, ex quibus graviſſima deinde rebellionum exiſtant incendia.*

§. 2.

TRES Familiæ *Lù*, ſcilicet *Mem ſun*, *Xo-ſun*, *Ki-ſun*, ſive *Ki-xi*, quotieſcunque Majoribus ſuis parentabant ſolemniùs, peractis jam officiis funebribus, cum cantu carminis *Yum* dicti colligebant menſas atque edulia (*Yum*, libri carminum pars eſt illa, quâ laudes familiæ *Cheu* continentur) *Confucius* hanc item licentiam arrogantiamque damnans, ac riſu dignam eſſe notans, ſic ait: Quando ipſemet Imperator in aulâ funebri majoribus parentat, aſſiſtentibus ei Regulis ac miniſtrantibus; tunc quidem cum ſolemni cantu illo, rituque fercula colliguntur. Verba carminis hæc erant: Miniſtri rituum ſoli ſunt Reguli: Imperator autem ſic aſſiſtit, ut in eo prorſus arcana majeſtas & reverentia virtuſque reluceat. Quæro nunc ego: Prætoribus illis dum parentant, an aſsiſtunt forte Reguli? An Imperatoria Majeſtas adeſt? Quod ſi nihil horum adſit; quo jure, quâ authoritate, quâ fronte tam alieni ritus uſurpantur in trium familiarum parentali aulâ? Nimirum qui nunc ritus invadunt regios, metuendum eſt, ne invadant brevi & ipſa regna; ſublatoque diſcrimine clientis ac Principis, tollatur & ipſe Princeps.

p. 2.

COnfucius ait: Homini non probo, qui, inquam, verâ, ſolidâque virtute non ſit inſtructus, cui tandem ſint uſui ritus, ceremoniæ, officiaque exteriora? Rurſus: homini non probo cui tandem ſit uſui harmonia concentuſque muſicus? Etenim cùm ab ipſo animo virtutibus imbuto, ſeu radice ſuâ profluere debeant officia rituſque omnes, ſi quidem non adſit animus hujuſmodi, profectò inane quoddam humanitatis ſimulachrum, merumque mendacium ritus omnes officiaque erunt. Rurſus, cum neceſſe ſit animum virtutis expertem variis concuti motibus, aſsiduèque perturbari, inutilis profectò in tantâ motuum interiorum diſcordiâ, concordia omnis inſtrumentorum vocumque erit. Familias uſurpatrices rituum Imperialium paragraphus hic denuò perſtringit ac damnat.

f. 2. p. 1. §. 1.

LIN Fam vir probus & rectus, oriundus è regno *Lu*, cum obſervaret homines ſuorum temporum perquàm operosè, magniſque expenſis celebrare convivia, funera ducere, &c. Dubitans an idem mos fuerit priſcorum Regum, eademque temporum illorum ratio, ſciſcitatur ex *Confucio*, & quod officiorum fundamentum ſit: ſeu, in quo tandem poſita ſit vis ac ratio civilium rituum & officiorum.

§. 2.

ADmirabundus *Confucius* & collaudans hominem, qui de eo quod in quaque re maximum eſt, laboraret maximè, ſic ait: O præclaram, ô magnam quæſtionem!

§. 3.

DICO igitur, quod uti aliarum rerum ſic & officiorum, ſua ſingulis ſubſtantia eſt, & qui deinde ad ſubſtantiam accedit, ornatus quidam ac decor. Utraque ſi adſint, tum quidem numeris omnibus abſoluta cenſebuntur officia: at ſi alterutrum deſiderari neceſſe fuerit, utique ſine ornatu ipſam rem (quod priſcis ferè temporibus uſu veniebat) quàm ſine re ornatum malim. Exempli gratia: In officiis vulgo maximè uſitatis conviviorum & funerum, ego quidem præ tanto ſplendore epularum, tantâque illâ prodigalitate, quâ nunc inſtruuntur, malim moderatum quid, & à priſcâ majorum noſtrorum ſimplicitate, parſimoniâque non abhorrens; plurimum verò mutuæ convivas inter fidei, reverentiæ, & charitatis. Rurſus, in celebrandis funeribus exequiiſque, ego præ illo tam ſumptuoſo apparatu luxuque funebri ex merâ conſuetudine profecto multo malim verum luctum, veraſque lachrymas, & immortale deſiderium illius, cujus funus ducitur. Offendebat Philoſophum luxuries illa rituum, & cerimoniarum, quæ iſtis familiæ (heu temporibus immodicè prorſus excreverant; ardebatque revocare mores priſcæ ætatis, quæ de ipſo potiùs animo, quàm de indiciis animi laborabat.

p. 2. §. 1.

Confucius ingemiſcens ait: Barbari Orientales & Boreales habent Regem, qui Rex ſit non tantùm nomine, ſed ipſâ re, & authoritate, utpote cui cedant, cui morem gerant, quem vereantur ſubditi ſui: Non uti miſerabilis hæc China noſtra, quæ jam non habet Regem, ſublato ſcilicet diſcrimine, apud Barbaros quoque, inviolato, clientis ac Principis; idque propter inſolentiam quarumdam familiarum, priſci juris atque ordinis inimicam.

§. 2.

TA I-xan mons eſt præaltus ac nobiliſsimus in Provincia *Xan tum* olim regno *Lu.* Porrò *Ki-xi* ſupra memoratus ſacrificabat monti *Tai-xan*, ſpiritui (inquam) montis præſidi (uti interpretes diſertè dicunt) Cum tamen non alii, quam ipſimet Regulo regni *Lu* fas eſſet ſacrificare. Offenſus ea re *Confucius* & alloquens diſcipulum ſuum *Gén-yeu* (pertinebat hic enim ad familiam Prætoris, & domeſticus ejuſdem Mandarinus erat) ſic ait: Tu ergo non potes mederi tanto malo? Reſpondet diſcipulus: non poſſum. Tum *Confucius* rurſum ait, edito prius ſuſpirio, (quod *V-hu* duabus vocibus exprimitur.) An igitur aliquando dicetur, quod ſpiritus, qui *Tai xan* monti præſidet, non poſsit comparari cum viro illo tam vulgari *Lin fam*, qui me nuper conſulebat? Exquirebat is admodum ſollicitè Officiorum rituumque rationem & fundamentum, ne forte per ignorantiam peccaret: & nos exiſtimabimus ſpiritum illum naturâ tam

perſpicacem vel ignorare, vel etiam negligere id quod jus ac ratio poſcit : adeoque ſuſcepturum eſſe ſacra, quæ perturbato rerum ordine tam arroganter ac temerè offeruntur ? Tacitè carpit hîc etiam diſcipuli ſocordiam, qui non magis angatur ac laboret de tollendo tam gravi offendiculo. (Ex hoc paragrapho & explanatione Colai maximè conſtat, quid Sinæ jam olim ſenſerint de præſidibus rerum ſpiritibus ; eos utique eſſe præditos intellectu ac mente, & æqui rectique ſtudio teneri.)

f. 3. p. 1. §. 1.

C*Onfucius* ait : Inter viros graves ac probos non eſt de quo contendant. Imo verò (inquies) nonne datur jaculandi certamen & contentio ? Utique datur. At cujuſmodi tandem illa ? Qui jaculis certaturi ſunt, prius quam ſubeant in aulam exercitio iſti deſtinatam, ter ſocios ſuos reverenter ſalutant, ter eis priorem locum deferunt, ac tum denique ſubeunt in aulam : Hic verò qui victor evaſit, cæteriſque feliciùs ſcopum attigit, deſcendit unà cum victis, quos comiter ſalutatos iterum jubet in aulam conſcendere, ibique ſuis ipſos manibus vinum fundere, ac ſtantes potare vinum pœnale (ſic dictum, quòd tali ejuſdem potatione victi mulctarentur.) Nimirum in ipſo certaminis quoque fervore obſervare licet concordiam, modeſtiam, comitatem, & planè viros eſſe probos ac graves qui certant : Dum è contrario viles improbique homines, ſi quando inter ſe contendant, exardeſcere ſolent in iras, & ferarum propè ritu inter ſe concurrere.

§. 2.

DIſcipulus *çu-hia* quærit dicens : Carmen extat hujuſmodi : Blando riſui decor ac venuſtas oris conciliat gratiam. Item pulchris oculis apta coloris albi nigrique proportio. Nimirum ubi ſubjectum ipſum & quaſi ſolum probè diſpoſitum eſt, inde evadit ornatus ei ſuperadditus & forma oculis tam grata. Poſtremum hunc verſiculum *Su y quêi hiven hi* nondum percipiebat diſcipulus : quocircà Magiſtrum ſuum conſulens, quid (inquit) verſus ille ſignificat ?

p. 2. §. 1.

C*Onfucius* rem declarans ſimili, quod petit ab arte Pictoriâ, ſic ait : Sicut Picturæ opus, ſeu figura illa quam coloribus ſuis exprimit exornatque Pictor, eſt quid poſterius ipſo ſtrato fundamentoque Picturæ, ſeu primâ illâ colorum facie, quæ tabulæ ſeu telæ induci ſolet : Sic lepor ille ac venuſtas, quæ ab ore oculiſque ſolet exiſtere, eſt ipſo ore oculiſque poſterior.

§. 2.

DIſcipulus audito ſimili, perappoſitè intulit dicens : Fortaſſis igitur docetur illo carmine, quod officia rituſque omnes exteriores ſint quid poſterius ? Sic ut prima ſedes Officiorum & quaſi fundamentum

fundamentum ipſe animus ſit plenus fide & veracitate, cui animo deinde ſua reſpondeant officia, ſuus addatur rituum variorum ornatus ac ſplendor? Gaviſus interpretatione tam appoſitâ *Confucius* ſic ait: Qui feliciter aſſequatur & explicet me, ſive mentem meam, tu is ipſe es ô mi diſcipule *Xam.* (*Xam* cognomen eſt ipſius *çu-hia*) nunc primum potero, ſive audebo tecum agens citare Priſcorum carmina atque authoritates; quamvis explicatu ſanè difficiles.

f. 4. p. 1. §. 1.

Confucius ait: De Priſcis Familiæ *Hiá* (fuit hæc inter Imperiales & Monarchicas Sinarum Familias omnium prima) moribus, inſtitutis, ritibus & litteris, ego poſſem utique loqui, & ſummam illorum poſteritati tradere: Sed enim prorſus regnum *Ki*, quod à poſteris Familiæ *Hiá* nunc obtinetur, non eſt ſufficiens ad teſtificandum & confirmandum ea quæ dicturus eſſem. Similiter familiæ *Yn* ſeu *Xam*, familiarum Imperialium ſecundæ moribus, ritibuſque & litteris, ego poſſem loqui & referre multa, quæ ætati noſtræ incitamento eſſent futura ad imitandum mores antiquos & egregias laudes majorum ſuorum: ſed enim regnum *Sum*, quod nunc de priſtino ſplendore ſuo & amplitudine plurimum amiſit, eſtque penes poſteros iſtius familiæ, non ſufficit ad teſtificandum vera eſſe, quæ à me referrentur: libri nimirum & ſapientes, qui in utroque regno ſeu inter poſteros utriuſque familiæ perpauci exiſtunt hoc tempore, haud ſufficiunt; haud ii, inquam, ſunt, à quibus ætas noſtra teſtimonium ſatis luculentum petat, hoc in cauſa eſt: alioqui ſi ſufficerent; tunc & ego poſſem viciſſim teſtificari; plurimumque lucis ac ponderis accederet teſtificationi meæ ab illorum teſtimonio & authoritate. Nunc autem cum mihi deſint præſidia tam neceſſaria; quorſum fruſtra laborem, & proloquar ea, quæ poſteri non credant.

§. 2.

Confucius ait: Quotieſcunque peragitur gravis ille ritus *Ti* dictus, qui proprius eſt Imperatorum, & quo ſolent hi quinto quoque anno in parentali majorum ſuorum aulâ honorare familiæ conditorem, & qui ex illo deinde prognati ſunt Imperatores; etſi principio ſatis graviter, & ritè multa fiant; ubi tamen jam vinum novies de more oblatum eſt, novies item libatum, quicquid deinceps agitur, quia oſcitanter agitur, & exiguâ cum reverentiâ, ego quidem non aveo vel gaudeo ſpectare, tametſi ratione officii mei cogar aſſiſtere. Verùm quod hîc omnium maximè mihi diſplicet, eſt, quod honores illos ſolis Imperatoribus debitos (& uni quondam *Cheu-cum* quamvis tantùm Regulo conceſſos ab Imperatore *Chim-vam* ejuſdem nepote, idque propter eximia prorſus viri merita in totum Imperium) nunc videam aliis quoque Regulis ejuſdem *Cheu-cum* poſteris deferri, contra jus omne moremque Imperii.

p. 2.

QUidam percontatus eſt à *Confucio* parentalis officii longè ſolemniſſimi *Ti* dicti rationem: videbat illud in Regno *Lù* exerceri, ſed inſtitutionem illius & uſum ignorabat. *Confucius* ei reſpondens ait: Non ſcio: dico tamen, quod quiſquis probè intellexerit arcanas illas ac ſublimes ritûs hujus & officii rationes, in rebus ad Imperii gubernationem ſpectantibus, is habiturus ſit omnia tam perſpecta, tamque in promptu, ac ſi poſita videret omnia hic, in palmâ, inquam, manus ſuæ, quæ dicens, digito monſtravit ſuam ipſius palmam, uti à diſcipulis eſt traditum: facilè nimirum reget homines, qui debitos honores præſtare majoribus defunctis norit. Duabus interim de cauſis noluit Philoſophus myſterium hoc percunctatori exponere: prima, quod illo contineatur apex quidam filialis pietatis & obedientiæ, ad quem ipſo quidem opere & exercitio nemo præter Priſcos illos magnarum virtutum Reges; cognitione verò & intellectu nemo præter admodum ſapientes videtur pertigiſſe: quorſum ergo vulgari cuipiam homini illa expoſuiſſet? Altera, quia declarari non poterant ea, quæ ad ritum illum pertinebant, quin illicò patefieret, ac pluſquam tacitè damnaretur inſignis arrogantia Reguli, qui hîc ritu Imperatorio contra fas moremque Imperii utebatur: atqui veritas hæc odium periculumque parere nata erat.

f. 5. p. 1. 1. §.

COnfucius (uti à diſcipulis ejuſdem traditur) Quotieſcunque majorum ſuorum memoriam, & accepta ab eis beneficia ſolemniùs recolebat, cum eo pii gratique animi ſenſu & ſignificatione præſcriptos ritus exercebat, ac ſi revera majores ipſi præſentes aſtitiſſent. (Ex hoc loquendi modo colligi poteſt, non fuiſſe Sinas in hoc errore, quod manes majorum ſuorum vitâ functorum ſuis aſſiſterent parentantium officiis.) Idem quotieſcunque magiſtratum gerens, pro officio ſuo præſcriptos honores deferebat ſpiritibus locorum præſidibus, tantâ cum veneratione & gravitate illos deferebat, ac ſi ſpiritus ipſi ſpectabiles aſtitiſſent.

§. 2.

SOlebat itaque non rarò *Confucius* ipſe dicere: Ego ſi quandoque graviter impeditus non aſſiſtam per me ipſe dictis officiis, eiſque ritè fungar: tametſi vices meas alteri protinùs commendem, minimè tamen acquieſco; ſed angor animo non ſecus ac ſi nondum ſacris illis quiſquam operatus fuiſſet. Argumentum illuſtre tum pietatis tum venerationis admodùm ſinceræ, quo Philoſophus vel majores ſuos, vel tutelares ſpiritus proſequebatur.

§. 3.

VAN *ſun kiá* (Præfecti nomen eſt) percontatur à *Confucio* dicens : Proverbium illud noſtrum : præ hoc quod captetur gratia ſpiritûs *Ngao* dicti, qui præſidere cenſetur aulæ domeſticæ, & ſuperioris eſſe ordinis; ſatius tamen fuerit captare gratiam ſpiritus *çao* dicti, qui foci præſes eſt, quamvis hic ille ſit inferior: hoc (inquam, proverbium quid obſecro ſignificat? Præfectus ille plurimum valebat gratiâ & authoritate apud Regem *Guéi*, ad cujus regnum Philoſophus tunc fortè diverterat: ratus autem veniſſe illum dignitatis obtinendæ cauſâ, percunctatione iſtâ jocabundus hortatur, ſuam ut operam gratiamque imploret; hanc enim præ Regis ipſius gratiâ ei quodammodo neceſſariam fore.

Domos familiaſque ſingulas duorum maximè ſpirituum tutelæ fideiquè eſſe commiſſas, priſci autumabant; è quibus is, qui Ngáo *dicebatur, nobilior cenſebatur; vulgò tamen alterum qui foco præſidebat, impenſius colebant, ſuadente ſic (ut aiebant) non utilitate modò, ſed etiam neceſſitate; quippe ſine foco nec vitam duci poſſe: vitâ autem deficiente nec ipſos coli poſſe ſpiritus.*

p. 2. §. 1.

SED *Confucius* haud ignarus quò tenderet ſuperbi hominis jocoſa percunctatio; judicans alienum eſſe à rectâ ratione, viroque ſapiente & probo indigniſſimum adulando gratiam alterius aucupari, ſic ait: Nequaquam ſic ut tacitè mihi ſuades, agendum eſt: Nequaquam ſequor vulgi morem: Quiſquis enim pecaverit in cœlum, non habet aliud Numen ſuperius à quo peccati veniam deprecetur.

Hîc enim verò, quomodocunque Interpretes moderni quidam ſe torqueant: omnino tamen dicendum eſt, de eodem planè cælo loqui Philoſophum, de quo loquebatur prodigus quondam filius, cum ploraret ab ſe peccatum fuiſſe in cælum. Neque deſunt nobis Interpretes, qui contra impios cives ita ſentiant. In primis Cum ngan *ait;* Vu sò tào yu chum xin: non habet quod veniam precetur à ſpiritibus univerſis *(Offenſo videlicet ſpirituum univerſorum Domino) Uberius autem clariuſque noſter Colaus, qui* Confucii *ſententiam explanans, unum, inquit, eſt cælum, quod ſummè colendum eſt, & cui nihil æquale. Ab hoc & probis obveniunt proſpera, & improbis adverſa, tam certò, tamque exactè, ut ne minimo quidem errori ſit locus. Quiſquis ita res agit, ut obſequatur rationi, hunc utique beata ſors manet: quiſquis autem repugnat, hoc ipſo peccat in cælum. Immiſſas verò calamitates ab cælo vindice ecquis tandem effugiat? Aut quomodo implorata* Ngáo *&* çáo *ſpirituum ope declinare queat? Ex quibus perſpicuum fit, oportere hominem parere rationi, & ſervire cælo; & ne ipſis quidem ſpiritibus (nedum hominibus) adulari.*

§. 2.

COnfucius ait: Hæc, quæ nunc rerum potitur, familia *Cheu*; in ortu ſuo ſtatim conjecit oculos in duas familias *Hiá* & *Xam*, quæ ante illam tenuerant Imperium: cumque viros haberet & literis & armis claros; horum operâ (maximè quidem Principum *Ven-vam*, *Vu-vam* & *Cheu-cum*) tam feliciter attemperavit præcedentium familiarum leges ac mores, partim addendo quædam, partim etiam tollendo; ut ipſa tandem ornatiſſimum quid in omni litterarum & officiorum genere, vitæque totius cultu evaſerit. Ego itaque lubens ſequor familiæ *Cheu* mores & inſtituta: maximè quando mihi contigit illâ imperante naſci, atque ætatem agere.

§. 3.

COnfucius quo tempore magiſtratum gerebat in regno *Lu*, crebrò ingrediebatur in magnam illam celebremque aulam quæ memoriæ ſapientiſſimi *Cheu-cum* dicata erat, ut inibi cum reliquis regni primoribus conſuetos honores defuncto Principi ritè deferret. Porrò quotieſcunque ſic ingrediebatur; ſolebat ipſe de ſingulis propè rebus admodum multa ſollicitè ſtudioſeque ſciſcitari; quis ſcilicet vaſorum eſſet uſus, quo fine, quo ritu, modoque ſingula peragi oporteret. Quidam hoc animadvertens ait: Ecquis ſibi perſuadeat, dicatve *Ceu* hominis filium (ita *Confucium* vocitabat, propterea quod ejus pater *Xo leam he*, Præfectus olim fuiſſet oppido *Ceu* dicto) Peritum eſſe rituum? Quotieſcunque enim intrat in majorem hanc aulam, ſingula exquirit; eo planè modo, quo imperitiſſimus quiſque ſolet. At *Confucius* hoc audito ſic ait: Imo verò hoc ipſum genus quoddam rituum eſt & argumentum ſatis illuſtre quam quis eorum non imperitus ſit. Planè ſic erat: tanta quippe cura, ſtudium tam ſingulare exquirentis minutiſſima quæque, ſatis declarabant, intelligere Philoſophum, quid ibi, quantique momenti res ageretur, & in quanto haberet pretio ritus illos ac cerimonias. Simul etiam prodebat ſeſe hominis modeſtia, cum eximiam quandam rituum peritiam aſſecutus eſſet, eâ tamen haudquaquam efferebatur, aut ſic fidebat, ut non aſſiduè conſuleret alios, ab eiſdem proficere gaudens ac diſcere.

f. 6. p. 1. §. 1.

COnfucius ait: Qui ſagittas mittunt, non perforant corium (extant hæc verba in libro officiorum, ubi de ſagittariorum exercitiis agitur) Laus inquit, ac victoria periti ſagittarii non in eo conſiſtebat olim, ut ſcopum perforaret (conſtabat ſcopus ex corio) ſed ut feriret; nec immeritò: quia vires jaculo certantium non ſunt æquales; neque certamen erat de robore, ſed de peritiâ & dexteritate: erat hæc Priſcorum lex & ratio; à quâ, proh dolor! deflectere jam cœpit ætas noſtra, malè reſumptis armis quæ *Vu-vam* familiæ *Cheu*

conditor

conditor bene ſapienterque juſſerat recondi. Nunc denuò robur militare, nunc artes bellicæ in pretio ſunt; virtus autem negligitur, quæ tamen una ſcopum veræ laudis attingit; & cum robur acquiri nequeat diſcendo, virtus poteſt.

§. 2.

SOlebant exeunte quovis anno Imperatores Calendarium anni ſequentis jamdiu antè confectum in Regulos diſtribuere; Reguli verò aſſervare illud in parentalibus majorum ſuorum aulis, ad quas deinde Calendis cujuſque menſis accedebant & producto conſultoque Calendario ſecundùm præſcriptos ritus ovem occidebant: quo ritu dicebantur commonefacere ſpiritus ſeu facti, ſui rationem iiſdem reddere, *id-eſt, ſic gerebant ſe, ac ſi præſentibus majorum ſpiritibus pii gratique animi ſtudia teſtarentur: etenim mera quædam panegyris erat ea, de quâ hîc agitur, commonefactio?* Mos hic in regno *Lu* jam per annos plurimos intermiſſus fuerat: Ovis tamen è cenſu publico ſubminiſtrabatur ſingulis ab eo, cui demandata erat hæc cura. *çu-cum* ergo diſcipulus cupiebat impoſterum tolli illam, quâ ſpiritus commonefiebant Calendis cujuſque menſis, vivam ovem: cupiebat, inquam, ſuperſederi impenſis, quas planè ſupervacaneas eſſe judicabat.

p. 2. §. 1.

SED *Confucius*, qui rem maturiùs expendebat, ac futuræ ſaltem ætati volebat conſultum, haudquaquam probato parſimoniæ iſtius conſilio, mi diſcipule (inquit) *Su* (*Su* nomen eſt ipſius *çu-çum*) *Su* quidem amas iſtas oves; at ego amo iſtum morem & ritum: mos ille tam laudatus jam negligitur, & quodammodò ſublatus eſt: verùm ſi poſthac oves ali deſierint, ipſa quoque ſpes moris aliquando revocandi funditus tolletur. At certè haud inutiles cenſeri debent expenſæ, quæ nos officii noſtri non patiuntur eſſe immemores; & quæ Regis alicujus, ut ſpero, animum excitabunt olim ad reſtaurandum priſcæ pietatis obſervantiæque morem.

§. 2.

CONfucius ait: Ego ſic obſequor & ſervio Regi meo, ut penitùs exhauriam quidquid ad exteriorem illam venerationem obſervantiamque deſiderari poteſt. Verùm homines quidam imprudentes ac temerarii, qui vel animum meum non habent perſpectum, vel etiam ex ſuo metiuntur meum; propter hoc ipſum judicant me adulatorem eſſe, & qui per artes ejuſmodi, gratiam mei Principis abjectè captem.

f. 7. p. 1. §. 1.

TIM-cum Rex regni *Lu* quæſtionem inſtituit hujuſmodi. Rex dum imperat ſubditis ſuis; & ſubditi viciſſim dum ſerviunt Regi ſuo quâ ratione ſe gerent? *Confucius* reſpondit: Rex imperet ſubditis

cum prudenti quâdam moderatione : neminem ſuorum aſpernetur: cuique pro cujuſque meritis , officio , gradu , dignitate attemperet ſeſe ; cum his agendo blandiùs , ſeveriùs cum illis ; cum unis fidentiùs , cum aliis cautius. Subditi vero ſerviant Regi magna cum fide, ſtudioque ſynceræ veritatis , non modo nihil ut eum celent earum rerum, quas ſcire par ſit ; ſed etiam quidquid imperatum, quamvis arduum ſit atque difficile, ſuſcipiant tamen fortiter, conſtanterque perficiant : Nec dubitent , ubi res poſtulaverit , ipſius quoque vitæ diſcrimen alacriter ſubire.

§. 2.

C*Onfucius* ait : Carmen epithalamium *Quan-çiu* dictum lætum quidem eſt ac feſtivum, & non obſcœnum : Mœſtum eſt, quatenus exprimit amantis deſiderium, varioſque affectus animi, non tamen eſt ejuſmodi, quod afficiat quemquam vehementius ac perturbet. Diu erat, quod virginem cui *Tai ſu* nomen, eximiis naturæ dotibus ac virtutibus ornatam *Ven-vam* Rex in uxorem ſibi expetierat : & ardebat ille quidem amore deſiderioque virginis : Verumtamen ſic ardebat, ut nihil ageret , vel diceret Philoſopho Rege indignum. Ubi verò nuptiarum dies tandem adfuit ; quamvis aula feſto concentu muſicorum tota reſonaret ; adeò tamen nihil audiebatur, quod verecundas aures offenderet ; ut è contrario petulantiores motus animi coërcerent eximia quæ carminibus illis continebantur documenta. Commendatur hic itaque ſingularis quædam moderatio tam Principis quam Regiæ totius.

Inter alias illuſtres fœminas tres imprimis , dictæ San-mù , *id eſt, trium maximorum Principum matres , Scriptorum encomiis celebrantur*; Tai-kiam Vam-ki *Regis mater* , Tai-gîn *mater Regis* Vên-vâm , *qui & familiæ* Cheu *conditor* ; Tai ſu *ex quâ natus deinde* Vù-vam *familiæ ejuſdem primus Imperator* , *adeoque* Chîm-vam *ſecundi celeberrimique Imperatoris avia : Nec dubitant matronarum iſtarum prudentiæ ac virtuti acceptam referre tantorum filiorum tam præclaram inſtitutionem* , *& ſucceſſus rerum maximè ſecundos. Porrò qui plura cognoſcere deſideret de his aliiſque laudatiſſimis fœminis* , *libros* Quei muen pie to , *&* Lie niu chuen *conſulat. Inveniet hîc inter alia virtutum exempla caſtimoniam Lucretianæ æmulam ; multas , inquam , tuendi pudoris causâ promptiſſimè morientes.*

§. 3.

N*GAI cum* Rex Regni *Lu* percunctatus eſt de areâ ſeu patenti quodam extra urbem circo *Xe* dicto , à diſcipulo *çai-ngò*. In campo illo telluri (ſeu veriùs ſupremo cœli terræque Imperatori, quemadmodum *Confucius* hoc ipſum declarat in lib. *Chum-yûm* f. 14. p. 2. §. 1.) Sacrificium offerebatur. *çai-ngò* diſcipulus reſpondit Regi in hunc modum : *Hia* Imperialis familia campum iſtum conſe-

rebat pinis; ſecundæ verò familiæ *Yn* homines cypreſſis: tertiæ denique familiæ, quæ nunc tenet imperium *Cheu* dictæ homines caſtaneis illum adornabant: hæc autem ideò feciſſe dico, ut populus pertimeſceret ſeu horrore quodam concuteretur. Moris erat in eodem loco noxios afficere ſupplicio: Cumque memoratæ arbores ferale quid ac horridum præ ſe ferrent; hinc priſcorum mentem temerè interpretatus, ibi finxit eſſe myſterium, ubi nullum erat. Equidem cum ſingulæ familiarum diverſis in locis aulam conſtituiſſent, locum ſacrificio ſuppliciiſque deſtinatum iis cenſeverunt arboribus, quas ipſa loci natura, ſolique ingenium poſtulaſſet.

p. 2. §. 1.

Confucius ergo cum inaudiviſſet quid à diſcipulo fuiſſet reſponſum, parum utique prudenter, neque ad rem ſic ait: Peractâ jam re, non eſt loquendum: Imò quamvis re necdum peractâ, eò tamen loci deductâ ut impediri jam nequeat, non eſt adhibenda monitio, quippe inutilis & fruſtranea: denique re jam præteritâ non ſunt exigendæ pœnæ, eo quidem conſilio, ut, quod jam factum eſt infectum reddatur: non autem quod per illas non caveatur in poſterum. Cæterum hæc ipſa ſic dicta correptionis vim habent: Severiùs quippe caſtigare vix poterat temeritatem diſcipuli, quam ſic non caſtigando. Volebat nimirum Philoſophus juſtitiâ, clementiâque, non autem minis atque terroribus ſubditos in officio contineri; ideò moleſtiſſimè ferebat interpretatione tam falſâ concitatum fuiſſe Regis animum ad immodicam ſeveritatem, à quâ priſcorum ætas ſemper alieniſſima fuerat.

§. 2.

Confucius ait *Quòn-chúm* Præfecti capacitas ô quam modica eſt! Erat hic præpotenti Regi Regni *çi* à conſiliis; cumque plurimum valeret induſtriâ, prudentiâ, aliiſque rerum gerendarum artibus; multa feliciter perfecerat, vulgoque ſermonibus omnium celebrabatur: Quoniam tamen vera virtus ſapientiaque homini deerat, abjectè de illo ſentit & loquitur Philoſophus; ſic enim judicabat, veram cujuſque magnitudinem, veram capacis altique animi laudem ex unâ virtute peti & exiſtimari oportere. His autem Magiſtris ac Ducibus, ubi quis ſeipſum, familiamque ſuam rectè inſtituerit, tum demùm poſſe utilitates maximas in Principem ſubditoſque populos derivari.

§. 3.

QUAM Philoſophi mentem cum quidam adſtantium minimè aſſequeretur, ratus præfectum de avaritiâ, nimiâque parſimoniâ notari, ſic ait: An igitur *Quòn-chum* ſumptus odit, immodicè reſtrictus & tenax? Reſpondet *Confucius*: *Quòn-chum* Præfecti familia habet ſumptuoſam turrim illam *San-quei* dictam, cujus ex-

truendæ auctor fuit ipſe in primis. Item conſilio ejuſdem & authoritate perfectum eſt, ut lites & cauſæ ſubditorum non omnes promiſcuè ad unius hominis tribunal deferrentur, ſed ut ſunt eæ diverſi ſæpè fori, ita diverſi conſtituerentur Judices, qui cum otio examinarent ſingula, & jus dicerent: Nec tamen ignorabat ipſe, quam multum hoc pacto quotannis expenderetur de cenſu Regis ſui: Quomodo igitur, hæc qui faciat, cenſeri poſſit peccare parſimoniâ.

f. 8. p. 1.

AT enim (ſubſumit alter) ſi vir eſt tam ſplendidus, tamque munificus, & qui recto judiciorum ordini tam præclarè conſuluit; nonne ergò dicendum erit, quod *Quòn-chúm* probe calleat officia, quod (inquam) cujuſque ſit officium, quid quæque res poſcat. Reſpondet *Confucius*: Rex erecto pariete velat majorem portam Palatii, utique pro jure ſuo & more (ſoli namque domui Regiæ erat licitum extrà majorem portam Palatii ſui parietem ſeu veſtibulum quoddam erigere, per quod uni Regi medius patebat egreſſus vel ingreſſus, reliquis omnibus per laterales dumtaxat fores incedentibus (& tamen *Quòn-chúm* familia ſimiliter etiam pariete obtegit portam domûs ſuæ, haud ſecus ac ſi foret regia. Rex item ſi quando inſtituit duorum Regum convivium, (ſi inquam) hoſpes illi ſit alter Regulus, quem ad cœnam invitet; habet utique pro opulentiâ ſuâ & majeſtate Regiâ varios, ubi crateres aurei, aliaque vaſa collocentur, abacos. *Quòn-chúm* familia per inſignem arrogantiam ſimiliter item habet poculis inſtructos abacos. Enimverò ſi *Quòn-chúm* familiáque ejus, cùm tam aliena faciat ab officio modeſtiâque ſubditi, tamen ſciat, ſeu ſcire cenſeatur officia, ecquis tandem non cenſebitur non ſcire officia, quantumvis eadem negligat, contemnat mores patrios, & quæ alieni juris ſunt, invadat?

p. 2.

MUſicâ plurimum delectabatur Philoſophus, non quidem adeò propter ſuavitatem, quæ mulcebat aures, quàm propter utilitates; quas ſummi pariter infimique ex illâ percipiebant, quotieſcunque Priſcorum more inſtituebatur; ſic prorſus, ut quandoque Regni totius innovatio quædam, morumque ſingularis emendatio ſequeretur. Tanta doctrinæ vis erat, quam Priſci Reges ac Magiſtri numeris ſuis illigaverant. *Confucius* itaque ex Regno *Guéi* redux in patrium *Lù* regnum, cum videret Muſicam paſſim negligi, multa item quæ ad Reipublicæ adminiſtrationem, morumque diſciplinam pertinebant, propè jam oblivioni tradita, vehementer optans inſtaurari omnia, alloquens Regni *Lù* magnum magiſtrum ſic ait: Muſices quæ Majoribus noſtris in tanto fuit pretio, ejus tu ſaltem, qui pro officio illam tractas, potes eſſe peritus. Et illa quidem principio conſonè unitis (inquam) & vocibus & inſtrumentis pleno, ut

no, ut aiunt, choro reſonabat: deinde verò paululum remittens, cum proprio tamen cujuſque vocis & inſtrumenti ſono harmonicè perſeverabat: ſic quidem ut clara ſemper & ſine ullâ confuſione: continenter & ſine interruptione: hac ratione majorum noſtrorum muſica perficiebatur.

f. 2. p. 1.

OPpidi quod *Y* vocabatur limitum præfectus à *Confucii* diſcipulis petivit copiam ſibi fieri conveniendi & ſalutandi magiſtrum ipſorum dicens: Spectatæ probitatis ſapientiæque viros quotieſcunque acceſſerunt huc, ego nunquam non obtinui ut viderem. Diſcipuli introduxerunt hominem ut ſalutaret Philoſophum: Quo ſalutato cùm egrederetur, converſus ad eoſdem ait: O vos duo treſ-ve filii, quorſum mœretis & angimini animo, quod Magiſter ille veſter vivat nunc procul à regno patrio & privatus ſua dignitate? Porrò quòd in imperio noſtro ſine lege vivatur, jam diu eſt: Et ego quidem ſic ſtatuo, futurum brevi ut cœlum, ex *Confucio* efficiat quaſi vivum quoddam inſtrumentum *Mo to*, ſeu ſonoram æris campani linguam ad populi totius inſtitutionem.

Eligebatur olim Mandarinus unus è gravioribus, qui leges imperii, & ſanam virorum ſanctorum doctrinam per omnes Provincias divulgaret: Utebatur is autem tintinnabulo, quod æneum cùm eſſet, linguâ tamen ligneâ inſtructum erat; hinc Mo to *dictum; contra quàm tintinnabulum militare, quo ſtatuta ſcilicet militaria bellique leges vulgari conſueverant, quod ex ære totum erat; adeoque* Kin-to *vulgo dicebatur. Significatur hîc itaque, doctrinam Philoſophi per Imperium totum propagatum iri: uti revera deinde contigit.*

p. 2. §. 1.

COnfucius, uti commemorant, dicebat de muſicâ *Xaó*, cujus authór extiterat *Xún* Imperator, quod illa penitùs exhauſerat elegantiam & pulcritudinem. Item quod exhauſerat eadem clementiam & ſuavitatem. Dicebat autem de muſica *Vù* dicta (fuerat hæc Imperatoris *Vu-vam*) præſtantiſſimam quidem fuiſſe, plenamque majeſtatis: At non item ſuaviſſimam, bellum quippe & arma reſonantem.

§. 2.

COnfucius ait: Præfecti non ſint clementes, rurſus ſi qui funguntur mutuis urbanitatis officiis ceremoniiſque; ſi non ex animo colant ſe mutuò: ſi denique tot inter apparatus funebres, nullus tamen veri doloris luctûſque ſenſus exiſtat: Ego quorſum obſecrò ſpectator horum omnium eſſe velim?

fo. 1. p. 1. §. 1.

Confucius ait : Prorſus infrequens ſit vicus & ignobilis , ubi ſcilicet familiæ degant non plures viginti quinque ; incolæ tamen loci tales ſint , ut mutua fides & amor vigeat ; ab hoc uno petatur laus omnis & decor : ſit item quiſpiam qui ſedem ſibi deligat, nec tamen commorari velit in hâc , quam diximus, ſede charitatis & innocentiæ : Hunc ego quomodo cenſere queam eſſe prudentem ?

§. 2.

Confucius ait : Improbi , haudquaquam poſſunt longiori tempore commorari cum ærumnis & paupertate, haud item poſſunt longiori tempore commorari cum faventis fortunæ lætitiis. Vir interim probus , quæcunque ſors caſuſ-ve incidat, in unâ conquieſcit virtute : Vir etiam prudens non emolumentum & lucrum ſuum petit ex virtute.

p. 2. §. 1.

Confucius ait : Solus ille qui probus eſt, tutò poteſt diligere homines , tutò poteſt odiſſe homines.

§. 2.

Confucius ait : Si quis ſeriò firmiterque applicet animum ad virtutem , is nihil quod turpe ſit aut contrarium rationi committet.

§. 3.

Confucius ait : Opes & honores ea ſunt quæ mortales appetunt. Verùm ſi non ſit conſentaneum ipſi rationi illa obtinere verus Philoſophus neutiquam in illis perſiſtet. Ultrò ſcilicet ſe his abdicabit. Rurſus inopia & humilitas vilitaſque ea ſunt quæ mortales oderunt ac fugiunt : verus autem Philoſophus , tametſi fortè non ſecundùm ipſum jus & ipſum hæc illi obvenerint, ipſe tamen haudquaquam id aget, ut ab ſe per fas & nefas inopiæ vilitatem avertat.

f. 11. p. 1. §. 1.

Quocirca ſi quis audire velit Philoſophus , & tamen abjiciat veræ ſapientiæ virtutiſque ſtudium, talis qui ſit, quomodo mereatur vel ſibi conciliet Philoſophi nomen ac famam.

§. 2.

Verus Philoſophus ne tantillo quidem tempore quo ſolet corpus refici quidpiam committat contrarium virtuti rectæque rationi : Et quamvis incidat caſus maximè repentinus , planè tamen in hoc virtutis propoſito perſiſtat. Imò quæcumque tandem rebus everſis ac perditis calamitates premant , planè tamen in hoc virtutis fundamento perſeveret.

§. 3.

Confucius ait : ego nondum vidi quemquam, qui gauderet virtute & abhorreret à vitiis ſeu improbitate. Utriuſque ratio hæc eſt, quod eum qui gaudeat virtute, velim tam inflammato illius ſtudio & amore teneri, ut nihil eidem anteponat. Rurſus, qui abhorreat ab improbitate, eum ſic volo operam dare probitati ut non patiatur ne tantillo quidem, quod vitioſum ſit, affici & inquinari ſuam perſonam.

p. 2. §. 1.

VErumtamen an eſt credibile dari quempiam qui generoſo determinatæ mentis conſilio velit, adeoque poſſit vel unius diei ſpatio impendere omnes vires ſuas in ſtudium virtutis, & tamen ad eam non pertingat? Ego certè nondum vidi quemquam, cujus ad hoc vires non ſufficerent.

§. 2.

FORTASSE tamen dabitur qui reverà tam imbecillis ſit, at ego certè necdum vidi quemquam.

f. 12. p. §. 1.

Confucius ait : Quotieſcumque homines exceſſu quodam peccant ſinguli ferè peccant in ſuo genere, ſic ut quales ipſi ſint, talis etiam ſit exceſſus. Unde conſiderato quo quis peccat exceſſu, hoc ipſo ſcit, qualis ipſa ſit virtus in quâ vel exceſſu vel defectu quis peccat.

§. 2.

Confucius ait : Manè qui audiverit legem, veſperi mori poteſt. Nec erit quod vixiſſe pœniteat aut tædeat mori.

p. 2. §. 1

Confucius ait :Homo literatus qui conſtituerit operam dare veræ Philoſophiæ & tamen erubeſcat viliorem veſtitum, viliorem cibum, is profectò nondum idoneus eſt qui cum philoſopheris.

§. 2.

Confucius ait : Perfectus vir, ſeu, verus Philoſophus in hoc orbe non habet obfirmatum animum ad agendum, neque habet ad non agendum : convenientia cujuſque rei eſt id quod ſequitur.

§. 3.

Confucius ait : Proborum tota mens & cogitatio occupatur unà virtute, improbi contrà ſuis intenti commodis. Pari modo probi homines continenter animo volvunt ac revolvunt Imperii leges, Improbi verò cogitationes ſuas omnes defixas habent in lucris.

f. 13. p. 1. §. 1.

Confucius ait: Turpiter inhians lucris ſuis & juxta ea ſuas res agens; plurimis utique reddetur odioſus.

§. 2.

Confucius ait ? Si quidem Rex poſſit ſive velit pro ſuo Regis officio moderari ſeſe, & ſic regere, quid obſecro laborabit ? E contrario, ſi nolens ipſe pro ſuo Principis officio moderari ſeſe, adminiſtret regnum, cui tandem erunt uſui tam inania frivolaque officia.

§. 3.

Confucius ait : Noli mœrere propterea quod careas publicâ dignitate. De hoc angaris, quod iis careas virtutibus propter quas eveharis. Rurſus, noli mœrere, quod nemo ſit à quo ipſe cognoſcaris. De hoc uno ſcilicet nobis laborandum eſt, tales ut ſimus, qui mereamur cognoſci.

§. 4.

Confucius ait : Heus tu, mi diſcipule *Sin* (alias *çemçu*) mea doctrina in radice ſuâ unum quid eſt, ſeu in uno maximè fundatur principio, quo ipſe utor deinde in ordine ad omnes reliquas actiones. *çem-çu* Magiſtri ſui mentem feliciter aſſecutus, prorſus, inquit, res habet ut dicis.

p. 2.

Confucio non multo poſt egreſſo, diſcipuli ab *çemçu* ſciſcitati ſunt, dicentes : Ecquid obſecro ſignificant illa Magiſtri verba? Ad quos *çem-çu* ſic ait : *Confucii* doctrina fundamentalis, & unicum rectè vivendi principium hoc eſt : Quidquid agas, agere verè ex animo totiſque viribus & à tuo ipſius corde gradum facere ad alios: ſeu, talem te eſſe erga alios, quales eſſe velis alios erga te ; atque hoc ſufficere, nec aliâ re eſſe opus.

f. 14. p. 1.

Confucius ait : Vir probus ac verè Philoſophus valde perſpicax eſt in iis quæ ſunt rationi conſentanea, improbi verò ac homines oculatiſſimi ſuis in lucris & commodis, quid è re ſuâ ſit, quid contrà, acutiſſimè diſcernunt.

p. 2. §. 1.

Confucius ait Probus ſi videat quempiam virtutibus inſtructum mox cogitat eidem ſe conformare. Idem ſi videat hominem virtutis expertem, inde etiam fructum ſuum petens, interius ſecum ipſe mox diſquirit, an ei fortè vitio ſuo ſit ſimilis.

§. 2.

Confucius ait : Filius conſtanter morem gerat ſerviatque Patri & Matri. Si tamen ab eis fortè peccaretur, leniter ac pedetentim commoneat : quod ſi viderit eo eſſe animo parentes, ut non obſequantur monenti, ſuperſedeat : Iterumque ſolita prodat obſervantiæ argumenta, & nequaquam verbo factoque eis adverſetur. Quod ſi etiam laboribus moleſtiiſque, immo etiam verberibus obruant eum

caſtigentque

caſtigentque; eis tamen haudquaquam ſuccenſeat filius.

§. 3.

C*Onfucius* ait: Quandiu Pater & Mater ſuperſtites ſunt, filius ne longius ſeu in longinquiores terras evagetur. Verumtamen ſi gravis quæpiam neceſſitas longiùs proficiſci coëgerit, ſciant omnino parentes ubi terrarum filius verſetur.

f. 15. p. 1. §. 1.

C*Onfucius* ait: Quiſquis parentibus vitâ jam functis totos tres annos non diſceſſerit à patrio more & inſtituto, is poterit nuncupari obediens.

§. 2.

C*Onfucius* ait: Patris ac Matris annos ſeu ætatem, probus ac pius filius aſſiduè reminiſci debet, nec poteſt citrà culpam ignorare, partim ut lætetur ipſe, partim ut pertimeſcat.

§. 3.

C*Onfucius* ait: Priſci ſermonem non proferebant niſi raro & perparcè: Pudore quodam ſuo impediti ſcilicet, quod intelligerent ſe rebus factiſque propriis nondum pertingere quò pertingebant ſermone.

§. 4.

C*Onfucius* ait: Homines frugi & aſſiduâ diſciplinâ continentes ſeſe & tamen delinquentes, utique rari ſunt.

p. 2. §. 1.

C*Onfucius* ait: Verus Philoſophus ſtudio quodam tardus eſt ac muti propè inſtar in ſuis verbis, (vel affectat neſcio quam tarditatem & quaſi impedimentum linguæ in ſuis verbis) contra verò celer & expeditus idem eſt in operibus ſuis.

§. 2.

C*Onfucius ait*: Virtus non eſt ſolitaria nec deſertæ inſtar: Omnino habet vicinos ſuos; cultores, inquam, & ſectatores.

§. 3.

DIſcipulus *çu yeu* ait: Qui miniſtrat Regi, ſi importunus ſit hoc ipſo probrum ſibi acceſſit: qui item apud ſodales & amicos ſuos importunus, hoc ipſo abalienabit ab ſe animos illorum. Sed caveant hîc (inquit Interpres) viciſſim viri Principes & quicunque amicitias colunt, ne dum monentur paulò liberiùs, repugnanter id accipiant, audiantque cum moleſtiâ, quod tamen cum fide benevolentiâque dicitur: Periculum eſt enim, ne vero amico protinùs ſuccedat blandus, & fido monitori improbus aſſentator, qui eoſdem non modò ferri ſinat præcipites, ſed ultrò quoque in exitium & ruinam propellat.

LIBRI TERTII
PARS TERTIA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

CONFUCIUS dicebat de diſcipulo ſuo *Cum ye cham* dicto; convenit ei uxorem dare, quippe viro planè integro, & maturæ ſolidæque virtutis. Nam tametſi ſit inter atro fune vinctos, id eſt, carceri mancipatos; id tamen accidit alienâ culpa calumniantis innocentem; non accidit ipſius culpâ: *Confucius* itaque ſuam ei filiam nuptui dedit.

§. 2.

COnfucius dicebat de diſcipulo ſuo *Nân-yùn*: Vir hic eſt raræ prudentiæ, & ſolidæ adultæque virtutis; itaque ſi in regno vigeant virtutes ac leges; ipſe non negligitur, ſed ad regni munia adhibetur: Si verò regnum ſit ſine virtute ac legibus; tum ſuâ prudentiâ ſervat ſe ab interitu ac periculis incolumem, propterea *Confucius* ſui fratris filiam ei in uxorem dedit.

p. 2.

COnfucius item dicebat de *çu-çien* diſcipulo ſuo: Quantæ ſapientiæ ac virtutis vir hic eſt! At enim ſi regno huic noſtro *Lù*, ex quo oriundus ipſe eſt, non eſſent tot tamque inſignes ſapientiâ & virtute viri, quorum exemplis, uſu, & inſtitutione aſſiduè profecit; ipſe undenam, aut quomodo ſibi comparaſſet hanc tantam virtutem, tantamque ſapientiam?

f. 2. p. 1. § 1.

CV-çum & ipſe *Confucii* diſcipulorum unus, cùm audiviſſet *çù-çién* condiſcipuli ſui ab ipſo Magiſtro prolatum encomium; curioſus ſciendi, quid de ſe Magiſter ſuus ſentiret, ex eodem per contatus ait: Ego *Sú* (nomen hoc erat ipſius *çù cúm*) qualiſnam ſum? *Confucius* reſpondit: Tu es vas. Quo ille audito iterum quærens ait: cujuſ-

modi vas ego ſum ? Cui reſpondens *Confucius*, tu, inquit, es pretioſum & elegans illud vas *Hû-lièn* dictum quod inter vaſa ad uſum oblationum, quas Reges in majorum ſuorum aulâ facere conſueverant, erat pretioſum imprimis. Cum hoc itaque comparavit *Confucius* hunc ſuum diſcipulum, ut oſtenderet ipſum ejuſmodi talentis ornatum, quibus primum inter cæteros Regni Præfectos locum mereretur.

§. 2.

CONfucii diſcipulorum unus *Yum* dictus, vir erat præ cæteris taciturnus; quidam hanc ejus taciturnitatem notans, *Confucio* dicebat: *Yum* diſcipulus tuus equidem vir probus eſt; verumtamen indiſertus & parum eloquens.

§. 3.

COnfucius reſpondit: Ecquem tandem uſum habet illa oris facundia & loquacitas? Nam obruere & opprimere alios garruli oris promptitudine, plerumque indignationem movet odiumque apud homines. Quod attinet ad *Yum* diſcipulum meum, quem virum eſſe probum aſſeris; ego quidem neſcio, nec diſcutio, ipſius probitatem: unum quæro, cui tandem eſt uſui illa quam tanti æſtimas, oris facundia?

p. 2. §. 1.

COnfucius juſſerat diſcipulorum ſuorum unum *çie tiao cai* dictum, Magiſtratum gerere. Hic reſpondit: Ego hujus rei nondum teneo vel aſſecutus ſum ſufficientem peritiam, ut eam auſim ſuſcipere. *Confucius* audito diſcipuli ſui reſponſo prudentiæ modeſtiæque pleno, admodum gaviſus eſt.

§. 2.

QUIA *Confucii* temporibus jacebat in Regno *Lù* neglecta virtus; neque Rex probos ſapienteſque viros ad publica munia adhibebat: *Confucius*, qui dignitates eo maximè conſilio admittebat, quod ſperaret ſic faciliùs doctrinam ſuam à populis admittendam; videns ſe, proboſque viros paſſim negligi, dolore plenus, in illa tandem prorupit verba, & dixit: Mea doctrina hodie negligitur; & non propagatur: Quorſum igitur Chinam adhuc incolo? Conſcendam ratem, navigaturus per maria, & hoc tam corruptum moribus ſæculum ocyùs fugiam. Proculdubio ſequetur me abeuntem vel unus hic diſcipulus meus *Yeu* (vir ad ardua quæque tentanda promptus æquè & audax) *çù-lu* hæc audiens gaviſus eſt. At *Confucius* converſus ad hunc præfervidi animi diſcipulum, heus, inquit, mi *Yeu*; amore ac ſtudio fortitudinis equidem ſuperas me; at cares re illa qua arripias, quod conſultius eſt; cares, inquam, judicii maturitate.

f. 3. p. 1. §. 1.

PRæfectus Regni *Lù mem vu pe* dictus, volens promovere aliquos ad publica munia, percontatus eſt *Confucium* dicens : *çu lu* diſcipulus tuus eſtne veræ ſolidæque virtutis ? *Confucius* quod ſciret virtutem eſſe rem adeò arduam, ac proinde non facilè temerèque cuilibet tribuendam ; prudenter admodùm reſpondit : vera ſolidaque virtus res eſt intimo cujuſque animi receſſu abdita ; adeoque quis eam habeat, vel non habeat , pernoſci difficile eſt : Quare an *çu-lú*, ut à me quæris, veræ ſolidæque ſit virtutis, ego quidem neſcio.

§. 2.

SUperiore *Confucii* reſponſo non contentus Præfectus , eundem iterum de virtute diſcipuli *çu lu* interrogat : perſuadere enim ſibi non poterat, *Confucium* neſcire diſcipulorum ſuorum virtutes. Tum *Confucius* reſpondit : Cum ſit eximiâ fortitudine , bellicâque virtute præditus diſcipulus meus *Yeu*, in mille etiam curruum bellicorum regno, poteſt ipſi committi gubernanda ejuſdem militia ; Verumtamen neſcio ejus interiorem virtutem.

§. 3.

IDEM Præfectus de alio *Kieu* diſcipulo *Confucium* percontatus, ait : Diſcipulus tuus *Kieu* qualiſnam eſt ? *Confucius* reſpondit: *Kieu* diſcipulo meo mille etiam familiarum oppidum , vel centum curruum bellicorum familia, poteſt committi , ut agat eorum gubernatorem : Attamen non mihi conſtat de ipſius virtute illâ interiore.

p. 2. §. 1.

RUrſum Præfectus interrogans *Confucium* ait : Diſcipulus tuus *Che* qualiſnam eſt ? An ipſe fortè eam , de quâ quærimus, ſolidam virtutem poſſidet ? *Confucius* reſpondit : Meus diſcipulus *Che* politiam callet, rituumque eſt peritiſſimus, indutus ſolemni veſte, cinctuſque Præfectorum cingulo ſi conſiſtat inter cæteros Præfectos in aulâ regiâ, ubi ſe videndum exhibet Imperator ; poteſt ei committi munus cum hoſpitibus legatis ad Regiam adventantibus loquendi & agendi. Cæterum, quod ex me quæris, neſcio an ipſe ſit vir veræ ſolidæque virtutis interioris.

§. 2.

COnfucius alloquens diſcipulum ſuum *çu-cum* (erat hic alienorum dictorum factorumve facilis Cenſor ac Judex) ait : Si te comparavero cum *Hoêi* ſocio ſtudiorum, uter alterum antecellet ?

§. 3.

REſpondit *çu-cúm* : Ego *Su* (nomen eſt *çu cum*) qui auſim me ex adverſò ponere cum condiſcipulo *Hoêi*. Hic enim tantâ valet ingenii perſpicaciâ, ut in ipſo cujuſque rei exordio , ejuſdem ſimul videat terminum ; adeoque audiens rem unam, jam inde intelligit decem

decem alias : Cùm interim ego, ſi quid aſſequor, longo uſus ſtudio & ratiocinatione vix tandem aſſequar; adeoque audiens rem unam per hanc, ſi quando ſuccedit feliciter, in congnitionem venio duarum.

§. 4.

Confucius tam modeſto diſcipuli reſponſo applaudens ait : Hoc quod tam ſyncerè fateris, nimirum te non eſſe, qualis ille eſt; ego omnino concedo tibi; planèque aſſentior te non eſſe talem qualis ille eſt. Cæterum hæc ipſa tui cognitio, & tam ingenua profeſſio minoris facultatis, ſatis declarant, te, auditâ re unâ, plures quam duas cognoſcendo poſſe aſſequi, & inferre ratiocinando.

f. 4 p. 1. §. 1.

Confucii diſcipulus *çai-yû* dictus, de die crebro ſtertebat ac dormiebat; *Confucius* ſegnitiem ejus reprehenſurus ait: Putre lignum non eſt aptum ſculpi : Luteus paries non eſt aptus incruſtari calce, in hoc itaque *çai yû* tam ſegni torpidoque diſcipulo cui ſit uſui correptio mea ?

§. 2.

Confucius adeò torpentem exſtimulaturus ait: Primis quidem temporibus ætatis meæ ego cum hominibus agens, audienſque illorum verba, protinùs credebam illos eodem modo operari; nec dubitabam, quin agerent quæ dicebant. At modò, mutatâ rerum morumque facie deceptum me agnoſco. Itaque jam impoſterum agens cum hominibus audiam quidem illorum verba; ſed & ſimul contemplabor eorumdem opera & actiones, an verbis reſpondeant. Aliter non credam. Cum hoc diſcipulo meo *Yû* experientiâ jam doctus me correxi in hoc.

p. 2.

Confucius aliquando dixerat : Ego nondum vidi virum fortem. Adſtantium fortè aliquis, ad Philoſophum converſus ait : *Xinçem* nonne eſt fortis ? *Confucius* reſpondit : *çem* diſcipulus meus obſequitur appetitionibus pravis & oblectamentis ſenſuum; quomodo cenſeri poteſt vir fortis ?

f. 5. p. 1. §. 1.

Diſcipulus *çu-cum* dixerat : Ego quod nolo ab aliis fieri mihi; ego quoque volo non fieri à me aliis; *Confucius* ut hos tam præclarè de ſeipſo ſentientis reprimeret ſpiritus, heus (inquit) mi *Sú* falli te nolo. Clarè loquar : Nondum tu eò perveniſti; adhuc magnum maris æquor arandum eſt.

§. 2.

Aliquando *çu-cum* dixerat : *Confucii* Magiſtri noſtri exteriorem illam compoſitionem & ornatum ſeu ſtyli, ſeu morum & actionum; poteſt quis etiam mediocris ingenii aſſequi & percipere:

f

At verò hæc à *Confucio* noſtro aſſiduè prædicata natura ejuſque dictamen cælitùs homini inditum, non poſſunt tamen capi penituſque perſpici ne à perſpicacibus quoque ingeniis.

p. 2. §. 1.

CV-lú præfervidæ indolis diſcipulus, bonæ laudabiliſque rei quidpiam audiens ardebat illicò perficere. Sed quandoque id quod auditu perceperat, non valens ipſe quam primùm opere complere; angebatur animo ſcilicet ac ſolum timebat, ne interim novi quidpiam eſſet ad virtutem ſpectans quod ſeſe offerret denuò audiendum, antequam illud, quod prius intellexerat opere compleviſſet.

§ 2.

JAM olim in more poſitum erat Sinis, ut qui in Magiſtratu aut dignitate ſuâ laudabiliter vel perperam vixiſſet, poſt mortem propriâ vel honoris vel opprobrii notâ afficeretur. *çu-cum* itaque *Confucii* diſcipulus, cum ſciret Regni *Guéi* Præfectum *Cum-yù* dictum, dum viveret, multa haud laudabilia patraſſe, (inter cætera author fuerat cuidam *Tai xo çie* nominato, uxoris repudiandæ, ut ei deinde ſuam ipſius filiam daret nuptui) & tamen poſt mortem honorifico illo cognomento *Cum-vem-çu* auctum appellatumque fuiſſe; non parùm miratus, Magiſtrum interrogat dicens: Præfectus ille *Cum-ven çù*, quânam de causâ poſt mortem vocatus eſt, honoratuſque literâ illâ *Vên*, quæ ornatum ſignificat. *Confucius* reſpondit: Præfectus autem iſte tametſi acutus ipſe & perſpicax naturâ eſſet; tamen gaudebat identidem ſtudere libris & addiſcere; nec erubeſcebat aut dedignabatur inferiores quoque miniſtros, imo & plebeios conſulere, & quidem iis de rebus, quas, qui conſulebantur, fortè non uſquequaque callebant. Ornatus itaque modeſtiâ tam ſingulari dum ageret in vivis, idcircò à morte ſuâ jure merito cognominatus eſt ornatus. Liber enim, è quo ejuſmodi poſthumi tituli depromi ſolent, ſic ait: *Kîn hiŏ hào vên yvĕ vên*. Id-eſt: qui cùm viverent, diligenter ſtuduerunt, alioſque libenter conſuluerunt, à morte cognominandi ſunt ornati.

f. 6. p. 1. §. 1.

COnfucius Præfectum Regni *Chím*, *çú chàn* dictum identidem deprædicans aiebat: Præfectus *çù chàn* habet proprias perfecti viri virtutes quatuor. Nam ipſe res agens ſuas ipſius, admodum moderatus, modeſtoque ac demiſſo eſt animo, nunquam ſe ſuaque laudat: idem tamen alios, qui probitate conſpicui ſunt, palàm deprædicat, ſibique ultro præfert. Deinde, ipſe ſerviendo & obſequendo Principi ac Superioribus ſuis magnâ cum obſervantiâ ſe gerit, promptèque & alacriter facit imperata. Præterea ipſe conſervando tutandoque populo perquàm eſt beneficus, quæ ſubditis ſuis commodo ſunt & lucro, ſollicitè procurans; quæ damno, arcens. De

nique ipſe gubernando populo, & jure dicundo magnam adhibet æquitatem & juſtitiam, nemini favens impenſiùs, neminem aſperiùs quàm fas ſit tractans, æquus adversùs omnes. Itaque Regnum *Chim* tametſi jaceat inter duo Regna præpotentia *çîn* & *çû* medio ſitum loco: tali tamen adminiſtro rerum ſuarum, egregiè tuetur libertatem ſuam, vimque omnem & inſidias vicinorum Regnorum avertit. Tantum ſcilicet præſidii eſt, vel in unius viri ſapientiâ & virtute.

§. 2.

COnfucius ait: *Yén pîm chúm* (nomen hoc erat Præfecto Regni *çî*) omnes explet numeros, in colendâ cum hominibus amicitiâ: Eſt enim amicus vetus, & tamen reverens. Velut ſi amicitia foret etiamnum recens.

§. 3.

COnfucius ait: *Cam vên chúm* domo ſuâ abdidit magnam teſtudinem *çai* dictam, ſeu, habitat in domo, quæ ſimilitudine ſuâ refert locum illum nativum teſtudinis, *çai* dictum. Nam montium figuris cælata habet epiſtylia, & herbarum paluſtrium figuris depictas columellas: Qualis, obſecro cenſeri poteſt ejus prudentia qui commiſſi ſibi populi oblitus felicitatem captet aut ſperet ex hujuſmodi loco.

p. 2.

DIſcipulus *çù-cham* quæſivit à *Confucio* dicens: Gubernator Regni *çu*, nominatus *çu vên*, ter ad officium promotus geſſit ſupremum Magiſtratum *Lîm yn* dictum, abſque ullâ, quam vultu præferret, lætitiæ ſpecie: Idemque exauthoratus eſt, abſque ullâ item, quam vultu proderet, indignationis ſpecie: Imò de præteritâ officii illius ſui *Lim yn* adminiſtratione infallibiliter certiorem faciebat novum, qui ipſi ſucceſſerat, gubernatorem, ei ſine ullâ prorsùs invidiâ candidè ſignificans, quidquid uſu didicerat prodeſſe vel obeſſe poſſe urbi feliciter adminiſtrandæ. Ecquid videtur dicendum de hoc viro? *Confucius* reſpondit: Vir ſanè fidelis & rectus fuit: Inſtat diſcipulus & ait: Annon ſolidæ virtutis vir dici poteſt? Philoſophus reſpondit: Necdum ſcio. Quomodo enim ſcire poſſim an ipſe obtinuit ſolidam animi veramque virtutem.

f. 7. p. 1.

IDEM diſcipulus *çu cham* rurſum percontans ait: Olim Regni *çi* Præfectus *çui çu* nomine, occiderat ejuſdem Regni *çi* Regem: Tum alter ejuſdem Regni Præfectus *Chin ven çu* dictus, immane parricidium execratus, tametſi ratione dignitatis & muneris ſui, quod tum gerebat ibi commodè ſplendideque viveret, habens equorum decem quadrigas, ſeu, quadraginta equos; hæc tamen omnia ultrò reliquit, & profectus pervenit ad aliud Regnum: Ubi cum improbos item

Præfectos, Regique parùm fideles offendiſſet, illicò ait : Hi Præfecti ſimiles & ejuſdem omnino farinæ ſunt cum noſtrate Præfecto *çui çu* : Nihil itaque negotii mihi cum illis ſit. Profectus ergò inde, pervenit ad unum aliud Regnum : Ubi ſimiliter offendens improbos Præfectos, illicò etiam ait : Et hi etiam ſimiles omnino ſunt noſtrati Præfecto *çui çu*. Quare inde quoque âbiit profectus aliò. De hoc viro quid tibi videtur ? *Confucius* reſpondit : Dici ſanè meretur, qualis re ipsâ fuit, vir purus & integer. *çu cham* iterum quærit : ſed ſolidæ virtutis vir fuiſſe dicendus eſt ? *Confucius* reſpondit neſcio : Cùm enim vera ſolidaque virtus in intimo corde lateat, & in externis certò deprehendi nequeat; quomodo ego aſſequi illicò aut ſcire poſſum, an ipſe veram ſolidamque virtutem acquiſiverit.

p. 2. §. 1.

OLIM Regni *Lu* Præfectus *Kí vén çù* dictus, vir erat moroſus & cunctator in expediendis negotiis : Quippe omnino ter ſecum ipſe perpendebat ſingula; ac tum demùm exequebatur. *Confucius* hæc audiens ait : iterum, ſeu bis expendere maturè omnia, hoc enim verò convenit : nec opùs eſt deinde cunctari diutiùs ac deliberare; ne dum juſto prudentiores ſumus, contra ipſam prudentiam vel maxime peccemus.

§. 2.

CONFUCIUS ait : *Ním vù çù* Præfectus Regni *Guéi*, quando in Regno, ſeu domo Regiâ, viget probitas, prudens audit apud omnes. Si quando autem Regnum eſt ſine lege ac probitate ſic ut perturbari incipiat ac periclitari; ipſe tempeſtati ſubducens ſeſe, ſic latitat, ut à vulgi oculis remotus, prudentiâ ſuâ & conſilio fulcire labantem Rempublicam non ceſſet : Cæterùm quia hæc privatus, & clam præſtat; ipſe tum rudis audit, meticuloſus & ad res gerendas imperitus : At ego ſanè ſic judico quod ad ejus prudentiam, quâ pacis tempore in regno eminet, facilè poſſit quis pertingere illumque imitari. At verò ad prudentiſſimam ejus ruditatem illam, dum perturbata ſunt omnia, incolumitati propriæ publicæque conſulentem, non poteſt niſi difficillimè & à pauciſſimis pertingi.

f. 8. p. 1.

CONFUCIUS cum eſſet in Regno *Chin*; videret doctrinam ſuam non admitti; Revertar itaque, revertar in patrium Regnum *Lu* : Saltem populares mei adoleſcentes diſcipuli, ut ſunt altioris ſpiritûs ad ſumma quæque adſpirantis, & inferiora communiaque aſpernantis, ita ad elegantiam & ornatum contexunt orationes ſuas & lucubrationes; nec ſciunt interim quid & qua ratione caſtigent; ignari ſcilicet regulæ illius ſecundum quam ſolemus quidquid eſt nimium, ultraque fines recti luxurians prudenter amputare.

p. 2. §. 1.

p. 2. §. 1.

Confucius dixit: *Pĕ y* & *Xŏ çi* filii Regis Regni *Cu chŏ* (de quibus parte 4. agetur) Non reminiſcebantur, ſive, non revocabant in memoriam præterita aliorum ſcelera. Licet odio haberent improbos propter ſcelera ſua, ſi tamen ſerio reſipiſcerent; ſic eos complectebantur, ac ſi nihil unquam peccaviſſent. Querelarum igitur & obmurmurationum de iſtis quidem Principibus fuit uſus longè rariſſimus: Adeò chari erant omnibus, graves odioſique nemini.

§ 2.

Vi ſem cao vir erat in opinione quidem vulgi admodum ſyncerus & candidus: Sed *Confucius*, qui obſervârat hominem, ut oſtendat quam obnoxia ſint errori judicia multitudinis imperitæ, unam exponens ipſius actionem ſic ait: Ecquis, obſecro, dicat *Vi ſem cao* virum eſſe rectum & ſyncerum, quandoquidem nuper uno aliquo petente ab illo acetum; cùm ei reverà non eſſet, non hoc tamen ingenuè faſſus eſt; ſed contrarium ſimulans clam mutuum petivit à ſuo vicino, & petenti dedit. Porrò videant nunc, qui candorem hominis uſque adeò deprædicant, an res ipſa famæ reſpondeat.

f. 9. p. 1. §. 1.

Confucius aiebat: Affectata comptæ orationis verba, quibus mulceas ac titilles hominum aures: affectatam item blandi oris ſpeciem qua aliorum oculos allicias: Nimias denique cerimonias, quibus aliorum gratiam animoſque captes; artes ſcilicet induſtriaſque levium hominum atque fallacium, ad voluntatem loquentium omnia, nihil ad veritatem; verbo, adulatorum; inſignis quidem vir ille *ço kieu mim* erubeſcebat & damnabat: Et ego quoque non minus erubeſco & damno. Præterea mutua hominum inter ſe conſuetudo, fidem & candidam veritatem vel maximè poſtulat: Itaque tegere odium animo conceptum & iterum falſis ſimulatæ amicitiæ officiis proſequi eum ipſum hominem quem revera oderis vir ille ſapientiſſimus *ço kieu mim* item erubeſcebat oderatque, ſed & ego quoque deteſtor & erubeſco.

§. 2.

Diſcipuli *Yen yven* unus, alter *Ki lu*, vel *çu lu* ſoli adſtabant lateri *Confucii* Magiſtri ſui, tum *Confucius* ad illos converſus ait: Cur non uterque mihi exponitis veſtrum animi propoſitum ac deſiderium?

§. 3.

CU-lu prior reſpondens ait: Deſidero ego currus & equos; induique bonis ac levibus pelliceis; & hæc omnia cum amicis habere communia: eiſdem quoque res meas atterentibus longo uſu & prorſus abſumentibus tamen neutiquam indignari, nec id moleſtè ferre.

§. 4.

DIſcipulorum alter *Ten yven* deinde item reſpondit : Ego vero deſidero non oſtentare, aut inaniter jactare, ſi quæ in me ſunt bona; nec extendere vel amplificare merita mea coram aliis.

p. 2.

TUM illorum alter *çu lu* ait: Deſideramus nunc audire tuam ſententiam, deſiderium ac votum. Tum *Confucius* reſpondit: Quod ego imprimis expeto, hoc eſt, ut ii qui jam grandes natu ſunt, placidè quieſcant, foveantur ab omnibus & obſerventur: ut amicos inter & æquales mutua fides conſtet: ut, qui minores ætate ſunt, qui valetudine, viribus, conditione cæteris inferiores amanter & benignè foveantur: Verbo, votum generis humani, votum meum eſt.

f. 10. p. 1. §. 1.

C*Onfucius* ait: Actum eſt, proh dolor! Quotus enim quiſque reperiatur hac ætate noſtrâ, qui ſuimet ſeverus cenſor ſit, idemque teſtis, accuſator, & Judex: Ego quidem nondum vidi quemquam hujuſmodi, qui vellet, inquam, agnoſcere ſuam culpam, & intus, id eſt, pro interiori illo mentis ſuæ quaſi tribunali ſemet in jus vocare, ſeſeque reum agere, debitaſque exigere pœnas.

§. 2.

C*Onfucius* ait: In quolibet quamvis ignobili & parvo, exempli gratiâ, decem nec amplius, domorum pago, utique dantur aliqui ſynceri homines ac veraces (qualis & ipſe ſum) proprio quodam naturæ beneficio tales. At non dantur æquè ut ego amantes diſcere & proficere.

§. 3.

C*Onfucius* laudaturus diſcipulum ſuum *Gen-yum* ait: Diſcipulus meus *Yum* vir eſt admodùm moderatus, lenis, minimèque minutus ac tetricus; dignus proinde, quem faciant Auſtrum versùs reſpicere, ſive obverſo ad meridiem vultu conſidentem jus dicere: Id eſt, dignum judico præfecturâ. Nam apud Sinas non tantùm Regis aula, ſed omnium etiam Præfectorum Regiorum tribunalia Auſtrum reſpiciunt.

p. 2. §. 1.

MODO memoratum diſcipulum *Yum*, ſeu *Chum cum* cupido inceſſit percunctandi de *çù ſam pĕ çù* dicto, quem ſtudio & indole ſibi haud abſimilem eſſe noverat; magiſtrum itaque interrogavit de *çù ſam pĕ çù*, quid ipſi videretur? *Confucius* reſpondit: Poteſt, ſeu, dignus eſt, & ipſe magiſtratum gerere: vir enim moderatus eſt nec qui minutiis intentus, majora negligat.

Iſte çù ſam pĕ çù *oriundus è Regno* Lù (*quem non injuriâ quis vocet Diogenem Sinicum*) *Magnus fuit vel ſuimet contemptor, vel certè gra-*

vitatis elegantiæque Sinicæ : laceris incedebat veſtibus & ſine pileo, adeò non erubeſcens paupertatem ſuam, ut oſtentaret potiùs ; dicere ſolitus : Nec cœlum clàm tegit omnia, nec terra clàm ſuſtinet omnia : quo pacto igitur cœlum ac terra velint me tegere paupertatem ? *Facetum illud quod de ipſo traditur :* Confucius *viſendi gratiâ adibat hominem : At is diſcooperto ut erat capite tantum hoſpitem excepit : haud leviter ea res* Confucii *diſcipulos offendit, quòd, neglecto ritu operti capitis hoſpitem ſalutaret : qui adeò, quorſum (inquiunt) ô Magiſter adis hominem uſque adeo agreſtem & ruſticum ? Ad quos Philoſophus : Placet mihi recti hominis ſimplicitas ; ruſticitas utique non placet : At huic ego mederi pervelim. Ipſum deinde* çù ſam pē çù *quod is viciſſim pararet ſalutare* Confucium *diſcipuli ſui gravitate* Confucianâ *nihilo minùs offenſi, dehortabantur ſcilicet : Quibus ille non auditis : Eundum eſt, inquit : nam integritas hominis mihi placet, gravitas non item : At huic ego mederi deſidero.*

§. 2.

AD hæc *Chum cum* quærens ait : ut quis domi ſuæ ſecum ipſe ſeverus ſit & rerum quamvis minimarum rationem exigat ab ſe, & ſicubi peccatum eſt, etiam pœnas ; At verò foris, & dum gerendæ ſunt res publicæ ; tunc uti remiſſione quadam indulgentiâque in gubernando ſuo populo nonne expedit ? Contrà verò domi ſuæ, id eſt, in ſuâ ipſius perſonâ, ſeu, ſecum ipſo remiſſum eſſe, ſibique indulgere ; & dum gerendæ ſunt res publicæ ſimiliter eſſe remiſſum, nonne hæc eſt nimia planè remiſſio, & quæ cedat in damnum non unius tantum, ſed multorum ?

§. 3.

C*Onfucius* ſupradictum diſcurſum approbans ait : Diſcipuli mei *Yum* verba omnino vera ſunt.

f. 11. p. 1.

N*GAI cum* Regulus Regni *Lu* quæſivit ex *Confucio* de diſcipulis ipſius, ecquis eorum eſſet præ cæteris ſtudioſior. *Confucius* reſpondit : Fuit mihi diſcipulus *Yên hoêi* admirabili quodam ardens ſtudio diſcendi & proficiendi. Itaque omnino non transferebat is ſeu exerebat iram vel in homines vel in res, à quibus laceſſitus fuerat. Neque is etiam bis unquam peccabat. Sed infelix abruptâ vitâ meo ac bonorum omnium dolore immaturè obiit (ætatis ſcilicet anno trigeſimo ſecundo) terris tantum oſtenſus. Nunc igitur ipſo mortuo, ego adhuc quidem non cognovi quemquam, nec audivi, qui pari flagraret ſtudio virtutis ac ſapientiæ.

f. 12. p. 1. §. 1.

HOC paragrapho diſcipuli commendant *Confucii* Magiſtri ſui æquitatem in conferendis beneficiis. Nam diſcipulo *çù hoa* fortè miſſo ob publica quædam negotia in Regnum *çi*, juſſu *Confu-*

cii; diſcipulorum alius *Gén çù* dictus, pro ipſius condiſcipuli matre apud *Confucium* tunc Magiſtratu fungentem intercedens rogavit ut præberetur eidem milium per modum annonæ. *Confucius* reſpondit: Detur ei una menſura *Fu* dicta, quæ è minoribus eſt. Verùm cùm parum id eſſe videretur; rurſum patrocinatus, rogavit augeri menſuram: Et *Confucius* reſpondit: Detur ei major menſura *Yu*, ſed cùm hoc etiam auctarium tenue eſſe videretur; ipſemet *Gen-çu* promens de ſuo, præbuit ei milii quinque menſuras grandes *Pim* dictas, utique prodigâ, & majore, quàm par erat, liberalitate.

§. 2.

Confucius, memoratam diſcipuli ſui *Gen-çu* liberalitatem, uti nimiam, damnans; ne putes (inquit) avaritiâ quâdam, ſordidâve parſimoniâ factum eſſe, quod non juſſerim præberi amplius. Etenim condiſcipulus tuus *Che çu* (idem eſt qui *çu hoa*) profectus in Regnum *çî* conſcendit ſplendidum & probè paſtum equum, & induit ſeſe levibus optimiſque pelliceis, quippe dives ipſe ac locuples. Atqui, quod ſemper ego audivi vir probus ac prudens elargitur egentibus, non autem ſuperaddit divitibus.

§. 3.

Confucius in Regno *Lu* primi ordinis gerens Magiſtratum, diſcipulo ſuo *Yven ſu* ibidem oppidi Præfecto ſic tamen ut ipſimet *Confucio* pareret, præbuit in cenſum præfecturæ, quam exercebat, novies centum (non exprimitur ſpecies menſuræ, aut rei in cenſum datæ) at ille recuſavit.

§. 4.

Confucius factum improbans ait: Ne recuſes ſtipendia à Rege ſtatuta. Si ſuperflua familiæ tuæ ſunt, admittas tamen, ut diſpertiaris inter tuas villas, pagos, vicos, & oppida curæ tuæ commiſſa, in quibus utique egeni & pauperes.

p. 2.

Sinenſes olim ad ſacrificia tantum adhibebant animalia unius coloris: ipſe verò color alius fuit atque alius pro varietate temporis & familiarum, penes quas fuit Imperium. Tempore Imperii *Cheu* rufus erat in pretio. *Confucius* igitur loquens de diſcipulo ſuo *Chum cum*, eumque ſub appoſitâ metaphorâ laudare volens, ait maculoſæ ſeu verſicoloris vaccæ filio ſive vitulo, rufo toto & inſtructo ſuis cornibus eleganter rotundis: Tametſi hominum plerique velint non uti ad ſacrificium, eò quod natus ſit ex maculoſâ matre: Anne etiam montes & flumina (præſides, inquam, montium fluminumque ſpiritus) illum idcirco reſpuent, ſi offeratur? Haud opinior. Ita ergo diſcipulus hic meus, tametſi pater ei ſit vilis & abjectæ conditionis homo, variis item notatus vitiorum maculis, adeoque maculoſi bovis inſtar; ipſe tamen virtute inſignis,

ruſi inſtar eſt vituli. Uti igitur ſtulto certè improboque filio, nec virtus patris ac ſapientia ornamento eſſe poteſt; nec improbitas ſtultitiaque patris fraudi eſſe debet probo filio & ſapienti, adeoque digno qui ad publica munia adhibeatur.

f. 13. p. 1. §. 1.

Confucius aiebat: Solus *Hoéi* diſcipulus erat cujus animus ſui victor trium menſium ſpatio, nunquam amittebat hanc virtutem *Gîn.*

Virtus Gîn *eſt illa interior & ſolida animi perfectio quâ fit ut naturale lumen cœlitus inditum conſtanter ſequamur, ſic ut à ſuſcepto curſu ne exiguo quidem temporis momento deſiſtat.*

At verò cæteri diſcipulorum meorum, uno quidem die, nonnulli etiam menſe uno ſatis animosè dant operam excolendo animo, victoriæque ſui; adeòque pertingunt & ipſi, quò tam impigrè fortiterque contendunt: Sed enim non eſt perpetua quædam vis atque contentio: conſiſtunt tandem, & mox aguntur retro; & non ſine labore parta, repente amittunt.

§. 2.

Ki cam çu Præfectus Regni *Lu* quærit à Philoſopho, an *Chúm yêu* diſcipulus ejus poſſit admoveri gerendæ Reipublicæ? *Confucius* reſpondet: Diſcipulus meus *Yéu* vir eſt haudquaquam lentus, aut timidus; ſed admodùm certi promptique conſilii, quique adeò lites quaſlibet ſapienter decidere, & quæcumque etiam intricata difficiliaque negotia expedire queat: In gerendo igitur magiſtratu quid habeat, obſecro de quo laboret? Præfectus rurſum quærens ait: Diſcipulus tuus *Sú* poteſtne admoveri item gerendo magiſtratui? Reſpondet Philoſophus: Diſcipulus meus *Sú* eſt perſpicacis & omnia penetrantis ingenii, quo rerum cauſas, negotiorumque rationes omnes ac fines perquàm facilè cognoſcit: In gerenda itaque præfectura, quid habet negotii vel difficultatis? Tertium quærens ait: An etiam *Kiêu* diſcipulo tuo poteſt injungi adminiſtranda Reſpublica? Reſpondet *Confucius*: *Kiêu* diſcipulus meus arte valet & ingenio ad res omnes idoneo: ad gerendum itaque magiſtratum quod attinet, quid impedimenti quæſo habet, quominùs eum præclarè gerat?

p. 2.

Ki xi Colaus Regni *Lu*, vir improbus miſſo nuntio juſſit *Confucii* diſcipulum *Mim çu kien* agere *Pí* oppidi ſui Præfectum: *Mim çu kien* ut erat vir probus & integer nuncio dixit: Quæſo te, optimis verbis pro me recuſa ac deprecare onus, quod uſque adeò reformido. Certè ſi contigerit, ut excuſationem non admittat, & tu iterum revertaris ad me cum eodem mandato; tunc ego neceſſitate compulſus fuga mihi conſulam, & conſiſtam ad flumen *Vén* in

extero Regno *çi.* Præclarus ſanè Philoſophus, qui dignitatem & cenſum ab improbo delatum, exilii moleſtiis poſthaberet.

f. 14. p. 1.

VETUS erat mos Sinarum, ut qui decumbebant ex morbo, lectulum collocarent ad Borealem feneſtram domûs ſuæ, oppoſiti directè meridionali plagæ ejuſdem domûs. Quoniam verò ſimillimus quoque ſitus erat Regis, quotieſcumque is conſidebat, ut ſcilicet obverſus Aquiloni, Meridiem recta fronte reſpiceret: idcirco, ſi quando Rex viſebat ægrotantem; ſtratum hujus ad Meridionalem cubiculi partem ſine morâ transferebatur, tantoque hoſpiti locus honoratiſſimus, uti par erat deferebatur. *Pe nieu* itaque diſcipulo *Confucii*, fortè ægrotante cumque viſendi gratiâ adeunte *Confucio*; voluit is honore quanto poterat maximo excipere Magiſtrum; ſtratumque ſuum non ſecus ac ſi Regem præſtolaretur, transferri juſſit. At *Confucius* rem ſubodoratus, & certùs haud admittere honorem uni debitum Regi, peramicè quidem percontatus eſt diſcipulum de ſuâ valetudine; cæterum ab ingreſſu cubiculi abſtinens ſeſe, forinſecus ex ipsâ feneſtrâ, ad quam æger applicuerat lectulum, apprehendit ejus manum; certaque notans mortis indicia, ingemiſcens ait: Moriendum eſt. Hæc eſt cæli voluntas. Proh dolor! fierine poteſt, ut cum talis ac tantus vir ſit, tamen habeat talem morbum! fieri ne poteſt, ut cum talis ac tantus vir ſit, tamen habeat talem morbum!

p. 2. §. 1.

HIlarem pauperiem, frugalitatemque diſcipuli ſui *Yen hoêi* celebraturus *Confucius* ait: O quam ſapiens ac probus erat *Hoêi* diſcipulus meus chariſſimus! Cum uno quaſillo ſeu fiſcella orizæ coctæ in cibum, & unâ ſcutellâ aquæ in potum contentus & alacer, degebat in vili deſertoque plateæ angulo. Cæteri homines utique non valerent ſuſtinere hanc ejus tantam in victu cultuque aſperitatem; adeoque plenam tædiorum, ut autumant, mœſtamque vitam. Sed enim magnus ille Philoſophus *Hoêi*, ſui ſemper ſimilis nullo modo mutabat ſuam lætitiam. O rarum! ô verè ſapientem virum diſcipulum meum *Hoêi*.

§. 2.

GEN *Kiêu* remiſſioris animi diſcipulus cum *Confucio* Magiſtro ſuo colloquens ait: Non eſt quidem quod ego non amem æſtimemque tuam, *Confucii* doctrinam & quod ideò parum in ea proficiam: Sed vires meæ non ſufficiunt. *Confucius* reſpondit: Vires cui non ſufficiunt is in medio viæ conſiſtit. Nunc autem tu, mi bone vir, per ſocordiam viâ nondum cœptâ tibi terminum ipſe ſtatuis.

f. 15. p. 1. §. 1.

CONfucius alloquens diſcipulum ſuum *çù-hiá* ait: Tu, mi diſcipule, unus eſto de perfectis illis, vereque magnis ac Regiis literatis: Haudquaquam ſis de literatulis illis, ſeu vilibus improbiſque literatis.

§. 2.

CU *yeu* diſcipulus *Confucii* olim agebat oppidi *Vu-chim* in Regno *Lu* Præfectum. *Confucius* eò divertens, percontans ait: Tune in hoc oppido nactus es egregium virum tibi familiarem? Reſpondit diſcipulus: Eſt hîc vir unus ex familiâ *Tan tai* nomine *Miĕ mîn*, homo perquam ſerius & rectus, qui per Regiam virtutis viam incedens, nunquam declinat ad obliquas privatarum affectionum ſemitas. Itaque niſi detur publicum aliquod negotium, non admodùm frequens venit etiam ad meas, amici tamen ſui, ædes.

p. 2.

CONfucius laudans Præfectum exercitûs *Mem chi fan* à ſingulari quâdam modeſtiâ, admirabundus ſic ait: *Mem chi fan*, nunquam ſe jactat. Nuper quidem ardente bello inter regna *Lù*, & *çi*, cùm inito fortè conflictu funderetur exercitus noſter, cum jam ſtrages cum fuga fieret, ipſe tum præſenti animo in extremo agmine perſiſtebat, victoris impetum reprimens, impigrè munus obiens ducis pariter militiſque. Ubi verò pleriſque ſuorum in tuto poſitis, ipſe etiam jamjam ingreſſurus erat propriæ urbis portas; tùm videlicet ſtimulavit ſuum equum, poſtremus omnium incedens, & dixit: Haud equidem fuiſſem auſus ego accepta clade poſtremum tenere agmen fugientis exercitus, ſed enim equus hic meus laſſitudine fractus non progreditur.

f. 16. p. 1. §. 1.

CONfucius videns in Regno *Guei* promoveri eos dumtaxat qui valerent gratia vel diſerti oris vel venuſti, ingemiſcens ait: Niſi cuipiam fuerit vel *Chŏ tŏ* Præfecti loquacitas vel certè fuerit venuſtuli illius *Sum chao* lepor & elegantia, difficile eſt evadere ab hoc præſenti ſæculo, nec inſidiis invidorum, odiiſque & injuriis inimicorum opprimi.

§. 2.

CONfucius ait: Quis autem egrediatur domo, & non per ipſos egrediatur poſtes domûs? Cur igitur non procedimus per ipſam viam? Cur inquam non ſimili ratione quidquid negotii ſuſcipimus, quidquid aggredimur rerum, per ipſam cujuſque rei convenientiam & propriam quaſi viam poſtemque ingredimur, & perducimus ad finem, quem nobis ipſi præfiximus.

§. 3.

CONfucius ait: Si ſimplex naturæ indoles excedit exteriorem ornatum & compoſitionem, id eſt, ſi natura ſibi prorſus relicta ſit, nihilque vel ſubſidii, vel ornamenti acceperit ab arte, vel culturâ tum illa procul dubio rude quid erit, ruſticumque & agreſte. Contra ſi ars, ſeu veriùs ornatus ille cultuſque, exterior, excedit naturalem, illam ſimplicitatem; tum affectatum, neſcio quid, merè politicum & merè concinnulum exiſtet. At verò ſi interiori naturæ ſimplicitati & candori exterior ille cultus & ornatus ita ſocietur, ut citra exceſſum alterutrius vel defectum ſibi mutuo gratâ cum diverſitate, ſed & juſtâ cum proportione reſpondeant: Tum demum verus exiſtet *Kiun çu*; exiſtet (inquam) illuſtre quiddam & numeris ſuis abſolutum, viri ſcilicet gravis ac politi pulcherrima ſanè ſpecies: Sicut & pulcherrimam ſolet efficere in ipſo quoque corpore, apta figura membrorum cum ſuavitate quadam coloris conjuncta.

p. 2. §. 1.

CONfucius ait: Homo naſcitur rectus. Depravatur? Tum vivere illum, & mortem evadere, fortuitum ac immeritum quid eſt.

§. 2.

CONfucius agens de tribus quaſi claſſibus hominum virtutem profitentium, ſic ait: Ii qui intelligunt ac ſatis perſpectum habent quid ſit virtus, & quantoperè ſit expetenda, non ſunt æquiparandi cum iis, qui amant, id eſt, qui virtutem ſtudio affectuque proſequuntur, ſed hi quoque virtutis amantes non ſunt æquiparandi cum illis qui jam læti potiuntur eo quod amant.

§. 3.

REctam docendi alios rationem traditurus *Confucius* ſic ait: A mediocris ingenii hominibus ſurſum aſcendendo, poſſunt utique proponi ſublimiora, quippe capient, diſcentque feliciter. At verò à mediocris ingenii hominibus deorſum deſcendendo, non poſſunt proponi ſublimiora: Quippe tam ipſi, quàm qui docere ipſos voluerint, oleum & operam perdent.

f. 17. p. 1.

DIſcipulus *Fân chî* Magiſtrum ſuum percontatus eſt de Prudentiâ, ſeu prudente. *Confucius* reſpondit: Quiſquis enixè dat operam humanis, ſeu iis quæ hominem maximè condecent virtutibus: Veneratur item ſpiritus, & cum iiſdem nonniſi eminùs agit, hic demùm poteſt dici verè prudens. Diſcipulus *Fân-chî* percontatus eſt de virtute *Gîn*, ſeu de interiore, eâque ſolidâ & conſummatâ virtute. Reſpondit *Confucius*: Veræ ſolidæque virtutis homo ſi primùm laboret, & poſtea obtineat; tum poterit dici veræ ſolidæque virtutis homo.

p. 2. §. 1.

CONfucius ait: Æqui verique perſpicaces induſtriique homines gaudent aquis: At verò ſolidæ virtutis viri gaudent montibus. Illi quippe, id eſt, æqui verique perſpicaces homines, non aliter quàm fluenta quædam in perpetuo ſunt motu; dum res, cauſaſque rerum indagant; dum alia ex aliis deducunt, ſemperque agunt quid & moliuntur: Iſti verò, id eſt, ſolidæ virtutis viri, montium inſtar in perpetua quiete firmi immobileſque perſiſtunt. Æqui verique perſpicaces viri quidem jucundè vivunt; virtutis autem poſſeſſores, quia tam placidè, tam tranquillè; idcircò etiam diu vivunt.

§. 2.

CONfucius ait: Regnum *çi*, ſi fortè fortunâ reſtaurabitur aliquando, ſimul atque mutatio illa in melius, ſeu reſtauratio continget, vix tamen ipſum pertinget ad præſentem Regni noſtri *Lù* ſtatum. At verò Regnum *Lù* ſimul atque ſimili mutationi ſeu revocationi locum dabit; aſſequetur illico Priſcorum Regum ſuorum virtutem, & regendi inſtitutum. Cum enim civilis illa comitas & obſervantia, etiamnum vigeant, nihil in eo magnoperè deſideratur, niſi ut reſtauret ac renovet propè jam collapſam clementer ac juſtè ſubditos regendi rationem.

f. 18. p. 1. §. 1.

CONfucius ut doceat, unumquemque mortalium vel implere nomen ſuum oportere, vel certè deponere; ſimili utitur petito à tabellâ quadratâ vulgo *cu* dictâ, quâ olim Sinæ papyri loco utebantur ad ſcribendum: Ait itaque: Tabella illa quadrata *cu* niſi quadrangularis fuerit, quadrata qui dicetur? Si Rex quæ Regis, ſi homo quæ hominis ſunt non exerceat, quomodo dici poteſt Rex vel homo?

§. 2.

ÇAI ngo diſcipulus virtutem (pietatis imprimis) Sectari ſe profitebatur, cum tamen virtutis hujus naturam ac proprietates necdum ſatis ipſe perciperet: Magiſtrum itaque interrogans ait: An homo verè pius, aliorum amans, talis eſſe debet, ut tametſi nonniſi incertæ fidei quiſpiam nunciet dicatve in puteo eſſe hominem, qui periclitetur, ipſe è veſtigio nuntiantem proſequatur, ac cum periculo capitis ſui in puteum ſe demittat? Ad hanc diſcipuli quæſtionem *Confucius* reſpondit: Quorſum faciat is hoc modo? vir perfectus, tenetur ille quidem ſuccurrere periclitanti: Sed non tenetur neque licitè poteſt cum præſentiſſimo diſcrimine; quo fiat, ut nec alteri nec ſibi conſulat, quocirca expedit decipi, non tamen expedit perire.

p. 2. §. 1.

CONfucius ait: Verus Philoſophus ampliſſimo quodam verſatur ſtudio in libris ſcientiiſque omnibus; omnia examinans reſtringit exigitque ad regulam rectæ rationis. Et ſic quidem fieri poterit, ut is à veritate & virtute nunquam declinet.

§. 2.

COnfucius olim in Regno *Guéi* Magiſtratum gerebat, Imperante *Lim cum* Rege. Porrò conjugem Regis *Nân-çu* dictam cupido inceſſit Philoſophi: Philoſophus haud ignarus fœminam eſſe deterioris famæ, ſemel iterumque congreſſum excuſarat. Sed cum inſtaret illa (quippe moris tunc erat, ut quotquot magiſtratum gererent, etiam Reginæ ſiſterentur) *Confucius* offenſionem metuens adivit tandem Reginam *Nan-çu*. Diſcipulus *çu-lu* non admodum probavit factum Magiſtri. Sed enim *Confucius* egregio conſcientiæ ſuæ fretus teſtimonio, haud cunctanter obſtringens ſe jurisjurandi religione ſic ait: Ego ſi quid iniqui ſeu flagitioſi in animo admiſi, ſi quid peccavi; cœlum me execretur! cœlum me execretur!

Idem Lim cum, *uti memorant faſti Sinenſes, dum quodam die cum* Nançù *Reginâ urbem luſtrat uno eodemque vectus curru obvium forte* Confucium *compellans invitavit, ut in unum ex curribus qui Regium pone ſequebantur, conſcenderet: At Philoſophus immodeſtiâ tantâ viri fœminæque, tametſi conjugium, eodem curru conſidentiam vehementer offenſus non ſine ſtomacho oblati currûs honorem recuſans diſceſſit.*

f. 19. p. 1. §. 1.

COnfucius ait: Aurea mediocitas, ſeu medium tenere in omnibus etiam quotidianis & ordinariis actionibus, hæc demum eſt veræ perfectæque virtutis. At hæc quam ardua & ſublimis eſt! Mortalium paucorum illam eſſe jam vetus aliquid eſt. vetus malum: vetus querela eſt.

§. 2.

DIſcipulus *çu cum* agens de virtute illa *Gin* quatenus pietas vocatur de illa conſulens *Confucium* ſic ait. Si detur ergò quiſpiam largiſſime beneficia conferens in alios, itemque potens opitulari omnibus, quid tibi videtur? An, ejuſmodi qui ſit, poterit cenſeri ac dici verè pius. *Confucius* reſpondit: Quomodo res iſta à pietate hujuſmodi quam affers perficienda? neceſſaria quoque hic eſt ſanctitas. *Yâo* & *Xún* ipſi hîc quoque laborabant: & ad hoc impares vires ſuas eſſe ſentiebant huic virtuti aſſequendæ.

p. 2. §. 1.

EST igitur ſanctitas illa vel charitas pietaſve quam exigo, mi diſcipule, affectio animi conſtans & conſentanea rationi, quâ quis abjectâ propriæ utilitatis commodivè curâ, totius orbis homines amplectitur, haud ſecùs, ac ſi unum quid idemque ſecum fo-

rent; atque adeò communem cum iiſdem ſenſum tam inter proſpera, quàm adverſa & habet & prodit. Exempli cauſa hujuſcemodi pius ipſemet deſiderans erigi ac florere, protinus conſilio, & ope & operâ, etiam erigit quoſcunque alios, quos vel nativa tenuitas, imbecillitaſque depreſſos humi teneat, vel gravior fortunæ caſus ex alto dejectos afflixerit, proſtraveritque. Similiter ipſemet volens feliciter res penetrare; non ſuſtinet videre alios, qui vel errant cœci, vel laboribus ac difficultatibus victi ſuccumbant; ſed ipſe per ſe nihil non tentat ac molitur quo opituletur & his & illis, atque ita etiam penetrare facit alios & perfringere objectas difficultates, & ex errorum ignorantiæque tenebris feliciter tandem eluctari. Hæc porrò charitas pietaſve, ubi mortalium animis ſemel inſederit; tum verò totus orbis unius erit inſtar familiæ, quin & hominis unius inſtar homines erunt univerſi, & quidquid ubique rerum eſt propter admirabilem illum ſummorum, mediorum, infimorum inter ſe mutuò nexum atque ordinem, unius & ejuſdem ſubſtantiæ eſſe videbitur.

§. 2.

ALIOS itaque diligamus, ſicut nos ipſi diligimus: Alios ex nobis metiamur: Labores aliorum & commoda ex noſtris æſtimemus. Denique, ut paucis omnia complectar, noſſe è propinquo (ſive à nobiſmetipſis) deſumere ſeu inſtituere comparationem ad alios, quibus adeò contingere velimus aut nolimus id omne, quod ipſi nobis contingere volumus aut nolumus; hæc demum poteſt dici virtutis *Gîn*, ſeu memoratæ jam charitatis ac pietatis exercitandæ ars ac regula.

LIBRI TERTII
PARS QUARTA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

CONFUCIUS ait: Præco ſum, ſeu relator, & non author doctrinæ, quam palàm facio. Credo, & amo antiquitatem, ex quâ ſtudiosè ſuffuror, & excerpo quæ ad rem meam ſunt; imitatus in me ipſo famoſum illum ſenem *Pùm*: Quippe qui prior veterum monimenta ſimili conatu, tradidit poſteritati.

Narrant Sinenſes hunc Laò Pùm *ſeptingentos vixiſſe annos vegeto ſemper corpore; attigiſſeque tempora familiæ* Xam; *quâ imperante magiſtratum quoque geſſerit.*

p. 2. §. 1.

C*Onfucius* ait: Vacare ſilentio, &, quæ ſeu vidimus, ſeu audivimus, recolere memoriâ: Seriò conſtanterque dare operam ſtudiis, & non affici tædio: docere alios, nec frangi vel fatigari docendi labore: Tria hæc quo pacto fuerint in me aliquando?

§. 2.

C*Onfucius* ait: virtutem non coluiſſe ſtudioſiùs; de optimis ſcientiis ac diſciplinis non diſſeruiſſe crebriùs; audiviſſe quæ recta & conſentanea rationi ſunt, nec tamen valuiſſe ad ea me transferre; denique vitia non valuiſſe pro voto emendare: hæc, inquam, quatuor ſunt meus dolor, & juſta mœroris cauſa.

§. 3.

DIſcipuli Magiſtrum ſuum *Confucium* hoc elogio paſſim celebrabant, *Confucius* magiſter noſter, inquiebant, quotieſcumque ſolus & à negotiis liber domi degebat, quam erat jucundus & affabilis, quam explicato ſerenoque animo! Quam comis ac placidus!

f. 2. p. 1. §. 1.

C*Onfucius* jam ſenior, dicebat : Magna ſanè eſt mea nunc imbecillitas. Nunc diu eſt quod ego non amplius (uti olim cum ætas vigeret) per ſomnium videam magnum illum magiſtrum *Cheu cum.*

§. 2.

IN hoc paragrapho, & quatuor ſequentibus declarat Philoſophus, quo tandem modo conſummetur ac perficiatur virtutis ſtudium, ſive, quid agendum ſit virtutis ſtudioſo, ut in eâ perfectus evadat. *Confucius* itaque ait : Primùm mens defigenda in conſentaneo rationis dictamine, ſeu in eo quod ratio à nobis exigit.

§. 3.

DEinde, ſeriò magnoque animo arripienda, ſeu apprehendenda virtus.

§. 4.

TErtiò firmiter incumbendum in abſolutam virtutis interioris perfectionem.

p. 2. §. 1.

QUartò ut vigeat exercitium, & quæ hoc conſequitur facilitas & peritia in bonis artibus officiiſque.

§. 2.

MORE receptum jam olim apud Sinas erat, ut qui ſe alteri inſtituendum liberalibus diſciplinis traderet, primo ſtatim acceſſu minerval Magiſtro offerret. Tenuiſſimum porrò minervalis genus erat faſciculus ſiccatæ carnis decem minimum fruſtis conſtans. *Confucius* ait : Quicumque, acceſſerunt ad me, ut in diſciplinam meam admitterentur, incipiendo ab illis, qui offerebant faſciculum ſiccatæ carnis, infimum minervalis genus & ab his aſcendendo ad alios qui offerebant lautiora ; horum ego neminem unquam non inſtitui ac docui.

§. 3.

C*Onfucius* ait : In ſcholâ ſapientiæ non adhibentem conatum, hunc ego quidem non erudiam. Item non aperientem mihi verbis mentem ſuam, quia ſcilicet vel nolit, vel non poſſit ; eum nec ego intelligam, nec errores ejuſdem vel dubia habere potero perſpecta. Denique proponente me unum quadrati angulum, & tamen non ex hoc reliquos tres angulos per ſe inferenti ; huic certè non repetam amplius eandem fruſtrà crambem.

f. 3. p. 1. §. 1.

LAudant hoc & ſequenti paragrapho diſcipuli Magiſtrum ſuum. *Confucius*, inquiunt, funebribus officiis perfunctus, ac deinde ſolemnes inter epulas ad eorum qui funus duxerant latus aſſidens ; de appoſitis cibis vix cogitans, haud unquam famem explebat : tanto ſcilicet tenebatur luctu deſiderioque illius qui obierat.

§. 2.

IDEM *Confucius* in ejuſmodi funebri die ubertim plorabat defunctum, atque ita prorſus non canebat.

§. 3.

Confucius alloquens diſcipulum ſuum *Yen yven* ait: Qui evocati adhibitique ad munia publica, actutum & ſine tergiverſatione, capeſſamus Rempublicam: Rurſus qui amiſſâ dignitate illâ, illicò & ſine querimoniâ, moleſtiave animi, privati latitemus domi noſtræ; ſoli (opinor) ego & tu ſumus ejuſmodi.

p. 2. §. 1.

DIſcipulus *çu lu* audiens à Magiſtro laudari condiſcipulum, ut erat ipſe bellicæ fortitudinis ſuæ ſibi conſcius; ſi inquit, *Confucius* Magiſter ducturus eſſet (*Reverentiæ ergo præſentem in tertiâ perſonâ alloquitur, more gentis uſitatiſſimo*) Tres exercitus; tum quemnam ſibi adjungeret in collegam.

§. 2.

Confucius, ut vanos ſimul martioſque ſpiritus diſcipuli deprimeret, ſic ait: Inermis ac nudis manibus qui aggrediatur indomitam tigrem, & ſine rate vel ſchapha committat ſeſe ſpatioſo rapidoque flumini: mille item inter mortes verſetur; & tamen non aliquo teneatur metu: Hunc ego ſanè nolim mecum copias ducere. Raro namque temeritas uſui fuit, damno quàm ſæpiſſimè, honori nunquam. Neceſſe eſt quidem non perturbari in rebus aſperis; ſed quando ſe offert diſcrimen anceps ac improviſum, tum vel maximè præſentis animi uti conſilio, & conſideratè vigilanterque ſe gerere. Quanquam multò etiam maliim talem & conari, & verò gaudere percipere animo futura & aliquanto ante conſtituere, quid accidere poſſit in utramque partem.

f. 4. p. 1. §. 1.

Confucius inſanos hominum conatus in coacervandis opibus perſtringens ait: Divitiæ ſi quidem poſſunt humanis viribus induſtriiſque obtineri; ad eas obtinendas, vel Agaſonem, ſi neceſſe fuerit ego quoque agerem. Si copiæ & opes non poſſunt humanis viribus induſtriiſque comparari, ſed à ſolo cœlo dependeant: ſequar ſcilicet ipſe quod amo, & teneor & poſſum, lumen, inquam, ductumque rationis à cœlo mihi inditum.

§. 2.

TRIA narrantur fuiſſe in quibus *Confucius* plurimum vigilantiæ, curæ & operæ ponebat; abſtinentia ſcilicet, antequam ſacris operaretur, conflictus cum hoſte, morbus.

§. 3.

XAO nomen eſt ſeu genus Muſicæ ab Imperatore *Xún* olim conditæ ; quâ continentur virtutes ac laudes magni illius Legislatoris *Yao* dicti ; à quo & ipſe *Xún* ad Imperii ſocietatem & deinde ſucceſſionem aſſumptus fuerat. *Confucius* ergo collabente paulatim familia *Cheu*, exiſtens forte in Regno *çi* ibique audiens muſicam illam *Xao* ; tanto repentè ſenſu voluptatis affectus eſt ; ut cùm tertium jam menſem illâ paſceretur quippe tribus omninò menſibus, non perciperet carnium, quibus veſcebatur, ſaporem. Enimverò (aiebat ipſe) Haud unquam ego exiſtimaveram eum qui compoſuit hanc muſicam, pertigiſſe ad hujuſmodi ſuavitatem.

p. 2. §. 1.

LIM cum Rex Regni *Guéi* habuit filium nomine *Quái quei* : Hic quòd novercam adulteram occidere tentaviſſet, à Patre è Regno ejicitur. In vicinum itaque *çin* Regnum profugit ; ſed relicto domi filio, cui *Che* nomen erat. Moritur interea *Lim cum*. Populus filium profugi Principis in avito collocat ſolio. Audiunt hoc, qui patrem ſuſceperant. Damnant factum. Reducunt profugum. Obſiſtit filius, & clam miſſa armatorum manu, venire prohibet. Inter hæc varii ſermones hominum atque ſententiæ. Negabant illi, eſſe licitum filio tenere Regnum vivo Patre & invito ; Sed hi contrà excidiſſe jam pridem jure Patris & Regni, qui vitæ Matris, tametſi non ſuæ, ſtruxiſſet inſidias. Utique non alteri, quam qui & innocens eſſet, & filius, deferendum videri ſceptrum. Porrò ſub idem tempus *Confucius* degebat in hoc ipſo Regno *Guéi* : Ejus itaque diſcipulus *Gen yeu* à condiſcipulo *çu cum*, quærit, an *Confucius* quoque favet eidem *Che* Regni *Guéi* Principi ? *çu cum*, protinùs reſpondit : optimè : ego exquiram.

§. 2.

REgni *çu cho* Regi tres fuêre filii, maximus natu *Pe y*, minimus *Xo çi* dicebatur, ſecundi non extat nomen. Pater, qui minimum teneriùs diligebat, eundem morti jam proximus Regni hæredem denuntiat. Sed mortuo Patre, ſubditi majorem natu regnare volunt : Ipſi namque deberi coronam naſcendi jure & ordine. Verùm is voluntatem Patris tam juri ſuo, quàm votis ſuorum anteponens, Regnum fratri ultrò cedit. Sed & hic non minùs memor fraternæ charitatis, quàm alter filialis obſervantiæ ; fratrem, quod primo loco genitus ſit, ad ſuſcipienda Regni gubernacula conſtanter urget. Certamen hoc tam raræ gratiæ cùm perquam diu tenuiſſet, & neuter alteri perſuadere potuiſſet, quod utrique ſuo quodam jure debebatur ; ut tam inuſitatæ contentioni finis tandem fieret, ambo clam ſuis generosâ tandem fugâ ex aulâ in ſolitudinem ſe contulêre, victores ambo, victique. Secundus itaque fratrum relictum à

majore minimoque regnum, communi populi ac procerum conſenſu ſuſcipit. Porrò certamen hoc fratrum, uter alteri coronam cederet, contendentium, ei certamini, quod (ut paulò ſupra memoravimus) tunc Patri erat cum filio, prorsùs è diametro opponebatur. Diſcipulus itaque *çu cum* per ambages Philoſophi ſententiam callidè exquirens; ingreſſus eſt ut Magiſtrum conſuleret, duo fratres, inquit, *Pe y* & *Xo-çi* cujuſmodi fuerunt homines? Philoſophus quo tenderet illa percontatio, animadvertens, reſpondit *Pe y* & *Xo çi* omnino fuerunt è priſcis ſpectatæ virtutis ac ſapientiæ viris. Diſcipulus *çu cum*, inſtat, & ait: Sed num credibile eſt ſibi conſtitiſſe, non eos pœnituerit deinde facti ſui, fugæque? Tum *Confucius* in hoc facto, inquit, ambo quæſiverunt veram virtutem, & invenerunt veram virtutem. Numquid igitur eos pœnitudo ſubierit ubi error nec peccatum præceſſit? Satis hoc reſponſo declarabat *Confucius*, quid de improbo *Che* paterni principatûs invaſore ſentiret; quippe dum ſic laudabat à virtute ac ſapientiâ illos, qui invicem Regno ceſſerant; damnabat utique eum, cujus impia temeritas & ambitio debitam Patri, quamvis ſonti, pietatem violarat. *çu cum* igitur egreditur, & condiſcipulo ſuo *Gen yeu* ait: *Confucius* haudquaquam favet *Che* Principis factioni.

f. 5. p. 1.

Confucius aiebat veſcor ferè admodùm vulgari parabilique cibo; poto lympham, & dum brevi ſomno reficio vires, inflecto cubitum, capitique ſubjicio & is mihi pro cervicali eſt. Hoc interim affirmo quòd ſua Philoſopho voluptas etiam conſtat hæc inter. Habet omnino ſuas virtus delicias, medias inter aſperitates. Quiſquis autem expers virtutis eſt, etſi idem ſit dives & opulentus, adeoque ſicut ferè uſu venit, honoratus; apud me certè quidem erit inſtar volantis nubis.

p. 2. §. 1.

Confucius ſeptuagenarius aiebat: Cœlum ſi concederet mihi aliquot adhuc vitæ annos, penitus ut perdiſcerem doctrinam libri *Ye kim*, id eſt, mutationum; poſſem, utique, vacare graviori ſaltem quâcumque noxâ & crimine.

§. 2.

Confucius (uti memorant diſcipuli) Quæ crebrioribus uſurpabat ſermonibus, erant ferè tria. Odæ, id eſt, Sententiæ priſcorum Sapientum & Regum, metro ligatæ. Chronica, ſeu res ab eiſdem Regibus ac Majoribus ſuis vel rectè vel perperam geſtæ, Denique ſtudiosè obſervata & exercita ab eiſdem Regibus officia & ritus. Hæc tria, inquam, erant ea ferè omnia de quibus paſſim diſſerebat *Confucius*.

f. 6. p. 1. §. 1.

f. 6. p. 1. §. 1.

PRæfectus civitatis *Xe* homo arrogans, utpote qui titulum *Cum* officio ſuo longè ſuperiorem temerè ſibi vindicabat. Hic, inquam, quæſivit de *Confucio* à diſcipulo *çu lu*, quid ſcilicet hominis eſſet Magiſter ſuus? *çu lù* non reſpondit.

§. 2.

COnfucius ubi cognovit percontationem præfecti & ſilentium diſcipuli; huic ait: Tu quin ſic reſpondiſti? ipſe eſt vir ejuſmodi, ut non alia de re magis laboret, quam ut in ſuſcepto virtutis ac bonarum artium ſtudio aſſiduè proficiat: In quo ſi quidpiam non uſquequaque aſſecutus eſt, hoc ipſo contendit exeritque vires omnes & conatus, ſic prorſus, ut obliviſcatur etiam cibi ſumendi, quoad aſſequatur. Ubi autem aſſecutus eſt; tum tantis exultat lætitiis, ut jam non meminerit amplius triſtitiæ moleſtiæque præcedentis; nec advertat ſenectutem inter hæc jam propè adveniſſe. Hæc, dico tibi reſpondere potueras præfecto percontanti.

p. 2. §. 1.

COnfucius ait: Ego non ſum natus cum ſapientiâ (vel, ego non is ſum, qui natus illicò ſapiens extiterim) ſed ab ineunte ætate mea ſemper amans ac ſtudioſus fui antiquitatis; omnem ſemper adhibens operam ac diligentiam: Per hæc itaque comparavi illam, quæcumque demum mihi tribuitur, ſapientiam.

§. 2.

COnfucius (uti memorant diſcipuli) de quatuor rebus non niſi rariſſimè, & quidem brevibùs loquebatur. De rebus ſcilicet exoticis, inuſitatis, peregrinis, de monſtris, atque prodigiis. De factionibus atque diſſidiis, & perturbationibus publicis. Denique de ſpiritibus, quod eorum virtus, efficacitas, natura uſque adeò ſubtilis ac ſublimis ſit, & ab humano ſenſu remota, ut de illâ debitè loqui ſit periculum.

p. 2.

COnfucius ait: Si vel tres duntaxat homines pariter ambulemus; haud dubiè dabitur in his meus Magiſter: erunt, inquam, duo ex quibus proficiam. Exempli gratiâ: Probus ſit unus, & alter improbus. Mox ſeligam illius quidem bona, ſeu virtutes, & ſequar imitando: Hujus verò mala, ſeu vitia tacitus inſpiciam, meque ipſe diſcutiam, & ſi quidem reum me invenero, mox corrigam.

f. 7. p. 1. §. 1.

TRanſiverat *Confucius* à Regno *Guéi* in Regnum *Súm*: Ubi diſcipulos in umbrâ prægrandis arboris quotidie exercebat. Porrò loci præfectus *Von túi* nomine, quia *Confucium* ejuſque doctrinam oderat; arborem illam ſuccîdi juſſit. Perculit ea res diſcipulorum animos, verentium, ne de tollendo etiam è vivis ipſomet Magiſtro

cogitaret. At *Confucius* cognito ſuorum metu ſic ait: Cœlum ſiquidem procreavit virtutem, doteſque naturæ in me, cum vita mea à cœlo tota pendeat, *Vôn tûi* itaque præfectus iſte quorſum me ſic exagitet? An pugnare cum cœlo tentat mortalis?

§. 2.

SUſpicione quadam liberaturus diſcipulos *Confucius*, itane verò, inquit, ô duo treſve diſcipuli mei, ſic de me ſentitis, quod celem vos quidpiam quod ad virtutis ſapientiæque ſtudium ſpectat? Atque ſic vobis affirmo, quod ego nullâ utor reticentiâ vel occultatione vobiſcum. Ego reverà nihil egi unquam, quod non communicarim & palàm vobis diſcipulis meis fecerim. Talis nimirum ſum ego.

p. 2. §. 1

C*Onfucius* tametſi, ut modò dictum eſt, nihil omnino ſanæ doctrinæ celaret ſuos; in quatuor tamen præcipuè eoſdem inſtituebat. In literis, id eſt, libris *Xi kim*, & *Xu kim*, nec non in liberalibus quibuſque diſciplinis ac ſcientiis. Deinde in uſu & exercitatione eorum omnium, quæ didicerant: Tertio quartove loco ſuis aſſiduè inculcabat ut perſiſterent in ſeriâ prorſus ac ſyncerâ voluntate agendi quidquid agerent, cum fide conſtantiâque & cum robore quodam invictæ mentis conjunctâ.

§ 2.

C*Onfucius* ait: Hominem ſanctum ego adhuc quidem non potui videre: verum, ut queam videre aliquando virum virtute ſapientiâque cæteris præſtantem; hoc quidem adhuc fieri poterit.

§. 3.

C*Onfucius* etiam, inquit, probum uſquequaque & integrum virum, ego adhuc quidem non potui videre. Verùm ut liceat mihi videre quempiam qui habeat robur & conſtantiam in ſuſcepto virtutis ſapientiæque ſtudio; hoc enimvero adhuc fieri poterit.

§. 4.

C*Onfucius*, non habens, inquit, & tamen ſimulans ſe habere, vacuus & inanis doctrinæ, & virtutis, & tamen ſimulans harum copiam & plenitudinem: exilis ac tenuis, & tamen oſtentans magnitudinem neſcio quam, & excellentiam: Simulator hujuſmodi tametſi fortè per exiguum tempus imponat hominibus, vehementer tamen laborabit in ſervanda fingendi conſtantiâ, ſic ut non pateſcat aliquando fraus ac ſimulatio.

f. 8. p. 1. §. 1.

C*Onfucius*, uti memorabant ejus diſcipuli cùm fortè privatus piſcationi, aucupioque daret operam, hamo duntaxat & arundine piſcabatur, & non retibus. Similiter cum aucupabatur, filo ſagittam

adſtringebat, quâ prætervolantium avium unam alteramve peteret; & non feriebat quieſcentes.

§. 2.

Confucius ait: Quomodo dantur homines tam rerum ignari, & tamen tam activi & expediti? Ego quidem non habeo hoc ſaltem vitii: Multis auditis, ſeligere ex illis optima, & ſequi: Multa item videre, & omnium meminiſſe, ut ex omnibus proficerem: hæc ſciendi ſecunda claſſis eſt, cui me applico ſcilicet.

§. 3.

Locus *Hu hiam* difficilis erat ad ſermones de virtute ſuſcipiendos; ob incolarum pravitatem aut tarditatem. Adfuit quodam die puer inde oriundus, iſque palam ſe ſtitit obtulitque *Confucio*, hic rogantem benignus admiſit. Videntes hoc diſcipuli, ſuboffenſi ſunt.

p. 2. §. 1.

Confucius id reſciens, ſic ait: Admiſi nunc ipſum ut intraret in diſciplinam meam: non autem admiſi ipſum, ut illico repellam. Quorſum igitur hæc vehementia, & offenſio veſtra? Quotieſcumque homo quiſpiam renovavit ſeſe, ut in ſcholam ac diſciplinam meam admittatur; admittam ſanè hanc ipſius renovationem, novæque vitæ propoſitum. Non autem ſponſor ſum, & fideijuſſor pro ipſius vitâ futurâ an ſit perſeveraturus.

§. 2.

Confucius ait: Virtuſne fortaſſis abeſt longè à nobis. Ego certè ſi expeto virtutem, hæc ipſa virtus ad me acceſſit. Foris quærenda non eſt, quæ nobiſcum naſcitur.

§. 3.

REGNI *Chin* Mandarinus *Su pai* (muneris publici nomen eſt) quæſivit ex *Confucio*, an *Chao cum* Princeps Regni *Lù* calleret ritus ac leges? *Confucius* reſpondit eum callere ritus.

f. 9. p. 1. §. 1.

Confucio abeunte, ſalutans ipſe diſcipulum *Confucii* fortè ſibi obvium *Vû ma ki* dictum, & accedens ad eum ait: Ego quidem ſemper audivi virum perfectum non aſſentari: an igitur, Philoſophus quandoque etiam aſſentatur? Nonne conſtat Principes ambos regnorum *U* & *Lu* ejuſdem eſſe cognomenti *Ki* ſcilicet; & tamen Rex Regni veſtri *Lu* uxorem duxit ex *U* familia item Regiâ, quæ eſt ejuſdem cum ſuâ cognomenti, quod Legibus Regni vetitum eſt: Imò quo felicius res lateret, appellavit nuptam ſuam non *U mem ki* vero proprioque cognomine; ſed *U mem çu* ficto cognomine. Profecto ſi Rex ille, dum ſic illudit ritibus; nihilominus peritus eſt rituum: ecquis, obſecro, mortalium non ſit peritus rituum ac legum licet eaſdem violet ac contemnat?

§. 2.

Vu ma ki diſcipulus confeſtim de his certiorem fecit Magiſtrum. *Confucius* ergo, ô, inquit, me fortunatum! Si enim quid pecco, alii certo certius id reſciunt: A quibus moneri queam ut me emendem.

p. 2 §. 1.

Confucius (uti memorant diſcipuli) unà cum aliis canens, ſi quidem bellè cani animadverteret, omnino jubebat repeti ſymphoniam: quâ paſcebatur. Mox inde vicem reddens & gratiam, cum reliquis vocem jungens ipſe modulabatur.

§. 2.

Confucius ait: Ornatu copiâque vel dicendi vel ſcribendi nonne ego propè accedo ad alios? Sed ut ipſemet conſtanter agam virum virtute ſapientiâque præſtantem; hoc opus hic labor eſt. Certè ego nondum id ſum conſecutus.

§. 3.

Confucius ait: Quod attinet ad ſanctitatem cum ſolidâ illa ſynceri animi perfectione, quibus præditum me vulgo autumant; equidem ego qui auſim mihi arrogare? An fortaſſe, id unum ſignificant, in exercitio & conatu, quo ad perfectionem contendo, non me langueſcere; in docendo & inſtituendo alios non defatigari? Tunc quidem poterunt dici ſignificare quidpiam: Hoc enim ſolum & non amplius me poſſe fateor. Diſcipulus *Cùm ſi hoâ* hæc dicentem Magiſtrum audiens, & ingemiſcens ait: Sanctus & perfectus dici non ſuſtines, ſapientiſſime Magiſter; idem tamen fateris animum tibi eſſe in ſtudio virtutis excolendæ alacrem & conſtantem, in aliorum inſtitutione prorſus indefeſſum: Enimverò hoc ipſum eſt quod ego diſcipulus tuus necdum queo addiſcere; & te imitari, quamvis maximè velim.

f. 10. p. 1.

Confucio quondam ægrotante cùm de ſalute Magiſtri angerentur; unus illorum *çu lu*, adiens ægrotum rogavit poteſtatem ſibi fieri deprecandi ſpiritus pro ejuſdem incolumitate. Mos enim jam tunc erat, ubi morbus, aliave calamitas quempiam premeret, inſtituendi deprecationes. *Confucius* ſciſcitabundus, daturne, inquit, ejuſmodi uſus deprecandi morbos & calamitates? *çu-lu* diſcipulus reſpondit: datur utique: antiquiſſimus enim liber *Lui* dictus ſic ait: Deprecamur vos ſuperiores, id eſt, cœli, & inferiores, id eſt, terræ ſpiritus. *Confucius* ad hæc reſpondit: quod ego ritè venerer ac deprecer ſpiritus jam diu eſt. *Cham* colaus & Interpres noſter ægrotantis Philoſophi mentem ſic exponit: Quod liber ille vocat deprecari, nihil eſt aliud, quam, ſi quid fortè peccatum fuerit, reum ſe agere coram ſpiritibus, & facti pœnitentem liberari pœna & calamitate

mitate promeritâ; deinde verò quæ fauſta ſunt proſperaque ab iiſdem flagitare. Ad me quod attinet, adhuc quidem non auſus fui verbo factove quod ſciam offendere ſpiritus; ſed hoc egi, per omnem vitam, in hoc elaboravi, ut rationi parerem in omnibus: contra quam ſi quid peccatum à me eſt aliquando; protinus id ſcilicet expiavi ac emendavi. Unde profectò quod ego deprecer ſpiritus jam diu eſt.

p. 2. §. 1.

C*Onfucius* ait: Prodigus eſt quiſpiam luxuique deditus? Ergò nec ſubmiſſus. Æquo parcior eſt quiſpiam? Sordidus? avarus? Ergò vilis idem & abjectus; attamen præ eo quod eſt non eſſe ſubmiſſum, ſed opibus ac potentiâ efferre ſeſe, præſtat, minùs, inquam, perniciosum fuerit, eſſe ſordidum ac vilem: hujuſmodi namque ſibi fere uni damno eſt, ille toti Reipublicæ damno eſſe poteſt.

§. 2.

C*Onfucius* ait: Vir probus nunquam non æquanimis, tranquillus, ac placidus eſt. Improbus verò, nunquam non turbato & amaro eſt animo.

§. 3.

C*Onfucius*, (ut teſtantur ejuſdem diſcipuli) Blandus erat, comis, affabilis; & tamen idem venerandus & compoſitus: Gravis erat ac ſeverus ubi res poſtulabat; idem tamen haudquaquam moroſus, aſper, truculentus. Officioſus, obſervans aliorum & reverens; ſic tamen ut perquam temperatè, ſuaviter, ac citrà moleſtiam & faſtidium.

f. 11. p. 1.

C*Onfucius* ait: Principis *Tai vam* filius *Tai pe*, equidem poteſt dici ſummæ fuiſſe virtutis, & cui nihil addi queat. Imperium iterum iterumque, cum fratre & generosè ceſſit: verùm tantæ laudis ignara multitudo non valuit heroas ſuos pro merito deprædicare.

Tai pe *&* Yu chum *filii erant majores natu* Tai vam *ii cum ſcirent minorem natu fratrem* Ki lie *à patre amari impenſius, eique Regnum deſtinari, in utriuſque gratiam ſpontanei exules auſtralium Barbarorum ditiones petunt, qui ut celent genus ſuum tonſâ Cæſarie necnon maculis ſervilibuſque notis corpus deformant. Ab hoc fundatum* Nankim *Regnum in urbe* Sucheu *annis ante Chriſtum circiter 1160. ubi etiamnum hujus ſepulchrum extat.*

p. 2. §. 1.

C*Onfucius* ait: Comis & officioſus eſt quiſpiam; at ſine debito modo ac menſurâ; utique fatigabit ſe gratis, nec rarò cum moleſtia faſtidioque aliorum. In negotiis tractandis conſideratus eſt ac ſollicitus; at ſine debita moderatione; utique erit perplexus, & qui

m

ad ſingula quæque hæreat ac trepidet. Fortis quis eſt, ac ſtrenuus; at ſine prudentiæ fræno ac moderatione, ſic ut res quaſvis temerè aggrediatur; is utique perturbator erit rei domeſticæ & publicæ. Denique rectus eſt quis, ac juſtus; at ſine modo & diſcretione, nihil valens diſſimulare; talis utique ſæpe angetur animo ſeque ipſum irretiet periculis ac moleſtiis.

§. 2.

SI quidem is qui Magiſtratu fungitur, ſolidè conſtanterque ſe gerat erga ſuos parentes; tum procul dubio ſubditi hoc exemplo certatim quoque efflorеſcent in virtute. Idem ſi antiquiores ætate, vel meritis, haud negligat abjiciatve; tum ſubditi non minus facient, & cives ſuos vel annis, graves, vel meritis colent, ac fovebunt.

f. 12. p. 1. §. 1.

ÇEM-çu, inter diſcipulos *Confucii* ſecundus, & pietatis erga paren-
5 tes longè ſtudioſiſſimus, graviter ægrotans, & morti jam proximus, convocatis ſcholæ ſeu diſciplinæ ſuæ diſcipulis; agite, inquit, retegite meos pedes, retegite meas manus, quæ à parentibus acceperam, ſana, quoad potui, integraque conſervavi, quo promptiùs ea diutiuſque in eorumdem obſequium impenderem. Id me docuit Odarum liber, dum ait: Eſto timens ac pavidus, ſollicitus & cautus, ad inſtar appropinquantis profundo rapidoque fluminis alveo: vel ad inſtar calcantis tenuem glaciem, ne quidpiam committas, quod parentes contriſtet, vel offendat; ſed enim vivendi finis, uti ſentio, jam adeſt; atque adeo jam nunc impoſterum ego ſic intelligo ſuperſederi à me poſſe curis ejuſmodi. His dictis, ſuos iterum inclamavit, condiſcipuli mei, inquiens; poſtremâ ſcilicet hâc compellatione eoſdem ad ſui imitationem cohortans.

Ex hoc pietatis & obedientiæ ſpecioſo ne dicam inepto aut ſuperſtitioſo titulo, multi, Tartaro imperante, maluerunt aquis aut laqueo ſuffocari quam capillitium amittere, imò optabilius honoratiuſque ſemper hic viſum laqueo vitam finire quàm capite minui. Intolerandum quippe Sinenſibus videtur ad Patres ſuos & Majores, ut aiunt, remeare abſque capite, & hoc ſpectaculo & opprobrio manes patrios affligere, ſeſeque reos ſiſtere tam nefandi criminis, cujus causâ corpus, quod à parentibus integrum acceperunt, Acephalorum inſtar mutilum & truncatum iis ſpectandum offerre cogantur.

§. 2.

ÇEM-çu ſic ægrotantem Regni *Lu* Præfectus *Mem-kim-çù* dictus
5 viſendi gratiâ adivit & percontatus eſt de valetudine.

p. 2. §. 1.

ÇEM-çu Præfectum alloquens ait: Aves dum jam morituræ ſunt, ô ipſarum vox lugubris & gemebunda eſt. Homines verò dum jam proximè ſunt morituri ipſorum ſermo tunc vel maximè bonus eſt & fidelis.

§. 2.

PHiloſophus, inquit, quæ majoris facit in veræ Philoſophiæ diſciplinâ, tria ſunt. Primum eſt, motus, figura, habituſque corporis; & hac ratione longè removens quidquid agreſte vel diſſolutum eſt. Secundum, vera & non ſimulata oris ſpecies: Sic enim acceditur proximè ad fidem & veritatem. Tertium profluens à prudenti ore ſermonis gratia: hæc enim longè removebit, quod minus decorum ſit, vel rationi diſſentaneum. Ad viminea verò ligneaque vaſa ſacrificiorum & oblationum uſibus deſtinata quod attinet; utique dantur alii, qui pro officio ſuo procurent ac ſervent.

f. 13. p. 1. §. 1.

ÇEM-çu commemorans condiſcipuli *Yen hoei* pridem defuncti ô virtutem ſic, inquit, qui prudentiâ & conſilio pollens; adeoque & conſilium petat etiam ab imperito, qui florens ingenio peritiâque rerum abundans, ſciſcitetur diſcendi gratiâ ab hebetiore ac tenuiore, qui habeat eximias dotes quaſi nihil haberet. Qui plenus ſit, & tamen inſtar vacui, propter animi demiſſionem, quâ de ſe modeſtiſſimè; de aliis præclarè ſentit. Qui offenſus ab alio & laceſſitus, tamen non ſuccenſeat. Unus erat è millibus, unus olim meus ſodalis *Yen hoei* in ejuſmodi virtutum ſtudio ſemper elaborans ſeſeque exercens.

§. 2.

IDEM *çem-çu* aiebat: Is cui poterit committi ſex palmorum, id eſt, admodùm adoleſcens, quindennis ſcilicet, ſtirpis Regiæ pupillus: Cui poterit item committi centum ſtadiorum Sinicorum dynaſtia: Ingruente autem repentinâ quâpiam calamitate, & magno rerum diſcrimine; tamen haud valens eripi ſibi; & deiici animo, ſic ut admittat quidpiam à dignitate ſuâ, conſtantiâque alienum: hujuſmodi qui fuerit, an non cenſendus erit prorſus eximius vir? utique prorſus eximius vir cenſendus erit.

p. 2. §. 1.

IDEM *çem-çu* aiebat: Homines litterati non debent, non eſſe amplo magnoque animo, forti item & conſtanti. Onus quippe, ſeu munus, quod ipſorum humeris impendet, admodùm grave eſt, & iter quod decurrendum habent, longinquum.

§. 2.

VERA ſynceraque virtus proprium eſt ipſorum onus; nonne reverà grave? Rurſus cum mors ſupervenit, tum demùm ceſſat labor & tanti oneris ſuſtinendi neceſſitas: Nonne ergo longum eſt, nonne diuturnum, quod ſpatium adæquat vitæ totius?.

§. 3.

COnfucius ait: Jacentes ac repentes humi erigimur quodammodo per Odarum librum.

f. 14 p. 1. §. 1.

ERECTI porrò conſiſtimus & verò perſiſtimus, in omni vitâ decorum conſtantiamque ſervantes, per Officiorum libros.

§. 2.

AD extremum perficimur per muſicam, illam ſcilicet, quæ ipſas voluntates noſtras doctrinâ ſuâ harmonicâ demulcet.

p. 2. §. 1.

COnfucius ait: Populo quidem poteſt, & verò debet præcipi legum executio: At non poteſt, æquè præcipi ſcientiæ ſtudium.

§. 2.

COnfucius ait: Si quis fidens animi, & gaudens lacertis ac robore, idem quoque ſit exoſam habens paupertatem, quâ fortè premitur; facilè perturbator erit publicæ tranquillitatis. Similiter homo improbus quamvis reverà odio ſit dignus, exoſus tamen vehementiùs & exagitatus, perturbator erit. His potentiâ clementiaque mederi potius quam ſeveritate exaſperare malebat *Confucius*.

§. 3.

COnfucius ait: Etiamſi quis habeat *Cheu-cum* ſummi viri dotes, omnemque facultatum ejus excellentiam: dato tamen caſu quod efferat ſeſe faſtu, ſuperbiâque, & quod inde conſequens eſt invidus ſit alienæ laudis & gloriæ: In hujuſmodi homine quicquid eſt reliquum, quamvis reverâ ſit maximum, tamen non eſt dignum ad quod vel oculos convertamus.

f. 15. p. 1. §. 1.

COnfucius ait: Diu & conſtanter virtuti ſapientiæque dantem operam, non defixa mente in cenſu, haudquaquam facile eſt invenire. Quod ſi inveniatur, eos Rex accerſat nec dimittat (addit Colaus) negociatores verò ſic repudiet ut nunquam accerſat.

§. 2.

COnfucius ait: Philoſophus, qui firmâ fide credit, quam fortè doctus eſt, veritatem, nec parcit labori & ſtudio, is in quâdam vitæ perpetuitate conſtabit ſibimetipſi uſque ad mortem, ſemperque illi optimè conveniet cum virtute & recto rationis dictamine.

§ 3.

§. 3.

ITaque Philoſophus ejuſmodi periclitans Regnum haudquaquam intrat: In turbato quoque Regno haud unquam degit. Si quando in Imperio eſt virtus legumque obſervantia; tum ipſe palàm ſe facit: Si verò in Imperio deeſt virtus; tum latet, privatus quidem, ſed tutus.

p. 2. §. 1.

E Contrariò, quando Regnum habet virtutem, quando vigent leges; Tunc autem privatæ vitæ otio marceſcere, & velle vivere pauperem & adhuc negligi, pudendum eſt. Jam verò quando regno deeſt virtus, & jacent legens: Tunc eum, qui dici vult Philoſophus, ſervire tempori, & velle augeri opibus ac honoribus, indignum quid eſt, maximeque probroſum ac pudendum.

§. 2.

COnfucius ait: Non conſtitutus in hoc vel illo munere; non conſultes agaſve de illius adminiſtratione.

§. 3.

COnfucius ait: In Regno *Lu* patrio Magni Magiſtri *Chi* muſicæ exordium, & *Quan-çiu* finalis ſtropha pleniſſimo vocum & inſtrumentorum concentu reſonans, ô quam ſuaviter & jucundè implebat mulcebatque aures.

f. 16. p. 1. §. 1.

COnfucius ait: Callidus amator & gloriæ & ſuimet; adeoque non rectus: Item qui naturâ ſit hebetior idem tamen inconſideratus ac præceps: Denique qui rudis & ad tractanda negotia ineptus ſit, idem tamen non verax ac ſyncerus; qui, inquam, tales ſunt; ego reverà neſcio quid tandem hominis ſint, vel quo pacto mederi quis eis queat.

§. 2.

COnfucius ait: Sic diſce, ſemper quaſi nondum perveneris. Imò etiam ſi quid didiceris, time ne amittas.

§. 3.

COnfucius ait: O magnitudinem! ô ſublimitatem virtutis ac ſapientiæ *Xún* & *Yù*! Ambo ſapientiſſimi cum admodum contenti viverent ſorte ſuâ; quamvis reverà humili, quæque illuſtriſſimæ ipſorum ſtirpi minimè reſponderet: Utrumque ſua virtus ad Imperium evexit. Ambo itaque tenebant ampliſſimum hoc Sinarum Imperium; at non viciſſim tenebantur: ſic ferè (ut Colaus exponit) quaſi Imperium nihil intereſſet ipſorum. Parvi ſcilicet ducebant omnia præ unâ mentis ſuæ nobilitate & præſtantiâ. Quam quidem mentem norant à cœlo procreatam eſſe ad virtutis & ſapientiæ poſſeſſionem eamque minimè incertam nec in caſu vel in temeritate poſitam.

n

p. 2. §. 1.

CONfucius ait : O quantus olim erat *Yao* agens Imperatorem ! Magnarum ac ſublimium rerum ſolum cælum eſt maximum. At enim quamvis illud mole ac ſublimitate ſit maximum ; ſolus tamen *Yao*, adæquavit illud virtutis ſuæ magnitudine ac ſublimitate. Quæ quidem ejus virtus, quia erat tam ampla , tamque arcana , ut omnem vulgi ſenſum captumque fugeret ; hinc eam populus nunquam potuit pro dignitate celebrare.

§. 2.

O Magnitudinem hujus Principis ! ô ſublimitatem ! Ipſe nimirum is fuit, qui habuit perfecta conſummataque merita. O quàm ſplendida quàmque illuſtria ipſe habuit ornamenta legum, rituum, officiorum, muſices ac litterarum.

Certè quàm charus eam ob cauſam populo eſſet, ut alia prætercam, argumento ſit, quod obeunti ditiones ſuas ac de more luſtranti, obviam quandoque effuſa ſubditorum multitudo certatim fauſta omnia acclamaret, cælumque deprecaretur, ut optimo parenti ſuo ac Principi multas opes, filios, vitæque annos concederet. Quod tamen populi votum pro ſuâ ipſe modeſtiâ admittere recuſans, multæ opes, inquit, pariunt multas curas; multi filii multos timores; multi vitæ anni multas ſæpè miſerias, multa probra.

§. 3.

DIſcipuli memores certè ſententiæ infra referendæ f. 17. p. 1 §. 1 quâ Philoſophus deplorat quodammodo paucitatem virorum eximiis naturæ dotibus inſtructorum, *Xún*, inquiunt, habebat Præfectos quinque magni nominis, & virtutis viros : Quorum primus *Yu* eluvionibus aquarum purgavit Imperium. Secundus *çie* derivatis jam eluvionibus primus Agriculturam reſtituit. Tertius *Sie* quinque inſtitutiones (de quibus infra in libro *Mem çu* parte 3. f. 12. fiet mentio) conſervandæ & augendæ Reipublicæ neceſſarias condidit. Quartus *Cao yao* de criminibus mirâ cum æquitate cognoſcebat. Quintus demùm *Pe ye* montium torrentes aquas , & exundationes, mirâ cum induſtriâ & rei agrariæ commodo ſimul & incremento diſpertiebatur. Per *Xun* itaque horum 5. virorum conſilio operâ & induſtriâ Imperium tam præclarè tamque feliciter adminiſtratum fuit.

§. 4.

COnditor *Cheu* familiæ *Vu vam* gratulabundus ſibi identidem dicebat : Ego habeo regiminis mei adjutores ſubditos decem homines. Hos inter primus erat *Cheu cum tan.* Secundus *Chao cum xe* *De hoc memorant Annales ea felicitate & induſtriâ Boreales regiones ſibi commiſſas adminiſtraſſe, ut ſementis ac meſſis tempore è vinculis dimitteret reos omnes ; & hi conſtituto revertendi tempore ſuâ ſponte (cum ta-*

men non deeſſent rei capitis) ad carcerem redirent. Tertius *Tai cum vam.* Quartus *Pie cum.* Quintus *Yûm cum.* Sextus *Tai tien.* Septimus *Hûm yao.* Octavus *San y ſem.* Nonus *Nân cum quo.* Intus verò *Ye kiam* Regina uxor (cui adeò viros inter decimum locum tribuerunt) familiam Regiam, reſque Palatii admirabili cum virtute ac prudentia regebat.

f. 17. p. 1. §. 1.

C*Onfucius* ingemiſcens ait : Quod veteri proverbio dicitur, magnæ dotes difficiles ac raræ ſunt; nonne hoc verum eſt? Sola ferè quæ olim dicta fuit *Tam* & *Yu*, alias *Yao* & *Xun* pulcherrima in Imperio ſocietas & ſucceſſio unà cum hoc noſtro familiæ (*Cheu* Imperio jure cenſeri poteſt floruiſſe præclaris adminiſtris : Et hoc Imperium noſtrum geminata felicitate omnino decem numeravit. Et inter decem datur una mulier, Regina ſcilicet *Ye kiam* Imperatoris *Vu-vam* uxor : adeoque novem duntaxat viri numerandi ſunt & non ampliùs. Veriſſimum eſt itaque vetus illud effatum, magnas dotes difficiles ac raras eſſe.

§. 2.

TRanſit Philoſophus ad laudem Principis *Ven-vam* cui filius erat *Vu-vam*, ipſe, inquit, de tribus partibus Imperii cum haberet jam illarum duas; (quatenùs ſcilicet obtinebat omnium ſtudia ac voluntates) Tamen ne ſic quidem ab officio optimi clientis avocari potuit; ſed fidem Imperio potiorem habens, invictâ cum patientiâ paruit ac ſervivit familiæ (quamvis jam tyrannicæ) *Yn*: propterea familiæ *Cheu* virtus ipſa poteſt reverà dici ſumma virtus, & cui nihil addi poſſit.

p. 2.

C*Onfucius* ait : Quod attinet ad *Yu* Imperatorem, ego non habeo nec invenio, quod arguam Parcus erat ac mirè temperans potûs & cibi : Idem tamen maximè liberalis, magnificus, ac mundus erga ſpiritus. Admodùm vulgaris paſſim erat ei veſtitus : Ejuſdem tamen ſummus quidam ornatus ac ſplendor erat in veſte ſacerdotali & tiarâ, quotieſcunque ſacris operabatur. Humile erat minimèque ſumptuoſum Palatium : Idem tamen exercebat & exhauriebat omnes animi, & ærarii facultates in aquarum in mare derivandarum ductus & earumdem receptacula pro ſiccitatis tempore. In *Yù* ergo non habeo ego nec invenio quod arguam.

Hunc quoque ex ea ſortis humilitate, quam diximus, ad avitam primæ ſtirpis ſuæ dignitatem, virtus ſapientiaque revocavit : Ob hujus quippe, meritorumque magnitudinem charus adeò fuit, tantoque in pretio Xun *Imperatori; ut poſtquam eum per 17. poſtremos annos in Imperii Collegam adſcivißet, tandem legitimo filio ſuo, cui* Xam *nomen, conſtanter rejecto (imitatus ſcilicet* Yao *ſui deceſſoris exemplum) non dubitaverit eundem*

jam nonagenarium Imperii hæredem deſignare. Verum Yu, *generoſâ ſeſe fugâ proripiens, in latebras ſeſe abdidit. Sed à dynaſtis tandem detectus, in ſolium quamvis invitus evectus eſt. Eminuit in eo, admirabilis quædam facilitas, affabilitaſque adversùs omnes. Æs campanum juſſit erigi in ipſo Palatii ſui atrio: ad cujus primum pulſum ſuos auditurus alacer provolabat. Itaque accidit aliquando, ut prandii unius tempore decies à mensâ ſurgeret: E balneo itèm, ubi corpus lavabat, ſemel, iterumque ac tertio procurrerit; & quidem ſoluto & impexo etiamnum capillo; ut ſcilicet ad primum æris campani ſignum, ſuorum vel poſtulata vel querelas audiret. Inter alias, quas plurimas condidit, leges, una fuit, quâ vino omnibus ſeverè interdicebatur, miſſo in exilium vini inventore. Solitus erat dicere:* Vinum aliquando peſſumdabit res Imperii, noſtramque familiam: *& ita reverà accidit, ut alibi memorabitur. Imperavit ſolus annis decem, eo ſucceſſu rerum, & copiâ, & tranquillitate, ut merito vocari aurea poſſint ejuſdem tempora: & ſi quidem fas eſt Sinis hoc loco credere, aurum reverà pluiſſe dicitur per triduum eo imperante. Iter faciens aliquando, cùm fortè obvium habuiſſet hominem catenis vinctum; protinùs de curru ſuo deſiliens, ubi cognovit eſſe reum capitis, & ad ſupplicium jam rapi; illachrymatus eſt; ſuiſque demirantibus,* ſuperioris, *inquit,* ætatis homines ad exempla Regum *Yao* vitam ſuam moreſque componebant: at nunc dum ego modicæ virtutis homo Sinicam rem adminiſtro; non pauci meorum, ut video, pro ſuo quiſque arbitratu, ſtudiiſque non optimis vitam inſtituunt. *Vixit* Yu *annis centum ab omni privato affectu tam alienus, ut moriens cœlo propoſuerit Imperii ſucceſſorem virum ſpectatæ virtutis* Ye *appellatum, neglecto filio* Ki; *quem tamen & dynaſtæ & populus hæredem eſſe voluerunt paterni Imperii, uti erat virtutum paternarum, & exinde electio Imperatorum in hæreditariam filiorum ac nepotum ſucceſſionem tranſiit. Et hæc quidem, quæ hic & alibi annotamus, referuntur à Regiis illorum temporum ſcriptoribus & authenticis annalibus necnon à Philoſophis* Confucio *&* Mencio *ſæpiùs confirmantur. Obiit verò præfatus* Yu *cycli noni anno 20.* Quéi vi *dicto, qui reſpondet anno ante Chriſtum 2208.*

LIBRI TERTII
PARS QUINTA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

NARRARE conſueverant diſcipuli, quod *Confucius* magiſter ſuus admodùm raro, nec niſi difficulter loquebatur de lucris & emolumentis, & de fato, ſeu, decretis cœleſtibus; & de *Gîn*, id eſt, de cœlitus inditâ innocentiâ ac puritate cum præſidiò ornamentoque virtutum omnium conjunctâ.

§. 2.

TA hiám pagi ſic dicti ncolæ forte cum de *Confucio* ſermo eſſet dicebant: O quantus vir eſt *Confucius!* Ampliſſima eſt ejus in omni genere peritia & doctrina; atque adeò non datur ex quo magis prædicetur ipſius laus ac fama, cum in eo ſumma ſint omnia.

§. 3.

COnfucius forte hæc audiens, & alloquens diſcipulos ait: Optare puto ruſticos illos ut me impenſiùs addicam arti cuipiam. Ego igitur quid arripiam potiſſimum? Inter ſex artes noſtrates liberales duæ ſunt ad ingenium ruſticorum magis accommodatæ, aurigandi ſcilicet & jaculandi. Arripiamnè igitur aurigandi artem, an arripiam artem jaculandi? Benè habet; ego rurſum arripiam excolamque artem aurigandi, quæ & eſt facilior, & vel ideò, quia humilis, mihi chara.

p. 2. §. 1.

COnfucius aiebat: Ex ſubtiliori cannabe contectus pileus olim erat officioſi ritûs uſuſque proprius: Nunc verò ætate noſtrâ ſericus eſt in uſu, iſque minus ſumptuoſus, & minus operoſus. Ego, licet hic à Priſcorum uſu diſcedatur; quoniam tamen haud peccatur; ſequor multitudinem, & hâc in re ſervio tempori.

§. 2.

SAlutare Principem, idque eminus & ex atrio inferiori, mos ac ritus erat Priſcorum. Nunc verò ſalutare Principem ſuperius in ipſa aula, reverà nimium quid eſt, & quaſi arrogans. Quocirca licet hîc adverſer multitudini; ego tamen ſequor priſcum ex inferiori atrio ſalutandi ritum.

§. 3.

COnfucius (ſi diſcipulis fas eſt credere) penitùs non habebat quatuor. Quoad res futuras non habebat proprium quoddam propenſæ mentis ſtudium ſeu intentionem. Item non habebat obfirmatæ mentis propoſitum ac determinationem, neque habebat pertinaciam in re ſemel ſuſceptâ, modoque gerendæ rei mordicùs tuendo: Nec habebat denique ſeipſum ſuaſque commoditates præ oculis.

f. 2. p. 1. §. 1.

COnfucius fortè periclitans cum curâ & vigilantiâ verſabatur in *Quam* loco. Periculi cauſam præbuit oris ſimilitudo cum altero ejuſdem loci quondam præfecto, cui *Hiam hù* nomen, quem loci incolæ, quos olim divexaverat, injuriarum memores ad necem quærebant, diverſorio Philoſophi per quinque dies armis obſeſſo.

§. 2.

PErculſos itaque tam inopino periculo diſcipulos confirmaturus *Confucius*, inquit. Sexcenti ferè ſunt anni quod *Ven-vam* ſapiens ille Rex jam interiit: Sed an propterea præclara lex illa, & quaſi legis lux, quæ refulſit ipſius operâ, pariter extincta eſt, & non exiſtit hic inter nos etiam nunc.

§. 3.

CÆLUM itaque ſi extincturum erat, hanc legis lucem, poſt Regem illum uti natus ita etiam moriturus ego non valuiſſem conferre operam, in hac lege quadamtenùs promulgandâ. Cœlum verò ſi necdum extinctam voluit hujus legis promulgationem; profectò vitæ noſtræ, etiam volet conſultum. *Quam* igitur loci incolæ quid ipſi tandem mihi facient.

§. 4.

UNUS è Præfectis *Tai çai* (Magiſtratûs nomen eſt) percunctatus eſt à *Confucii* diſcipulo *çu cum* dicens: *Confucius* Magiſter veſter *Num* vir ſanctus eſt is?niſi enim talis eſſet, quomodo tam multa calleret.

p. 2. §. 1.

CU-cum reſpondit: Quod ad Magiſtrum noſtrum attinet, reverà cœlum prodiga cum liberalitate perfecit ut ſanctus eſſet. Sed & idem inſuper multâ valet peritiâ ſcientiarum.

§. 2.

CONfucius hæc audiens ait: *Tai çai* Præfectus ille num probe novit me? Ego (ut de me loquar) adoleſcens cùm eſſem, conditione fui ſatis humili; idcirco Magiſtra paupertate doctus multa nunc calleo; ſed humilia vulgariaque (aucupari ſcilicet, piſcari, aurigari, jaculari, &c.) Sed enim an ratio viri probi ac ſapientis, ne dicam ſancti, in multis illis conſiſtit? profectò non in multis conſiſtit illa.

§. 3.

AD confirmandum hoc *Confucii* dictum, refertur à diſcipulis, quod *Lao* condiſcipulus eorumdem, crebro narrabat quod ipſemet *Confucius* dicebat: Ego primis ætatis meæ temporibus non admotus fui gerendæ Reipublicæ; idcirco didici perdidicique artes liberales.

§. 4.

COnfucius moleſtè ferens vulgò ſe haberi rerum omnium peritiſſimum aiebat: Egone ut tantam habeam ſcientiam? Imò vero eam non habeo. Fateor quidem quod ubi datur vulgaris humiliſque homuncio, qui percontetur ex me quidpiam, quamvis idem rudis ineptique ſit inſtar; mox ego tractanda ſuſcipio ipſa rei, de quâ me conſulit, duo quaſi capita, atque hæc differendo exhaurio.

f. 3. p. 1.

COnfucius calamitatem deplorans ſuorum temporum deſperanſque emendationem dicebat: Aquila (aut ſolis avis) jam ampliùs non advenit. E flumine non prodit mappa (ſeu monſtrum variè depictum) quæ duo erant rediture felicitatis prænuntia. De me meaque doctrinâ actum eſt, proh dolor!

p. 2. §. 1.

RECTE notat Colaus perturbatum hic eſſe ordinem litterarum, qui adeò talis eſſe deberet, qualem verſio hæc ſua indicat. Confucius cernens homines lugubri veſte indutos ob mortem parentum; alios item pileo habituque Mandarinico inſignes, quamvis iidem eſſent minoris ætatis, aut etiam capti oculis; tamen ipſe conſpicatus illos procul dubio aſſurgebat honoris gratiâ: & eoſdem fortè prætеriens, procul dubio accelerabat gradum. (*Officioſo more Sinarum quaſi properè cedentium locum alteri honoris gratia*) vix ullâ ſcilicet habitâ ratione vel ætatis ſuæ, vel authoritatis; at certè maximâ tum pietatis tum dignitatis alienæ.

§. 2.

YEN-yven altum ſuſpirans aiebat: Eſt omnino ſublime quid, idemque profundiſſimum doctrina Magiſtri noſtri. Suſpicienti illam mihi, & jam gradum ad illam facienti, ſemper magis magiſque alta apparet. Rurſus penetranti mihi ad illam illius firmitatem,

ſemper illa magis ac magis firma ac impenetrabilis deprehenditur. Contemplor illam quandoque velut poſitam ante ipſos oculos, & velut in ejus amplexum feror, quando ecce derepentè exiſtit mihi à tergo ex ipſis quaſi manibus elapſa.

§. 3.

ET tamen hanc ipſam doctrinam impertiens hominibus Magiſter noſter ſuo quodam ordine pedetentim blandeque noverat allicere homines atque inducere quo volebat : dilatabat animum meum præſidiis Philoſophiæ ſuæ, & reſtringens ad unum omnia, contrahebat me ad unam cælitus inditæ rationis moderationem ac regulam.

f. 4. p. 1.

ERGO verò cum vellem ſiſtere & frui jam partis, omnino non poteram : Ubi ergo jam exhauſeram quodammodo meas animi vires, ſic prorſus erat ac ſi daretur quidpiam quod conſiſteret erectum ante oculos meos. Cæterum quamvis ardenter optarem aſſequi & amplecti illam, adhuc tamen non habebam viam ac modum quo votorum compos fierem; adeoque hærebam attonitus ad doctrinæ hujus virtutiſque celſitudinem & profunditatem.

p. 2. §. 1

COnfucius ægrotabat, nec ſine periculo : Quo intellecto diſcipulus *çu lu* gratificaturus Magiſtro ſubmiſit juſſitque aliquot diſcipulos aſſiſtere ægrotanti, & eſſe veluti honorarios quoſdam adminiſtros, & funus etiam, ſi opus foret, cum ſplendore & apparatu procurare.

§. 2.

VERUM ubi morbus nonnihil remiſit; *Confucius* re cognitâ haudquaquam probans ſtudium hujuſmodi gratificandi; ah! inquit, à quanto jam tempore diſcipulus iſte *Yeû* res agit nec rectè nec ſincerè! Nuper quidem mos & ratio permittebat mihi frequentiam iſtam miniſtrorum & ſplendorem domeſticum : at nunc quando defunctus ſum magiſtratu, adeoque nullos, uti par eſt, habeo Miniſtros publicos; ſi tamen ambitiosè me gerens videar habere Miniſtros iſtos, ego quem tandem fallam? certè ut fallam oculos mortalium, an fallam etiam ipſummet cœlum?

§. 3.

ET verò, mihi præ iſtâ morte obeundâ inter miniſtrorum iſtorum obſequia & manus, nonne fuiſſet multò gratius dulciuſque emori inter duorum triumve diſcipulorum manus? Certè ego licet tunc haud potuiſſem magnifico illo proprioque præfectorum funere efferri; an ego propterea moriens inter vos, fuiſſem mortuus in viâ publicâ, ibique jacuiſſem inhumatus?

Tres paragraphos ſuperiores concludit Interpres his verbis : Xím gîn yû çié

yû çiĕ pím guêi pĕ chi cum; lh ſú tien chi chîm, xeù lì chi chím, yĕ hâo pú keù jû çù çu sò. y guêi ván xí fá yè, *hoc eſt: vir ſanctus conſtitutus in præſenti diſcrimine gravis morbi, in ſynçerâ illâ voluntate obſequendi cœlo, & rectitudine ſervandi quod ratio dictat, ne pilo quidem capitis temerè, ſicut hîc patet, procedit.*

f. 5. p. 1.

CV cum hortaturus Magiſtrum ſuum ut talenta ſua ad publicum bo-
5 num exerat. Si habeat, inquit, quiſpiam pulchram rarique pretiî gemmam hoc tempore & ſtatu rerum tam perturbato; eamne aſſervabit in arcâ & ſic abſcondet; an contrà exquiret cui æquo pretio divendat? *Confucius* haud ignarus quid iſto ſimili ſignificaretur, reſpondet: Vendatur ſanè, per me licet, ô! vendatur ſanè, at enim ego expecto æquum illius æſtimatorem & licitatorem: Nec è re noſtrâ eſt emptorem quærere.

p. 2. §. 1.

COnfucius pertæſus temporum ſuorum deſiderabat relictâ patriâ migrare ac degere inter novem gentes Barbarorum.

§. 2.

FOrte fuit qui diſſuaſurus diceret: Viles abjectique ſunt homines iſti. Quomodo hoc fiet? quî ibi deges? *Confucius* reſpondit: Syncerus virtutis ac ſapientiæ ſectator ubi degit; quomodò vile quid abjectumque ibi detur?

§. 3.

COnfucius aiebat: Ego ex Regno *Guéi* cùm rediiſſem in patrium Regnum *Lu*, tum deinde muſica operâ meâ priſtino ordini ac puritati reſtituta fuit. Poëmata quoque *Yà* & *çum* ſingula obtinuerunt demùm ſuum ſtatum, harmoniam ſcilicet, ac majeſtatem priſtinam.

§. 4.

COnfucius aiebat: Foris verſantem & in Republicâ tum ſervire, uti par eſt, Principi, & cæteris Magiſtratibus: domi verò degentem, tum ſervire parentibus fratribuſque debitâ cum obſervantiâ: In luctu funebribuſque officiis non audere non exerere vires omnes: Inter epulas denique non agere quidpiam per immoderatum vini uſum, quod grave ſit ac periculoſum. Hæc quatuor tametſi prima fronte facilia, reverà tamen difficilia ſunt; atque adeo quomodo ſint in me?

§. 5.

COnfucius fortè conſiſtens ad ripam fluminis, & perennem illius fluxum contemplatus innuenſque in viâ virtutum non eſſe ſiſtendum aiebat ut eunt & fluunt hoc modo aquæ iſtæ; nec ſiſtunt curſum ſuum diu noctuque!

f. 6. p. 1. §. 1.

C*Onfucius* aiebat : Ego adhuc quidem non vidi qui ſic gauderet virtute, ſicuti gaudet quis formoſi oris corporiſque elegantiâ & venuſtate.

§. 2.

C*Onfucius* aiebat : Exempli gratia : Molior ego ex aggeſtâ continenter humo collem : priuſquam perficiatur is, uno, qui ad operis integritatem etiamnum deſideratur corbe, cæptum opus intermittitur; planè ego ſum is qui intermitto, mea unius, hæc culpa eſt. Contraria planè conſtantiæ ratio eſt : Ipſa quantumvis lentè, perficit tamen res quantumvis magnas; quia cœptum opus neſcit intermittere. Exempli gratia : ego planæ telluri licet aggeram quotidie unum duntaxat corbem humo onuſtum : Tamen ſi aſſiduè progrediar aggerendo, mei progreſſus erunt, mea perfecti tandem collis erit gloria.

p. 2 §. 1.

C*Onfucius* aiebat : Dicente me, ſeu, docente quidpiam, qui non eſſet iners ac ſegnis, ſed actutùm factis conaretur explere, quod faciendum eſſe ex me didicerat, enim verò fuit is diſcipulus meus *Hoêi.*

§. 2.

C*Onfucius* loquens de eodem *Yên-yven*, præmaturè defuncto aiebat : Proh dolor! Ego quidem videbam ipſum magnis paſſibus progredientem : At necdum videbam illum deſiſtentem.

§. 3.

C*Onfucius* ſimili quodam hortaturus ſuos ad conſtantiam aiebat : Seges quæ modò naſcens viridantem protrudat herbulam, & tamen deinde nullos proferat flores, datur utique : Rurſus, efflorefcens jam ſeges, & tamen deinde nullos excludens fructus, datur ſimiliter.

f. 7. p. 1. §. 1.

C*Onfucius* aiebat : Pueros ac juvenes par eſt ſuo quodam modo vereri : Nam cui tandem conſtat olim illos non meliores futuros quàm ſint modò, ſic ut etiam ſuperent nos ipſos? Cæterùm qui quadragenarius vel quinquagenarius jam ſit, & tamen necdum habeat nomen aut famam; ejuſmodi qui ſit, equidem non eſt dignus, quem quis vereatur : actum eſt.

§. 2.

C*Onfucius* ait Prolata cum fide ac veritate monentis verba, licet etiam ſubaſpera, poteſtne quis non audire ac ſuſcipere, æquo ſaltem animo, ſi minùs læto? Cæterum proficere ex illis & emendare, hoc eſt enimverò maximi faciendum. Rurſus per ambages quaſdam paulatim inſinuatis conſiliis & admonitionibus, an poteſt

quiſquam non gaudere? quanquam proficere hîc, & ruminari illas identidem, hoc eſt enim verò primum maximeque neceſſarium Quod ſi gaudeat quis tantùm, & interim non expendat ac rumine tur id quo gaudet; nec paſcatur cibo, quo videtur uſque adeò delectari: Item ſi quis excipiat reverenter monita ſyncera & recta; & interim mores ſuos non conformet cum eis ac nihil emendet; ego certè non invenio quo pacto me geram cum ejuſmodi homine: Actum eſt, oleum & operam uterque perdimus.

p. 2. §. 1.

C*Onfucius* aiebat: Nihil æquè ſit cordi atque cordis ſynceritas ac fides. Non contrahas amicitiam cum eo, qui ſit minus bonus quàm ſis tu ipſe. Peccaſti? ergo ne dubites aut verearis emendare quod peccatum eſt.

§. 2.

C*Onfucius* aiebat: Trium legionum (id eſt, militum 37500.) exercitui maximè repugnanti, ſuus quandoque poteſt eripi ductor & abripi in ſervitutem. Quantumvis autem tenui abjectoque homuncioni non poteſt ullâ vi eripi liberæ mentis arbitrium.

§. 3.

C*Onfucius* collaudans ſuum diſcipulum *Yeû*, ſive *çù lú* aiebat: qui indutus jam tritam ac laceram, eamque ex viliori cannabe togam unà cum aliis ſodalibus indutis pelles vulpinas, & pelliculas *hŏ* (Hŏ *ſpecies eſt animalculi, cujus pellis rari eſt pretii*) conſiſteret, & tamen nequaquam erubeſceret; fuit is ſanè diſcipulus *Yeû*.

f. 8. p. 1. §. 1.

IDEM confirmat eandem laudem ex odâ quæ ſic habet: Quiſquis non eſt invidus, nec cupidus; ad quos tandem uſus non erit apprimè idoneus?

§. 2.

ÇU-*lú* præconio Magiſtri ſui lætus, per omnem deinde vitam recitabat hunc verſiculum. Quod advertens *Confucius*, & diſcipulum juſto plùs ſibi placentem repreſſurus ſic ait: Iſta laus & virtus quâ fit ut vaces invidia & cupiditate, quomodo ſufficiat ut illico ſis apprimè idoneus ad omnia, ſic ut nihil jam deſideretur amplius?

§. 3.

C*Onfucius* aiebat: Tempore brumali tum demùm ſcitur an pinis & cypreſſis ſua deinde folia decidant. Illuſtre ſpecimen illorum (inquit Colaus) quos tranquillâ Republicâ inter ſe mutuo perquàm ſimiles, turbatâ deinde afflictaque diſſimillimos fuiſſe probat, & fortes ab imbecillis, ſtultos à ſapientibus manifeſtè diſcernit.

p. 2. §. 1.

Confucius aiebat : Prudens non hæſitat anceps animi : Verè probus & innocens non mœret, fortis ac magnanimus non pertimeſcit ac trepidat.

§. 2.

Confucius aiebat : Sunt quibuſcum poſſis pariter auſpicari ſtudium virtutis ac ſapientiæ; nec tamen poſſis deinde cum iiſdem decurrere viam ipſam, ſeu exercitare propria ſapientum opera. Alii ſunt quibuſcum etiam poſſis decurrere jam cœptam viam, nec tamen poſſis deinde cum iiſdem, propterea quod careant conſtantiâ, diu perſiſtere in via & curſu. Alii rurſus ſunt quibuſcum poſſis conſtanter perſiſtere in cœptâ via curſuque, nec tamen deinde poſſis cum iiſdem ad exactiſſimum virtutis ac ſapientiæ æquilibrium exigere res omnes actioneſque vitæ totius.

f. 9. p. 1. §. 1.

Citatur hic verſiculus depromptus ex veteri Poëmate, quo degens quiſpiam extrà patriam, longèque abſens, & fortè conſpicatus arborem, cui ſimilem natali in ſolo viderat; amici, quem in patriâ reliquerat, recordatus hunc in modum cecinit : arboris pruniferæ frondes ac flores flante zephyro in partem nunc hanc nunc illam agitantur aſſiduè. Ah! quomodo non te cogitem, non te expetam videre! Sed heu! inania ſunt vota iſta! Etenim domus utriuſque noſtrûm eſt invicem remota.

§. 2.

Confucius hinc quoque doctrinæ ſuccum petens ſic aiebat : dicit ille quidem cogitari ab ſe patriam & amicum ; ſed reverà non cogitat : nam hîc quæ tandem diſtantia datur? quaſi dicat ſi quidem ſeria eſſet cogitatio, ad iter jampridem accinxiſſet ſeſe. Nos quoque longè minori jure querimur diſtare à nobis virtutem ac ſapientiam, de quâ ſic cogitamus, ut cogitemus tantùm : Alioquin ſi cogitatio foret ſeria; jam nobis innata virtus ultrò rueret in amplexus noſtros.

Inuſitata planè fuit, & quæ modum videatur exceſſiſſe, diligentia, quâ diſcipuli minutiſſima quæque & dicta Confucii *& facta, quin etiam ſitus omnes ac motus non obſervârunt modò, ſed etiam literis ad memoriam poſterorum commendarunt, & nos quoque faſtidioſo licet Europæo, prout jacet, obtrudimus.*

p. 2. §. 1.

Confucius agens cum iis qui erant ejuſdem ſecum gentis ſeu familiæ, habebat modum quendam agendi valde ſyncerè & candidè. Videbatur non valere ullâ facundiâ, aut doctrinâ præ cæteris.

§. 2.

§. 2.

IDEM tamen quotieſcumque verſabatur in Gentilitiis Regum aulis, aut regio in Palatio, clarè diſtinctèque loquebatur, at ſic rurſus ut nihil non maturè, conſideratè, attentè.

f. 10. p. 1. §. 1.

IN aulâ Palatii regii quo tempore cum præfectis variorum ordinum Regem ſuum præſtolabatur, ipſe cum inferioribus quidem & æqualis ſecum dignitatis præfectis loquens cum gravitate quâdam rectè ſolidèque ſe gerebat. Cum ſuperioribus verò præfectis loquens, ſuam illam gravitatem temperabat affabili quadam comitate.

§. 2.

REGE jam præſente aſſiſtebat cum ſingulari & quaſi anxiâ quadam reverentiâ majeſtatis Regiæ; ſic tamen, ut ſimul placidè, præſentique ſemper animo.

§. 3.

REGE accerſente ipſum, ac jubente excipere hoſpites dynaſtas, tum verò oris ipſius color mutabatur quodammodo: Item pedes euntis & greſſus impediti videbantur.

§. 4.

QUotieſcumque dynaſta quiſpiam hoſpes accedebat ſalutaturus Regem; *Confucius* ſi quidem pro officio tunc aſſiſteret; ipſe tunc ſi reverenter quidpiam ſignificaret iis qui ſecum aſſiſtebant ſive ad lævam ſive ad dexteram. (*Reverenter, id eſt, eo ferè geſtu, quo viri graves ſe mutuò conſalutant; videlicet arcuatis utcunque brachiis, & manibus, quæ complicantur, ab ipſo pectore paululum protenſis.*) In illo, inquam, brachiorum motu, tamen ipſa veſtis tam ante quàm retrò nunquam non concinne compoſita apparebat.

p. 2. §. 1.

ITaque factâ jam poteſtate introducendi hoſpitis in conſpectum Principis, *Confucius* accelerato gradu hoſpitem introducens ſinuoſæ veſtis laxas utrinque manicas velut alas quaſdam æquabiliter expandebat.

Greſſûs acceleratio reverentiæ ſignum eſt, ne ſcilicet vel minimo temporis ſpatio Princeps expectet hoſpitem viſentem.

§. 2.

HOſpes ubi jam abſceſſerat extra conſpectum Principis; tum *Confucius* nihil cunctatus renunciabat hoc Principi dicens: Hoſpes jam non reſpicit ampliùs, hoc eſt, abivit.

Moris namque eſt, ut abſcedens hoſpes iterum ac ſæpiùs vel ad eum ipſum quem viſit, ſi quidem ab hoc deducitur, vel certè ad aulam, ubi viſitatio peracta eſt, converſus, poſtremo ſalutationis officio perfungatur.

§. 3.

EXponitur jam qua ratione ſe gereret *Confucius*, quotieſcunque ſe ſiſtebat Regi: Quando ingrediebatur ædium regiarum portam, demiſſo præ reverentia non tantùm animo, ſed demiſſo etiam & prorſus inclinato corpore haud ſecùs ac ſi non ipſum caperet porta, ingrediebatur.

§. 4.

SICUBI conſiſtendum illi eſſet, certè non conſiſtebat unquam in media porta, per quam ſcilicet ipſe Rex egredi & ingredi conſueverat. Tranſiens per eandem non calcabat pede limen ipſum portæ.

§. 5.

PRogreſſus jam in interiora Palatii, & fortè tranſiens ante thronum Regium, tametſi Rex nondum adeſſet; tamen etiam tunc oris ipſius color mutari videbatur. Item pedes tranſeuntis ac greſſus impediti videbantur. Quin & ipſius ſermo videbatur etiam eſſe impeditior.

f. 11. p. 1. §. 1.

SI quando propiùs accedendum erat ad ipſum Regem conſidentem in ſolio, ambabus manibus attollens veſtem per gradus conſcendebat in aulam, demiſſo inclinatoque admodum corpore, non auſus vel oculos attollere: Tam ſtudioſè interim repreſſo anhelitu ut videretur quodammodo non reſpirare.

§. 2.

A Conſpectu Regis egrediens, cum jam deſcenderet uno alterove gradu; protinùs explicabat priſtinum oris colorem ac ſpeciem ipſe exhilarati jam inſtar. Deinde ab ultimo gradu aliquantò properantiùs pergebat explicato jam non tantùm curis animo, ſed etiam explicatioribus hinc inde veſtis ſuæ manicis eleganter incedens, & repetens proprium muneris ſui locum cum cura & reverentia quadam inibi inter alios præfectorum conſiſtebat.

§. 3.

COnfucius quotieſcunque legabatur ab ſuo Principe, qui primi erat ordinis, jamque alteri ſiſtebat ſeſe, manu tenebat inſignia ſui Principis inclinato reverenter corpore haud ſecùs ac ſi non eſſet par ſuſtinendo ponderi tantæ dignitatis. Si quando attollebat ea, brachia ſic conformabat ac ſi reverenter alterum ſalutaret: Si demittebat paululùm, utebatur geſtu quaſi offerentis quidpiam alteri. Inter hæc autem præ curâ, quâ tenebatur, ac metu, mutabatur, ſicut confligentium color, & os, oculique mutari ſolent ſub initium certaminis. Greſſus item accelerato quidem & ſimul irretito ſimilis, prorſus ac ſi pondus quodpiam traheret pedibus affixum.

p. 2. §. 1.

QUotieſcumque Regis ſui nomine offerebat munera alteri vel Regulo vel dynaſtæ; habebat affabilitate ſimul ac gravitate contemperatam oris ſpeciem.

§. 2.

VErum cum privata deinde offerret munera ſuo ipſius nomine; tum pluſculum neſcio quid hilaritatis ad illam ipſam affabilitatem accedebat.

§ 3.

HOC & ſequentibus paragraphis exponitur cujuſmodi ferè veſtes *Confucius*, quo modo, & quo tempore geſtaret. Philoſophus noſter ad uſum habitumque vulgarem non adhibebat unquam coloris flammei & ſubobſcuri, coloris item rubei ſeu purpurei ornamentum collaris inſtar ac fimbriæ, ſupremæ infimæque oræ veſtium aſſutum: hoc enim colore duntaxat utebatur in funeribus; illo in ſacrificiis.

§. 4.

ITEM ex vulgari illo colore rubro, & violaceo vergente ad rubrum non conficiebat unquam vulgaris & domeſtici usûs veſtes, tam gaudebat Philoſophus nativa rerum ſimplicitate: Tum quia colores iidem apud matronas ac virgines in pretio ac uſu erant.

§. 5.

PER menſes æſtivos veſtem illam ſimplicem ac raram, quæ tunc vulgò erat in uſu, ſive eſſet contexta ſubtiliùs, ſive rudiùs) ex *Co pu* ſcilicet quæ ſpecies videtur quædam eſſe cannabis) nunquam non interiori alteri veſti ſuperinduebat, adeòque æſtivam illam faciebat extimam: Studio nimirum modeſtiæ, honeſtatis, ac verecundiæ; ne quid alioqui de corporis nuditate tranſpareret.

f. 12. p. 1. §. 1.

ERAT illi hyberno tempore ſub nigrâ togâ ex agninis pellibus toga item nigra: Sub alba veſte ex cervinis hinnulorum pellibus toga item alba: Sub croceâ veſte ex vulpinis pellibus toga item crocea.

§. 2.

EA quâ vulgò domi ſuæ utebatur toga pellicea, promiſſa quidem erat: At contractior tamen ejuſdem dextra manica, quo eſſet ad res contrectandas expeditior.

§. 3.

OMnino ſua illi erat nocturna ad quietem veſtis tam longa atque totum corpus, & inſuper habebat alteram medietatem ejuſdem corporis tegentem. Cæterùm veſtis hujus potiſſimus erat illi uſus jejunii tempore.

§. 4.

VUlpinæ, & animalculi *Ho* dicti pelles, utpote ſpiſſioribus inſtructæ pilis erant illi ad domeſticos uſus ac veſtes hyberno tempore.

§. 5.

EXcepto luctûs tempore nulla res erat vel ad uſum, vel ad ornatum, quam non & ipſe more virorum gravium ex cingulo v. g. ſuſpenſam geſtaret.

§. 6.

SI non utebatur ſemicinctio (utebatur autem aſſiduè tum in aulâ, tum etiam cùm ſacris operabatur) id certè quo domi ſuæ paſſim utebatur, erat toga brevior lateraliter aperta, parſimoniæ, modeſtiæque, & commoditatis etiam gratiâ.

p. 2. §. 1.

PEllis agninæ togâ & nigri coloris pileo (quod eſſent propria feſtivi fauſtique temporis) non obibat lugentium officia.

§. 2.

CAlendis cujuſque menſis, etiam tunc cum non fungeretur publico munere, omnino tamen ſolemni cum habitu veſtium cæteros inter Magiſtratus Regis ſalutandi gratiâ in aulâ comparebat.

§. 3.

QUO tempore jejunabat ſacris daturus operam, omnino erat ei nitidiſſima mundiſsimaque veſtis, index illius, quam ſtudio tam impenſo procurabat, puritatis internæ externæque. Cæterum nonniſi ex telâ goſsipinâ ipſa erat.

§. 4.

EODEM jejunii tempore nunquam non mutabat rationem victûs, vino imprimis & carnibus abſtinendo. Quin etiam quod ad ipſum commorandi locum attinet, omnino mutabat locum ſolitum. *Sancti nimirùm, ut Colaus concludit, ſic venerantur ſpiritus, ac ſi hi ipſis præſentes aſſiſterent: Idcircò abſtinentiæ, continentiæque tam ſedulo & tam ſollicitè dant operam.*

Hactenus de habitu cultuque corporis; nunc quibus maximè eduliis, quo item modo, quo ritu, quâ temperantiâ veſceretur, exponunt diſcipuli.

§. 5.

AD rationem victûs quod attinet, non reſpuebat ipſe ſimplicem orizam aquâ decoctam. A minutalibus ex carne vel piſcibus non abhorrebat, quamvis eſſent valdè minutim conciſa.

§. 6.

EDULIA propter tepentem humiditatem jam corrupta, exempli gratiâ, piſcem jam cœptum reſolvi ac putreſcere, vel carnem jam corruptam non edebat. Quin etiam ſi color ipſe eduliorum jam

rum jam fortè vitiatus erat, non veſcebatur. Si odor item vitiatus erat, non veſcebatur. Carentia debito temperamento condimentove, non edebat. Immaturum quid, ut fruges, fructuſve, non edebat.

f. 13. p. 1. §. 1.

SI quid ſectum erat non aptè rectève, non edebat. (*Cum enim Sinæ ruſticitatis eſſe putent, cibos attrectare digitis; atque adeò quidquid eſt eduliorum; quin & orizam ipſam, geminis paxillis, eiſque oblongis perquàm ſcitè dextreque in os inſerant: Idcircò nihil ferè carnis in menſam inferunt, quod non ante ſit in fruſta conciſum.*) Si quod edulium non haberet ſuum embamma, ſeu intinctum, non edebat.

Nudum ſalem, uti nos, non exponunt Sinæ in menſâ: Sed ejus loco varii generis intinctus, necnon olera, & legumina ſale condîta, & orizæ cupidius edendæ perquam accommodata.

§. 2.

CArnis etiamſi eſſet copia, non tamen faciebat, ſeu, non ſic ea veſcebatur, ut excederet quantitate ſua panis vel orizæ ſuccum. Solummodò quod attinet ad vini uſum, non habebat menſuram certam, quam ſibi ipſe præſcripſiſſet: Nunquam tamen utebatur eo immoderatiùs; adeoque non accedebat unquam ad perturbationem mentis.

§. 3.

COEMPTO in triviis compitiſque vino, coemptâ ſimiliter carne ſiccatâ, veritus ut eſſent munda, non utebatur.

p. 2. §. 1.

NON abſtinebat gingiberis eſu, ſed ad ſingula ferè adhibebat edulia; propterea quod excitet imprimis ipſos ſpiritus hominis, arceatque valetudini contraria.

§. 2.

UNiverſim denique non multi cibi erat ipſe.

§. 3.

QUO tempore parentales oblationes & epulæ exercebantur in Palatio Regio, non detinebat *Confucius* ne per unam quidem noctem carnes illas, quas peracto Ritu Rex ipſe ad Magiſtratus & clientes ſuos de more dono miſerat: Ritu autem privato domûs ſuæ, & in memoriam majorum domeſticorum oblatas à ſe ſimiliter epulas, & carnes non ſervabat ultra triduum. Quæ jam exceſſiſſent triduum, non edebantur à quoquam, quippe jam vitiari cœptæ.

§. 4.

INTER edendum non ſermocinabatur, inter cubandum non loquebatur, niſi fortè interrogatus.

§. 5.

QUAMVIS uteretur cibo admodum vulgari parabilique, ex. gr. ex oleribus parato juſculo, omnino tamen libabat ex illo ipſo tum ſuis majoribus, tum iis quorum opera induſtriaque hæc obvenerant humano generi; & ſic planè perpetua quædam jejunandi ratio illa erat, geniique fraudandi.

f. 14. p. 1. §. 1.

HUmus ipſa ſtoreis inſtrata Priſcis erat pro ſedili. Storeæ itaque non rectè collocatæ non inſidebat, tanta illi vel minimis infimiſque in rebus, recti erat cura.

§. 2.

COnſanguinei ejus & affines & populares cùm epulabantur: utentibus jam ſcipione, id eſt, ſexagenariis primùm egreſſis, abſoluto jam convivio, ipſe mox deinde egrediebatur; nunquam non venerari ſolitus canos.

§. 3.

POpularibus eiſdem per menſes hybernos ſupplicationem inſtituentibus ad arcendos ſpiritus morbiferos, ut aiebant, ipſe veſtitum ſolemniorem induebat & conſiſtebat in aditu ſuæ domûs & gradu orientali ubi viſenti ſe hoſpiti conſueverat occurrere.

Uſum ſupplicationis hujus unâ ferè cum familiâ Cheu *ortum habuiſſe docent Interpretes*, *&* Chu çù *quidem feſtivo cuipiam ludo fuiſſe non abſimilem. At* Cham tûm ço *aliquid hîc à* Confucio *tributum fuiſſe obſervantiæ ſuæ adversùs Imperatorem, qui & ipſe autumnali tempore patiebatur ritum hunc ludumve in aulâ ſuâ exerceri.*

§. 4.

MIttens quempiam ſuorum qui officioſè percunctaretur de valetudine amici degentis in diverſa regione, demiſſo reverenter corpore iterum iterumque ſalutabat abſentem amicum, haud ſecùs ac ſi præſentem cerneret, & eum qui ab ſe mittebatur, etiamſi famulus eſſet, tamen honorificè deducebat, in nuntio illum, ad quem nuntius deſtinabatur, honorans.

§. 5.

KI cam çu Præfectus Regni *Lù Confucio* dono miſerat pharmacum. *Confucius* cum gratiis & cum honoris ſignificatione admittens illud, candidè dixit: Ego non ſatis habeo perſpectum, quid illi virtutis & efficacitatis inſit: Atque adeo necdum auſim deguſtare

p. 2. §. 1.

EQuile *Confucii*, cum is Præfectum ageret, fortè conflagraverat: Is ergò redux ab aulâ obvio ſibi nuntio domeſticæ calamitatis, heus, inquit: An læſit ignis hominem quempiam, nihil interim ſciſcitatus de equis.

§. 2.

REGNI *Lu* Princeps cum honorabat eum cibario munere; certo certiùs componebat ſtoream, ſeu ſedile, non ſecùs ac ſi Princeps ipſe adeſſet: Ac primùm quidem delibabat ipſe munus tum deinde cæteris impertiebatur. Idem Princeps quando mittebat ipſi munus honorarium carnis crudæ; *Confucius* indubitanter eam coquebat primùm; deinde verò offerebat majoribus vitâ functis. Denique idem ſuus Princeps ſi dono miſerat ei vivum aliquod animal, haud dubiè alebat illud ac ſuſtentabat ſollicitè, neutiquam, auſus abſumere Regiæ beneficentiæ vivum argumentum.

§. 3.

SI quando aſſidens ad latus, epularetur unà cum ſuo Principe; ipſo Principe majoribus ſuis de more jam libaturo ſingula eduliorum; *Confucius* præ modeſtiâ nolens uti jure ſuo hoſpitis, quo licebat ipſi quoque libare ſimiliter, hoc unum faciebat: Admodum dexterè Principem antevertens edulia ſingula prælibabat. Dixiſſes non tam convivam eſſe Principis, quàm prægustatorem.

§. 4

SI ægrotaret *Confucius*, & Rex viſeret ægrotantem; tum ipſe ad ortum obvertebat caput: Item ſuperimponebat ſibi in lectulo decumbenti ſolemniores veſtes (quibus uti conſueverat, quotieſcumque Regem adibat ſalutandi gratiâ) Ipſis autem veſtibus ſuperinducebat majus honoratiuſque cingulum.

f. 15. p. 1. §. 1.

A Rege juſſus accerſi *Confucius*, non expectato curru ſuo domeſtico, confeſtim in viam ſe dabat pedes.

§. 2.

QUando ingrediebatur in majorem aulam gentilitiam memoriæ Principis *Cheu cum* dedicatam; inibi de ſingulis propè rebus percunctabatur.

§. 3.

AMicorum aliquo fortè mortuo, ſi quidem is non habuiſſet ad quem funeris procurandi gratiâ prefugeret; *Confucius* tum dicebat: in me ſit iſta cura procurandi funeris.

§. 4.

MIſſis ad ſe amicorum muneribus ac donis, etiamſi eſſent currus & equi, aliave majoris pretii; tamen exceptis duntaxat iis quæ priſco ritu oblatæ majoribus fuerant, carnibus, haud ulli reliquorum munerum exhibebat honorem.

§. 5.

QUando cubabat dormiendi cauſa; tum quoque modeſtiæ decentiæque memor, non jacebat inſtar cadaveris, reſupinus ſcilicet, ac fœdè diſtentus. Cum ſuis domi degens, & intra priva-

tos parietes, deponebat ipſe quodammodo ſolitam gravitatem.

p. 2. §. 1.

CONſpicatus quempiam indutum veſte lugubri, quamvis alioquin ſummè familiarem ſibi, certiſſimò tamen mutabat oris ſpeciem, ex intimo quodam ſenſu commiſerantis animi. Conſpicatus item quempiam coopertum ſolemni pileo, & qui proprius eſſet Magiſtratuum, vel quempiam orbatum luminibus, etiamſi privatim cum eis ageret; haud dubiè tamen cum reverentiâ & honore tractabat illos.

§. 2.

CUicunque lugubrem induto veſtem, etiam tunc quando vehebatur curru, aſſurgebat ipſe honoris gratia, in anteriorem partem ſui currûs incumbens. Similiter aſſurgebat ei qui deferebat Codicem publicum, quo populi totius nomina continebantur; in eo populum veneratus univerſum.

§. 3.

SI quando celebraretur opiparum ſplendidumque convivium in gratiam *Confucii*; ipſe videns menſam tot epulis inſtructam, reliquumque apparatum; haud dubiè mutabat oris ſpeciem, & protinùs aſſurgebat, gratias acturus hoſpiti pro delato ſibi honore.

§. 4.

AD repentina tonitrua, nec non ad ventos ſævos atque terribiles, nunquam non mutabat oris ſpeciem, ſacro quodam perculſus horrore, reverentiamque ſuam erga ſupremam cœli majeſtatem haud obſcurè declarans.

Sed hoc minime novum in Philoſopho, quando & ipſe & Priſci Sinarum Reges per nocturnas quoque horas è ſtrato ſe proripere ſolebant, cœlo fulminante, vel tonante; & ſolemniori operti pileo ac veſte, placandæ iræ cœleſti ritè operam dare; uti ex libris eorumdem conſtat.

§. 5.

QUando conſcendebat *Confucius* currum; nunquam non erectus ſtans arripiebat habenas.

§. 6.

IN ipſo curru exiſtens non retrò convertebat oculos: nihil etiam præproperè ſeu præcipitanter dicebat: Rem nullam ſuo monſtrabat digito.

f. 16. p. 1. §. 1.

AVIS ad primam ſpeciem & aſpectum aucupis, à quo ſibi ſtrui videt inſidias, hoc ipſo protinùs evolat in altum, longeque volans aufert ſeſe, ac deinde circumſpiciens accommodatum ſibi tutumque locum, ſiſtit inibi ſecura & conquieſcit.

p. 2.

§. 2.

Confucius, uti memorant diſcipuli, ruri conſpicatus aliquando gallinam ſylveſtrem, ſuſpirans, aiebat: Quam ego nunc conſpicor, in montis vertice gallina ſylveſtris, ut novit ipſa ſuum tempus! ut novit ipſa ſuum tempus! volandi ſcilicet, quieſcendi, &c. unam in his omnibus magiſtram ſequens naturam. Hæc dicenti Philoſopho aſſiſtens diſcipulus *çu lu* eminus & ipſe contemplabatur avem, non ſine deſiderio ejuſdem capiendæ. Verùm ter gracilians ipſa propere ſuſtulit ſeſe & avolavit; re ipsâ, fugâque illâ confirmans id quodammodo, quod ſupra dictum fuerat.

Salubrem ex his doctrinam Colaus noſter eruit, dum ab ipſis quoque brutis animantibus diſcere nos voluit, rerum recte agendarum tempus & occaſionem negligi haud oportere ab homine, cui non natura tantum, ſed ipſa quoque ratio Dux & Magiſtra eſt.

LIBRI TERTII
PARS SEXTA.

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

CONFUCIUS ait: Priores, ſive Majores noſtri in obſervantiâ concordiâque mutuâ, id eſt, in obeundis officiis ſubruſtici homines erant, ſi quidem audiamus faſtidioſæ ætatis noſtræ ſententiam. Poſteriores verò, nos inquam, ipſi, qui imperante familia *Cheu* luxurie copiâque tantâ rituum & cerimoniarum effloreſcimus, in obſervantiâ concordiâque mutuâ eximii clariſſimique viri ſumus ſcilicet.

§. 2. Nihilominùs quantum ſpectat ad uſum exercitiumque tam obſervantiæ illius quàm concordiæ, tum ego certè ſequar priores meos.

§. 3. *Confucius* reminiſcens diſcipulorum, quorum alii diem obierant; alii Magiſtratum alibi gerebant, non ſine gemitu aiebat: olim qui ſequebantur me in Regnis *Chin* & *çai*, omnes jam non ampliùs accedunt ad hoc gymnaſium meum.

p. 2. §. 1. Hac occaſione commemorantur diſcipuli omnino decem, laborum ſocii, & quâ quiſque laude maxime præſtiterit, exponitur, & virtutum quidem exercitatione celebres erant imprimis quatuor: *Yen yven*, *Mim çu kien*, *Gen pe nieu*, *Chum cum*. Dicendi

arte & facundiâ *çai ngo*, & *çu cum.* Arte induſtriaque adminiſtrandi Rempublicam *Gen yeu*, & *Ki lu.* Litterarum peritiâ elegantiaque *çu yeu*, & *çu hia.*

§. 2. *Confucius* ait: Unus ex omnibus *Hoei* non adjutabat me dubia ſcilicet proponendo. Ex meis etenim ſermonibus ſententiiſque non erat vel una, quâ non vehementer lætaretur: Supervacaneum ducebat ſcilicet quidquam interrogare.

§. 3. *Confucius* exclamans in laudem diſcipuli ſui ait: O virum raræ pietatis obedientiæque *Mim çu kien*! Alieni quippe non diſcrepant ab ejus patris matriſque, necnon fratrum natu majorum minorumque ſermonibus, quibus ejuſdem pietas & obedientia celebratur: Una eſt vox ſcilicet omnium, & admirabilis conſenſus.

Diſcipulus iſte ſuave dedit ſpecimen & charitatis & prudentiæ etiamnum puer. Matrem propè infans amiſerat, duxeratque pater uxorem alteram. Ex hâc nati ſunt ei duo filii, quos illa quidem fovet ut mater, & adversùs brumæ aſperitatem ſuffultis goſſypio veſtibus munit imprimis, privignum interim, ut noverca negligens. Eum fortè pater brumali die currum juſſerat agere: Quando malè amictus puer tantum non obriguit frigore. Pater cognita rei cauſa indignabundus ſtatuit uxorem domo ejicere: Quod animadvertens pius filius, ſupplex & cum lachrymis; parce inquit, ô genitor! Parce matri, ut parcas filiis: Hæc enim ſi maneat; ego duntaxat unus patiar incommodi quidpiam: At ſi dimittitur, jam tres omnino filii plurimum patiemur. Fregit amoris illa vox iram patris, & ex novercâ matrem fecit.

f. 2. p. 1. §. 1. Diſcipulus *Nân yum* quotidie iterum ac tertio repetebat odam *Pe quei* dictam, quâ tum alia documenta, tum ea potiſſimùm continentur, quæ prudenter & conſideratè loqui nos docent: *Confucius* ob eam rem ſui fratris natu majoris filiam in uxorem ei tradidit.

§. 2. Regni *Lu* Præfectus *Ki cam çu* quæſivit à *Confucio*, diſcipulorum ejus ecquis eſſet ſtudioſior? *Confucius* reſpondit: Unus fuit *Yen hoei* omnium ſtudioſiſſimus. At infelix poſt perbrevem uſuram hujus vitæ immaturus obiit: Nunc autem proh dolor! actum eſt; neque ſpem video ſimilem diſcipulum nanciſcendi.

p. 2. §. 1. *Yen yven* defuncto, *Yen-lu* ejuſdem pater ſatis importuna cum ſimplicitate flagitavit ſibi *Confucii* currum, ut ex eo, ſeu, ejus pretio conficeret extimum loculum.

§. 2. *Confucius*, qui tunc Præfectus erat Regni *Lu*, parentum affectum plerumque cæcum erga prolem ſuam hic notans, reverà, inquit, ſic eſt: Qualiſcunque tandem ſit ſoboles, ſive valeat ingenio, ſive non valeat; tamen unuſquiſque pater patrocinatur ſuo filio. *Li pe yu* filius meus, & quidem unicus, ubi mortuus eſt, habuit ſarcophagum ſuum, ſed vulgarem, & ſine extimo illo loculo;

apparatu ſcilicet ad meam tunc temporis conditionem accommodato. Ego certè non pedes incedam: ut conficiatur extimus loculus ex curru meo. Quandoquidem enim ego nunc inter Præfectos ſum noviſſimus (modeſtiæ gratiâ ſic loquitur) nequaquam me convenit peditem incedere.

f. 3. p. 1. §. 1. *Yen-yven* defuncto ſuſpirans *Confucius* aiebat: Proh dolor! Cœlum tumulavit me! Cœlum tumulavit me!

§. 2. *Yen-yven* defuncto *Confucius* plorabat & ſupra modum lugebat. Quo animadverſo diſcipuli dixerunt: Tu, ô Magiſter, nimium indulges luctui & lachrymis.

§. 3. *Confucius* haud aliter ac ſi evigilaſſet ex ſopore, quid egi? inquit, num ploravi & luxi immoderatius? Planè ſic res habet: modum neſcit vehemens dolor.

§. 4. Peccatum eſt à me: Quamquam ſi non talis ac tanti viri causâ lugeam acerbiùs; cujus tandem causâ lugebo?

§. 5. *Yen-yven* defuncto diſcipuli deſiderabant ſumptuoſius ſepelire ipſum. *Confucius* ait: Non convenit. Ratio namque funeris accommodanda eſt ad conditionem illius, quam vivens obtinebat is, cujus funus ducitur.

§. 6. Diſcipuli nihilominus ſumptuosè eum ſepeliverunt.

§. 7. Non probavit rem *Confucius*, qui ſuſpirans, inquit, diſcipulus meus *Yen hoei*, in vivis conſiderabat me prorſus uti patrem. At ego nunc, quamvis maximè velim, non poſſum conſiderare illum uti filium, quippe qui ſepultus præter ordinem moremque diſceſſit ab inſtitutis majorum: At certè, non ego ſum in culpâ; ſed vos quotquot eſtis diſcipuli mei.

p. 2. §. 1. *Ki lu* quæſivit à Magiſtro ſuo, quî ſerviendum ſit ſpiritibus? *Confucius*, tu, inquit, necdum probè noſti ſervire hominibus, qui ante oculos tuos verſantur quotidie; quomodo poteris ſervire ſpiritibus à noſtro mortalium ſenſu tam remotis? Ergò liceat mihi ſaltem (inquit idem diſcipulus) Exquirere abs te de morte. Reſpondet: Necdum probe noſti vivere, quomodo noſces mori?

§. 2. *Mim-çu* diſcipulus unà cum aliis adſtabat lateri *Confucii* eâ cum ſerenitate habituque corporis, ut non obſcurè proderet interiorem recti animi ſtatum. *çu-lu* verò animoſa intrepidaque ſpecie. *Gen yeu* & *çu-cum* conſtantiam neſcio quam & integritatem prodente ipſo habitu ſpecieque oris & corporis. Quæ omnia obſervans *Confucius* gaudebat, quod ſperaret in adita ſapientiæ aliquando ingreſſuros.

§. 3. Quamquam quod attinet ad diſcipulum *Yeu* (ſeu *çu lu*) quam vereor, inquiebat, ne illi præfervida ſua indoles ſit fraudi! non obtinebit ſuam mortem placidam & connaturalem. Præſagos

Magiſtri metus probavit eventus : miſerabili enim in bello morte occubuit adhuc vivente *Confucio.*

f. 4. p. 1. §. 1. Regni *Lù* homines, id eſt, tres familiæ præpotentes, quæ oppreſſa ferè authoritate Principis potiebantur rerum, moliebantur novum Regni ſui ærarium, propterea quod vetus minaretur ruinam.

§. 2. Conſultus hac in re *Mim-çu-kien* ſic ait : Secundùm veterem ſuam formam ſi reſtauretur, ecquid vobis videtur ? Quid obſecro, neceſſe eſt denuò extruere à fundamentis novum ærarium, & in labores ſumptuſque tam immodicos populum conjicere.

§. 3. *Confucius* hoc audito gaviſus, reverà, inquit, iſte vir non loquitur, niſi perparce. At cum loquitur, omnino ſcopum attingit, & quæ dicit, conſentanea ſunt rationi.

§. 4. *çu lu* muſica delectabatur quidem, ſed ea, quæ Martem & arma reſonaret; longe ſecùs ac ſuus Magiſter. *Confucius* itaque cum forte audiret diſcipulum hunc domi ſuæ canentem fidibus, quid audio : inquit, diſcipuli mei *Yeu* inſtrumentum, quid facit in mea domo ?

§. 5. Condiſcipuli propter hoc Magiſtri dictum minus jam honorabant, & tantum non aſpernabantur ipſum *çu lu.* Quod animadvertens *Confucius*, abſit, inquit, ut hunc virum aſpernemini. Diſcipulus *Yeu* jam certe ſubiit in aulam Philoſophiæ noſtræ ; quamvis necdum introivit in interiores ejuſdem ædes ac penetralia.

Condiſcipulus Gen yeu *fortè ſignificaverat ipſi* çu-lu, *quam non probaretur Magiſtro ejus muſica : ea res ſic afflixit hominem, ut diem totum nihil admitteret edulii. Uſque adeò dolebat aliquid ſui non probari Magiſtro. quod hic audiens,* qui peccavit, *inquit*, ſed *quod peccatum eſt, vult protinùs emendare, is progreſſum fecit haud pœnitendum, quo lh nem çai, ki çin y hu.*

p. 2. § 1. *çu-cum* percontatur de duobus condiſcipulis *Su* & *Xam*, uter eſſet ſapientior ? *Confucius* reſpondit : *Su* excedit, *Xam* verò non pertingit. Ambo deerrant à medio.

§. 2. Ait iterum *çu cum* : ſi ita eſt, ergo *Su* antecellit ſapientia alterum.

§. 3. *Confucius* ait : Proprius ſapientiæ locus eſt medium, quod qui tranſilit, ſimilis eſt non attingenti.

§. 4. *Ki xi* dynaſta præpotens & Præfectus Regni *Lu* (inquiebant diſcipuli ad *Confucium*) nunc opulentior eſt quam ipſe fuerit *Cheu-cum* frater *Vu-vam* Imperatoris. Interim verò *Gen kieu* domeſticus adminiſter ipſius, pro ipſo congerit immodica tributa, & operam confert ei locupletando.

f. 5. p. 1. §. 1. *Confucius* hæc audiens, qui res, inquit, tam alienas gerit à doctrina mea & ratione, non eſt meus diſcipulus. Vos

ô diſcipuli

ô diſcipuli mei, pulſare nunc oportet tympana ; voces, inquam, animoſque & ſtudia jungere, & oppugnare illius improbitatem ſtultitiamque.

§. 2. Exponit hîc *Confucius*, quid etiamnum deſideret in quatuor diſcipulis ſibi charis imprimis; *Chai*, inquit, ſyncerus eſt ille quidem ac ſedulus, at rudis eſt etiamnum multarum rerum.

§. 3. *çem-çan* (is ipſe qui librum *Ta-hio* in lucem edidit) tardior eſt & parum acutus ac perſpicax.

§. 4. *Su* juſto plus tribuens exteriori cultui & compoſitioni.

p. 2. §. 1. *Yeu* (ſeu *çu-lu*) aſperis adhuc & inconditis ſubruſticiſque moribus eſt.

§. 2. *Confucius* aiebat : Meus *Hoei* ô quam is prope aberat à verâ virtute ! Sæpè ad extremam rerum penuriam redactus fuit, & ne tum quidem à ſuſcepto virtutis propoſito recedebat.

§. 3. Secùs verò diſcipulus meus *Su* ſuo ſe regebat arbitrio conſilioque, & non acquieſcebat cœli diſpenſantis opes arbitrio ; ſed opes imprimis ſtudiosè cumulabat; cumque valeret ingenio induſtriaque, idcircò ubi quid moliebatur, tum plerumque ferè optatum res habebat ſucceſſum.

f. 6. p. 1. §. 1. *çu-cham* percontatur de bonorum hominum ratione & viâ, eorum ſcilicet qui citra ſtudium, nativâ quâdam facilitate indolis ac bonitate ſunt præditi. *Confucius* reſpondet : Tales ut cenſeantur & ſint, non illi quidem neceſſario inſiſtent veſtigiis Sanctorum ac Sapientium ; Contenti ſanè ſint nativis illis, ut ſic loquar, opibus ſuis; ſed etiam revera ſic non ingredientur unquam in adyta penetraliaque ſapientiæ, ad quæ ſola nativa bonitas non pertingit.

§. 2. *Confucius* ait : Diſcurrat quiſpiam ac diſputet de rebus optimis, nec copiosè modò, ſed etiam ſolidis firmiſſimiſque rationibus, ſic ut talis habeatur ab audientibus, qualem ſonat ipſa oratio; an hic illico cenſendus erit vir virtutis ſolidæ, an fucatus & fictus ?

§.3. Diſcipulus *çu-lu*, Magiſtrum interrogat : An poſthac ubi quid audivero abs te, hoc ipſo mox exequar ac perficiam ? *Confucius* reſpondet: Sunt tibi pater & frater natu major etiamnum ſuperſtites, illos tu audias licet. Quo pacto igitur ubi quid audiveris abs me, hoc ipſo mox perficias ? Alter diſcipulus *Gen yeu* dictus ſimiliter Magiſtrum interrogat : Num ego poſthac ubi quid audivero abs te, mox perficiam ? *Confucius* ait: Omnino ſic age : Audi me, & quidquid audieris protinùs & animosè fac perficias. Tertius *Cum ſi hoa* dictus, admiratus magiſtri reſponſum tam diſſimile in re tamen ſimillimâ, quid hîc, obſecro, myſterii latet, inquit : *yeu* diſcipulus tuus interrogavit, ubi quid audivero abs te, moxne perficiam ? Et tu reſ-

t

pondiſti, ſunt tibi pater & frater natu major ſuperſtites, illos audi: Alter diſcipulus *Kieu* ſeu *Gen yeu*, item interrogavit, ubi quid audivero ab te, moxne perficiam: & tu reſpondiſti: quidquid audieris, protinùs fac perficias. Ego *Che* (parvum nomen eſt *Cum ſi hoa*) hæreo incertus & perplexus reſponſo tam diſpari. Auſim itaque ſciſcitari abs te, quid ſibi hoc velit: *Confucius* reſpondit: Diſcipulus *Kieu*, uti noſti, timidi & imbecillioris animi eſt: Facilè cedit ac retrocedit; idcirco incitandus & propellendus fuit ut à me audita mox perficeret. Alter verò *yeu*, animoſior eſt juſto, & cum arrogantia quadam ardet antecellere cæteros; & idcirco reprimendus fuit & rejiciendus ad parentes & fratres, ut iis morem gerens, modeſtior evadat.

p. 2. *Confucius* erat cum cura & metu non mediocri in ditione *quam*, idque propter periculum ſanè præſens, in quod ipſum conjecerat ſua ſpecies & forma corporis admodùm ſimilis alterius cujuſdam Præfecti quem quidem ſic oderant indigenæ, ut ad necem quærerent; jamque adeo armis obſidebant diverſorium Philoſophi: Cujus interim fidus Achates *yen yven* tunc fortè retrò moratus aberat. Verùm non multò poſt adventu ejuſdem aſpectuque exhilaratus *Confucius*, reverà, inquit, jam ego te cenſebam eſſe mortuum. At ille abſit hoc, inquit, optime Magiſter; te namque ſuperſtite, diſcipulus tuus *Hoei* quî auſim, vel quî ſuſtineam injuſſus mori?

f. 7. p. 1. §. 1. *Ki çu gen* vir potens ac nobilis in Regno *Lu*, *Confucium* percontatur de duobus ejuſdem diſcipulis, necnon Miniſtris ſuis & Conſiliariis *Chum yeu* & *Gen kieu*, an ſcilicet poſſint vocari præſtantes & magni adminiſtri.

§. 2. *Confucius* reſpondet in hunc modum: Ego illam tuam exiſtimabam fore de re prorſus eximiâ & de viris admodum illuſtribus percontationem. Verùm nunc, uti video, de duobus iſtis hominibus, de *yeu*, inquam, & *Kieu* eſt quæſtio tua: Quæ ſatis declarat, ignorari abs te, in quo poſita ſit laus & ratio magni adminiſtri.

§. 3. Etenim quiſquis dicitur magnus adminiſter & Conſiliarius Principis, is omnino ſecundùm id quod jus & ratio poſcit, ſervit Principi. Quod ſi nequeat ſervire hoc pacto; tum deſiſtit ac renuntiat ſuo muneri.

§. 4. Nunc ergò duo iſti *yeu* & *Kieu* diſcipuli quondam mei poterunt fortaſſe dici vulgares ac de trivio miniſtelli.

§. 5. Ad hæc rurſus *Ki çu gen* ait: ſit ita, non ſint, inquam, primi ordinis miniſtri; at certè familiæ noſtræ *Ki* nonne obſequentes erunt & obtemperabunt mandatis noſtris.

p. 2. §. 1. *Confucius* reſpondet: Sic ut naturæ jura ſanctiſſima violent, ut interficiant, inquam, patrem ſuum, vel Principem; eatenùs, etiam ipſi, quamvis alioqui parum fortes ac probi, haudqua-

quam tamen obtemperabunt. Tacitè ſignificat ſuſpicionem ſuam de ipſo percontatoris animo, quod contra Principem ſuum aliquid machinetur.

§. 2. *çu-lu* præcipuus adminiſter præpotentis familiæ *Ki*, authoritate gratiâque ſuâ perfecerat ut condiſcipulus *çu-cao* ageret exiguæ cujuſdam ditiunculæ *Pi* dictæ Præfectum.

§. 3. *Confucius* factum damnans, mihi crede, inquit, damno tu es huic homini *çu-cao* optimæ alioquin indolis ac ſpei dum immaturum, ad munus publicum inconſultè promoves.

§. 4. *çu-lu* etſi ſatis jam intelligeret, ſe iſtâ in re fuiſſe præcipitem, cum tueri tamen mallet errorem ſuum, quam ingenuè fateri; At enim, inquit, eſt ipſi populus, quem regat; ſunt ſpiritus ditionis & agrorum præſides, quibus debita exhibeantur pietatis officia. Quid, obſecro, neceſſe eſt vacare prius litterarum monimentis, ac tum demum cenſeri ſtuduiſſe? immò vero regere populum, & obſequi ſpiritibus, hoc ipſum ſtudere eſt.

§. 5. *Confucius* immodeſtâ reſponſione ſuboffenſus; enimverò, inquit, hæc eſt ratio cur oderim & execrer hujuſcemodi garrulos, & errore novo tuentes errorem ſuum.

f. 8. p. 1. §. 1. Fortè quatuor diſcipuli nimirum *çu-lu*, *çem ſie*, *gen yeu*, & *cum ſi hoâ* ad latus Magiſtri conſidebant.

§. 2. Avebat autem ſcire *Confucius*, quid ſinguli haberent in votis. Quod ut familiarius, fidentiuſque exponerent; æquales ſumus, inquit, quotquot hîc ſumus; quod ego namque uno alterove die grandior ſim quam vos ſitis; non mei, ſeu, ætatis hujus meæ, rationem habeatis, quin loquamini fidenter.

§. 3. Quando vos degitis, privati, tum dicitis (opinor) haud rarò: non ego cognoſcor, adeoque non eſt qui utatur meâ operâ: quod ſi ergò quiſpiam noviſſet vos, ſi perſpectas haberet egregias dotes, ac facultates veſtras; jamque adeò uteretur veſtrâ operâ; tum quo maximè modo vos haberetis; quid, inquam, ageretis.

p. 2. §. 1. *çu-lu* nihil cunctatus, repentè, nec ſine quâdam jactantiâ reſpondet: Mille quadrigarum dynaſtia (*continebatur, hæc ambitu centum ſtadiorum Sinenſium, id eſt, octo ferè leucarum noſtratium; eratque propria Regulorum.*) Medio ſita loco & concluſa ſit quodammodo inter majora duo regna. Augeatur eadem & firmetur cum præſidiis bellicis, atque imprimis majoribus minoribuſque militum legionibus. Inter hæc autem frequens adſit ſegetum frugumque fertilitas: Ego verò in tali re ac tempore gubernator ſim iſtius dynaſtiæ; ſpondere profectò auſim, quod vixdum exacto triennii ſpatio potero efficere ut vel ſic habeant ſubditi mei multum roboris & fidei, conſtantiæque, ſimulque ſciant præ oculis habere æquitatem ſuæ cauſæ, patriæque libertatem; & me duce ſocioque fortiter

ubi fuerit opus, pro eâdem occumbere. *Confucius* hæc audiens ſubriſit.

§. 2. Tu verò diſcipule mi *Kieu*, ſive *Gen yeu*, tu quid agitas animo. Reſpondet ille: Ditionem quampiam ſexaginta, vel ſeptuaginta ſtadiorum, vel hâc ipsâ minorem, exempli gratiâ, quinquaginta vel ſexaginta ſtadiorum (*Hæc quatuor aut quinque leucarum ambitu continebatur, eratque propria dynaſtarum inferioris ordinis*) Ego ſi adminiſtrarem, vixdum exacto triennii ſpatio poſſem fortaſſe curâ meâ induſtriaque efficere ut affatim eſſet populo earum rerum, quæ ſunt ad vitam ſuſtentandam neceſſariæ. Cæterùm quod ſpectat ad ipſos ritus officiaque civilia, necnon mutuam omnium inter ſe ſuoque cum principe concordiam, moreſque & diſciplinam Reipublicæ bene conſtitutæ; ad hoc perficiendum, ſicut ipſe ſum impar, ita præſtolor eximiæ virtutis ſapientiæque virum, qui perficiat.

f. 9. p. 1. §. 1. Et tu, mi diſcipule *Che*, ſive *cum ſi hoa*, tu quid moliris animo. Reſpondet: Ego ſimiliter non facilè dixero id poſſe me, quod *Gen yeu* pro modeſtiâ ſuâ prudentiaque negat ſe poſſe. Deſidero interim (quod unum quoque poſſum) aſſiduè diſcere. In parentalium verò aularum rebus propriis, apparatuque funebri, uti etiam cum celebrantur comitia extraordinaria Regulorum tantùm, & alia maximè generalia omnium; tunc ego cæruleâ indutus veſte, & cum proprio loci illius temporiſque pileo, optarem & mirificè gauderem aſſiſtere ſpectator, quin & agere inferioris ordinis adminiſtrum.

§. 2. Tu denique, mi bone ſenex *Tien*, ſive *çem ſie*, tu quid habes in votis. Ad hanc magiſtri vocem pulſare inſtrumentum deſiit, ſonoque fidium paulatim remittente, ac remoto tandem ab ſe inſtrumento, & conſurgens reſpondit: Ego quidem planè diſſentio ab iſtis trium condiſcipulorum propoſitionibus ac votis. *Confucius* ait: Quid officit? non ideo tu nos cela, quid ſentias & optes. Et verò ſicut ſua cuique ſtudia ſunt ac vota, ſic quiſque profatur & explicat ſui animi ſententiam & vota. Paret ſenex, & ait: Quod ego hîc & nunc expeto imprimis, tam eſt ætati meæ naturæque conſentaneum, quam alienum ab omni ſpecie cupiditatis & ambitionis. Porrò nihil eſt aliud quàm exeunte vere, verno habitu veſtitum, id eſt, ſimplici, levique, & ad ſenile corpus jam accommodato: Unà cum pileatis, id eſt, qui adoleſcentia jam exceſſerunt, quinque vel ſex ſodalibus eorumdem mecum ſtudiorum: Item cum adoleſcentulis ſex ſeptemve deambulare in pomæriis auſtralibus; ibique corpus abluere in fonte fluminis *y*. Deinde verò captare ventum in umbroſo nemore *Vu yu* (locus erat ubi cœlo ſacrificare conſueverant, quotieſcunque deprecabantur imminentem ex pluviæ defectu ſterilitatem) Ac tandem alternis modulari ſuaviter, & ſic lætos alacreſque demum repetere.

petere. *Confucius* iſta ſenis ingenui ſimplicitate delectatus, eique applaudentis inſtar & ſimul tamen ſuſpirans, bellè tu, inquit, approbo quæ dixiſti, *Mi tien.*

Varias approbationis hujus cauſas afferunt Colaus, aliique Interpretes; 1. Ut ſic oſtenderet Philoſophus, haudquaquam probari ab ſe cupidinem dominandi. 2. Ut doceret alienam eſſe à ſapiente jactantiam omnem & vanitatem. 3. Multò minus viro ſapienti appetendum eſſe quidpiam, quod extra ipſum ſit, & ab alieno pendeat arbitrio, ſeu cœli ſeu hominum. Ad extremum, approbare hic viſus eſt ſententiam çem ſie, *quamvis alioqui jocoſæ ſimilem, quia nimirum tendebat ad ſcopum longè præcipuum Philoſophiæ ſuæ, qui quidem ſcopus erat charitas ſeu amor quidam communis erga omnes omnis ætatis homines; quo optabat grandævis pacem & tranquillitatem; inter æquales & amicos fidem atque concordiam; erga imbecillioris ætatis adoleſcentes curam & commiſerationem. Hæc Interpretes.*

p. 2. §. 1. Primis itaque tribus diſcipulis egreſſis, quartus *çem-ſie* remanſerat: hic *çem-ſie* igitur ſciſcitatus ait: De horum trium diſcipulorum ſententiâ & diſcurſu, ecquid tibi videtur, ô Magiſter! *Confucius* reſpondit: Equidem quiſque profatus eſt animi ſui ſenſum ac votum, & nihil præterea.

§. 2. At inquit *çem ſie*, tu ô Magiſter cur ridebas diſcipulum tuum *yeu*, quando is primo loco vota ſua expoſuit?

f. 10. p. 1. §. 1. *Confucius* reſpondet: Adminiſtrandum eſt Regnum ex præſcripto & normâ officiorum ac legum: In his verò primum obtinet locum modeſtia, ſubmiſſioque animi. Hujus autem diſcipuli ſermones & verba non ſignificabant ullam modeſtiam: Atque hæc fuit cauſa cur ſubriſerim.

§. 2. At (inquit ſenior) num ſolus iſte deſiderio tenebatur imperitandi? *Kieu* certè diſcipulo alteri nonne erat ſuum quoque in votis Regnum? At riſum tenui, inquit, *Confucius* quia ejus oratio erat modeſtior; quod alioquin & ipſe meditaretur regnum, cui dubium poſſit eſſe? Ecquando namque vidit quis in hoc imperio ditionem ſexaginta vel ſeptuaginta ſtadiorum; uti etiam quæ minor ſit quinquaginta ſcilicet vel ſexaginta ſtadiorum, quæ tamen non ſit regnum?

§. 3. Sed enim (inquit hîc rurſus ſenior) tertio diſcipulo *che* huic certè, nullumne fuerit in votis Regnum? Reſpondet *Confucius*: Nec ipſe vacat dominandi cupiditate: Nam parentales principum majorum aulæ, rituſque funebres; item comitia illa extraordinaria, vel generalia, ſi non ſint res propriæ Regulorum, ad quos tandem ſpectant res illæ? Quod autem optare ſe diceret agere tali loco & tempore inferioris ordinis adminiſtrum, ſuſpecta mihi oratio eſt; Etenim *che* vir talis ac tantus, & ad maxima quæque natus, uti pro-

bè noſti, ſi fuerit parvus, ſi aliquando fungatur munere miniſtri tam vulgaris, uti viſus fuit expetere, ecquis audebit, aut valebit eſſe magnus aut Princeps aut Regulus in adeo auguſtis ſeu ritibus, ſeu comitiis: quis ſuſtineat illi ſe præponere, aut etiam aſſiſtere ad ipſius latus?

p. 2. *Ten-yven* conſulit Magiſtrum de cordis innocentiâ & perfectione nulli non mortalium inditâ cælitùs; modumque exquirit illius recuperandæ. *Confucius* reſpondit: Vincere ſeipſum, atque ita redire ad primævum illud temperamentum naturæ rationalis, hoc eſt obtinuiſſe cordis innocentiam & perfectionem. Mortales univerſi vel unico die ſi vincerent ſeipſos & redirent ad temperamentum illud; tunc orbis univerſus rediret ad innocentiam nativam & perfectionem. Verumtamen ut quis operam det recuperandæ iſti perfectioni; hoc & oritur & dependet ab ipſomet homine. Quomodo autem dependeat vel oriatur ab aliis hominibus?

f. 11. p. 1. *Ten-yven* ait: Liceat mihi denuò ſciſcitari abs te Magiſter ipſum quaſi elenchum, ſeu ſeriem victoriarum ſuiipſius. *Confucius* reſpondit: Contra rationem ne quid cernito, contra rationem ne quid audito, contra rationem ne quid effator, contra rationem ne quem animi corporiſve motum ſuſcipito. *Ten-yven* his auditis, alacriter reſpondet: Mihi quamvis haud perſpicaci, liceat tamen pro viribus opere ipſo explere hæc tua documenta.

f. 12. p. 1. §. 1. Diſcipulus *chum-cum* ſimiliter Magiſtrum conſulit de cordis perfectione jam memorata. *Confucius* tria proponens media illius obtinendæ ſita in attentione ſui, obſervantiâ aliorum, & charitate, ſic reſpondet: Sic egredere tuâ domo, tam præſens tibi, tamque attentus ad omnia, atque ſi viſum eas magnum quemdam honoratumque hoſpitem. Sic impera populo, ſic ei indicito opera publica, ac ſi offerres magnum ſacrificium ritè peragendum: Reverenter, inquam, ſubditos tuos tracta. Denique tibi ipſi quod non vis fieri, vide ne conferas in alios: Hoc pacto ſive verſeris in regno publicus adminiſter, non erit qui te oderit, aut de te conqueratur: ſive verſeris domi, è domeſticis haud quiſquam erit apud quem vel odio vel invidiâ labores. *chum cum* his auditis reſpondet: mihi quamvis haud perſpicaci fas ſit tamen exequi hæc tua documenta.

p. 2. §. 1. Alius è diſcipulis, cui *Su ma nieu* nomen, eandem quam duo priores quæſtionem inſtituit de cordis perfectione.

§. 2. *Confucius*, ut hìc medeatur ægritudini hominis, nimium loquacis, ſic reſpondet: qui innocens ac perfectus corde eſt, ſeu nativam cordis habet rectitudinem, hujus verba cum tardiloquâ moderatione linguæ proferuntur.

§. 3. Num igitur (inquit) is cujus verba cum difficili illa mo-

deratione ac tarditate proferuntur, hoc ipſo mox dicetur corde perfectus? *Confucius* reſpondet: Rectè agere arduum eſt ac difficile: loqui ergo rectè quis poterit ſine tardiloquâ illâ linguæ moderatione? quaſi diceret: Ut rectè loquaris, rectè prius agas neceſſe eſt: ad hoc autem neceſſaria eſt cordis cuſtodia: Sed hæc rurſus eſt difficultatis pleniſſima: Loqui ergò rectè, non eſt tam facile, quàm tu videris exiſtimare.

f. 13. p. 1. §. 1. Idem *Su ma nieu* percontatus eſt de viro probo. *Confucius* reſpondet: Vir probus nec triſtatur, nec timet, quemadmodum tu facis, qui propter fratres rebelles ac transfugas, te conficis immodico metu ac mœrore.

§. 2. Nunc igitur, inquit, qui nec triſtetur nec timeat, hoc ipſo dicetur vir probus? *Confucius* reſpondet: Interiora animi diſcutiens ſevero examine, nec inveniens tamen quidpiam vel erroris vel culpæ cujus eum pœniteat pudeatve, ſic prorſus, ut nihil egerit rerum quod non vulgari poſſit inter homines, nullam volverit animo cogitationem, cujus nolit conſcium eſſe cœlum (*Vu yo nien pu co yu tien chi*) ejuſmodi vir, inquam, quorſum obſecro triſtetur? Quorſum timeat?

p. 2. §. 1. Idem *Su ma nieu* cum mœreret nihilominus, & angeretur fratrum causâ, quos proxime jam perituros eſſe præſagiebat, miſerum me! inquit, hominum plerique habent fratres majores & minores natu, & ego unus (uti malè ſuſpicor) jam nunc illos non habeo.

§. 2. *çu hia* condiſcipulus mœrentem ſolaturus ait: Ego audivi quandoque magiſtrum meum, cum diceret,

§. 3. Mors & vita habent inviolabilem quandam à cœlo legem. Opes item & honores in arbitrio ſunt & poteſtate cœli; atque adeò neque hæc neque illa arbitrii ſunt noſtri.

§. 4. Quocirca verus Philoſophus unius cœli arbitrio acquieſcens unam rem agit, nimirum attendit ſibi perficiendo, & nihil amittit negligitve quod in hunc finem uſui eſſe poſſit. Cum aliis verò cujuſcumque ſint ætatis & ordinis, hominibus, obſervantiam benevolentiamque exercet. Verumtamen ſic ut ſuis temperata ſint ritibus officiiſque omnia. Porrò qui de ſe deque aliis ſic mereatur; ei quotquot exiſtunt homines quatuor maria intra, id eſt, in orbe univerſo, omnes ſunt majores natu fratres vel minores ex uno quaſi ſinu ejuſdem matris effuſi. Philoſophus ergò quorſum angatur animo propterea quod nullos habeat fratres?

f. 14. p. 1. §. 1. *çu cham* Magiſter conſulit de perſpicacitate, quiſnam illâ præditus eſſe cenſendus ſit. *Confucius* reſpondet: Inſtar aquæ tacitè leniterque fluentis inſtillatas, ſeu quaſi per cuniculos ſuos inſidiosè ſubrepentes obtrectationes de corporaliter ſuſceptis injuriis,

accuſationes, non audire, nec illico credere. Hæc cenſeri poteſt & vocari perſpicacitas, nec ampliùs requiritur. Iterùm dico: Subdolis illis ac virus ſuum blandè inſtillantibus obtrectationibus, ad commiſerationem item denique movendam artificiosè compoſitis de manifeſtè accepto quodam damno accuſationibus, nonniſi admodùm lentè, conſideratèque aures ac fidem præbens, verè poteſt dici res quamvis abditas ac remotas habere tamen perſpectas inuſitatâ vixque ſcrutabili quadam perſpicacia. Nec aliud hîc opus eſt.

Colaus ubi locum hunc copioſa paraphraſi declaravit, concludit deniquè documentum iſtud viro Principi vel maximè debere eſſe cordi. Cum is enim ſuis unius oculis auribuſque attingere debeat ditionis ſuæ quamvis ampliſſimæ res omnes, Si fortè vel aures habeat nimis faciles patulaſque vel oculos parùm perſpicaces; periculum fore, ne malevolorum & invicem invidentium mendaciis calumniiſque, velut aquis occultis, & inſidiatricibus oppleantur & hebeſcant ſenſus ſupremi capitis, breviquè torrens ac illuvies inſperata calamitatum totius Regni corpus obruat ac peſſumdet.

§. 2. *çu-cum* Magiſtrum conſulit de rectâ ratione gubernandi. *Confucius* reſpondet: Sit affatim annonæ tuis ſubditis. Sit affatim militum, rerumque neceſſariarum ad uſus bellicos, in populo denique vigeat fides quæ reſpondeat fidei beneficentiæque ipſiuſmet Principis.

p. 2 §. 1. Ad hæc *çu cum* probè quidem rem intellexi, inquit; ſed nova mihi dubitatio ſuboritur. Quid ſi omnino non poſſit aliter fieri quin dimitteretur hîc unum ex hiſce tribus ecquod primo loco dimitteres? *Confucius* reſpondit: Dimitterem milites. Armabit ſcilicet inermem turbam, ſua cujuſque fides erga Principem, mutuuſque amor & concordia præſtabit invictos.

§. 2. *çu-cum* denuò quærit: Quid ſi omnino non poſſet aliter fieri quin hîc quoque demeretur aliquid; ex his duobus, victu ſcilicet ac fide, utrum prius patereris tolli? *Confucius* reſpondet: Tolli paterer ſeu dimitterem victum. Quippe ab omni ævo omnes omnino ſumus mortales. Malebat igitur *Confucius* ſubditos cum fide mori quàm hujus expertes, à ſuâ hominum conditione diſcedere. Certè ubi populus expers eſt mutuæ fidei, adeò non erigitur, aut coaleſcit in Rempublicam, ut contrà eum interire neceſſe ſit.

f. 15. p. 1. §. 1. Regni *Guei* Præfectus *Kie çu chim*, *Confucii* diſcipulum *çu-cum* alloquens; cerimoniarum, inquit, nullus eſt finis. At certè ſapiens nativam & ingenuam ſimplicitatem & ſinceritatem habeat, & hæc ſufficiat. Quid illa tam operoſa, rituum morumque elegantia ad rem facit?

§. 2. Ad hæc *çu-cum*, ô quam, inquit, deplorandus eſt tuus ille ſermo judiciumque de viro ſapiente! Sermo quidem talis, ubi

ſemel

ſemel temerè prolapſus eſt ab ore, etiam trahentibus quatuor equis, non tamen redibit ad linguam, ſeu jam eſt irrevocabilis.

§. 3. Certè exterior illa gravitas & compoſitio neceſſariò comitatur nativæ ſimplicitatis ſynceritatem, & hæc viciſſim comitatur illam: Alioquin quod erit diſcrimen Principis à ſubdito, ſapientis à ſtulto; uti tigridis & pantheræ pellis ſuis pilis nudata prorſus eſt ſicut canina aut ovina pellis item nudata ſuis pilis. Pili enim quamvis videantur eſſe ſuperfluum quid & contemptibile; reverà tamen pellium diſcrimen hîc faciunt.

§. 4. *Ngai-cum* duodecimus Regni *Lu* Regulus quæſivit à *Confucii* diſcipulo *Yeu-jo* dicens: Anni ſteriles ſunt & quibus fame laboratur, ad uſus autem meos, non ſuppetunt ſumptus neceſſarii: quid remedii?

§. 5. *Yeu jo* tacitè arguens Principis exactiones reſpondit: Cur non exigis decimas, ſeu unum de decem à tuis ſubditis? Nam hæc familiæ quidem nunc imperantis eſt regula.

p. 2. §. 1. Reſpondet Princeps: Duo de decem mihi adhuc non ſufficiunt; quorſum igitur iſtæ, quas inculcas, decimæ?

§. 2. Reſpondit iterum *Yeu jo*: quando ſubditis res abundat; Principi cuinam pariter non abundet? quando verò ſubditis non abundat; Principi cuinam tunc abundet?

§. 3. *çu-cham* conſulit Magiſtrum quomodo quis in dies accumulet virtutem virtute, & diſcernat perturbationes animi? *Confucius* reſpondet: Statuere fundamentum in ſynceritate ac fidelitate ipſiuſmet animi, & in verbis actionibuſque omnibus veracem eſſe, ſine fuco & ſimulatione; in rebus omnibus ſemper convertere ſe ad id quod rationi maximè eſt conſentaneum, hoc eſt accumulare virtutes.

f. 16. p. 1. §. 1. Jam verò ut oſtendat animi perturbationem, nihil ferè eſſe aliud, quàm, velle aliis ea, quæ non ſunt arbitrii ſui vel poteſtatis, vel quæ ſunt inter ſe pugnantia ſic ait: Amando quempiam, optare eum vivere; odio habendo quempiam, optare eum mori: Imò etiam optatâ modò ipſius vitâ, mox rurſus optare eundem mori, cum jus vitæ neciſque ſit penes cœlum (idemque eſt de motibus aliis varii & inconſtantis animi) hoc ipſum eſt obnubilato perturbatoque eſſe animo.

§. 2. Regni *çi* Regulus *Kim cum* percontatus eſt modum feliciter gubernandi à *Confucio*.

§. 3. *Confucius* perbrevi ſed perappoſito reſponſo multa complectens, ſic reſpondit: Rex ſit Rex; ſubditus ſit ſubditus, pater ſit pater, filius ſit filius.

p. 2. §. 1. Applaudens Regulus, ô, inquit, quàm laudo & approbo! verè ſic res habet: Etenim ſi Rex non ſit Rex niſi ſolo nomine: Subditus ſimiliter ſi non ſit ſubditus; pater non ſit pa-

ter; filius non ſit filius; quia nimirum non agant quæ ſint ſui muneris & conditionis; jam lex omnis & ordo rerum; quin & uſus ipſe rerum pereat neceſſe eſt. Quamvis itaque ſit mihi ex. gr. cenſus ampliſſimus & annonæ vis maxima, ego num potero tunc illa frui? quaſi dicat: Improborum licentia, ſummaque perturbatio rerum omnium ne me quidem, qui tamen ſum Dominus frui ſinet. Præſaga vox fuit: nam non diu poſt proditorum inſidiis miſerabiliter Regulus occidit.

§. 2. *Confucius* diſcipulum *çu-lu* collaudans apud ſuos, ait: qui dimidio, ut ſic loquar, verbo poſſit decidere lites, is nonne eſt diſcipulus meus *Yeu*?

§. 3. Ad laudem hanc addentes aliam condiſcipuli, narrabant, quod idem *çu-lu* ne per ſpatium quidem noctis unius relinquebat promiſſa & datam fidem, quin accuratè præſtaret.

f. 17. p. 1. §. 1. Hâc etiam occaſione commemorant diſcipuli id quod ſæpenumerò *Confucius* dicebat: in audiendis litigantibus ego ſum ſicut alii paſſim homines; ſed oporteret imprimis hoc efficere ut non eſſent litigantes, aut lites.

§. 2. *çu cham* Conſulit Magiſtrum de modo gubernandi. *Confucius* reſpondet: Ante omnia meditare quæ tui ſunt officii, idque, meditare conſtanter & ſine inertiâ. Deinde tracta negotia publica & aliis conſule eâdem cum veritate & fide, quâ tibi ipſi, profectuique tuo conſuluiſti.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Vir probus ac ſapiens perficit verbo & opere aliorum hominum virtutes ac laudes, juvando ſcilicet imbecilles, timidos ac jacentes erigendo, ſubdendo calcaria currentibus; nequaquam verò tuetur aut confirmat perditorum hominum licentiam & improbitatem; ſtulti verò improbique viam tenent planè contrariam huic viæ. Videat ergò vir Princeps (inquit Colaus) ſibi miniſtros adſciſcat: Taleſne, quos veluti patronos ac duces ultrò ſectetur omnis colluvies ſceleratorum; an tales, quibuſcum virtus omnis & innocentia conjungi gaudeat.

§. 2. Regni *Lu* Præfectus *Ki cam çu* percontatus eſt modum rectè gubernandi à *Confucio*. *Confucius* ut ad officium frugemque revocet, reſpondet: Regere, dirigere eſt, ſeu, rectificare: Tu ergò ſi præeas exemplo ad id omne quod rectum eſt ac honeſtum: ecquis tuorum audebit non eſſe rectus?

§. 3. Idem *Ki cam çu* cum angeretur animo propter latrones, conſulebat *Confucium*. *Confucius* reſpondit: Si quidem tu ipſe non ſis cupidus, quamvis ultrò provoces, & præmiis allectes ſubditos tuos ad latrocinandum, non tamen latrocinabuntur. Latrocinii quippe magiſtra, cupiditas eſt: Hujus autem cupiditatis incentrix & magiſtra altera, cupiditas avaritiaque magiſtratuum: quos ſi incor-

ruptos viderint ſubditi; vel ſolo pudore prohibiti à furtis abſtinebunt.

f. 18. p. 1. §. 1. Idem rurſus *Ki cam çu* exquirens modum rectè gubernandi à *Confucio*, ſic ait: Ego ſi interficiam paſſim improbos & exleges, ut ita commodiùs accerſam promoveamque probos & obſervatores legum; quid videtur? *Confucius* reſpondit: Tu ſi quidem gubernas, ut par eſt; quorſum utare ſuppliciis tam crebrò: Tu expete tantummodò quæ recta ſunt & honeſta, conſtetque hoc omnibus; & ſtatim populus exemplo tuo probus evadet. Gubernatoris virtus quotieſcumque rebus factiſque palàm ſe facit, ventus eſt, ſeu venti inſtar: Subditorum verò, infimæque plebis virtus, herba eſt: Herbis ſi ſuperveniat ventus; proculdubio hæ ſeſe ſubmittent, & obſecundabunt vento quocunque faciles impelli.

§. 2. Diſcipulus *çu cham*, qui magis laborabat, ut audiret, quam ut eſſet bonus ac ſapiens, inſtituit quæſtionem hujuſmodi. Literatus quiſpiam gubernator quomodo hic poterit dici vir clarus & illuſtris.

§. 3. *Confucius*, ut ulcus detegat, quærit ipſe viciſſim: Quidnam, id eſt, quod tu vocas clarum & illuſtrem eſſe?

§. 4. *çu cham* reſpondet: Aliud nihil eſt, quàm ſi quis verſetur in regno quopiam adminiſtrator omnino audire benè & ſermonibus omnium celebrari. Eundem, ſi verſetur domi ſuæ, procul dubio audire benè & celebrari.

§. 5. *Confucius* ad hæc ait: Quod ipſe dicis hoc quidem eſt audire benè & illuſtrem dici, at non eſt, clarum eſſe & illuſtrem. Diverſa namque ſunt dici & eſſe.

p. 2. §. 1. Ego itaque ſic ſentio, quòd is qui clarus & illuſtris eſt, de re nullâ minùs laborat, quàm ut vulgò talis habeatur. Solidus, ſyncerus & rectus eſt: Et gaudet officio & æquitate; prudenter expendit ſermones tum ſuos tum alienos; quin etiam diligenter obſervat os ipſum oculoſque, priuſquam certi quid de quoquam ſtatuat. Poſt hæc autem aſſiduè meditatur, quo maximè modo cedat ac ſubmittat ſeſe aliis. Hujuſmodi ſanè vir ſive verſetur in Regno Principis adminiſter, procul dubio perilluſtris erit: ſive verſetur domi ſuæ pater familias, procul dubio perilluſtris erit.

§. 2. Jam verò qui benè audiunt, & populari tantùm famâ, clari ſunt; hi modeſtiâ quâdam & gravitate exteriori, ſtudiosè captant virtutem, virtutis inquam nomen ac famam; cùm interim rebus ipſis factiſque virtuti adverſentur. Iidem rurſus, tam placidè tamque fidenter perſiſtunt in virtute, umbrâ inquam illâ ſimulatæ virtutis, ut jam non ſit ulla dubitatio, quin talis reverà ſit, qualem ſe men-

ritur eſſe. Adeoque ſive is verſetur in Regno, haud dubiè celebratur à Principe, ſive verſetur domi, haud dubiè quoque celebratur ab ſuis. At profectò celebritatem hujuſmodi execratur quiſquis eſt probus ac ſapiens.

f. 19. p. 1. §. 1. *Fan chi* diſcipulus dum ſequitur *Confucium* deambulantem in luci *vu yu* dicti inferiori parte, ſic ait: auſim ego exquirere abs te, Magiſter, ac diſcere tria imprimis neceſſaria cuivis homini, qui velit benè beateque vivere. Primum eſt, acceſſionibus quotidianis accumulare virtutes. Alterum eſt emendare vitia & errores. Tertium denique, ſolerter diſcernere & penitùs habere perſpectas animorum nebulas ac perturbationes, ut eas in ipſo ſtatim ortu diſpellam.

§. 2. Confucius exclamans ait: O laude dignam quæſtionem!

§. 3. Et illico reſpondens; Satagere potiſſimùm, inquit, circa ſtudium ipſum virtutum accumulandarum & non magni facere ſeu in aliquo habere numero id quod jam nunc eſt accumulatum virtutis ac meriti, quodque olim ſperatur præmii & utilitatis: Hoc nonne eſt accumulare virtutes? Quaſi dicat, inquit Interpres, quiſquis in ſtudio ſtadioque virtutis hoc aſſiduè reputat apud animum ſuum, longam eſſe arduamque virtutis viam; eâque impulſus cogitatione tam ſtrenuè progreditur, ac ſi nihil dum viæ confeciſſet: quin & reipſa de partis jam opibus & viæ ſpatio, quod à tergo relictum eſt, nunquam cogitat prudens; ſed illa quaſi negligit, ac poſtremo habet loco, ne ſcilicet hujuſmodi cogitatio ſuffuretur ipſi quodammodo partas opes, dum currentem ad otium & quietem pellicit: quiſquis, inquam, ejuſmodi prudentiâ ſolertiâque fuerit; fierine poteſt, ut non proficiat in dies, & per incrementa ipſummet fallentia, ingentes coacervet virtutis ac ſapientiæ theſauros? Rurſus, ait *Confucius*, indicere bellum ſibi, oppugnare diu noctuque, ſuaipſius vitia & errata; nequaquam verò temerè & otioſè in mores inquirere aliorum; nec reprehendere & oppugnare aliorum vitia & errata, ſuorumipſius immemorem: Hoc nonne eſt reverà ſecum habitantem mederi ſibi, & emendare vitia & errores? Ad extremum, perbrevis vel unius matutini temporis iracundia non mox coërcita, ſæpe peſſumdat ſuam ipſius perſonam, ſic ut pertingat ad ipſius parentes quoque & conſanguineos, totamque familiam. Atqui hæc nonne eſt cœci perturbatique animi affectio?

p. 2. §. 1. Idem *Fan-chi* percontatus eſt de *Gin* virtute, ſeu verius de pietate. *Confucius* reſpondit: Diligere homines ſic ut amplo quodam charitatis ſinu omnes complectaris & foveas. Similiter percontatus eſt de prudentia. *Confucius* reſpondet: Noſſe homines.

§. 2. Bonus *Fan chi* nondum percipit Magiſtri reſponſum. Etenim ſi amandi ſunt omnes, cur opus eſt eos noſſe, ut probi ab improbis

improbis, amore digni ab indignis diſcernantur.

§. 3. Dubitanti diſcipulo *Confucius* ſic ait: Quiſquis evehit admovetque gerendæ Reipublicæ rectos ac probos, negligit autem omnes perverſos & improbos, is poterit efficere ut improbi quoque evadant recti ac probi.

§. 4. *Fan chi* necdum probè percepta Magiſtri ſui ratiocinatione tam laconicâ, receſſit: Nec multò pòſt viſens condiſcipulum ſuum *çu hia*; ſcire te volo, inquit, quod nuper ego adfui coram Magiſtro noſtro & conſului ipſum de prudentiâ. Magiſter autem reſpondit: Evehe probos, neglige omnes improbos, ſic poteris efficere ut improbi evadant probi: Quid hoc, obſecro ſignificat?

f. 20 p. 1. §. 1. *çu hia*, re protinùs intellectâ, exclamans ait: O uberem & locupletem ſententiam Magiſtri noſtri! Hoc tibi ego duorum Imperatorum exemplo declarabo.

§. 2. *Xun* olim cùm obtineret Imperium, maturâ uſus deliberatione tandem ſelegit ſibi unum ex omnibus & evexit ad munus ſupremi adjutoris ſui, ſapientem ſcilicet *cao yao*: quâ re vulgatâ per Imperium, improbus quiſque ſeu expers virtutis *tam* procul fuit ſemotus, ut evanuiſſe crederes improbitatem. Similiter *Tam* Imperator, poſtquam obtinuit Imperium, ſelegit ex omnibus & promovit ad ſupremam dignitatem, ſapientem *y yn*, & ecce improbus quiſque vel ad frugem rediit, vel tam procul abſceſſit, ac ſi vivere deſiiſſet.

Cao yao *oriundus fuiſſe creditur ex ſtirpe* Chuen hio *tertii Imperatoris Monarchiæ Sinicæ. Hujus deinde poſteri donati dynaſtiâ* Leâo *eandem per decem ferè ſæcula adminiſtrarunt donec à Regulo* çu *fuit extincta. Extant illuſtria tanti viri documenta de modo rectè gubernandi, in libro 2.* Xu kim *qui inſcribitur* Cao yao meu, *id eſt,* Cao yao *conſultationes. Scriptæ ſunt per modum dialogi ipſum inter & Imperatorem, opus vel propter unam antiquitatem (quippe bis mille & amplius annorum ante Chriſtum) prælis dignum Europæis. Inter cætera quod attinet ad rectam populi adminiſtrationem docet quo pacto is, qui in terris imperat, fingere & accommodare ſe debeat ad ſubditorum ſuorum deſideria & vota, & talis eſſe, qualem ſubditorum merita vel demerita eſſe poſtulant, propoſito ſibi ſupremi Cœli exemplo & normâ; tametſi hoc enim, ſeu potiùs hujus Imperator nihil non audiat atque intelligat (uti litteraliter explicat* Cham *Colaus) utpote à quo omnis mens, & ratio, & conſilium nobis indita ſunt; ſingulis item, quod æquum eſt, pro ſuis cujuſque meritis rependat; hos ipſos tamen Providentiæ ſuæ effectus ſic exerit, ut à communibus mortalium votis atque promeritis regimen ſuum ordiatur quodammodo, ſeſeque ita attemperet ut vox & mens populi ſit vox & mens ipſius cœli ſeu cœli Domini. Quo fit, ut quod communi naturæ ad bonum inſtinctu univerſus populus audit, videt, ac percipit; quod item amat &*

odit; cœlum itidem hoc ipſum audiat, videat, percipiat, amet, & oderit: Sive ut (alio loco dicitur) cœlum videat ex populi oculis, audiat ex populi auribus, adeoque à populo ipſo prævie moveatur, & quodammodò determinetur, ut debita cujuſque meritis præmia, vel ſupplicia decernat. Et hinc etiam non ſemel hoc libro Xu kim *dicitur* Xam ti pu cham *hoc eſt cæli ſupremus Imperator non determinat, ſed ſi improbos viderit caſtigat, ſi probos beat, unde, uti alibi, quod cælum immittat calamitates aut felicitates, pendet à virtute. Et quidem quas cælum infert calamitates poteſt quis adhuc effugere, at quas per ſua ſcelera ſibi quis fabricat non poteſt æquè facilè evadere, niſi videlicet ſeſe emendet. Quod ſi populus non obſequatur virtuti nec ſubjiciat ſe ſcelerum correctioni, cælum utique per ſiniſtra portenta eum reverà monet movetque ut ad rectitudinem ſuam virtutemque revocetur.*

Alter ſapientum Y yn *genus ducebat ab illuſtri Colao* Kie mo, *qui octingentis circiter ante hunc nepotem ſuum annis à conſiliis fuerat primo Monarchiæ Imperatori* Hoam ti *nuncupato*: Y yn *ergò cùm turbatiſſima nactus eſſet tempora, latitabat prudens, & Agriculturæ operam dabat; quando eum Regulus* Tam *quinies invitatum fruſtra, tandem non ſine amicâ vi aſſiſtere ſibi coëgit & eſſe à conſiliis. Nec multo poſt miſit ad impium* Kie *primæ familia Imperatorem ultimum, non ſine ſpe hominis ad ſanam mentem revocandi: apud quem tamen cùm nihil is profeciſſet; re deſperatâ, ad* Tam *Regulum eſt reverſus, qui deinde evectus ad Imperium, primam à ſuâ dignitatem contulit ſapienti, plurimùm uſus ejuſdem opera & conſilio ad familiæ ſuæ* Xam *dictæ fundationem. Author idem fuit aurifodinas aperiendi, ſublevando ſcilicet populo, quem ſterilitas & fames per annos omnino ſeptem quibus ipſis fortè & in Ægypto & (uti ſacræ teſtantur paginæ) orbe universo tunc laboratum eſt, vehementer afflixerat. Imperatore* Tam *mortuo, cùm fortè* Tai kia *adoleſcens, qui avo ſuo nepos ſucceſſerat, à curis negotiiſque publicis abhorrens, deſidiæ ſeſe & oblectamentis juvenilibus cœpiſſet dedere; Colaus* Y yn *tantum mali oppreſſurus in ſemine, adoleſcentem in horto ſepulchri patrii, ceu cuſtodiâ domeſticâ detentam, triennio toto (quod erat tempus paterno luctui deſtinatum) ſeverâ ad modùm diſciplina ſic inſtituit, excoluitque pro eâ, quâ valebat, vicariâ poteſtate, ut inde prodiens, jam alius eſſet ab ſe, vinceretque ætatem ſuam prudentia & maturitate; & avitæ laudis æmulus imperium deinde per annos triginta ſapienter admodùm gubernârit.*

Obiit Colaus Y yn *centenario major, anno 8.* Vo tim *Imperatoris, qui tertius fuit iſtius familiæ. Parentavit hic ei ritu Regio; & merito ſanè, ut qui per annos tres adminiſtrarat olim Imperium tanto majori cum fide, quod vicaria cum poteſtate. Sepultus eſt media ferè leuca à ſepulchro conditoris in Provinciâ* Ho nan. *Succeſſit ei filius* Y pu, *qui & hu-* tim, *& quatuor ſuccedentium deinceps Principum Colaus fuit.*

Extant cedro digna viri præcepta ac monita in eodem libro Xu kim *& primum quidem inſcribitur* Y hiun , *id eſt , documenta ipſius* Y yn *quibus ſcilicet adoleſcentem necdum depravatum, ceu antidotis quibuſdam vel armis præmunit. Secundum conſtat ſeveriori quâdam oratione, quâ eundem, cum mutari jam cœpiſſet, paternâ cum authoritate caſtigat. Tertium ſcribitur jam reſipiſcenti; quo etiam tempore, finito jam luctu triennali, menſis duodecimi die primo idem Colaus ei purpuram detulit ac diadema; lætumque è cuſtodiâ ſepulchrali ad aulam & avitum ſolium reduxit. Quarto denique capite hortatur ad tuendum parta, & cœptum virtutis iter animosè proſequendum, Denique eſt & alterum caput, quod* Ye te *inſcribitur, acris ad unam potiſſimum virtutem, velut unicum regiminis fundamentum cohortatio. Fit interim crebra mentio in his omnibus providentiæ cœleſtis, cui par ſit morem gerere; & ſupremi cælorum Imperatoris qui etiam nomine ipſius cœli frequenter venit, more Sinis uſitatiſſimo. Quoniam vero hæc adeo antiqua ſunt monumenta; gauderent, opinor, Europæi videre illa prælis ſuis excuſa; atque hoc imprimis inde diſcere, naturæ legem ne extremis quidem terrarum finibus, cum veri Numinis notitia, defuiſſe. Viderent etiam non ſine admiratione, quæ artes, & quæ præcepta regendi Imperii in una religione & virtute fundata, jam tum, annis, inquam, ante Chriſtum 1750. in Sinâ viguerint*

Juvat hic ex multis delibare unum alterumve monitum ad frugem redeunti jam Principi à fideli ſuo Y yn *adminiſtro datum, prout Interpres noſter ethnicus cum aliis illud exponit.*

Regia perſona, inquit, ſupra quidem habet auguſtum cœlum à quo reſpicitur, infra habet populum à quo item reſpicitur, ante & retro, à dextris & ſiniſtris aſſiſtunt ſpiritus. Res ſanè maximè pertimeſcenda. Cœlum tametſi Regem uti filium habeat tamen an ſemper favebit, an aliquando adverſabitur adimetque Imperium, nondum quidem determinavit, adeoque hîc non ducitur affectu aut propenſione determinata. At vero ſi quidem Princeps noverit reverenter ſe gerere & obſequi cælo, ſi ſibi attendere, ſi in omni motu, actione, ſermone, cogitatione ita ſemper ſe gerat, ac ſi cælum Regem intueatur ipſique præſens aſſiſtat, adeoque ne unicam quidem cogitationem pravam admittere audeat, tum certè hujuſmodi mens reverens & cogitatio penetrat ipſum cœlum, moxque cœlum amanter juvat, protegit, dilatatque à ſe delegatum Imperium. Populus item tametſi mentem & oculos in Regem ſuum ſemper habeat intentos, ſpeſque omnes ſuas in eo collocatas, non tamen populi indoli uſquequaque fidendum cum modo in bonam modo in ſiniſtram partem flecti queat, adeoque ejuſdem ſubjectio debita, non ſit quid ſtabile & immutabile: Verum ſi Princeps pietate foveat & protegat populum, ſi filiorum inſtar amet nec patiatur vel unum vilem homuncionem & mulierculam qui non gaudeat regiâ beneficentiâ; tum ſanè tam amplæ pietatis cor diffundetur in populum qui adeo venerabitur, redamabit, ſeſeque ultro ſubmittere gaudebit tam pio &

benigno Principi. Quæ cum ita ſint, ſi quidem Rex in dignitate à cœlo datâ conſtitutus vel unam cogitationem non rectam admittat, jam cœlum Regem faſtidiet & averſabitur; ſi vel unica res amiſerit debitum ordinem, jam populus hoc ipſo alienabitur: à cœlo igitur collata dignitas quam periculoſa eſt ac formidabilis! quamvis cum timore & tremore & cura aſſidua indies virtutem accumules, non eſt tamen quod tibi promittas felicis exitûs ſecuritatem.

Sola itaque virtus ſita in veneratione, pietate, veracitate & fide firmat regna & regimen: hanc ſi negligas, jam cœli indignationem, populi diſſenſionem, ſpirituum averſionem hoc ipſo provocaueris.

Denique alio capite præmuniens Principem contra præſumptionem ſuſpirans ait: *Quod 9. Imperii Provinciis dominèris, reverà non eſt niſi à ſupremi cœli mandato. Sed auguſto cœlo, quod affectu non ducatur, difficulter credi poteſt aut confidi. Hujus ordinatio an ſtabilis an diuturna, an varianda an brevior ſit futura, omnino incertum. Poteſt totius Imperii revolutio contingere, poſſunt initia eſſe florentiſſima, at deinde exitus miſerandi: duntaxat igitur cœlum attendit ad Principis virtutem cujuſmodi ſit. Reuera ſi is domitis pravis affectibus conſtanter uni inſiſtat virtuti ſic ut nullo motu pravo ab ea ne ad momentum deflectat, hoc ipſo ſtabilis & favens conſtabit cœli erga ſe favor & voluntas: ſi virtus deficiat privatis affectibus & illicitis deſideriis animum ab ea diſtrahentibus, aut ſi ſibi vim quidem inferat ſed ad breve tempus vix perſeverans, tum cœli voluntas conſequenter eum à ſe repellet. Et quamvis cœli decretum ſeu voluntas incerta ſit & nobis cognita, tamen hæc cœli cum homine reciproca relatio omnino non errat aut fallitur. : quare ſi vis, ô Princeps, conſervatum diu Imperium, uni conſtanter vaca virtuti & ſufficit.* Confirmat hæc deinde exemplis poſtremi Imperatoris *Kie* quem ob impietatem cœlum à ſe repudiaverat, & aſſumpti in Imperium avi *Chim tam*: de quo ſic ait: *Ne exiſtimes, ô Princeps! ex privato quodam affectu à cœlo delatum Imperium, aut populi opem aut patrocinium ad eam rem Rege poſtulatum una: ſcilicet avi tui virtus fuit & pietas quæ commovit ſupremi (cœli) Imperatoris cor & voluntatem, totiuſque populi ſola ejus virtute attracti propenſiſſima ſtudia.*

p. 2. §. 1. *çu cum* Magiſtrum conſulit de amicitiâ, *Confucius* reſpondit: Magnâ cum fide & benevolentiâ commoneto peccantem & comiter affabiliterque dirigito in viam, à quâ is aberravit: Quod ſi nihil efficere hîc potes; tum quidem tu deſiſte prudens ne alioquin importunitate tuâ ipſe tibi ſis dedecori.

§. 2. *çem çu Confucii* diſcipulus, aiebat: Sapientes per litterarum artiumque liberalium ſtudia & exercitationes, ſitas potiſſimum in exemplis ac inſtitutis, monimentiſque Priſcorum ſapientum, ſibi conciliant & aſſociant amicos; per ipſos verò amicos mutuò ſeſe adjuvant ad omnem virtutem & perfectionem animi. Idcircò ſcilicet ſa-

cet ſapiens ſic his & illis dat operam, ut non tam ſectetur illas, quam per illas ſectetur virtutem.

LIBRI TERTII
PARS SEPTIMA

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

ÇU LU diſcipulus exquirit à Magiſtro ſuo modum gubernandi. *Confucius* reſpondit : Exemplis optimis virtutum fac præeas & præluceas ſubditis tuis; deinde per te ipſe fac cures rem populi, ultroque venias in partem laboris publici.

§. 2. Diſcipulus Magiſtrum rogavit ut plura ſuggereret. *Confucius* mederi volens morbo diſcipuli, ſic reſpondit : Non habeo quod addam; ſerventur iſta duo, ſed conſtanter, abſit pigritia, tædium, laſſitudo.

§. 3. Alius è diſcipulis *Chum cum* nomine, cùm eſſet ſub *Ki xi* majori præfecto, minoris & ipſe ditionis Præfectus; exquiſivit item modum gubernandi. *Confucius* reſpondit : Primùm fac habeas minores præfectos, quorum operâ miniſterioque res perficias. Diſſimula prudens & condona minora peccata. Evehe ad honores publicos, & admove gerendæ Reipublicæ viros ſpectatæ virtutis ac ſapientiæ : Sic enim tibi tuiſque præclarè conſules.

p. 2. §. 1. At enim, inquit, idem *Chum cum*, quomodo perſpectas habebo ſapientum hujuſcemodi dotes, ut eos deinde eveham. Reſpondit *Confucius* : Primùm fac evehas ipſe quos perſpectos habueris, & unicum duntaxat, ſi tantùm unicum noveris. Ipſe verò quos non habueris perſpectos, num alii quoque ignorabunt illos, adeoque præteribunt ac negligent?

§. 2. *Lim cum* Regulo Regni *Lù* mortuo ſuffectus erat *Che* Princeps, avo nepos; patre interim profugo contra fas & æquum neglecto : Quin & armis deinde, cùm reditum pararet, prohibito. Inter hæc *Confucius* è Regno *çu* fortè rediit ad Regnum *Guei*, ubi per id tempus Magiſtratum gerebat diſcipulus *çu lu*; qui Magiſtrum alloquens ſic ait : Regni *Guei* Princeps jamdudum tenetur deſiderio tui, & cupidè expectat excepturus Magiſtrum ut fungâre Magiſtratu. Hoc ergo ſi contigerit, aveo ſcire, ecquidnam tu Magiſter facturus ſis primo loco?

§. 3. *Confucius* reſpondit : Neutiquam violari debet lex & ordo, quo natura filium patri ſubjecit & adſtrinxit. Jam Princeps tuus *Che*, quandoquidem neglecto patre patrioque jure, eum qui ſuus avus eſt, patrem vocet, quo ſcilicet ſpecioſiori nomine poſſideat necdum ſibi debitam ditionem : Ego ante omnia tam fœdæ perturbationi recti ordinis, læſæque pietati mederi conarer; adeoque omnino reformarem nomen ipſius.

f. 2. p. 1. §. 1. *çu lu* verba Magiſtri non ſatis maturè expendens, quaſi illa hîc & nunc minùs ad rem facerent, parùm conſideratè, eſtne, inquit, hoc ita, ut ais? Tu Magiſter, ut mihi quidem videris, abes hic longè à vero. Quorſum iſta, quæſo, tam ſupervacanea nominis reformatio, quando ſunt alia longè majoris momenti quæ hoc ſtatu rerum ac temporum potiùs videntur tractanda?

§. 2. *Confucius* tam præcipiti reſponſo ſuboffenſus, vah! inquit, quàm rudis & agreſtis es, mi *yeu*! vir ſapiens in iis quæ necdum probè percepit; certè hæſitantis inſtar eſt ac ſubdubitantis; nec temerè quod in mentem venit, effutit illicò.

§. 3. Audi nunc igitur quid paucis verbis ſignificare voluerim : Si nomen ipſum Principis non ſit rectum, nec ejuſmodi, quod ei jure competat; adeoque ſi in ipsâ quaſi fronte hominis reſplendeat mendacium; tum profectò ſermones ac mandata haudquaquam ſecundis auribus animiſque excipientur. Quod ſi ſermo Principis non excipiatur ſecundis auribus & animis; tum procul dubio publicæ res & negotia nequaquam perficientur.

§. 4. Quando autem res hærent & non perficiuntur; tum vinculum illud ſocietatis humanæ, officiorum ſcilicet ordo, mutuaque omnium concordia, haud vigebunt. Ordine illo & concordiâ non vigentibus; tum pœnæ ac ſupplicia non attingent ſcopum à legibus conſtitutum; Suppliciis hoc modo à legum ſcopo aberrantibus, tum populus infelix, incertus quid proſequatur aut fugiat, planè non habet, ubi tuto collocet pedes manuſque. Porrò tot ac tantorum malorum caput & radix, eſt neglecta filii pietas, falſo illo & jure & nomine perſonata.

§. 5. Idcirco vir Princeps quod attinet ad nomen ipſius & compellationem procul dubio debet eſſe ejuſmodi quod poſſit ſine rubore ejuſdem vel offendiculo ſubditorum proferri, ſic ut vocetur filius, ſi filius eſt; nepos ſi nepos. Jam ubi ſic proferetur nomen, feliciter procul dubio & ſine repugnantiâ ſubditorum poterunt res & negotia totius Regni procedere. Quocirca vir Princeps in ſuis verbis nihil habeat vel admittat, quod inane ſit vel temerarium; & hoc quidem ſufficiat, ut intelligas ipſe, quanti momenti ſit ea, quam initio exigebam, nominis commutatio.

p. 2. § 1. Diſcipulus *Fan chi*, pertæſus, opinor, corruptos mores

ætatis ſuæ, rogavit doceri Agriculturam. *Confucius* reſpondit: Ego non ſum inſtar veterani agricolæ peritus artis ruſticæ: peritos conſulito. Rurſus itaque rogavit doceri rem hortenſem. *Confucius* reſpondit: Ego non ſum inſtar ſenioris hortulani; tu adi, & conſule quorum id munus eſt.

§. 2. *Fan chi* ſpe ſuâ fruſtratus egrediebatur; egredientem *Confucius* ſic arguens, ut ſimul tamen hortaretur ad ſuſceptum virtutis ſapientiæque ſtudium ſtrenuè proſequendum; ô te, inquit, plebeium & humilis animi virum! mi *Fan ſiu*!

§. 3. Qui ſuperiorem in Republicâ locum obtinent, ſi quidem gaudeant exteriori ſimul & interiori compoſitione; tum quidem ſubditorum nullus erit, qui audeat non eos colere ac vereri. Rurſus iidem ſuperiores ſi gaudeant æquitate & juſtitiâ; tum ſubditorum nullus erit, qui audeat eiſdem non omnibus in rebus morem gerere. Denique ſuperiores ſi gaudeant fide, verbis factiſque præſtitâ, tum ſubditorum nullus erit, qui audeat non exerere viciſſim ſynceram promptamque voluntatem. Hæc autem ſi ita ſe habuerint; tum quatuor regionum, id eſt, orbis univerſi, populi, faſciis involutos geſtabunt humeris infantulos ſuos, & ultrò properantes turmatim adventabunt; adeoque nec agris cultores deerunt, nec cultoribus alimenta. Quorſum igitur applices animum agriculturæ, qui tuum, aliorumque animum potes excolere; & ſic vel maximè conſulere ipſi etiam agriculturæ?

Ne quis fortè exiſtimaret à Philoſopho Sinico contemni agriculturam, quam nemo Philoſophorum etiam Sinenſium non magni fecit; conatur hîc Colaus Interpres noſter Confucii *reſponſum ſic exponere, ut etiam conciliare non dubitet cum exhortatione illâ, quâ olim* Cheu cum *Princeps agriculturam Imperatori* Chim vam, *cujus erat patruus ac tutor, ſtudioſè commendaret, uti refertur in* Xu kim *libro 8. ſub titulo* Vu ye, *hoc eſt*, non vacandum otio: *Imprimis autem docet, quanti Reges facere debeant, & quam ſollicitè tueri ac fovere agriculturam tanquam baſim Imperii, & tanquam elementum quoddam populi, quo is haud ſecùs ac piſcis aquâ ſuâ conſervetur. Affert in hunc finem exempla priſcorum Regum* Xun, yu, ven *&* Vu-vam, *patris, fratriſque ſui; qui cum Philoſophiæ ſtudio, ſtudium agriculturæ quondam conjunxerant. Quid? quod etiam ab Imperiali dignitate non alienum id eſſe Reges cenſuerunt, qui manus Regias ſtivæ admoventes partem agri quotannis per ſe ipſi arabant, ex quo deinde liba & vinum in ſacrificia, cælorum Imperatori offerenda petebantur, uti* Memcius *teſtatur citans libros officiorum. Quamquam alia quoque tam rari exempli fuit cauſa, ut ſcilicet uſu ipſo diſcerent Principes duros colonorum ſuorum miſerari labores: Quorum memoriam ut identidem refricaret Imperatorum unus; aratrum quoque juſſerat in Palatio ſuſpendi. Illam quoque præter has affert cauſam exercitandæ ab Regibus agri-*

culturæ memoratus Cheu cum, *ut modeſtiæ imprimis ac ſubmiſſionis nobiliſſimum fructum ex illâ peterent : nec deliciis ſeſe otiove dederent, ac luxui, quæ Reipublicæ ſolent eſſe pernicioſa.*

f. 3. p. 1. *Confucius* ait : Operoſo labore ac ſtudio perdidicerit quiſpiam Odarum ter centum capita : Collatum fuerit eidem Reipublicæ gubernandæ munus, nec is tamen res muneris ſui perſpectas habeat, ſic ut ſi legatus eat ad quatuor partes Imperii, non poſſit marte ſuo & ex tempore apta dare reſponſa ad quæſita Regulorum, ad quos mittitur ; huic homini quamvis multa multo ſtudio comparata, eccui tandem uſui erunt? Inutilis lucubratio eſt, quam rebus nequeas factiſque proferre.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait : Ipſa perſona gubernantis alios ſi recta ſit, & ad omnem virtutem compoſita, etiamſi nullis utatur monitis vel adhortationibus, ultrò tamen ad omnem virtutem ac laudem convertent ſe ſubditi, exemplo ſcilicet gubernatoris pertracti: è contrario, ipſa perſona ſi non ſit recta, licet aſſiduis ſtimulis & adhortationibus utatur; tamen non ſequentur ſubditi. Allicient enim verba; ſed potentiùs avertent facta.

§. 2. *Cheu cum*, & *Cam xo* filiis *Ven-vam* Regis, ſuæ ſingulis obtigerant dynaſtiæ : Huic Regni *Guei*, illi *Lu* : quas cum præclaris legibus & exemplis ſtabiliviſſent; ſucceſſorum deinde, temporumque vitio plurimùm ſanè deſciverant à primis illis inſtitutis. Quod deplorans *Confucius*, duorum, inquit, Regnorum *Lu* & *Guei* adminiſtratio *Germana* eſt, ſibique invicem perquàm ſimilis, olim ſcilicet & inſtitutis optimis & altâ pace : At nunc vitiis ac perturbationibus *Germana* item eſt.

§. 3. *Confucius* dicebat de Regni *Guei* Præfecto *Cum çu kin* dicto, qui ſortè ſuâ, vivebat contentus : benè placidèque privatus degebat domi. Ubi primùm quid habebat, protinùs ſecum ipſe tacitus aiebat : Sat rei cumulatum eſt. Deinde verò cùm perparum illi eſſet, nihilominùs dicebat : Satis rerum mihi præſtò eſt. At ubi copia rerum denuo illi adfuit ; protinùs dicebat : Sat rerum eſt mihi etiam ad ſplendorem.

f. 4. p. 1. §. 1. *Confucius* curru petebat Regnum *Guei* : *Gen yeu* ejuſdem diſcipulus agebat aurigam.

§. 2. Loci incolæ cùm fortè confluerent turmatim *Confucii* ſpectandi gratiâ; exclamans *Confucius*, proh! inquit, quanta hîc populi frequentia eſt!

§. 3. Ad eam vocem *Gen-yeu*, Magiſter, inquit, quandoquidem tanta ſit frequentia hominum, ecquid præterea ei adderes? Reſpondit : adderem copiam rerum ſeu opulentiam moderatam.

§. 4. Ait rurſum diſcipulus : Ubi jam rerum copia adeſſet, quid adderes præterea? Reſpondet : Rectam inſtitutionem.

§. 5.

§. 5. *Confucius* aiebat: Si quis eſſet à dynaſtis ac Regulis, qui uteretur me, operâ meâ, & conſilio, annua periodo menſium nec amplius jam perfeciſſem aliquid, jamque pretium aliquod appareret operæ meæ, gravioribus ſaltem vitiis ſublatis. Tribus verò pôſt annis, uti ſperare auſim, jam foret res perfecta.

p. 2. §. 1. *Confucius* ætatis priſcæ citans proverbium ait: Inſtructus probitate Princeps & adminiſtrans Regnum per ſe ſuique ſimiles filios ac nepotes ſpatio centum annorum equidem poterit convertere & ad frugem reducere quamvis improbos & immanes; quin & abolere pœnas ipſas mortiſque ſupplicia; amore ſcilicet, & non terrore, continente in officio ſubditos. O quam vera ſunt hæc majorum noſtrorum verba!

§. 2. *Confucius* ait: Quod ſi vero detur qui regat inſtructus rarâ virtute ſapientiâque Princeps; tum planè fiet ut, ubi effluxerit triginta annorum ſpatium, jam deinde nativa virtus nulli non indita feliciter effloreſcat.

f. 5. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Si quis rectè inſtituat ſuam ipſius perſonam, in ſuſcipiendo Magiſtratu ecquid habebit negotii vel difficultatis? Contrà, ſi non poſſit rectè inſtituere ſuam ipſius perſonam; quo pacto tandem reget inſtituetque alios?

§. 2. *Gen-çu* conſiliarius Præfecti *Ki-xi* hominis turbulenti, fortè veniebat ab aula ejuſdem Præfecti. *Confucius* ait: Quî tam ſerò? Reſpondet: Fuerunt negotia Regni publica. *Confucius*, veriùs, inquit, opinor, privata ipſius Præfecti negotia te tam diu detinuerunt. Si quidem enim tractata fuiſſet publica res, licet hoc loco & tempore non ego adhibear ad gerendam Rempublicam; pro recepto tamen more, quo Magiſtratu jam defuncti identidem conſuluntur, ego procul dubio ea de re pariter conſultus aliquid inaudiviſſem. Tacitè ſuggillatur Præfectus, & qui huic à conſiliis erat, diſcipulus, quod aliquid clam contra Regem molirentur.

§. 3. Regni *Lu* Regulus undecimus *Tim-cum* dictus percontatur unicum verbum, ſeu axioma breviſſimum, quo poſſit erigi, ſeu effloreſcere Regnum aliquod. Daturne hoc? inquit. *Confucius* reſpondit: Verbo nequit hujuſmodi res ſanè magna & operoſa ita facilè determinari: conabor tamen brevibus complecti multa.

p. 2. §. 1. Vulgi proverbio dicitur: Agere Regem difficile eſt; agere Miniſtrum Regis non eſt facile.

§. 2. Atqui ſi Rex probè intelligat quod agere Regem reverà difficile ſit; eam procul dubio afferet curam & vigilantiam, quâ & cœli & ſuorum gratiam & amorem mereatur & conſervet. Nonne hîc igitur utcumque determinatur in unico veluti verbo, id quo erigatur & effloreſcat Regnum?

§. 3. Idem Regulus rurſum ait: Unicum verbum quo peſſumde-

tur Regnum, ſeu, quo explicetur id quod Regnis ſolet eſſe exitio, daturne etiam illud? *Confucius* reſpondet: Verbo item, nequit, ejuſmodi res, quæ ſumma malorum eſt, ita facilè determinari. Vulgi proverbio dicitur: Ego non gaudeo, nec opto agere Regem: quod ſi agam, tum certè vehementer opto obtemperari meis illis verbis edictiſque Regiis, atque neminem omnium mihi adverſari.

§. 4. Subſumit *Confucius*: Si ergo hæc imperantis verba bona ſint? & ad æquitatem, publicamque utilitatem accommodata, & quibus adeò nemo ſit omnium qui adverſetur; nonne reverà præclarum hoc erit, raræque felicitatis? Contrà verò, ſi verba imperantis non bona ſint, nec cum æquitate & utilitate ſubditorum conjuncta, & tamen rurſus nemo ſit omnium qui adverſetur, qui arguat malè imperantem Principem; nonne jam determinatum habebis unico propè verbo id quod evertat Regnum; ſeu, quo contineatur exitium regni. Etenim ſicut malis non adverſari, pernicies Regnorum eſt; ſic non adverſari bonis, eorumdem eſt quies & firmamentum.

f. 6. p. 1. §. 1. In Regno *çu* oppidi *Xe* Præfectus exquiſivit modum rectè gubernandi.

§. 2. *Confucius* reſpondit: Sic rege ut qui propè ſunt, gaudeant; qui longiùs abſunt, ultrò adveniant.

§. 3. *çu hia* diſcipulus, cum eſſet ditioni *Kiu fu* in Regno *Lu* ſitæ Præfectus; conſuluit Magiſtrum de modo rectè gubernandi. *Confucius* ait: duæ cautiones tibi neceſſariæ ſunt: prima, ne velis eſſe præproperus ac præceps, acriter & importunè urgendo, ut, quod mandatum eſt, illico perficiatur. Altera, ut nolis attendere ad exigua parvique momenti lucra, ſeu emolumenta. Volens enim accelerare omnia, & ſemper & ubique properare; tum certè non habebis perſpectas res, ad quarum notitiam nonniſi lentè perveniri ſolet. Jam ſi attenderis ad exi[g]ia quædam lucra & commoda; tunc fiet ut maximæ quæque res & negotia, haud perficiantur.

p. 2. §. 1. Modò memoratus oppidi *Xe* Præfectus alloquens *Confucium* aiebat: Inter meos populares inveniuntur homines, qui admodùm ſimpliciter & rectè procedunt. Ex. gr. cujuſpiam pater alteri fortè ſuffuratus fuerit ſuam ovem, & ecce filius ſine ullâ cunctatione & ſine ullis ambagibus coram judice profert teſtimonium contra patrem.

§. 2. *Confucius* ait: Meorum quidem popularium ſimplices ac recti, haud paulò diverſi ſunt ab illis. Pater enim, ſi quid fortè graviùs peccatum eſt à filio, vel ideò quia filius eſt, rem occulit: Filius item, ſi quid fortè peccatum eſt à Patre; multo etiam magis, quia Pater eſt, rem occulit, celatque alios, judicem imprimis, & ut mihi quidem videtur, ſimplicitas quædam & rectitudo exiſtit etiam in hoc ipſo patris filiique occultandi ſtudio.

Hanc Philoſophi ſententiam confirmat Sie *Interpres exemplo ſapientis* Xun, *qui deinde fuit quintus Imperator Sinarum : cum enim pater ſuus* çu ſeu *fortè commiſiſſet homicidium ; pius filius clam ſublatum in humeros, & ad maris uſque littus deportatum, ſeveri judicii, capitiſque periculo eripuit.*

§. 3. *Fan-chi* quæſivit ex Magiſtro modum acquirendæ veræ virtutis. *Confucius* reſpondit : : Studium illius nullo non loco & tempore eſt neceſſarium : Si degis privatus, decorum & gravitatem conſtanter fac ſerves. Si admovenda manus eſt cuipiam operi negotiove publico; ſedulò, maturè, ſedate te geras. Agenti cum hominibus fides atque veritas cordi ſit. Quamvis autem perrexeris ad gentes barbaras, & incultas; non licet tamen vel unico temporis momento hæc abjicere, quæ dixi, ſtudia virtutis.

f. 7. p. 1. §. 1. *çu cum* quæſivit dicens : quo pacto quiſpiam poterit evadere, meritoque dici vir eximius ac primarius ? *Confucius* reſpondit : qui in rebus actionibuſque perſonæ ſuæ propriis verecundus eſt, ſic ut primam quoque ſpeciem turpitudinis & iniquitatis vereatur ac horreat. Item qui à Principe ſuo legatus ad quatuor Imperii partes negligentiâ vel imprudentiâ ſuâ non dedecorat Principis ſui legationem, ſeu negotia cum Regulis pertractanda ; poterit is dici vir eximius ac primarius.

§. 2. Diſcipulus ait : Liceat mihi denuò percontari, ab hujuſmodi hominum ſupra vulgus eminentium ordine, quinam ſecundi ſint? *Confucius* reſpondet : Secundi ſunt ii, qui à propinquis & conſanguineis ſuis jure & merito cenſentur & prædicantur obedientes. Item, qui à ſuis popularibus cenſentur & prædicantur obſervantes natu majorum.

§. 3. Ait diſcipulus : Liceat mihi denuò percontari. Ab his ipſis ecqui rursùs ſecundi ſunt. Reſpondet *Confucius* : qui in ſermonibus ſuis obfirmatum adferunt animum ad veritatem; tametſi parùm acutè diſcernant inter verum & falſum. Item, qui in rebus ſuis & actionibus omnibus obfirmatum adferunt animum ad perficiendum opus ſuſceptum. Hujuſcemodi duriuſculi & pervicacis neſcio cujus conſtantiæ homines, quàm modicæ facultatis & ingenii ſunt! Attamen nonne etiam poſſunt cenſeri ſecundi ab iſtis : maximè cum nemini plerumque ſint damno; & dum ſibi unis vacant, aliquid etiam quod ſuam laudem mereatur, habeant.

§. 4. *çu cum* rurſus interrogat : qui hoc tempore admoti ſunt gerendæ Reipublicæ, cujuſmodi ſunt plerique judicio tuo Magiſter? *Confucius* reſpondet : Eheu ! exiguæ facultatis & capacitatis, & planè ad inſtar vaſculorum *Teu* & *Siao* homines ſunt : quomodo mereantur eſſe in aliquo numero vel pretio?

p. 2. §. 1. *Confucius* ait ? Ego ſi non inveniam, qui mediam vir-

tutis viam teneant, ut propagem illam, communicemque cum plurimis operâ ipſorum: tum quidem neceſſe erit cum duplici hominum genere communicare, ſcilicet cum iis qui celſas quidem cogitationes habent, ſed nihil perficiunt. Item, cum iis, quibus celſæ cogitationes deſunt quidem, adeſt tamen robur & conſtantia in eo quod ſemel ſuſceperunt: Illi namque nativâ ſuâ animoſitate illâ impulſi feliciter poterunt progredi, & ſumere exempla ac normam ab altiùs provectis; hi vero ſaltem habent à quibus ſibi ſedulo cavent, & quæ non facilè ac temerè admittunt, & ſic tam hi quàm illi facile poterunt ad medium reduci.

f. 8. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Apud meridionales homines datur tritum ſermone proverbium quo dicitur: Homo qui non habet conſtantiam, non poteſt exercitare artem vel divinatoriam vel medicam. Laudo proboque.

§. 2. Confirmat autem hoc proverbium authoritate Principis *Cheu-cum* in commentariis ſuis in librum mutationum, ad figuram 32 cui titulus *Hem*, id eſt, conſtantia, ubi ſic ait: Quiſquis non perpetuat & conſtanter excolit ſuam virtutem; aliquando ſibi accerſet probrum & dedecus. In quem rurſus locum ſcribens *Confucius* ſic ait: quiſquis non conſtanter exercet ſuam virtutem, non habet quidquam ad quod vel utilis vel idoneus ſit.

§. 3. Ingemiſcens hîc *Confucius*: Proh dolor! inquit, non exquirunt neque expendunt cœci mortales hanc veritatem. Actum eſt!

§. 4. *Confucius* ait: Vir probus ac ſapiens, quantum fas & ratio ſinit, concordat cum omnibus, ſic tamen ut non ſit unum quid & idem cum promiſcuâ hominum turbâ: contra improbus & inſipiens delectu nullo unum quid idemque ſe facit cum omnibus; & tamen cum nemine concordat, quatenus fas & ratio præſcribit.

§. 5. *çu cum* quærit dicens: Si populares omnes gaudeant quopiam, quid tibi videbitur? *Confucius* reſpondet: Necdum id ſufficit, ut certi quid de virtute ipſius ſapientiâque ſtatuatur. At ſi populares omnes oderunt quempiam, quid de illo tibi videbitur? *Confucius* ait: Hoc quoque necdum ſufficit. Longè melius eſt tutiuſque ſi popularium probiſſimi quique gaudeant illo, & ſi eorumdem improbiſſimi quique oderint illum. De hoc auſim ego tutò affirmare virum eſſe probum & ſapientem.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Viro ſapienti facile eſt quidem ſervire, & juſſa quælibet imperantis exequi: At difficile eſt ſanè eidem præbere oblectamentum. Etenim ſi offeras oblectamentum ipſi non conſentaneum honeſtati & rationi, non admittit oblectamentum. Agendo vero de ipſo ut eſt imperans aliis, ſemper utique metitur vires & facultates eorum, quibus quid imperat. Stulto contrà difficile eſt ſervire; at perquam facile præbere oblectamenta: quippe

ſi demulces

ſi demulces illum & oblectas; quamvis id turpiter & illicitè; delectatur tamen. Agendo verò de ipſo ut herus eſt, ſeu, Præfectus populi, importunè & inclementer exigit ab ſuis res omnibus numeris abſolutas.

§. 2. *Confucius* ait: Sapiens altâ pace fruitur; & tamen non effertur ullo faſtu vel ſuperbia. Stultus autem ſibi ipſe placet ac plaudit; & tamen expers eſt idem veræ pacis, quia expers veri boni, veræque virtutis.

f. 9. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Robore conſtantis animi, forti patientiâ, candidâ ſimplicitate; denique tarditate quâdam ad loquendum, his quatuor ceu gradibus propè acceditur ad integritatem innocentiamque animi cœlitùs inditam naturæ noſtræ.

§. 2. *çu lu* ſciſcitatur dicens: Quo pacto quiſpiam poterit dici inter ſuos Magiſter? *Confucius* reſpondit: Sit ardor quidam amoris ac ſtudii in conſectanda virtute. Adhibeatur exactitudo quædam & efficacitas in commonendis aliis officii ſui. Ad hæc oris ſerenitas, affabilitaſque ſermonis accedat, hic poterit dici Magiſter. Porrò adversùs amicos & familiares adhibeatur ardens ſtudium mutuæ virtutis, necnon acris & accurata mutui officii exactio. Verùm adverſus fratres natu majores & minores, blandior quædam ſuaviorque adhibeatur ratio.

§. 3. *Confucius* ait: Vir probus & integer ſi doceat populum; quæ officii ſui ſunt; ſive erga parentes, ſive erga Principem, idque ſi doceat per ſeptem annos; hinc etiam poterunt cives ac ſubditi rei militari periti evadere.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Adhibere autem necdum probè inſtructum virtutibus populum ad rem militarem, id profectò jure dicitur abjicere ſuos, & gravi periculo patriam exponere.

§. 2. Diſcipulus *Yven hien* quæſivit ecquid erubeſcendum ſit. *Confucius* reſpondit: In Regno dum vigent leges gerere munus publicum, nec operâ vel conſilio conferre quidquam ad utilitatem publicam, & interim frui cenſu regio, res eſt pudore digna. Rurſus in Regno dum jacent leges pari otio ſocordiâque diffluere, dum maximè tamen conſulendum eſſet periclitanti patriæ, & nihilominus frui cenſu regio; vehementer erubeſcendum eſt.

§. 3. Inſtituit idem diſcipulus quæſtionem hujuſmodi: Si quis, inquit, immunis eſſet à vitiis quatuor maximè vulgaribus, atque adeo ſi quis per nimium appetitum gloriæ; præcellentiæque; item per ſui complacentiam jactantiamque; per iracundiam denique, & cupiditatem habendi, nihil omnino faceret; poſſet is, opinor, cenſeri præditus primâ illâ quæ homini indita fuit virtute & innocentiâ.

§. 4. *Confucius* reſpondit: Non agere quidpiam cum iis, quas

enumeraſti, perturbationibus animi, poteſt id quidem cenſeri perquam rarum ac difficile: Verumtamen de primævo illo rationis imperio innocentiâve an præditus ſit nec ne, equidem ego non ſcio.

f. 10. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Vir gravis ac ſapiens qui de hoc potiſſimum laborat, hoc aſſiduè meditatur ut commodè ſuaviterque domi ſuæ degat, indignus eſt qui cenſeatur vir ſapiens.

§. 2. *Confucius* ait: Si in regno quopiam viget lex authoritaſque boni Principis; fidenter fortiterque loquere; fidenter fortiterque age. In regno ſi jacent leges authoritaſque Principis; tunc nihilominus fidenter quidem fortiterque agendum eſt; attamen ſermones ſolito plus facilitatis ac ſubmiſſionis habeant; ne alioquin ægri jam corporis morbum exaſperes veriùs, quam ei medearis.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Qui habet virtutem, procul dubio habet etiam in promptu ſermones ac documenta, quibus eam aliis commendet. Cæterum qui habent ſermones in promptu, non tamen certâ neceſſariâque conſequentiâ habent virtutem. Rurſum quiſquis excellit integritate innocentiâque vitæ, procul dubio robore quodam animi & fortitudine eſt præditus. Fortis tamen haud neceſſario certove præditus eſt eâ, quam dixi, integritate.

§. 2. Diſcipulus *Nan cum quo* (alias *Nan yum*) quæſivit ex *Confucio* dicens: Olim Regni *Yeu kium* dynaſta *Heu y* dictus, idemque Colaus ſub *Chum cam* quarto Imperatore familiæ *Hia* (*annis circiter 1700. ante* Confucium) robuſtiſſimus erat, ſimulque peritiſſimus jaculandi. Alter idem ejuſdem coætaneus *Ngao* dictus, filius *Han cho* nullo negotio circumducebat huc atque illuc navigia in arenti ſolo, tam portentoſis erat viribus corporis. Cæterum & hic & ille non adepti ſunt ſuam mortem, ambo ſcilicet interfecti. Verùm duo alii *Yu* ſcilicet, & *çie* nullo corporis robore vel opulentiâ conſpicui, cùm ſuis ipſi manibus agros colerent, & vitam humilem, pauperemque viverent; tamen obtinuerunt Sinarum Imperium, *Yu* quidem Imperatori *Xun* ſuccedens, adeoque familiæ *Hia* primæ ipſe conditor: *çie* vero, quatenùs ex ſtirpe hujus (licet mille ac trecentis circiter pòſt annis) prognatus fuit magnus ille *Vu vam*, tertiæ familiæ *Cheu* fundator. Sed unde hoc tandem? *Confucius* tunc quidem non reſpondit: Diſcipulo verò *Nan cum quo* mox egreſſo, exclamans *Confucius* dixit: O quàm præſtans hic vir eſt! O quanti facit, & ſuoverè æſtimat pretio virtutem hic vir *Nan cum quo!*

f. 11. p. 1. §. 1. *Gin* nativa cordis virtus eſt, nec aliud ferè, quàm perpetua quædam animi conformatio cum lege cæleſti. Quoniam vero cor ipſum valdè inconſtans eſt ac mobile; hinc fit, ut nobis etiam non advertentibus virtus illa, ſi non penitùs amittatur, certè quidem ceu nebulis quibuſdam identidem intercipiatur. Quocirca rectè *Confucius* ait: Vir & probus & ſapiens, & tamen quandoque

expers puriſſimæ illius tenerrimæque virtutis planè datur. Verbo: levis error, peccatum leve, cadit in ſapientem. Cæterum necdum extitit, nec verò poteſt exiſtere ſimul improbus & ſimul virtute illâ *Gin* inſtructus: eſſet enim conformis cum cœlo, & non eſſet.

§. 2. *Confucius* ait: Quiſquis amat, poteſtne non exercere duris eum quem amat? Rurſus, quiſquis fidelis eſt, veruſque Miniſter ſui Principis poſſne non monere eum officii ſui?

§. 3. Regnum *Chim* ſanè modicum, & inter præpotentia duo Regna *çin* & *çu* medio ſitum loco; virtus ac prudentia Principis ſui *Hien cum* dicti, cum fide, concordiâ, ſolertiâque Miniſtrorum feliciter conjuncta, non invictum modò præſtabat adversùs ambitionem, potentiamque vicinorum; ſed etiam pace opulentiâque florens ac beatum. Concordis ergo ſolertiæ, fideique ſervientis Principi ſpecimen aliquod hîc daturus *Confucius*, & ex digito robur & elegantiam totius corporis æſtimaturus, ſic ait: quotieſcumque Principis nomine nuntiandum quid erat finitimis Regulis, primum quidem *Pi xin* Præfectus probè cognitam Principis mentem primâ manu ſtyloque rudiori exponere ordiebatur; mox deinde *xi xo* ſcriptionem examinabat, & appoſitis rationibus & exemplis Priſcorum confirmabat. Tertius *Hin gin* (officii nomen eſt) *çu yu* dictus præciſis iis, quæ ſuperflua videbantur & additis quæ deſiderari judicabat cultiori ſtylo & ordine diſponebat omnia & exornabat. Quartus denique è territorio *Tum li* oriundus, cui nomen *çu chan* propriam quoque gratiam & venuſtatem addebat operi, tollens ſi quid irrepſerat jam antiquati. Porrò quod à quatuor viris illuſtribus, & tam concordi opere perficiebatur, an exitum ſortiri poterat non optatum?

p. 2. §. 1. Exponit *Confucius* hoc paragrapho & duobus ſequentibus, quid cenſeat de quibuſdam viris & Miniſtris variorum principum. Quodam igitur ſciſcitante de *çu chan* quid ſentiret. *Confucius* reſpondet: Beneficus eſt, & talis habetur ab omnibus, quamvis idem ſeverus ſit & cenſor & judex.

§. 2. Interrogatus de *çu ſi* quid ſentiret, aſpernantis in morem ſic reſpondet: Vir iſte, iſte? Favebat ſcilicet dynaſtæ Regni *çu* legitimo illi quidem, ſed qui contra jus Regis titulum ſibi vendicaret.

§. 3. Interrogatus de *Quon chum* Præfecto Regni *çi*, qui *Huon cum* Regulorum tunc facile Principi, à conſiliis olim fuerat, reſpondit: Hic vir hic erat *Huon cum*. Certè cum privaſſet unum præfectorum (cui nomen *Pe xi*) reum certi criminis, eâ quâ ipſum quondam donaverat *Pien* ditione trecentarum familiarum; cumque hanc ad *Quon chum* tranſtuliſſet, *Pe xi* deinde redactus ad egeſtatem, adeoque veſcens orizâ viliori, tamen ad extremum uſque ætatis ſuæ non protu-

lit unquam iniquioris vel indignantis animi verbum. Reputabat enim aſſiduè, & quid ab ſe peccatum fuiſſet; & quæ quantaque eſſent alterius qui ſibi in eâ ditione ſucceſſerat, merita.

f. 12. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Verſari in paupertate, & tamen non odiſſe illam, perquam difficile eſt. Eſſe divitem & tamen eſſe ſine faſtu vel ſuperbiâ, facile eſt.

§. 2. *Confucius* ait: Regni *Lu* quondam Præfectus *Mem cum cho*, is ut agat quidem, *Chao* & *Guei* duarum familiarum in Regno *çin*, quamvis admodùm illuſtres & copioſæ ſint, ſupremum œconomum; utique habet affatim facultatis & induſtriæ: At non poteſt agere ne minimæ quidem dynaſtiæ *Tem* vel *Sie* Præfectum.

p. 2. §. 1. *çu lu* percontatur quænam maximè res numeris omnibus abſolutum reddat hominem? *Confucius* reſpondet: Si quidem Præfecti Regni *Lu, cam vu chum* dicti ſcientiam & prudentiam; Item modo memorati *Mem cum cho* moderationem animi cupiditatis & avaritiæ expertem: Inſuper Præfecti ditionis *Pien*, *chuam çu* dicti robur tam animi quàm corporis: Denique condiſcipuli tui *Gen kieu* induſtriam peritiamque artium liberalium, has, inquam, dotes ac laudes ſi exornaverit quis, & temperaverit quodammodo officiis ritibuſque civilibus, & muſicâ mutuæ concordiæ morumque optimorum blanda magiſtrâ, equidem poterit hujuſmodi cenſeri vir numeris omnibus abſolutus.

§. 2. At hæc omnia unus quî complectatur? Concipere animo perfectionem tantam poſſumus; invenire qui illâ præditus ſit, ægrè poſſumus, attamen, ætatis hujus noſtræ perfectos viros quid magnopere neceſſe eſt eſſe tales? Certè ſi quis videns lucrum, protinùs meditetur juſtitiam, item videns diſcrimen Reipublicæ vel Principis, alacriter exponat offeratque vitam. In veteribus autem pactis & promiſſis non obliviſcatur, nec inficietur ſuos univerſæ vitæ ſermones & fidem ſemel datam nunquam fallat. Hujuſmodi qui ſit, etiam poterit ſuo modo cenſeri vir perfectus.

f. 13. p. 1. §. 1. *Confucius* percontans de Regni *Guei* Præfecto *cum xo ven çu* ab indigenâ quopiam, cui nomen *cum mim kia* ſic ait: an eſt credibile, quod vulgo dicitur, dominum tuum non loqui, non ridere, non admittere quidpiam?

p. 2. §. 1. *Cum min kia* reſpondit: qui hæc narrant, excedunt limites veritatis. Dominus meus, ſi adeſt tempus loquendi, ſi locus & ratio id poſtulat; tum deinde loquitur: atque ita homines non faſtidiunt ejus ſermones. Si lætandum eſt, ubi juſta datur riſus & hilaritatis cauſa; tum deinde ridet: homines itaque non faſtidiunt ipſius riſum. Denique ſi jus & ęquum patitur; tum deinde, quę offeruntur admittit: hoc pacto homines nec faſtidiunt in ipſo acceptationem munerum Moderatio autem ejuſmodi, quia non vulgaris

eſt

eſt ætate noſtrâ; idcirco Dominus meus vulgo nec loqui dicitur, nec ridere, nec quidquam admittere. Audiens hæc *Confucius*, admirabundus, ac ſubdubitantis inſtar, ait: Erit ita ut narras. Miranda res quidem & raræ laudis: ſed quomodo, tamen ita prorſus eſt?

§. 2. *çam vu chum* Regni *Lù* præfectus, graviter deliquerat in Principem, à quo pœnam metuens, profugerat in finitimam dynaſtiam *Chu* dictam: ſed hinc non multò pòſt reverſus in Patriam, & ſitam in eâ ditionem juris quondam ſui, incolas rogitat ut priſtinam ejus poſſeſſionem uni ſaltem poſterorum ſuorum à Principe exorarent. Sed *Confucius* ambages iſtas haudquaquam probans, ſic ait: *çam vu chum* ſuper priſtinâ ditione ſuâ *Fan* procurat ac petit pro poſteris ſuis apud Regni *Lu* Principem: Sed ego timeo, ne ſint armatæ preces iſtæ, & quamvis ipſe dicat, nihil ego per dolum aut vim volo à Rege: ego tamen non credo: Crederem verò ſi rectà ad Principem & non ad ſuos quondam ſubditos ſe contuliſſet.

f. 14. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Regni *çin* Regulus *Ven cam* in iis quas ſuſcipiebat, expeditionibus fictus erat ſubdoleque induſtrius, & non rectus & ſyncerus. E contrariò Regni *çi* Regulus *Huon cum* ſyncerus, & qui præſtabat cum fide quidquid promiſerat, & minimè fictus erat; ex hoc ſcilicet capite longè illi anteponendus.

§. 2. Mortuo *Siam cum* Regni *çí* Regulo gravis inter indigenas exorta ſeditio eſt, aliis majorem natu depoſcentibus ad Regnum, minorem aliis, idque non ſine vi & armis. Fugit interim major natu *Huon cum* unà cum *Pao xo ya* cliente ſuo & conſiliario in Regnum *Kiu*, ibidem milites comparaturus. Minor verò, (cui nomen *cum çu kieu*) in Regnum *Lù* ſeſe contulit cum duobus item clientibus *Chao hò* & *Quon chum.* Victo tandem minore natu, major ingreſſus Regnum *Lu*, terrefactos indigenas ad cædem compulit profugi Principis; ambos autem fugæ ſocios detrudi juſſit in carcerem. Non ſuſtinuit horum alter *chao ho* ſuperſtes eſſe Domino; ſed morte ſpontaneâ vinculorum opprobrium antevertit. *Quon chum* fortunæ cedens admiſit vincula: ſed his deinde ſolutus juſſu victoris, etiam ſupremus ejuſdem Conſiliarius & adminiſter, adnitente *Pao xo ya* creatus eſt. Vicit rei ſucceſſus omnium ſpes ac vota: cum enim finitimi Barbarorum invaſiſſent Regnum *çi*, brevi novus adminiſter conſilio, prudentiâque ſuâ perfecit non modò ut Regnum *çi* victis ac fugatis Barbaris priſtinam quietem ac libertatem recuperaret; ſed Imperatoriæ quoque domui *cheu*, quæ tunc temporis jacebat inglorìa; multi Regulorum denuò parerent, & clientelare obſequium perſolverent. Diſcipuli itaque *çu-lu*, ac *çu cum*, magiſtri ſui exquirentes ſententiam, *çu lu* quidem ſic ait: *Huon cum* Regulus occìdit *cum çu kieu* fratrem ſuum. *Chao ho* pariter occubuit cum Domino fugæ neciſque fidus comes. *Quon chum* ſanè diverſus ab hoc non

cc

occubuit; ſed rebellis inſtar ac transfugæ ſecutus eſt victorem. Itaque diceturne hic non fuiſſe pius?

p. 2. § 1. *Confucius*, inquit, *Huon cum*, uti ſcitis, congregavit, ſtudiiſque & armis ſociavit varios dynaſtas ac Regulos, quorum ſcilicet operâ Barbaros ſic expulit, ut Imperatoriæ quoque domûs honori pariter & incolumitati conſuluerit. Nec adhibuit tamen ſuæ ditionis arma vel currus bellicos ad tantam rem perficiendam: unius potiſſimùm *Quon chum* vis iſta fuit ac virtus prudentiâ ſuâ induſtriâque perficientis omnia. Quod ſi ita eſt, eccujus pietas conferri poterit cum hujus pietate? Ecquis æquè ut iſte *Quon chum* rectus ac pius eſſe cenſebitur?

§. 2. Inſtat *çum cum* alter diſcipulorum, & ait: Nonne tamen iſte *Quon chum* reverà fuit non pius? Regulo namque *Huon cum* interficiente Dominum ipſius *cum çu kieu* non ſuſtinuit ipſe pariter mori, uti decebat tamen facere fidum clientem. Quin etiam ad partes fratricidæ tranſiit, ipſumque adjuvit.

§. 3. *Confucius* reſpondit: *Quon chum* Conſilio & operâ juvit Regem *Huon cum*, (per annos 40.) ſic ut is dominaretur ipſiſmet Regulis non ut Imperator, ſed velut primas ac præſes reliquorum. Qui adeò ex quo tempore renovavit ac erexit quod jacebat Imperium; populus uſque ad hunc diem ſuſcipit ac conſervat ipſius tam præclaram navantis operam beneficium. Si non extitiſſet *Quon chum*, ego vobiſcum jam ſervirem barbaris, rituque barbarorum hanc ſolutam haberem Cæſariem, & non more noſtro collectam, ritu item barbarico ad lævum latus, & non ad dextrum, veſtem fibula adſtringerem.

f. 15. p. 1. Quorſum igitur inſtar abjecti cujuſdam hominis, viliſve mulierculæ præſtiturus neſcio quam fidelitatem ſanè perexiguam, ſemetipſe laqueo peremiſſet in foſsâ quâpiam ſeu flumine, ſic ut à nemine fuiſſet deinde cognitus?

p. 2. §. 1. Celebris cujuſdam præfecti in Regno *Guei*, cui nomen erat *cum xo ven çu* ſubditus ac Miniſter domeſticus, *Siven* dictus, & ob egregias dotes ad eandem, quâ Dominus ſuus potiebatur, dignitatem, adnitente ipſo Domino, evectus; jam unà cum ipſo *ven çu* Domino ſuo pariter aſcendebat in aulam Regiam negotia tractaturus.

§. 2. *Confucius* id audiens, ac meritam viri laudem ex nomine ejuſdem petens; reverà, inquit, vel ex hoc uno capite dignus eſt illuſtri nomine, quod ei Rex quondam honoris gratiâ tribuit, dignus eſt, inquam, qui cenſeatur ac prædicetur vir prorſus obſecundans rectæ rationi, & ornatiſſimus virtutum laude. Suſpicit enim Philoſophus raram viri virtutem, apud quem tantum valuerit utilitas publica, ut ſui quodammodo oblitus, non dubitârit hominem

uſque adeo humilem ad eundem cum ſuo gradum promovere.

§. 3. *Confucius* degens in *Lu* Regno patrio, cum diceret Regni *Guei* Principem *Lim cum* ſine more modoque boni Principis vivere: *Cam çu* Regni *Lù* Præfectus ait: Hoc ſi ita eſt, quomodo non perit Regnum *Guei*?

§. 4. *Confucius* reſpondit: *Chum xo yu* munus gerit excipiendorum legatorum & hoſpitum. *Cho to* præpoſitus eſt gentilitiis majorum aulis. *Van ſun kia* Præfectus eſt caſtrorum, & hi tres ſcilicet magnâ cum prudentiâ ſolertiaque res ſibi commiſſas feliciter adminiſtrant. Hæc ſi ita ſint, ſi nitatur Regnum viris talibus tantiſque, quomodo illud pereat, quantumvis ipſe Princeps officii vivat immemor?

f. 16. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Quotieſcumque hominis cujuſpiam ſermones imbuuntur verecundiâ quâdam ſeu modeſtiâ, & moderatione; ſed cum temeritate jactantiâque proferuntur; tunc certè rebus factiſque explere illos perquam difficile eſt. Nactus ergo loquentem grandia, quid is agat, obſerva; memor, inopiam factorum cum verborum copiâ non raro conjungi.

§. 2. Moliebatur clandeſtinam rebellionem *chin chim çu* Præfectus Regni *çi*; de quâ jam ſuſpectum oderat Regulus ſuus, & ab homine fido, cui *Han chi* nomen, diligenter obſervari juſſerat: Verùm perduellis rem ſubodoratus occidit primùm quidem exploratorem ſuum; deinde etiam Regulum ipſum *Kie cum*.

§. 3. *Confucius*, qui paulò antè gravem Magiſtratum geſſerat, tam nefariæ cædis atrocitate commotus, priùs de more lavit corpus, & ita mox ad aulam perrexit certiorem facturus *Ngai cum* Regulum; in cujus ubi conſpectum pervenit, Præfectus inquit *Chin hem* (*alterum parricidæ nomen eſt*) interfecit ſuum Regem: Rogo te ut miſſo milite perduellem comprehenſum punias; & quando finitimum eſt tuo Regnum, primus ſis, qui de facinore, quod cœlum ipſum haudquaquam tolerat, expetas ultionem.

§. 4. Regulus ut erat jam ſenex, ac propè inutilis ad res gerendas, ad hæc modicæ authoritatis, tribus ſcilicet familiis authoritate tantùm non regiâ dominantibus, *Confucio* reſpondit: Vade, & nuncia rem iſtam meis tribus clientibus *Mem ſun*, *Xo ſun*, & *Ki ſun*.

§. 5. *Confucius* priuſquam diſcederet, ô Rex, inquit, ego tametſi nunc Magiſtratum non geram; quoniam tamen geſſi aliquando, & nunc ego à præfectis tuis ſum proximus; equidem non auſus fui non certiorem te facere de re tanti momenti. Rex iterùm vade, inquit, & nuntia rem tribus meis clientibus.

p. 2. §. 1. *Confucius* Regulo morem gerens, pergit ad tres illos clientes; rem exponit; at illi haud convenit nec poſſumus, inquiunt, injuriam iſtam perſequi. Quo audito *Confucius*, quaſi officio ſuo ſat

ſuperque jam perfunctus iiſdem, quibus ſupra, verbis: Proceres, inquit, quoniam ego à præfectis proximus ſum dignitate; non auſus fui non certiores vos facere de re tanti momenti. Referuntur hæc à diſcipulis, ut conſtaret poſteris de calamitoſo ſtatu regnorum iſtorum; finitimi quidem, in quo tam dira cædes patrata, patrii verò quod ultionem parricidii non ſuſcipiebat.

§. 2. *çu lu* quærit à Magiſtro, quâ ratione ſerviendum ſit Principi. *Confucius* reſpondet: Ne fallas; ac tum fidenter adverſare vel erranti vel peccanti Principi.

f. 17. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Vir probus ac ſapiens aſſiduè ſurſum provehitur ac penetrat: ſtultus ac improbus aſſiduè deorſum labitur ac penetrat: Et hic quidem (ait Interpres) prorſus ad inſtar fodientis & aperientis ſibi puteum, quò tandem in profundo cupiditatum ſuarum cœno, pecudi ſimilior quàm homini, demergatur.

§. 2. *Confucius* ait: Priſci ſtudebant literis optimiſque diſciplinis primùm ac potiſſimum propter ſe, fructum virtutis ac ſapientiæ inde petentes. Homines verò ætatis noſtræ ſtudent literis propter alios, à quibus ſcilicet vel inanem plauſum expectant, vel honoris ac rei familiaris amplificationem.

§. 3. *Kiu Pe yo* Præfectus Regni *Guei* miſit ſalutandi gratiâ hominem ad *Confucium* hoſpitem quondam ſuum.

§. 4. *Confucius* honoraturus Dominum in ipſo famulo admiſit ipſum ad conſeſſum, ac deinde ſciſcitabundus ait: Dominus tuus ecquid potiſſimum agit? Reſpondit: Dominus meus deſiderat imprimis emendare & imminuere ſua peccata; ſed necdum poteſt compos votorum fieri. Eo qui miſſus fuerat paulò pòſt egreſſo, *Confucius* exclamans ait: O egregium Miniſtrum! ô egregium Miniſtrum! qui videlicet tam paucis verbis tam uberes amplaſque laudes heri ſui complexus eſt!

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Quando non verſaris in hoc vel illo munere; ne tractandam ſuſcipias illius adminiſtrationem.

§. 2. *çem çu* utens aſſiduè ſententia, quam deprompſerat ex *Ye Kim* dicebat: Vir ſapiens dum publico munere perfungitur, etiam in iis quæ, cogitat non evagatur extra ſuum illud munus.

§. 3. *Confucius* ait: Sapiens erubeſcit ſua ipſius verba, ſi quando vincant ſeu excedant ſua ipſius facta.

f. 18. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Laus veri ſapientis & via ſeu norma triplex eſt. At ego proh dolor! Nullam adhuc teneo. Innocentiâ vitæ præditus rationi ac cœlo conſtanter obtemperat; adeoque non turbatur, quamcumque tandem ſubeat fortunæ viciſſitudinem. Prudentiâ inſtructus ſyncerum à pravo, falſum à vero ſolerter diſcernit; adeoque non hæſitat, nec anceps diſtrahitur. Denique fortis ac ſine

metu

metu, & ſingulari quodam præditus robore excelſi invictique animi, non pertimeſcit aut pavet.

§. 2. *çù cum* diſcipulus hæc audiens, ſic quidem, inquit, tu, ô Magiſter, pro ſingulari tuâ modeſtiâ de te ipſo & ſentis & loqueris.

§. 3. *çu cum* totus erat in comparandis inter ſe hominum moribus: *Confucius* eum redarguens, tunc, inquit, ô mi diſcipule *Su*, an es vir ſapiens? Mihi equidem non eſt ſat otii ne ad res quidem curaſque meas; quantò minus, ut inquiram curioſus in mores & vitam aliorum.

§. 4. *Confucius* ait: Ne angaris animo vel te diſcrucies quòd homines non te noverint: Angere potiùs ac diſcruciare de iſtâ impotentiâ & imbecillitate tuâ; qua fit ſcilicet ut necdum perſpecta habere, & multo minus perficere valeas quæ ſunt officii tui.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Si quis non antevertit ſollicitâ ſuſpicione & cura procul adhuc remotam deceptionem ac fraudem; nec ſit ex eorum numero qui omnia, quamvis ſint tutiſſima, timent aſſiduè: Si quis item non diu ante ſtatuit apud animum ſuum, non datum iri fidem ſibi dicturo quidpiam vel facturo: Si quis, inquam, homo ſit hujuſmodi, ut nunquam curis iſtis ac ſuſpicionibus, quæ hominum ſocietati, commerciiſque mutuis tam inimicæ ſunt, implicetur; idem tamen ſi polleat eximia quadam ſolertia, perſpicaciaque vel hominum vel rerum; atque adeò ſtatim odoretur ac præſentiat quidquid fortè latet fraudis ac fallaciæ; is ſane vir eſt perſpicax ac prudens.

§. 2. Unus è numero ſapientum, ſed qui uni ſibi vacabat, *Vi ſem mu* nomine, alloquens *Confucium* ſic ait: *Kieu* (lege *meu*) quid agis dum ſic anxiè vagaris ac ſine intermiſſione percurris, uti video, terras omnes Imperii: Modo verſaris in Regno *çi*, modò in Regno *Lù*: Venditas ubique doctrinam tuam; ſed nuſquam invenis qui emant; nonne eſt hoc circumforanei prorſus inſtar eſſe loquacem & garrulum, & inanem captare plauſum imperitæ multitudinis; fortaſſe & dignitatem quampiam emendicare?

§. 3. *Confucius* ut faſtum hominis aliquantulum retundat, in hunc modum reſpondet: Non auſim ego nugas & verba vendere, & agere loquacem. Cæterum odi etiam ac damno pertinacem unique rei & ſententiæ affixum, & qui ad primos impetus aut minas publicæ calamitatis illicò latibulum quæritet, & ne cogitare quidem ſuſtineat de reſtaurandis legibus, moribuſque depravatis hominum corrigendis.

§. 4. *Confucius* aiebat: In raro & præſtanti equo non tam laudatur ipſius robur, quàm laudatur ipſius virtus, id eſt, docilitas, manſuetudo, facilitas.

f. 19. p. 1. §. 1. Fortè quiſpiam dixit: Beneficiis compenſare odia & injurias, de hoc quid videtur tibi?

§. 2. *Confucius* reſpondit : Qui ſic agat ; ecquâ re tandem compenſabit benefacta ? Diſpar enim debet eſſe merces ac ratio ejus, qui bene meretur, & illius qui malè.

§. 3. Mea igitur hæc eſt ſententia : eo, quod rectum juſtumque eſt, compenſato injurias nec odia ; benefactis compenſato benefacta. Quæ verba ſic exponit Interpres. Injuriam quis intuliſſe mihi viſus eſt ; non illam ego recordabor, nec conſiderabo, ut mihi eſt illata ; ſed æquâ rationis trutinâ expendam ſingula ejuſdem momenta, ut queam ſtatuere ; quid hîc odio, quid amore, quid fugâ, quid proſecutione dignum ſit. Expenſis omnibus ſi comperiam, eum qui me læſit, aliis tamen ex capitibus & ſimpliciter amore dignum eſſe ; ego certè ob privatam offenſionem nullas invidus offundam tenebras ipſius laudi ac virtuti : At ſi multa ſint, quæ odioſum reddant, ac meritò exterminandum ; parebo tunc rationi, quæ improbitatem aliaque vitia odio proſequi & exterminare nos docet. Atque hoc eſt eo, quod rectum juſtumque eſt, odia rependere.

Habes hîc, Chriſtiane Lector, Ethnici Philoſophi de re tam arduâ ſententiam : ſed & Interpretis ſimiliter Ethnici dignam Philoſopho exclamationem ; quæ ut non attingat Evangelicam ſanctitatem ; quanto tamen mitior hic ſermo eſt, quanto humanior Phariſaico illo crudoque axiomate ; odio habebis inimicum tuum : Quamquam nec ab Evangelicâ Luce, ſi fas eſt ita loqui, procul abfuiſſe videtur Confucius, *cum uti refertur in lib. Offic. 9. fol. 38.* Y te pao yven, çe quon xin chi gin ye, *hoc eſt*, Beneficiis compenſare odia, hoc enimverò eſt perampli pectoris virtus ac pietas.

§. 4. *Confucius* ut provocet diſcipulum *çu cum* ad percontandum quidpiam, ſuſpirans ait : Nemo eſt omnium qui me nôrit.

§. 5. Audiens *çu cum*, Magiſter, inquit, quomodo fit hoc ut nemo ſit qui nôrit te ? *Confucius* reſpondit : Primùm quidem non ego indignor cœlo, non etiam culpo mortales : orſus ab inferioribus non ſine labore & conſtantiâ res diſco, & ſic paulatim gradum faciens ad ſublimiora evado ac penetro. Interim quod perſpectum habet me, ipſum eſt cœlum.

Ego (exponit Colaus) *quamvis humilis ſim ac tenuis, nec coram illam Cœli munificentiam, quæ vulgò tanti fit, expertus ; haudquaquam tamen indignor cælo, vel obmurmuro : Sed nec homines in crimen voco, quod operâ meâ non utantur : Unum hoc ago, ut excolam me ipſe, & orſus iter meum à radice montis, ad culmen ejuſdem pedetentim contendo : Regiam tero viam ; fugio nova & inuſitata. Latere ergo me & ignorari, non eſt quod mireris. Non erubeſco interim oculos attollere, & fidenter intueri cœlum, quamdiu ab eo quod dixi ſtudio conſervandæ mentis meæ non abſiſto. Eſt enim credibile, quod ſupremum cœlum in medio arcanæ illius abditæque caliginis me contempletur, & perſpectum habeat. Quod ſi*

ita eſt; quid obſecro tum refert, videri me ab hominibus, cognoſci, & celebrari?

Hactenus paraphraſis Colai, qui proprio illam epiphonemate concludens; ſic omnino res habet, inquit, Sancti poſtquam labore ſuo & conſtantia id aſſecuti ſunt, ut ſupremam cœli de ſe diſpoſitionem habeant perſpectam; conjungunt tandem ac ſociant ipſo cum cœlo, quem in ſe clam continent, virtutum ſplendorem. At res iſta quàm eſt perſpecta cœlo, tam eſt obſcura pleriſque mortalium

p. 2. Vir Regni *Lu, cum pe leao* obtrectabat diſcipulo *çu lu* apud *Ki ſun*, cujus tunc erat Mandarinus & aſſecla. *çu fo Ki pe* ejuſdem Regni Præfectus offenſus illâ petulantiâ & temeritate obtrectatoris, rem ſignificavit *Confucio* dicens: Dominus meus *Ki ſun* planè ſiniſtri quid ſuſpicatur ac malè vult diſcipulo tuo propter *Cum pe leao*, à quo in ſuſpicionem & crimen vocatus eſt. Si quidem per te licet, ego pro authoritate meâ & poteſtate etiam poſſum caſtigare & è medio tollere & abjicere in forum publicum tam improbum obtrectatorem.

f. 20. p. 1. §. 1. *Confucius*, ut Præfectum avertat à propoſito necis inferendæ, ſic ait: Rectam adminiſtrationem Regni cujuſpiam feliciter procedere, decreti cœleſtis eſt. Rectam adminiſtrationem Regni cujuſpiam negligi ac perire, eſt item decreti cœleſtis. *Cum pe leao* igitur ecquid ipſi tandem cum hoc cœli decreto? An valeat fortaſſis eum perdere quem cœlum protegat? aut tueri atque protegere cui infeſtum ſit cœlum?

Interpres noſter, poſtquam expoſuit hoc reſponſum Philoſophi, eo ferè modo, quaſi inevitabili fatorum lege tenerentur humana omnia: Tandem tamen declaraturus mentem Philoſophi, ſuamque ipſius ſententiam, planè negat eſſe ſapientis, quando liber eſſe poſſit, ac ſequi in omnibus rationem ac naturam ducem; ultrò ſe conſtringere vinculis fatalibus tam duræ neceſſitatis. Confucium *interim prudenter accommodantem ſeſe tempori ingenioque hominum; ſic locutum eſſe, tum ut ſolaretur ac placaret offenſum diſcipulum; tum ut alteri cogitatam ultionem tanquam ſupervacaneam diſſuaderet; tum denique ut caſtigaret hac ratione obtrectatorem ipſum.*

§. 2. *Confucius* ait: Sapientes quandoque fugiunt ſæculum, ſic ut penitus reſpuant honores omnes & curas publicas.

§. 3. Ab his proximi fugiunt quandoque regionem ubi degunt, quod perturbatam eſſe videant; & migrant in aliam, quæ recte adminiſtratur.

§. 4. Ab his rurſum ſecundi fugiunt conſpectum ſui Principis, quando vident illum inconditis eſſe moribus.

§. 5. Denique & ab his ſecundi fugiunt ſermonem, ſeu colloquium hujuſmodi Principis.

§. 6. *Confucius* ſuſpirans aiebat: Qui ſic profugerunt à curis pu-

blicis periculiſve ad privatum otium & quietem, ſeptem numero fuerunt homines (*non extant eorum nomina,*)

§. 7. Olim *çu lù*, dum Magiſtrum ſequitur ex aliis in alia migrantem regna, fortè pernoctavit in loco quodam *Xe muen* dicto. Cuſtos portæ, qui & ipſe erat ex occultis ſapientibus unus, ſciſcitatur ab eo, quem tu ſequeris? *çu lu* reſpondet: Sequor *Confucium.* Tum alter ait: An eſt vir ille, qui intelligens quidpiam non convenire, tamen agit idipſum quod non convenit; dum fruſtra ſcilicet opitulari vult laboranti Imperio?

p. 2. §. 1. *Confucius* quo mœrorem animi calamitate publica tam afflicti leniret, fortè pulſabat inſtrumentum muſicum lapideum, ſed ſuis fidibus conſtans, quo tempore verſabatur in Regno *Guei*. Fuit unus itaque ex illo latitantium ſapientum numero, qui bajulans ſtramineos corbes tranſiret ante *Confucii* januam. Cumque ex ipſo genere muſices, quæ tota lamentabilis erat, ſenſum Philoſophi deplorantis calamitatem publicam ſolerter cognoviſſet; admirabundus, ac ſtomachanti ſimilis; fierine hoc poteſt? inquit, reverà habet ille quidem, ut video, ſenſum calamitatis publicæ, quem & nos habemus, quem etiam ſatis prodit pulſato ſic inſtrumento.

§. 2. Exinde, cùm aliquantiſper ſubſtitiſſet, rurſus audiens canentem, dixit: O vilem hominem & pertinacem! Nemo prorſus eſt qui ipſum nôrit, aut certe noſſe velit, ejuſque uti operâ. Deſiſtat igitur à ſtudio tam importuno, tamque inutili. Jam, pluſquàm ſatis eſt, tentatum & concurſatum. Meminiſſe te oportebat Proverbium Regni noſtri: Si profundum eſt flumen; quod tranſire vis pedibus; tum noſtro Priſcorum more amictus tranſito: Si vadoſum eſt, modicæque profunditatis; tum veſtes ſuccingito. Quaſi diceret: Cur explorato jam ſtatu noſtrorum temporum, *Confucius* eidem non accommodat ſeſe, prudenſque abſtinet tam inutili cura & concurſatione?

f. 21. p. 1. §. 1. *Confucius* audito ſermone triſtis ac ſeveri Philoſophi ſuſpirans ait: O virum nimis tenacem propoſiti: Nihil equidem difficultatis habet agere quod agit iſte, & labori ſeſe periculoque ſubducere: At meus certè non ſuſtinet animus ſic agere.

Accinens huic dicto Philoſophi propriâ quoque ſententiâ Interpres noſter, Sanctorum, inquit, animus cœlo terræque ſimilis eſt. Cœlum & terra, quantumvis obſeſſa ſint nebulis, ſentiantque procellas ventorum ac tempeſtatum; nunquam tamen deſiſtunt ab officio ſuo procreandarum & fovendarum rerum per influxus ſuos. Similiter & ſapiens, quantumvis aſpera ſint, calamitoſaque tempora; ſemper tamen hoc agit, ut benè mereatur de humano genere: Infrà quidem ſemper miſeretur conſortes ſibi mortales; ſuprà verò conſtanter veretur inviolabilem cœli nutum ac voluntatem.

§. 2.

§. 2. Diſcipulus *çu cham* percontans ait : In *xu kim* annalibus Priſcorum Regum narratur. Quod Imperator *Cao çum* (alias *Vu tim*) delitefcens in *Leam ngan* (nomen eſt ſepulchralis horti lucive Regii, in quo pater ejus *Siao ye* tumulatus fuerat) per tres annos, pio luctui ſic dederit ſeſe, ut non ſit locutus. Quid hoc ſignificat ? nam id quidem intellectu difficile eſt.

§. 3. *Confucius* ait : Quorſum obſecro , vis fiat in uno *cao çum* ? Priſci Reges ad unum ferè omnes erant hujuſcemodi. Officiorum libros conſule, ubi docetur quod Principe Regni vel Imperii demortuo, ſucceſſor ejus idemque filius per annos omnino tres luctui ſe dabat : Univerſi interim Præfecti atque Magiſtratus fungebantur ſuo quiſque officio ; quia mandata excipiebant ab ſupremo adminiſtro, qui vices gerebat lugentis Principis ; idque per triennium.

Cao çum *ſeu* Vu tim *familiæ Imperialis ſecundæ* Xam *dictæ fuit Imperator vigeſimus, qui Imperare cœpit anno ante Chriſtum 1324. de hoc Principe religioſiſſimo refertur in libro 5.* Xukim *fol. 28. quod, cum in horto ſepulchrali* Siao ye *patris ſui delitefcens de renovando Imperio, ſecum ipſe ſollicitè meditaretur, oblata ei fuerit à* Xam ti *ſupremo cœli Imperatore* (*ſeu Deo*) *per ſomnium ſpecies ignoti viri, quem, prout ipſe* Cao çum *coram Senatu ſuo depingebat verbis, coloribus expreſſum & undique conquiſitum, ac demum inter cœmentarios inventum in loco* Fu yen (*nunc oppido* Pim lo *dicto in prov :* Xanſi) *è luto ſuo ad ſupremam conſiliarii dignitatem evexit.*

Hic Fu yve *vulgo nominabatur ; cujus extant in libro* Xu kim *tribus contenta capitibus præclara monita, quibus Imperator* Vu tim (*alias* Cao çum) *adeo profecit, ut per annos 59. pietate & religione feliciter ac pacificè adminiſtrarit Imperium.*

Hic verò planè jucundum eſt videre, quomodo Interpres primi nominis Chu hi *dictus poſteriorum temporum atheopoliticorum anteſignanus ſecum ipſe luctetur ; nec tamen miſer eluctari valeat : hinc enim Priſci textûs authoritate (quæ apud Sinas ſacra eſt) prohibetur negare rei geſtæ veritatem : inde verò quamcunque in partem ſe vertat à ſupremi cujuſdam Numinis præſentiâ & majeſtate expedire ſe nequit. Sic igitur in majoribus ſuis commentariis ait:*

Quando Imperator *Cao çum* ſomniavit de *Fu yve*, diſtinctè & manifeſte fuit aliquis *Fu yve* qui exiſteret illic : *Cao çum* reverà non eum cognoſcebat cujus ſpecies in ſomnis offerebatur : Neque enim hominem hujuſmodi unquam ipſe viderat. *Cao çum* ſomniavit de *Fu yve* quod exiſteret illic : Hoc igitur cùm ita ſit, verè fuit aliquis Cœli Imperator, qui coram *Cao çum* diceret, ego aſſigno tibi fidelem adjutorem : Nunc autem homines per vocem *Ti* non aliud quam Dominum & gubernatorem intelligi dicunt ; eumdemque dicunt expertem corporis & figuræ : Sed puto quod ita res non habuerit

e e

(*nimirum non capiebat hic Scriptor quo pacto expers corporis, aſſumptâ tamen figurâ conſpicuus homini redderetur*) quod attinet (*proſequitur Interpres*) ad eum qui hac ætate noſtrâ vocatur *Yo-hoam-ta-ti*, id-eſt, *Yo hoam* magnus (*cæli*) Imperator, puto equidem nec de hoc id dici poſſe (*utique dici nequit: Quomodo enim homo ille* Yo-hoam *apparuerit, quem aliquot poſt* Cao çum *ſæculis natum & deinde nonniſi exactis aliis aliquot ſæculis per inſanam ſuperſtitionem Imperatoris*, Hoei çum *dicti, è 19. familiâ* Sum *numero, ſupremi Numinis titulo donatum?*) Rurſus (*proſequitur Interpres*) quam non inane & fortuitum fuerit illud ſomnium, ſucceſſus ipſe docuit: Rex enim *Cao çum* cum ſomniavit à cæli Imperatore aſſignari ſibi fidelem adjutorem, ei procul dubio in ſomnis adfuit cœli Imperator qui illum indicaret; nec ullo modo dici poteſt rem ita non habuiſſe: nec item hic dici poteſt fuiſſe cæleſtem illam rationem, quam *Li* dicimus. (*Et hactenus quidem Interpres* Chu hi *quo ſe vertat ignorans; cæterum ignorantiâ illâ & perplexitate ſuâ Veritati Providentiæque Numinis vel invitus favens.* Li *hoc atheopoliticorum figmentum quodpiam poſt 40. ſæcula inventum à novatoribus interpretibus. Intelligunt autem per* Li *virtutem quamdam ſeu influxum naturalem mente & voluntate deſtitutum, ſed principium rerum omnium, ad quod omnia conantur referre, totius retro antiquitatis monumenta & ſenſum in ſuam detorquentes ſententiam.*

§. 4. *Confucius* ait: Qui præpoſitus eſt aliis, ſi quidem gaudet officiorum contemperatione debita, diſcrimen æquum ſemper faciens inter humiles, & honoratos inter ſummos & imos: tum populo facilè imperabit.

p. 2. §. 1. *çu lu* ſciſcitatur de viro ſapiente, & qui longè ſupra vulgus emineat; *Confucius* reſpondit: Excolat ſeſe, ut hoc pacto rectus evadat per aſſiduam ſuiipſius vigilantiam & attentionem. Quærit *çu-lu*, ubi ſic egerit, num ſufficiet? Reſpondit: Excolat ergo ſeſe, atque ita excolat, ut expleat vota aliorum, ſicut optat expleri ſua ipſius. Inſtat diſcipulus: Ubi ſe res ſic habuerit, nihilne requiretur præterea? Reſpondet: Excolat ſeſe, & partas virtutis induſtriæque opes tam largè diffundat, ut procuret pacem, expleatque vota univerſi populi. Sed enim ardua res hæc eſt, & in hoc excolendi ſui ipſius ſtudio, ſic ut explerent vota univerſi populi, *yao* & *xun* viri Principes tales ac tanti, tamen ipſi quoque vehementer laborabant & quaſi perpetuâ quâdam tenebantur ægritudine animi & curâ, ne fortè vel unus eſſet ex omnibus, cujus amorem ac benevolentiam non obtinerent: Uſque adeò ſuos haud ſecùs ac ſeipſos diligebant.

f. 22. p. 1. §. 1. *Yven-jam* ſectator quidem Philoſophi *Lao Kiun*; ſed vir inconditis corruptiſque moribus, quodam die decuſſatis cruribus ſedens (*quem ſitum Sinæ indecorum eſſe cenſent*) expectabat

Confucium jam olim ſibi notum. *Confucius* tam agreſtes hominis mores, aliaque totius vitæ vitia animo damnans, ſic ait: Olim quidem tu adoleſcens cùm eſſes, non fuiſti ſubmiſſo animo & obſervans natu majorum: Grandior factus nihil habuiſti virtutis ac laudis, quod prædicaretur: Senior verò jam ſiquidem non moriaris ocyùs, hoc enim verò erit eſſe damno quamplurimis pravo exemplo & moribus. Hoc dicto, ſcipione leviter percuſſit ipſius crura, ſic quoque debitæ gravitatis ac decori moniturus agreſtem hominem.

§. 2. Ex ditione *Kive tam* dictâ pueri aliquot indigenæ *Confucio* in diſciplinam recens traditi deferebant Magiſtri mandata ad hoſpites, & horum viciſſim reſponſa ad Magiſtrum. Aliquis fortè ſciſcitatus ait: Proficiuntne illi pueri?

§. 3. *Confucius* reſpondit: Oporteret quidem illos non in medio ſedere, ſed à latere; & dum ſequuntur majorem natu, pone ſequi: nunc autem ego video ipſos temerè conſidere in loco honorato. Video illos cum Magiſtro ſuo ſine ullo intervallo pariter incedere; adeoque non obſervare, quæ ſunt propria ætatis ſuæ. Quocircà judico quod non ſunt ſtudioſi profectûs ſui. Cæterùm ego ſumam mihi hanc Provinciam: Deſidero quamprimùm ſublatâ ruditate illâ, bonis moribus ac diſciplinis excolere illos ac perficere; Verumtamen ſic, ut à facillimis infimiſque ordiar; & eos ipſâ cum ætate ad majora pedetentim manuducam.

LIBRI TERTII
PARS OCTAVA

Fol. 1. pag. 1. paragr. 1.

REGNI *Guei* Princeps *Lim cum* dictus belli magis quam virtutis cupidus percontatus eſt de inſtruendâ acie ad prælium, à *Confucio*. *Confucius* reſpondit: *çu* & *teu* vaſorum ſacrorum res ego quidem aſſiduè audivi: Caſtrenſes res necdum didici. Quare illuſceſcente die ſtatim profectus eſt, quod videret operam perdi.

§. 2. Exiſtente *Confucio* in Regno *Chin* defecit victus: Sectatores ipſius languebant, nec poterant iter proſequi fame ſcilicet debilitati.

§. 3. Diſcipulus *çu lu* moleſtiam animi prodens ait: Inter viros probos ac ſapientes etiamne dantur egentiſſimi? *Confucius* ait: Vir

probus ac ſapiens durat in egeſtate gravi : Stultus & improbus in egeſtate gravi conſtitutus hoc ipſo diſſolvitur animo.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait : Diſcipule mi *Su*, (aliàs *çu cum*) tunc ſic de me cenſes, operosè me multa didiciſſe ac mandaſſe memoriæ, atque ideo tam promptè meminiſſe ?

§. 2. Reſpondet diſcipulus : Utique. Sic mihi perſuaſi ſemper. Num aliter fortè res habet ?

§. 3. Erras, inquit *Confucius* : aliter ſe res habet. Ego dumtaxat per unum res penetro.

f. 2. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Mi diſcipule *Yeu*, (aliàs *çu lu*) qui perſpectam habeant virtutem, pauci ſunt.

§. 2. *Confucius* ait : Nihil agens & tamen imperans nonne is fuit *Xun* ? Hic quid agebat ? totus ſpirans virtutem rectà auſtrum ſpectabat (*Quo ſitu Imperatores ac Magiſtratus hîc jus dicunt*) & aliud nil agebat : Omnia ſcilicet curſu ſuo, quem optimum tenebant, ire ſinens.

§. 3. Diſcipulus *çu cham* quærit à Magiſtro ſuo modum gerendi res cum utilitate & profectu aliorum.

§. 4. *Confucius* reſpondet : Loquere ſimpliciter, candidè, cum fide : Age conſtanter, graviter, maturè : etiam in Auſtralium vel Borealium Barbarorum Regno conſtitutus proficies. Contrà verò ſi loquaris haud ſimpliciter, candidè, & cum fide : Si agas haud ſolidè, graviter, ac maturè; quamvis in cœtu familiarum 2500, vel in cœtu familiarum 25. verſeris ecquid tandem proficies ?

p. 2 §. 1. Si conſiſtis rectus : protinus contemplare iſta velut ordine poſita coram te. Si exiſtis in curru; protinus contemplare iſta velut innixa jugo currûs : hoc modo demùm, ubicumque fueris, res geres.

§. 2. Diſcipulus *çu cham* adnotavit hæc præcepta in cingulo, id eſt, in anteriori ſinu cinguli ſui deſcripſit, ut oſtenderet, quanti faceret Magiſtri ſui documenta.

§. 3. *Confucius* ait : O quàm rectus eſt *Su yu*) *Præfectus is erat Regni* Guei) Regno pacato inſtar ſagittæ eſt. Regno turbato inſtar ſagittæ eſt. Verbis ſcilicet factiſque conſtans, rectus, integer.

f. 3. p. 1. §. 1. O virum præſtantem *Kiu pe yo* ejuſdem Regni Præfectum ! Regno pacato protinus adminiſtrat Rempublicam; Regno turbato, protinùs novit ſubducere ſeſe & latitare.

§. 2. *Confucius* ait : Dignus eſt quiſpiam qui cum inſtituas ſermonem, & tamen ſi cum eo non inſtituis ſermonem; perdis hominem: indignus eſt quiſpiam qui cum inſtituas ſermonem, & tamen ſi cum ipſo inſtituis; perdis verba. Prudens nec perdit hominem, nec perdit verba.

§. 3. *Confucius* ait : Vir excelſi magnique animi, idemque vir virtutis

tutis ſolidæ, non flagitat vivere ſic ut damno ſit virtuti ſuæ : imò datur qui prodigat vitam ut conſummet virtutem.

p. 2. §. 1. *Çu cum* diſcipulus percontatur quâ arte quis evadat probus ? *Confucius* reſpondit : Artifex volens perficere ſuum opus, haud dubiè priùs acuit ſua inſtrumenta. Commorans in aliquo regno fac ſervias ejuſdem præfectorum ſapientioribus : amicitiam contrahe cum ejuſdem Regni literatorum probioribus.

§. 2. Diſcipulus *Yen yven* conſulit Magiſtrum de adminiſtrando bene Regno.

§. 3. *Confucius* haud ignarus, quanta, quamque eximia diſcipuli facultas eſſet, ſic ait : Age res & exige juxta familiæ *Hiá* temporum rationem.

Hac imperante familiâ novilunium illud, quod ab ingreſſu ſolis in gradum 15. Aquarii proximè aberat, anni cujuſque conſtituebat exordium quæ ratio temporis quoniam ad Agriculturam, alioſque uſus vitæ humanæ hîc valde erat accommodata ; Confucio *magnoperè probabatur : & verò perſeverat eadem hodieque tametſi ſub familiis aliquot Imperatoriis ſubinde fuerit immutata.*

f. 4. p. 1. §. 1. Conſcende familiæ *Yn* currum. Fac imiteris, inquam, ſecundæ hujus familiæ mores antiquos, id eſt, ſimplices, rectos, æquabiles, & conſtantes ; quos adeò prodebat cultus ille vulgaris & ſimplex ; & firmitas rhedarum & curruum, quibus Reges, abſque pompæ apparatu tunc utebantur.

§. 2. Dum ſacris das operam, induere familiæ *Cheu* nunc imperantis tiarâ.

§. 3. Muſica verò ſit ea quæ *Xao* dicitur cum choris tripudiantium.

§. 4. Miſſas facito Regni *Chim* cantiones. Procul amanda loquaces : Regni *Chim* cantiones, turpes, loquaces, periculoſi.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait : Non eminus ac longè res & negotia præmeditans, procul dubio habebit propinquum ſibi mœrorem. *Exponunt Sinæ hanc Philoſophi ſententiam alio proverbio :* Liu pu çai çien li chi vai, çe hoan çai ki ſie chi hia *præmeditatio niſi ſit ultra mille ſtadia, tum calamitas eſt ſub ipsâ menſâ & ſtrato.*

§. 2. *Confucius* ait : Proh dolor ! actum eſt : ego nondum vidi qui gauderet virtute ſicut quis gaudet eleganti formâ corporis.

§. 3. *Confucius* ait : Regni *Lu* Præfectus *çam ven chum* nonne ipſe furtim & fraudulenter Magiſtratum gerit, ac tuetur ſuam dignitatem. Hic enim cum perſpectam habeat *Lieu hia hoei* viri nobiliſſimi ſapientiam & virtutem, & quanto is emolumento poſſit eſſe Reipublicæ ; Regi tamen eum non commendat aut proponit ut promoveatur.

f. 5 p. 1. §. 1. *Confucius* ait : In ſeipſum graviter, at leviter anim-

advertere in alios, utique procul amovet odia.

§. 2 *Confucius* : Qui non dicit ; hoc quomodo ? illud quomodo ? Ego neſcio hujuſmodi homine quid faciam. Actum eſt.

§. 3. *Confucius* ait : Plures ſimul commorantes per totum diem, ſi in colloquiis inter ſe non attingant virtutem ; ſed gaudeant proferre in medium privatam prudentiam , ô quantum laborabunt !

p. 2. §. 1. *Confucius* ait : Vir verè præſtans ex convenientiâ cujuſque rei ſtatuit rei fundamentum : Debito cum ritu modoque exercet illam : cum animi modeſtia demiſſioneque palàm facit illam : cum fide perficit illam. O virum hujuſmodi verè præſtantem !

§. 2. *Confucius* ait : Philoſophum affligit impotentia ſua , non affligit ab hominibus ſe neſciri.

§. 3. *Confucius* ait : Philoſophum affligit occidere ſibi vitam, & nomen ſuum nondum celebrari, aut nihil dignum famâ peregiſſe.

§. 4. *Confucius* ait : Sapiens cauſam peccati datæque offenſionis, exquirit ab ſe : ſtultus exquirit ab aliis.

f. 6. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Philoſophus eſt quidem ſeverè retinens gravitatis , at non aſper & intractabilis : Socialis eſt, at non qui temerè abripiatur impetu multitudinis.

§. 2. *Confucius* ait : Sapiens nec ob ſermonem evehit hominem ; nec ob hominem (qualiſcumque is ſit) aſpernatur ac negligit ſermonem.

§. 3. *çu cum* ſciſcitando ait : Num fortè extat unum aliquod vocabulum, ſecundum quod velut normam quampiam poſſit quis per omnem vitam operari ? *Confucius* reſpondit : Nonne iſtud vocabulum eſt, *Xu* ? Scilicet, tibi quod non vis, ne facias erga alios ?

p. 2. § 1. *Confucius ait* , Ego agens cum hominibus, cuinam obtrecto ? quemnam deprædico ? Si datur quod deprædicandum ſit ; idìpſum habet quod prius diſcutiatur.

§. 2. Moderni, ſeu hujus ætatis homines , etiamnum gradiuntur rectâ, quâ tres familiæ incedebant, viâ.

§. 3. *Confucius* ait : Ego adhuc attigi Hiſtoriographorum ſuccinctum ſtylum. Tunc habens equum , alteri dabat commodatò , ut conſcenderet : At nunc iſta obſoleverunt.

f. 7. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Fucati ſermones perturbant virtutem; modica impatientia utique perturbat maxima conſilia.

§. 2. *Confucius* ait : Multitudo odit quempiam ? omnino examinetur. Multitudo gaudet quopiam ? omnino examinetur.

§. 3. *Confucius* ait : Homo poteſt illuſtrem reddere & magnificare normam rationis : Non autem citrà conatum arbitriumque hominis norma rationis per ſe valet magnificare hominem.

§. 4. *Confucius* ait: Peccare nec emendare, hoc ipſum dicitur peccare.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Ego plerumque totos dies non manducem: totas noctes non decumbam, ut vacem meditationi: & tamen nullum propè referam fructum: Non eſt quid melius quàm operam dare monumentis literarum, in uſum ſcilicet exercitiumque, quæ didiceris, traducere.

§. 2. *Confucius* ait: Philoſophus laborat de virtute; non laborat de cibo; & verò ipſam Agriculturam, fames ſubinde ſequitur & inſperata ſterilitas: at in virtutis ſtudio, cenſus & fructus nunquam deficiunt. Quare Philoſophus angitur de virtute; non angitur de paupertate.

§. 3. *Confucius* ait: Prudentiâ aſſecutus quidpiam, niſi virtute interiori valeas idem conſervare, licet fortè adeptus ſis, procul dubio amittes.

§. 4. Prudentiâ quidpiam aſſecutus, & virtute interiori valens conſervare; niſi quoque adhibeas morum gravitatem & authoritatem ad rectè gubernandum; tum ſubditi non te verebuntur.

f. 8. p. 1. §. 1. Prudentiâ quidpiam aſſecutus, & virtute interiore valens conſervare, exteriorem item morum gravitatem & authoritatem adhibens ad rectè gubernandum; niſi moveris ſubditos convenienti ac debito modo; nondum perfecta res eſt.

§. 2. *Confucius* ait: Vir eximius non poteſt parvis ex rebus, quamvis eas præclarè geſſerit, illicò ſciri ſeu ſtatui etiam potens eſſe ſeu idoneus ad res magnas ſuſcipiendas & tractandas. Contrà verò à vulgari homine & modicis naturæ dotibus inſtructo, non debent exigi res magnæ, nedum ſuſcipi; & quid poſſit ipſe in modicis vulgaribuſque rebus, cognoſci debet, alioqui.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Populo in virtute plus eſt quàm in aquâ & igne. Aquam & ignem ego vidi qui calcaret & periret: nondum vidi qui inſiſteret virtuti & periret.

§. 2. *Confucius* ait: Suſcipiens excolendum virtutibus animum, non cedat Magiſtro, primaſve in virtutis ſtudio deferri patiatur.

§. 3. *Confucius* ait: Vir perfectus rectus & conſtans eſt, at non pervicax.

§. 4. *Confucius* ait: Serviens uti ſervire par eſt, Regi, ante omnia & præ omnibus cordi habet quæ ſui muneris officiique ſunt; ac poſtponit his cenſum ſuum, ſuaque ſtipendia.

f. 9. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Sit inſtitutio ſine diſcrimine.

§. 2. *Confucius* ait: Viâ diſcrepantes, haudquaquam inter ſe convenient ad conſultandum quidpiam.

§. 3. *Confucius* ait: Verba percipiantur (*ſeu verborum nuda veritas abſque fuco & ætatis noſtræ luxurioſa elegantiâ*) & hoc ſufficiat.

§. 4. Magiſter muſices, *Mien* nomine, *Confucii* viſendi gratiâ venerat. Accedenti itaque ad gradum quempiam, hoſpiti (quippe qui cœcus erat) *Confucius* admonens illicò dicebat; hîc gradus eſt: Eidem verò jam progreſſo in aulam excipiendis hoſpitibus deſtinatam, & accedenti ad ſtoream. *Confucius* iterum dicebat: Hîc ſtorea eſt. Mox inde Magiſtro illo muſices, cæteriſque hoſpitibus pariter conſidentibus, *Confucius* eundem commonefaciebat dicens: Titus exiſtit ſive conſidet ab hac parte: Sempronius exiſtit ab illa parte; ut aptius ſcilicet fungeretur debito cuique ſalutationis & honoris officio.

§. 5. Magiſtro *Mien* jam egreſſo, diſcipulorum unus cui *çu cham* nomen erat, quæſivit ex *Confucio* dicens: Cum Magiſtro muſices ſic loquendi & agendi an etiam datur regula ex principiis nimirum Philoſophiæ ſuæ?

§. 6. *Confucius* reſpondit: Eſt hæc ſanè juvandi cœcos Magiſtros regula, olim ſcilicet inſtituta.

p. 2. §. 1. In Regno *Lu* tres erant præpotentes ac nobiles familiæ, quæ tantum non rebellantes contra ſuum Regem, quatuor Regni ditiones inter ſe partitæ fuerant. Earum unam *Mem ſun* invaſerat, alteram *Xo ſun*; tertiam verò quartamvè Regni Præfectus *Ki* potentior utriſque ſibi vindicarat. Quibus haud contentus, (ut eſt inſatiabilis dominandi libido) aliam quoque dynaſtiam in ejuſdem Regni meditullio ſitam, & clientelari jure eidem obnoxiam meditabatur invadere. Hic itaque *Ki xi* ſeu *Ki ſun* erat in procinctu ut bello peteret dynaſtiam *chuen yu*.

§. 2. *Gen yeu* & *Ki lu* adſtantes coram *Confucio* dicunt: *Ki xi* Domino noſtro proximè futura eſt res cum *chuen yu* Dynaſtâ: Ambo erant diſcipuli *Confucii*, & tunc fortè Magiſtratum gerebunt; nec probabant hujuſmodi invaſionem.

§. 3. *Confucius* ait: *Kieu*, nonne eſt tuum quoque hoc crimen?

f. 10. p. 1. §. 1. Belli porrò arguens injuſtitiam, ex tribus maximè capitibus eam probat. Hanc (inquit) dynaſtiam *chuen yu*, olim priſci Imperatores familiæ *Cheu* fecerunt montis *mum cum* in eadem ſiti ditione dominam, ubi dynaſtæ curam habent ſacrificiorum, quæ ſpiritui montis præſidi rite fiunt. Deinde ſita eſt in medio terminorum Regni. Eſt denique regiæ domui familiæque ſubjecta & clientelaris, quo pacto igitur, & quo jure illam ſibi vindicet improbus, & invadat?

§. 2. Diſcipulus *Gen yeu* hâc oratione Magiſtri ſui jam doctior, ſic ait: *Ki xi* Dominus noſter vehementer expetit illam ditionem: Nos quidem ambo ejuſdem Miniſtri ac ſubditi pariter haud deſideramus aut approbamus.

§. 3. *Confucius* ut doceat oportere eos, quod animo damnent, verbis quoque

quoque factiſque arguere & damnare; & ſi quidem monendo arguendoque non proficiant, muneri ſuo renunciare, ſic ait: mi diſcipule *Kieu*, antiqui illius & celebris Hiſtoriographi *Cheu gin* extat ſententia per quam appoſita ad rem noſtram: Si cuipiam, inquit, ſuppetunt vires ac facultates ad gerendam Rempublicam, adeat ſanè munus publicum: non autem valens præſtare quæ ſunt officii ſui, ſiſtat, & gradu, ſi quem fortè obtinet, ſeſe abdicet: Is etenim præcipitio proximus periclitatur, & tamen non manu tenetur, ſeu non monetur, quia moneri ſcilicet impatiens eſt: Prolabitur, & tamen jam labens non manu fulcitur: quia nimirum non eſt qui audeat manum admovere, conſtatque præcipitem abire velle. Hujuſmodi ergo cœco vel amenti veriùs, cui tandem ſit uſui iſte adjutor vel ductor?

p. 2. §. 1. Atque adeo tu quod dicebas modò, invitis vobis & improbantibus parari bellum, ſic ut crimen omne in præfectum derivaretur; hoc ipſum alterum eſt crimen tuum; & eo quidem turpius, quò turpiori cum errore conjunctum. Quæro enim abs te, tigris quæpiam, aut bubalus ſylveſtris evaſit extra ſepta, repagulaque ſua; teſtudo item raræ artis, aliave pretioſo è lapide ſupellex ſi damnum paſſa periit, quamvis in arcæ medio repoſita: Fuga hæc, & damnum hoc cujus tandem erit crimen? Numquid ejus cujus fidei & curæ commiſſa tam ſepta, quàm ſupellex fuerat?

§. 2. Diſcipulus *Gen yeu* intelligens hoc argumento agi ſe reum, ſuam pariter ac Domini ſui cauſam ſpecioſo neceſſitatis ac juſtitiæ nomine tuendam ſuſcipiens, ſic ait: Nunc ditio hæc *chuen yu* fortis ac munita eſt, & fieri poteſt ut munitior evadat in dies: Nunc illa vicinis ſuis non eſt infeſta, ſed ecquis ſpondeat nullo unquam tempore futuram? Porrò eadem vicina eſt finitimaque *Pi* avitæ ditioni & patrimonio *Ki xi* Domini mei. Quocirca ſi nunc eam, quando poteſt, tempuſque & fortuna favet, non occupat ac facit juris ſui; olim procul dubio erit illa filiorum ejus ac nepotum acerbus dolor ac ſera pœnitendi materia.

§. 3. *Confucius* patefacto hunc in modum ulcere tam diſcipuli quàm præfecti; verus, inquit, ô *Kieu*, Philoſophus odit & execratur ejuſmodi hominem tergiverſantem ac nolentem candidè profiteri cupiditatem ſuam, alioſque morbos animi occultantem ſollicitè, & interim violenter prætexentem verba, ſeu verborum ambages, quibus veritatem eludit.

§. 4. Audi nunc igitur, quid ego ſentiam. Ego ſic audivi ſemper eos qui habent Regnum vel dynaſtiam; vel, qui habent amplam ſplendidamque familiam, ſi quidem probi ſint ac ſapientes, non ſolere angi animo & diſcruciari paucitate ſubditorum, quibus imperitant: ſed diſcruciari & angi quod non obtingat ſuum cuique

prout jus & ratio poſtulat; audivi item non angi illos, quòd penuriâ rerum laboret ſua ditio ſed angi & affligi quòd non fruatur optatâ pace & concordiâ. Et meritò ſanè, quippe ſi tollantur expenſæ inutiles, ſi luxus immodici prohibeantur, & cuique tribuatur quod æquitas poſtulat; quamvis alii aliis opulentiores futuri ſint, non erunt tamen inopiâ vel mendicitate laborantes: Ubi item viget concordia, ibi nulla eſt paucitas, ibi vaſtitas nulla: Quamdiu verò fruentur concordiâ, fruentur & pace, quæ ex illa naſcitur: At vigente pace & tranquillitate, nullus erit ruinæ locus, vel gravioris cujuſque calamitatis periculum.

f. 11. p. 1. §. 1. Tria hæc, juſtitia, concordia, tranquillitas, ſi eo modo, quo dixi, ſe habeant, ac vigeant: Tametſi fortè remotiores populi jugo tam ſuavi non ſe ſubjiciant; tum quidem hoc erit agendum, ut perficiantur magis ac magis, & perpoliantur quodammodo virtutes Regiæ, ut ſic adveniant tandem exteri non dolo victi, non armis, ſed famâ virtutum. Ubi verò ſic advenerint, & in jus ditionemque tuam tranſierint; tum commodis eorum quietique amanter conſulas.

§. 2. Nunc autem, ô diſcipuli mei *Yeu*, & *Kieu*, adjutores eſtis vos quidem, & conſiliarii *Ki xi* Domini veſtri. Sed quo tandem operæ pretio, quo fructu? Alienigenæ non modò non parent vobis: ſed quoniam apud vos deſideratur vera virtus, neque poſſunt imperare ſibi ut ad vos migrent. Regnum *Lu* miſerabiliter diviſum concidit, diſtractumque in partes, & factiones, tantum non periit funditùs, atque adeo non poteſt ipſum jam diutiùs conſervari.

p. 2. §. 1. Et quaſi hæc non ſufficiant ad calamitatem, interitumque publicum; nunc etiam molitur Præfectus ille nova movere arma; & quidem ſic, ut in ipſis Regni viſceribus atrox bellum exardeſcat. Sed ego ſanè vereor ne familiæ *Ki* nepotum dolor, ſeu ruina, non exiſtat ſeu inferatur à finitimâ ditione *Chuen yu*; Sed exiſtat ex ipſorummet domeſticorum parietum viſceribus, ſuoque ipſa tandem conſumatur incendio.

§. 2. *Confucius* ait: Imperio pacatò & cum authoritate adminiſtrato protinus oratio officiorum muſicæ & bellicæ expeditionis ab Imperatore procedunt: Imperio perturbato, jam ratio officiorum muſicæque & bellicæ expeditionis à Regulis procedunt, à Regulis ſi procedunt, tum quidem decem ætatum ſpatio, pauciſſimi ex his erunt qui non amittent Regnum ſuum. A Præfectis ſi procedunt, quinque ætatum ſpatio pauciſſimi erunt qui non amittent. Domeſtici clientes ſi uſurpârint regni dominatum, trium ætatum ſpatio pauciſſimi erunt qui non amittent malè parta.

f. 12. p. 1. §. 1. In Imperio ſi vigeat lex, tum abſoluta adminiſtratio non erit penès Præfectos: quippe quæ nec penès ipſos Regulos ſit futura.

§. 2. In Imperio ſi vigeat lex, tum populus non immittet ſe in conſilia publica: Quippe ſubditi omnes lubenter ac certatim cum eâ conformabunt ſeſe adminiſtrandi normâ, quam intelligent ad normam cœli, rectæque rationis eſſe exactam.

§. 3. *Confucius* ait: Vectigalia abſceſſerunt à Regiâ domo per quinque generationes: Adminiſtratio pervenit ad præfectos per quatuor generationes: Ideò iſti tres Regis *Von cum* poſteri attenuati ſunt. Confirmare videtur hic *Confucius* ea quæ dixerat, exemplo domeſtico *Lu* Regni patrii, in quo Reges ordine duodecim imperitârunt. Etenim poſt obitum ſexti Regis *Ven cum* occiſo ejuſdem filiolo & hærede legitimo, evectus eſt ad Regnum frater occiſi *Siven* dictus. Ex illo tempore Regni iſtius adminiſtratio cœpit concidere, & vectigalia tranſierunt à domo Regiâ ad privatas Præfectorum familias; qui freti nobilitate ſuâ, quòd ex ſtirpe *Von cum* ſecundi Regis oriundi eſſent; Regium jus paulatim ſibi vindicârunt.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Utiles ſunt tres amici: Pernicioſi tres item amici. Amicus rectus; amicus fidelis; amicus multa audiens, utiles ſunt. Amicus exterius ſolùm compoſitus & gravis: Amicus blandus ac mollis; amicus loquax & garrulus, pernicioſi ſunt.

§. 2. *Confucius* ait: Utilia ſunt tria gaudia: Pernicioſa, tria gaudia. Gaudere debito uſu officiorum muſicæque: gaudere proloqui aliorum rectè dicta & facta: gaudere multorum ſapientum amicitiâ, utilia ſunt. Gaudere ſuperbiæ vanitate: gaudere otio vitæque licentiâ: Gaudere epularibus jocis ac voluptatibus, pernicioſa ſunt gaudia.

f. 13. p. 1. §. 1. *Confucius* ait: Aſſiſtentium Principi dantur tria peccata. Verba ſciſcitantis principis ſi nondum pertigerint, ſeu referantur ad te ſolum, & tamen loqueris, dicitur præcipitantia: ſi verba pertigerint, & tamen non loqueris dicitur moroſa & inutilis taciturnitas, ſi prævié nondum obſervaveris faciem, & tamen loqueris, dicitur cœcitas.

§. 2. *Confucius* ait: Sectator virtutis habet tria ſibi cavenda. Adoleſcentiæ tempore, ſanguine & ſpiritibus necdum conſiſtentibus, quod cavendum, eſt res venerea. Provectus ad ſuam maturam ætatem, ſanguine ſpiritibuſque jam corroboratis, quod caveat, ſunt rixæ. Provectus ad ſuam ſenectutem, ſanguine ſpiritibuſque jam languentibus, quod caveat, eſt cupiditas habendi.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Sapiens ac probus habet tres timores: Timet Cœli mandatum, timet magnos viros: Timet Sanctorum verba.

§. 2. Improbus ac ſtultus non agnoſcit Cœli mandatum, adeoque nec veretur. Aſpernatur magnos viros: Explodit Sanctorum verba.

Colaus ſententiâ verè Chriſtianâ longam explanationem concludens docet, timores modò memoratos ad unum maximè timorem reduci omnes; eum ſcilicet, quo revereamur cœlum, & non amplius : Kim tien lh y *Confirmat hoc autem exemplis Priſcorum, qui omni cum reverentiâ & tremore, curâ item vigilantiâque prorſus ſingulari gerebant ſeſe adversùs cœlum, & quidquid eis à cœlo conferebatur.*

§. 3. *Confucius* ait : Qui naſcuntur & hoc ipſo ſcientes ſunt, haud ſecus ac ſi cum ipsâ vitali aurâ & ſpiritu ſcientias rerum hauſiſſent, ſupremi ordinis ſunt cenſendi ſapientes. Qui diſcunt autem, & operam dant Magiſtro, & hoc pacto evadunt ſcientes, à primis illis ſecundi ſunt. At qui hebetiores ſunt, & tamen diſcunt improbo labore & conſtanti, hi rurſus ab eis, quos proximè memoravi, ſecundi ſunt. Jam verò qui hebetes ſunt, & tamen non diſcunt, in vulgo hi cenſentur infimi & inutiles; quamvis alioqui ſint homines integri & innocentes.

f. 14. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Virtutis ac ſapientiæ ſtudioſus adhibet novem conſiderationes. Dum conſpicatur quidpiam, ſeu luſtrat oculis; meditatur perſpicaciam, id eſt clarè, probèque percipiendum ſibi eſſe, quod oculis objicitur. Audiens quidpiam, meditatur acutam vim audiendi, probeque percipiendi voces, & vocum ſignificationes. Ad ſpeciem habitumque oris quod attinet, meditatur ſerenam quandam placiditatem, quâ non alius color eſt, qui animos ſibi potentius ſuaviuſque conciliet. Quod attinet ad ſtatum & conformationem totius corporis, meditatur gravitatem cum reverentia conjunctam. Ubi loquendum eſt, meditatur fidem ac veracitatem; quâ lingua ſcilicet cordi reſpondeat. Dum agit quidpiam ac molitur, meditatur ſedulitatem. In rebus dubiis ac perplexis, ſecum meditatur ipſe, quem conſulat potiſſimùm, & quâ ratione ſibi lumen petat in illa caligine. Concitari ſentiens animum iracundiâ, & ſtudio contentionis ac vindictæ, maturè ſecum ipſe reputat incommoda, damnaque naſci ſolita. Videns offerri copiam rei familiaris augendæ, protinùs ob oculos ſibi ponit jus & æquum.

§. 2. *Confucius* ait : Contemplare alterius quod bonum eſt, tanquam eò nondum perveneris : Contemplare alterius, quod malum eſt, tanquam ſi contingeres bullientem aquam. Ego vidi ejuſmodi hominem : Ego audivi ejuſmodi proverbium.

p. 2. §. 1. Privatus adhuc degens, tum præparat ſuas rectè gubernandi rationes & induſtrias : Poſt verò publicò fungens officio fidelis adminiſtri, tum ſcilicet exercitat ſuas, quas præmeditatus fuerat, rationes & induſtrias. Ego audivi hoc proverbium : at necdum vidi ejuſmodi hominem.

§. 2. Regni *çi* Regulus *Kim cum* habuit equorum mille quadrigas, & tamen à mortis, quâ violenter ſublatus eſt, die, populus non invenit

venit in eo virtutem, quam in eo celebraret. *Pe y* & *Xo ci* inediâ conſumpti fuerunt ad montis *Xeu yam* radicem; populus uſque modò illos celebrat.

§ 3. Quod igitur alii ſint in oblivione, uti Regulus *Kim cum*; aliorum verò memoriam, uti duorum, quos dixi, fratrum, poſteritas omnis conſervet, nonne hoc ipſum eſt quod dicebam?

§. 4. *Chin cam* diſcipulus *Confucii* quod putaret plura & ſecretiora cum filio communicaret pater, quàm cum reliquis diſcipulorum; adit explorandæ rei gratiâ filium ejuſdem unicum, idque ſciſcitaturus ab ipſo *Pe yu* (nomen eſt filii) ſic ait: Condiſcipule etiamne fortaſſis habes arcanum quodpiam & extraordinarium documentum, clam nobis ſcilicet, uni tibi ſuggeſtum à patre?

f. 15. p. 1. §. 1. *Pe yu* reſpondit: Adhuc quidem non audivi ex patre meo arcani quidpiam: nec enim mihi propriam impertit vel operam vel doctrinam. Semel dumtaxat, cum domi ſolus conſiſteret, me neſcio quò pergente properantius ac fortè tranſeunte per aulam, ubi pater conſiſtebat, percontatus eſt ipſe, ſtudeſne, fili, libris Odarum. Reſpondi ego candidè; necdum me ſtudere. Tum pater, ſi nunc, ô fili, non das operam libris Odarum pervolvendis; non habebis quidpiam facultatis aut copiæ quo inſtituas ſermonem viro gravi & Philoſopho dignum. Quod audiens ego protinus abii, & operam dedi libris Odarum ediſcendis.

§. 2. Alio die pater meus rurſum ſolus cùm conſiſteret, & ego fortè properarem ac tranſirem per aulam, percontatus eſt; fili ſtudeſne libris officiorum, rituumque civilium? Reſpondi: Necdum me ſtudere. Hic itaque rurſus pater: Niſi des operam libris iſtis; non habebis quo vir evadas, & inter cives tuos emineas. Quod ego audiens, nihil cunctatus, abii, & operam dedi libris Officiorum.

§. 3. Audivi hæc duo à patre; nec quidquam præterea diverſi ab iis, quæ palàm vos docet.

§. 4. Diſcipulus *Chin cam* his auditis abiit, ac lætus, ſibique ipſe gratulatus ait: Quæſivi de re una, & aſſecutus ſum tres. Audivi quippe de libris Odarum: audivi de libris Officiorum & rituum, præterea didici exemplo *Confucii* noſtri, viros verè præſtantes removere ab ſe, ſeu ab ſenſu, fructuque privatæ dilectionis ipſum quoque filium: non ei plus impertiendo vel operæ, vel doctrinæ, quam cæteris diſcipulorum.

Miratur Interpres V, *& ſecum ipſe diſquirit cauſas, cur hic paragraphus, aliique non abſimiles parvi ſanè momenti proferantur in medium: ideone fortaſſis, quod extent in codicibus authenticis, maximeque vetuſtis? An quod revera* Confucius, *dum Priſcorum ritus & officia ſuis exponebat, minutiſſima quæque ſoleret perſequi; ſicut in hoc quidem para-*

grapho dici poteſt perſecutus eſſe, ubi ſic ait: Ejus qui amplioris cujuſdam ditionis eſt Princeps, ex. gr. Reguli, Satrapæ, dynaſtæ uxorem, Princeps maritus ſuus compellans vocat conſortem, conjugem, ſeu adjutorium. Hæc autem Principis conjux ſeipſam coram marito ſuo nominans, debitæ ſubmiſſionis, modeſtiæque memor dicit: Ego rudis puella. Jam verò ditionis hujus homines ac ſubditi compellantes eam, vocant Reginam conjugem, ſive Principis adjutorium; quia nimirum Palatii domeſtici, familiæque Regiæ gubernatrix eſt. Sicut ipſe Princeps, totius gubernator eſt ditionis. Rurſus hæc ipſa Princeps fœmina ſeſe nominans coram exteris ditionibus, id eſt, legatis earum, vel etiam Principibus, dicit: Ego modicæ virtutis parvula Princeps. Exterarum verò ditionum homines ac legati nominantes eam ſic etiam, ut ipſimet ſubditi, vocant Reginam conjugem, ſive, Principis adjutorium.

Fuit ab omni retro memoriâ, eſtque hâc etiam ætate propè incredibilis apud Sinas & varietas, & copia nominum, quæ pro ipſâ varietate vel loci, vel temporis, vel conditionis; item pro arbitrio Principis tunc imperantis, alia tribuuntur atque alia, unis & eiſdem non hominibus modò, ſed etiam familiis, ditionibus, urbibus, muneribus publicis, dictiſque ipſis hominum & factis. Nec minor etiam modeſtia eſt, gravitas, & reverentia, quæ copiâ illâ & varietate continetur: quodque magis eſt mirandum, nullus ordo vel ſexus eſt hominum, ætas prope nulla, nec inter ſylvas ac montes tam rudis & agreſtis quidpiam, qui non ipſo propè cum lacte nutricis, uſum aliquem varietatis hujus copiæque perceperit.

Quod etſi videri poſſit haud neceſſarium pluribus exemplis declarari; quando nobis hi libri, quos habemus in manibus, non pauca ſuppeditant: juverit tamen vel oblectandi Lectoris gratiâ brevibus exponere, quid nos ipſos, qui ex Europâ in Chinam venimus, diſcere coëgerit, & exercitare cogat uſu propè quotidiano Sinenſis illa comitas, elegantiaque civilis.

Quotieſcumque ergo contingit ſociorum aliquem cum ipſo gentis Imperatore loqui, non aliter ferè quàm Yven chin *vel ſimpliciter* Chin, *id eſt, advenam è remotis terris ſubditum ſeſe nominat. Ipſe verò Princeps nos alloquens vel pronomine tu; vel nomine vulgari noſtro. Imperatorem nos, uti Sinæ omnes,* Van ſui *compellamus, quibus vocibus acceptiſſimum longè ætatis votum, annorum ſcilicet myrias continetur. Jam ſi cum Regulis, aut Colais Imperii, qui ſummus eſt Magiſtratus, ſermonem habemus, pari ferè modeſtiâ, nobis quidem* Liu gin, *peregrinorum nomen tribuimus; Regulis verò titulum* Vam ye, *Principis ac Domini; necnon* çien ſui, *quo ipſis mille annos vitæ precamur: Colais autem* Lao ye, *Dominorum honorificum damus nomen; & viciſſim ab his quidem* Sien ſem, *id eſt, ſeniorum; ſive Magiſtrorum nomine plerumque honoramur: Regulis interim eâdem, quâ ipſemet Imperator ratione nos compellantibus.*

Quoniam verò cæteri Magiſtratuum, à quibus adminiſtrantur Imperii partes omnes, alii cenſentur literarii, militares alii; hos quidem non alio ferè nomine quàm Lao ye, *Dominorum nuncupamus: Illis autem vel hoc ipſum, vel certè* Lao ſien ſem, *id eſt*, Seniorum Magiſtrorum *grave imprimis & honorificum tribuimus. De nobis verò ipſis loquentes, non alio ferè quàm* Hio ſem, *id eſt, Diſcipulorum; & ſi quando major uſus ac familiaritas interceſſerit;* Siao ti, *fratrum natu minorum nomine utimur: Ipſis viciſſim pari cum ſignificatione & modeſtiæ & honoris Magiſtrorum nobis, diſcipulorum ſibi, fratrumve nomen dantibus. Nec abſimilis comitatis ratio obſervatur cum quovis homine, qui vulgo ſit honoratus; tametſi publico munere non fungatur. Quamquam non deſunt etiam, qui nos aliquanto familiarius nomine* Siam cum, *quod Baccalaureorum eſt proprium, & hodie quidem perquam vulgare. Neophyti denique, ſi quidem literati ſunt,* Lao ſu, *ſeniores Magiſtros nos vocant: ſi de vulgo, Dominos.*

Ubi verò ad pœnitentiæ tribunal acceditur, Xin fu, *ſpirituales Patres & hoc quidem loco omnes omnino, (multi etiam quovis loco & tempore)* çui gin, *id eſt, peccatores ſe nominant: Plerumque tamen Neophyti literati* Muen ſem, *diſcipulorum; famuli vero, aliique infimæ plebis; humillimo* Siao tie, *homuncionum vocabulo coram nobis utuntur; ſic ut præter Imperatorem ac Regulos nemo ferè ſit omnium, qui pro nominibus* Ngo, ni, *id eſt, ego, tu, uti ſuſtineat. Porrò eadem eſt ipſorum inter ſe, quæ nobiſcum comitatis, officiorumque ratio: Niſi quod hominibus exteris plus honoris & primum locum largiri ſoleant.*

Univerſim autem, quotieſcumque de rebus ad ſe pertinentibus ſermonem faciunt, non modo perquam modeſtè loquuntur; ſed vocabulum ferè adnectunt humilitatis ac modeſtiæ ſignificatiſſimum, ſic Pi que, *humile Regnum ſuum patrium:* çien çu *vile nomen:* Siao lh, *parvum filium; ipſum quoque morbum, ſi de valetudine quæſitum fuerit* çien yam, *vilem abjectumque nuncupant. Hoſpitis vero patriam honorificam,* çun que *vel* quei que: *nomen ſublime,* cao ſim: *ſobolem ingenioſam,* Lim lam: *morbum denique ipſum, quantumvis teter fœtiduſque fuerit, modo* quei yam *pretioſum, modo* çun yam, *honorandum vocant. Quoties patrem ſuum aut matrem quis coram aliis nominat* Kia fu, Kia mu, *id eſt, familiæ patrem, & matrem nominat. Hoſpitis vero pater* Lim çun *veſter honor, mater vero* Lim tam *veſtra aula (domeſtica ſcilicet): propria verò domus aut familia* Han kia *frigida ſeu pauper domus, alterius* quei kia *honorata nuncupatur, & ſic de cæteris, quæ tam in familiari ſermone, quam in epiſtolari ſtylo, qui à quovis alio multum differt, ubique paſſim obſervantur.*

LIBRI TERTII
PARS NONA

Fol. 1. p. 1. paragr. 1.

YAM ho (Præfecti *Ki*, ſubditus ac miniſter) deſiderabat prior viſitari à *Confucio* : Sed *Confucius*, quod intelligeret hominem eſſe turbulentum, & è familia illius, qui jus & authoritatem Principis legitimi per vim ſibi vindicabat, eum non viſit. Interim *Yam ho* munus epulare miſit ad *Confucium*, porcellum ſcilicet, more gentis tunc uſitato. Obſtrictus hoc munuſculo *Confucius*, cum non poſſet ſalva lege humanitatis non adire hominem, gratias acturus; de induſtriâ captavit tempus quo ipſe non eſſet domi, eoque tunc perrexit ſalutaturus : Quando ecce occurrunt ſibi mutuò in ipſa via.

§. 2. *Yam ho* protinus alloquens *Confucium* ait : Veni, obſecro; nam ego tecum ſermonem habeo, quem conferam. Mox ait : Si quis recondat in ſinu ſuo, ſervetque ſollicitè ſuam quampiam gemmam pretioſam, & interim perturbatum ſit afflictumque patrium ipſius Regnum; nec velit tamen eam venundare, quo medeatur publicæ calamitati. Hujuſmodi qui ſit, an poterit dici pius? Reſpondet *Confucius* : non poterit, ejuſmodi qui ſit, dici pius. Inſtat alter : ſi quis gaudeat ac vehementer optet agere ſemper aliquid ac moliri quod proſit Reipublicæ, & interim oblatam ſæpius negligat ac perdat occaſionem. Hujuſmodi qui ſit, an poterit dici prudens? Reſpondet *Confucius* : Non poterit dici prudens. Hîc alter concludens, dies, inquit, & menſes torrentis inſtar præterfluunt; & tamen de annis tuis nihil mihi nec flagitanti tribuis? Quin expergiſceris, & tui ſtudioſo, tibique ipſi, & patriæ tuæ conſulens, Magiſtratu fungeris? Ad hæc, ut expediret ſe ab importuno hortatore *Confucius* ait : Bene habet; ego ſuſcepturus ſum Magiſtratum.

p. 2. *Confucius* ait : Homines natura & rationis lumine inter ſe mutuò proximè conjuncti, ſtudiis ſæpê moribuſque inter ſe longiſſimè diſtant.

f. 2. p. 1. §. 1. *Confucius* ait : Soli illi qui ipſa cum ſapientia & probitate nati ſunt : Sicut & illi qui ipſa cum ruditate & improbitate nati ſunt, per mutuum commercium haud facilè mutantur.

§. 2.

§. 2. *Confucius* die quodam perveniens in oppidulum *Vu chim*, quod *çu yeu* diſcipulus ejuſdem gubernabat; fortè audivit oppidanorum perquam operosè fidibus canentium ſymphoniam prorſus ad normam & gravitatem illam Priſcorum inſtitutam.

§. 3. *Confucius*, quaſi miraretur inſtitui muſicam tam gravem, tamque operoſam in tam ignobili oppido; leniter tunc ſubridens, utenſque vulgari proverbio, ait: Jugulaturus gallinam, quorſum utaris bovis cultro? Quaſi dicat: non capiunt anguſtiæ loci hujus tantum muſices apparatum & majeſtatem.

p. 2. §. 1. Loci Præfectus, idemque muſicæ exercitationis author *çu yeu*, cum exiſtimaret illam seriò improbari à Magiſtro, Reſpondit in hunc modum. Olim ego audivi ſæpe numero ex te Magiſtro meo, cùm diceres: Præfectus aliorum, ſi quidem ſtudioſus ſit virtutis ac ſapientiæ; utique amat ſuos, erudit, tuetur, ac fovet. Plebs viciſſim exemplo ſtudioque Præfecti ſui provocata, pro ſuo quoque modulo & ipſa ſtudioſa ſi ſit virtutis ac ſapientiæ; utique facillimum erit ei imperare & in officio continere omnes.

§. 2. *Confucius* advocatis diſcipulis ſuis ait: O vos duo treſve quotquot eſtis, diſcipuli mei! hujus condiſcipuli veſtri *yeu* oratio vera eſt, & rationi conſentanea. Quod ego paulò ante ſic locutus ſum joci certè & animi gratiâ ſcilicet, ac tentaturus ipſum feci: neque enim ſum ignarus; vigorem illum legum, ad oppida quoque pertinere.

§. 3. Alter ejuſdem familiæ *Ki* Regium jus affectantis aſſecla & Miniſter *Cum xan fœ jao* dictus, cùm in *Pi* oppido Regni *Lù* rebellio exorta eſſet, accivit *Confucium* è Regno *çi*, miſſo ad eundem munuſculo. *Confucius* deſiderabat eò pergere, quòd ſperaret adventu ſuo opitulari ſe poſſe periclitanti patriæ.

§. 4. E contrario diſcipulus *çu lu* non gaudens *Confucium* eò pergere; Magiſter, inquit, non eſt quòd pergas, quæ, obſecro, neceſſitas eſt hominis iſtius *Cum xan* familiam adeundi?

f. 3. p. 1. §. 1. *Confucius* quod ſciret memoratum *Cum xan* movere arma contra *Ki xi*, ſuum ipſius Dominum; non autem contra legitimum Regulum Regni *Lu*, reſpondit: quod hic ultro vocet me, & tanta cum ſignificatione honoris, quomodo ſine cauſâ faciat? Si datur in quo utatur me, quorſum occaſionem hanc de afflictâ patriâ merendi benè elabi Sinam? Quid ſi ego ex hoc Regno *Lu* efficiam atque erigam Orientalem, id eſt, novam, familiam *Cheu* ad normam ſcilicet Occidentalis?

§. 2. *çu cham* diſcipulus percontatus eſt de verâ germanâque virtute *Gin* dictâ ex *Confucio*. *Confucius* reſpondit: Quiſquis novit ac valet perficere ac ſervare quinque in ordine ad Imperium, is procul dubio præditus eſt virtute, de quâ quæritur. Hîc rurſum diſcipulus

rogavit, quænam eſſent illa quinque. Sunt, inquit, *Confucius*, vigilans obſervatio ſuiipſius; amplitudo clementiaque animi; fides atque veracitas; aſſiduitas ac diligentia; amor ac beneficentia: Quippe ſi geras te graviter ac maturè ſemper & ubique, jam non erit qui te negligat aut contemnat; contra verebuntur omnes & colent. Si magni, liberalis, clementiſque animi fueris; jam obtinebis omnes, omnium, inquam, ſtudia, amores, voluntates. In verbis factiſve fidem ſi præſtiteris, jam homines omnes tibi nitentur ſecuri, tuæque fidei ſe pariter ac ſua committent. Si velox, impiger, & alacriter ſedulus fueris in tractandis negotiis, jam habebis res perfectas; & ad exitum perduces optatum. Denique ſi fueris beneficus & amans tuorum, jam certè ſufficiet hæc, ut imperes tuis feliciſſimè.

p. 2. §. 1. Regnum *çin* ſex è primoribus adminiſtrabant non ſine magnâ rerum perturbatione: Duo quippe illorum *Fan chum*, & *Kien çu* non modò conſiliis animiſque diſſidebant; ſed etiam copiis & armis: ſub hoc autem magiſtratum gerens *Pie hie* accivit *Confucium*; *Confucius* deſiderabat ire.

§. 2. Diſcipulus *çu lu* diſſuaſurus Magiſtro ſuo profectionem, ſic aiebat: quondam *Yeu*, id eſt, ego, audivi ex te Magiſtro meo, cum diceres: In ſuâ ipſius perſonâ agentem improbè vir probus non adit. Veretur enim, ne ex conſuetudine ipſius, damnum pariter ac probrum accerſat ſibi: Nunc vero qui te invitat *Pie hie* unà cum ditione *Chum meu* dictâ molitur rebellionem: quorſum obſecro, tu ô Magiſter pergas ad hominem ejuſmodi?

§. 3. *Confucius* reſpondit: Sic eſt, fuit hic mihi quondam ſermo tecum. Sed nonne dixi quoque aliquando rem duriſſimam, eam quidem raro teri nec tamen frangi, atteri & conſumi? non item dixi perſæpe de re in ſe candidiſſimâ, atro colore tingi quidem; intrinſecè tamen non nigreſcere, nec amittere unquam nativum candorem.

f. 4. p. 1. §. 1. Ego quî ceſſare queam inutilis ac iners? Ego quomodo ſim magna quædam & amari ſaporis cucurbita? Quî, inquam, poſſim, vel ſuſtineam animo cucurbitæ illius inſtar manere ſuſpenſus & immotus, & qui non manducer, paſcam neminem, proſim nulli? cæterùm non adivit hominem Philoſophus, quod poſtea intelligeret hominem eſſe ejuſmodi, cui mederi non poſſet.

§. 2. Ad latus Magiſtri ſui fortè conſederat diſcipulus *çu lu*, ſtudioſior ille quidem laudis bellicæ, quam literariæ. *Confucius* ait: Diſcipule mi, *Yeu*: Num tu audiviſti aliquando ſex virtutum magis illuſtrium, nomina? Sex item vitiantia ſeu obſcurantia ipſas virtutes? Diſcipulus aſſurgens reſpondit: nondum audivi.

§. 3. Tu ergo pauliſper hîc conſiſte, inquit *Confucius*, quoad ego exponam tibi.

§. 4. Qui gaudet ampliſſimo charitatis ſinu complecti omnes, & de nullo non mereri bene, nec gaudet interim diſcere, quis eſſe debeat charitatis iſtius uſus ac modus: hominis hujuſcemodi vitium, in quod ſcilicet ipſa virtus degenerabit, erit ruditas, cæcitaſque, dum ſcilicet cœco impetu benevolentiæ, ceu vento incitatus, ſine judicio vel modo beneficia delaturus ſit. Qui gaudet prudentiâ, ſeu veri perſpicientia; nec gaudet interim diſcere, & indagare atque conſulere; hominis hujuſcemodi vitium erit perpetua quædam ambiguitas & incertitudo fluctuantis animi. Qui gaudet fidê, ſeu dictorum conventorumque conſtantiâ & veritate; nec gaudet interim diſcere, tempus & modum ſcilicet: hominis hujuſcemodi vitium erit crebra & gravis offenſio, cum damno vel ſuo vel aliorum. Qui gaudet rectitudine & candore, dolos autem & ambages, & quidquid fictum eſt ac ſimulatum, odit; nec gaudet interim diſcere, quis hîc quoque modus ſervari debeat; hominis hujuſcemodi vitium erunt anguſtiæ coarctati animi & tricæ perquam difficiles, in quas eum nimis candidum & diſſimulare neſcium, tum ſimplicitas ſua, tum fraus aliena conjiciet. Qui gaudet generosè ac fortiter quidlibet agere & pati; nec gaudet interim diſcere, quis virtutis hujus ſit uſus ac modus: hominis hujuſcemodi vitium erit inſolentia, Reipublicæ perturbatio ac rebellio. Qui gaudet adamantino quodam robore animi atque conſtantiâ; nec gaudet interim diſcere, ubi, quando, quomodo, quantâ cum moderatione ſit adhibenda: hominis hujuſcemodi vitium erit ſtultitia & amentia.

p. 2. §. 1. *Confucius* adhortans diſcipulos ſuos ad ſtudium Priſcorum Poëmatum, ô, inquit, filioli, quare non ſtudetis iſtis Odarum libris?

§. 2. Etenim ſi humi repimus, ſi jacemus inutiles atque inglorii, per odarum documenta, poſſumus erigi quodammodo, & aſſurgere ad verum decus.

§. 3. In odis, velut in ſpeculo, poſſumus contemplari, quid nos maximè deceat; quid rurſum dedeceat: hæc autem contemplando permoveri ſalubriter.

§. 4. Odarum præſidio poſſumus ſociales evadere, & affabiles, & jucundi. Ut enim muſica ſonos aptè temperat; ſic & Poëſis iſta motus & appetitus noſtros.

§. 5. Poſſumus odiſſe ſine iracundiâ vel alterum quemcumque naturæ motum ſentire, & tamen citra vitium ſequi.

§. 6. Eædem nos docent, quo pacto domi ſerviamus patri; abſentes verò & procul à domo ſerviamus & Principi.

§. 7. Ad extremum, beneficio illarum, plenam voluptatis, & uberem imprimis notitiam acquirimus de propriis avium, quadrupedum, herbarum, arborumque nominibus, ac naturis.

§. 8. *Confucius* alloquens *Pe yu* filium ſuum ait: Num tu te exercitas in primis odarum capitibus *Cheu nan* & *Chao nan* dictis, quiſquis haud exercitat ſeſe in capitibus *cheu nan* & *chao nam* (inquit) hic ſimilis eſt hominis directâ ad parietem facie conſiſtentis, id eſt, inutilis ad omnia, utpote qui nec uno paſſu queat progredi, nec quidquam rerum contemplari.

Continetur iſtis odis epithalamium Reguli Ven-vam *, ſponſæque ejuſdem* Tai gin *virginis à prudentiâ & virtute celebratiſſimæ, quæ mater deinde fuit* Vu vam *conditoris tertiæ familiæ* Cheu*, qui imperare cœpit anno ante Chriſtum 1122. Porrò celebrantur laudes utriuſque conjugis, quod primùm quidem de ſuo ipſorum animo virtutibus excolendo ſapienter laboraverint; tum de familiâ rectè inſtituendâ; ac denique de Regni totius ad Septentrionem ſiti adminiſtratione: cujus præclaram normam ad auſtralia quoque regna deinde traduxerint.*

f. 5. p. 1. §. 1. *Confucius*, priſcorum textuum buccinatores hypocritas non ſine quodam ſarcaſmo ferens, quorſum, inquit, illæ tot citationes & mera verba *liber Officiorum ac rituum ait*: *Liber Officiorum ac rituum ait*? Num fortaſſe vaſa iſta pretioſa variaque inſignia dignitatum, & veſtes ſericæ vobis aiunt quidpiam? Rurſum *Muſicorum liber ait*, *Muſicorum liber ait*; ecquis tandem liber? Num æra campana, num tympana quid officii veſtri ſit, vobis aiunt? Pulcherrima interim documenta, quorum maximè cauſâ majores noſtri ritus & muſicam inſtituerunt, vitâ certè, moribuſque non exprimitis.

§. 2. *Confucius* ait: Qui oris externa ſpecie graves, conſtantes, ſeveri ſunt; & tamen intus, in animo, inquam, ſuo mobiles & flaccidi, ii rectè comparantur cum abjectis & improbis quibuſdam hominibus, qui cùm reverà nocturni fures ſint; de die tamen gravis honeſtique viri perſonam gerunt: Sic & iſti ſunt prorſus ad inſtar quorumdam vel perforantium, vel tranſilientium parietem nocturnis horis latronum.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Ejuſdem farinæ ſunt cum his, quos dicebam modo, latrunculis nocturnis, ii qui vulgo habentur ab hominibus ruri degentibus probi, ingenui, comes officioſi: & ſpecie quidem tenus ſunt tales, re autem verâ fallaces, malitioſi, callidi, veteratores, vafri, veri denique virtutum latrones, ſeu peſtis atque pernicies.

§. 2. *Confucius* ait: Benè beatèque vivendi rationes ac præcepta de viâ fortè audita, protinùs de viâ proloqui, & auribus vixdum percepta, per os illicò profundere; neque hoc agere, ut ea tibi ipſe primùm applices, quam impertias aliis; virtutis quædam projectio eſt, contemptus, ac repudiatio.

§. 3. *Confucius* ait: Iis, qui conditione & moribus viles & abjecti homines

homines quomodo poſſunt hi ſervire Principi ac Reipublicæ, quamvis etiam afferant raras facultates ingenii & induſtriæ.

§. 4. Omninò non poſſunt: quippe homines hujuſcemodi & priuſquàm obtineant quod expetunt, anguntur intimis ſenſibus, donec per fas & nefas id obtineant. Ubi vero jam obtinuerunt; rurſus tamen anguntur & diſcruciantur ne amittant.

§. 5. Atqui ubi timetur amitti, quod ſic acquiſitum eſt opum & dignitatum, jam nihil eſt quò non pertingatur. Nihil, inquam, eſt tam abjectum, tam turpe, tam iniquum, quod non agant & patiantur.

f. 6. p. 1. §. 1. *Confucius* ingraveſcentem vitiis morbiſque animi ætatem ſuam deplorans, ſic ait: Priſci quidem habuerunt tres maximè morbos, quibus tunc quoque laborabatur; at ſic, ut neque graviter, nec à multis: At nunc dici fortaſſe queat, quòd hi ne exiſtunt quidem; uſque adeò ſcilicet vis mali crevit, ut in naturam videatur tranſiſſe.

§. 2. Priſcorum morbus erat appetitus quidam immodicus honoris & gloriæ, & ex hoc nata diſſolutio quædam, ſeu neglectus rerum ſaltem humiliorum, minoriſque momenti; & non ampliùs. At hoc tempore appetitus iſte, ita vehemens quædam diſſolutio eſt animi, ut fas & jus omne temerè proculcent. Priſcorum morbus alter ſeveritas, gravis illa quidem & inexorabilis; non ea tamen, quæ ſolo timore contenta, amorem propè omnem excluderet. Verum ætatis noſtræ ſeveritas, rixoſa eſt; nihil ferè præter odium, rixas, acerbitatem, deſperationem, aliaſque ex aliis perturbationes parit. Priſcorum ſimplicitas ac ruditas, candida, aperta, & recta: Ætatis noſtræ ruditas ac ſimplicitas, meri fuci, meræ fraudes atque fallaciæ, & præterea nihil.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Affectati ſermonis & facundiæ, necnon blandiuſculi oris homines, pauci veræ virtutis ſunt.

§. 2. *Confucius* inductione quadam ſimilium declaraturus quanto ſit damno, & quam digna odiis omnium ſpecies oris ſimulata & aſſentatricis mendaciſque linguæ facundia, ſic inquit: Odi colores inter, colorem violaceum, quatenus tollit ac ſuffuratur quodammodo purpureum qui nativus eſt; imminuto ſcilicet ejuſdem pretio & amore. Odi ſimiliter Regni *Chim* muſicam: perturbat enim & deliciis enervat, Priſcorum eam, quæ *Ya* dicitur, muſicam, verecundiæ, modeſtiæ, gravitatis magiſtram. Odi denique acutum illud & malè diſertum os, mille fingendi adulandique artibus, inſtructum. Peſſumdat enim, ac funditus pervertit regias domos, nobiliſſimaſque familias.

§. 3. *Confucius* hortaturus ſuos ad ſtudium taciturnitatis, & ut rebus, factiſque potiùs quàm copioſis ornatiſque ſermonibus inſti-

k k

tuant alios; poſthàc, inquit, ego velim nihil fari ampliùs.

§. 4. Miratus hanc Magiſtri vocem *çu cum* diſcipulus ait : Magiſter, ſi quidem poſthàc nihil profaris ; tum nos diſcipuli quid diſcemus, & conſequenter aliis referemus ? quid poſteris impartiemur quando nihil ipſi accipimus ?

§. 5. *Confucius* ait : Cœlum quomodo fatur ? quâ voce, quâ ratione nos docet ac inſtituit ? Ecce quatuor anni tempeſtates, ut peragunt curſum ſuum : ut item univerſæ res feliciſſimè procreantur. Declarant hæc ſcilicet & ſilentio maximè facundo deprædicant arcanum illud principium ſuum, in quo uno vertuntur omnia. Cœlum igitur, quod rem tam arcanam tam diſertè loquitur, quo tandem modo loquitur ?

f. 5 p. 1. §. 1. *Ju poi* vir literatus, quem juſſu Regis *Ngai cum* (fuit hic duodecimus Regni *Lu*) *Confucius* edocebat ritus funebres, quodam die deſiderabat viſere *Confucium* : *Confucius* excuſavit ſe, cauſatus invaletudinem : Dum que jam famulus qui exceperat heri ſui mandatum, egreditur cubiculi foribus Id hoſpiti renuntiaturus : Philoſophus ſumpſit in manus inſtrumentum muſicum, & cecinit datâ operâ, ut hoſpes audiret canentem, atque intelligeret, ſe non ideo quod malè haberet Philoſophus, non admitti ; ſed quod ipſemet neſcio quid peccaviſſet, cujus meritas pœnas hujuſmodi repulſa daret.

§. 2. *çai ngo* diſcipulus Magiſtrum ſuum conſulit de trium annorum luctu in obitu parentum, quid cenſeat ? Quod enim, inquit, unicus annus, & non amplius, tribuatur luctui, jam diu eſt.

§. 3. Et meo quidem judicio planè ſufficit : etenim ſi vir gravis ac probus domeſtico luctu occupatus totos tres annos non fungitur ullis officiis civilibus; officia procul dubio vel ipſâ deſuetudine paulatim obliterabuntur ac peribunt. Idem rurſus ſi per tres annos non adhibeat exercitationem muſicam; muſica procul dubio corruet.

p. 2. §. 1. Quid quod ipſa rerum natura docere nos videtur Luctum, qui major annuo ſit, haudquaquam requiri : Plurimarum quippe rerum principium & finis, & ortus & interitus, unius anni ſpatio definitur. Videmus certè, quòd adulta maturaque ſeges ubi demeſſa eſt, & in horreum collecta vivere quodammodo jam deſiit ; nova, quæ ſuccedit, ſeges herbeſcentem protinùs oſtendit viriditatem, quæ nixa fibris ſtirpium, ſenſimque coaleſcens culmo jam erigitur geniculato, & vaginis ſuis quaſi pubeſcens includitur : quin etiam, prout ſingulis ferè anni tempeſtatibus diverſa quædam ratio eſt plantarum & arborum : Ita qui elicitur terebrando lignum per quatuor tempeſtatum ſingulas, & ipſe mutatur, ignis : Prorſus itaque annuum ſpatium ad luctum poteſt ſufficere.

§. 2. *Confucius* reſpondit in hunc modum: Veteres quidem officiorum libri ac rituum præſcribunt filiis, ut in funere parentum per tres annos veſcantur oriza admodùm vulgari & malè purgatâ; potent aquam; cannabinâ veſte, aſperâ ſcilicet, humilique utantur. Tu nunc unico igitur exacto anno, quando jam luctum abjeceris, veſcens denuò aliâ illâ puriore orizâ, denuo indutus aliam illam veſtem ſericam & pretioſam, an tu tranquillo eris animo? nonte cruciabit conſcientia neglectæ pietatis? Reſpondet diſcipulus minimè verò cruciabit: Tranquillo ſum futurus animo.

§. 3. Tu, inquit *Confucius*, ſi quidem hæc faciens tranquillo futurus es animo: fac ſanè quod libitum fuerit. Viro quidem probo ac ſapienti verſanti in luctu ac ſordibus propter amiſſos parentes veſcenti licet opiparis ac delicioſis dapibus, non tamen eæ dulceſcunt ac ſapiunt. Idem audiens fortè concentum muſicum ſic eo non delectatur, atque ſi non audiret. Idem quamvis molliter ac deliciosè cubans, non tamen ullam capit quietem: tanta pii mœroris vis eſt; tantum, tamque perenne optimorum parentum deſiderium. Quocirca nunquam committet, ut contrahat lugendi ſpatium à majoribus conſtitutum: nunc autem tu quando ſuſtines id facere, fac ſanè, quod lubitum fuerit.

f. 8. p. 1. §. 1. Diſcipulo *çai ngo* foras egreſſo *Confucius* ad reliquos converſus; diſcipulus, inquit, *Yu* (idem eſt qui *çai ngo*) non eſt verâ germanâque virtute præditus, quando ſtatuit tam facilè mores antiquos negligi poſſe & inſtituta majorum violari, quæ tamen videntur conſentanea naturæ legibus atque rationi. Etenim proles nata & fota jam tres annos, deinceps eximitur è patris matriſque ſinu: Quid ergo juſtius, quàm ut amori trium annorum totidem quoque annorum pietate luctuque liberi reſpondeant? Hic certè trium annorum luctus & maximè vetuſtus eſt, & per Imperium totum vulgatus & uſitatus luctus: An fortè *Yu* diſcipulus perceperit etiam trium annorum curam & amorem ab ſuis parentibus, uti reliqui mortalium, quod adeò patrocinetur huic novitati & errores tueatur ætatis noſtræ?

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Qui ingurgitant ſeſe cibo potuque per totum diem, nec habent quidquam ſeriæ rei, quo occupent animum, proh quantum hi laborabunt, ut præſtent quidpiam homine dignum! At enim nonne datur ludus ſcacchorum quo ſe occupent? At ſaltem qui dant operam iſtis ludis, ut otium fugiant, vel in hoc uno præ illis certè ſapiunt.

§. 2. *çu lu*, ut erat animoſus, quærens ait: Vir gravis & eminens ſuprà vulgus hominum, nonne plerumque primas defert fortitudini? *Confucius* reſpondet in hunc modum: Eminens vir ejuſmodi non fortitudini, ſed æquitati juſtitiæque primas defert. Certè vir gra-

vis ac præſtans, ſi quidem ſit inſtructus robore illo animi corporiſque, & interim non inſtructus ſit temperamento rationis & æquitatis; facilè cauſam præbebit graviſſimis Imperii perturbationibus: Uti & plebeii homines habentes ſimile robur, & carentes moderatrice illâ ſui roboris æquitate, nullo negotio rapinas & latrocinia exercebunt.

§. 3. Diſcipulus *çu cum* aliam inſtituens quæſtionem, ſic ait: Vir præſtans atque Philoſophus, ſi quidem tenetur ſtudio de omnibus benè merendi; an nihilominus etiam tenetur odio quorumdam? *Confucius* reſpondet: Tenetur odio. Odit imprimis eos qui vulgant hominum vitia & peccata. Odit eos qui viles & abjecti cùm ſint, tamen impudenter ac temerè obtrectant obmurmurantque iis qui ſuperiorem locum & dignitatem obtinent. Odit præterea fortes & animoſos, at ſine more modoque. Odit item certum quoddam genus hominum ſibi ſtultè placentium, qui perquam tenaces ſententiæ ſuæ, pervicaces, obſtinati, quidlibet temerè aggrediuntur, nec rationi dant locum.

f. 9. p. 1. §. 1. His dictis, quæro nunc abs te viciſſim, inquit *Confucius*, mi diſcipule *Su* num præter eos, quos dixi, & tu habes quos oderis? Ait ille: Habeo, ſuntque triplicis generis: Odi eos qui parùm perſpicaces cùm ſint, ac intelligentes rerum, tamen acres cenſores ſunt aliorum, idque putantes eſſe prudentiæ. Odi homines non ſubmiſſos, & ob ſuperbiam contentioſos, idque reputantes eſſe fortis ac generoſi animi. Denique odi homines qui imprudenter & importunè & exprobrantis in morem alios reprehendunt de vitiis clam cognitis; idque reputant eſſe candidi, ſynceri, rectique animi.

§. 2. *Confucius* ait: Solas ferè mulierculas & infimæ conditionis homines, cujuſmodi ſunt, qui nobis famulantur, perquam difficile eſt ſic tractare, ut tamen contentos habeas. Etenim ſi propior illis fias per indulgentiam quandam & facilitatem; jam non ſubmiſſe ſe gerent, ſed inſoleſcent, nec te (uti par erit) colent ac verebuntur. Si te removeas ab eis, nec niſi perrarò cùm ipſis agas, idque cum authoritate quâdam & ſeveritate; jam querentur; & odio habeberis uti auſterus, illiberalis, inhumanus.

p. 2. §. 1. *Confucius* ait: Quadragenarius qui ſit, & tamen propter improbitatem ſuam, ſtultitiamque etiamnum appareat habeaturque gravis ac inviſus omnibus; hujuſcemodi deſperata emendatio eſt, ad finem uſque ſic perſeverabit.

§. 2. Tres hoc paragrapho recenſentur Heroës illuſtres: quorum primus *Vi çu* frater impii *Cheu* (fuit hic vigeſimus octavus & ultimus Imperator ſecundæ familiæ *Xam* & *Yn* dictæ) cùm ſæpiùs, at nullo profectu, monuiſſet fratrem, veritus ne ſi monere perſeveraret, ac-

ret, accelerarct ruinam Imperii, & tyranni furentis rabie in caput ſuum concitatâ, labentis familiæ ſpes ac reliquiæ penitùs extinguerentur; tempori pauliſper cedendum ratus, diſceſſit ab aulâ. Alter *Ki çu* dictus, & ejuſdem tyranni patruus, quod eum crebrò quoque monuiſſet officii ſui, in carcerem detruſus eſt, & redactus in ſervitutem, qui cùm metueret, ne gravius quid de ſe ſtatueretur; amentiam callidè ſimulavit; itaque vir tantus petulanti multitudini amentis inſtar ludibrio aliquamdiu fuit. *Pi can* denique alter tyranni patruus eundem reprehendit & objurgavit, ſed & periit.

Hic enim, cum nepotis inſolentiam & crudelitatem ferre diutius non poſſet, ac videret jam peſſum ire omnia; pauliſper ſecum ipſe deliberans tandem; ſatius eſt, inquit, mori, quàm diutius diſſimulando & in Regem & in patriam peccare: Omnino dicenda veritas eſt, licet odium & exitium paritura. Non audiet tyrannus? At audiet patria, audiet poſteritas omnis. Hoc dicto progreſſus in conclave Regium, patriâ cum authoritate nepotem admonet; reſipiſcat tandem aliquando; ſibi conſulat, ſuiſque. Minas addit, procul dubio futurum ut, expetente pœnas ipſomet cœlo, amittat Imperium cœlitùs collatum. Quocirca expurget animum flagitiis inquinatum; revocet abjectum pudorem; revocet jura & leges; ſic enim placari cœlum poſſe, & decretum, quod in ipſum jam ſanciverit, revocari. Hæc ille. Sed tyrannus veritatis impatiens, & monitione ipsâ jam efferatior, innocentem & patruum, & tunc maximè utilia ſuadentem, non ſine probro ludibrioque perempturus, ad circumſtantes proceres convertens ſeſe; Pi can *iſte; ſi neſcitis, inquit, ſanctum ſe eſſe arbitratur: Ego autem audire me nemini, quod cordi cujuſque viri ſancti foramina ſint omnino ſeptem: Explorare nunc juvat, an ita res habeat. Hæc effatus, in ipſo veſtigio contrucidari patruum juſſit, & adhuc ſpiranti cor extrahi.*

§. 3. Agens porrò de tribus hiſce *Confucius* dicebat: Familia *Yn* ſeu *Xam*, habuit omnino tres raræ fidei, conſtantiæ, pietatis viros.

§. 4. Eximius ille vir *Lieu hia hoei* agens in Regno *Lu* judicem cauſarum criminalium iterum ac tertio dejectus fuit de illâ dignitate. Quodam igitur ſic dicente: In hâc perturbatione tantâ rerum, bone vir, an necdum jure poſſis renunciare tuo muneri, & hinc aliò migrare? Reſpondit ipſe: Ego rectam viam normamque teneo, & ſecundùm hanc ſervio Regi & hominibus: Sed enim quò tandem commigrabo infelix, ubi fides, integritaſque non ſentiat horum temporum calamitatem? Atque adeò ubi non tertiò ac ſæpiùs meâ dignitate priver? Quod ſi induxero in animum, turpiter ſervire tempori, ſi perversâ quâdam ratione ac viâ ſerviam hominibus; quorſum opus eſt, obſecro, diſcedere ex patrio regno?

f. 10. p. 1. Regni *çi* Princeps *Kim cum* nomine excepturus *Confucium*, deliberans cum ſuis quo maximè ritu exciperet, ſic ait: Quod

attinet ad Præfectum *Ki xi*, id eſt, ad apparatum, quo hunc Regni *Lu* Princeps nuper excepit, utique ego non poſſum imperare mihi ut pari utar. Medio quodam ritu inter dictos *Ki* & *Mem* excipiatur. Quod attinet interim ad doctrinam ipſius, inquit, & inſtituta; ego jam conſenui, non poſſum illis uti. *Confucius* ubi hoc cognovit, deſperans aliquod operæ ſuæ pretium, inſalutato Rege protinùs diſceſſit.

p. 2. §. 1. Regni *çi* homines dono miſerunt Regi *Lu* puellas cantatrices. *Ki huon çu* Regni Præfectus admiſit. Triduo Rex non prodiit in conſpectum. *Confucius* diſceſſit. Prætoris officio fungebatur Philoſophus in patrio Regno anno 14. *Tim cum* Regis undecimi; eo quidem ſucceſſu, ut exactis vix tribus menſibus, jam novus eſſet legum vigor & obſervantia. Atque ita factum eſt ut Regnum *Lu* æmulo finitimoque *çi* Regno formidabile jam redderetur. At Rex & proceres Regni hujus nova illa ditionis æmulæ firmamenta per inſidias & quaſi cuniculos ſubruturi, puellas octoginta formæ perelegantis, omnique luxu & opulentia conſpicuas; equos item centum & viginti, cum variis inſtrumentis muſicis Regni *Lu* Principi dono mittunt. Captus eſt inſidiis tam illecebroſis, Regni Præfectus; & in eaſdem protinùs conjecit incautum Principem. At hunc uſque adeò puellarum iſtarum forma, vox, gratia cepit ac dementavit, ut ſui immemor, Regnique tertium jam diem à conſpectu ſuorum, & jure dicundo abſtineret. Quod ubi *Confucius* animadvertit, certus non ſervire Principi, qui tot illecebris ſerviret; abſceſſit indignabundus.

§. 2. Literâ *Fum* avem ſolis denotat, nos hic vocabimus aquilam Sinicam; auſpicatiſſima quidem, uti ferunt, avis eſt, & jam ab ipſis Monarchiæ exordiis habita fuit venturæ felicitatis nuntia. Homo quidam Regni *çu*, quo *Confucius* diverterat, ſpecie quidem mentis inops (ut enim lateret feliciùs, amentis propè ritu in plateâ quandoque cantillabat) re autem verâ Philoſophus, cui *çie yu* nomen erat, cantillans & præteriens *Confucium*, qui curru ſuo tunc fortè vehebatur, ſic ait: O aquila! ô aquila! (vox eſt vehementer exoptantis id, cujus nuntia ſolet eſſe aquila.) Ah quantus hoc tempore virtutis languor eſt! errata præterita non poſſumus redarguere & corrigere; ex præteritis autem futura adhuc poſſumus per conjecturam attingere. Deſiſte, ſi ſapis, ô *Confuci*, deſiſte! Hoc tempore qui adminiſtrant Rempublicam, periclitantur.

f. 11. p. 1. §. 1. Cognovit illico perſonatæ ſtultitiæ ſapientiam *Confucius*: nec mora, deſilit de curru, vehementer deſiderans cum eo colloqui. At profugit ille & ſubduxit ſe *Confucii* oculis; qui adeò non potuit cum eo loqui.

§. 2. Revertebatur olim *Confucius* è regno *çu* in Regnum *çai*:

dumque veheretur curru unà cum diſcipulo ſuo *çu lu*, qui & ipſe currûs erat auriga, fortè obvios habuerunt duos Philoſophos ex Regno item *çu* oriundos, & eodem, quo ſuperior ille, conſilio tædioque miſerrimorum temporum latitantes. *Cham ciu* & *Kie nie*, illis nomen erat: Agriculturæ dabant operam, & deſertos neſcio quos agros ſimul tunc arabant. *Confucius* aliquantulum illos prætervectus juſſit diſcipulum *çu lu* exquirere ab eis vadum proximi fluminis, quod tranſeundum erat.

§. 3. Alter illorum *Cham çiu* percontans à *çu lu* ait: Iſte qui regit ibi currum ecquis eſt? *çu lu* reſpondit: Eſt *Cum kieu*. Num eſt, inquit, iſte è Regno *Lu* oriundus *Cum kieu*, ſeu, *Confucius*? Reſpondet: Eſt ipſe. Ait Philoſophus: Ipſe novit vadum fluminis, qui viam hanc itque reditque toties: Quorſum percontari te jubet?

§. 4. Diſcipulus accepto reſponſo tam mordaci percontatur ab altero *Kie nie* nominato, quâ parte ſit vadum fluminis. *Kie nie* viciſſim percontans ait: Fili, tu quis es? Reſpondit: Ego ſum *Chum yeu* (nomen alterum ipſius *çu lu*) Philoſophus, tum an tu inquit, es fortaſſe oriundi è Regno *Lu* Philoſophi, cui nomen eſt *Cum kieu*, diſcipulus? Hic intellexit *çu lu* virum eſſe ſapientem quî cum loquebatur. Itaque reſpondens ait: Sum planè. At ille damnaturus ſtudium Magiſtri pariter ac diſcipuli, ſic ait: Torrentis in morem præcipites ſic ruunt Imperii res pariter omnes: Et quiſnam afferat mutationem, & quaſi refluxum in ſtatum priſtinum? Enimverò præ hoc quod agis, ſectari ſcilicet fugientem homines Magiſtrum (fugientis enim ritu ſedem mutat aſſiduè) quantò ſatius foret te ſectari fugientes ſæculum Philoſophos? Hæc fatus occabat ſemen, nec ceſſabat ab iſto opere: Tranſitum autem fluminis nec ipſe indicavit.

p. 2. *çu lu* diſceſſit de his certiorem facturus Magiſtrum ſuum. *Confucius* altè ſuſpirans ait: Aves & quadrupedia non poſſunt in eodem ſimul loco congregari. Sed ego ſi non his ætatis meæ hominibus me ſociem; cum quibus tandem me ſociabo? Imperio pacato ego non ero neceſſarius ut afferam mutationem.

Planè ſic res habet (verba Colai ſunt ſuo ipſius, non jam Philoſophi nomine loquentis) Viros ſanctos ac ſapientes Cælum procreat, eo maximè conſilio, ut quamplurimis emolumento ſint ac ſaluti. Sic olim magni illi Reges ac Fundatores Imperii noſtri communem populi calamitatem ſuam eſſe reputabant: fames enim, & inopia, quâ ſubditi quandoque laborabant, nullos æquè ut ipſos cruciabat; quò ardentiori etiam ſtudio contendebant nervos omnes ingenii induſtriæque ſuæ, ut publicæ calamitati quàm citiſſimè poſſent, mederentur. Infelicem patriam, miſerum genus humanum, ſi doctrinam, ſeu veriùs deſperationem ac ſocordiam iſtorum Philoſophorum ſequi par fuerit.

f. 12. p. 1. §. 1. *çu lu* dum una cum Magiſtro iter facit, cumque lentiori fortè gradu ſequens aliquanto poſteriùs, ac retro manet; evaſit alter repentè extra conſpectum diſcipuli: Qui dum hæret incertus, quam viam tenuerit; obvium habet ſenem ſupenſam ex baculo portantem fiſcinam; quem *çu lu* percontans ait: Bone vir, num fortè vidiſti Magiſtrum meum? Senex ad quæſitum nihil reſpondens, ſed cum gravi oratione caſtigaturus ſic ait: Tu quidem, bone juvenis, vagus & otio diffluens, uti video; corpus non habes duratum labore, dum ego interim id ætatis homo Agriculturæ do operam: Quâ tu neglectâ quinque frugum ſpecies quamvis notiſſimas fortaſſe ne diſtinguis quidem, ignarus quid phaſeolos inter & milium, triticumque diſcriminis ſit. At tu quem Magiſtrum tuum mihi prædicas? Quis eſt ille Magiſter tuus? His dictis, humi defixit ſuum baculum, & agrum purgabat, herbas inutiles eradicans.

§. 2. *çu lu*, qui ex ſermone illo habituque totius oris & corporis, occultam latentis Philoſophi ſapientiam cognoverat; non modo nullum ſuboffenſi animi dedit indicium; ſed curvatis in arcum ante pectus manibus honorem exhibens (uti mos eſt gentis hujus) deinde cum inſigni quâdam modeſtiæ obſervantiæque ſignificatione conſtitit.

§. 3. Specimen hoc animi tam ſedati, & indolis tam ingenuæ admiratus eſt ſenex, atque adamavit. Deduxit itaque domum ſuam ibique detinuit ipſum *çu lu* ut pernoctaret: occidit gallinam, inſtruxit cænulam, & inemptis dapibus refecit hoſpitem: Deinde produxit iu conſpectum ſuos duos filios majorem & minorem natu; qui pro ſuo quiſque ætatis gradu comiter ac ritè hoſpitem ſalutarent.

§. 4. Illucente poſtero die *çu lu* diſceſſit ut de omnibus certiorem faceret *Confucium. Confucius* auditâ totius rei ſerie, procul dubio, inquit, unus eſt de numero ſapientum, ſed occultus eſt ſibique vacans. Juſſit ergò diſcipulum *çu lu* reverti & reviſere ſenem. Ivit, pervenit ad ejus domum: ſed jam ſenex diſceſſerat.

§. 5. *çu lu* Magiſtri ſui mentem, & de occultis illis ſapientibus ſententiam poſteris expoſiturus, ſic ait: Non gerere Magiſtratum etiam hoc ſtatu rerum, miſerrimoque tempore, ſi modò ſis idoneus ad gerendum, nec fas nec ratio ſinat. Enimvero ſi duorum fratrum majoris ac minoris natu ordinem, mutuumque jus in fortuito naſcendi tempore fundatum nefas eſt violare (alludere videtur ad id, quod paulo ante ſpectaverat in domo ſenis Philoſophi) Regis ac ſubditi mutuum jus ac officium, quo tamen pacto id violabitur? Deſiderant quidem boni iſti viri conſulere integritati innocentiæque ſuæ perſonæ, ut aiunt: At non conſiderant interim quod perturbant

bant violantque magnum illum generis humani ordinem arctiſſimumque vinculum, quo ſubditi ſuo Principi (maximè dum is periclitatur) & cives laboranti patriæ obſtringuntur. Idcirco vir probus ac ſapiens perturbatis quoque rebus vel maximè Rempublicam gerit, & explet ſuum probi civis munus; hoc ipſo quod mos patrius ac leges non vigent, jam intelligit hoc, quod modò dicebatur, civis probi ac ſapientis munus, quod ſcilicet eſt ſucurrere patriæ etiam cum capitis diſcrimine, nec ſenum iſtorum more ſedere otioſos ſpectatores ruinæ publicæ.

f. 13. p. 1. §. 1. Recenſentur hoc paragrapho ſeptem occulti ſapientes qui dignitate vel amiſsâ, vel ultrò etiam abjectâ, privatam vitam duxerunt; non omnes quidem eodem vel modo, vel conſilio; ſapienter tamen & cum laude. Fuerunt autem *Pe y*, *xo çi*, *yu chum*, *y ye*, *chu cham*, *lieu hia hoei*, & *xao lien.*

Confucius ait: Qui neutiquam demiſerunt ſuum liberæ invictæque mentis propoſitum, qui neutiquam dedecorârunt ſuam perſonam, fuerunt duo fratres *Pe y*, & *Xo çi.* Si loquamur de *Lieu hia hoei* & *Xao lien*; demiſerunt hi quadamtenus ſuam libertatem & arbitrium; dedecorârunt (alienâ quidem injuriâ) perſonam ſuam. Verba tamen ipſorum reſponderunt rationi: facta reſponderunt votis hominum: Hæc iſti, & nil aliud.

§. 3. Rurſus ſi loquamur de *Yu chum*, & *Yye*, occulti degebant hi quoq; liberiùs loquebantur: Perſona tamen ipſorum attingebat puritatem, abjecti licet in ſpeciem attingebant tamen cordis æquilibrium.

p. 2. §. 1. Ego verò ſum diverſus ab his; quippe nil habeo quod ſemper probem, nil item quod ſemper improbem. Horum omnium itaque finis erat idem; diverſa media, idem terminus, viæ diverſæ. Non illos ego condemno: laudo potiùs: imitari tamen haudquaquam volo, ſervio tamen & loco, & tempori, & populo, & Principi; quatenus hæc omnia, ubi quid aut agendum eſt, aut omittendum, conſulo, meque omnibus, ut benè merear de omnibus, quoad fieri poteſt, accommodo.

§. 2. Magnus Magiſter Muſices, cui *Chi* nomen, migravit in Regnum *çi. Alibi jam diximus, quantum politica hæc Monarchia Priſcis maximè temporibus, tribuerit muſicæ, ſeu veriùs, ei doctrinæ & inſtitutioni, quæ numeris illigata muſicis, temperata deinde varietate ſonorum, ad animos audientium penetrabat. Quid multa? concidiſſe muſicam, & concidiſſe jam Regnum, idem propè erat. Hîc certè, quo conſtaret omnibus Regnum* Lu *jam eſſe ruinæ proximum; nihil aliud, quam ceſſatio muſicæ, & fuga Muſicorum deſcribitur; qui à familiis potentiâ inſoleſcentibus exauthorati, & privati cenſu ſuo, alias alii ditiones & Regna petivêre.*

§. 3. Qui ſecundæ menſæ ſeu refectionis Regiæ muſicam regebat, *Can* nomine, migravit in Regnum *çu.* Qui tertiæ refectionis, *Leao*

nomine, migravit in ſatrapiam *çai.* Qui quartæ refectionis, nomine *Kive*, migravit in Regnum *çin.*

f. 14. p. 1. §. 1. Qui grande tympanum pulſabat *Fan xo* nomine, ingreſſus eſt in ditionem ad flumen *Hoam ho* ſitam.

§. 2. Qui pulſabat parva tympana, *Vu* nomine, ingreſſus eſt in ditionem *Han chum.*

§. 3. Secundus, ſeu minor Regiæ muſicæ Præfectus, *Tam* nomine: Item alter qui pulſabat inſtrumenta lapidea, *Siam* nomine (eratque idem ipſiuſmet *Confucii* Magiſter in muſicis) ingreſſus eſt in mare, id eſt, inſulas vicini maris.

§. 4. *Cheu cum* inter Principes Sinicos famâ ſapientiæ vix ulli ſecundus, alloquens filium ſuum *Pe Kin* Regni *Lu* ſatrapam jam creatum, eòque propediem profecturum præceptis maximè neceſſariis præmuniens ſic aiebat: Vir Princeps ac ſapiens non aſpernatur abjicitve ſuos conſanguineos & affines; Non reddit idem præcipuos adminiſtros Regni ſui alienos ab ſe, juſtæ offenſionis odiique cauſam præbens, quod eis non utatur; repente ſcilicet eos privans dignitate ſuâ; vel ob exigua quæpiam peccata, vel certè nulla eis facti ſui, & pœnæ tam gravis datâ ratione; offenſiones, inquam, hujuſmodi vitat prudens: Intelligit enim malè conſultum iri toti corpori, cujus capiti cum membris ſuis haud conveniat. Familias nobiles ac pervetuſtas, niſi fuerit gravis & atrox cauſa, certè non abjicit; ſed quotquot ex illis ad gerendam Rempublicam ſunt idonei, haud cunctanter admovet Reipublicæ: qui verò idonei non ſunt; ſuo tamen cenſu propter majorum merita potiri ſinit. Sapiens Rex non hoc exigit, ut omnia præſto ſint in uno eodemque homine; ſed onera cujuſque viribus prudenter accommodans, ſuos haud ſecus ac vaſa tractat, alios ex aliis uſus pro ſingulorum capacitate petens.

Extant in annalibus alia ejuſdem Principis præcepta, quibus inſtruit eundem filium ſuum; ut ferat magno animo obmurmurationes ſuorum, & obtrectationes; & ſeriò circumſpiciat ſeipſum, ac diſquirat, an eis cauſam fortè præbuerit; detque operam ut æquitate ſuâ, patientiâque, & vitæ imprimis innocentiâ, quamvis infeſtos animos malè de ſe loquentium mitiget, ſibique obſtringat. Ut item conſtitutus in illo faſtigio, ſummopere ſibi caveat ab elatione animi, & faſtu, & vanitate; ſibique ipſe vigilanter attendat, non ſui tantùm causâ, ſed totius ſatrapiæ, cujus caput ſit. Vehementiores denique ſtimulos à ſuo ipſius exemplo ſubditurus; ſcis, inquit, fili mi, quod ego Ven vam *Regis ſum filius, quod idem* Vu vam *Imperatoris frater, quod patruus ac tutor* Chim tam *Imperatoris: & tamen cum talis ſim ac tantus, non dubitavi ter uno die ex balneo, ubi fortè corpus curabam, proſilire, ſoluto etiamnum capillo, & inter eandem refectionem ter ad ſignum quod dabatur, à menſa ſurrexi, non alia*

de cauſa, quàm ut meorum vel querelis vel poſtulatis aures præberem.

p. 2. §. 1. Imperatoria domus familiaque *Cheu*, quo tempore potiebatur rerum, eratque florentiſſima, habuit octo ſapientes, omnes fratres, nec modò germanos, ſed etiam gemellos, quos mater quaterno ſcilicet partu, & eo ordine, quo hic geminis ſinguli literis nominantur, enixa fuit: quodque vehementer auget miraculi hujus raritatem; dicuntur omnes omnino iis inſtructi fuiſſe naturæ dotibus, eâ gravitate morum, & integritate vitæ, ut inter ſapientes ætatis ſuæ, facile cenſerentur Principes. Si nimirum res habet; quotieſcumque cœlum pacandis & inſtaurandis Imperii rebus Reges ſubmittit ac Principes; adjutores etiam Principum, qui horum conatus, induſtriâ, virtute, ſapientiâque juvent, benignè ſubmittit: Nomina dictorum ſapientum: *Pe ta, Pe quo, Chum to, Chum ho, Xo ye, Xo hia, Ki ſui, Ki va.*

LIBRI TERTII
PARS DECIMA

Fol. 1. p. 1. paragr. 1.

DISCIPULUS *çu cham* aiebat: Vir gravis ac ſapiens videns grave periculum regni, familiæque Regiæ, ſine ulla cunctatione exponit vitam pro ſalute publicâ: Idem verò videns lucri occaſionem, ſecum prius ipſe reputat, quid jus & æquitas ſinat: Idem ſacris dans operam, memor eſt venerationis ac reverentiæ: denique in funere & exequiis memor eſt luctûs & commiſerationis. Hujuſmodi dignus eſt ſuo ſapientis nomine, nec aliud requiritur.

§. 2. *çu cham* aiebat: qui arripit quidem virtutem, eique dat operam, ſed non amplè; ſed carptim, exili ſtudio & conatu, exiguum (ut ita loquar) anguſti pectoris vaſculum afferens: Aures item, & fidem qui præbet documentis ac diſciplinis optimis; at non eâ cum firmitate vel conſtantiâ, quâ par erat, quolibet opinionum vento flatuve commotus vacillet ac fluctuet. Hujuſmodi qui ſit, quomodo poſſit cenſeri, eò quod exiſtat ipſe, accedere quidpiam huic mundo? & quomodo rurſus poſſit cenſeri, eò quod non exiſtat ipſe, decedere quidpiam huic mundo?

p. 2. §. 1. *çu hia* & *çu cham* ambo diſcipuli erant *Confucii*, celebres

imprimis; opinionibus tamen & vivendi ratione diſcrepabant. *çu hia* quidquid agebat, agebat perquam ſeriò, ſedulò, conſtanter; gradu ſuo, partiſque opibus contentus. Contrà *çu cham* quietis & mediocritatis impatiens ad altiora ſemper adſpirabat. Illius ergo, cui *çu hia* nomen erat, diſcipuli quodam die inſtituerunt quæſtionem de amicitiâ apud *çu cham. çu cham* percontans ipſos ait: *çu hia* Magiſter veſter ecquid ſentit, quid ait? Reſpondent illi; *çu hia* Magiſter noſter ait: Cum iis qui digni ſunt amicitiâ, quia ſcilicet recti ſint, ſynceri, amantes diſcere, & tales viciſſim, à quibus ipſe diſcas, conjungere quàm volueris arctiſſimo vinculo amicitiæ: Eos verò qui non ſunt digni illâ, quod nec tibi poſſint, nec ſibi velint eſſe utiles, procul abs te remove. *çu cham* hæc audiens; miror, inquit, ea quæ dicitis: vehementer enim diſcrepant ab his, quæ ipſe quondam audivi; quod nempe vir ſapiens ſtudiosè colit ſapientes, & ampliſſimo quodam charitatis ſinu admittit reliquos omnes, & benignè complectitur: exornat & extollit eos qui egregiis ſunt inſtructi dotibus, & miſeratur imbecilles, quos erigit jacentes, & conſilio opibuſque ſuſtentat ac roborat. Qualeſcumque ergo ſint alii, & qualiſcumque ſim ego ipſe; neminem unquam velim repellere. Ego fortè ſum magnus ſapiens? De hominibus ecquis erit quem non admittam & complectar? Ego contrà non ſum unus de ſapientibus; ſed è vulgo homo rudis ac tenuis? tunc certè alii facilè, nec injuriâ repulſuri ſunt me, & neglecturi: quorſum igitur illa repulſio mea aliorum hominum? quâ fronte, qui ipſe deſpicabilis ſim, deſpicatui quemquam habeam?

§. 2. *çu hia* diſcipulus ait: Quamvis exilis ars atque ratio ad res maximè vulgares & exiles ex. gr. Agriculturam & exercitationes mechanicas accommodata, omnino tamen habet ſpectabile quid & dignum quod obſerves & diſcas. At ſi extendere volueris eamdem deinde exilitatem & accommodare ad res ſublimes & remotas à vulgo, ex. gr. Adminiſtrationem Imperii, familiæque Regiæ; vereor ne tunc protinùs velut in luto hæreas, nec quidquam proficias. Quocirca vir ſapiens idemque gerendæ Reipub. jam admotus non tractat res hujuſmodi.

f. 2. p. 1. §. 1. *çu hia* ait: Vir in dies diligenter exquirens, ac probè intelligens ſibi quid deſit: Similiter ſingulis menſibus memoriam refricans eorum, quæ didicit, adeoque nihil obliviſcens eorum quæ ipſe ſemel percepit, poteſt dici Philoſophus: nec amplius requiritur.

§. 2. *çu hia* ait: Improbo quodam diſcendi ſtudio complecti ſcientias omnes, & firmam, ſynceram, integramque voluntatem afferre: Ad hæc, ubi dubii quid oritur, diligenter & accuratè conſulere peritos, ac denique apud animum ſuum intimè perpendere ſeu rumi-

nari

nari arcanas ſolidaſque veritates : quis non videt quod ipſa virtus jam ineſt his ipſis exquirendæ virtutis conatibus, maximè cum quod exquiritur, exquirentis animo ſit innatum, cælituſque impreſſum?

§. 3. *çu hia* ait: Omnes artifices, & mechanici, degunt in ſuo quiſque foro, ut hâc ratione utiliter & commodè perficiant ſuum opus. Similiter Philoſophus in virtutis ac ſapientiæ ſcholâ conſtitutus, aſſiduè ſtúdet ac diſcit, ut perficiat ſuam illam, cui totus vacat, virtutem; artifici quamvis ignobili meritò poſtponendus, ſi propter inconſtantiam inertiamve non perficiat ſuum opus.

p. 2. §. 1. *çu hia* ait : Stulti improbique quod peccatum eſt, haud dubiè recti honeſtique fucata ſpecie cohoneſtant; quò licentiùs ſcilicet, ac magis impunè in eodem perſiſtant.

§. 2. *çu hia* ait : Vir probus ac ſapiens, cum ſui ſemper ſit ſimilis, habet tamen, ſeu veriùs, habere aliis videtur tres mutationes. Eminus eum contemplantibus admodùm gravis ac ſeveri eſt inſtar, ſic ut arceat ipſos quodammodo ſpecies illa ab acceſſu propiori: Fidenter interim propiùſque accedentibus talis apparet illicò qualis reverà eſt, facilis, affabilis, benignus; audientibus verò deinde ipſius ſermones, adeo rectos, & ab omni fuco, falſique ſpecie tam alienos, jam rurſus ſeverus, non nihil, rigiduſque apparet.

§. 3. *çu hia* ait: Quiſquis gerit Rempublicam & adminiſter eſt Principis, vir ſit ſpectatæ fidei, ac deinde fidenter quidvis oneris imponat ipſi populo. Quod ſi necdum vulgo famam ejuſmodi fidemque obtineat; tum ſi quid oneris impoſuerit, populus hoc ipſo cenſebit divexari ſeſe. Similiter notus jam à fide tuâ, tum deinde fidenter moneto Principem: Audiet is monentem, colet, diliget. At ſi necdum fidelis audias, quia reverà talis non ſis; tum quamvis optima monentem, tamen averſabitur, & hoc ipſo cenſebit non tam monere, quàm calumniari te illum.

f. 3. p. 1. §. 1. *çu hia* ait : In majoris momenti rebus, iis ſcilicet, quarum maximè præſidio conſervatur humana ſocietas; & in quibus velut cardinibus officia quæque majoris momenti vertuntur, ex. gr. Filiorum officiis adverſus parentes, ſubditorum adverſus ſuum Principem, neutiquam tranſiliamus limen, ſeu ordinem, modumque à naturâ & legibus conſtitutum : At in minoris momenti rebus, & quæ majoribus illis famulantur quodammodo, conſiſtere ultra citraque limen quandoque: poſſumus in his, inquam, ſuus datur epikeiæ indulgentiæque locus, tunc maximè, quando peccantis ruditas diſſimulationem meretur ac veniam : Neque enim hoc ſenſiſſe exiſtimandus eſt diſcipulus, quod in eo, qui ſapientis nomine glorietur, tolerari vel nævus poſſit, aut ignorâſſe pervetuſtum illud ætatis priſcæ proverbium, vitanda eſſe minima, ne maxima amittantur: cui etiam conſonat præclara libri *Xu kim* ſententia, *Pu kim*

nn

ſi him, *chum lui ta te*, negligere minora, tandem aliquando damno eſt magni momenti rebus.

§. 2. *çu yeu* ſugillans diſcipulos amici ſui *çu hia* quod minoris momenti rebus admodùm intenti, de cardine ipſo rerum ac fundamento minùs viderentur laborare, ſic ait : *çu hia* familiaris mei diſcipuli adoleſcentiores, cum officia obeunt propria ſuæ ætatis; nempe, aſpergendi ſolum aquâ, verrendi, reſpondendi ultrò citróque, ingrediendi, egrediendi; equidem ſatis benè obeunt. Sed enim minoris momenti hæc ſunt, & foliorum inſtar, ac floſculorum : radix verò & fundamentum deeſt. Quî hoc ?

§. 3. *çu hia* hæc fortè audiens ait : Proh quantum *Ten yeu* (idem eſt qui *çu yeu*) hîc aberrat, dum exiſtimat me radice neglectâ de foliis dumtaxat laborare. Ab infimis, maximèque facilibus conſultò ordior; ad altiora deinde, magiſque ardua facturus gradum. In ſapientis enim ſuos inſtituendi modo ac ratione ecquid tandem certum fixúmque ſit, quod primo loco tradatur, ecquid deinde & ſecundo loco in modo dictâ inſtitutione operoſiùs inculcetur ? Omnino ſcilicet prudentis eſt Magiſtri diligenter exquirere, quid ferre valeant diſcipulorum ſuorum humeri, quid ferre recuſent : Quid ætas ſingulorum, quid vires ingenii capiant; ac deinde ſingulorum facultati attemperare inſtitutionem ſuam. Quemadmodum varii generis herbæ & plantæ pro ſuis quæque ſpeciebus propriiſque virtutibus ab earum perito perquam aptè varios ad uſus diſtinguuntur; & deinde cum inſigni utilitate applicantur. Operam certè ludam, & me fallam, meoſque, ſi non exploratis primùm cujuſque viribus, temerè quidvis docuero, & difficillima quæque necdum maturis importunè obtruſero. Sapientis Magiſtri ſuos inſtituendi ratio qui poteſt ſic ludi & illudere ? Simul complecti principium, & complecti finem ſeu radicem, & quidquid ex ea prognaſcitur, id ſolius eſt Sancti proprium; cui ſcilicet unà cum vitali ſpiritu ſapientia cælitùs eſſet infuſa : cujuſmodi quidem nec me in docendo, nec diſcipulos in diſcendo eſſe profiteor.

f. 4. p. 1. §. 1. *çu hia* ait : Admotus eſt quiſpiam rebus curiſque publicis, & tamen inter has habet affatim otii ac virium, ut ſtudiis vacet, omnino vacet is ſibi ſtudiiſque ſuis, & partas opes ingenii ac prudentiæ ex monumentis veterum optimiſque diſciplinis continenter augeat. Rurſum vacat ſtudiis quiſpiam, & jam affatim facultatis ac virium adeptus eſt, ut Magiſtratum gerat; tum nihil cunctatus Magiſtratum ſuſcipiat, & privatas opes ingenii induſtriæque in communem patriæ utilitatem expendat.

§. 2. *çu yeu* ait : Juſta dum perſolvuntur mortuis, maximè quidem parentibus; pius filiorum luctus penitus exerat ſe in vehementi quâdam commiſeratione intimoque ſenſu animi lugentis ac deſi-

derantis amiſſos parentes, & ſiſtant hîc filii, nec magnoperè laborent, tametſi ad luxum & apparatum ætatis noſtræ, in quo ſæpe plus eſt vanitatis, quàm pietatis, copiæ non ſuppetant.

§. 3. *çu yeu* ait: Meus ſodalis *çu cham* ad perficiendas res arduas ac difficiles, habet ille quidem & animos & facultatem; verumtamen necdum præditus eſt interna ſolidâque virtute, ex quâ tamen laus omnis veri roboris peti debet?

§. 4. *çem çu* ait: Quàm magnificè gravis eſt totius oris corporiſque habitus amici mei *çu cham*; ſed vel ideò perquam difficile eſt unà cum illo exercitare internam ſolidamque virtutem, ſic ut vel ipſe ex aliis, vel alii viciſſim ex ipſo proficiant: quid enim adjumenti mutui ad interiorem animi cultum ſperetur, quando magis videtur laborari de oſtentatione quâdam virtutis, quàm de virtute ipsâ.

p. 2. §. 1. *çem çu* ait: Ego quondam audivi ex Magiſtro meo, vulgò quidem inter homines non eſſe quemquam qui penitùs exhauriat vires animi ſui in exercitio virtutis cujuſpiam. Quod ſi datur ejuſmodi, reverà datur in parentum luctu & funere.

§. 2. *çem çu* ait: Ego quondam audivi ex Magiſtro meo, cùm diceret: *Mem chuam çu* Præfecti Regni *Lu* præclaram pietatem & obedientiam, quam in obitu parentis ſui *Hien çu* item Præfecti luculenter eſt teſtatus, eam alius quiſpiam poterit etiam præſtare & imitari! Hoc unum tamen quod ipſe non immutaverit patris ſui Miniſtros ac ſubditos, quibus is pro officio uſus fuerat; uti etiam quod non immutaverit patris ſui gubernandi rationem: Hoc, inquam, perquam difficile eſt præſtare.

§. 3. *çem çu Confucii* diſcipulo ſeptem quoque fuêre diſcipuli; *Mem xi* Regni *Lu* Præfectus juſſerat unum illorum *Yam fu* dictum agere judicem criminum & Præfectum cuſtodiæ publicæ: Conſuluit hic igitur Magiſtrum ſuum *çem çu*, quâ ratione gereret injunctum ſibi munus. *çem çu* reſpondit: Hoc tempore ſuperiores Magiſtratus, quos oporteret optimis exemplis prælucere cæteris, paſſim deflexerunt à propriâ ipſorum rectè vivendi & gubernandi viâ ac normâ: Populus igitur quod item aberret, quod diſpergatur ſtudiis ſententiiſque malè diſtractus, jam diu eſt. Si ergò, dum cauſas & crimina ſingulorum examinas, compereris ea hoc modo ſe habere, id eſt, ſi tibi conſtiterit de naturâ cauſiſque criminum, quæ vulgò committuntur; tum licet, qui rei ſunt, non poſſint non plecti, ſemper tamen utere commiſeratione & clementiâ, & nequaquam lætare, quaſi placens tibi ipſe (ut Colaus exponit) qui latentia miſerorum crimina callidè detexeris: Sed memor eſto, non omnem culpam penes ipſos eſſe; utpote quibus ignorantia ſua, nec non ſuperiorum prava exempla fraudi fuerint.

Tria omnino millia criminum eſſe docet alibi Confucius; *quibus ſua*

pro cujuſque gravitate decreta ſint ſupplicia. Celebris eſt Xun *Imperatoris moderatio & clementia , quâ præſidibus populi alia atque alia dans præcepta , concludit identidem his verbis :* Gueî hîm ſió çãi , *id eſt, eos , à quibus pœnas exigitis, miſerari vos volo. De his vide poſtremum librum* Xu kim *ſub titulo* Liu hîm , *quem mille trecentis circiter poſt annis conſcripſit* Liu *Regulus, juſſu Imperatoris* Mo vam *ex familiâ* Cheu *quinti, qui regnare cœpit anno ante Chriſtum 1001.*

f. 5 p. 1. §. 1. *çu cum* ait : *Cheu* ultimi ex familia *Xam* Principis improbitas quamvis reverà crudelis ac libidinoſi , haud fuit tamen uſque adeò gravis & inaudita, ut non perſimilis & aliorum extiterit : & tamen quotieſcumque de graviori quopiam crimine ſermo eſt, unus ferè *Cheu* protinùs in exemplum adducitur , & quaſi reus omnium ſcelerum, linguis omnium hodieque vapulat, non aliâ ſcilicet de causâ , quàm quod ſimul improbus & Imperator fuerit: hoc enim potentior fuit & majori offendiculo ipſius improbitas , quò ipſemet ſublimiori ex faſtigio in vitiorum cœnum ſe abjecit. Idcirco vir Princeps horreat ſanè, quamvis exiguo tempore degere in hujuſmodi cœno & ſentinâ errorum ac pravitatum : Imperii namque totius peccata & mala, etiam illa, quorum haudquaquam reus eſt, omnia tamen, non aliter ac fœces & aquæ in ſentinam ſic in unum ipſum conferentur & confluent ; & breviſſimi labem temporis , invidia ſæculorum omnium , & opprobrium perenne , (ſicut iſti *Cheu* contigit) conſequetur.

§. 2. *çu cum* ait : Qui peccata ſua emendare non laborant , ea tegere conantur, fucoque inducere. Quocirca viri ſapientis (maximè Principis) peccatum eſt inſtar ſolaris lunariſve defectionis. Peccatum enim quod , nec celat ipſe, & ſua quoque peccantis celſitudo prodit ac dignitas, homines univerſi ſpectant : Ejuſdem ſimiliter mutationem in melius , (quando ſcilicet animadvertens ipſe defectionem ſuam & peccatum , haud ſecùs atque ſol & luna ad priſtinum nitorem ac ſplendorem mox rediit) homines univerſi ſuſpiciunt, & læti deprædicant.

§. 3. Regni *Guei* Præfectus, cui nomen *Cum ſun chao* quæſivit ex *çu cum* dicens : *Chum nhi*, ſive, *Confucius* Magiſter tuus , quomodo ſtuduit?

p. 2. §. 1. *çu cum* reſpondit : *Ven* & *Vu* Regum doctrina, leges, inſtituta, licet ipſi à ſexcentis ferè annis vivere jam deſierint, necdum tamen deciderunt in terram ; necdum perierunt, penituſve oblitera-ta ſunt. Etenim exiſtunt & perſeverant adhuc in hominibus , & ſapientes quidem memoriâ retinent illorum præcipua quæque capita. Rudiores è vulgo hominum etiamnum meminerunt illorum minutiora quædam minoriſque momenti : Sive autem magna conſideres ſive parva, nihil eſt omnium quod non extet in conditorum noſtrorum

noſtrorum *Ven* & *Vu* inſtitutionibus. *Confucius* ergò quomodo non ſtuduerit didiceritve, qui ab omnibus, ipsâque adeò rudi multitudine tam parva quàm magna ſemper diſcere conatus eſt? Item quomodo unum eundemque Magiſtrum habuerit is, qui nullo non loco & tempore, & ex re quâlibet fructum petiit doctrinæ ſapientiæque.

§. 2. Regni *Lu* Præfectus *Xo ſun yu xo* quodam die colloquens cum Præfectis aliis in aulâ regiâ, aiebat: *Confucii* diſcipulus *çu cum* meo quidem judicio ſapientior eſt quàm ipſemet Magiſter *Confucius.*

§. 3. *çu fo kim pe* Præfectorum unus de his certiorem fecit ipſum *çu cum*: Quibus auditis *çu cum* inquit, quod ad meam diſcipuli, & illam Magiſtri doctrinam ſapientiamque attinet; illa planè habet ſe ſicut extimus ædium paries, qui totas ambitu ſuo complectitur: at meus quidem paries perquam demiſſus altitudine ſuâ tantùm pertingit ad humeros adſtantium, à forinſecus enim conſiſtentibus primo conjectu oculorum protinùs videntur totius domûs, ſi quæ ſint, pretioſa & bona.

§. 4. At verò Magiſtri mei paries, cuſtos ille reconditarum opum Regiæque Philoſophiæ, plurium eſt orgyarum altitudine conſpicuus. Si non obtineas ut illius portas ingrediaris; haud unquam profectò videbis gentilitiæ Regum aulæ ornatum & venuſtatem, omniumque procerum & Magiſtratuum ſplendorem, opulentiam, majeſtatem.

f. 6. p. 1. §. 1. Quo minùs mirandum eſt, quòd ex hominibus ætatis noſtræ, qui vel pertingant ad ipſam portam, fortè pauci ſint. Præfecti igitur *Vu xo* ſermo iſte qui nihil niſi extrinſecum in me videt, numquid quadamtenus rationi congruit?

§. 2. Dictus *Xo ſun vu xo* detrahebat *Confucio*: quod audiens *çu cum*, nec ferens hominis temeritatem, ſic ait: Abſtine, quæſo ab hujuſmodi obtrectatione: Ne ſic agas: Vincit communem laudem ſapientia Magiſtri noſtri. *Confucio* nefas eſt obtrectare: Aliorum hominum ſapientia, collis aut mons eſt, qui licet ex plano contemplantibus videatur altus eſſe; adhuc tamen poteſt tranſcendi. At verò *Confucius*, *Confucii*, inquam, doctrina & ſapientia, montes ipſos tranſcendit, & propter ſublimitatem ſuam ſol eſt quodammodo & luna, nec eſt qui poſſit eam tranſcendere vel ſuperare. Degeneres, improbique homines licet cupiant ac nitantur ſeſe penitùs abſcindere & longiſſimè removere ab optimâ inſtitutione & doctrinâ: ipſi tamen quo pacto tandem damno erunt huic ætatis noſtræ Soli & Lunæ? Planè jam patet, obtrectatores hujuſcemodi non ſcire ſuam parvis ac magnis, imis & ſummis menſuram tribuere.

§. 3. *Chin çu kim* quondam unus diſcipulorum *Confucii*, ſed qui

doctrinæ ejus ſublimitatem necdum æſtimare noverat, interpellans *çu cum* Magiſtri ſui tantum encomiaſten; equidem, inquit, tu quando tam præclarè & ſentis & loqueris de *Confucio*, nimiâ quâpiam veneratione ductus demittis te: *Confucius* enim quo pacto tandem te ſit ſapientior?

§. 4. *çu cum* hujus vel errorem vel adulationem, æquè ut alterius, contemnens; ſic reſpondit: Philoſophus ex unico etiam verbo non raro ſtatuitur pollere prudentiâ, & è contrario ex unico etiam verbo idem non rarò ſtatuitur laborare imprudentiâ. Omnino in verbis non oportet non eſſe conſideratum.

p. 2. §. 1. Sic igitur ſentio, ſic dico: Ad Magiſtrum meum (quod ad illius virtutem & doctrinam attinet) non poteſt pertingi, non aliter ferè ac cœlum nequit per ſcalas conſcendi; licet ejuſdem amplitudinem & ornatum ſuſpicere poſſimus eminus, & cum voluptate quâdam admirari.

§. 2. *çu cum* jam declaraturus, non inanes fuiſſe laudes, quas in *Confucium* contulerat, ex. gr. unam de multis, nempe ſuavem ejuſdem efficacitatem brevibus hîc expendens; Magiſter meus, inquit, nactus aliquando magnam ditionem pro ipſo ditionis Principe adminiſtrandam, numeros omnes ſapientis & benigni gubernatoris hoc ordine & modo explebat. Primum quidem quod vulgo dicitur ac præcipitur gubernatoribus, erige & ſuſtenta populum, æqua ſcilicet agrorum diviſione, & vigilanti induſtriâ, ne quid earum rerum quæ ad victum cultumque corporis ſunt neceſſariæ, deſideretur. *Confucio* res admiſtrante, protinùs erigebatur populus, & inſtar cultæ ſegetis ſuccreſcebat. Hunc verò in modum ſuppetente rerum copiâ, quod deinde præcipitur, verbis & exemplis tuis ad omnem rectè honeſteque vivendi rationem ac diſciplinam manuducito & dirigito rudem populum: *Confucio* dirigente idem protinus volens lubenſque ſequebatur, & viæ quæ monſtrata fuerat, conſtanter inſiſtebat. Conſtitutâ verò hunc in modum optimis legibus ac diſciplinis Republicâ; quod deinde præcipitur, procura quietem populo; ſic ut ſuo ſinguli loco & conditione contenti, in natali ſolo velut in centro conquieſcant: Procurabat hanc quoque rara ſolertia prudentiaque *Confucii*. Protinùs itaque exteri complures finitimis è terris tam optatæ quietis famâ & deſiderio impulſi, turmatim ventitabant. Partâ verò tranquillitate publicâ quod deinde præcipitur: permove & excita populum, & aliis induſtriis aliiſque ſtudium virtutis, mutuæque inter omnes charitatis & obſervantiæ renova; erige languentes, currentibus ſubde calcaria. *Confucio* quidem ſic excitante ſuos protinùs vigebat inter omnes concordia, & quæ hanc comitantur, ritus, officiaque colentium amantiumque inter ſe civium. Ad cumulum vero laudum iſtarum accedebat, quod tanti fierent

animorum motus ſine motu ſtrepituve illius qui movebat; non aliter ferè, quàm tacita occultaque cœlorum virtus, cum plurima perficiat in terris, ſecretiſſima tamen eſt; & non oculos modò, ſed intellectum quoque mortalium fugit. His aliiſque de cauſis, fuit omnino ipſius vita perquàm glorioſa; ejuſdem vero mors perquam lachrymoſa, communi diuturnoque luctu, qui hanc conſecutus eſt, teſtante, fuiſſe ipſum civibus ſuis haud ſecùs ac patrem ſuis liberis in honore; nec aliter ferè, quàm blanda mater eſſe ſolet in deliciis & amore. Quæ cum ita ſint, quomodo tandem ad ipſum queat pertingi?

Ecce quam non diſceſſit procul à terris hyperbolica laus illa & prædicatio, quæ prima fronte ſuper nubes ac ſidera videbatur efferre Confucium. *Naturæ limites excedere videbatur; cum repentè unius, exiguique populi, quem is ſapienter ac placidè gubernandum ſuſceperat, anguſtis ſanè terminis ſeipſa concluſit. Itaque nihil hîc erit, opinor, quod Lectorem Europæum, utpote non minus candidum, quam benevolum ſuboffendat.*

f. 7. p. 1. §. 1. *Hoc & ſequentibus paragraphis exponitur à diſcipulis quod hi creberrimè audiverant à Magiſtro ſuo, quibus maximè uſi ſint artibus, induſtriiſque primi Legiſlatores gentis Sinicæ, primique conditores trium familiarum principum* Hia, Xam, Cheu, *quæ item voluerint eſſe principia & quaſi fundamenta politices ſuæ; dum alii aliis ſuccedentes, ampliſſimi res imperii non uno quidem tempore; normâ tamen propè unâ, tam feliciter adminiſtrârunt, & favore Cœli tam conſtante, ut ſolæ tres familiæ iſtæ, cum duobus Legiſlatoribus* Yao *&* Xun *longè diutius potitæ fuerint rerum, quàm novemdecim, quæ deinceps ſecutæ ſunt, uſque ad annum hunc 1670. hæ quippe ſimul omnes 1929. annos numerant tres vero illæ 2108.*

Excerptæ ſunt, ſed compendio, pleræque harum ſententiarum ex pervetuſto, primæque authoritatis codice Xu Kim *dicto, quod & ſtyli ſimplicitas, propria iſtorum temporum ſatis prodit.* Xu Kim *porrò brevis Priſcorum quorumdam Regum hiſtoria eſt, præclaris eorumdem documentis inſtructa. Nos autem claritatis gratiâ exponemus ea, quæ hiſtorici ſunt generis, præter morem noſtrum uberiùs aliquando, quàm Colaus ipſe, qui pleraque vel præterivit hîc tacitus, vel verbo tantùm attigit, quod intelligeret Lectori ſuo eſſe notiſſima.*

Yao *Sinicæ gentis Legiſlator (de quo ſupra ſæpiùs meminimus) & Imperator, ſi non primus, certè quidem celeberrimus, cœpit anno ante Chriſtum 2357. & imperavit annis 100. Hic igitur nullâ filiorum ſuorum, domeſticæque gloriæ habitâ ratione, ſed unius dumtaxat virtutis ac ſapientiæ, jam ſenior & reſignaturus imperium in* Xun, *quem propter excellentem pietatis, obedientiæ, prudentiæque laudem diu antè ab aratro & ſtivâ, ad Imperii ſocietatem quandam evocarat, hac ipſum oratione cohortatus ſic ait :* O tu mi *Xun*, Cœlum decrevit Imperii ſucceſſionem

exiſtere in tuâ perſonâ. Cum fide fac apprehendas teneaſque ipſum medium. Quatuor maria ſi laborent egeſtate & inopia; cœli cenſus in perpetuum deſinent.

Mactè animis, (verba ſunt Interpretis) *adminiſter & ſocie laborum meorum & curarum. Adeſt jam tempus, ut in te unum curas omnes ſimul & honores reſignem. Ego hoc imperium à cœlo quondam ſuſcepi, & ſuum quoque Priſci Reges ſuſceperunt. At nunc ejuſdem nutu tibi defero: cœlo eſt obſequendum: Favebit hoc tibi, ſi tuis ipſe faveris; ſi conſulueris, inquam, ſaluti, commodis, & tranquillitati tuorum. Pondus gravè eſt, non inficior, res imperii; curæque ſunt infinitæ. Sua tamen ſingularum propria quædam ratio & convenientia eſt, quam medium vocamus, exceſſûs omnis defectûſque impatiens. Hoc igitur tene: Ad hujus trutinam expende, & exige res omnes; ſi te tuoſque vis eſſe beatos & florentes. quod ſi neglexeris conſilium meum, & à media, quam dixi, via diſceſſeris; ingruent procul dubio calamitates aliæ ex aliis; & omnis hæc regio, quæ intra quatuor maria continetur, fame & inopia rerum divexata, peccati tui pœnas dabit. Verum jam nunc ego tibi denuntio, daturum te quoque, & quidem graviſſimas; atque adeo dignitate cœlitùs collatâ in perpetuum ſpoliatum iri.*

Xun quoque verbis hujuſcemodi ultima dedit præcepta *Yu*, *ſucceſſori ſuo, in quem ſimiliter reſignavit Imperium, poſtquam id per annos quinquaginta feliciter ſolus adminiſtrârat. Erat & ipſi filius; neglexit tamen exemplo deceſſoris ſui, & præcellenti ſapientiæ, maximiſque meritis ipſius* Yu, *qui ingentes aquarum eluviones derivârat in mare, Imperium deberi cenſuit.* Yu *porrò tametſi veſtigiis amborum inſiſtens, neglecto ſimiliter filio, Imperium deſtinâſſet Regulo* Ye, *ſapientiæ famâ tunc celeberrimo: Quoniam tamen ad merita patris, virtus quoque ipſius filii imperio reverà digni accedebat; hunc, ubi vivere deſiit pater, omnino & populus & proceres imperare voluerunt: Ex quo cum dignitas Imperatoria ad filios deinde ac nepotes tranſierit; ipſi* Yu *tribuitur conditoris nomen; conditoris, inquam, primæ familiæ Imperialium* Hia *dictæ: quæ ſpatio annorum 458. numeravit Imperatores 17. ordine ſuccedentes:*

Omnibus ſilentio præteritis, agitur ſequenti paragrapho de Chim tam, *conditore ac Principe familiæ* Xam, *Imperiales inter Familias ſecundæ. Sed antequam textum proſequamur juvat hîc præmittere, quæ de ultimo præcedentis familiæ Imperatore* Kie *dicto in libro Regum ſeu* Xu kim *referuntur: ſic enim ea quæ in textu noſtro afferuntur, melius intelligentur. Maximè illuſtris eſt locus de impio* Kie *Principe quem affert Imperii primas &* Vu vam *Imperatoris frater* Cheu cum *in oratione ad eundem habitâ ubi ſic ait:*

Audivi Priſcorum effatum quod ſic habet: Supremus cœli Imperator, dum dirigit homines placidè & quietè, non facit hoc per receptionem alicujus corporeæ vocis, ſed cor hominis recipit

quietam illam placidamque directionem, adeoque ferventer & ſine interruptione operatur: Atque hæc ſupremi cœli Imperatoris interna directio, cum ſit cœlitus & æqualiter omnibus indita, quo pacto Rex *Kie* ab eâ excipi poterat? Sed enim Rex *Kie* ſepeliverat, (hoc eſt peſſumdederat) naturalem illam cordis bonitatem, neque ipſemet per ſe voluit ſequi tacitam illam placidamque cœleſtis Imperatoris directionem, nihilominus ſupremus Imperator ſerio verèque illum dirigebat, ſed Rex *Kie* verè conſtanterque illam ſubterfugiebat reſpuebatque: Attamen ſupremus Imperator adhuc illum reſpiciebat & necdum illum à ſe rejiciebat penitùs, ſed in illum calamitates immittebat & prodigia, ut ſuum illi manifeſtaret conſilium & intentionem, ſic quidem ut fragore quodam & veluti tonitru percelleret Regem *Kie* (*ut ita reſipiſceret*) ſed Rex *Kie*, nequaquam noverat pertimeſcere aut percelli, neque voluit reverenter uti ſupremi Imperatoris voluntate ac favore, ſed in ſcelera & luxus effrænis ruebat: & quamvis ſubinde verba quædam inſultantia & illuſoria (*aut ut alii*) ſimulata aut reſipiſcentis inſtar verba depromeret; tamen cœlum hujuſmodi verborum rationem nullam habuit, & audire, contempſit tandemque magnum illius Imperium delevit, & ex alto demiſit commeritas pœnas: atque ita Imperialis *Hia* familia finem accepit.

Ita Cheu cum *juxta Ethnicorum interpretum præcipuè* çai xin *expoſitionem. Vrgebatur tamen in dies à populo & Regulis pius Princeps* Tam *octogenario major, ut ſe ſuoſque tam acerbo & diuturno jugo impiiſſimi Regis* Kie *tandem exſolveret: Ipſe autem, ut erat timens* A *ſupremum Numen ejuſque mandatum adeoque non audens non eidem obtemperare hærebat perplexus & incertus quid ageret. Quare* Chum hoei, *aliique qui Principi à conſiliis erant, eum de cœli voluntate ſecurum reddunt:* B *à cœlo nimirum procreari populum cum affectibus ſuis, quibus ſi non ſit qui dominetur, fore ut ruinam ſibi & Imperio per ſeditiones accerſat: Et ratiocinandi quidem vim, necnon judicii & ingenii* C *talenta in reliquis mortalibus à cœlo eſſe: ab hoc inſuper ei gratuito* D *conceſſam animi fortitudinem ac prudentiam, qua liberare poſſit Imperium periculo ruinæ proxime jam imminentis: proinde obtemperet* E *cœli voluntati: Scire ſe equidem, eos, qui impie tractant ſpiritus,* F *& crudeliter populum, à cœlo diu non conſervari; eos vero qui venerantur* G *cœli leges, æternum*

A Ego timeo ſupremum cœli Imperatorem.

B Dumtaxat cœlum creat populum cum paſſionibus ſuis.

C Dumtaxat cœlum creat ingenii talenta.

D Cœlum equidem impertitur Regibus fortitudinem & prudentiam.

E Venerabundus obtempera cœli mandato ac voluntati.

F Eum, qui indignè tractat ſpiritus & crudeliter populum Regale, cœlum non conſervat.

G Qui adoraverit & coluerit cœli le-

conſervare propenſam erga ſe cœli voluntatem: cui equidem cum ſe H *ſubjicere impius* Kie *detrectaverit, adeoque ſceleribus ſcelera accumulaverit, per inſignem veſaniam* I *volens fallere cœlum, cujus erga ſe favorem non defecturum temerè apud populum jactet; aſſeratque, ſe, tum demum cum Sol in cœlo deſineret, deſiturum; procul dubio cœli vindicis decreto, & ipſum jam nunc & familiam ipſius* K *exitio addictam videri. Nec ignorabat ſcilicet, cœlum non ex privato* L *quodam erga familiam* Xam *affectu & favore,* M *ſed virtutis dumtaxat intuitu hoc ſuæ Familiæ Imperium contuliſſe: unicam ſcilicet puriſſimamque virtutem eſſe, quæ cœli tam* N *propenſam erga ſe attraheret voluntatem. Exinde victrici vindicique Familiæ de parta jam pace & accepta à cœlo felicitate gratulantur omnes, ſed & ſuis viciſſim gratulatur ipſa domus Regia; prorſus enim ut à matre ſua infantulus ita & à cœlo populus* O *benignis oculis & aſpicitur & protegitur: diu utique beandus niſi ipſemet per nova ſcelera* P *optatos vitæ annos ſibi abrumpat, & accerſat calamitates: quæ non aliunde ſcilicet, quàm ab hominum ſceleribus ſolent exiſtere; eas enim cœlum infligit, ut* Q *manifeſtentur ſcelera: adeoque cum difficulter effugere quis poſſit ea mala quæ per* R *ſcelera ſibi ultro accerſit, dedamus nos virtuti oportet, nec relabamur in peccata, præcipuè cum, ut ita nos* S *geramus, cœlum ipſum novis identidem prodigiis nos admoneat revocetque ad frugem.*

gem, æternùm conſervabit cœli voluntatem erga ſe (*ait ut alii*) cœlitus collatum Imperium.

H Supremum cœlum fideliter juvat ſubditum populum: impius verò homo ille (Rex *Kie*) excuſſit à ſe ſubjectionem.

I Familiæ *Hia* ſunt multa ſcelera. Cœlum jubet ut extinguatur.

K Familiæ *Hia* Rex *Kie* patravit ſcelera fraudulenter illudens ſupremo cœlo.

L Dumtaxat cœlum non amat privatim: at eos qui cœlum debitè colunt, dumtaxat amat.

M Non eſt quod cœlum privatim faverit huic meæ familiæ *Xam*: dumtaxat cœlum adjuvat habentes puram virtutem.

N Qui poſſident unicam & puram virtutem, poſſunt in ſe recipere cœli cor ac voluntatem; & obtinere cœli perſpicuum mandatum.

O Regale cœlum amanter aſpicit ac protegit eos qui ſunt Familiæ *Xam*.

P Omnino cœlum contemplatur ſubditum populum: ex iis quos indulget, annis, alii ſunt æterni, alii ſunt non æterni: at non eſt quod cœlum abbreviaverit annos populo, ſed populum inter ſunt qui per ſua ſcilicet ſcelera abruperunt ſibi vitam.

Q Cœli ratio ac lex eſt beare probos peſſumdare improbos: ideo immiſit calamitates in familiam *Hia*, ut palam Orbi faceret ejus ſcelera.

R Quas cœlum infert calamitates poteſt quis effugere: at, quas per ſua ſcelera ſibi quis fabricat calamitates, non poteſt evadere.

S Si populus non ſequatur virtutem; nec ſubjiciat ſe correctioni ſcelerum, cœlum utique per portenta eum reverà admonet ut rectificet ſuum animum.

Tam *ergo Princeps poſtquam debellavit impium* Kie, *poſtremum Familiæ* Hia *Imperatorem profugum in* Nanchao *(ubi poſt triennium exul*

obiit maximo conſenſu ſtudioque populi & ſatraparum coactus imperium ſuſcipere; *jamque rediens ad aulam* Po *in* Ho nan *Provinciâ ſitam*, *ibi frequentiſſimis in comitiis*, *maximeque celebribus Imperii totius & univerſo populo orationem* (Tam cao *dicitur*) *ſequentem pronunciavit*, *quâ facti ſui dans rationem coram ſupremo cœlorum Imperatore*, *ſic primum orditur* : O vos omnium terrarum incolæ univerſi clarè audite, & intelligite meum unius hominis monitum : Ex quo tandem fonte putatis profluxiſſe mortalium naturam quinque virtutibus, pietate, juſtitiâ, prudentiâ, fide, honeſtate inſtructam ? A principio nimirum ſolus iſte auguſtus & ſupremus (*cœli*) Imperator dum procreare cœpit humanum genus de cælo contulit naturam iſtam, quæ medii rectiſſima norma eſt, in ſubditum ſibi populum : quod ſi populus ſuæ naturæ tot donis inſtructæ pareat, fiet ut, quæ omnibus eadem indita eſt, perſeveret immutabilis natura : ut autem poſſit populus placidè pacificeque vitam inſtituere ex illâ cæleſti norma, dependet imprimis à perſonâ regiâ quæ ſuos aſſiduè hortetur exemplo, doctrina, rectaque adminiſtratione ad illius normæ obſervationem, &c. *Tandem coram cælo rationem facti ſui reddens ſic proſequitur* : Ego parvulus *Li* (*ſubmiſſionis ac modeſtiæ gratiâ infantem ſe dicit*, *annorum ſeptem & octoginta ſenex* ; *& humili domeſticoque nomine ſuo*, Li *ſcilicet*, *utitur*) audeo adhibere nigri coloris hoſtiam taurum : (*niger color proprius erat Imperatoriæ hujus familiæ*) audeo etiam palàm ac manifeſtè rationem dare facti mei coram ter maximo & auguſtiſſimo cælorum Rege & Imperatore. (*Sive, uti Colai duo & dictionaria Sinica exponunt*) coram auguſtiſſimi cæli & complectentis omnia telluris ſpiritu. Graviter, ac multis peccatum fuit contra cælum ab Imperatore familiæ *Hia* : Non auſus fui ego condonare, ſeu non exigere juſtas pœnas. Viros ſapientes ac bene meritos; adeoque cælorum ſupremi Imperatoris charos ſubditos & clientes non auſim ego occulere, & non palàm facere virtutes ipſorum ac merita ; maximè quando ipſi ſingillatim conſpicui ſunt in Imperatoris ſupremi corde (*quæ verba ſit exponit* Chu hi) bona & mala cælum omnia novit, ac ſi ordine ſuo notata numerataque haberet ſingula peccata : Prorſus ſic videtur eſſe. Tu ſi quid habes boni, jam eſt hoc poſitum in ſupremi Imperatoris corde & animo : Ego ſi quid commiſero mali, hoc item reſidet in ſupremi Imperatoris corde & animo. (*Proſequitur textus ſeu oratio* Tam *Regis*) Quod ſi ego ipſemet, pro humana imbecillitate crimen aliquod commiſerim, jam nunc ſupplex obſecro & obteſtor, ne fraudi ſit damnove ſubditis ; neque habeant idcircò crimen omnes meæ ditiones : Me unum ſcilicet, qui unus in culpa ſum, ſupremus Imperator plectat. Quod ſi quicumque ex omnibus meis ditionibus deliquerint aliquando, tum planè hæc delicta imputentur meæ perſonæ : Ea ego jam nunc unus ex-

pianda ſuſcipio : Nec recuſo pœnas ullas, ut qui unus omnium maximè ſum reus, quando pravo exemplo meo, & prava adminiſtratione anſam peccandi omnibus præbui.

Et hactenus quidem Chim tam *Rex juxta Colai explanationem. Quantum vero fuerit ejuſdem Principis erga cœlum ſeu ſupremum cœli Dominum relligionis ſtudium cum inſigni erga ſuos pietate conjunctum, hoc imprimis quod ſubjicere hic liceat ex annalibus exemplo mirifice confirmavit, quod hodieque ſcriptis & ſermonibus omnium celebrari ſolet, & nos quoque voce & ſcriptis identidem aſſerimus ad politicæ genti perſuadendum, non indignum fuiſſe divina & infinita majeſtate hominem fieri, & victimam ſpontaneam pro humani generis ſalute æternâ.*

Per ſeptem annos (inquit textus) prægrandis ſiccitas, extitit ſcilicet. (*An fuerit fames Ægyptiaca quam teſtantur ſacræ litteræ* in univerſo orbe prævaluiſſe *gen.* 41. *Chronologis diſcutiendum relinquimus*) Is qui Aſtronomicæ rei præfectus erat, ſignificat Regi, non jam vitulorum aut ovium ſanguine (*ut moris erat*) ſed humano dumtaxat placari cælum oportere, ſi quidem tantis malis remedium ultimum quæreretur. Cui Rex : Ego, inquit, cælum deprecari volo pro meorum ſalute & vita : Quod ſi hanc ipſis adimens humanum effundam ſanguinem, utique jam mihi ipſe adverſabor : Quin potiùs, ut saluti meorum conſulatur, ego unus ſim victima. Nec mora : Sacrificium ſui cælo facturus priùs in ſecretiorem locum, de more, ſeſe abdens per triduum jejunat ; ac dein venerandam capitis ſui canitiem nonagenario jam major, & unà barbam radi, atque ungues præſcindi jubet, ſummi ſcilicet luctûs indicia : Ad currum deinde bigas albi coloris (*lugentium is eſt*) jungi imperat : ipſe ovinis indutus pellibus currum conſcendit ; totaque aula pari cum luctu comitante ad locum *Sam lin* (hoc eſt, mororum ſylvam dictum) contendit : Hîc pro ſalute ſui populi & Imperii, cœlo futurus victima, collem ſubit ; ſubit autem, quo victimæ videatur ſimilior, manibus pedibuſque reptans (*ut aliqui ſcribunt*) hinc ſublatis in cælum oculis ſupplex idem precatur, ne ob ſuos unius in regendo defectus, populi totius ſalus & vita in diſcrimen veniat : Exinde ſibi uni quidquid fortè peccatum fuerit adſcripturus, & ad quaſvis paratus pœnas, de ſex rebus præcipuè (*quæ* 24. *litteris continentur*) ex cælo quæſivit. 1. An fortè ſua gubernandi ratio careret debita moderatione & æquitate ? 2. An ſuo deeſſent officio ſubditi ? 3. An ſumptus in Palatium & rerum ad hoc ſpectantium eſſent immodici ? 4. An à fæminis gynecæi ſui luxu veſtium & modeſtiæ neglectu peccaretur ? 5. An munera in judiciis, an item fraus & avaritia in commerciis regnarent ? 6. An in Feſtis & Cantibus detractioni cuipiam aut morum corruptelæ daretur anſa ? Memorant autem Scriptores omnes rem ſanè dignam admiratione ; fari ſcilicet vix deſiiſſe pium Principem

cipem, cùm repentè magnus cœlo imber decidit, qui quidquid erat Sinici Soli per aliquot leucarum millia (Sinicarum intellige) largiſſimè rigarit: quam pluviam magna deinde fertilitas mox conſecuta ſit. Porrò de hoc tam memorabili & optato ſucceſſu muſicam inſtituit ipſe Rex *Ta hoe* dictam, quod idem ſonat ac magna protectio, ſeu magnum quid à cœlo videlicet obtentum.

Contigerunt hæc cycli 16. anno 38. hoc eſt, anno ante Chriſti æram 1756. imperantis verò Chim tam *anno ſeptimo, ætatis verò ſuæ 94. & ante obitum ſeptimo. Bina hæc oratio tam clementis ac pii Principis, centum annis & amplius ante Moyſen & legis tabulas; tot verò ante Chriſtum annis coram omni populo pronuntiata & conſcripta, num parum clarè teſtatur, quàm viguerit tunc temporis in hoc ultimo Oriente naturæ lex, & notitia venerat ioque ſupremi Numinis; de cujus juſtitiâ providentiâque delictorum quorumvis conſciâ tam præclarè ſentit ac loquitur iſte Princeps? Eant nunc, & nihil ipſum agnoviſſe dicant præter inanem mutumque aërem aut influxum inanimem; aut cœlum illud quod converſione ſuâ diem noctemque conficit, qui putant tantum fidei tribuendum eſſe Atheis quibuſdam & verè cæcis ac infidis interpretibus, qui imperante familiâ* Sum *ordine decimâ nonâ, adeoque ſeptingentis circiter ac bis mille poſt annis, quàm pronuntiata iſta fuerint, corruperunt impiiſſimis erroribus priſcam veritatem; & luci tam candidæ avernales tenebras effuderunt. Sed ad textum, unde longius digreſſi ſumus redeamus.*

p. 2. §. 1. A ſecundâ familiâ deſcendit ad tertiam *Cheu* dictam, cujus normam adminiſtrandi Imperii copioſè depictam in libro *Xu kim*, pauciſſimis hîc verbis attingit. Fundator hujus familiæ fuit *Vu vam*, qui imperare cœpit anno ante Chriſtum 1122. Non alia familiarum Imperialium florentior iſtâ fuit; ſive cultum ſpectes, & majeſtatem, ſive Principum & annorum numerum. Annos certè numeravit 873. Imperatores vero 35. Princeps ergo, quem dixi, totius familiæ, *Vu vam*, poſtquam debellato impio *Cheu* (cum quo tandem occidit ſecunda familia) ſuſcepit Imperium communibus populi procerumque ſuffragiis ſibi delatum; item poſt vota, ſolemniaque ſacrificia Imperatori cœlorum, reliquiſque ſpiritibus terrarum præſidibus rite perſoluta (uti pluribus refertur in libro *Xu kim 6.* & 7.) Primùm quidem arma omnia, machinaſque bellicas collegit ac recluſit: tum cuſtodias & carceres pandi juſſit, ac reos criminum dimitti: Omni denique ſtudio & induſtriâ conatus fuit opitulari populo, fame, inopia, variiſque calamitatibus laboranti: Eos interim quorum inſignia quædam extiterunt merita, maximis augens honoribus opibuſque; ſic ut veriſſimè dici queat, quod domus hæc Imperatoria *Cheu* in exordio & fundatore ſuo habuit quidem, exercuitque erga omnes omnium ſuarum ditionum homines magnam & inuſitatam liberalitatem & beneficentiam. At longè tamen maximam

erga eos omnes, qui à fide, probitate, ſapientiaque maximè commendabantur. Itaque optimus quiſque tunc fuit ditiſſimus; ampliſſimis, inquam, honoribus, ampliſſimoque cenſu inſtructus & ornatus.

§. 2. Verba ſunt *Vu vam* Imperatoris: Quamvis, inquit, dentur complures admodum propinqui familiæ *Xam*, quibus adeò jure quodam ſtirpis Regiæ, primæque nobilitatis deberi videntur præcipua quæque munera & dignitates: quoniam tamen plerique eorum non ſunt comparandi cum aliis, iiſque plurimis è familiâ noſtrâ *Cheu* ſpectatæ fidei, probitatis, ſapientiæque viris; certum mihi eſt hos, potiùs, quam illos adhibere conſiliarios & adminiſtros rerum mearum. Inſtructus autem præſidio tot optimatum, ſi nihilominus mihimetipſe defuero, nec pœnas expetivero de impio *Cheu*, nec inſolentiam aſſeclarum ejus, licentiamque, uti par eſt, compreſſero; tum certè non unius tantùm inertiæ ſocordiæque reus agar: Sed & multitudo ſubditorum meorum quicquid peccaverit; tribuetur id uni mihi vel maximè; labeſque & damna totius corporis, in meum unius caput juſtiſſimè recident.

§. 3. Is ergò cùm teneretur adeo ſalubri curâ & metu; nec ignarus eſſet, quantum vitii irrepſiſſet in Rempublicam; ante omnia plurimum ſtudii vigilantiæque poſuit in ponderibus ac menſuris ad æquitatem normamque priſtinam revocandis. Examinavit item leges omnes & conſtitutiones, tam eas quibus officia, rituſque & jura civium, quàm quibus res, arteſque Muſicæ continebantur. Ad aulam quoque & dignitatem priſtinam revocavit erexitque dejectos & afflictos ſub impio *Cheu* Præfectos Urbium & Provinciarum; atque ita renovatis & conſtitutis præclarè rebus, quatuor regionum, id eſt, totius Imperii adminiſtratio optatiſſimum curſum habuit.

§. 4. Idem reſtauravit extinctas ab impio *Cheu* ſatrapias, legitimiſque Dominis reſtituit. Revocavit ac perpetuare inſtituit per vetuſtas ac nobiles, ſed jam ſucciſas ac propè deletas Priſcorum Principum proſapias ex ſtirpe nobiliſſima *Hoam ti* conditoris Monarchiæ Sinicæ; nec non Legiſlatorum, *Yao* ſcilicet, *Xun* & *Yu*, & Principibus familiæ *Xam* proximè præcedentis, oriundas. Quorum omnium poſteros dynaſtiis ornatos, amplo quoque cenſu locupletavit; revocatis etiam variis dignitatum titulis, *Heu*, *Cum*, *Pe*, *çu*, *Nan*; hoc imprimis agens, & vehementer optans; ut tam illuſtris maximorum hominum progenies non tantum ipſa quàm diutiſſimè floreret; ſed memoriam quoque majorum ſuorum maximo cum ſplendore, & uſitatis cum officiis muneribuſque parentalibus ritè pieque conſervaret; adeoque mortuis quoque parentibus, filiorum tamen pietas & obſervantia ſemper viveret ac perennaret. Erexit præterea admovitque gerendæ Reipublicæ jacentes ac latitantes viros virtute

ac ſapientiâ inſignes; ſed qui ultrò dignitati ſuæ renunciantes, ex ſuperiore illâ tempeſtate perturbati Imperii, ad otium privatæ vitæ, ceu portum, cauti perfugerant. Hunc autem in modum conſtitutis optimè rebus Imperii totius, populus ſubdidit ſeſe ultrò, & ex animo; eòque promptiùs voluntates ſuas ac ſtudia cum ſtudiis optimi Principis omnes conjunxere, quò feliciùs ſibi cum illo jam convenire, ceu membris obſequentiſſimis cum dilecto capite, intelligebant.

f. 8. p. 1. §. 1. Ad extremum quæ circa populi ſui gubernationem valde cordi habuit memoratus Imperator, & magni ponderis ac momenti eſſe duxit, tria fuerunt: Subditorum annona, ut ſemper affatim eſſet earum rerum, quæ vulgo ſunt ad vitam ſuſtentandam neceſſariæ: funera & exequiæ, ut debito ritu modoque peragerentur: Parentalia denique, ſeu honores funebres & ſolemnia quædam fercula ſtatis anni temporibus in memoriam defunctorum parentum ac majorum offerri ſolita; quibus admonerentur filii gratæ pietatis & obſervantiæ erga parentes etiamnum ſuperſtites, quando videbant eam erga progenitores jampridem demortuos tam accuratè ſoliciteque exerceri.

§. 2. *Expoſitâ breviter eâ gubernandi methodo, quam tenuerant* Yao *&* Xun *duo gentis Legiſlatores, necnon* Yu, Tam, Vu, *conditores trium familiarum Principum, penes quas per tot ſæcula ſummum jus fuit; concludunt tandem, eos pro ratione quidem temporum aliquantulum inter ſe mutuo diſcrepaſſe; verumtamen in ſtudio & arte tuendi ſuos & conſervandi amplificandique Imperii, & in ſubſtantiâ ipſarum rerum, fuiſſe quàm ſimillimos. Complectuntur autem ſimilitudinis hujus ſummam quatuor litteris, quibus totidem virtutes Regiæ exprimuntur.* Sic aiunt igitur: Princeps ſi munificus ergà ſuos, ſi magno liberalique animo fuerit, cœli inſtar protegens, & complectens omnes, & telluris inſtar ſuſtentans, nihil interim faciens inclementer, avarè, ſordidè: tum is obtinebit omnes; omnium ſcilicet admirationem, amores omnium, & ſtudia, & voluntates. Si fidem ſervet ac veritatem, ab omni fuco, mendacio, fraude ſemper alienus; tum ſubditi ſine ullo metu vel cunctatione innitentur ipſi, & ſe ſuaque incorruptæ fidei Principis committent. Si vigilans, impiger, ſeduluſque fuerit in avertendis damnis publicis, & commodis ſuorum procurandis; nec quidquam unquam negligat aut contemnat; tum habebit felicem exitum & perfectionem rerum, quaſcumque tandem ſuſcipiet; amantiſſimis viciſſim ſubditis, quidquid operis publici fortè Imperatum fuerit, impigrè, ſedulò, conſtanter perficientibus. In exigendis pœnis & præmiis conferendis, ſi rectus, ſi æquus omnibus fuerit, nec quidquam tribuat privato vel odio, vel amori, tum gaudebunt ſubditi, & æquiſſimo Principi omnibus in rebus alacriter ac promptè

morem gerent. Et hæ quidem dictorum quinque Principum fuerunt artes, hi nervi, hæc firmamenta, quibus Imperii tanti molem tam feliciter ac diu ſuſtentârunt. Quidquid autem à folio ſeptimo huc uſque commemoratum eſt à diſcipulis *Confucii*, eo potiſſimum fine eſt commemoratum, ut poſteris conſtaret, doctrinam magiſtri ſui, quam ipſi maximè propagatam volebant, à placitis & inſtitutis priſcorum Legiſlatorum *Yao Xun* & Regum minimè diſcrepaſſe.

§. 3. Diſcipulus *çu cham* quæſivit ex *Confucio* dicens, quâ ratione quiſpiam poterit rectè adminiſtrare Rempublicam, *Confucius* reſpondit: Qui magni facit quinque bona, & qui removet quatuor mala, is poterit rectè feliciterque adminiſtrare Rempublicam. *çu cham* rurſus ait: Ecquæ dicuntur illa quinque bona? *Confucius* reſpondet: Gubernator Reipublicæ beneficus ſit, & tamen nihil expendat, abſumatve. Subditis oneri ſit, & tamen non ſit odio: Deſideret, & tamen haud expetat cupidè: Sit magnus, ſit beatus ac florens; & tamen non efferatur ſuperbiâ & faſtu: Severus & gravis ſit; & tamen non ſit aſper & truculentus.

p. 2. §. 1. *çu cham* Laconico Magiſtro reſponſo non ſatis percepto; inquit, ecquid, obſecro, ſignificat illud, beneficus ſit, & nihil expendat. *Confucius* reſpondet: Conſtanter obſecundare, & favere iis rebus & artibus quæ ſubditis lucro ſint, commerciis & Agriculturæ ſcilicet, aliiſque hujuſcemodi, & ſic eorum lucra procurare; ſolerter tuendo & conſervando communia illa cœli terræque beneficia: quo tandem fiat, ut magna ſit ubique annonæ vilitas & rerum copia: Hoc nonnè reverà eſt eſſe beneficum & tamen nihil expendere vel privatæ rei vel publicæ? Similiter ſi habeas delectum eorum qui pares ſunt ferendo labori & oneri; & oneres illos dumtaxat; ſi habeas, inquam, juſtam & accuratam rationem loci, temporis, ætatis, & virium cujuſque ac facultatum, quotieſcumque imperandum eſt aliquid oneris operiſve publici; ecquis tunc oderit vel imperata vel imperantem? Quæ juris alieni ſunt, appetere, nefas ac turpe eſt: At vero ſi deſideres expetaſve veram virtutem, adeoque ſi tam laudabiliter expetitam, feliciter adipiſcare veram illam virtutem expleaſque deinde numeros illius omnes; quo modo vitiosè cupidus ſis, aut cenſeri talis queas? Si Princeps inter flatus illos tam ſecundos fortunæ faventis conſtet ſibi ipſe, & non attendat magnoperè ad frequentiam ſuorum, vel paucitatem, ut hanc ſcilicet aſpernetur, illi deferat aliquid: Rurſus ſi non attendat magnoperè graviſne ſint momenti an parvi res eæ quas habet perficiendas; ſed pari ferè cura res æquè minimas atque maximas conſtanter tractet; nulluſque ſit, quamvis humilis & abjectæ conditionis homo, quem audeat habere deſpectui; qui hoc modo ſibi imperet, ſeſeque contineat, nonne quamvis multâ pace, opulentiâ

tiâ, gloriâ beatus ac florens ſit; tamen haud efferetur ſuperbiâ? Gravitas denique & ſeveritas, ſi quidem modo careat, facilè degenerabit in odioſam aſperitatem & truculentiam: At verò ſi Princeps alienus ab omni affectatione hic fuerit mediocritate quâdam contentus, ex. gr. Si graviter ac decenter compoſitam gerat ſuam ipſe veſtem & pileum; ſi modeſtiâ quâdam reverentiâque imbuat ſuum ipſe os oculoſque; ſi in omni motu, geſtu, ſtatuque corporis decorum ſervet; procul dubio cum reverentiâ planè ſingulari homines univerſi contuebuntur eum ac verebuntur: Hoc autem nonne eſt ſeverum eſſe ac gravem, & tamen non eſſe aſperum & truculentum?

§. 2. *çu cham* rurſum quærit: Ecquæ dicantur quatuor mala, quæ vitare debeat ac removere ab ſe, quiſquis adminiſtrat Rempublicam. *Confucius* reſpondet: Non docere ſubditos accuratè quæcumque ſunt juris publici, & officii ſingulorum; & interim ſi fortè die quopiam deliquerint; illicò punire miſeros; & prorſus inclementer occidere: Hoc enimverò dicitur tyrannidem exercere. Ubi quid operis operæque publicæ exigendum eſt, non ante præmonere ſubditos, & præparare quodammodo, quo commodiùs ordinatiuſque res fiant; ſed obruere miſeros derepentè, & in ictu oculi videre velle præſcriptum opus perfectum & abſolutum; inclementer inſtando operis, & moras omnes ſeverè caſtigando; Hoc enimvero dicitur crudelis violentia. Cunctanter frigideque imperare ſubditis opera publica; deinde verò repentinâ acceleratione contrahere præſtitutum antea temporis ſpatium, ferociter & inexorabili cum ſeveritate eadem exigendo: Hoc meritò dicitur latrocinantis inſtar, & velut ex inſidiis opprimentis incautos, ſic ſuis eſſe damno. Denique ſordidum & illiberalem eſſe, ex. gr. Certo quodam modo ſe gerere cum dandum quidpiam eſt aliis, ex. gr. cum ſua militibus perſolvenda ſunt ſtipendia, ſuum operariis operæ pretium, ſui cenſus & honores conferendi ſunt aliis: Avarâ ſcilicet lentâque & invitâ manu, nunc promentis & porrigentis inſtar, nunc repoſcentis ac retrahentis hoc ipſo quo dat, ſordes avaritiamque prodere; tametſi detur tandem aliquando, quod jus cujuſque poſtulat; quoniam tamen ſic datur, ut videatur extorqueri veriùs, quàm dari; jam iſtud nec gratias quidem meretur, quod animo datum liberali, magni muneris fuiſſet inſtar; adeoque non eſt hoc agere Principem, ſed merito dicitur infimæ cujuſdam notæ miniſtellum eſſe ærarii publici.

f. 9. p. 1. §. 1. *Confucius* aiebat: Qui non ſit, adeoque nec credit dari cœli mandatum & providentiam, id eſt, qui non intelligit & credit proſpera & adverſa, vitam & mortem, &c. à cœli nutu conſilioque pendere. (Vel, ut exponunt alii, qui non cognoſcit lu-

men rationis cœlitùs inditum eſſe mortalibus, ad quod vitæ ſuæ rationes omnes componat, & quæ prava ſunt, fugiat, quæ recta, proſequatur: Vir hujuſmodi profecto non habebit quo evadat probus ac ſapiens: quin imò multa committet homine indigna, dum quæ illicita ſunt, vel ſupra vires ſuas, conſectabitur, vel iis malis, quæ fruſtra conabitur effugere, ſuccumbet.

§. 2. Quiſquis ignorat de eorum cujuſque rei & modum, necnon ritus officiaque civilia, quæ ſocietatis humanæ vincula quædam ſunt, ac proprium cujuſque hominis decus & firmamentum; non habebit is, quo erigatur aut evadat vir gravis & conſtans, & ſibi aliiſque utilis: Labetur enim aſſiduè, fluctuabit incertus, & ipſius quoque virtutis, ſi quam fortè adeptus eſt, jacturam aliquando faciet.

§. 3. Lingua cordis index eſt; nec raro quidquid in toto latet homine, brevis ejuſdem prodit oratio. Quocirca quiſquis non intelligit ſermones hominum, ſic ut aptè diſcernat quàm rectè, quàm perperàm quid dicatur, non habebit quo perſpectos habeat ipſos homines; errores illorum ſcilicet, indolem, conſilia, facultates.

Porrò quiſquis hæc tria, cæli, inquam, providentiam, rerum modum, ipſos denique homines probè cognoverit, itaque vixerit, ut huic cognitioni vitâ moribuſque reſpondeat; is omnino dici poterit partes omnes rari ſapientis, & qui longè ſupra vulgus emineat, expleviſſe.

Atque hic tandem finis eſt trium librorum Scientiæ Sinicæ quorum explanationi è Sinico vertendæ in Latinam præcipuo quodam ſtudio ac labore communi quatuor ſociorum, otium ii fecerunt, qui nos quartum jam annum ab anno 1686. detinuerunt in Cantonienſins Provinciæ exilio, ac ceſſare coegerunt maximè invitos à propaganda doctrinâ longè ſublimiori, quæ quidem una lux mundi eſt, & ſine quâ, ſcientia omnis & doctrina, mera caligo eſt & ignorantia. Author porrò trium librorum cenſetur Confucius, tametſi contineantur iiſdem libris non pauca vel à diſcipulis ipſius effata, vel à coætaneis eidem Philoſophis; viriſque Principibus; vel à primis etiam gentis Regibus, priſciſque ſapientibus pronunciata: è quibus alii ſexcentis vixerunt annis ante ipſum Confucium, urbiſque adeò Romanæ principia; annis mille alii; quidam etiam annis circiter mille ſeptingentis, quâ quidem dignos eſſe Sinas haud minùs quam nationes alias, ii facilè judicabunt, qui expendent æquo animo gentis induſtriam, fidem, diligentiam, quâ conſuevit res ſuas ab omni retrò ætate literarum ſuarum monumentis commendare; & quidem per ſuas 60 annorum periodos, uti patebit ex tabulâ Chronologicâ quam huic operi placuit annectere cum trium principum familiarum (quarum in præfatis libris iterata fit mentio) tabula quoque genealogica. In verſione autem noſtrâ ſcientiæ Sinicæ conſultò multa contraximus; & quamvis ſubinde videatur copioſior explanatio, ſciat Lector nequaquam eſſe cum ipſius Interpretis

Cham Colai, quem præcipuè ſequimur, ubertate copiâque comparanda. Et hujus quidem veſtigiis, ſicut alibi jam ſignificatum eſt, conſtanter inſiſtimus: Itaque, ſi excipiantur ea quæ vel eruditionis gratiâ vel claritatis ex aliis ejuſdem gentis Authoribus interſeruimus, reliqua ſunt Interpretis noſtri; tota inquam paraphraſis unius Colai eſt, ſententiæ Colai omnes, quas adeò nemo ſuſpicetur Europæi eſſe hominis, quamvis ſint Europæo ſermone ac ſtylo, quin & ipſis quandoque Europæorum Philoſophorum ſententiis, verbiſque expoſitæ. Non inficior tamen eſſe non pauca, quæ meritò cenſeantur eſſe vulgaria, ne dicam frivola; procul dubio prætermitenda, ſi nos ſoli laboraviſſemus oblectationi Europæorum. Sed enim jam ſatis diſertè ſignificavimus in ipſo operis limine, iis potiſſimum hæc ſcribi, quibus in hanc Chriſti vineam conceſſuris, &, uti ſperamus, deinceps in eâ laboraturis. Quamquam par eſt etiam nos meminiſſe, non ejuſdem eſſe palati mortales omnes; & multa, quæ Europæi faſtidiant, huic genti eſſe in deliciis. Quid inſuavius homini Europæo calidâ potione? Hâc tamen ſic delectantur Sinæ, ut per æſtivos quoque dies haud abſtineant. Sinenſium muſicam reſpuunt ferè aures noſtræ: At illos viciſſim in muſica noſtrate diſcors illa vocum concordia, ſi non offendit, parùm certè oblectat. Itaque pari ferè modo, quod ad ſermones ſententiaſque ſpectat, habet leporem ſuum & gratiam in Chinâ, quod idem in Europa riſum propè ſtomachumque moveat. Utcumque tamen res habeat, non poterit non fateri æquus Lector, multa hic eſſe, quæ nunc quoque ſuum mereantur pretium vel in Europâ: Nec dubitabit præclaram fuiſſe vetuſtiſſimæ Monarchiæ adminiſtrationem, quotieſcumque illa, quæ hîc traduntur, ſive pie recteque vivendi, ſive Regni probè adminiſtrandi præcepta, viguerunt.

Sequitur nunc Scientiæ Sinicæ Liber quartus, ſive Mem çu *dictus, Sinarum Philoſophus ſecundus qui uno pòſt* Confucium *ſæculo vixit. Conſtat ſeptem partibus ſeu capitibus ejuſdem opus, operi* Confuciano *molem ſi ſpectes, omnino par, ſuperius etiam quodammodo, ſi dumtaxat attendas ad ingenium & copiam, facundiamque auctoris: doctrinæ tamen integritate, & Priſcâ ſimplicitate illâ, necnon arcanâ quadam ſublimitate, quam in* Confucio *ſuo tantopere mirantur Sinæ ac deprædicant, meritò poſtponendum.* Mencium *igitur, Deo favente, in lucem Europæam producemus, ſi quidem intelligamus, ſuum qualemcumque locum & approbationem in hoc eruditiſſimo ſæculo, & ampliſſimo omnium ſcientiarum theatro obtinuiſſe* Confucium.

Finis Libri tertii Lun yu.

TABULA CHRONOLOGICA

Monarchiæ Sinicæ

JUXTA CYCLOS ANNORUM LX.

Ab anno ante Chriſtum 2952. ad annum
poſt Chriſtum 1683.

Auctore R. P. PHILIPPO COUPLET *Belgâ*, *Soc. Jeſu*,
Sinenſis Miſſionis in Vrbem Procuratore.

Nunc primùm in lucem prodit
è BIBLIOTHECA REGIA.

PARISIIS,

M. DC. LXXXVI.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

PRÆFATIO
AD
TABULAM CHRONOLOGICAM
SINICÆ MONARCHIÆ.

PARAGRAPHVS I.

Unde ſumat exordium Sinica Chronologia.

QUI *Annales Sinarum conſcripſerunt, omnes ferè ab eo, qui Imperii Conditor fuit*, Fohi *dictus, ordiuntur. Hic autem cœpit imperare anno ante Chriſtum 2952. Quæ verò nonnulli Hiſtoricorum commemorant ante dicta* Fohi Regis *tempora contigiſſe, pleraque ut apocrypha nulliuſque fidei, ab ipſis quoque Sinicis Interpretibus & gravioribus Hiſtoricis rejiciuntur. Certe* Tai ſu cum *primæ auctoritatis Scriptor diſertis verbis teſtatur, ea quæ ante* Xinnum *ſecundi Conditoris tempora acciderunt, ab ſe ignorari. Auctor quoque magnorum Annalium, qui centum quinquaginta ferè voluminibus conſtant, tametſi ea referat quæ ante* Fohi *tempora contigerunt, nolle tamen his à quopiam fidem adhiberi, ſatis innuit cùm dicit, ſe quidem non credere omnibus, quæ non alio quàm famæ popularis ejuſque variæ teſtimonio de remotiſſimis illis temporibus ad poſterorum aures pervenerunt; credere autem ſe libris* Kim *utique authenticis, adeoque non eſſe ſibi dubium quin ordiri debeant hiſtoriam ab ipſo* Fohi *Conditore Scriptores omnes. Nec immeritò, cùm pleraque eorum quæ*

ante Fohi *memorantur accidiſſe, primâ ſtatim ſpecie fabuloſum quid prodant. Memorant enim quòd Cœlum horam noctis undecimam inter & duodecimam conditum fuerit; Terra verò horam noctis primam inter & ſecundam. Quòd primus Homo conditus ſit inter tertiam & quartam matutinam; Fœmina poſt meridiem tertiam inter & quartam. Item primum illum Hominem* (*quem* Puon cu *nominant, & ſepultum dicunt in urbe* Yam cheu *provinciæ* Nan kim, *aut, ut alii, in provincia* Pe kim *in territorio urbis* Ho kien) *ex ſterili terra prognatum, & admirabili rerum ſcientiâ fuiſſe inſtructum, dominatumque omnibus; originem tamen illius ignorari. Narrant denique tres Imperatores extitiſſe, primum cœli, ſecundum terræ, tertium hominum; & horum quidem fratres alios aliis ſucceſſiſſe per annos ampliùs 49000. poſt quos aliæ rurſum 35. familiæ perpetua ſerie per aliquot annorum millia imperarint. Quæ omnia tametſi etiam Sinæ, ut dixi, reſpuant uti falſa, negare tamen non poſſumus Europæo homini ſtudioſiùs ſingula conſideranti, neſcio quid rurſus priſcæ veritatis inter fabulas iſtas, ceu denſas inter tenebras, pauxillum tenuiſſimæ lucis intermicare: quod eò fidentiùs affirmo, quòd omnes ferè fabulæ ortum ſuum habeant ex eo quod fabuloſum non eſt. Certè mihi prorſus credibile eſt à Noëmi nepotibus accepiſſe aliqua de prima rerum creatione, & quàm vivaces ac longævi eſſent primæ ætatis homines: quæ cùm deinde ad filios & nepotes quaſi per manum tradita pervenirent, utique pronum erat paulatim ceu deteri priſcam illam veritatem, vel etiam mendaciorum & fabularum acceſſione vitiari. Et verò quôd creationem cœli & terræ, maris ac fœminæ, determinatis temporibus aſſignent, jam ſatis clarè fatentur non extitiſſe Mundum ab æterno, ut plerique Philoſophorum & ipſe Ariſtoteles olim*

docuerunt:

docuerunt: adeoque facile eſt ratiocinando hîc conficere Numen aliquod ſupremum Sinenſes cognoviſſe, à quo hæc omnia tam certis temporum intervallis procreata ſint. Ad hæc non ignaros fuiſſe longævæ ætatis primorum hominum, hinc licet intelligere, quòd aliis majorum ſuorum octo aut decem tribuant annorum millia, & ſupra decem millia aliis. Cùmque Sinici Interpretes centum pro mille numerandos eſſe, aut (ut alii) lunares menſes pro annis ſolaribus computandos dicant, non equidem in omnibus à vero longe aberraſſe dici poſſunt. Adde quod tertius Sinarum Imperator, cui Hoam ti *nomen fuit, & imperare cœpit anno poſt* Fo hi *256. librum illum, quem de pulſibus & de medendi arte conſcribi juſſit (fuit enim artis quoque medicæ Princeps ac Magiſter) ſic ordiatur, ut hanc ante omnia quæſtionem inſtituat: Cur cùm priſci homines tam vivaces & longævi extiterint, tam brevis tamen ſit vita hominum ætatis ſuæ. Conſtat denique ex vetuſtioribus Sinarum libris, virum fuiſſe ſapientiæ famâ, & imperante ſecundâ* Xam *familiâ, geſto magiſtratu clarum,* Lao pum *vulgò nominatum, cujus &* Confucius *meminit, qui annos omnino ſeptingentos vixiſſe perhibetur.*

Ad univerſale Diluvium quod attinet, nihil adhuc quidem certi vel explorati in Sinarum libris ac monumentis inveni: tamen hujus quoque notitiam quamvis rudem perturbatamque habuiſſe, fortaſſis erit qui probet ex iis libris qui inſcribuntur Sim li Ta ciuen; *qui quidem libri editi ſunt trecentis circiter abhinc annis, regnante* Mim *familiâ, quando juſſu tertii Imperatoris (qui cœpit imperare anno Chriſti 1402.) coactus fuit litteratorum aliquot cœtus, quorum operâ ii quos dixi libri conflati ſunt; verùm uti pleni figmentis ipſorum, ita mendaciis quoque erroribuſque pleni: quod haudquaquam mi-*

b

randum, cùm non pauci eorum priſcæ veritatis vitiatores fuerint potiùs quàm commentatores. Cæterùm quia ad id, quod agebamus, adſtruendum, ſuam qualemcumque auctoritatem habere poteſt, verbo referam quid iſthic de Mundo & Cataclyſmo dicatur. Primò totum hoc Univerſum merâ aquâ (quam & Auctor quidam ſupra ipſos Cœlos conſtituit) conſtitiſſe, quæ aſſiduo motu tandem ipſam Terram confecerit craſſiori materiâ paulatim ad centrum ſubſidente: montes quoque ex vehementiori earumdem aquarum agitatione & fluxu refluxuque ſparſim exortos; hos quidem coopertos aquis fuiſſe aliquando, convinci putant ex conchis marinis, quæ, unde tandem advectæ fuerint ad montium cacumina, ubi tamen paſſim reperiuntur, niſi dicantur montes ſub aquis aliquando latuiſſe.

Sed eſto vim nullam habeat hoc, quo nituntur, argumentum; huic certe quod ſubjungo ad probandam interruptionem generis humani per Diluvium univerſale, vis ſua quorumdam judicio fortaſſis inerit. Narrant, ante Regem Fo hi *complures extitiſſe* Reges, *familiaſque regias, viros item inſignes, quorum alii diſtinxerint anni tempora, alii cœleſtes motus obſervarint,* Kalendarii & *Cycli ſexagenarii, aliarumque artium auctores extiterint: cùmque primis illis temporibus mortales in ſilvis ac montibus ritu ferarum viverent, herbis & ferino ſanguine veſcerentur, concubitus eſſent promiſcui, aliaque hujuſcemodi, viros extitiſſe prudentiâ ac ingenii ſagacitate inſignes, à quibus domita fuerit agreſtis illa barbaries, ſic ut vagi ferique homines paulatim formati ad humanitatem jam ſuis quoque legibus in officio continerentur. Porro cùm Hiſtoriographi propè omnes denuò à* Regibus Fo hi & Xin num *hiſtoriam ſuam veluti certam & indubitatam ordiuntur, memorant iis quæ modò memoravi quàm*

ſimillima, iiſdemque ferè verbis de illa ætate quâ duo dicti Reges vixerunt: atque eandem forte ob cauſam, quando totius Monarchiæ ſummarium annorum computum conficiunt, huic vix unquam inſerunt annos illos, qui ante Fo hi *tempora numerantur; quâ re non obſcure declarant, aut fidem iis derogatam velle, aut ſi qui omnino non derogent, quaſi interitum quemdam ortumque gentis hîc extitiſſe, adeoque & interruptionem generis humani. Illa autem interruptio quid aliud fuerit quàm univerſale Diluvium, cujus cùm octo dumtaxat homines teſtes extiterint, quàm pronum erat alios nepotum & abnepotum oblitos quæ ab avis narrabantur; alios nec fidem narrantibus dediſſe, atque adeo nihil præter ſpiſſas altaſque tenebras, ſed tamen non ſine illa, quam modò elicuimus, lucis ac veritatis ſcintilla, ad poſteros perveniſſe.*

Cæterùm quia nonnulli Sinenſium in hoc errore ſunt, quòd putent eos Reges *familiaſque revera extitiſſe, neque ullis tamen aquarum eluvionibus periiſſe genus humanum, facillimè nos & unica tantùm ratiocinatione errorem tollimus, & cogimus eos aut admittere commune totius Orbis Diluvium, aut fateri fabuloſa prorſus eſſe quæ de priſcis illis temporibus traduntur. Etenim cùm à* Fo hi *ad hunc uſque annum 1683. quo hæc ſcribimus, per annos quater mille duntaxat ſexcentos & triginta, tot millionibus hominum propagatum in China fuerit humanum genus; quanto majori numero neceſſe eſt propagatum fuiſſe maximo illo ante dictum* Regem *temporum ſpatio, quo ſupra quadraginta annorum millia effluxiſſe affirmant. Item ſi ab eodem* Rege *ad hanc uſque ætatem tot artes inventæ fuerint, tam brevi temporis ſpatio, ſi cum altero comparetur, quî fieri potuit, ut non tantùm eædem, ſed longè plures per immenſa tot ſæculorum ſpatia mortales excogitarint? & tamen, niſi mendaces eſſe fateamur*

in ipſo ſtatim exordio Sinicos annales, temporibus Fo hi *Conditoris & ſumma fuit mortalium ruditas, & ipſi quoque mortales perquam rari. Unde autem manaverit quorumdam error, qui exiſtimarunt in Sinicis annalibus de communi Orbis Diluvio mentionem fieri, planè jam liquet: nam temporibus* Yao *quinti, aut, ſi à* Fo hi *numeraveris, ſeptimi Imperatoris, (cœpit hic imperare anno ante Chriſtum 2357.) imperii ipſius anno 61. Cycli ſeptimi 41. memorantur ingentes aquarum eluviones extitiſſe, quæ plurimas terras per annos omnino novem longè latèque inundarint. Cùm itaque dictum Diluvium à ſexcenteſimo Noëmi anno quàm proximè abfuerit, ſiquidem Vulgatæ computum ſequamur, utique pronum erat Europæum hominem, tum præſertim cùm necdum tota annalium ratio perſpecta eſſet, in errorem hujuſmodi incidere. Sed hæc hactenus.*

Cæterùm quòd hiſtoria Sinica, ut ab ipſo Fo hi *gentis Conditore ſumit exordium, digna ſit cui fides detur, argumento eſſe poſſunt, primò quidem quod hodieque apud Sinas eſt primæ auctoritatis, monumentum illud litteris (ſi tamen litteris, & non lineolis potiùs) exaratum, quod* Ye kim *dicitur, & ipſi* Fo hi *à tota poſteritate nullo refragante tribuitur, quas quidem lineolas ſeu figuras 64. (quarum ſingulæ ſex lineolis conſtant partim integris partim interruptis) commentatus fuit 1800. fere poſt annis* Rex Ven vam, *& hujus filius* Cheu cum, *& ſexcentis fere poſt annis ipſe* Confucius. *Item Herbariolum* Xin num *ſecundi gentis Sinicæ Conditoris. Libri item primi Monarchiæ Conditoris & unà Imperatoris* Hoam ti *de pulſibus, & arte medendi, cujus operis adjutores necnon ſcriptores fuerunt* Lui cum, Ki pe *&* Souen *tres nobiliſſimi Medici, quorum libri tot ubique Interpretum commentariis ad hæc uſque tempora leguntur*

guntur illuſtrati. Accedit quod & ab ipſo Principe Philoſophorum Confucio *in Commentariis in librum* Ye kim, *necnon in libris Officiorum, horum trium expreſſa mentio habeatur.*

Secundò nomina locorum ubi nati ſint, & quibus nati parentibus primi illi Imperii Fundatores; ubi aulam conſtituerint, ubi ſepulti. Quid? quod præcipui eorumdem Adminiſtri ſuis quique nominibus produntur poſteritati; qui item, quarum artium rerumque inventores extiterint, litterarum imprimis: harum etenim prima rudimenta ipſum Fo hi *dediſſe narrant, (nam litterarum loco nodis antea utebantur) quas litteras exinde conſecuti Reges aliis atque aliis litterarum earumdem figuris, quas in* Sina illuſtrata *deſcriptas habes, expreſſerunt & exornarunt.* Hoam ti *porro uſum fuiſſe ad eam rem perficiendam operâ* çam kie, *cujus & natale ſolum, oppidum ſcilicet* Cham ngan *in provincia* Xen ſi, *& is ubi ſepultus eſt locus, memoriæ produntur; cui proinde & inſtitutio, & litterarum ordinatio & compoſitio quædam ab omnibus tribuitur. Muſices verò, adeoque muſicorum inſtrumentorum ipſum quoque* Fo hi; *aratri autem, aliorumque quæ ad agros colendos ſpectant, inventorem fuiſſe docent* Xin num *primum ipſius* Fo hi *ſucceſſorem, & qui hunc ſecutus fuit* Hoam ti *Monarchiæ Conditorem, maximis encomiis proſequuntur, quòd inventor extiterit tot rerum artiumque, quas in* Tabula Chronologica *obiter enumeramus. Et verò ſi poſteriorum temporum Imperatores aut Sapientes, earum quas dixi rerum inveniſſent aliquam, num credibile eſt, quod illorum temporum Scriptores, qui minutiſſima quæque tam ſtudiosè proſecuti ſunt, ſua laude eos fraudaviſſent? At ignorabant, inquies, poſteri rerum artiumque iſtarum inventores; cùmque non invenirent quibus potiſſimum attribuerent, id-*

circo laudem hanc ex pia magis conjectura, quàm ſcientia Fundatoribus attribuere: eſto, ignorarint; eſto, laudem fortè non debitam tribuerint: at hoc certè non ignorabant, laudem ejuſmodi non aliis quàm qui aliquando extitiſſent, tribui poſſe. Denique argumentum illud, in quo plurimum video ineſſe roboris ad opinionem hanc adſtruendam, peti debet potiſſimum ex eâ, quam inſeruimus Tabulæ *huic noſtræ* Chronologicæ, *& quæ à Sinis accuratiſſimè texitur*, Genealogiâ *trium Regum* Yu, Tam, *&* Vu vam; *qui quidem Reges Conditores & Principes fuerunt trium præcipuarum familiarum, petitis ab ipſo inde* Hoam ti *nobiliſſimæ ſtirpis ſuæ principiis per annos bis mille 457. & 86. Imperii ſucceſſores.*

Erit fortè qui contendat, omnino non extitiſſe tres illos, quos hiſtoriæ commemorant Imperii Fundatores, ſcilicet Fo hi, Xin num, Hoam ti, *propterea quod actis eorum inſerantur quædam planè falſa & fabuloſa. Exempli gratiâ, quod mater* Fo hi *dicta* Hoa ſi, *dum forte premeret gigantis veſtigium, & lucidâ iride cingeretur, eum conceperit; quod huic deinde caput humanâ quidem formâ fuerit, ſed corpus ſerpentinâ: quod Regi* Xin num *caput item fuerit bovinâ ſpecie; quòd is uno eodemque die duodecim herbarum venenatarum genera repererit, totidemque ſingularum antidota: quod dum agriculturam inſtituere meditaretur, Cœlum pluerit triticum & orizam, quæ humo deinde mandarentur: quod mater* Hoam ti *dicta* Fu pao *fœtum ediderit quatuor & viginti poſt menſibus quàm conceperit; quod cùm dictus Imperator octoginta & unum fratres rebelles debellare non valeret, ſubmiſſa è Cœlo virgo eos commiſſo prælio extinxerit; & alia hujuſmodi. Sed enim quamvis hæc meritò cenſeantur fabuloſa, non auſim tamen ob eam cauſam fidem omnem derogare Sinicæ antiquitati, aſſe-*

rendo hujuſmodi homines numquam extitiſſe. Quis enim neget extitiſſe quondam Saturnum, Janum, Jovem, Herculem, Bacchum, Orpheum, Romulum, &c. tametſi res plurimas quæ nunquam extiterunt, eiſdem non tantùm Poëtæ affinxerint; ſed Hiſtoriographi quoque graviſſimi tribuerint?

Adde quod ea ipſi quoque Sinenſes, alii ne commemorent quidem, alii vel rejiciant ut apocrypha, & à reliquo quod ſincerum eſt ſecernant. Unde Nan hien *auctor meritò dicit, multa ex iis quæ referuntur ante tempora* Yao *&* Xun *accidiſſe, eſſe* pu Kim, *hoc eſt, non authentica; vel certè uſitato priſci temporis ſtylo figuris quibuſdam hieroglyphicis depicta, & poſteritati propoſita fuiſſe contendunt: exempli gratiâ, primum Conditorem* Fo hi *ſerpenti comparatum propter prudentiam, callidumque viri ingenium, fortaſſis & propter cutem corporis, quæ maculoſa fuiſſe ſcribitur: ſucceſſoris verò* Xin num *induſtriam in agricultura, & mittendis ſub jugum bobus commendatam. Quòd ſi nequaquam videatur tantum fidei atque auctoritatis tribui poſſe Sinicæ antiquitati, age, tollantur ſanè, uti à quibuſdam tolluntur, duo illi gentis Atavi primique Conditores* Fo hi *&* Xin num; *certè quidem Imperatorem* Hoam ti *quis extitiſſe neget? quis ab hoc Monarchiam Sinicam non ordiatur ſecurus, cùm præſertim, ut paulò ante dixi, ejus ſtirpis ſeries per tot ſæcula tam accuratè tantaque cum fide recenſeatur, ut infrà videre eſt in ſerie genealogica trium familiarum principum, cùm libri item ejuſdem medici aliaque monumenta à tota poſteritate unanimi conſenſu eidem attribuantur?*

PARAGRAPHUS II.

Quâ regulâ temporum, & quo annorum numero, velut aureo, utantur Sinenſes.

UT *autem Chronologiam Sinicam texamus quàm poſſumus certiſſimam, ſecundùm Cyclum ſeu periodum annorum ſexaginta, qui unica ſunt gentis regula, procedendum eſt. Illam igitur ab ipſo* Hoam ti, *ſive ab anno ante Chriſtum 2697. auſpicamur, quando & hic Cyclum illum perfecit: nam tametſi ante* Yao *tempora Hiſtoriographi quoque annos omnes Imperii præcedentium ſex Imperatorum uniformiter fere aſſignent, per Cyclos tamen plerique non ſupputant, exceptis paucis, qui à tertio Imperatore* Hoam ti, *propterea quod is dictum Cyclum à* Fo hi *excogitatum perfecit, rationem hanc numerandi ordiuntur. Ut ut fuerit, ſaltem ante* Yao *Imperatoris tempora in uſu fuiſſe dictum Cyclum, vel hinc ſaltem liquet, quod primum hujus imperantis annum non à primo Cycli anno, ſed à quadrageſimo primo,* Kia xin *dicto, Sinarum annales omnes uniformiter incipiant. Quid autem Sinæ per ſuum ſexaginta annorum Cyclum velint intelligi, item quos uſus inde petant, breviter declarandum eſt.*

Sciendum igitur, dictum Cyclum nihil eſſe aliud quàm periodum, ſeu aureum quemdam, ut ita loquar, numerum annorum ſexaginta, qui binis ſinguli characteribus ceu nominibus ſunt inſigniti, quibus ſemel exactis, denuò illos à capite ſeu unitate, quoad ſexaginta confecerint, & ſic iterum iterumque ordiuntur; non aliâ prope ratione, quàm quâ, exactâ primâ Olympiade, ſive quatuor, ex quibus hæc conſtabat, annis, ad alios quatuor annos,

adeoque

adeoque ſecundam Olympiadem, & ſic ad tertiam quartamque Græci procedebant; cum ea tamen diſparitate, quod Græci quidem, cùm unaquæque Olympias quatuor duntaxat annis conſtaret, adeoque crebras admodum Olympiades eſſe neceſſe foret; ipſi non tantùm quoto Olympiadis anno res aliqua fuiſſet geſta, ſed etiam quota eſſet ipſa Olympias, ſolicitè ſignificarent, ne alioquin prorſus incerta confuſaque redderetur temporum ratio. Sinæ verò tametſi in ſummario computo ſignificent Cyclorum ipſorum numerum, haudquaquam tamen laborant, ut in decurſu hiſtoriæ ſuæ identidem id Lectori revocent in memoriam, annum currentis Cycli duntaxat, ejuſque nomen indicare contenti, ex quo nomine quotus is ſit Cycli annus, facilè conjicitur: cùm is enim ætatem ferè æquet hominis, & ſatis numeroſam quippe ſexaginta annorum ſeriem comprehendat, ſupervacaneum ſcilicet videbatur identidem rememorare quotus ipſe Cyclus eſſet: in fine tamen ſuorum annalium ſummam Cyclorum omnium exactam Scriptores plerumque ſubducunt. Nos autem in hac Synopſi Chronologica, quò clariores ſimus, ſignificabimus etiam quotus ſit quiſque Cyclus, uti & apud aliquos Scriptores legimus, & Olympias, ut ita loquar, Sinica. Porro ſingulis annorum ſuus, ut dixi, character eſt, ſuumque nomen, quod binis duntaxat litteris conſtat: litteræ autem partim ſunt duodecim illæ, quibus ipſi diei noctiſque duodecim horas diſtingunt: tot etenim horas numerant, non uti nos quatuor & viginti: partim decem aliæ litteræ, quas nos radicales ſeu cardinales vocabimus. Jam verò & his & illis ſic utuntur, ut primam numero horariam adjungant primæ cardinali, deinde ſecundam horariam ſecundæ cardinali, & ſic deinceps: exacto denario numero, rurſus primæ cardinali adjungunt undecimam horariam, ſecundæ duodecimam, tertiæ deinceps cardinali horariam

primam, &c. atque ita cùm horariæ duabus litteris ſeu numeris ſuperent cardinales, fit ut quævis horaria diverſæ ſemper cardinali adjungatur, quoad exhauſtis ſexaginta annorum numeris, ſinguli ad primum ſitum & quaſi priſtinam ſocietatem revertantur: quod ut magis perſpicuum ſit Lectori, nos hîc Paradigma Sinicum, ſeu potiùs Europæum, quod Sinico reſpondet, ſubjicimus; hoc autem ex decem primis Alphabeti litteris ſexies redeuntibus, nec niſi duodecim notis numeralibus ſeu horariis quinies redeuntibus contexetur.

PARADIGMA CYCLI SEXAGINTA ANNORUM
ex decem alphabeti litteris, & duodecim horarum numeris concinnatum.

A I.	B II.	C III.	D IV.	E V.	F VI.	G VII.	H VIII.	I IX.	K X.	10.
A XI.	B XII.	C I.	D II.	E III.	F IV.	G V.	H VI.	I VII.	K VIII.	20.
A IX.	B X.	C XI.	D XII.	E I.	F II.	G III.	H IV.	I V.	K VI.	30.
A VII.	B VIII.	C IX.	D X.	E XI.	F XII.	G I.	H II.	I III.	K IV.	40.
A V.	B VI.	C VII.	D VIII.	E IX.	F X.	G XI.	H XII.	I I.	K II.	50.
A III.	B IV.	C V.	D VI.	E VII.	F VIII.	G IX.	H X.	I XI.	K XII.	60.

Atque hic eſt aureus ille, quem exhibemus, Sinarum numerus, ipſis lo xe hoa Kia *dictus, id eſt, ſexaginta converſionum conſtructio: qui quidem numerus perennis inſtar fluvii ſuum ſemper curſum tenens, quæcumque tandem incidant mutationes rerum, adeoque ipſos inter ortus atque occaſus Regalium familiarum volvitur & volvetur, ut aiebat ille, in omne volubilis ævum. Illo autem non anni tantùm, ſed & menſes, & dies, & horæ ſua cum proportione per totum ſignantur Imperium.*

Ut igitur aptè dilucidéque texatur hæc Chronologia,

& ſic, ut deinde nullum ſit erroris periculum, pro regula nobis eſſe debet Cyclus ille, quem dixi, ſexaginta annorum: hoc enim Cyclo ceu manu ducunt Lectorem Hiſtoriographi ad propria cujuſque Imperatoris tempora, tam ea quibus ipſe eſt auſpicatus Imperium, quàm ea quibus idem tenuit atque adminiſtravit. Quòd ſi obſervetur aliqua varietas Scriptores inter, dum ſupputant annos quibus quiſque imperavit, Cyclus iſte litem mox dirimit; & ſi quid fortè temporis vitio, vel negligentiâ Typographorum irrepſerit, ceu accuratus Cenſor caſtigat emendatque. Exemplis res patebit.

In more poſitum eſt apud Sinas, ut annus iſte quo moritur Imperator, tametſi primo anni menſe mortuus ſit, totus tamen eidem etiam mortuo adſcribatur; adeoque is qui in Imperium ſucceſſit, non niſi à primo menſe proximè ſequentis anni annos ordiatur Imperii ſui; ubi è contrario, annum quo nati ſunt, totum ætati ſuæ vulgò Sinæ adſcribunt, tunc etiam quando poſtremo die anni nati ſunt. Ita dicimus quòd CHRISTUS *natus ſit anno ſexto Imperatoris ex* Han *familia,* Hiao ngai ti *dicti (quæ voces obedientem & miſericordem Imperatorem ſonant) cùm hic tamen ejuſdem anni menſe ſexto obierit; atque ita quinque ante menſibus quàm Salvator naſceretur. Salvator enim revera natus fuit ſub ejus ſucceſſore, cui* Hiao pim ti *cognomentum erat; quæ duæ voces ſeu litteræ obedientem & pacificum Imperatorem ſignificant. Cùm ergo nono menſe ejuſdem anni Princeps ille pacificus adierit Imperium, ſequitur natalem* Regis Regum *verique Pacifici incidiſſe in tertium menſem novi Imperatoris, qui Decembri Europæo exactè reſpondebat, & erat menſis undecimus anni ſexti, qui totus tribuitur defuncto Imperatori. Atque hæc etiam eſt cauſa, cur plerumque Hiſtoriographi, tametſi mentionem faciant eorum Impera-*

torum, quos non niſi diebus aliquot aut menſibus ejuſdem anni, quo deceſſor obierit, contigit imperaſſe, à ſerie tamen Imperatorum eos excludant, quandoquidem nequeat iis adſcribi iſte annus quo orſi ſunt Imperium.

Cæterùm non rarò accidit, ut aliqui Imperatores, præter morem jam dictum, pro arbitrio adſcribi ſibi voluerint annum illum quo eorum deceſſor obierat, tunc præſertim quando extinctâ veteri familiâ, nova & victrix Imperium ſuum auſpicabatur, ſive id felicitatis novo dominatui ſuo captandæ gratiâ, ſive aliis de cauſis fecerint, uti planè noſtris temporibus uſuvenit; nam ei qui auſpicatus eſt Monarchiam Tartarico-Sinicam, Imperatori Xun chi *dicto anni tribuuntur octodecim, cùm tamen ſeptemdecim tantùm tribuendi ſint, ſiquidem morem ſtylumque modò dictum rigidè obſervemus: ſed nimirum vindicavit ſibi Tartarus annum illum, quo poſtremus ex* Ta mim *familia Imperator* çum chim *dictus, laqueo ſibi vitam & imperium finivit; adeoque cùm dicitur hic* çum chim *imperaſſe annis ſeptemdecim, & Tartarus octodecim, hic tamen revera niſi ſeptemdecim imperaverit, eoſque non integros, patet duos annos pro unico mendosè numerari: dixi non integros, quia* Xun chi *diem obiit ſecundo menſe anni decimi octavi, qui pro antiquo uſu totus ei tribuitur, prorſus ac ſi* Cam hi *ejus filius non niſi anno proximè ſequenti patri ſucceſſiſſet. Quocirca Lector perturbari non debet, ſi fortè in uno Scriptore aliud anni Cyclici nomen quo quis cœpit imperare, reperiat, in alio item aliud: quod enim deceſſoris annis exempli gratiâ adnumeratur, annis ſucceſſoris detrahitur; unde errorem hunc alioſque hujuſmodi Cyclus perenni ſemper curſu volvens corrigit: quo neglecto, ſi quis omnes annos cæcè computet, qui unicuique Imperatorum plures ab aliis, ab aliis pauciores adſcribuntur, à juſto annorum computo proniſſi-*

proniſſimum eſt aberrare; cum è contrario ſiquidem illâ Cyclorum normâ ſe rexerit, nullo negotio quidquid ſuperfluum vel inæquale fuerit, mox tollet vel æquabit.

Imò ne tunc quidem errare periculum erit, cùm plurium annorum hiatus, vel alia quæpiam Scriptores inter diverſitas occurrerit: etenim factum eſt ſubinde, ut priore familiâ nondum penitus extinctâ (propterea quod hujus Imperator quamvis obſcurus jam victuſque, adhuc tamen ſuperſtes eſſet) victor annos victi præter morem ſibi vindicaret. Sic primo Imperatori duodecimæ familiæ Sui *dictæ tribuuntur à quibuſdam Hiſtoricis anni viginti quatuor, cùm tamen tantùm ſexdecim tribui debeant, quippe non ante ſeptimum ejuſdem annum extinctus fuit præcedentis familiæ* Chin *dictæ Imperator: quos ſeptem annos cùm iiſdem Scriptores familiæ quæ victa fuit non demant, & eoſdem tamen rurſus adſcribant victrici, utique proniſſimum erat errare, niſi bis repeti novem annos Cyclus illico doceret.*

Rurſus omittunt aliquando Hiſtoriographi non tantùm Imperatores illos, qui per dies aliquot aut menſes imperarunt, ſed & illos qui per aliquot annos Imperium tenuere. Sic ante Yao *Imperatorem per octo aut novem annos imperaſſe dicitur* Chi *Imperatoris* Tico *dicti filius; ſed quia is deinde à paternis exemplis atque inſtitutis degener deflexit, à Regulis Imperio ſuo privatus eſt, ſubrogato in ejus locum* Yao *Rege; quod alibi quoque non rarò uſuvenit.*

Atque hiſce de cauſis inter Scriptores haud exigua quandoque varietas exiſtit, illos præſertim qui compendia ſectantes, magis de rerum & ſententiarum pondere, quàm de exacta illa temporum ratione laborant: unde ſi unum duntaxat alterumve Scriptorem Europæus hic conſulat, utique periculum erit ne is in annis ſupputandis erret; contrà ſi plures conſuluerit, conciliare omnes inter ſe nullo propè negotio poterit.

Sed aliud quoque hîc indicare operæpretium fuerit, quod erit Lectoribus Annalium Sinenſium ſtudioſè obſervandum: inſtituerunt enim quintæ familiæ Han *Imperatores characteres quoſdam ſeu potiùs cognomenta annorum ex duobus characteribus conflata, præter ea quæ à Cyclo, ut ſuprà diximus, ſuo ſinguli ordine ſortiuntur. Porro non illo tantùm anno quo quiſque auſpicabatur Imperium, ſed & aliis deinde annis pro cujuſque Principis arbitrio nova nomina imponebant, priore ſcilicet cognomento cum ſuis annis relicto; atque ita novis quodammodo auſpiciis imperare incipiebant, ſive id captandæ novæ felicitatis gratiâ facerent, ſive renovandi in ſe ſuiſque Imperii. Hujuſmodi cognomenta de multis ſunt ſequentia:* æternum principium, æterna fortitudo, tranquillitas, veritas, lætitia, concordia, ſanctitas, gloria, felicitas: *item*, ſumma virtus, belli virtus, mars inundans, ſuprema lex, ſuprema pax, gubernatio, concordia, proſperitas, pietas longæva; cæli auxilium, cæli lex, cæli theſaurus, cæli opus, cæli decus, cæli favor, cæli gaudium, cæli fortitudo, cæli firmitas, cæli proſperitas, *&c. Fuerunt igitur qui decies mutarunt anni cognomentum pro ratione annorum plurium quibus imperavere: ad hæc cognomentis ſingulis alii annum unicum dederunt, alii quatuor, alii ſex vel ſeptem, alii denique omnes, quibus imperabant annos uno eodemque cognomento inſignitos voluere.*

Cùm igitur Hiſtoriographi in actis Imperatoris cujuſpiam commemorandis, quoad temporis computum, illius præcipuè cognomenti, quod proximè ab eo inſtitutum erat, rationem habeant, ab illo numerantes annos Imperii, non aliter quàm ſi iſto revera anno auſpicatus Imperium fuiſſet, proniſſimum utique eſt Lectorem in ſupputandis iſtius Imperii annis hæſitare identidem, quin & errare,

(quamvis ipſi Cylo ſuus conſtet numerus & curſus imperturbatus) niſi inſtitutionis hujus conſcius reddatur. Res tota exemplo fiet clariſſima. Dicimus CHRISTUM Dominum natum fuiſſe Han[1] Ngai[2] Ti[3] Yuen[4] Xeu[5] Lh[6] Nien[7], id eſt, Han[1] familiæ Ngai[2] Imperatoris[3] originalis[4] longævitatis[5] ſecundo[6] anno[7], (binæ litteræ Yuen Xeu, ſeu originalis longævitatis anni cognomentum ſunt) ſive poſtquam dictum cognomentum in uſu eſſe cœpit anno ſecundo. Porro ſecundus hic annus revera ſextus eſt dicti Imperatoris, ſiquidem annos ſupputemus ad infallibilem Cycli calculum: ſed hic Imperator bina ſcilicet regnatui ſuo cognomenta inſtituit: primum fuit Kien pim, ab erigenda pace dictum, quod cognomentum cum ipſis Imperii auſpiciis ortum ſuum habuit, & per annos quatuor fuit in uſu, quibus exactis aliud iſtud Yuen xeu, quod originalem longævitatem ſonat, anno Imperii ſui quinto impoſuit, à quo tamen anni Imperìi ejus denuò cœpti ſunt numerari à capite prorſus ac ſi alii quatuor non præceſſiſſent. Porro hoc cognomentum duobus annis duntaxat (neque enim pluribus ipſe vixit) duravit; cumque ſecundo ejuſdem cognomenti anno natus ſit CHRISTUS, ſi ſupputes juxta Cyclum ſexagenarium, erit is ſextus illius annus & poſtremus, qui eſt inſtituti ab ipſo cognomenti ſecundus. Atque hic mos jam inde à quarto Imperatore familiæ Han, anno ante Chriſtum 196. inductus uſque ad hæc tempora nunquam interruptus perſeveravit. Ex penultima tamen familia Mim dicta, & hac Tartaro-Sinica, Imperatores ſinguli unicum duntaxat cognomentum ſuo quiſque regnatui aſſignaverunt.

Et hæc quidem de Sinicæ Chronologiæ epocha, ſeu ſexaginta annorum Cyclis eorumque uſu dicta ſufficiant, nunc ad ipſam Tabulam Chronologicam progrediamur.

PRIMI SINARUM CONDITORES.

FO HI Sinicæ gentis Conditor, oriundus ex provincia *Xen ſi*, unde ſedem tranſtulit in *Chin cheu* oppidum prov. *Ho nan*. Victimas offert Spiritui cœli & terræ, in quem finem alebat animalia. Ex contemplatione cœli & rerum ſublunarium commentus librum ſeu tabulam *Ye Kim* dictam, hoc eſt, Mutationum, cui commentandæ Rex *Ven vam* 1800. ferè pòſt annis, & ejus filius *Cheu cum*, & 600. rurſus poſt hunc annis *Confucius* Philoſophus operam dedêre. Orientis extremi incolas à barbara & agreſti vita ad humanitatem FO HI paulatim reducit. Connubia ſtabilit eâ lege, ut non ineantur niſi inter diverſi nominis familias; quæ lex hodieque viget. Litterarum (quarum loco nodis utebantur) fundamenta ſex jacit. Muſica quoque inſtrumenta, alterum 27. alterum 36. fidium invenit. Draconem vult eſſe gentis inſigne, quod deinde *Vu vam* tertiæ familiæ Fundator ſanxit ut eſſet quinque unguium pro ſolis Imperatoribus. Regnaſſe fertur centum & quindecim annis.

XIN NUM matre *Ngan tem* oriundus, placidi vir ingenii, & qui clementiâ ſuâ vicinos ſibi barbaros conciliavit. Aulæ ſedem ex *Ho nan* tranſtulit in *Yen cheu* in prov. *Xan tum*. Invenit aratrum, & docet agros colere & ſerere. Medicum agit. Die uno fertur duodecim herbas venenatas, ac totidem antidota inveniſſe. Herbariolum conflat. Ex aqua marina ſal conficit. Mercimonia inſtituit, forum ad nundinas deſignat. Dicitur obiiſſe dum ditiones *Hu quam* luſtraret. Regnaſſe traditur 140. annis, & ſepultus eſſe in civitate *Cim*.

Recenſentur hujus poſteri ſeu ſucceſſores ſeptem per annos 380. an & quam privatim ditionem adminiſtrarint, incertum. Memorant certè XIN NUM poſteros à tertiæ *Cheu* familiæ Conditore *Vu vam* donatos dynaſtiâ *Ciao* 1700. circiter poſt annis. Scribunt item aliqui XIN NUM fratrem extitiſſe proximè ſequentis HOAM TI Imperatoris ex patre ſcilicet Regulo *Yeu hium*.

TABULA

TABULA CHRONOLOGICA

Monarchiæ Sinicæ

ANTE CHRISTUM

juxta Cyclos annorum 60.

CYCLUS I. Annus ante Chr. 2697.	1. HOAM TI, alio nomine *Hiuen yuen*, regnat annis 100.	HOAM TI, hoc eſt, flavus Imperator, matre *Fu pao* natus, & Fundator Monarchiæ, duodennis cœpit imperare, electus à Regulis. Aulam habuit *Cho cheu* in provincia *Pe kim.* Templum Pacis dedicat *Xam ti*, id eſt, ſupremo Imperatori ſeu Deo, etſi dein ſub dio ſacrificari ſolitum. Rebellem *Chi yeu* è ſtirpe *Xin num* tertio prælio debellat. Majeſtas Imperii ſub hoc cœpit; diadema, color flavus ſolis Imperatoribus permiſſus. Uſus operâ *Ta nao* Cyclum ſexagenarium perficit. Aſtronomiam & Arithmeticam tabulam, necnon Muſicam & muſica inſtrumenta invenit, item arma, arcum, retia, currus, navigia, artes fabrilem & figulinam, menſuras ac pondera. Fundit 12. æra campana, 12. anni menſes referentia. *Ciu cum* & *çam kie* (qui & characteres invenit) Chroniſtas creat. Colaos, ſeu ſupremos regni Miniſtros ſex creat. Rebelles Principes quinque debellat. Regina *Luy ſu* docet bombyces alere, ſericum texere, & coloribus intingere.
CYCLUS II. Annus ante Chr. 2637.		HOAM TI artem quoque medicam de pulſibus huc uſque uſitatam pluribus libris conſcribit, adjutoribus *Ki pe*, *So ven*, *Luy cum.*

		Avis Solis in palatii faſtigio, & in ſylva Unicornis conſpicitur, utrumque magnæ felicitatis augurium. Filios mares habuit 25. à quibus ſeries nepotum longiſſima: quin & trium Imperialium familiarum Imperatores 85. per annos 2457. ab HOAM TI ceu rami à trunco ortum ducunt. Anno ſecundi Cycli 40. HOAM TI moritur æt. 111. ſepultus in prov. *Xan tum.* Anno 41. ſuccedit XAO HAO deceſſoris filius ex *Luy ſu* Regina: hujus natale ſolum, aula & ſepulcrum, *Kio feu* civitas prov. *Xan tum.*
	2. XAO HAO, aliàs *Kin tien.* regn. 84.	
CYCLUS III. Annus ante Chr. 2577.		Imperante XAO HAO Avis Solis rurſum viſa, quam vult eſſe inſigne Imperii. Pax ſub hoc diuturna. Cœtus hominum muris claudit, urbeſque conſtituit. Auctor eſt novæ muſicæ. Trahendis curribus boves jungit. Per varia volucrum genera diſtinguit Præfectorum civilium gradus novem: per belluarum ſymbola, militarium Præfectorum ſex ordines; qui mos hodie durat. Hujus 4. filii magiſtratum gerunt ſub ſequenti Imp. *Kieu li* ſeu novem Dynaſtæ ordinem ſacrificiorum perturbant, plebem ſpectris & larvis dementant: hinc initia ſuperſtitionum, ex quo periclitatur Imperium.
CYCLUS IV. Annus ante Chr. 2517.	3. CHUEN HIO, aliàs *Cao yam.* regn. 78.	Anno hujus Cycli 4. moritur XAO HAO ætat. 100. Anno 5. ſuccedit CHUEN HIO nepos HOAM TI ex matre *Kiu kiue.* Aula in oppido *Hoa* prov. *Pe kim.* Princeps pius & religioſus, debellat 9. Regulos, ſacrificiorum ritus ad priſtinum reducit, ſublatis abuſibus. Statuit ut ſupremo cœli Imperatori ſolus Imperator in terrâ ſolenni ritu ſacrificet. Fuit auctor & parens Calendarii, quod quotannis à ſolâ aulâ ſolenniter per Imperium hodieque diſtribuitur. Principium anni ſtatuit à Novilunio principio Veris proximo, quod reſpondet in Sina quinto Aquarii gradui; quæ ratio temporis ſubinde fuit immutata, & uno alterove menſe anticipata, ac tandem ſub 5ª familiæ *Han* 5º Imperatore *Hiao uu* revocata uſque hodie obſervatur. 5. Planetarum conjunctio tum ab eo obſervata eo ipſo die, quo Solis & Lunæ conjunctio fuit.
CYCLUS V. Annus ante Chr. 2457.	4. TI CO, aliàs *Cao ſin.* regn. 70.	Anno Cycli 22. moritur CHUEN HIO æt. 91. ſepultus in oppido *Hoa* prov. *Pe kim.* Ejus epitaphiũ hodie extat. Anno 23. ſuccedit TI CO ejus nepos ex *Chao kie* patre. Aula *Yen ſu* civitas, prov. *Honan.* Princeps obediens cœlo, ſpirituum quoque venerator, gravis & beneficus, forma Imperio digna. Eodem quo ſapientes habitu & cultu utitur. Pax ſub hoc diuturna. Fratres eorumque filios Dynaſtas creat in prov. *Su chuen.*

		Quatuor Reginas novo exemplo habuit. Prima poſt votum Deo factum impetravit *Cie* filium, de re agraria optimè apud poſteros meritum. Secunda dicta *Kim tu*, decimo quarto à conceptu menſe enixa eſt *Yao*. Tertia poſt oblatum Deo ſacrificium ſuſcepit *Sie*. Quarta *Chi* filium habuit.
Cyclus VI. Annus ante Chr. 2397.	*Chi* regn. 8. 5. Yao, aliàs *Tam* & *Tao*, regn. 100.	Ti co cōſtituit publicos prę̨ceptores edocēdis populis. Vocalem muſicam inſtituit, ad unionem mutuam & virtutum ſtudia provocantem. Anno Cycli 32. moritur Ti co æt. 105. ſepultus in *Pekim*. Anno 33. ſuccedit *Chi* filius è quarta Regina, ſed quia exlex & degener, anno Cycli 40. à regulis privatur Imperio. Hic à numero Imperatorum excluditur. Anno 41. Yao filius Ti co Imperio præficitur. Solus regnat annis 72. & inſuper cum Xun Collega 28. an. Aula urbs *Tai yuen* in prov. *Xanſi*. Fuit hic Imperator ſimul & Legiſlator uti & Xun ſucceſſor, uterq; totius poſteritatis Principibus norma & exemplar; erga pauperes pius, & ætate grandævos reverens: quòd eorum certus numerus in ſingulis urbibus hodieque annonâ regiâ alatur, hinc manaſſe creditur.
Cyclus VII. Annus ante Chr. 2337.		Yao cùm opibus abundaret, vulgari victu, veſtitu, domo, ſtrato contentus imperat. Suorum culpas & publicas calamitates ſibi uni adſcribit. Aſtronomis *Ho* & *Hi* adjutoribus ordinat 12. lunares menſes, ſex 30. dierum, & totidem 29. quin & intercalares menſes, qui intra annos 19. ſepties recurrunt. Sex tribunalia ſuprema inſtituit, quæ hodieque perſeverant, uti & quinque ordines Nobilium titularium. Adeò ſuaviter per 50. annos regit, ut regere non ſentiretur. Anno Cycli 40. ingens diluvium novennale. Ejus aquis educendis præfuit *Quen*. Hic inertiæ ſuæ pœnam capite luit. Ejus filius *Yu* ſubſtituitur, qui 13. annos educendis in mare & aliò aquis feliciter impendit, ſceptrum pro meritis obtenturus. Anno 50. Xun ex agro ad præfecturam evehitur ab Yao ſolâ obedientiæ famâ commoto. Eidem duas filias nuptui dat. Anno 53. ad Imperii per annos 28. ſocietatem evehitur Xun. Hic quoties luſtrat Imperium, priùs *Xam ti* ſeu Deo ſacrificat. Domat rebelles quatuor è ſtirpe *Hoamti*. Quinque genera ſuppliciorum inſtituit, in iis exequendis cōmiſerationem commendans. Vide *Xu kim*.
Cyclus VIII. Annus ante Chr. 2277.		Xun Sphæram 7. planetarum conſtruit ex pretioſis lapidibus; Imperium in 12. dividit regiones. Anno Cycli 20. moritur Yao æt. 118. relictis 9. filiis, ſepultus in *Kioſcu* in prov. *Xan tum*. Eum per triennium luget populus, velut patrem matremque.

6. Xun, aliàs *Yu*, ſolus regn. 50.

Anno 21. ſuccedit Xun à deceſſore deſignatus. Aula *Pu cheu* in prov. *Xan ſi.* Tria examina inſtituit ad Præfecti cujuſque merita & demerita exploranda.

Anno 36. novæ ſtellæ viſæ, quorum una inſtar ſemilunæ, nubes item viſæ inſolitis coloribus variegatæ.

Muſicam novam inſtituit, canit ipſe tam voce quàm fidibus.

Hiſce temporibus aut faſce lignorum cadavera involvebant, aut teſtaceis uſi ſarcophagis, hos ſeq. Imperator juſſit è ligno compingi, qui mos hodieque viget.

Anno 54. ſeligit *Yu* in Imperii Collegam per an. 17.

In tabula palam expoſita notari à quovis permittit, ſi quid à ſe peccatur. Sunt huic à conſiliis octo è ſtirpe Chuen hio, & totidem è ſtirpe Ti co. Optimatum ejus *Cao tao*, *Pe ye* & *Cie* præclara monita extant in libro *Xu kim.*

Cyclus IX. Annus ante Chr. 2217.

1. Yu, ſolus reg. 10.

Anno Cycli 10. Xun moritur æt. 110. ſepultus in prov. *Xen ſi.* Anno 11. ſuccedit Yu ſeu Ta yu, id eſt, *Magnus* Yu, Chuen hio ex quinta ſtirpe nepos, à Xun electus relictis filiis. Fundat primam Imperialem familiam *Hia*, quæ tenuit annis 458. ſub 17. Imperatoribus.

Aula, oppidum *Ngan ye* in prov. *Xan ſi.*

Pius & miſericors. In 9. provincias Imperium dividit, annotans cuique ditioni quænam (ex 28.) conſtellatio reſpondeat. V. in lib. *Xu kim* quæ de agrorum diviſione & agricultura conſcripſit.

Novem vaſa ingentia fundit velut 9. Provinciarũ monumenta. Muſicam inſtituit in laudem 2. Legiſlatorum *Yao* & *Xun.* Vinum vetat, inventore *Y tie* caſtigato. Tympanum & campanam ad palatii valvas erigit, cujus pulſu ſuos auditurus prodeat: qui uſus hodieque viget.

2. Ti ki regn. 9.

Anno 20. Yu moritur ætat. 100. Anno 21. ſuccedit Ti ki filius, à Regulis ob merita patris electus, relicto *Ye* Colao, quem Yu prædeceſſor cœlo propoſuerat in ſucceſſorem. Ab hoc hæreditaria per filios ſucceſſio & nepotes. Novem ordines muſicæ & tripudiorum inſtituit.

3. Tai cam reg. 29.

Anno 29. moritur Ti ki, an. 30. ſuccedit Tai cam fil

Anno 31. quinque fratres ſuos dynaſtiis donat: ipſe verò luxui & venationi deditus, Imperii res negligit.

Anno 47. venationi ultra fluvium *Lo* per 100. dies vacanti intercipitur ab *Y* Regulo ad aulam reditus, aſſumitur in ſolium frater minor Chum cam, qui titulum regium recuſat vivente fratre.

4. Chum cam regn. 13.

Anno 58. Tai cam moritur, pergit regere Chum cam prudens & modeſtus Princeps.

Cyclus X. Annus ante Chr. 2157.

Anno Cycli 2. aut ut alii, 6. Eclipſis Solis, quam quia *Hi* & *Ho* Aſtronomicæ rei Præfecti vino immerſi non detexêre, morte mulctantur.

5. Ti siam regn. 27.

Anno 13. Chum cam moritur. Anno 14. ſuccedit Ti siam filius.

A patris

	Hanzo intruſus regn. 40.	A patris inſtitutis degenerat: aulã mutat in *Xam kieu.* Committit temerè regimen Imperii *Y* Regulo; hic *Hanzo*, à quo paullò pòſt è medio tollitur. Anno 38. Ti siam occiditur à *Hanzo*, qui uſurpat tenetque Imperium per 40. annos. Regina ad patrem Regulum regni *Gem* prægnans fugit, paritque *Xao cam*, qui poſt 40. annorum interregnum imperabit.
Cyclus XI. Annus ante Chr. 2097.	6. Xao cam regn. 22. 7. Ti xu regn. 17. 8. Ti hoay regn. 26.	*Xao cam* adhuc privatus degens, per plures annos ditionem *Yu*, cui maternus avus eum præfecerat, cum laude regit. Anno Cycli 18. in prælio occiditur rebellis *Hanzo* à Regulo *Mi*, qui anno ſeq. Xao cam generum ſuum ad Imperium paternum reducit, quod 22. an. adminiſtrat. Sub hoc priſtina Imperii reſurgit norma. Barbari legatione funguntur. Comitia Regulorum veteri more peraguntur. Filium *Vu yu* creat Regulum ditionis *Yue*, alterum *Kio lie* creat Regulum ditionis *Vm.* An. 40. moritur Xao cam. An. 41. ſuccedit Ti xu filius. Anno 44. maris Eoi rebelles domat. An. 57. Ti xu moritur. An. 58. ſuccedit Ti hoay filius. Anno 60. novem barbarorum Orientalium Legati clientelam agnoſcunt.
Cyclus XII. Annus ante Chr. 2037.	9. Ti mam regn. 18. 10. Ti sie regn. 16. 11. Ti pu kiam regn. 59.	Ti hoay Imperator otio & veneri ſe dedit, res Imperii Miniſtris tradit adminiſtrandas. Anno Cycli 23. Ti hoay moritur. Anno 24. ſuccedit Ti mam filius. Hic luſtrat Imperium ad mare eoum. Aulæ ſedem mutat ad Crocei fluminis occidentem. Anno 41. Ti mam moritur. Anno 42. ſuccedit Ti sie filius. Primus titulis donat Barbarorum Dynaſtas. An. 57. Ti sie moritur. An. 58. ſuccedit Ti pu kiam fil.
Cyclus XIII. Annus ante Chr. 1977.	12. Ti kium regn. 21.	Debellatis novem Dynaſtis, pacificè gubernat. Anno Cycli 56. Ti pu kiam moritur. Anno 57. ſuccedit Ti kium frater, expulſo ſcilicet per nefas hærede filio Cum kia dicto, poſteà regnaturo.
Cyclus XIV. Annus ante Chr. 1917.	13. Ti kin regn. 21. 14. Cum kia regn. 31.	Anno Cycli 17. moritur Ti kium. Anno 18. ſuccedit Ti kin filius. Deditus veneri & ſuperſtitionibus. Multi Reguli rebellant, hinc Imperii res peſſum eunt. Anno 38. Ti kin moritur. Anno 39. ſuccedit Cum kia filius Ti pu kiam. Luxui & veneri totum ſe dedit, hinc Imperio impendet ruina. Ad Comitia Reguli venire detrectant. Anno 57. duo dracones mas & femina capti, & cuidam commiſſi ad alendum.

[C]YCLUS XV. Annus ante Chr. 1857.		Anno Cycli 5. naſcitur CHIM TAM futurus familiæ ſequentis Conditor.
	15. TI CAO regn. 11.	Anno 9. CUM KIA moritur. Anno 10. ſuccedit TI CAO filius, luxui & veneri deditus.
	16. TI FA reg. 19.	An. 20. TI CAO moritur. An. 21. ſuccedit TI FA filius. Reguli beneficiarii Imperatorem de more adeunt.
	17. KIE regnavit 52.	Anno 39. TI FA moritur. Anno 40. ſuccedit KIE filius, tyrannus & laſcivus. Princeps magnis naturæ dotibus inſtructus, iis corporis viribus, ut ferrum manibus frangat. In pellicis *Muy hi* gratiam turrim è lapide pretioſo conſtruit: monitores clientes occidit, alii aulam deſerunt. Lacum vini efficit, in quo 3000. hominum laſciviant.
CYCLUS XVI. Annus ante Chr. 1797.		A *Tam* Regulo mittitur Sapiens *Y yn*, ut KIE Regem ad frugem reducat: hic deſperatâ ejus correctione quarto anno rediit. Anno Cycli 21. *Tam* in carcerem à KIE mittitur, mox ſolvitur. *Tam* ab 800. Dynaſtis & populo contra KIE incitatur, cogitur vel invitus arma capere. Anno 31. KIE à ſuis copiis deſertus, & extra fines Sinicos fugitivus poſt triennium moritur. Prima familia Imperialis extinguitur.
	1. CHIM TAM regn. 13.	Anno 32. CHIM TAM nepos HOAM TI ordine 17. Imperium adit anno æt. 87. & fundat familiam *Xam*, quæ tenuit annos 644. ſub 28. Imperatoribus. Aula urbs *Quei te* in prov. *Ho nan*. Princeps pius & modeſtus. Annum inchoat à Lunâ quæ hyemali ſolſtitio vicinior, & reſpondet Januario. Colore albo in vexillis & inſignibus utitur, quemadmodum nigro præcedens *Hia* familia, & purpureo ſequens familia *Cheu*. Sub hoc fames ſeptennalis, fortaſſis eadem quæ in ſacris Litteris in univerſo orbe fuiſſe ſcribitur Gen. 41. CHIM TAM pro populo ſe in victimam Deo offert, oranti cœlum annuit effuſis imbribus: aurifodinas aperit: lætitiæ publicæ muſicam inſtituit.
	2. TAI KIA regn. 33.	Anno 44. CHIM TAM moritur æt. 100. Anno 45. ſuccedit TAI KIA nepos ex primogenito TAI TIM vitâ functo. *Y yn* Colaus degenerantem Principem horto avi ſepulchrali includit, donec reſipiſcens ad ſolium poſt triennium reducitur.
CYCLUS XVII. Annus ante Chr. 1737.		TAI KIA pii Principis & morigeri ſpeculum fuit.
	3. VO TIM, regn. 29.	Anno Cycli 17. TAI KIA moritur. Anno 18. ſuccedit VO TIM Conditoris alter nepos. Is Colai *Y yn* conſiliis utitur. Anno 25. *Y yn* Colaus moritur ætat. 100. Parentat ei apparatu regio Imperator: hujus deinde filius *Y pu* quinque Imperatoribus à conſiliis fuit.
	4. TAI KEM, regn. 25.	Anno 47. VO TIM moritur. Anno 48. ſuccedit TAI KEM frater.

Cyclus XVIII. Annus ante Chr. 1677.	5. Siao kia, regn. 17. 6. Yum ki, regn. 12. 7. Tai vu, regn. 75.	Anno Cycli 11. Tai kem moritur. Anno 12. ſuccedit Siao kia filius. Anno 28. Siao kia moritur. An. 29. ſuccedit Yum ki frater. Initia collabentis Imperii. Regulorum aliqui ad Comitia detrectant venire. Anno 40. Yum ki moritur. Anno 41. ſuccedit Tai vu frater. Eo ipſo anno arbor morus 7. dierum ſpatio frondes explicat, mox tridui ſpatio prorſus exareſcit : hinc ſiniſtrum augurium. Colaus *Ye pu* docet inferiora eſſe virtute auguria. Imperii res reſtaurantur.
Cyclus XIX. Annus ante Chr. 1617.	8. Chum tim, regn. 13.	Aulam transfert in *Ho nan* provinciam ob frequentes eluviones fluvii Crocei, quod ſæpius factitatum, aulâ jam trans, jam cis fluvium tranſlatâ. Magna ſub hoc Imperatore pax per 70 circiter annos. Comitiis interſunt 76. regnorum Legati. Priſcas leges de ſenibus ſuſtentandis, & juſtis erga mortuos perſolvendis reſtaurat. Anno 55. Tai vu moritur. An. 56. ſuccedit Chum tim filius. Sub hujus auſpiciis domantur latrocinantes barbari. Ob eluviones aula ex *Po* prov. *Xan ſi* tranfertur in *Ngao* prov. *Ho nan*, & deinde in prov. *Pe kim*.
Cyclus XX. Annus ante Chr. 1557.	9. Vai gin, regn. 15. 10. Ho tan kia regn. 9. 11. Zu ye reg 19. 12. Zu sin, regn. 16.	Anno Cycli 8. Chum tim moritur. Anno 9. ſuccedit Vai gin frater. Aulæ ſedem mutat. Ab hoc tempore filios inter & fratres pro Imperii jure bellorum initia per an. ferè 200. Anno 23. Vai gin moritur. Anno 24. ſuccedit Ho tan kia frater. Aulã transfert ex *Ngao* in *Siam* ditionem prov. *Ho nan.* Anno 32. Ho tan kia moritur. Anno 33. ſuccedit Zu ye filius. Aulam transfert in *Kem*, nunc urbem *Xun tu*; dein ob eluviones ad Ortum. Res Imperii collapſas reſtaurat : hinc pax alta. Reguli ad Comitia celebranda ventitant. Anno 51. Zu ye moritur. Anno 52. ſuccedit Zu sin filius.
Cyclus XXI. Annus ante Chr. 1497.	13. Vo kia, regn. 25. 14. Zu tim, regn. 32.	Anno Cycli 7. Zu sin moritur. Anno 8. ſuccedit Vo kia frater. Anno 32. Vo kia moritur. An. 33. ſuccedit Zu tim filius Zu sin.
Cyclus XXII. Annus ante Chr. 1437.	15. Nan kem, regn. 25.	Anno Cycli 4. Zu tim moritur. Anno 5. ſuccedit Nan kem filius Vo kia. In Imperio ortæ diſſenſiones. Aula transfertur in *Ho nan*.

	16. Yam kia, regn. 7. 17. Puon kem, regn. 28.	Anno 30. ſuccedit Yam kia filius Zu tim. Reguli Comitia negligunt. Anno 36. Yam kia moritur. Anno 37. ſuccedit Puon kem frater. Aulam Conditoris in prov. *Xan ſi* eligit, Imperii ſtatum renovat. Pax alta. Comitia frequentantur, familiam *Xam* dictam vult deinceps nominari *Yn*.
Cyclus XXIII. Annus ante Chr. 1377.	18. Siao sin, regn. 21. 19. Siao ye, regn. 28. 20. Vu tim, regn. 59.	Anno Cycli 24. Puon kem moritur. Anno 25. ſuccedit Siao sin frater, otio & luxui deditus. Incipit rurſus Imperium ruinam minari. Anno 25. Siao sin moritur. Anno 26. ſuccedit Siao ye frater, ſocordiæ mancipium. *Tai pe* & *Chum yum* fratres, filii Reguli *Cu cum*, quòd hunc viderent plus affici natu minimo *Kilie*, ſponte ei regnum cedunt, & in Auſtrum pergentes regni *Nan kim* fundamenta jaciunt. *Tai vam* Regulus ex ditione *Pin* migrat in *Ki* ditionem: nomen indit familiæ *Cheu* poſt hanc imperaturæ. Anno 53. Siao ye moritur. Anno 54. ſuccedit Vu tim filius, Princeps religioſiſſimus & pacis amans.
Cyclus XXIV. Annus ante Chr. 1317.	21. Zu kem, regn. 7. 22. Zu kia, regn. 34.	Vu tim in ſepulchrali horto patris per triennium de reformando Imperio meditatur: offertur ei à Deo in ſomniis ſpecies viri, quem coloribus, prout viderat, expreſſum conquiri jubet; inventum inter cæmentarios Colaum creat, *Fu yue* is dicitur, cujus præclara monita vide in lib. *Xu kim*. Pax magna in toto Imperio, & regimen proſperum. Dum majoribus de more parentat, phaſianus advolans inſiſtit anſæ vaſis Imperialis, mox crocitat, unde felicitatem ſibi auguratur; ſed Colaus *Zu ki* à ſolâ virtute capiendum docet felicitatis augurium. Vide *Xu kim*. Anno 52. Vu Tim moritur. Anno 53. ſuccedit Zu kem filius. Anno 59. Zu kem moritur. Anno 60. ſuccedit Zu kia frater.
Cyclus XXV. Annus ante Chr. 1257.	23. Lin sin, regn. 6. 24. Kem tim, regn. 21. 25. Vu ye, regn. 4.	Zu kia perditis moribus Princeps, arrogans, ſuorum contemptor, hinc rebelliones, ex quibus Imperium rurſus ruinam minatur. Anno Cycli 27. naſcitur ex *Ki lie* laudatiſſimus ubique *Ven vam*. Anno 32. Zu kia moritur. Anno 33. ſuccedit Lin sin filius patri non abſimilis. Anno 38. Lin sin moritur abſque prole, anno 39. ſuccedit Kem tim frater. Anno 50. Vu vam, aliàs *Fa*, naſcitur, familiæ ſequentis fundator. Anno 59. Kem tim moritur. Anno 60. ſuccedit Vu ye filius, blaſphemus & ſceleſtus: ſuſpenſam utrem ple-

nam

		nam ſanguine ſagittâ petit, dicens: *Iaculor in cœlum*, ſeu ſpiritum cœleſtem: in ſcacchulorum ludo nomina indit ſpirituum, quibuſcum ludens, per ludibrium victis inſultat. Orientales populi per inſulas maris eoi diſperguntur; hinc fortè Japonia aliæque inſulæ habitatæ.
CYCLUS XXVI. Annus ante Chr. 1197.	26. TAI TIM, regn. 3. 27. TI YE, regn. 37. 28. CHEU, regn. 33.	Anno Cycli 3. VU YE blaſphemus, fulmine ictus perit in venatione. Anno 4. ſuccedit TAI TIM filius. Orditur bellum cum Regulo regni *Yen*, nunc *Pe kim.* Anno 6. TAI TIM moritur. Anno 7. ſuccedit TI YE filius. Sub hujus auſpiciis *Ki lie* debellat Regulum regni *Yen*, unde ab Imp. titulo *Heu pe* (hoc eſt Marchionis) donatur. Hic poſt triennium, ſeu anno Cycli 13. moritur, ſuccedit *Ven vam* filius. TI YE Imperatori tres erant filii; natu minimus deſignatur hæres, eò quòd duos natu majores antè peperiſſet uxor, quàm reginæ titulo eſſet donata. Anno 43 TI YE moritur. Anno 44. ſuccedit CHEU filius tertius, tyrannicè imperat, pellicis *Tan kia* amori & furori indulgens. Novum ſupplicii genus columnam æneam ignitam inſtituit, quam dein ſuaſu *Ven vam* Reguli ſuſtulit. Anno 54. in vincula conjicit *Ven vam* Regulum, qui tertio anno ſolvitur. Optimates monitores è medio tollit. Ab *Tan kia* pellice manaſſe creditur ſtudium fœminarum in extenuandis pedibus. Feſtum lucernarum, quòd quotannis 15. primæ Lunæ celebratur, ab hoc tempore ortum creditur, quòd perpetuos ſine nocte dies congeſtis luminibus in Palatio æmularetur Imperator.
CYCLUS XXVII. Annus ante Chr. 1137.	1. VU VAM, regn. 7.	Anno Cycli 3. per 5. dies terræmotus, quo anno *Ven vam*, principatus ſui anno 5. moritur, ætat. 97. relictis filiis 12. quos inter VU VAM, qui cum 700. millibus debellat tyrannum CHEU. Anno 16. CHEU voluntario incendio, & cum eo ſecunda familia *Xam* extinguitur. Eodem anno VU VAM fundat tertiam familiam *Cheu*, quæ tenuit 873. annis ſub 35. Imperatoribus. Aula *Cham Ngan* in prov. *Xen ſi.* Inito Imperio, more veteri ſacrificat Deo; patrem, avum, atavum, de more Imperatoris titulis ornat. Collapſas familias reſtaurat; 70. & ampliùs dynaſtias inter propinquos & bene meritos diſtribuit, futurorum bellorum ſemina. Principium anni ſtatuit eum menſem qui reſpondet circiter Decembri noſtro. *Ki zu* patruum *Cheu* tyranni Coreæ Dynaſtam creat abſque onere clientelæ; hujus monita V. in *Xu kim.*

		Cheu cum vitam ſuam cœli numini devovet pro fratris Vu vam ſalute, & exauditur. Anno 22. Vu vam moritur æt. 93. Anno 23. ſuccedit Chim vam filius.
	2. Chim vam, regn. 37.	Tutor hujus *Cheu cum* patruus ob invidiam multorum ab aulâ ſe ſubtrahit; revocatur cum honore. Ejus præclara conſilia vide in *Xu kim.* Dum Imperator in horto fratrem ſuum joco dynaſtiâ donat, Colaus *Su ye* pro ſerio haberi vult, addens non eſſe regium jocari. Legatio fit à *Cochinchina*: inter munera, alba fuit Gallina. *Cheu cum* magneticum indicem ad reditum auſtrum verſus dirigendum donat. Anno 33. moritur *Cheu cum*, æt. 100. ritu & ſepulturâ regiâ honoratur. In Comitiis de vini moderato uſu ſtatuitur. Anno 59. Chim vam moritur æt. 50. Anno 60. ſuccedit Cam vam filius, pacis amans & fautor. Comitia celebrat, viſitat Imperium, agriculturam reformat, ejus curâ *Chao cum* commiſsâ.
	3. Cam vam, regn. 26.	
Cyclus XXVIII. Annus ante Chr. 1077.		Alta pax & concordia tanta, ut emiſſi è carceribus ad agros colendos ex pacto redeant omnes. Anno Cyclii 25. Cam vam moritur. Anno 26. ſuccedit Chao vam filius, venationi immodicè deditus, hinc regiminis neglectus.
	4. Chao vam, regn. 51.	Anno 41. Imperatoris autem 16. naſcitur in India ex Regulo *Cimfan* & matre *Mo ye*, auctor ſectæ Bonzyorum & tranſmigrationis Pythagoricæ, *Fœ* dictus. Hæc poſt annos 1060. anno poſt Chriſtum 65. in *Sinam* regiâ auctoritate primùm introducetur. Luſtrat Imperium Imperator. Colores prodigioſi obſervati in Luna.
Cyclus XXIX. Annus ante Chr. 1017.		Anno Cycli 16. Ruſtici redeuntem à venatu Imperatorem navi malè agglutinatâ doloſè excipiunt, quâ in medio alvei diſſolutâ Rex unà cum ſuis merſus perit.
	5. Mo vam, regnavit 55.	Anno 17. ſuccedit Mo vam filius, æqui & recti amans. Equorum & rhedarum immodicè amans, quibus vectus Imperium luſtrat. Domat Auſtrales barbaros provinciæ *Hu quam*, ab expeditione redit cum quatuor lupis albis & cervis. Belli Ducem *Cao fu* creat Regulum regni *Chao* in prov. *Xan ſi.* Bellum movet in Tartaros, genero fruſtrà diſſuadente. Tartari fugâ ſibi conſulunt; unde infectâ re aulam repetit.
Cyclus XXX. Annus ante Chr. 957.		Anno Cycli 9. moritur in India *Fœ*, auctor Metempſycoſis, æt. 79. Præclara monita *Kiun ya* & *Pe kiun* vide in libro *Xu kim.*

	6. Cum vam, regn. 12.	Anno 11. Mo vam moritur. Anno 12. ſuccedit Cum vam filius. Ob tres puellas ejus oculis ſubductas populum *Mie* regionis inſontem delet; facti mox pœnitet.
	7. Ye vam, regn. 25.	Anno 23. Cum vam moritur æt. 84. Anno 24. ſuccedit Ye vam filius. Nil dignum Imperatore egit, hinc multorum ſatyricos calamos contra ſe provocavit.
	8. Hiao vam, regn. 15.	Anno Ye vam 48. moritur æt. 50. Anno 49. ſuccedit per vim Hiao vam frater. Equis adeò deditus, ut *Fi xu* præfectum equilis dynaſtiâ *Cin* donarit, hujus poſteritas per nefas Imperatoriam ab hac familiam fundabit. Inuſitatus grando boves & equos mactat.
Cyclus XXXI. Annus ante Chr. 897.	9. Y vam, reg. 16.	Anno Cycli 3. Hiao vam moritur æt. 63. Anno 4. ſuccedit Y vam filius, adeò hebes, ut vix Legatos aut Regulos præ pudore admitteret. Advenientes ad Comitia Regulos uno gradu deſcendens primus excipit cum majeſtatis regiæ diſpendio.
	10. Li vam, regn. 51.	Anno 19. Y vam moritur æt. 60. Anno 20. ſuccedit Li vam filius. Princeps re & nomine crudelis, ſuperbus, & exhauſtis civium opibus prodigus. Publicis dictis ſcriptiſque ſugillatur. Capite ſancit, ne quis ſubditorum inter ſe loqueretur aut muſſitaret. Triennium tenuit durum ſilentium. An. 52. à furente plebe ad necem quæritur Imp. fugit hic; familia à furente populo occiſa, excepto filiolo, quem *Chao cum* Colaus occuluerat. Re cognitâ plebs filiolum repoſcit; Colaus filiolum ſuum tradit, qui à populo fraudis ignaro laniatur. Colaus fruſtrà tentat reducere Imperatorem per 17. annos vagum & exulem
Cyclus XXXII. Annus ante Chr. 837.	11. Siuen vam, regn. 46.	Anno Cycli 10. Li vam exul moritur. Anno 11. ſuccedit Siuen vam filius. Hic ſub *Chao cum* & *Cheu cum* tutela eſt per annos 15. Boni Principis ſpecimen præbet, ſapientes profugos undique convocat. Ritum quo priſci Reges agri partem ſuis manibus colebant, negligit, obnitente fruſtra Colao. Hac ætate quatergemini ſapientes florent, quos una mater quaterno partu ediderat. Redeunt ad obſequium clientelare Reguli & Dynaſtæ. Rebelles populos Auſtrales *Hoay ngan* & *Hu quam* ad leges Sinicas armis adigit. Regina *Kiam* prudentiſſima librum ſcribit de Gynecæi inſtitutione.
	12. Yeu vam, regn. 11.	Anno 56. Siuen vam moritur. Anno 57. ſuccedit Yeu vam filius, degener à paternis virtutibus. Bella cum Tartaro Occidentali infeliciter gerit. Pellicis *Pao ſu* amore captus Reginam cum filio repudiat. Anno 57. terræmotu montis *Ki* pars ruit.

Cyclus XXXIII. Annus ante Chr. 777.		*Anno Cycli 2. Lunâ 10. Eclipſis Solis.* Anno 7. Yeu vam occiditur in prælio. Anno 8 ſuccedit Pim vam filius legitimus.
	13. Pim vam, regn. 51.	Hic aulam transfert ab Occidente *Xan ſi* prov. in Orientem prov. *Ho nan*, hinc alienatio animorum. Reguli *Ho nan, Hu quam* & *Kiam ſy, Xan tum, Xen ſi, Xan ſi*, quiſque pro ſuo regno decertat. Reguli ad Comitia venire detrectant: ſunt qui & ritus à ſolis Imperatoribus fieri ſolitos ſibi uſurpant: quod idem eſt ac Imperium ambire. Duce *Ven cum* variis præliis victi Tartari Occidentales coguntur remeare ad propria. Ab anno 56. hujus Cycli hiſtoriam Regulorum *Chun cieu*, id eſt *ver* & *autumnus*, dictam, orditur *Confucius*. Anno 58. Pim vam moritur. Anno 59. ſuccedit
	14. Huon vam, regn. 23.	Huon vam nepos, vir bellicoſus.
Cyclus XXXIV. Annus ante Chr. 717.		Armis tentavit ad obſequium reducere Regulos, ſed fruſtrà. *Anno Cycli 9. Lunâ 7. totalis Eclipſis Solis.* Anno 11. Huon vam in conflictu à rebellium exercitu victus, accepto à tergo vulnere. Anno 21. Huon vam moritur. Anno 22. ſuccedit
	15. Chuam vam regn. 15.	Chuam vam filius. Conjuratio detecta. *Anno 23. Lunâ 10. Eclipſis Solis.* *Quen chu* Colai operâ Rex *Ci* ad magnam potentiam excreſcit. Anno 36. Chuam vam moritur. Anno 37. ſuccedit
	16. Li vam, regn. 5.	Li vam è *Ci* Regis familia, è ſtirpe Imperatoria. Principis Regulorum titulus *Pa* aſſumitur à *Huon cum* regni *Ci* Regulo, deinde ab aliis. Poſt 100. annos hic titulus aboletur.
	17. Hoei vam, regn. 52.	Anno 41. Li vam moritur. Anno 42. ſuccedit Hoei vam filius, ardearum aucupio deditiſſimus. *Eodem anno Lunâ 3. Eclipſis Solis.* Tartari ultra *Xan ſi* fines debellantur. Cladem accipit à Regulo regni *Ci*, qui & Regulorum Comitia celebrat tanquam caput ipſorum. Jurerando mutuam obſtringunt fidem, hauſto de more Galli occiſi ſanguine. *Anno 49. Lunâ 6. Eclipſis Solis.* *Anno 50. Lunâ 12. Eclipſis Solis.* *Anno 54. Lunâ 9. Eclipſis Solis.* Anno 58. Imp. 16. anno ante Chriſtum 660. cœpit Japonia habere Reges. Hi uſque ad annum hujus ſæculi 1608. numerantur 108.
Cyclus XXXV. Annus ante Chr. 857.	18. Siam vam, reg. 33.	*Anno Cycli 3. Lunâ 9. Eclipſis Solis.* Anno 6. Hoei vam moritur. Anno 7. ſuccedit Siam vam filius natu major. Reguli Comitia frequentant: priſtina Imperii norma

ma non nihil revocatur.

Anno 10. *Lunâ* 3. *Eclipſis Solis.*

Anno 13. *Lunâ* 5. *Eclipſis Solis.*

Anno 17. Imperator prælio victus à fratre *Xo tai*, fugit, ſed à *Ven cum* Regulo reſtituitur, interfecto *Xo tai.*

Anno 32. *Lunâ* 2. *Eclipſis Solis.*

Anno 39. SIAM VAM moritur. Anno 40. ſuccedit

19. KIM VAM, regn. 6. — KIM VAM filius, ſapiens, charus omnibus.

Legati aſſiſtunt exequiis patris, ſed abſque ſolitis muneribus.

Anno 45. KIM VAM moritur. Anno 46. ſuccedit

20. QUAM VAM, regn. 6. — QUAM VAM filius, patri per omnia ſimilis.

Eodem anno Lunâ 6. Eclipſis Solis.

Anno 51. QUAM VAM moritur. Anno 52. ſuccedit

21. TIM VAM, regn. 21. — TIM VAM frater, pacis ſtudioſus.

Anno 54. menſe 9. die 14. natus in prov. *Hu quam Lao kiun* auctor ſectæ immortalium, quin & Epicuræ; Deum videtur agnoviſſe, ſectarii ejus dogmata depravarunt, obiit æt. 84.

Anno 57. *Lunâ* 7. *Eclipſis totalis.*

CYCLUS XXXVI. Annus ante Chr. 597.

Anno Cycli 6. Lunâ 6. Eclipſis Solis.

Eodem anno ingens terræmotus.

Anno 12. TIM VAM moritur. Anno 13. ſuccedit

22. KIEN VAM, regn. 14. — KIEN VAM filius.

Circa hæc tempora hæreſes ortæ, *Yam* & *Me*. Hic docet omnes æqualiter amandos, nullo ne parentum quidem diſcrimine: *Yam* curam ſui dumtaxat habendam, ne Regis quidem ratione habitâ.

Anno 23. *Lunâ* 6. *Eclipſis Solis.*

Anno 24. *Lunâ* 12. *Eclipſis Solis.*

Nankinenſis regni in *Su cheu* initia.

Anno 26. KIEN VAM moritur. Anno 27. ſuccedit

23. LIM VAM, regn. 27. — LIM VAM filius cum barbâ natus.

Multa inter Regulos bella & cædes.

Imperator prudentiâ & virtute pollens rectè adminiſtrat Imperium.

Anno 38. *Lunâ* 2. *Eclipſis Solis.*

Anno 40. *Lunâ* 8. *Eclipſis Solis.*

Anno 45. *Lunâ* 10. *Eclipſis Solis.*

Anno 47. Imperatoris verò 21. menſe 11. die 4. naſcitur in prov. *Xan tum Confucius* Princeps Philoſophorum.

Anno 48. *Lunâ* 2. *Eclipſis Solis.*

Anno 49. *Lunâ* 7. *totalis Eclipſis Solis.*

Anno 50. moritur *Xo leam he* pater *Confucii*, Præfectus ditionis *Ceu.*

Anno 52. *Lunâ* 10. *Eclipſis Solis.*

Anno 53. LIM VAM moritur. Anno 54. ſuccedit

24. KIM VAM, regn. 25. — KIM VAM filius.

Cyclus	Reges	Res gestæ
Cyclus xxxvii Annus ante Chr. 537.		*Anno Cycli* 3. *Lunà* 4. *Eclipſis Sôlis.* *Anno* 11. *Lunà* 6. *Eclipſis Solis.* *Anno* 13. *Lunâ* 6. *Eclipſis Solis.* *Anno* 17. *Lunâ* 7. *Eclipſis Solis.* Anno 18. Kim vam moritur, ſuccedit minimus filius
	Mem vam, regn. paucis menſ. 25. Kim vam, regn. 44.	*Mem vam*, ſed mox occiſus. Anno 19. ſuccedit vi armorum Kim vam filius ſecundus. *Anno* 20. *Lunâ* 5. *Eclipſis Solis.* *Anno* 27. *Lunà* 12. *Eclipſis Solis.* *Anno* 33. *Lunà* 3. *Eclipſis Solis.* *Confucius* diſcipulorum numerat tria millia, hos inter 72. ſelectiores, & hos inter decem ſelectiſſimos. Anno 38. *Confucius* Præfectum agit regni patrii *Lu*, reformat omnia juxta priſcorum regulam. *Anno* 40. *Lunâ* 11. *Eclipſis Solis.* *Anno* 43. *Lunà* 8. *Eclipſis Solis.* Inter Regulos R. *V* (modò *Nankim* auſtralior) & R. *Yue* (modò *Che kiam*) ardet bellum: *V* Regulus occiſus. Anno 52. à Regulo *Sum* extincta familia *çao*, quæ ſub 25. Regulis ſteterat annis 636. An. 57. Unicornis in ſaltu regio apparet. Hîc terminat *Confucius* hiſtoriam bellorum inter Regulos per 200. an. *Eodem anno* 57. *Lunâ* 5. *Eclipſis Solis.* Anno 59. Imperatoris 41. Lun. 4. moritur *Confucius* Philoſophus æt. 73. Anno 60. à Regulo *Zu* extinguitur regnum & familia *Chin*, quæ numeravit 24. Principes per an. 645.
Cyclus xxxviii. Annus ante Chr. 477.	26. Yuen vam, regn. 7.	Anno Cycli 2. Kim vam moritur. Anno 3. ſuccedit Yuen vam filius, pius & charus. Proſcribit Regem *Lu* ad Comitia venire detrectātem. A Regulo *Yue* extinguitur regnum *V*, quod ſub 20. Regulis ſteterat 650. annis. Anno 9. Yuen vam moritur. Anno 10. ſuccedit
	27. Chin tim vam, regn. 28.	Chin tim vam filius, Princeps caſtus dictus, quòd mortuâ conjuge cœlebs manſerit. Anno 31. à Regulo regni *Zu* extincta dynaſtia *çai*, quæ ſub 25. Principibus ſteterat annis 676. *Anno* 35. *totalis Eclipſis Solis ſicut ſtellæ apparerent.* Anno 37. moritur Chin tim vam tribus relictis filiis. Anno 24. ſuccedit primogenitus *Ngan*, qui tertio menſe à fratre *Su* occiditur, & hic quinto menſe occiditur à fratre minore Cao vam, qui ſuccedit in Imperio.
	28. Cao vam, regn. 15.	Fratrem alterum creat Dynaſtam in prov. *Ho nan*, nomen ei eſt *Huon cum*, cujus abnepos erit hujus familiæ *Cheu* poſtremus Imperator. *Anno* 43. *Lunâ* 6. *Eclipſis Solis.* *Anno* 45. *Cometes apparet.* Anno 52. Cao vam moritur. Anno 53. ſuccedit Guei lie vam filius.
	29. Guei lie vam, regn. 24.	Ab hoc tempore rurſus bella inter Regulos per 300.

CYCLUS XXXIX. Annus ante Chr. 417.		ferè annos; *Chen que* dicta, id eſt, bellantia regna.
		Hic & ſequentes nomine tenus erant Imperatores, paulatim & majeſtate & terris exuti.
		Anno Cycli 8. Eclipſis Solis.
		Dicuntur 9. vaſa Imperialia olim ab YU primæ familiæ Conditore conflata ſponte contremuiſſe.
		Regni *Chao* Regulus bello victum Ducem *Chi ſiam* occidit, ejus cranium pro cyatho confici jubet.
	30. NGAN VAM, regn. 26.	Anno 16. GUEI LIE VAM moritur. Anno 17. ſuccedit NGAN VAM filius.
		Eodem anno 17. Eclipſis Solis.
		Regulo regni *Guei* glorianti de regno ſuo naturâ munitiſſimo *Vki* Colaus reſpondit; firmitatem in virtute, non in præruptis ſaxis conſtituendam.
		Anno 36. totalis Eclipſis Solis.
		Anno 42. NGAN VAM moritur.
		Eodem an. 42. à tribus Regulis *Han, Chao, Quei* extincta dynaſtia *Cin*, quæ ſub 38. Principibus ſteterat an. 741.
	31. LIE VAM, regn. 7.	Anno 43. ſuccedit LIE VAM filius; huic potentiſſimus Regulus *Ci* ſolus defert obſequium clientelare.
		Eodem anno à *Han* Regulo extinguitur regnum *Chim*, quod ſub 23. Dynaſtis ſteterat annis 432.
		Eodem anno 43. Eclipſis Solis.
		Anno 46. naſcitur *Memcius* Philoſophus ſecundus.
		Anno 49. Eclipſis Solis.
	32. HIEN VAM, regn. 48.	Anno 49. LIE VAM moritur. Anno 49. ſuccedit HIEN VAM frater minor. A nullo Regulorum ferè agnoſcitur.
		Anno 57. Cometes in Occidente.
CYCLUS XL. Annus ante Chr. 357.		HIEN VAM cùm ſciret vaſa 9. Imperialia ambiri ſeu ſacra Imperii pignora per 1970 annos conſervata, juſſit demergi in lacu *Su* profundiſſimo, unde nulla arte extrahi potuere.
		Anno 22. *Memcius* ad Regem *Guei* pergit, & multò pòſt ad *Ci* Regem, de recta ubique Imperii adminiſtratione diſſerens: numeravit 17. diſcipulos. Extant ſeptem ejus libri morales.
	33. XIN CIN VAM, regn. 6.	Anno 37. HIEN VAM moritur. Anno 38. ſuccedit XIN CIN VAM filius, ignavus & ſocors.
		Hiao cum Regulus regni *Cin* præclara adminiſtratione omnes excellit, qua ratione ad Imperium viam ſternit.
		Anno 42. *Cin* familiæ potentia adeò crevit, ut quinque Regulorum exercitus penitus deleverit.
	34. NAN VAM, reg. 59.	Anno 43. XIN CIN VAM moritur. Anno 44. ſuccedit NAN VAM filius, princeps probus & modeſtus.
		Regni *Zu* Colaus *Kiue yen* vir rectus, invidiâ æmulorum dejectus, ſe in fluvium *Colo* præcipitat. Ejus deſiderium produnt Sinenſes, dum ludicris navigiis toto Imperio quotannis die 5. Lunæ 5. merſum quæritant.
		Annis 53. & 55. Cometes.
		Anno 57. totalis Eclipſis Solis.

Cyclus XLI. Annus ante Chr. 297.

Anno Cycli 9. moritur *Memcius* ſecundus Philoſophus, ætatis 84. hujus poſteritas uti & *Confucii* uſque hodie perſeverat, gaudetque privilegiis regiis in aula.

Anno 12. à Regulis *Ci, Zu, Guei* extinguitur regnum *Sum*, quod ſub 32. Dynaſtis ſteterat per annos 381.

Subactis variis regnis duo præcipua *Cin* & *Ci* inter ſe depugnant pro Imperio toto.

Chao ſiam Regulus regni *Cin* Imperatorio ritu ſacrificat *Xam ti* ſeu Deo, quod idem eſt ac Imperium ambire.

A regni *Zu* Regulo extinguitur regnum *Lu*, quod ſub 34. Regulis ſteterat. A *Cin* Regulo extinguitur regnum *Guei*, quod ſub 37. Principibus ſteterat.

Cin Regulus duos potentiſſimos Reges occiſis 60. millibus delet.

Anno 42. Nan vam victus, ſe cum copiis dedit clientis in morem; in ordinem redactus, anno pòſt in *Xen ſi* prov. obiit.

35. Cheu kiun, regn. 7.

Anno 43. ſubrogatus Cheu kiun *Cao vam* 31. Imperatoris ex fratre pronepos, exigui territorii dominus, qui re deſperatâ ſe abdicat, & vitam privatam inglorius duxit. Cum hoc familia *Cheu* extincta.

Quarta familia.

1. Chuam siam vam, regn. 3.

Anno 49. Chuam siam vam filius *Hiao ven vam* (qui triduò dumtaxat imperitaverat) fundat familiam *Cin* dictam, quæ tenuit annos 43. ſub 4. Imperatoribus.

Anno 50. *Eclipſis Solis.*

Anno 51. Chuam siam vam moritur 37. & ultimus familiæ *Cin*, & regni, quod ſub Reguli titulo adminiſtraverat.

2. Xi hoam ti, regn. 37.

Anno 52. ſuccedit Xi hoam ti filius adoptivus, duodecimo à conceptu menſe natus, bellicoſus, crudelis, moneri impatiens; unde 20. & ampliùs Magnates neci dedit.

Aulam in *Si ngan* Metrop. prov. *Xen ſi* conſtituit.

Principium anni ſtatuit primam lunarem in Sagittario conjunctionem.

Titulum Hoam ti (qui hodieque viget) inſtituit, eſtque eadem vox quâ totius Monarchiæ fundator eſt uſus, at non idem character; nam *Hoam* littera ibi *Flavum*, hîc verò *magnificum & auguſtum* ſignificat.

Cyclus XLII. Annus ante Chr. 237.

Xi Hoam ti extinctis ſex regnis & horum familiis *Han, Guei, Zu, Yen, Chao, Ci,* Dynaſtas omnes cum titulis abrogat. Ingentem claſſem *Bengalam* uſque expedit, aliam claſſem cum trecentis puellis ad mare eoum mittit, ut medicinam immortalitatis reportent: tempeſtate diſſipatur claſſis, aliis in alias inſulas diſtractis. In 36. provincias Imperium diſtribuit; fundit ex ære 12. heroum ſtatuas ſtaturâ giganteâ, quarum ſingulæ 120. mille libris conſtant.

Anno Imperii 24. murum celeberrimum 400. & ultra leucarum extruit contra Tartarorum irruptiones.

Anno

Anno 25. libros omnes præter medicos & judiciarios cremari jubet. Anno 26. plurimos litteratos vivos ſepeliri mandat.

Anno 28. Xi hoam ti luſtrans Orientem moritur. A morte varia rurſus regna inſurgunt.

3 Ul xi, regn. 3. Anno 29. ſuccedit Ul xi filius ſecundus, cùm tamen pater primogenitum deſignaſſet, qui à fratre juſſus ſibi vitam adimere.

Lieu pam gregarius miles copias cogit. Phyſionomus Imperium ei prognoſticatur, traditâ in conjugem filiâ tyrannicè poſtea imperaturâ.

4. Im vam, regn. 45. diebus. Anno 31. Ul xi occiditur æt. 24. ſuccedit Im vam è fratre nepos, qui occiſo patricidâ poſt 45. dies victori ſe tradit *Lieu pam*, cum quo familia *Cin* extinguitur.

Quinta familia.

1. Cao zu, regn. 12. Anno 32. Cao zu, aliàs *Lieu pam*, fundat quintam familiam *Han* dictam, quæ tenuit annis 426. ſub 25. Imperatoribus. 17. præliis victus, tandem victor evaſit.

Aulam habuit in *Xenſi*, ſeu Occidente, 230 annis, ſub 13. Impp. deinde tranſtulit in *Ho nan*, ſeu Orientem, per annos 196. ſub 12 Impp.

Anno 34. *Lunâ* 10. *aut* 12. *Eclipſis Solis.*

Anno 39. *Lunæ* 6. *die ultimo totalis Eclipſis Solis.*

2. Hoei ti, regn. 7. Anno 43. Cao zu moritur æt. 52. Anno 44. ſuccedit Hoei ti filius, pius, pacificus, obediens, quod *Hiao* ſonat. Matri regimen imprudens committit, quæ proximè per nefas imperat.

Anno 50. *Lunâ* 1. *Eclipſis Solis.*

Liu heu intruſa, regn. 8. Eodem anno 50. Hoei ti moritur æt. 50. Anno 51. ſuccedit contra jus regium Liu heu Phyſionomi filia, crudelis & verſipellis. Conſanguineos omnes dynaſtiis & præfecturis donat.

Anno 52. *Lunâ* 6. *die ult. Eclipſis Solis.*

Anno 57. *Lunâ* 1. *totalis Eclipſis Solis.*

Anno 58. Liu heu moritur. Mox tota ejus familia in convivio ludo gladiatorio ſubornato funditus deletur.

3. Ven ti, regn. 23. Anno 59. Ven ti filius Fundatoris è privato ſuo regno ad imperium evehitur.

Anno 60. *Lunâ* 11. *die ult. Eclipſis Solis.*

Cyclus XLIII. Annus ante Chr. 177.

Anno Cycli 1. *Lunâ* 10. *die ult. Eclipſis Solis.*

Ven ti frugalis ac modeſtus, victu, veſtitu, ſtrato humili contentus; in Gynecæo ad exemplum Reginæ nec acu pictis veſtibus & humum verrentibus uti fas eſt. Cognomenta annis Imperii variis varia primus tribuit, qui mos hodieque viget. In publica calamitate de culpis ſuis commoneri vult.

In ſacrificiis cœlo factis preces ac vota primò pro populi, deinde pro ſua unius incolumitate fundit. Pium priſcorum morem agri regiis manibus colendi renovat. Salem publici juris facit. Sub hoc duæ provinciæ *Quam tum* & *Quam ſi* ultrò ſe ſubjecere virtuti legibuſque Sinicis. Papyrus item hoc tempore inventa. Mone-

tam cupream in ſolâ aulâ cudi ſolitam, ubique cudi permittit.

Anno 6. *Cometes ab ortu.*

Anno 18. *Lunâ* 4. *die ult. Eclipſis Solis.*

Anno 21. VEN TI moritur æt. 46. Anno 22. ſuccedit

4. KIM TI, regn. 17.

KIM TI filius, ſincerus, clemens, mitigat ſuppliciorum acerbitatem. Primus filiam Tartaro in matrimonium tradit. E decimo hujus filio exurget 16. hujus familiæ Imperator. Tres Regulos debellat. Septem Regulorum exercitus uno conflictu vincit.

Anno 24. *Cometes ab Occidente.*

Anno 25. *Lunâ* 10. *die ult. Eclipſis Solis.*

Anno 28. *Lunâ* 11. *Eclipſis Solis.*

Annis 29. & 36. terræmotus.

Anno 30. *Lunâ* 10. *Eclipſis Solis.*

Anno 32. *Lunâ* 10. *Eclipſis Solis.*

Anno 35. *Lunâ* 7. *die ult. Eclipſis Solis.*

Anno 37. KIM TI moritur æt. 48. Anno 38. ſuccedit

5. VU TI, regn. 54.

VU TI filius, bello & litteris clarus: fragmenta & reliquias incendii librorum undique colligi jubet, & in ordinem redigi quinque libros claſſicos. Immortalis vitæ potioni nimiùm credulus, ſerò pœnituit.

Tartaros multis cladibus quater afficit, ultra murum & deſertum *Lop* arma proferens uſque ad vicina Indiæ regna *Pegu*, Siamum, Cambojiam, Bengalam, &c. claſſes etiam ad inſulas eoi maris. Vini fontes populo exhilarando erigi jubet: ſtatuit ut Reguli inter filios æqualiter terras ſuas diſtribuerent; quòd ſi prole caruerint, ditiones Imperio reſtitui.

Filium Regis Tartarorum, qui in aulam venerat, ſtabuli Præfectum creat, deinde militiæ Ducem; nomine novo *Kin* illum impertit, quod nomen Tartari Orientalis familia Regia, quæ dum ſcribimus, Chinæ imperitat, conſervat. Occidentalis barbari ſtatuam ingentem auream offerunt Imperatori.

Anno 59. *ſtella inſtar Solis apparet.*

Anno 43. *magnus Cometes ab ortu.*

CYCLUS XLIV. Annus ante Chr. 117.

Idem ſuperſtitionibus & ſpiritibus immortalibus mirè addictus, quibus proinde & templa erigit.

Magos qui eum dementarant, promiſerantque uxorem ſibi chariſſimam à morte videndam exhibere, eluſus occidi jubet: alios qui philtris & maleficiis mulieres in amores illicitos provocabant, aulâ & Imperio exeſſe juſſit.

Filium è concubina ſibi præ cæteris charum, quòd 14. à conceptu menſe natus eſſet, Imperatorem octennem deſignat, matre mori juſſâ, ne, ut aiebat, impotentiâ muliebri perturbaretur rurſus Imperium.

Annis 8. 9. 10. & 11. ingens ſterilitas.

Anno 14. principium anni ad priſtinam normam revocat, quæ hodieque perſeverat, & Februario reſpondet.

	6. Chao ti, regn. 13.	Anno 31. Vu ti moritur æt. 71. Anno 32. ſuccedit Chao ti filius natu minor, ſuper ætatem prudens, erga egentem populum munificus, tributa remittit, pacem cum Tartaris init, amniſtiam more veteri indicit.
	7. Siven ti, regn. 25.	Anno 44. Chao ti moritur æt. 22. Anno 45 ſuccedit Siven ti nepos Hiao ti repudiato demortui patruo, quod crapulæ & veneri deditus eſſet, & ad ſuam dynaſtiam remiſſo. Siuen ti Princeps placidæ indolis & piæ erga omnes, præcipuè pauperes. Bis à morte decretâ ſervatus à carceris cuſtode, quem deinde è carcere ad ſolium revectus Regulum creat. Indiæ regna ab Vu ti debellata rebellant: diſſuadetur contra eos bellum velut res parvi momenti & populo oneroſa. Anno 48. Lunâ 4. terræmotus.
Cyclus XLV. Annus ante Chr. 57.		Tartarus Rex *Tan yu* legationem mittit, quâ ſe clientem agnoſcit. *Anno Cycli* 4. *Lun.* 4. *Eclipſis Solis.*
	8. Yuen ti, regn. 16.	Anno 9. Siven ti moritur æt. 43. Anno 10. ſuccedit Yuen ti filius, moderatus, frugalis: ſplendorem ſumptuſque immodicos reſecat. Belli Duces amicitiæ jure violato occidunt duos Tartariæ Reges. Tartarus ultionem parat, ſed datâ in uxorem è regio ſanguine puellâ reconciliatur. *Anno* 18. *Lun.* 6. *die ult. Eclipſis Solis.* Anno 21. & 23. terræmotus. *Anno* 24. *Lun.* 6. *die ult. Eclipſis Solis.* *Anno* 26. *Lun.* 12. *Eclipſis Solis & terræmotus.*
	9. Chim ti, regn. 26.	Anno 26. Yuen ti moritur æt. 43. Anno 27. ſuccedit Chim ti filius, Princeps veneri & vino deditus: repudiat Imperatricem, Comœdi filiâ ſaltatrice aſſumptâ. Monentes de lege regni violatâ necari jubet. *Leam* familiam è qua erat Regina mater ad ſummas præfecturas evehit. Ab hac deinde ſecuta plurima in Imperio mala, & cædes innocentum. A *Tan yu* Rege Tartaro inviſitur. *Anno* 28. *Lun.* 12. *Eclipſis Solis & terræmotus.* *Anno* 30. *Lun.* 4. *die ult. Eclipſis Solis.* *Anno* 32. *Lun.* 8. *Eclipſis Solis.* *Anno* 34. *Lun.* 2. *Eclipſis Solis.* *Anno* 42. *Lun.* 9. *die ult. Eclipſis Solis.* *Anno* 44. *Lun.* 1. *die ult. Eclipſis Solis.* *Anno* 46. *Cometes ad ortum.* Anno 51. Chim ti derepente moritur æt. 45. nullo relicto hærede. *Eodem anno, terræmotus per* 30. *& amplius urbes.*
	10. Hiao ngai ti, regn. 6.	Anno 52. ſuccedit Hiao ngai ti, id eſt, obediens & miſericors, deceſſoris ex fratre nepos. Anno Imperii quinto vox inſolita totâ aulâ perſonat. Excipitur Rex Tartarorum *Tan yu* regiâ pompâ.

		Anno 56. Lun. 1. die 1. Sol deficit.
		Anno 57. Ngai ti moritur Imperii anno ſexto, Lunâ 6. ætat. 25.
		Lun. 5. ejuſdem anni Solis Eclipſis.
		Eodem anno Salvator mundi Lunâ 11. quâ regnabat ſucceſſor dictus *Pacificus*, etſi more Sinico annus 6. totus attribuatur deceſſori.
	11. Hiao pim ti, regn. 13.	Anno 58. ſuccedit Hiao pim ti, id eſt obediens, pacificus, ex Yuen ti nepos novennis. Hic idem annus 58. hujus Cycli 45. primus eſt à Chriſto nato.

TABULA GENEALOGICA

TRIUM FAMILIARUM IMPERIALIUM MONARCHIÆ SINICÆ

à HOAM TI primo gentis Imperatore per 86. ſucceſſores, & annos 2457. ante Chriſtum.

E Sinico Latinè exhibita à R. P. PHILIPPO COUPLET *Belgâ, Soc. Jeſu, Sinicæ Miſſionis in Urbem Procuratore.*

SEX PRIMORUM IMPERATORUM,
& primæ Familiæ Imperialis *Hia* Tabula.

1. HOAM TI[a]
regnavit annis 100.

Chamy.[b] — *Hoen tun.*[c] — 2. Xao hao. *regn.* 84.

3. Chuen hio. *regn.* 78.

çam xu.[d] *Tui yai. Hien yn. Ta lin. Pan kiam. Tim kien. Chum yum. Xo ta.*

Kium chen. — *Kim cam.* — *Kiu vam.* — *Chao nieu.* — *Cu ſeu.*[m]

Siam.[q] — 6. Xun.[r] *reg.* 50. — *Xam kiun.*[t]

Lo mim. — ○ — ○ — ○ — *Quen.*[ſ]

1. YU.[u] *reg.* 10.

2. Ti ki. *reg.* 9.

3. Tai cam. *reg.* 29. — 4. Chum cam. *reg.* 13.

5 Ti ſiam. *reg* 27.

6. Xao cam. *reg.* 22.

Kio lie.[x] — 7. Ti xu. *reg.* 17. — *Vu yu.*[x]

8. Ti hoai. *reg.* 26.

9. Ti mam. *reg.* 18.

10. Ti ſie. *reg.* 16.

11. Pu kiam. *reg.* 59. — 12. Ti kium. *reg.* 21.

14. Cum kia. *reg.* 31. — 13. Ti kin. *reg.* 21.

15. Ti cao. *reg.* 11.

16. Ti fa. *reg.* 19.

17. Kie.[y] *reg* 52.

Kiuen cham. — *Li.* — *Hoei.* — *Hoei gin. Cao ſim. Ki lien. Lao pum.*[n] *Hoei lien. Fan.*

Kium ki[e]. *Hi*[f]. *Siu. Cai. Chum. Chao kie.*

4. Ti co. *reg.* 70.

Xo pao[g]. *Chum hium. Pe leam. Xo hien. Chum can. Pe kiu. Ki chum. Ki li.*

Heu cie[h].

5. Yao[i]. *reg.* 100. — *Tan chu.*[o] *Ho xo.*[p] *Ho chum. Hi xo. Hi chum.*

Chi[k]. — *Sie*[l].

Linea ſecundæ familiæ Imperialis.

Linea tertiæ familiæ Imperialis.

rouincia PEKIM Continet Urbes Metropolitanas 8. Ciuitates 135. familias 418989. Collegiũ 2 Templa Regio fauore erec. extra aulam templa 4. et missiones. Prou: XANSI continet Urbes 5. ciuit. 92. famil 589659. Templa Residentias 3. oratoria et missiones 29. Prou: XENSI continet Urbes ciuit 107. famil 831051. Templa 6. Residentias 2. Oratoria et missiones 27.	Prou: XANTUM continet Urbes 6. ciuit 92. famil 770555. Templa 2. Residentiam 1. Oratoria et missiones 11. Prou: HONAN continet Urbes 8. ciuit 100. famil 589296. Templum et Residentiam. Prou: SUCHUEN continet Urbes 8. ciuit 124. familias 464129. Templa 3. Residentias olim 2. Prou: HUQUAM continet Urbes 15. ciuit 108. familias 531686. Templa 4. Resid 1. missiones 8.	Prou: NANKIM continet Urbes 14. Ciuit 110. familias 1969816. collegium, Resid 5. intra Urbes et ciuit: Templa 18 in pagis Templa 103. Miss 65. Prou: CHEKIAM continet Urbes 11. Ciuitates 63 familias 1242135. collegium, tyrocinium Templa 5. olim item alia Templa 2. et Resid. Prou: KIAMSI continet Urb: 13. ciuit 67 famil 1363629. Templa 7. Residentias 3. missiones 15.	Prou: FOKIEN continet Urbes 8. ciuitates 48. familias 509200. Templa 24. Resid 5. et Missiones. Prou: QUAMTUM continet Urbes 10. Ciuitates 73. familias 483360. Templa 7. Residentias olim 3. et Missiones. Prou: QUAMSI continet Urb: 11. ciuit 99. familias 186719. Templum olim et Residentia. Prou: YUNNAN continet Urbes 22. ciuitates 84. familias 132958. Prou: QUEYCHEU continet Urbes 8. ciuit 10. famil 45305	XV Prouinciæ Summatim continent Urbes Metropolitanas 155. Ciuitates 1312. Præter oppida militaria 2357. Familias 10128789. Virorum capita 58916783. Templa a Societate Iesu primo sæculo erecta circiter 200. Residentias publico sigillo munitas 24. præter tria inchoata Collegia, oratoria, Missiones. AD MAIOREM DEI GLORIAM.

Parisijs, apud Joannem Nolin viâ Jacobeâ sub Signo Plateæ Victoriarum. Cum Priuilegio Regis.

P. Philippus Couplet S.J. Sinensis Missionis Procurator.

A. Hoam ti primus Imperator, à quo perpetua hæc ſeries genealogica trium familiarum Principum ducit exordium. Cœpit imperare an. ante Chriſtum 2697. imperavit an. 100. Ex hujus quoque ſtirpe 1500. ferè pòſt annis à Vu vam creati ſunt Reguli regni *Cho*, in prov. *Xan tum* propagati per 700. circiter annos.

B. *Cham y* filius Hoam ti. Hujus filios ac nepotes Ti co quartus Imper. donavit ditionibus regni *Xo*, nunc prov. *Su chuen.*

C. *Hoen tun* filius Hoam ti, vir improbus & ferox, cujus filium aut nepotem certè, ejuſdem cognomenti, extinxit Xun ſextus Imperator.

D. *Pa cai*, hoc eſt, octo concordes, filii Chuen hio, qui imperante Xun præcipuis muneribus perfuncti ſunt.

E. *Kiun ki* filius Xao hao, vir improbus: hujus ſtirpem extinxit Xun Imper.

F. *Hi*, *Siu*, *Cai*, *Chum*, quatuor filii Imperatoris Xao hao munus publicum obierunt imperante Chuen hio.

G. *Pa yuen*, hoc eſt, octo probi, filii Ti co, qui imperante Xun inter Primates Imperii recenſentur.

H. *Heu cie* filius Ti co, tertiæ familiæ Imperialis *Cheu* truncus: huic à Xun Imp. demandata rei agrariæ cura. Creatus fuit Regulus regni *Tai* in prov. *Xen ſi.*

I. Yao quintus Imperator & unà Legiſlator, fuit filius Ti co: hujus deinde poſteri 1200. ferè pòſt annis à Vu vam creati Reguli regni *Ki* in prov. *Pe kim*, & 700. ferè pòſt annis extincti.

K. *Chi* filius Ti co, mortuo patre imperat an. 8. ſed quia veneri & luxui deditus, à Regulis ejectus, ſubſtituto Yao fratre. Non ponitur in ſerie Imperatorum à ſcriptoribus.

L. *Sie* filius Ti co, ſecundæ familiæ Imperialis *Xam* truncus. Imperantibus Yao & Xun præcipuum magiſtratum geſſit, donatus ditione *Xam* dictâ; quod nomen ad Imperatoriam familiam tranſiit.

M. *Cu ſeu*, pater Xun ſexti Imperatoris, vir improbus.

N. *Lao pum*, aliàs *Cien kien*, cujus meminit *Confucius*, filius erat *Hoei*, pronepos Imperatoris Chuen hio. Magiſtratum geſſit ſub variis Imperatoribus. Vixiſſe traditur 700. annis, filios genuiſſe 54. ſepultus in *Mui cheu* oppido prov. *Su chuen*, *aut Siu cheu*, prov. *Nan kim.*

O. *Tan chu* filius Yao Imper. ob pravam indolem à patre excluſus à ſucceſſione.

P. *Ho xo*, *Ho chum*, *Hi xo*, *Hi chum*, quatuor filii Yao Imperatoris, per ſingulas anni tempeſtates Præfecturam geſſerunt, ſic ut primus magiſtratum gereret verno tempore, alter æſtivo, tertius autumnali, quartus denique brumali.

Q. *Siam* filius *Cu ſeu*, frater Xun ex noverca, vitæ fratris quondam inſidiatus, ab eodem tamen deinde regni potito donatus ampla ditione.

R. Xun ſextus Imperator & unà Legiſlator. Hujus poſteri 1100. ferè pòſt annis à Vu vam creati Reguli regni *Chin* in prov. *Ho nan.*

S. *Quen* tertii Imp. Chuen hio è quintâ (ut aliqui ſcribunt) ſtirpe nepos. Pater fuit Yu primæ familiæ conditoris, vir improbus; quique ob expenſas publicas in aquarum eluvionibus aliò derivandis inutiliter factas à Xun Imperatore interfectus eſt.

T. *Xam kiun* filius Xun, à ſucceſſione excluſus à patre, quia inutilis ac degener.

V. Yu ſeu *Ta yu*, filius *Quen*, è quinta ſtirpe nepos Chuen hio tertii Imperatoris. Fuit primæ familiæ *Hia* dictæ Princeps & Conditor: quæ familia per annos 458. ſub 17. Imperatoribus ſtetit. Poſteri illius à Chim tam ſequentis familiæ Conditore creati Reguli regni *Ki* in prov. *Ho nan*, propagati per 700. ferè annos.

X. *Vu yu* & *Kio lie*, filii Xao cam, creati Dynaſtæ, hic ditionis *Hoei*, ille ditionis *Vm.*

Y. Kie ultimus Imperator primæ familiæ *Hia*, quam juſtitiâ & pietate inchoatam, tyrannide & libidine peſſumdedit. Huic ſucceſſit ſecunda *Xam* familia.

Sie.[a]

Chao mim.

Siam tu.

Cham yo.

çao yu.

Y.

Chin.

Vi.

Pao tim.

Pao ye.

Pao pim.

Chu gin.

Chu quei.

1. CHIM TAM.[b] *reg.* 13.

Chum gin. *Tai tim*[c]. *Vai pim.*

2. Tai kia. *reg.* 33.

3. Vo tim. *reg.* 29. 4. Tai kem. *reg.* 25.

5. Tai vu. *reg.* 75. 6. Yum ki. *reg.* 12. 7. Siao kia. *reg.* 17.

8. Chum tim. *reg.* 16. 9. Vai gin. *reg.* 15. 10. Ho tan kia. *reg.* 9.

11. çu ye. *reg.* 19.

12 çu ſin. *reg.* 16. 13. Vo kia. *reg.* 25.

14. çu tim. 15. Nan kem.

16. Yam kia. *reg.* 7. 17. Puon kem. *reg.* 28. 18. Siao ſin. *reg.* 21. 19. Siao ye. *reg.* 28.

20. Vu tim. *reg* 59.

21. çu kem. *reg.* 7. 22. çu kia. *reg.* 33.

23. Lin ſin. *reg.* 6 24. Kem tim. *reg.* 21.

25. Vu ye. *reg.* 4.

26. Tai tim.

Ki çu[d]. 27. Ti ye. *reg.* 37. *Pi can*[e].

Vi çu[f]. 28 Cheu[g]. *reg.* 32. *Vi chum.*[h]

Vu kem[i]. *Cum ki.*

Tim cum xin.

Mim cum cum. *Siam cum hi.*

Li cum fam. *Fe fu ho.*

Sum fu cheu.

Xim.

Chim cao fu.

Cum fu kia[k].

Mo kin fu.

Cao y.

Fam xo.

Pe hia.

Xo leam he[l].

CUM FU ÇU,[m] *ſeu* Confucius.

Pe yu.[n]

çu ſu.[o]

Linea tertiæ Familiæ Imperialis.

A. *Sie* filius eſt Ti co quarti Imperatoris, & Hoam ti è quarta ſtirpe nepos. Ab hujus ſtirpe continuatur ſeries ſecundæ familiæ Imperialis.

B. Chim tam Princeps & Conditor ſecundæ familiæ *Xam* dictæ, & deinde *Yn:* quæ per annos 644. à 28. Imperatoribus propagata eſt.

C. *Tai tim* primogenitus Chim tam, patre ſuperſtite obiit, relicto hærede filio.

D. *Ki çu* filius Tai tim 26. Imperatoris, dimiſſus è carcere, à Vu vam Imperatore creatur Rex Coreæ, planè dominus & juris ſui, & obſequio clientari liber.

E. *Pi can* filius Tai tim Imperatoris, à Cheu poſtremo Imperatore qui monentem non ferebat, crudeliter interemptus.

F. *Vi çu* filius primogenitus Ti ye Imperatoris, imperante tyranno *Cheu* in ſylvas fugerat: unde revocatus, à Chim vam tertiæ familiæ ſecundo Imperatore creatur Regulus regni *Sum* in prov. *Ho nan*, exemptus onere clientelari, & ritu familiæ ſuæ proprio regere permiſſus. Porrò familia hæc filio præmaturè mortuo, & ad *Vi chum* fratrem tranſlata, per 32. Regulos propagata, tandem fuit extincta à Dynaſtâ regni *Ci*. Regni autem *Ci* caput & princeps deinde à Vu vam creatus fuit *Tai cum vam*. Propapagata hujus familia à 28. Regulis, donec à Colao *Tien ho* dicto extincta. *Tien ho* deinde creatus Regulus ejuſdem regni *Ci* à familiæ *Cheu* 30. Imperatore Ngan vam. Hæc fuit ſtirps propagata per 7. Regulos, ac demum à Regulo regni *Cin* extincta.

G. Cheu filius tertius Ti ye Imperatoris: ob cujus tyrannidem extincta familia *Xam*, ſuccedente tertiâ *Cheu* familiâ.

H. *Vi chum*, aliàs *Chum yen*, ſecundus filius Ti ye penultimi Imperatoris: in regno fraterno *Sum* degit, ubi ejus filii & nepotes publicis perfuncti muneribus. Ab hoc continuatam deſcribunt ſtirpem *Confucii* Sinarum Philoſophi.

I. *Vu kem* filius *Cheu* ultimi ex familia *Xam* Imperatoris, cùm temere multa ſpargeret in vulgus contra Chim vam ſecundum novæ jam familiæ *Cheu* Imperatorem, occiſus fuit à *Cheu cum*.

K. *Cum fu kia* filius *Chim cao fu*; à quo familiæ *Confucii* nomen *Cum* inditum, quod hodieque in familiâ conſervatur.

L. *Xo leam he*, filius *Pe hia*, Præfectus ditionis *Ceu* dictæ. Hic cùm novem filias, marem nullum genuiſſet, jam ſeptuagenarius puellam *Chim* duxit, oriundam ex familia *Yen*, quæ tunc præcipuæ nobilitatis erat; & quamvis obſcurior ipſe cenſeretur, quod tamen conſtaret, ſtirpem ex Imperatoris ſanguine quamvis remotam ducere, expetitis nuptiis potitus eſt: ex his natus eſt *Confucius*.

M. *Cum fu çu*, ſeu *Confucius*, filius *Xo leam he*, natus an. 21. *Lim vam* Imperatoris, ante Chriſtum 551. vir, uti morali nobilitate, quæ à virtute litteriſque petitur, inter Sinas nobilis; ita ſanguinis quoque nobilitate nemini fortaſſis aliarum Gentium ſecundus. Præterquam enim quòd à Hoam ti primo gentis Imperatore per rectam lineam deſcendat, ipſiuſmet quoque filii & nepotes per annos bis mille ducentos & ampliùs ſplendorem domus ſuæ conſervant in hodiernum uſque diem, quo ejus nepos ordine 67. (aut fortè 68.) cum titulo *Que cum*, hoc eſt, Ducis, ſolus è Sinis à tributo liber reſidet in natali urbe *Kio feu* in prov. *Xan tum*, propriâ & perantiquâ familiæ iſtius ſede. Itaque ab Imperatore Hoam ti ſupputando annos uſque ad natum *Confucium*, ſunt 2146. his ſi addas 2237. qui ſunt à nato *Confucio* uſque ad ſæculi hujus 1683. fatendum erit unam eamdemque ſtirpem annis omnino 4383. per filios & nepotes numquam interrupta ſerie fuiſſe propagatam, ſiquidem Sinenſium faſtis fides adhibenda.

N. *Pe yu* filius unicus *Confucii* obiit ætatis ſuæ anno 50. cùm pater ageret ætatis annum 69.

O. *çu ſu* filius *Pe yu*, magnis in Imperio perfunctus muneribus, ſcripſit librum *Chum yum*, ſeu de medio, ex mente avi ſui *Confucii*, cujus adeo cenſeri poteſt interpres. Magiſter & ipſe ſecundi Sinarum Philoſophi, cui *Memcius* eſt nomen; cujus poſteritas tametſi in ortu ſuo obſcura, tamen huc uſque perſeverat, & in aulâ ſuis quoque honorum titulis ab Imperatoribus decoratur.

Heu cie.[a]

Pu co.[b]

Kio.

Cum lieu.[c]

Kim cie.

Hoam po.

Cha fe.

Hoei yu.

Cum ſi.

Cao yu.

Ya yu.

Cum xo çu.

Tai vam.[d]

Tai pe[e]. *Ki lie*[f]. *Yu chum.*

VEN VAM.[g]

1. VU VAM.[h] *reg. 7.* — *Pe ye cao*[i]. *çao vo chin*[k]. *Pie cum cao*[l]. *Cam xo*[m]. *Xo ſien*[n]. *Xo chu*[o]. *Chao cum xe*[p]. *Cheu cum*[q]. *Xo vu*[r]. *Xo chin*[s]. *Xo tu*[t].

Pe kin[u].

2. Chim vam. *reg. 37.*

Xo yu[x]. 3. Cam vam. *reg. 36.*

4. Chao vam. *reg. 51.*

5. Mo vam. *reg. 35.*

6. Cum vam. *reg. 12.*

7. Ye vam. *reg. 25.* 8. Hiao vam. *reg. 15.*

9. Y vam. *reg. 16.*

10. Li vam. *reg. 51.*

Chim[y]. 11. Siuen vam. *reg. 46.*

12. Yeu vam. *reg. 11.*

Pe fo[z]. 13. Pim vam. *reg. 51.*

Sie fu.

14. Huon vam.[aa] *reg. 23.*

Ke. 15. Chuam vam. *reg. 15.*

çu tui[bb]. 16. Li vam. *reg. 5.*

17. Hoei vam. *reg. 25.*

Xo tai[cc]. 18. Siam vam. *reg. 33.*

19 Kim vam. *reg. 6.*

20. Quam vam. *reg. 6.* 21. Tim vam. *reg. 21.*

22. Kien vam. *reg. 14.*

23. Lim vam. *reg. 27.*

24. Kim vam. *reg. 25.*

çu xim[dd]. *Mem.* 25. Kim vam. *reg. 44.* *çu chao.*

26. Yuen vam. *reg. 7.*

27. Chin tim vam. *reg. 28.*

Ngai vam[ee]. 28. Cao vam. *reg. 15.* *Su vam*[ff]

29. Guei lie vam. *reg. 24.* *Huon cum.*[gg]

30. Ngan vam. *reg. 26.* *Guei cum.*

31. Lie vam. *reg. 7.* 32. Hien vam. *reg. 48.* *Hoei cum.*[hh]

33. Xin cim vam. *reg. 6.* *Si cheu cum*[ii]. 35. Tum cheu kiun.[kk] *reg. 7.*

34. Nan vam. *reg. 59.* *Si cheu ven cum.*

A. *Heu cie* quarti Monarchiæ Imperatoris Ti co filius, & tertiæ familiæ *Cheu* deinde dictæ truncus. Huic à Xun demandata rei agrariæ cura, & ob merita creatus Dynaſta ditionis *Tai* in prov. *Xen ſi.* Hujus ſtirps ſub duabus familiis regiis *Hia* & *Xam* per 40. generationes continuata recenſetur: hîc verò eorum ferè nomina qui rem memoriâ dignam reliquerunt, à ſcriptoribus afferuntur, etſi recenſeantur fortè in aliis libris qui hîc deſiderantur.

B. *Pu co* è ſtirpe *Heu cie* magiſtratum geſſit ſub primâ *Hia* familiâ. Cùm autem videret leges & jura regni peſſumdari, & familiam regiam ad interitum vergere, depoſito Magiſtratu clam confugit ad terras barbarorum, ibique rem agrariam (antiquum & proprium familiæ munus) cœpit inſtituere, qua re omnium animos ſibi devinxit. Ab hoc rurſus propagata familia per filios & nepotes uſque ad *Cum lieu.*

C. *Cum lieu* cùm ditionem barbaris cinctam obtineret, ſic tamen ſuos inſtituit, ut vicinis quoque amori eſſet ac venerationi; unde creſcente in dies populi multitudine, in amplam ditionem *Pin*, nunc *Pin cheu* dictam, in prov. *Xen ſi* ſeſe contulit anno 22. Imperatoris Kie, qui è prima familia *Hia* 17. fuit & poſtremus. A *Cum lieu* verò uſque ad *Tai vam* recenſentur 9. generationes.

D. *Tai vam* ſeu *Cu cum*, collapſum nonnihil familiæ ſtatum reſtauravit, & debellatis deinde barbaris in loco *Ki xan* (ubi modò eſt *Fum ciam* urbs prov. *Xen ſi*) ibidem ſtabilem fixit ſedem, & novum familiæ ſuæ nomen *Cheu* indidit, quod idem nomen perſeveravit deinde in familia Imperiali. Facta eſt autem ea ex *Pin* ditione in *Ki xan* tranſmigratio anno 26. Siao ye Imperatoris decimi noni ex familia *Xam* ſecunda.

E. *Tai pe*, & *Yu chum*, aliàs *Chum yum*, (laudati ambo à *Confucio*) filii *Tai vam* majores natu, cùm ſcirent minorem natu fratrem *Ki lie* à patre amari impenſiùs, eique deſtinari regnum, in utriuſque gratiam ſpontanei exules barbarorum Auſtralium ditiones ultrò petunt: quos ut celent genus ſuum tonſa cæſarie, nec non maculis ſervilibuſque notis corpus ſuum deformant: *Tai pe* tamen à barbaris illis electus fuit Regulus regni *V*, fundavitque nobilem urbem *Su cheu*, ubi ejus ſepulchrum hodieque extat, in prov. *Nan kim.* Scribunt item à Vu vam creatum Regulum ejuſdem regni *V* pronepotem hujus *Chum yum.*

F. *Ki lie*, ſeu *Vam ki*, patri *Tai vam* ſuccedit in ditiones. Inſigni pietate & juſtitia Regulorum animos ſibi devinxit. Barbaros *Pekinenſes* juſſu Tai tim & Ti ye duorum Imperatorum feliciter domuit. Obiit imperantis Ti ye anno ſeptimo, relicto filio *Ven vam* 47. annos tunc agente.

G. *Ven vam*, filius *Ki lie.* Imperiali familia *Xam* in ruinam vergente, 40. Reguli ſe illi ſubdunt. E tribus Imperii partibus duas benevolentiâ & veneratione virtutum devinctas ſibi habet. Non ponitur tamen in ſerie Imperatorum. Reliquit filios 12. quos inter Vu vam tertiæ familiæ *Cheu* fundator.

H. Vu vam filius præpotentis Regis *Ven vam*, ipſe Princeps & Conditor ampliſſimæ *Cheu* familiæ, quæ per annos 873. à 35. Imperatoribus propagata eſt. Hic Imperator fratribus ſuis varia contulit regna: filios quoque ſuos ac nepotes, prout quiſque virtute cæteris præcellebat, dignitate quoque voluit præcellere.

I. *Pe ye cao*, filius *Ven vam* natu maximus, ex optimatibus Imperatoris Cheu, qui poſtremus fuit familiæ *Xam.* Hic eundem *Pe ye cao* (patre in vinculis detento) interfecit, & carnes interfecti frixas apteque conditas *Ven vam* patri ceu edulium è menſa Regia offerri juſſit, addens, ſiquidem ipſe vir ſanctus eſſet, jam proculdubio præſciturum cujuſmodi edulium iſtud eſſet.

K. *çao vo chin* filius *Ven vam* prænaturè obiit.

L. *Pie cum cao* filius *Ven vam*, ex optimatibus Imperii unus; creatus ab fratre ſuo Vu vam Regulus regni *Pu*, quæ nunc eſt Metropolis prov. *Xen ſi*, dicta *Singan.*

M. *Cam xo* filius *Ven vam*, creatus à fratre Vu vam Regulus regni *Guei* in prov. *Ho nan.* Poſt 800. & amplius an. extincta ejus familia à Regulo R. *Cin* poſtquam fuerat per 37. Regulos propagata.

N. *Xo ſien* filius *Ven vam*, à fratre Vu vam creatus Regulus regni *Quon* in prov *Ho nan :* ſed mox imperante Chim vam cùm rebellionem moliretur, à *Cheu cum* fratre occiſus eſt.

O. *Xo chu* filius *Ven vam* creatus à fratre Vu vam Regulus regni *Ho* in prov. *Xan ſi*, nunc urbs *Pim yam:* quia verò imperante Chim vam viſus eſt rebellionem moliri, in ordinem plebeiorum redactus fuit à *Cheu cum :* ejus tamen familiæ Reguli per 700. ferè annos propagati ſunt; & tandem extincti à Regulis regnorum *Cin* & *çu.*

P. *Chao cum xe* filius *Ven vam*, ex Imperii primatibus unus, & à fratre Vu vam creatus Regulus regni *Yen* nunc prov. *Pe kim.* Per 28. Regulos propagata hujus familia, demum à Regulo regni *Cin* extincta eſt.

Q. *Cheu cum* filius *Ven vam*, omnium ſcriptorum *Confucii* imprimis encomiis celebratus, à fratre ſuo Vu vam creatus primus Regulus regni *Lu* nunc prov. *Xan tum.*

R. *Xo vu* filius *Ven vam*, à fratre Vu vam creatus Regulus regni *Chim* in prov. *Xan tum*, quod deinde collapſum Imperator Siuen vam, hujus familiæ *Cheu* undecimus, dedit fratri ſuo *Chim* dicto.

S. *Xo chin* filius *Ven vam*, à fratre Vu vam creatus Regulus regni *çao* in prov. *Xan tum.* Hujus familia propagata fuit per 25. Regulos, donec à Regulo regni *Sum* extincta.

T. *Xo tu* filius *Ven vam*, creatus Regulus regni *çai* in prov. *Ho nan*, at quia ſuſpectus rebellionis contra Chim vam, ejectus fuit à *Cheu cum :* familia tamen ejus per 22. Regulos propagata fuit, ac tandem à Regulo regni *çu* extincta.

V. *Pe kin* filius *Cheu cum*, revocato à Chim vam in aulam patre, huic in regnum *Lu* ſucceſſit; & eum perpetua deinde ſerie 32. Reguli conſecuti, donec à *çu* regni Regulo *Cao lie vam* dicto extincta eſt hæc familia. Porrò à Chim vam creatus erat *Hium ye* caput & Princeps regni *çu.* Propagata hujus familia per 25. Regulos, ac demum extincta à Regulo regni *Cin.*

X. *Xo yu* filius ſecundus Chim vam, à quo creatus Regulus regni *Tam*, ac deinde regni *Cin* dicti, in quo familia propagata fuit à 29. Regulis, donec à tribus Regulis regnorum *Han, Guei* & *Chao* fuit extincta. Hæc autem tria regna à Guei lie vam 29. Imperatore familiæ *Cheu* inter Optimates diſtributa ſunt: & demum à Regulo regni *Cin* extincta : poſtquam regnum *Han* numeraverat 10. Regulos, regnum *Guei* octo, & regnum *Chao* 12. Hujus poſtremi regni olim à Mo vam 5. Imperatore familiæ *Cheu* creatus Regulus *çao fu* fuerat.

Y. *Chim* filius Li vam, à fratre Siuen vam creatus Regulus regni ejuſdem cognomenti *Chim*: hujus familia per 22. Regulos propagata, extincta tandem fuit à Regulo regni. *Han.*

Z. *Pe fo* filius Imp. Yeu vam ex *Pao ſu* pellice. Hunc deſtinaverat pater Imperii hæredem; ſed occiſo patre & pellice, ſucceſſit legitimus filius Pim vam.

AA. *Ke* patre mortuo regnum affectat: detectâ conjuratione fugit.

BB. *çu tui*, patre mortuo regnum affectat; ſed tandem cum rebellibus occiſus.

CC. *Xo tai* filius ſecundus Hoei vam, quem pater Imperii hæredem deſtinat, quo tamen potiri non poteſt, Regulis jurejurando fidem obſtringentibus majori natu Siam vam poſtea dicto : itaque poſt multa bella tandem occiditur à *Ven cum* Regulo regni *Cin.*

DD. *çu xim*, *Mem*, & *çu chao* filii Imper. Kim vam præmaturè obierunt.

EE. *Ngai vam* filius Chin tim vam, patre ſub initium anni mortuo imperare vix cœperat, cùm tertio menſe à fratre interfectus eſt.

FF. *Su vam* filius item Chin tim vam, & fratricida, uſurpavit Imperium, quod quinto poſt menſe amiſit, interfectus à minore fratre Cao vam, qui 15. deinde annis Imperium adminiſtravit.

GG. *Huon cum* filius Cao vam, à fratre Guei lie vam creatus Regulus in prov. *Ho nan*, cui dein ſucceſſit *Guei cum* filius.

HH. *Hoei cum*, nepos *Huon cum* Regulus *Ho nan*, filium minorem *Tum cheu kiun* dictum creavit Regulum ditionis *Cum*, nunc urbs eſt *Ho nan* prov. *Ho nan* item dictæ.

II. *Si cheu cum* primogenitus *Hoei cum* ſic dictus, quia fuit regionis Occidentalis Regulus in eadem prov. *Ho nan.*

KK. Tum cheu kiun ultimus & 35. familiæ *Cheu* Princeps, filius hic fuit *Hoei cum*, & è quinta ſtirpe nepos Chin tim vam Imperatoris 27. Extincta fuit hæc familia à Regulo regni *Cin*, dicto *Chuam ſiam vam :* erat autem dictus Regulus oriundus ex ſtirpe *Fi çu*, quem 8. Imperator familiæ *Cheu* Hiao vam regno *Cin* donaverat: cujus ſtirps à 37. Regulis propagata, tandem ſub Xi hoam ti Imperio quoque potita fuit, verùm tribus & quadraginta poſt annis extincta familia, ad eam quæ *Han* dicitur, translatum Imperium.

Atque hæc demum eſt trium familiarum Imperialium ſeries genealogica, quam idcirco placuit hîc exhibere, quòd eæ familiæ reliquas omnes quæ conſecutæ ſunt, decem & novem & annorum diuturnitate & felici adminiſtratione, nec non virtutum & pietatis laude (ſi poſtrema tertiæ familiæ tempora exceperis) longè ſuperaverint; reliquarum verò familiarum ſeries genealogicas accuratè conſcriptas qui voluerit, conſulat, ſi placet, Sinenſes Hiſtoriographos.

TABULA CHRONOLOGICA

Monarchiæ Sinicæ

JUXTA CYCLOS ANNORUM LX.

Ab anno poſt Chriſtum primo, uſque ad annum præſentis Sæculi 1683.

Auctore R. P. PHILIPPO COUPLET *Belgâ, Soc. Jeſu, Sinenſis Miſſionis in Urbem Procuratore.*

Nunc primùm in lucem prodit è BIBLIOTHECA REGIA.

PARISIIS,

M. DC. LXXXVI.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

PRÆFATIO

Summatim exhibetur perpetua ſeries Familiarum Imperialium.

ANTEQUAM *Tabulam alteram Chronologicam Monarchiæ Sinicæ poſt Chriſtum hîc ſubjiciam, juvat præmittere, & ſub unum quaſi aſpectum Lectori offerre Imperialium Familiarum Monarchiæ tam quæ ante, quàm quæ poſt Chriſtum floruere, quoddam ſummarium. Rectè notant Sinenſes Interpretes, quòd ſicut Elementis totique Mundo ſublunari ſuæ ſunt rerum temporumque viciſſitudines, ita ſuis ſint etiam regnis atque imperiis, adeoque familiis illis, penes quas ſunt ipſa imperia, ſic ut dum una occidat, oriantur aliæ; dum hæ vigent ac florent, marceſcant illæ & conſeneſcant, nec quidquam ferè conſtantius ſit quàm ipſa rerum viciſſitudo & inconſtantia. Locupletiſſimæ veritatis hujus teſtis eſt Sinarum Monarchia.*

Primus itaque gentis Sinicæ Conditor Fo hi *vagos & agreſtes homines ad quandam vitæ ſocietatem primùm adduxit, mox etiam conjugiis blandè vinctos, ad humanitatem informare cœpit. A* Xin num *deinde agriculturam docti ſunt, atque aliis vitæ tuendæ præſidiis muniti. Poſtea verò celebrem illum* Hoam ti, *à quo periodum ſexaginta annorum orſi fuimus, & tres ejuſdem ſucceſſores (ſcilicet* Xao hao, Chuen hio, *&* Ti co) *duces & magiſtros nacti, ac cultioris vitæ rudimentis imbuti, adolevere paulatim in Regnum hoc & Imperium ultimi Orientis.*

Sex gentis Sinicæ Conditores ac Principes ſecuti ſunt celeberrimi duo Imperatores iidem & Legiſlatores Yao *&* Xun. *Quod autem* Confucius *in libris ſuis, & qui huic proximus cenſetur, centum annorum intervallo,* Memcius, *horum duorum Principum mentionem potiſſimum faciant, non item ſex præcedentium, non alia, ut opinor, cauſa fuit, quàm quòd ambo iſti & Reges fuerint & Legiſlatores, quòd ab iiſdem præcipui quique ritus civiles & inſtitutiones politicæ ſint profectæ. Horum verò duorum Imperatorum ſeu Legiſlatorum tempora annos 150. explent, qui ſi ad annos 587. præcedentium ſex addantur, univerſim exiſtent 737.*

Duos gentis Conditores & ſex Imperatores ſecutæ ſunt Imperiales Familiæ, penes quas ad hæc uſque tempora ſuprema dignitas fuit, & monarchica Sinarum adminiſtratio. Univerſim duæ & viginti numerantur, novem ſcilicet majores, minores tredecim; ſi tamen his omnium poſtremam familiam, & quæ jam maximè adoleſcit, Orientalium dico Tartarorum, ſub qua hæc ſcribimus, adjungamus.

Porro tres illæ Familiæ, quæ reliquas anteceſſerunt, tempore, famâ quoque & laudibus antecedunt; quippe morum integritate, pulcherrimis inſtitutis, ad hæc clementiâ, æquitate & fide adminiſtrantium Rempublicam, *aliarum omnium verè principes. Has inter prima, quæ* Hia *dicitur, Imperatores 17. numerat, quæ per annos 458. imperium tenuere: altera* Xam *ac deinde* Yn *dicta, Imperatores 28. per annos 644. tertiam denique, quæ vulgò* Cheu *nominatur, Imperatores 35. per annos 873. rexerunt; vicitque hæc omnes & Principum numero, & annorum. Trium verò familiarum annos conficiunt 1975.*

Quæ tempore trium Familiarum geſta ſunt, partim referuntur

feruntur in toto libro Xu kim *à variis illorum temporum Hiſtoriographis Regiis, partim in aliis haud minoris fidei libris claſſicis atque authenticis, quos ipſemet* Confucius *Philoſophus ſingulari ſtudio atque operâ collegit: multa quoque à* Tai ſu cum *commemorantur, qui pluſquam duobus ſæculis vixit ante* Confucium; *& à* Lao kiun, *qui coætaneus ejuſdem fuit, tametſi ſenior: quin & Philoſophus ipſe ſub vitæ exitum functus Hiſtoriographi munere, non pauca memoriæ poſterorum prodit in eo libro qui* Chun cieu *dicitur; atque in libris Scientiæ Sinicæ, quos in lucem damus, multa quoque reperiuntur à* Confucio Memcio*que inſperſa, quæ ad ætatem trium Familiarum ſpectant.*

Cæterùm familia Cheu *trium principum familiarum, uti jam diximus, poſtrema, uti fuit primis maximè temporibus florentiſſima, ita copioſiorem quoque ſcribendi materiam præbuit: annis tamen labentibus & ipſa labi cœpit, & fallentia rerum humanarum decreta paulatim experiri. Certè quo tempore Philoſophus vivebat, multum jam de antiquis ſuis moribus, priſcaque integritate & ſeveritate amiſerat. Laboravit ille quidem per annos complures, & incenſo planè ſtudio tam verbis quàm ſcriptis egit, ut auream illam Priſcorum ætatem innocentiamque revocaret, ſed nullo vel perexiguo certè quidem ſucceſſu laboravit. Perierunt ergo tandem tres familiæ principes, poſtquam ex eis octoginta Imperatores per annos omnino 1975. Imperium Sinenſe tenuerunt, &, quæ humanæ conditionis infelicitas eſt, periit unà cum illis priſca fides, candor, innocentia: quin & hæreſes ab ipſo* Confucii *tempore invaleſcebant, nec multis poſt ſæculis execrabilis idolorum peſtis ab India invecta cultiſſimam gentem fœdis inſaniſque ſuperſtitionibus miſerandum in modum contaminare cœpit. Et quamvis aliquæ familia-*

rum, quæ tres modò memoratas conſecutæ ſunt, impensè hoc egerunt, ut inſtituta Majorum ac diſciplinam, priſtinoſque mores revocarent, nunquam tamen perficere potuerunt, ut non labes aliqua vitiatæ ſemel ætatis, & quaſi rugoſum quid ac ſenile perſiſteret, multumque priſcæ integritatis atque ſeveritatis (quemadmodum obſervant omnes) deſideraretur. Eſt interim memoriâ ſanè dignum quod Yam cie *graviſſimus inter Sinas auctor animadvertit in Prologo ſuo, qui quidem omnibus omnino annalibus præſcribi ſolet, ruinam ſcilicet trium familiarum tam illuſtrium ex tribus maximè pellicibus, quarum ſingulæ ſingulis familiis damno fuerint, extitiſſe. Quod tametſi non ſine cauſa vir prudens animadverterit, aliam tamen quoque rem tertiæ huic familiæ damno fuiſſe atque exitio multi obſervarunt: quippe cùm Fundator illius* Vu vam, *Princeps militari gloriâ clariſſimus, idemque mirificè liberalis erga ſuos, ſeptuaginta Regna ſeu Dynaſtias, eoque amplius, eis qui bene de Imperio meriti fuerant, nec non conſanguineis ſuis largitus fuiſſet, hæc munificentia cupiditati, ſicut fit, ambitionique materiam præbuit, adeoque bellis ſanè diuturnis ac luctuoſis. Certè cùm procedente tempore octodecim majora Regna mutuis inter ſe bellis arderent, tandem imperante* Yeu vam, *qui duodecimus ex familia* Cheu *Imperium moderatus eſt, ad ſeptem Regnorum Principes ſeu Regulos ſpes tota victoriæ bellique moles devenerat, ſic prorſus ut ſeptem poſtremi Imperatores præter auguſtum nomen Filii Cœli, ſive cœlitùs dati, & ſigillum, & novem vaſa Imperialia, præter imagines denique & umbras imperii vix aliud quidquam retinerent: ei verò, qui poſtremus fuit omnium, ex ampliſſimo terrarum imperio nihil jam ſupereſſet præter exiguam ſeptem oppidorum ditionem.*

Tribus ergo familiis Hia, Xam, Cheu, *quarta ſuc-*

ceſſit Cin *dicta, quæ poſtquam per annos omnino ducentos ac decem cum aliis ſex* Regnis *pro ſuprema dignitate decertaverat, omnium tandem victrix votis ſuis ampliſſimoque Sinarum Imperio potita eſt: ſed enim breviſſimo potita tempore. Certè tertio poſt die quàm ſolium occupavit, in tumulum eſt illatus; filius exacto mox triennio, ſpe pariter ac vitâ ſpoliatus, ſecutus eſt patrem, & cum eo ſtirps omnis familiaque concidit. Uſque adeo ſcilicet brevis & caduca fuit felicitas, imò ſpes mera felicitatis, ad quam ambitio tot annorum per tot cædes ac vulnera ſibi viam fecerat. Quamvis autem qui deinde ſucceſſit* Xi Hoam ti *dictus, atque omnium tandem victor nomen familiæ* Cin, *in quam aliena ex ſtirpe adoptatus fuerat, per annos 37. quibus imperavit, tutatus ſit, atque uſus conſilio ſanè perappoſito Monarchiæ ſuæ non ſolùm conſervandæ, ſed etiam perpetuandæ,* Regulos *omnes factionum bellorumque duces in ordinem,* Regna *verò in* Provincias *redigeret; tandem tamen unà cum illo ipſum quoque nomen extinguitur: immortale quidem futurum apud poſteros, niſi rerum ſuarum gloriam, quas utique geſſit maximas, & muri propè immenſi contra Tartaros extructi merita, inaudito quodam litterarum hominumque litteratorum odio, nec minùs tyrannide ſævitiâque ſuâ fœdè commaculaſſet: qui adeò cùm ſe jam plurimis exoſum eſſe cognoſceret, inſidias veritus ac vim ſuorum, non arma tantùm, ſed æs omne ferrumque privatis ex ædibus juſſit auferri. Verùm brevì didicit nequidquam iis tela adimi, quos odium & furor armat. Certè verſâ tandem in furorem patientiâ, cannis igne duratis præuſtiſque tyrannum aggreſſi, cum cæſis ac fugatis non ſemel exercitibus, niſi mortem natura præveniſſet, imperio tandem ac vitâ exuiſſent. Dux autem facti, vir ignobilis è plebeiorum turba, cui* Lieu pam

nomen, qui indolem regiam toto corporis proceri habitu præferebat, mox Sinarum Dominus, atque Imperialis familiæ Han *vulgò nominatæ Conditor ac Princeps. Hæc autem multò quàm præcedens fortunatior, & ſago togâque nobilis, militarem gloriam ſic eſt ſectata, ut litteras haudquaquam aſpernaretur: harum itaque ſtudioſos, in quos familia præcedens ferro flammâque ſævierat, benignè complexa, tenues librorum reliquias, quorum infinita copia communi fuerat abſumpta incendio, ſollicitè collegit: fortunata hoc quoque nomine, quòd in medio fere illius curſu* SALVATOR MUNDI *naſci dignatus eſt; fortunata, inquam, tanta ſi bona noſſet; ſique homines ii, quos ad exquirendam veram Legem in Occidentem legaverat, ex Indiis doctrinam potiùs Thomæ Apoſtoli inibi tunc verſantis, quàm nefarias idoli* Fe *ſuperſtitiones in patriam ſuam reduces attuliſſent. Turbavit autem non mediocriter, & interrupit quodammodo proſperum familiæ hujus curſum per octennium Imperatrix una & Uſurpator quidam Imperii, qui familiæ ſuæ* Sin, *id eſt novæ, qualis revera erat, cognomentum indidit. Verùm quatuordecim poſt annis antiquata mox novitas fuit, ac familia* Han *curſum ſuum proſecuta, quinque & viginti Imperatores (non recenſitâ Imperatrice & Uſurpatore) per annos 426. numeravit. 230. quidem in Occidente* Xen ſi *ſub tredecim Principibus, & ſub duodecim in Oriente* Ho nan *per annos omnino 196. ſuis quoque Hiſtoriographis, qui quindecim numero fuerunt, illuſtris, & hos inter præcipuæ auctoritatis Præfecto* Su ma cien, *(floruit is 100. fere ante Chriſtum annis) qui hiſtoriam ſuam orditur ab* Hoam ti *Monarchiæ Sinicæ Conditore.*

Quæ huic deinde ſucceſſit Heu han, *ſive poſterior* Han *familia, idem nomen ſortita eſt, quia ex eadem*

ſtirpe,

ſtirpe, quamvis remotiùs, oriunda. Porro regnavit illa in provincia Su chuen *per annos 44. nec niſi duo Imperatores pater & filius ſolium tenuere; ſi tamen ſolium tenuiſſe dici poſſunt, quando eodem tempore duæ aliæ præpotentes familiæ* Guei *&* V, *hæc in Auſtrali China, illa in Boreali nomen atque inſignia Imperatoris uſurpabant. Multa igitur bella per annos 40. & bellorum ſucceſſus varii, quos & octo ætatis illius Hiſtoriographi multis libris complexi ſunt, quoad tandem bellis pariter ac Triumviratui finem dedit ſeptimæ familiæ* Cin *Fundator. Hic autem rerum potitus aulam in Oriente conſtituit, unde eam deinde poſteri Principes in Occidentem tranſtulerunt. Sed hujus quoque familiæ non admodum diuturna felicitas fuit, quippe quæ 155. annorum ſpatio quindecim numero ſucceſſivè Principes numeravit, quatuor ſcilicet dum in Occidente aulam habuit per annos 52. undecim verò cùm in Oriente aulam tenuit per annos 103. Nimirum hac tempeſtate tota bellis civilibus ardebat China, Regnis omnino ſexdecim inter ſe commiſſis: quò minùs eſt mirandum, quinque familias, quæ deinde ſcenarum propè ritu aliæ alias conſecutæ ſunt, tam brevi tempore conſtitiſſe.* U tai, *ſeu quinque familiæ, dicebantur; item* Nan pe chao, *quæ voces Auſtralem Borealemque Dominationem ſonant. At verò ſub his familiis tam in Auſtro quàm in Septentrione modò hæc, modò illa Regna ſupremum ſibi jus atque imperium vindicarunt, ambitione ſcilicet per fas nefaſque aditum ſibi parante ad ſolium. Quid multa? Fuit tempus, cùm novem ſimul nomine tenus Imperatores videret China. Quinque porro familiarum in Auſtro regnantium ſunt hæc nomina,* Sum, Ci, Leam, Chin, Suy. Sum *igitur nomen octavæ fuit familiæ, & per annos 59. ſub octo Imperatoribus ſtetit.* Nona Ci, *quam per annos 23.*

Imperatores quinque tenuerunt. Decimam Leam *nominavere; hæc per annos 55. quatuor Imperatores Sinenſibus dedit. Undecima* Chin *eſt dicta, ex qua, 32. quibus ſtetit annis, quinque Imperatores prodierunt. Tres denique ex duodecima, cui &* Suy *nomen: fuit hæc autem totius Imperii domina, ſed brevi temporis ſpatio, ut quæ poſt novem ac viginti annos finem accepit. Itaque ſi nos annorum Principumque numerum, qui ad quinque familias pertinent, ſummatim colligamus, comperiemus Imperatores quatuor & viginti, per annos 196. in Auſtro imperitaſſe, quando interim in Septentrione tres familiæ* Guei, Cheu & Ci *per annos 170. imperitabant. Hiſtoriographi interim ætatis illius decem extitere.*

Excepit hanc Imperialium ſcenarum varietatem ſtabilior aliquantò familia Tam *vulgò nominata, ſi tamen in humanis rebus quidquam dici poteſt ſtabile. Fuit illa domus, cæteras inter, rerum geſtarum gloriâ perilluſtris ac felix, verâ etiam gloriâ ſummâque felicitate longè omnes ſuperatura, ſi beatiſſimam ſortem, quæ ipſis naſcentis exordiis divinitus oblata fuit, tueri voluiſſet: ipſa nimirum eſt, cui ſeptuaginta duo Præcones Evangelici à Judææ finibus profecti, veræ ſapientiæ lumen attulerunt: quo tametſi per annos circiter ducentos gaudere viſa eſt, tandem tamen magis amavit ipſa ſpiſſas Atheorum ſuorum atque idololatriæ imprimis tenebras, quàm lucem Chriſtianæ veritatis. Annis autem ſtetit 289. Imperatores viginti recenſuit: in his excludimus Imperatricem unicam, quæ Imperium, à quo per leges excludebatur, per vim & nefas uſurpavit.*

Poſt hæc civilia rurſum bella, novique Regnorum *ortus & occaſus. Quinque rurſus familiis* Heu u tai *dictis, jus Imperii vi & armis ſibi vindicantibus, Colai ferè vel armorum Duces erant quicumque ad imperium adſpira-*

bant ; cùmque totius imperii adminiſtratio ex nimia Imperatorum indulgentia & facilitate penes eos eſſet: ad hæc, opes, arma, militumque & eorum quos ad dignitates evexerant favor, viam panderent, promptiſſimè ſcilicet capeſſebat ambitio quod totis votis expetebat: ſed enim cùm paria eſſent multorum vota, Martiſque rota nunc hos evehentis, nunc illos, & mox etiam pro ſua levitate, quâ unâ conſtans eſt, deprimentis quos evexerat; ſic prorſus, ut trium & quinquaginta annorum ſpatio China duodecim viderit Imperatores; quodque multò fuit mirabilius, quinque Domorum Imperialium ortus pariter atque occaſus. Harum porro ſingulis proprium nomen regni ſeu ditionis, quam Conditor ſuus antè obtinuerat, inditum de more fuit, unâ tamen adſcitâ Heu *litterâ, quæ poſteriores eſſe ſignificaret; ejuſdem quippe nominis familiæ itidem rerum potitæ fuerant.*

Ne quid autem deeſſet ad publicas imperii calamitates, per eadem fere tempora Regulorum alii in Auſtrali, alii in Boreali China inter ſe mutuò dimicabant, quoad unius tandem familiæ (Sum *nomen fuit*) *victrix ambitio ambitioſis aliarum ſtudiis atque contentionibus finem attulit. Hæc ordine decima-nona per annos 319. octodecim Imperatores Sinis dedit; plures etiam datura, ſi placuiſſet uti probis rerum ſuarum Adminiſtris, & Martis armorumque ſtudia cum ſtudiis litterarum, quibus impenſiſſimè favebat, prudenter conjungere: ſed enim dum his totam ſe tradit, illorum propè oblita, factum eſt ut pacificam Sinarum Palladem armata Tartarorum invaderet; & qui utriuſque præſidio imperium ac libertatem tueri poterant, alterius neglectu in ſervitutem devenirent. Servitutis ac ruinæ principium à Sinis fuit, ſi tamen par eſt Sinas dicere, qui ſoli ex Sinis omnibus abhorrentes à litteris, & venationis armorumque ſtudiis de-*

diti, Tartari veriùs cenſeri poterant: Barbari certè quidem vulgò cenſebantur, ac terras Leao tum *dictas ipſi Tartariæ Orientali finitimas incolebant, vicinis ſuis robore militari, morumque ferocitate perquam ſimiles. Hi ergo ſive Præfectorum injuriis (uti fit) laceſſiti, ſive aliis de cauſis ſumptis armis rebellionem movent; nec mora, jam non cives, ſed hoſtes rapinis graſſantur ac cædibus, finitimas quaſque ditiones infeſti populantur: obrui opprimique poterant ſolis litteratorum calamis, ſi quantum his litterarum erat, tantum fuiſſet animorum: ſed enim qui otio, qui umbræ & ſolis Muſarum cantibus aſſueverant, ſolo propè armorum ſtrepitu lituorumque cantu exanimati ſunt. Quid hîc ageret Sinarum Imperator? erat is octavus ordine,* Hoei çum *ei nomen, barbaros ope barbarorum domiturus Tartaros Orientales invitat, lupos, ſcilicet imprudens, ut canes abigat. Advolant Tartari, feritur fœdus, arma cum Sinis ſociant, rebelles domant; ſed his domitis, imperii quoque ſocietatem petunt, quæ ubi negatur, bellum denunciant, geruntque eo ſucceſſu, ut Imperatore totâque aulâ in Auſtralem Chinam migrare coactâ, ipſi provincialium Borealium jam domini non dubitarint imperii jus atque titulum ſibi vindicare: quò magis fuit mirandum, poſteros tanto majorum ſuorum malo nihilo cautiores factos, noſtris rurſum temporibus in eundem errorem atque eandem calamitatem lapſos fuiſſe. Per annos igitur 150. Principes novem ex illa Tartariæ Orientalis gente Chinæ Borealis Imperatores appellari ſe voluerunt, Auſtralis etiam Chinæ futuri domini, niſi per eadem fere tempora multò numeroſior ipſis fortiorque Tartarus Occidentalis ſpes conceptas & victoriarum curſum intercidiſſet. Hunc Sinarum Imperator contra Orientalem invitarat concitaratque: adeſt alacer, uſurpatorem Tartarum feliciter tandem debellat,*

bellat, ac procul è China ejicit, gratulantibus ſcilicet triumphantibuſque Sinis, quando ecce quod his ſui quondam hoſtes vaticinati fuerant, victor Tartarus ſtipendium militiæ ſuæ præmiumque ſanè magnum poſcens, & armatis, ut aiunt, precibus Septentrionem totum vindicat ſibi; nec contentus hac quamvis immensâ propè ditione Barbarus, ex ambitioſo cupidoque ſocio apertus jam hoſtis, cum milite exercitatiſſimo atque armis vincere aſſuetis, in Meridionales opulentaſque Sinarum venit Provincias, & ſpem non inanem imperii totius. Ab ortu igitur & occaſu perpetuis hoſtium irruptionibus ac latrociniis exhauſtum & labefactatum Imperium tandem ruinam fecit: unum hoc acerbi caſus ſolamen à litteris ſuis ferens, quod cum ſuperioribus quinque familiis unus duntaxat Scriptor obtigiſſet, ipſius res geſtæ per duos & ſexaginta Hiſtoriographos, ut jam de veterum librorum Interpretibus non agam, poſterorum memoriæ commendatæ fuerint.

Victrix ergo quæ ad occaſum degit Tartaria, quæ familiæ ſuæ Yuen *nomen dedit, per annos novem & octoginta Sinis dominata eſt, cùm totidem ferè annos in expeditione ſua conſumpſiſſet; quod nulli quidem mirandum videri debet: fuit enim luctandum illi non tam cum Sinis quàm cum affinibus cognatiſque Tartaris, qui, uti modò narrabam, Pekinenſem Provinciam bellicoſam imprimis, armis ac ditione obtinebant: cùm autem rara ſit gratia fratrum quoque, ne dicam affinium; tum quidem maximè, cùm de corona ſceptroque agitur, adſpirantibus eodem & his pariter & illis, bello tandem vicère qui opibus numeroque vincebant Occidentales Tartari. Prodierunt Imperatores novem ex hac Tartarorum familia, adeo non ſunt averſati Sinæ, ut fidem candoremque gentis experti mirè etiam charam habuerint; jamque etiam deſiderium illius non rarò prodant, hoc quidem*

tempore, quo Orientali Tartaro parere coguntur. Uſque adeo ſcilicet tolerabile redditur vel ipſis ſervire Tartaris, ſi modò fides & clementia regnarit. Cœlum interim Sinenſe ac ſolum multò fuit apud victores inclementius, quàm hi erga victos erant: pleriſque certè Principum (ſi primum ac poſtremum excipias) brevis admodum dignitatis ac vitæ uſura fuit. Nimirum extra ſilvas ſuas ac nives ægrè gens iſta vel in deliciis vitam trahit, niſi revera dicamus, idcirco brevem fuiſſe, quòd in deliciis eam ducerent. Hoc quidem certum pœnis iſtis Aſiaticis ſuam hìc quoque fuiſſe Campaniam, & deliciis tandem fractos ac voluptatibus perdidiſſe militares ſpiritus, Martiumque robur, quo pauci multis Sinarum quondam pares erant. Ab his ergo quamvis imbellibus facilè potuerunt vinci atque opprimi, præſertim cùm libertatis amor vires animoſque ſubderet, nec ipſi virtute bellica jam vincerent, à quibus numero longè vincebantur. Incrementa porro decrementaque rei Tartaricæ octo ætatis illius Hiſtoriographi conſcripſere; ad quos è ſequenti familia nonus acceſſit, qui unus belli paciſque res omnes ducentis ac decem voluminibus eſt complexus: hos autem decimum quoque his jungimus, Marcum Paulum Venetum, expeditionis Tartaricæ ſpectatorem & ſocium, qui multum dedit lucis rerum Sinicarum ſtudioſis.

Is interim qui Tartaros è China pepulit infimæ conditionis homo, de famulo ſacrificulorum latronum dux, ad extremum maximorum Imperator exercituum Chinæque Dominus evaſit. Ab hoc fundata Mim *familia, quæ per ſexdecim deinde Principes, ducentorum ſeptuaginta ſex annorum ſpatio feliciter eſt propagata. Ab ea redactum diviſumque Imperium in tredecim Provincias, & binas Provincias aulicas* Pe kim *in Septentrione, & in Auſtro* Nan kim*: ab hoc Monarchia firmiſſimè ſta-*

bilita, Regulis Dynaſtiſque omnibus nihil præter titulum cenſumque titulo dignum relinquens. Verumtamen quæ humanæ felicitatis eſt inconſtantia, hæc quoque Monarchia, quâ nihil ſtabilius eſſe videbatur, nihilque florentius, aliquando corruit: latronum civiumque beneficio caput extulerat, latronum civiumque incuriâ depreſſa fuit atque extincta; quippe dum robur omne militiæ Sinis procul ad Imperii & Tartariæ fines occupatur, ſeditioſorum perditorumque hominum manus in ipſis Regni viſceribus numero viribuſque paulatim aucta, tandem eluvionis inſtar Boreales aliquot Provincias occupavit; inde graſſari barbarum in morem incendiis, rapinis, cædibus: jamque adeo Pekinenſem aulam crudeliter atque avarè diripere, ipſomet Imperatore ſibi ultro conſciſcente necem, quo ſe crudelitati ſuorum graviorique probro eriperet: quorum omnium factus certior, qui tunc regio exercitui ſumma cum poteſtate imperabat, in ultionem tanti ſceleris exardeſcens, & pœnas utique juſtiſſimas de perduellibus illis ſumpturus, repente cum Orientali Tartaro, quocum tunc maximè bellum gerebatur, pacem init, jamque adeo in ultionis quoque & belli contra latronem ſocietatem vocat. Adfuerunt mox alacres Tartari; itur in latrones, fugantur, cæduntur, Tartaris non minùs famâ & terrore nominis ſui, quàm manu ferroque pugnantibus: & hi quidem jam ovantes, maximis onuſti ſpoliis revertebantur, atque ut Sinæ autumabant, in Tartariam ſuam; cùm ecce non ultra Pekinum progreſſi, ſuum eſſe ſcilicet Sinarum Imperium, nec uno tantùm titulo, declarant. Quid plura? paucorum annorum ſpatio, vi, metu, dolo, virtute, nec non Sinenſium diſcordiâ perfidiâque Provinciæ ſubactæ omnes, extincta funditus Mim *familia.*

Succeſſit igitur clauſura nobis Imperiale agmen nova Tartarorum Orientalium familia Cim *dicta, cujus qui-*

dem imperantis anno quadrageſimo, noſtrate verò Orbis Chriſtiani 1683. quo hæc ſcribimus, imperante Cam hi, *qui ſecundus è gente Tartarica vigeſimum-ſecundum jam annum Tartaricum pariter & Sinenſe moderatur Imperium.*

Atque hæc demum eſt ſeries Familiarum Principum Sinicæ Monarchiæ; quas ut ego ſummatim offeram: fuerunt illæ quidem duæ ſupra viginti, Imperatores verò omnium, annumeratis octo primis gentis Principibus, univerſim ducenti triginta quinque, omiſſis ſcilicet iis qui quòd brevi tempore vixerunt, vel aliis de cauſis, in ſerie non ponuntur. Perſtitit autem Monarchia in Familiis Imperialibus per annos 3898. ad quos additis 737. annis, quibus octo primi gentis Principes vixiſſe perhibentur, conficientur à primo anno Fo hi *ad hunc Salutis humanæ 1683. incluſivè, anni 4635. ex his ſubtrahe annos 255. quibus duo Conditores* Fo hi *&* Xin num *regnarunt, reſidui erunt 4380. qui conficiunt Cyclos ſexaginta annorum omnino tres & ſeptuaginta.*

TABULA NUMERICA XXII. FAMILIARUM
Imperialium, Imperatorum, Annorum.

Familiæ.		*Impp.*	*Anni.*	*Familiæ.*		*Impp.*	*Anni.*
I.	Hia.	17.	458.	XII.	Suy.	3.	29.
II.	Xam.	28.	644.	XIII.	Tam.	20.	289.
III.	Cheu.	35.	873.	XIV.	Heu leam.	2.	16.
IV.	Cin.	3.	43.	XV.	Heu tam.	4.	13.
V.	Han.	27.	426.	XVI.	Heu cin.	2.	11.
VI.	Heu han.	2.	44.	XVII.	Heu han.	2.	4.
VII.	Cin.	15.	155.	XVIII.	Heu cheu.	3.	9.
VIII.	Sum.	7.	59.	XIX.	Sum.	18.	319.
IX.	Ci.	5.	23.	XX.	Yuen.	9.	89.
X.	Leam.	4.	55.	XXI.	Mim.	21.	276.
XI.	Chin.	5.	32.	XXII.	Cim.	2.	40.

TABULA

TABULA CHRONOLOGICA

Monarchiæ Sinicæ POST CHRISTUM

juxta Cyclos annorum LX.

CYCLUS XLV. Annus 58. poſt Chr. primus.	11. HIAO PIM TI regn. 5. annis.	ANNO Cycli 58. & primo à Chriſto nato ſuccedit in Imperium HIAO PIM TI, hoc eſt, obediens pacificus, è quinta *Han* familiâ numero undecimus, ex octavi Imperatoris YUEN TI ſtirpe nepos novennis.
		Avia Imperatrix committit imprudens totum regimen Colao *Vam mam*, vafro, ambitioſo, crudeli. Hic ſublato æmulo ſolus rerum potitur: 117. ſuæ factionis Dynaſtas creat: nomine Imperatoris cœlo ſolenni ritu ſacrificat: fictis prodigiis id agit, ut credatur à cœlo miſſus.
CYCLUS XLVI. Annus poſt Chr. quartus.		Anno Cycli 2. HIAO PIM TI veneno perimitur à *Vam mam*, qui ſimulatè vota offert & vitam cœlo devovet pro Principis ſalute.
	12. JU ÇU YM regn. 3.	Anno 3. à *Vam mam* ſubſtituitur JU ÇU YM biennis infans, è ſtirpe ſeptimi Imp. SIUEN TI.
	Vam mam regn. 14.	Anno 5. JU ÇU YM Imperio exuitur à *Vam mam*, qui anno 6. depoſitâ jam larvâ palam Imperium uſurpat, & Imperator proclamatur. Plurima renovat: nomen familiæ ſuæ indit *Sin*, id eſt, novum, quod 14. annis duravit. In novem provincias Imperium dividit, & in regiones 125. in quibus urbes 2203. Dynaſtas creat 796. Toparchas 1551.

Anno 13. *Lunâ* 7. *die ult. Eclipſis Solis.*

Anno 16. *Cometes.*

Varii conflantur exercitus confœderatorum, qui *Che muy* dicti, quòd minio tinctis ſuperciliis à reliquis diſtinguerentur, alii exercitus à duobus fratribus *Lieu ſieu* & *Lieu ym* è *Han* familia oriundi. Hinc varia & cruenta bella.

Anno 19. locuſtarum tanta copia, ut ſolem obducerent: hinc fames ingens, adeoque hîc plerumque anſa rebellionum & latrociniorum.

Anno 20. cæſo exercitu, aulâ direptâ & incenſâ, occiditur *Vam mam*, corpus in fruſta diſcerptum & ſale condîtum, caput in foro ſuſpenſum populi telis configitur. Subrogatur eodem anno à victore exercitu

13. HOAI YAM VAM regn. 2. — HOAI YAM VAM, è quarti Imp. KIM TI ſtirpe oriundus.

Anno 21. HOAI YAM VAM, quòd luxui deditus, ab exercitu rejicitur, ſubrogato *Vam lam*, qui ſe filium noni Imp. CHIM TI eſſe mentiebatur; ſed paulò pòſt detectâ fraude obtruncatus.

14. QUAM VU TI regn. 33. — Anno 22. ſuccedit QUAM VU TI (aliàs *Lieu ſieu*) è decimo filio KIM TI quarti Imperatoris oriundus.

Aulam ex Occidente *Xen ſi* in Orientem transfert *Seu lo yam* urbem provinciæ *Ho nan*. Hinc deinceps Orientalis *Han* familia nominatur. Princeps bello & pace clariſſimus, ruri educatus, & plebis labores expertus, ejus miſereri novit; comis, liberalis, & amans litteratorum, quos undique accerſitos evehit. Corporis habitus vulgaris: luſtrans Imperium in natali ſolo cum popularibus agricolis epulatur. Piſcatori *Nien quam* ſodali olim ſuo ad ſe accerſito obviam procedit, primas defert, & in eodem ſecum ſtrato cubare jubet, ubi noctem priſtinæ vitæ res commemorando traducunt. Sub noctem ſemel à venatione redux Regiæ portas occluſas offendit, vigilum Præfectus aperiri vetat; quare ad aliam pergens admittitur: poſtridie eum, à quo admiſſus erat, uno dignitatis gradu dejectum plectit, auget alterum.

Annos 12. impendit rebellibus domandis, & pacando Imperio. Rubris tincti ſuperciliis copias ſuas in 30. cuneos ſeu 300. millia dividunt. Sibi eligunt in Imperatorem *Puon çu* è familiâ *Han*, ad bubulci ſortem redactum, qui victus ultrò ſe dedens, & vitâ & dynaſtiâ à victore donatus.

Dux belli *Ma yuen* Cochinchinæ rebelles domat, deinde in prælio contra boreales barbaros occumbit.

Anno 24. *Lun.* 3. *die ult. Eclipſis Solis: item anno* 27. *Lun.* 9. *die ult.*

Anno Cycli 28. *Imperii verò* 7. *Lun.* 3. *die ultimo memorabilis Eclipſis totalis*, cujus occaſione vetat in codicillis impoſterum uti nomine *Xim*, id eſt ſanctus. Cùm dicant annales Eclipſim præveniſſe tempus; an fuerit

		ea, quæ in morte Chriſti contigit, Aſtronomis examinandum relinquitur.
		Anno 37. *Lun.* 3. *Eclipſis Solis, item anno* 38. *Lun.* 2. *die ult. item* 43. *Lun.* 5. *item* 46. *Lun.* 1. *die ult.* 51. *Lun.* 2. *item* 52. *Lun.* 5. *die ult. &* 53. *Lun.* 11. *die ult.*
	15. Mim ti regn. 18.	Anno 54. Quam vu ti moritur æt. 61. Anno 55. ſuccedit Mim ti filius ex decem: Princeps prudens, ſagax, clemens. Academiam inſtituit in ipſa Regia pro filiis optimatum etiam barbarorum, quorum exercitationibus intereſt. Heroës bello & pace claros pingi jubet, & in aula appendi. Viſitat ædes *Confucii* Philoſophi. Imperatrix (filia memorati Ducis *Ma yuen*) modeſtiæ ſpeculum fuit in Gynecæo, veſtibus acu pictis conſtanter abſtinet.
		Anno 57. *Lun.* 8. *Eclipſis Solis.*
		Crebras eluviones fluvii *Hoam ho* operâ centum mille hominum objectis per mille ſtadia aggeribus coërcet.
Cyclus XLVII. Annus poſt Chr. 64.		Anno Cycli 2. occaſione ſomnii, quo oblata fuerat ſpecies aurata viri gigantæi, & memor dicti, ut putatur, à *Confucio* prolati, *in Occidente exiſtit ſanctus*, quæri jubet Imperator per ſuos legatos veram legem ex Indiis: at enim idoli *Fœ* peſtifera ſecta cum metempſychoſi (proh dolor!) invecta eſt anno imperii ſui 8. Lun. 10. (quâ & Sol defecit) anno poſt Chriſtum 65. Dirè exagitant hoc factum ſcriptores omnes.
		Anno 7. *Lun.* 10. *die ult. & anno* 10. *Lun.* 5. *die ult. Eclipſes Solis.*
	1. Cham ti regn. 13.	Anno 12. Mim ti moritur æt. 48. Anno 13. ſuccedit Cham ti filius, probus & ſapiens, pacis amans & litterarum: vectigalia moderatur, magiſtratibus ſuis elegantiorum veſtium uſum interdicit, veterum parſimoniam imitandam dictitans.
		Anno eodem 13. *terræmotus Lun.* 8. *Cometes, anno* 14. *ſterilitas. Lun.* 12. *Cometes.*
		Anno 17. *Lun.* 2. *Eclipſis Solis, item* 18. *Lun.* 6. *die ult. item* 24. *Lun.* 8. *die ult.*
	17. Ho ti regn. 17.	Anno 25. Cham ti moritur æt. 31. Anno 26. ſuccedit Ho ti filius & decennis, ſub tutela Imperatricis.
		Anno 27. *Lun.* 2. *Eclipſis Solis.*
		Anno 28. *Pan chao* Dux celeberrimus jus Imperii clientelare profert longiſſimè cum victore exercitu terreſtri 200. dierum itinere, 50. amplius regna miſſis obſidibus clientelam profitentur: ad 40. millia ſtadiorum uſque *Ta çin*, id eſt Judæam, refertur progreſſus; 30. anni circiter in his expeditionibus inſumpti.
		Anno 29. *Lun.* 6. *Eclipſis Solis.*
		Anno Imperii 14. conjugem repudiat ſuſpectam inſidiarum, hæc mœrore contabeſcit, *Tem yu* Ducis neptem Reginam creat, modeſtiæ ſpeculum, litterarum

imprimis perita: ab ei gratulantibus nil munerum accipit præter penicillos, & novum papyri genus tunc inventum.

Ho ti primus Eunuchos publicis muneribus admovet, à quibus poſtmodum crebrò perturbatum Imperium, creatis etiam ex eorum numero Dynaſtis ac Regulis à ſequenti Imperatore.

Anno 32. *Lun.* 4. *Eclipſis Solis, item* 34. *Lun.* 3. *item* 37. *Lun.* 7. *item* 40. *Lun.* 4.

18. Xam ti regn. 1.

Anno 42. Ho ti moritur æt. 27. Anno 43. ſuccedit Xam ti, ſecundus filiolus 100. dierum, qui mox moritur.

19. Ngan ti regn. 19.

Anno 44. ſuccedit Ngan ti nepos Cham ti. Tredecennis loco Regina mater Imperium adminiſtrat, ſed ultra tempus: in publica ſterilitate adit ipſa per ſe carceres. Imperium ne mole ſua viribuſque fatigetur, arctioribus finibus circumſcribitur, multarum gentium & Principum clientelis renuntiatis.

Per hæc tempora graſſatur inſignis pyrata *Cham pe lu*, qui poſt quinquennium obtruncatur.

Eodem anno 44. *Lun.* 3. *Eclipſis Solis.*

Ngan ti concubinam unam Imperatricem creat; hæc ſterilis cùm eſſet, alterius concubinæ filium (clam veneno ſublatâ matre) ſibi vendicat.

Singulis propè annis terræmotus; maximè terribilis fuit decimus quintus, qui anno Imperii 8. Lunâ 2. contigit, quando tellus hiatum fecit longum ſtadiis 182. latum 56. (13. ſtadia Sinica leucam Germanicam conflant) Amniſtia toto Imperio indicitur, miſſis de more ad ſingulas provincias legatis Regiis.

Anno 46. *&* 17. *ſequentibus annis terræmotus, fames, inundationes.*

Anno 48. *Lun.* 1. *Sol deficit, Anno* 51. *Lun.* 3. *anno* 52. *Lun.* 9. *die ult. & anno* 56. *Lun.* 12. *totalis Eclipſis.*

Cyclus XLVIII. Annus poſt Chr. 124.

20. Xun ti regn. 19.

Anno Cycli 1. *Lun.* 9. *die ult. Eclipſis Solis.*

Anno 2. Ngan ti luſtrans Imperium moritur, æt. 32. Anno 3. ſuccedit Xun ti filius.

Imperatrici mortuæ, quòd ſciret ab eâ veneno ſublatam matrem, vetuit juſta fieri.

Alios atque alios Barbaros domat.

Anno 4. *Lun.* 7. *Eclipſis Solis.*

Sancit, ut nemo gerendo Magiſtratu adhibeatur ante quadrageſimum ætatis annum, niſi virtus ætatem ſuperet. Nutricem ſuam titulo donat heroïnæ, & ſigillo more Sinis uſitato: ſed poſtmodum eidem veneficii convictæ cum infamiæ notâ ſigillum cum titulis eripitur.

Anno 8. *Lun.* 4. *in vico regiæ ſuburbano terra hiavit cubitis* 850. *in longum in terra* Leam cheu.

Anno 9. latronum cunei 49. urbes Auſtrales vaſtant Duce *Ma mien*, qui poſt 12. annos Imperatoris nomen

nomen uſurpabit, & proximo pòſt anno occidendus.

Anno 12. *Lun.* 18. *menſe intercalari Eclipſis Solis, item an.* 15. *Lun.* 12. *& an.* 17. *Lun.* 2. *die ult.*

Anno 18. *terra centies octogies concutitur.*

Bis Amniſtia indicitur.

Anno 21. XUN TI moritur æt. 32. Anno 22. ſuccedit CHUM TI biennis filius, qui Lunâ primâ moritur.

21. CHUM TI regn. 1.

22. CHE TI regn. 1.

Anno 23. ſuccedit CHE TI octennis, è ſtirpe CHAM TI, prudens ſuprà ætatem. Viſit gymnaſium, in quo ſupra 30. millia Scholaſticorum.

Cùm in conventu publico fratrem Imperatricis *Leam ki* torvè intuens muſſitabundus diceret, *ò ferocem hominem!* ab eo mox veneno ſublatus eſt Lunâ 6.

23. HUON TI regn. 21.

Anno 24. ſuccedit HUON TI frater natu major.

Eodem anno 24. *Lun.* 1. *& anno* 26. *Lun.* 4. *die ult. Eclipſes Solis.*

Sub hoc Imperatore venales fiunt magiſtratus, & ſub hujus ſucceſſore etiam dynaſtiæ: ſectæ *Lao kiun* & Eunuchis impenſiùs favet: multi litterati muneribus quoque invitati venire detrectant. *Leam ki* ad ſumma evehitur; ejus uxor titulo heroïnæ & duarum urbium cenſu, ſeu 500. aureorum millibus donatur. Anni Kalendis de more Regem veneraturus, cùm contra leges accinctus gladio curiam introïſſet, gladio per vim mox erepto, veniam tamen tanti criminis impetrat; non multò pòſt omnibus exoſus, repente ab Eunuchorum turbâ cinctus, deſperatâ fugâ, cum uxore ſibi manus infert. Amici & propinqui ejus ſuprà 300. magiſtratu privantur; tanta vis opum ejus fiſco ad dicta, ut mediam partem vectigalium æquaret.

Amniſtiâ indictâ *Puon* Præfectus in carcerem innocens detruſus cùm vincti ſolverentur, ſolvi renuit: *nam ſi exiero*, inquit, *ubique circumferam culpæ infamiam, & vivens ero malus Præfectus, & moriens malus dæmon.*

Anno 28. *&* 52. *tam horrenda extitit fames, ut carne humana homines veſcerentur.*

Anno 29. *Lun.* 7. *anno* 31. *Lun.* 9. *anno* 34. *Lun.* 4. *intercalari, die ult. & anno* 42. *Lun.* 1. *die ult. Eclipſes Solis.*

Anno 43. Croceus fluvius ſemper turbidus, limpidiſſimis fluxit aquis, quod illis mali ominis inſtar eſt.

Anno 44. *Lun.* 5. *die ult. Eclipſis Solis.*

Eodem Anno 44. HUON TI moritur æt. 36. ſine prole, cùm tamen ſuprà ſex mille concubinas numeraret.

24. LIM TI regn. 22.

Anno 45. ſuccedit LIM TI è ſtirpe CHAM TI. Studioſiſſimus Eunuchorum, moneri impatiens, avarus, jocis deditus: nundinas domeſticas inſtituit, gaudens audire concubinas inter ſe licitantes & jurgantes. Ipſe in rheda quam aſinis jungit, obit palatia & gynecæa, unde equi aſinis viliores extiterunt, orbe Sinico ad exemplum Regis ſe componente. Unâ re laudandus, quod Regum documenta quinque libris claſſicis con-

tenta marmori inſculpi, & præ foribus Academiæ erigi juſſerit.

Conjuratio contra Eunuchos detegitur. 100. Senatores occiduntur, & ex aliis Præfectis 700.

Emergunt novi latronum cunei à flavo pileo dicti ducibus tribus fratribus *Cham* dictis è ſectâ *Lao kiun*: potu luſtralis aquæ veneficiis infectæ morbis medentur. Per octo provincias ſerpit malum, donec duo fratres in prælio victi 80. millibus partim ferro partim flumine pereuntibus, & altero prælio 100. millibus partim cæſis, partim captis, tertius demum frater in obſidione moritur.

Anno 46. *Lun.* 10. *die ult. anno* 48. *Lun.* 3. *anno* 50. *Lun.* 12. *die ult. anno* 54. *Lun.* 10. *anno* 55. *Lun.* 2. *& anno* 58. *Lun.* 9. *Eclipſes Solis.*

CYCLUS XLIX. Annus poſt Chr. 184.

Poſt 80. prælia tandem domiti Barbari ductore *Tuon kium*, de quo memoratur, quòd in decennali expeditione numquam culcitrâ ad ſomnum fuerit uſus.

Anno hujus 21. ſanguis pluit in Palatio.

Anno 3. *lun.* 5. *die ult. Eclipſis Solis.*

Anno Cycli 5. rurſum emergunt rebellium cunei à flavo pileo dicti.

Anno 6. LIM TI moritur æt. 34. hærede necdum nominato.

Eodem anno 6. *lun.* 4. *Eclipſis Solis.*

25. HIEN TI regn. 31.

Anno 7. ſuccedit HIEN TI filius ſecundus novennis, fratre *Pien ti* natu majore poſt menſes aliquot abdicato.

Hebes & ſegnis: hinc bella tam externa quàm inteſtina. Imperii in tres ac deinde in 4. partes & capita diviſio hinc cœpit. Orientalis China penè tota conſpirat contra *Tum cho* Imperatoriæ militiæ ductorem. Hic occiſo HIEN TI & fratre ejus natu majore, aulam in Occidentem *Xenſi* tranfert, incenſo priùs Palatio, & è Regum ſepulchris effoſſis theſauris; verùm anno ſequenti trucidatur, & cadaver in foro cum plauſu & ludibrio populi ſuſpenditur.

Ejuſdem tricies auri millia, argenti 90. millia fiſco addicta. Sub hoc nova ſecta vulgò *Mi kiao*, ſic dicta ab orizâ, cujus certa menſura exigebatur ab iis, quorum morbos magicis carminibus curabant.

Recrudeſcit flavorum pileorum rebellio, 300. militum millia numerantur: paulatim deleti à *çao çao* invaſore Imperii: ab hujus deinde filio *çao poi*, anno Cycli 37. è ſolio dejectus Imperator, & Dynaſta *Xan yam* creatus, quatuordecim poſt annis inglorius obiit ætatis 54.

Anno 11. *lun.* 6. *die ult. & anno* 17. *lun.* 9. *Eclipſes Solis.*

Annis 21. 23. *&* 24. *Cometes.*

Anno 25. *lun.* 10. *anno* 27. *lun.* 2. *anno* 29. *lun.* 6. *die ult. & anno* 36. *lun.* 2. *die ult. Eclipſes Solis.*

Sexta familia.
1. Chao lie vam
regn. 3.

Anno 38. ſuccedit Chao lie vam (aliàs *Lieu pi*) ex quarti Imper. Kim ti ſtirpe: fundat familiam Imperialem *Heu han*, id eſt, poſteriorem, *Han* dictam: hæc ſub duobus Principibus ſtetit annis 44. Vir erat procero admodum corpore, magnanimus, parcus verborum, in omni eventu ſui ſimilis: morti jam proximus, *Quiſquis*, inquit, *quinquagenarius moritur, non habet cur de vitæ brevitate expoſtulet cum cœlo; quantò minùs ego quinquagenario major.* Inde filium Imperii hæredem Colao ſuo *Co leam* commendans, *Si conſiliis tuis*, inquit, *non acquieſcit filius meus, eum de ſolio dejice, & tu ipſe regna.* Mox converſus ad filium; *Macte animo*, inquit, *fili mi, peccatum quamvis leve tibi videatur, cave commiſeris: quod rectum eſt, quamvis exile videatur, cave neglexeris. Sola virtus mortales ſubjugat. Noli modicam virtutem meam imitari. In uno* Co leam *patrem invenies.*

Anno 39. lun. 11. die ult. Eclipſis Solis.

2. Heu ti
regn. 41.

Anno 40. Chao lie vam moritur æt. 63. Anno 41. ſuccedit Heu ti filius, paternæ laudis, quamdiu *Co leam* vixit, æmulus. In Occidente aulam habuit *Chim tu* metropolim prov. *Su chuen.* Triarchia tunc erat in Septentrione familiæ *Guei.* In Auſtro familia *V* aulam tenuit in *Kien cam* metropoli, (dein *Nan kim*, nunc *Kiam nhim* dictâ) hæc 4. Reges tenuit per annos 59. donec à familiâ *Cin* extincta.

Familia verò *Guei* borealis & duabus reliquis potentior, Reges per annos 46. numeravit, & extincta à *Sum chao* belli duce, à cujus filio familia ſequens *Cin* ſumet exordium. *Cham fi* & *Quan yu* ſub Heu ti duces belli ſtrenuiſſimi in prælio occumbunt. Poſt aliquot ſecula *Quan yu* in idolorum numerum adoptatus, uti *Mars* Sinicus adoratur.

Laudatur *Co leam*, quòd acceptâ ſæpius clade à Rege boreali *Guei*, ſuos tamen tam ordinatè noſſet reducere, ut non videretur victus eſſe.

Rex borealis cum maximo exercitu Meridiem petit, æmulos Reges *Han* & *V* confœderatos debellaturus, ſed ubi ad ripam magni fluminis *Kiam* tumeſcentes undas conſpicatus, *Ah ideo*, inquit, *cœlum hos limites ſtatuit, ut mortalium cupiditatem limitaret!* quare damnato belli conſilio Boream repetit.

Anno 41. lun. 11. die ult. Eclipſis Solis, item anno 48. lun. 11. die ult. item anno 50. lun. 5. intercalari, item anno 6. lun. 5. totalis Eclipſis.

Cyclus L.
Annus poſt Chr. 244.

Anno Cycli 1. lun. 4. Eclipſis Solis, item anno 4. lun. 2.

Sum chao Regis *Guei* cliens & copiarum ductor rebellat; in dominum ſuum arma movet cum ſucceſſu.

Filius Heu ti Imperatoris deſperatâ ſalute Imperii, *Moriamur*, inquit, *ò Pater, glorioſè in bello, ut patres noſtros videamus.* Detrectat prælium pater, quare filius in funebri majorum aulâ, occiſâ priùs uxore ſe perimit.

Anno 17. *lun.* 1. *Eclipſis Solis.*

Anno Imperii ſui 40. Cycli hujus vigeſimo, cœſo exercitu & direptâ aulâ Heu ti dedit ſe victori, à quo creatur Dynaſta *Ngan lo*, ubi privatus poſt ſeptennium moritur æt. 65.

Septima familia.
1. Xi çu vu ti reg. 25.

Anno Cycli 21. Xi çu vu ti belli Ducis *Sum chao* filius fundat familiam *Cin* dictam (ſed diverſo ab quartâ familiâ *Cin* & charactere & accentu.) Habuit hæc quindecim Imperatores per annos 155. Aulam in *Lo yam* urbe prov. *Ho nan* conſtituit ad Occidentem. Princeps magnanimus, ſagax, verique amans.

Hac familiâ imperante 18. Reguli inter ſe pro Imperio decertant: Meridionales plerumque à Borealibus victi, quos & fœdus cum Tartaris & nativum robur armabat.

Anno 23. *lun.* 6. *die ult. Eclipſis Solis.*

Anno 25. *lun.* 7. *ingens numerus ſtellarum cum fragore verſus Occidentem ruit, & ut pluvia diſſolvitur.*

Pacato Septentrione Imperator cum 200. millibus Regis *V* Auſtralem regionem aggreditur, ſpatioſum flumen *Kiam* catenis quæ verubus ferreis connexæ ſpatioſum *Kiam* flumen jungebant, perruptis, regia *Nan kim* invaditur. Rex portis egreſſus victori ſe dedit, à quo ditionis *Vam* dominus creatur.

Anno Imperii 17. totius Imperii jam dominus milites & arma improvidus dimittit, otio interim & luxui indulgens, cum gregibus feminarum hortos ſuos curru obiens, quem oves trahebant.

Anno 28. *lun.* 10. *Eclipſis Solis, item anno* 31. *lun.* 1. & 3. *item anno* 34. *lun.* 1. *item anno* 40. *lun.* 3. *item anno* 42. *lun.* 8.

Anno 45. Xi çu vu ti moritur æt. 55. relictâ prole numeroſiſſimâ, poſt hujus obitum novæ rebelliones & bella.

2. Hoei ti regn. 17.

Anno 46. ſuccedit Hoei ti primogenitus, ſtupidus & hebes. Initio operâ quatuor optimatum ſatis feliciter rexit; poſtmodum ex occaſione ſecundæ Reginæ, quæ primam ejecerat, & unicum ejus filium veneno ſuſtulerat, occiſis ejuſdem fautoribus, multa prælia & cædes conſecutæ: occiſâ ſecundâ Reginâ & ejus factionis ſociis fugit Imperator. Regulus regni *Ci* victoriis tumidus Imperium affectans in prælio occiditur. Alter Regulus è familiâ *Han* in Septentrione rebellans decimo poſt anno extinguitur. Alter in Occidentali prov. *Su chuen* regium uſurpat titulum.

Invaluit hoc tempore nova ſecta ex *Lao kiun* orta, dicitur *Vu quei kiao.* Doctrina de nihilo & inani: Sectatores ſtatum quemdam quietis immotæ affectant, quo functiones animæ velut in extaſi ad tempus ſuſpendantur.

Anno 56. *lun.* 11. *Eclipſis Solis, item anno* 57. *lun.* 4. *item anno* 54. *lun.* 8. *intercalari.*

Anno

CYCLUS LI. Annus poſt Chr. 304.		*Anno* 3. *lun.* 1. *Eclipſis Solis.*
	3. HOAI TI regn. 6.	Eodem anno 3. HOEI TI veneno ſublatus moritur abſque liberis, æt. 48. Anno 4. ſuccedit HOAI TI vigeſimuſquintus filius Conditoris à primoribus electus. Speciem præbet boni Principis.
		Regulus *Lieu yuen* occiſo fratre, affectat Imperium, & biennio poſt moritur: hujus filius *Lieu çum* aulâ captâ filium Imperatoris interficit, & dein patrem ipſum, quem priùs juſſerat ſervili habitu in convivio miniſtrare.
		Anno 5. *lun.* 1. *& anno* 9. *lun.* 2. *Eclipſes Solis.*
	4. MIN TI regn. 4.	Anno 10. HOAI TI occiſus æt. 30. Anno 11. ſuccedit MIN TI nepos conditoris, à primoribus electus; anno 13. aulâ direptâ ſe dedit *Lieu yao* victori, à quo creatur Dynaſta in *Xan ſi.*
		Anno 13. *lun.* 6. *eclipſis Solis.*
	5. YUEN TI regn. 6.	Anno 14. MIN TI à Regulo *Han* occiſus æt. 48. ſuccedit YUEN TI conditoris nepos, gravis, modeſtus, ſapientum fautor. Cùm trium Imperatorum Colaum *Vam tao* in eodem ſecum ſubſellio ſedere vellet, hic modeſtè recuſans, *Si ſol*, inquit, *ſe demittat ad inferiora quæ colluſtrat, jam hæc non habebunt quod ſuſpiciant.* Aulam ex Occidente in Orientem ſeu *Nan kim* transfert. Hinc Orientalis *Cin* familia dicta.
		Anno 15. *lun.* 4. *Eclipſis Solis.*
	6. MIM TI regn. 3.	Anno 19. YUEN TI mœrore confectus moritur ætat. 46. Anno 20. ſcccedit MIM TI filius deceſſoris.
	7. CHIM TI regn. 17.	Anno 22. MIM TI moritur æt. 27. Anno 23. ſuccedit CHIM TI filius; pro quinquenni puero Regina mater regit. Quidam Reguli inter ſe pro Imperio decertant.
		Anno 22. *lun.* 11. *anno* 24. *lun.* 5. *anno* 28. *lun.* 3. *& anno* 32. *lun.* 10. *Eclipſes Solis.*
		Anno 33. *Cometes, & anno* 38. *lun.* 2. *Eclipſis Solis.*
	8. CAM TI regn. 2.	Anno 39. CHIM TI moritur æt. 21. Anno 40. ſuccedit CAM TI frater.
	9. MO TI regn. 17.	Anno 41. CAM TI moritur Anno 42. ſuccedit MO TI primogenitus; biennis tutelæ Imperatricis committitur; adoleſcens virtute & prudentiâ, & ſuorum conſiliis aliquas provincias recuperat.
		A *Huon ven* Imperialium copiarum ductore borealis aula familiæ *Han* rebellis diripitur & incenditur. Varia inter Regulos bella.
		Anno 43. *lun.* 4. *anno* 48. *lun.* 1. *anno* 53. *lun.* 10. *Eclipſes Solis, item anno* 57. *lun.* 8. *totalis eclipſis.*
	10. NGAI TI regn. 4.	Anno 58. MO TI moritur æt. 19. Anno 59. ſuccedit NGAI TI, CHIM TI ſeptimi Imperatoris filius, ab Imperii primoribus electus.
CYCLUS LII. Annus poſt Chr. 364.	11. TI YE regn. 5.	Anno 2. NGAI TI moritur ætatis anno 25. Anno 3. ſuccedit TI YE frater minor, à primoribus electus.
		Anno 5. *lun.* 3. *& anno* 7. *lun.* 7. *eclipſes Solis.*

M

Colaus *Huon ven* prælio vincit Regulum *Yen* in Septentrione; ſed hic auctus copiis Reguli *Cin* aggreditur *Huon cum*, cæditque ad 30. millia.

Anno 7. Ti ye à Colao *Huon ven* dejectus è ſolio, creatuſque Dominus arcis *Hai ſi*, ubi 15. poſt annis

12. Kien ven ti regn. 2.

moritur æt. 43. Anno 8. ſuccedit Kien ven ti filius minor Yuen ti quinti Imperatoris, à primoribus electus.

Anno 9. Kien ven ti moritur ætat. 53. Anno 10.

13. Vu ti regn. 24.

ſuccedit Vu ti filius.

Fu kien Borealis Imperator meditatur Auſtrum bello petere; diſſuadetur, quòd familia *Cin* ex cœli mandato imperet, neque ita peccavit ut ejuſdem gratiam amiſiſſet. Spretis conſiliis cum 600. equitum millibus, peditum 270. millibus Auſtrum petiſſe ſcribitur, 700, & ſtadia agmine perpetuo occupaſſe. Imperator Auſtralis priuſquam tota vis hoſtium conflueret, repente cum ſelectioribus aliquot millibus ex 80. quos habebat millibus armatorum caſtra aggreditur tantâ vi & fortitudine, & panico terrore correptos hoſtes adeo fregit, ut ex tanto exercitu vix 30. millia evaſerint. Poſtmodum à ductoribus ſuis metipſe *Fu kien* Imperator debellatur, capitur, ac tandem captus in fano proximo ſtrangulatur.

Alia deinde ex aliis regna in Septentrione rebellant. Imperator Auſtralis vino luxuique ſe dedit, omnia facturus ditionis ſuæ, ſi victoriam proſequi voluiſſet.

Anno 12. *lun.* 10. *anno* 18. *lun.* 6. *anno* 21. *lun.* 10. *&* *anno* 28. *lun.* 5. *Eclipſes Solis.*

Anno Imperii 20. *Cometes apparet*, ei propinat alter belli Imperator Borealis, ut omen ſiniſtrum à ſe avertat.

Anno 33. Vu ti clam ſuffocatus in lecto moritur. Anſam dedit jocus quidam, quo ſecundæ Reginæ 30. annos agenti ſibi vetulam videri dixiſſet.

14. Ngan ti regn. 22.

Anno 34. ſuccedit Ngan ti filius hebes & obtuſus.

Rebellant regna tam minora quàm majora omninò ſeptem.

Topo quei Reguli regni *Tai* poſt ſextam ſtirpem abolitam nepos reſiduus debellat funditus Regem regni *Yen* Borealis, direptâ aulâ ubi familiæ ſuæ per annos 149. ſub 13. Principibus duraturæ nova rurſus fundamenta jacit.

Lieu yu è circumforaneo calceorum venditore miles, dein Dux belli, multis clarus victoriis gradum ſibi ſternit ad Imperium, mox futurus ſequentis familiæ conditor.

Anno 37. *lun.* 6 *anno* 40. *lun.* 4. *anno* 44. *lun.* 7. *anno* 51. *lun.* 9. *&* *anno* 54. *lun.* 1. *Eclipſes Solis.*

Anno 55. Ngan ti à *Lieu yu* occiditur æt. 37. *quo anno Cometes.*

15. Cum ti regn. 2.

Anno 56. ſubſtituitur Cum ti deceſſoris frater uterinus.

		Eodem anno 56. lun. 11. Eclipſis Solis. Anno 58. Cum ti ſuffocatus æt. 37. familia *Cin* extinguitur. Eundem annum ſibi attribuit regicida *Cao çu vu ti.*
	Octava familia. 1. Cao çu vu ti regn. 2.	Cao çu vu ti (alias *Lieu yu*) octavæ familiæ *Sum* fundator, quæ ſub 8. Principibus ſtetit annis 59. è gregario milite Dux, ac dein Imperator, proceritate,& formâ corporis Imperio dignâ, magnanimus & gravis, in veſtitu & epulis moderatus, aulam habuit *Nan kim* è quâ erat oriundus. Imperiales quinque familiæ quæ ordine ſequuntur, dicuntur *V tai.* Fuit autem per hæc tempora diarchia ſeu duumviratus dictus *Nan pe chao*, hoc eſt Auſtrale & Boreale Imperium.
	2. Xao ti regn. 1.	Anno 59. moritur Cao çu vu ti æt. 67. Anno 60 ſuccedit Xao ti, aliàs *Ym yam vam* dictus primogenitus deceſſoris, jocis & oblectamentis immodicè deditus.
Cyclus LIII. Annus poſt Chr. 424.	3. Ven ti regn. 30.	Anno 1. Xao ti è ſolio dejectus à Colao *Tan tao ci*, ac paulò pòſt occiſus æt. 18. Eundem annum ſibi vindicat ſucceſſor Ven ti filius natu tertius conditoris. Ven ti Princeps pius, rectus, modeſtus, at Bonziorum fautor. Publicos magiſtratus ultra ſexennium prorogari vetat. Arma movet in Borealem Imperatorem, cui 16. Dynaſtiæ ſe ſubjecerant: primo prælio vincitur, at deinde triginta præliis victor duce *Tan tao ci* Colao : at hic in præmium mortem tulit, ob nimiam potentiam ſuſpectus : quo audito, Boreales animos rurſum & arma movent. Non uno prælio victi Auſtrales. Anno Imperii 26. tanta utrimque cædes extitit, ut campi ſanguine ſtagnarent, aveſque aliò migrarent. *Tai vu ti* Borealis Imperator jubet omnes Bonzios regnorum ſuorum interfici, fanis idoliſque cremari juſſis, quod aliàs deinde non ſemel factitatum. *Anno Cycli* 4. *Lun.* 6. *anno* 12. *Lun.* 1. *anno* 15. *Lun.* 11. *anno* 17. *Lun.* 4. *& anno* 23. *Lun.* 6. *Eclipſes Solis.*
	4. Vu ti regn. 11.	Anno 30. Ven ti à primogenito ſuo occiditur æt. 47. Anno 31. ſuccedit Vu ti filius natu tertius, occiſo fratre primogenito & parricidâ. Princeps litteratus, equitandi & ſagittandi peritus imprimis, adeoque venationi immodicè deditus; prodigus tamen & oris ſoluti, nec ſuos, ut par erat, tractans. *Anno* 31. *Lun.* 7. *Eclipſis Solis*, *item anno* 38. *Lun.* 9.
	5. Fi ti regn. 1. 6. Mim ti regn. 8.	Anno 41. Vu ti moritur æt. 35. Anno 42. ſuccedit Fi ti filius natu major, moxque ob crudelem indolem quam fœdavit innocentium ſanguine, occiditur. Succedit Mim ti undecimus filius Ven ti, ingenii ferocis. Tredecim juvenes regios, fratrum ſuorum filios (fuerunt ei 28.) jubet interfici : ipſe liberis carens, certos homines ad pellices ſuas ſubmittit, quæ ſi maſculum pa-

riant, matre interemptâ, ſterili Imperatrici educandum tradit.

Anno Imperii 3. memorandam cladem accipit.

Promovet *Siao tao chim* ad primam dignitatem, hic per duplex regicidium ad proximæ familiæ ſolium viam ſternet.

Anno 46. *Lun.* 10. *Eclipſis Solis.*

Anno 49. MIM TI moritur æt. 34. Anno 50. ſucce-

7. ÇAM NGU VAM regn. 4.

dit ÇAM NGU VAM filius primogenitus, immorigerus. Imperator Borealis à juſtitia laudatus, quòd carceri mancipatos diù retineret, ut longâ pœnitudine ducti ad frugem redirent.

Eodem anno 50. *Lun.* 12. *Eclipſis Solis.*

Anno 54. ÇAM NGU VAM occiſus anno æt. 15. à *Siao tao chim.* Anno 55. ſuccedit XUN TI filius tertius MIM TI.

8. XUN TI regn. 2.

Eodem anno 55. *Lun.* 9. *Eclipſis Solis.*

Anno 56. XUN TI à *Siao tao chim* perfidè obtruncatus æt. 14. Anno 57. ſuccedit CAO TI duplex regicida, Colai *Siao ho* ex ſtirpe vigeſimaquarta nepos: familiam *Ci* fundat, quæ ſub quinque Imperatoribus tenuit annos 23. Aula *Nan kim.* Princeps litteris quàm bello clarior, dicere ſolebat, ſi per decem annos gubernaret, ſe effecturum, ut idem eſſet auri quod glebæ pretium: indutus aliquando veſtem fulgentem auro & rari pretii lapillis, repente juſſit omnes comminui, dicens, ex illis morbum gigni cupiditatis inſaturatæ.

Nona familia. 1. CAO TI regn. 4.

Anno 59. CAO TI moritur æt. 54. Anno 60. ſuccedit VU TI filius natu maximus. Magiſtratus non niſi ad triennium vult prorogari: connubia vetat inter ejuſdem cognominis familias, juxta priſcorum leges.

2. VU TI regn. 11.

CYCLUS LIV. Annus poſt Chr. 484.

Fan chin conatur perſuadere mero caſu fortuitoque omnia agi, animam item cum corpore interire, nec quidquam poſt hanc vitam ſupereſſe. Fuit qui novam & impiam ſectam ſcripto refelleret.

Siao yen bello & pace clarus, Colaus creatur: uſurpabit proximè Imperium.

Borealis Imp. tranſlaturus aulam in *Lo yam* prov. *Ho nan*, cùm ſuos abhorrere ſciret, expeditionem fingit in Auſtrum, quò florem Imperii cum exercitu ducit. Tranſeundum erat per *Lo yam*, percunctatur ibi ſuos malint-ne belli aleam tentare, an ibi ſedem figere; at memores cladium præteritarum, volentes ac læti ſua caſtra in aulam commutarunt.

Anno 10. VU TI obiit æt. 45. Anno 11. ſuccedit MIM TI frater conditoris. Hujus fidei ac tutelæ binos ſuos filiolos commiſerat conditor: at *Mim ti* ambos in Imperio ad breve tempus collocatos intra quadrimeſtre è medio ſuſtulit.

3. MIM TI regn. 5.

In Septentrione alta pax. Borealis Imperator adeò litteris deditus, ut ſive equitans, ſive vectus rhedâ, nunquam

nunquam libros è manu dimitteret.

Anno 11. *Lun.* 5. *Eclipſis Solis.*

Anno 15. MIN TI obiit ætat. 40. Anno 16. ſuccedit

4. HOEN HEU regn. 2.

HOEN HEU filius deceſſoris tertius, crudelis & laſcivus, monitorum impatiens, Eunuchorum fautor. *Siao yen* Colaus & unà Regulus regni *Leam* aulam *Nan kim* invadit: ejicitur Imperator. Incenſo palatio novum extruit longè magnificentiſſimum, ſic ut pavimentum auratis floribus inſterneretur.

Anno 17. HOEN HEU occiditur æt. 19. à Colao *Siao yen*, cujus fratrem HOEN HEU priùs occiderat.

5. HO TI regn. 1.

Anno 18. ſuccedit HO TI frater, à *Siao yen* poſitus in ſolio, & mox depoſitus, ac dein occiſus æt. 15.

Nona familia *Ci* extinguitur.

Decima familia. CAO ÇU VU TI regn. 48.

Anno 19. ſuccedit CAO ÇU VU TI (aliàs *Siao yen*) duorum Impp. & ſex Regulorum parricida: fundat decimam familiam *Leam*, quæ ſub quatuor Regibus tenuit annos 55. Fuit hic ex pervetuſta familia *Siao ho* oriundus. Princeps impigerrimus, negotia per ſe omnia expedit, excultus diſciplinis propè omnibus, etiam militari, adeò parcus, ut eodem lectulo & pileo ad triennium uſus ſcribatur; cæterùm Pythagoricis Bonziorum ſomniis adeò addictus, ut abjectis curis publicis ipſe factus ſit Bonzius. Edicto vetuit mactari boves & oves tam in ſacrificiis quàm civilibus oblationibus, victimarum loco farinam offerri jubet.

Anno Imperii ſui 15. obſidet urbem *Xeu yam* provinciæ *Xan ſi*. Decennio tenuit obſidio, quo tempore aliquot centum hominum millia partim aquis, partim fame & ferro periere. Sub hoc corruit Imperium Boreale *Guei* dictum, quod annis 149. ſub 13. Regulis ſteterat, atque in duos dein diviſum dominos, duplex quoque nomen ſortitur Orientalis & Occidentalis, quæ deinde ad Reges tranſiit regnorum *Ci* & *Cheu*. Imperatrix Borealis *Hu* dicta Monaſterium mille Bonziorum, quale Sina haud unquam vidit, extruit cum turri 180. orgyarum altitudine. *Yum nhim* ſeu æternæ pacis ſpecioſum nomen cœnobio inditum.

Anno Imperii 26. ſe venundans idolo *Fe* in mancipium, relictâ aulâ, in fano Bonziorum degit, raſo capite & vili habitu, ſoliſque herbis & orizâ contentus, donec à primoribus mille myriadibus nummorum cupreorum redemptus, ad aulam reluctans reducitur, ubi quoque Bonziorum lege rituque degit; erant tum 13. fanorum millia in Imperio.

Colaus *Kien quen* cùm ſervire nollet uſurpatori, ſpontaneâ fame (non infrequenti apud Sinas lethi genere) ſe necat. Re cognitâ Imperator: *A cœlo*, inquit, *mihi venit, non à Dynaſtis Imperium, quorſum perimit ſe miſer?* Cùm non auderet criminum noxios ad mortem damnare, hac ſpe impunitatis paſſim aucta latrocinia & cædes.

Heu kim hujus cliens & Regulus *Ho nan* rebellat. *Nan kim* invaditur. Ipſe Imperator captus & productus in conſpectum victoris, nullum turbati animi ſignum dedit. Rebellis autem, quamvis ferocis ingenii, hic tamen non ſuſtinens vel intueri os Imperatoris & domini ſui, adeò commotus eſt animo, ut ſudor ei ex vultu manaret, *Ah*, inquiens, *quàm difficile eſt collatæ à cœlo majeſtati reſiſtere!* Tandem non auſus ſenem perimere, juſſit, quæ ad victum petebat, parcè malignèque ſuppeditari.

Celebratur pietas adoleſcentis *Kie fuen* 15. annos nati, erga patrem capitis damnatum ob enormia crimina in magiſtratu ſuo patrata: re cognitâ puer principem adit, & pro vitâ patris ſuam offert: multis tentata pueri pietas fuit, an ſponte, an aliorum impulſu, ſerióne, an ſpecie tenus id faceret. Ubi pietas diù explorata conſtitit, huic donatur vita patris, ipſique filio eximii cujuſdam honoris donatur inſigne: at ille conſtanter recuſans, *Abſit*, inquit, *ut ego id geram, quod rei quondam patris aſſiduè memoriam renovet.*

Anno 23. Lun. 3. Eclipſis Solis, item anno 33. Lun. 2. item anno 39. Lun. 5. totalis, item anno 40. Lun. 11.

Anno 47. Lun. 9. Cometes.

Anno 51. Lun. 4. & anno 57. Lun. 5. intercalari Eclipſes Solis.

Cyclus LV. Annus poſt Chr. 544.

Anno Cycli 4. Lun. 1. Eclipſis Solis.

Anno 6. Cao çu vu ti flagitans pauxillum mellis, quo oris amaritudini mederetur, cùm id negatum fuiſſet, repente moritur anno æt. 86.

2. Kien venti regn. 2.

Anno 7. Kien venti ſuccedit, filius natu tertius, captus, & anno 8. occiſus æt. 49. ab eodem *Heu kim*, qui titulum Imperatoris ſibi vindicat, mox cum vitâ amittendum.

3. Yuen ti reg. 3.

Anno 9. ſuccedit Yuen ti ſeptimus filius conditoris. Stultè improbèque addictus ſectæ *Lao kiun*. Colaus & Regulus R. *Chin*, *Pa ſien* dictus, invaſorem *Heu kim* deleto exercitu capit, & capite truncari jubet. Mox etiam rebellans, *Nan kim* aulam obſidet. Imperator muros urbis armatus circumit. Re tandem deſperatâ enſem diffringit pretioſiſſimum, & Bibliothecam 140. millium voluminum concremari imperat, dicens: *Ars omnis proh! interiit tam militaris quàm litteraria.* Urbe captâ, vectus equo albo habituque vulgari victori ſe dedit, à quo anno 11. occiditur æt. 47.

4. Kim ti reg. 2.

Anno interim 12. ſubſtituitur Kim ti nonus filius deceſſoris.

Anno 13. Kim ti occiditur ætat. 16. & cum eo familia *Leam* extinguitur. Borealis *Cheu* Imperator idola omnia & fana cremari jubet.

Undecima familia
1. Cao çu vu ti regn. 3.

Anno 14. Cao çu vu ti (aliàs *Chin pa ſien*, regicida, undecimam familiam *Chin* fundat, quæ quinque

Principes tenuit per annos 33. Fuit is è ſtirpe Ducis *Chin xe* ſub *Han* quintâ familiâ bello inclyti oriundus. Litterarum & Bonziorum amans.

Anno 16. Cao çu vu ti moritur æt. 59.

Eodem anno 16. Lun. 5. Eclipſis Solis.

2. Ven ti reg. 7.

Anno 17. ſuccedit Ven ti frater, qui diù privatus vixerat, ſubditorum amans, quorum lites per ſe decidit. Sæpe noctu obit ac luſtrat palatium. In aula noctium horas & quadrantes diſtingui jubet tympanorum pulſu, qui mos toto imperio hodieque obſervatur. Fratrem Regulum *Ngan Chim* imperii hæredem declarare ſtatuit, quòd filius imbecillior eſſet. Reſiſtente Colao & Senatu, ab incepto deſtitit. Borealis *Cheu* Imperator renovat priſcum morem, quo viri grandes natu ac bene meriti alebantur expenſis regiis in domiciliis ad id deſtinatis.

Anno 20. Lun. 3. & anno 23. Lun. 1. Eclipſes Solis.

Anno 23. moritur Ven ti æt. 45.

3. Lim hay vam, aliàs *Fi ti.* regn. 2.

Anno 24. ſuccedit Lim hay vam filius deceſſoris, à Regulo *Ngan chim* depoſitus.

Anno 25. Lim hay vam moritur ætat. 19.

4. Siuen ti regn. 14.

Anno 26. ſuccedit per vim Siuen ti Conditoris ex fratre nepos, naturâ feſtivus & hilaris. Muſices imprimis & pacis, & ſapientum ſtudioſus. *Chin tao* clientum unus pretioſa munera offert Imperatori; at hic, ut ſpes ejus ambitioſas eluderet, palam & coram ſe cremari jubet omnia.

Borealis Imperator Colaum creat *Yam kien*, cujus filio filiam ſuam nuptui dat; Colaus dein auctus dynaſtiâ regni *Suy*, imperium brevì invadet.

Anno 27. lun. 10. anno 31. lun. 2. anno 34. lun. 11. die ult. & anno 37. lun. 10. Eclipſes Solis.

Anno 39. Siuen ti moritur æt. 42.

5. Cham chim cum, aliàs *Heu chu.* regn. 7.

Anno 40. ſuccedit Cham chim cum filius deceſſoris. Baccho & veneri jociſque immodicè indulget. *Yam kien* in Septentrione Imperatoris titulum uſurpat. Cum 500. millibus Auſtrum petit, fluvium *Kiam* impunè trajicit, aulam occupat. Ipſe Auſtralis Imperator ſe in in puteum præcipitat, unde vivus extractus.

Anno 46. Cham chim cum è ſolio dejicitur, & 24. poſt annis privatus moritur æt. 52.

Anno 42. Lun. 1. Eclipſis Solis.

Duodecima familia.

1. Cao çu ven ti. regn. 15.

Anno 47 Cao çu ven ti, aliàs *Yam kien*, fundat duodecimam familiam *Suy* dictam, quæ numeravit tres Imperatores per annos 29. Imperium Auſtrale, quod à Boreali per 300. annos fluvius *Kiam* diviſerat ceu limes, anno Cycli 54. Imperii nono, uni domino parere cœpit. Quod ipſum ab Aſtrologo prædictum fuerat. Erat is ex illuſtri domo, de quinta *Han* familia optimè merita oriundus. Aulam tenuit *Cham ngan* in prov. *Xen ſi.* Princeps rudis quidem litterarum, ſed ingenii ſagacis & profundi, temperans ciborum, populi amans,

muſicam veterem & leges reformat. Compoſitiones floribus verborum adulatoriis comptas prohibet. Horrea publica per imperii totius urbes extrui jubens, vult ut quæque familia pro ſtatu & conditione certam orizæ & tritici menſuram inferat, ut tempore ſterilitatis ſuccurri poſſit pauperibus, & ita tollatur anſa latrociniis.

Sanxerat ut furtum 8. aſſium capite plecteretur, ſed hortatu ſuorum legem antiquat. At in judices muneribus corruptos inexorabiliter ſeverus. Ad publica munia promoveri vetat eos qui mercimonia & artes alias exercent.

Anno 48. *Lun.* 2. *die ult. Eclipſis Solis.*

Anno 57. *motus terræ univerſalis.*

Anno 58. *Lun.* 2. *Eclipſis Solis.*

Cyclus LVI. Annus poſt Chr. 604.

Anno 1. Cao çu ven ti, eò quòd deſtinaſſet primogenitum, etſi inutilem, hæredem imperii, occiſus in aula à filio ſecundo, æt. 64.

2. Yam ti regn. 13.

Anno 2. ſuccedit Yam ti filius natu ſecundus, parricida & fratricida: vir magnis dotibus inclytus, prodigus, luxui immodicè deditus. Aulam paternam ex prov. *Xen ſi* in provinciam *Ho nan* transfert. Duo excitat horrea prodigioſæ magnitudinis, alterum caveis ter mille & ambitu leucarum duarum. Septum curat extrui 15. leucarum ambitu, palatia & hortos, ubi obequitantem numeroſi pellicum equitantium greges ſequuntur cum cantu & muſicis inſtrumentis. Fluvium *Hoam ho* trajicere parantem, claſſis ornatiſſima per 40. & ampliùs ſtadia ſeu 4. leucas diſpoſita deducit.

44. Satrapiæ & regna Barbarorum Occidentalium & Borealium clientelam deferunt. Armorum uſum plebi interdicit, qui mos hodieque viget. Ad muri Sinenſis reſtaurationem millio hominum adhibitus ſcribitur.

Operâ 100. litteratorum libros de re militari, politicâ, medicâ, ruſticâ caſtigari, & denuò recudi jubet: de ſortilegiis verò & ſacris Bonziorum 17. millia voluminum prodierunt. Gradum doctoratus inſtituit, qui huc uſque perſeverat tam in civilibus quàm militaribus. Luſtrans per ſe ditiones comitatum habet 80. millium. Coreanos 12. centenis millibus tam mari quàm terrâ domare fruſtra tentat, deſideratis ferè omnibus & reſiduis dumtaxat bis mille 700. Renovatâ in Coreanos expeditione, hi tandem clientelare obſequium miſſis legatis deferunt. Præfectum in prov. *Xan ſi* creat. Hic ſequentis familiæ erit conditor.

Anno 13. Yam ti dum luſtrat Auſtrum occiditur, æt. 39. à plebeio *Hoa kie* dicto, in urbe *Yam cheu* prov. *Nan kim*. *Li yuen* Dynaſta exercitu 120. millium comparato imperium uſurpat votis communibus.

3. Cum ti regn. 1.

Anno 14. ſuccedit Cum ti nepos Cao çu ven ti à

Li yuen

Li yuen in ſolio collocatus, & paulò pòſt depoſitus. *Suy* duodecima familia extinguitur. *Li yuen* filius natu ſecundus paternis auſpiciis bellum gerens, aulam capit. Ibi contemplatus ædes regias inuſitati ſplendoris & majeſtatis, ingemiſcens, ait: *Opus, quod hominis animum diſſolvit ac peſſumdat, & exhauſiſſe videtur cupiditatem cordis humani, utique nefas eſt diutius perſiſtere.* Sine morâ igitur totum in favillas redigi jubet.

XIII. Familia. 1. XIN YAO TI regn. 9.

Anno 15. XIN YAO TI (aliàs *Li yuen*) è Reguli *Si leam* nepos ordine ſeptimus fundat, familiam decimamtertiam *Tam*, cujus ditionis erat Dynaſta; hæc tenuit 20. Imperatores per annos 289. Suppliciorum acerbitatem & vectigalium onera moderatur. Erigit templum *Lao kiun* tanquam idolo.

Anno Imperii 6. debellatis rebellibus, totius Monarchiæ dominus evadit. Ex unâ æris unciâ decem nummos cudi jubet, cum binis litteris *tum pao*: hæc moneta unica hodieque in uſu eſt. *Fu ye* Colaus auctor eſt, ut 100. Bonziorum millia cogat uxores dicere ad militiæ ſobolem: annuit Imperator.

2. TAI ÇUM regn. 23.

Anno Cycli 23. XIN YAO TI Imperium filio reſignat, novem poſt annis moritur æt. 70. Anno 24. ſuccedit TAI ÇUM filius natu ſecundus, de quo plura hîc afferimus, quòd ipſo imperante lex Chriſtiana Sinam ſit ingreſſa. Princeps fuit omnibus numeris abſolutus, pius, prudens, amans moneri, frugalis. Octo tantùm edulia menſæ adhibet. Tria millia fœminarum è palatio dimitrit.

Libros undique conquiri jubet. Academiam in aulâ reſtaurat, in quâ octo mille diſcipuli, & hos inter exterorum Principum filii numerati ſunt. Magiſtros inter eminebant *Xe pa hio ſu*, id eſt, octodecim ſtudiorum Præfecti: imò & militarem Academiam, jam ante ab Rege Boreali introductam, inſtituit. Quin & militare Gymnaſium, ubi ars jaculandi exerceretur, ibidem extrui & ipſe frequentare voluit; verùm cùm non probaretur id Colaïs, quòd dicerent inuſitatum eſſe, & alienum videri à tanta Majeſtate, necnon cum periculo conjunctum: *Ego*, inquit, *hoc Imperium meum conſidero, ſicut pater quiſpiam familiam ſuam; ſubditos verò omnes, velut tenellos infantes ex me progenitos ſinu meo complector; quid igitur, pertimeſcam?* Ad latrocinia impedienda volebat populo omnia affatim eſſe ad vitam: *Regnorum ſalus*, inquiebat, *pendet à populo, hunc deglubere & exhaurire ut Rex abundet, tantumdem eſt ac ſi quis ſuam ipſius carnem in fruſta conſcindat, ut eâ ventrem impleat: venter augeſcit, ac impletur; at corpus minuitur, marceſcit, perit.* Quam deinde ſententiam declarans, *Multi Regum*, inquiebat, *à ſe non ab aliis pereunt: cupiditas exitio eſt; etenim dum huic ſaturandæ ſumptus ſunt immenſi, protinus oritur augendorum vectigalium neceſſitas; ex hac populi totius afflictio: afflicto vexatoque populo, quis neget periclitari*

Regnum? periclitante Regno, quid pronius quàm perire Regem? caput unà cum ſuo corpore: hæc ego dum conſidero, non audeo laxare fræna cupiditatibus meis. Conſtitutos ab ſe Judices ac Magiſtratus munera vetuerat accipere, pœnâ capitis propoſitâ; exploraturus ergo ſuorum fidem, hominem adornat, qui munus Præfecto offerat. Hic admittit, fit ipſe certior, jubet interfici; verùm Colaus, *Eſt ille quidem nocens*, inquit, *ô Rex, ſed neque tu innocens, qui eum per inſidias ad violandam Legem pellexiſti.* Pepercit reo Imperator.

Altero poſt anno cùm Præfectus militum ſupremus, munus è veſte ſerica accepiſſet, cognitâ re Imperator ei magnam vim miſit veſtis ſericæ, mirantibus verò aliis, & ad ſupplicium depoſcentibus hominem: *Supplicium*, inquit, *acerbius ipſa morte ſuus illi rubor erit, hoc eum lentè cruciari volo.* De minimis quibuſque rebus vult commonefieri dicens, *Ab his ad majora gradum fieri, adeoque à minimis pendere Imperii conſervationem.* De argenti fodinis factus certior, illas vetat aperiri, dicens, *Auro & argento cariora mihi ſunt meorum verba & conſilia, quæ ad Reipublicæ emolumentum ſuggeruntur.*

Quotieſcumque vel cœli ſiccitas, vel imbrium copia famem & vaſtitatem minabatur, exemplo priſcorum Regum edicto jubet enuntiari quid abs ſe, quibuſve in rebus peccetur: auguriis interim nullam dat fidem; itaque cùm fortè ciconiæ nidificantes coram ipſo, alâ roſtroque plauſiſſent, quibuſdam procerum felicitatem ei inde augurantibus, ſubridens ipſe, *Xui çai te hien*, inquit, id eſt, *Auguriorum felicitas in hoc ſita, ut ſapientes habeam;* quo dicto protinus juſſit nidum dejici. Audiens laudari armamentarium ſuum, & ei, quod præcedens familia *Suy* inſtruxerat, anteponi, *Mihi*, inquit, *ſubditi mei pro armis ſunt, quandiu ſuo Principe & pace gaudent; ubi hæc duo familiæ* Suy *defuerunt, nec arma fuerunt uſui.* Cùm præceps & inconſideratior fuiſſet in uno clientum ſuorum ad mortem condemnando, legem condidit, ne quis antè plecteretur quàm datis ter codicillis cauſa rei iterum atque iterum fuiſſet cognita.

Secundo Imperii anno cùm locuſtæ graſſarentur, jamque fames timeretur, ingemiſcens Imperator, *Ex meſſe*, inquit, *quam vos abſumitis pendet vita meorum? Ah! quantò malim conſumi à vobis viſcera mea.* Hæc fatus unam locuſtarum vivam deglutivit. Narrant locuſtas eo anno ſtragem vix ullam meſſi intuliſſe. Audierat *Li hium* clientem ſuum ægrotare, & morbo curando pilos barbæ redactos in pulverem præſcriptos à Medico, Imperator ex ſuâ ipſius barbâ pharmacum parari jubet, & ægroto offerri, qui illo uſus convaleſcit. Didicerat ex libris medicis Hoam ti Imperatoris, quòd læſis humeris ac dorſo nobiliores quoque partes ex interioribus facilè offenderentur; itaque Legem

tulit, ut qui rei eſſent, non in dorſo, ſed in femoribus vapularent, quæ Lex hodie viget.

Anno quarto &c. cùm floreret ubique meſſis, & magna quies à finitimis barbaris, *Hæc duo*, inquit, *magnæ quidem mihi ſunt voluptati, ſed angit me res una, quòd diuturna felicitas negligentiæ ſuperbiæque mater ſit.* Eum qui capeſſeret Imperium, docebat *ſimilem eſſe ædificanti domum, quam ruinæ periculo expones, ſi jam fundatam & bene conſtitutam denuo velis immutare: ita Imperio jam conſtituto, boniſque firmato legibus, à novitatibus abſtinendum.* Aliàs, *Rex*, inquit, *morbo medentis eſt inſtar: diſcordia, perturbatio, bellum, Imperii eſt morbus, qui tametſi jam ſit depulſus ab Imperio meo, magna tamen populi convaleſcentis habenda eſt cura, ne relabatur in priſtinum morbum, & cui deinde nullâ queat mederi induſtriâ: pax alta nunc terras obtinet; parent nobis Barbari, nec tamen ſollicitus eſſe deſino ut primis ultima reſpondeant, quocirca vos docete me, monete, reprehendite.* Ad hæc Colaus *Guei chim*, *Ego quidem, ô Rex, non tam gaudeo de pace florentis Imperii, quàm quod* Kiu ngan ſu guei, hoc eſt, *pacis tempore, periculi vivas memor.*

Aliàs item, *Vulgò*, inquit, *dicitur Imperatorem maximè verendum eſſe, nec habere quod pertimeſcat: at ego ſanè vereor providentiam Imperatoris Cœli, quæ ad nos uſque pertingit, & ſimul vereor oculos omnium ſubditorum ad me unum converſos: itaque ſic angor, & ſic invigilo mihi ipſe, ut qui nec Cœli voluntati, nec deſiderio populi adhuc reſponderim.* Aliàs rurſus, *Audivi*, inquit, *in Occidente reperiri Barbaros, qui ſi gemmam pretii majoris invenerint, haud dubitent eam convulnerato corpore intra cutem recondere, nos autem ridemus illos & meritò: verùm ſi nos ipſi dum ſervimus cupiditatibus noſtris, regnum amittimus, ſi clientes noſtri dum fidem juſtitiamque vendunt muneribus, in ultimum vitæ diſcrimen ſe conjiciunt, nonne majori jure vel ab ipſis Barbaris ridemur?* Siccitatis tempore ſolaturus afflictum populum, recludi jubet carceres, & communem noxarum veniam promulgari: docet tamen rariùs hoc clementiæ genere utendum eſſe Principi, ne cùm proborum damno foveatur, & invaleſcat improbitas: zizania, ſegeti ne noceant, utique eradicanda.

Anno ſeptimo cuſtodias adit publicas & per ſe luſtrat; è vinctis trecenta & nonaginta, qui omnes capitalis noxæ rei erant, ad tempus dimittit, juſſos, ubi meſſem collegiſſent, ad ſtatum reverti: revertuntur ad unum omnes præſtituto tempore; admirabundus ac lætus Princeps vitam omnibus cum libertate donat.

Tredecim viros idoneos ad cuncta coram inſpicienda per omnes Regni partes ampliſſima cum poteſtate dimittit, mandans ut ſeverè in Præfectos Urbium & Provinciarum inquirant.

Memorant Chronica anno Imp. octavo perveniſſe ex longinquis regionibus variarum gentium legatos,

oris habitu corporiſque admodum peregrino, & nunquam antea Sinis viſo: quin adeo gloriatum fuiſſe Imperatorem, quòd ſuis primùm temporibus homines capillo rufi, oculiſque viridibus (glaucos interpretor) Ditionem Sinicam adiiſſent. Certum videtur eos ipſos fuiſſe, quos lapideum in provinciâ *Xenſi* monumentum effoſſum anno 1625. ætati noſtræ prodidit, diſertè referens & annum eundem, & imaginem S. Crucis, & legis Chriſtianæ compendium charactere Sinico, & nomina 72. præconum Syriacis litteris inſculpta lapidi. De hoc conſule Kircheri Sinam illuſtratam, & vetus Manuſcriptum Arabicum quod aſſervatur in Regiâ Galliarum Bibliothecâ, ubi diſertè ſcribitur circa idem tempus miſſos eſſe Evangelii præcones in Sinam à Catholico Patriarcha Indiæ & Sinæ, qui in urbe *Moſſue* degebat.

Anno 9. dicti legati in urbem Regiam *Cham ngan* hoſpitum ritu deducti ſunt à Colao *fan Hiuen lim*, de quo & in Chronicis & in dicto Lapide fit mentio honorifica.

Anno 10. obiit Regina *Cham ſun*, litterarum peritiâ, pietate ac prudentiâ celebris; itaque dum vixit, in nullum ex domeſticis regiis graviùs animadverſum eſt, raro prorſus exemplo. Offenderat aliquando Principis animum Colaus *Guei chim*, crebriùs importuniùſque eum monens, jamque ab illius aditu & conſpectu arcebatur; inaudiit Regina, adit extemplo conjugem, ſed inuſitato cultu ornatuque corporis, & inſtar gratulabundæ. *Audivi*, inquit, *ſæpenumero, mi Rex, quod ubi datur Imperii gubernator ſapiens atque perſpicax, ſubditi quoque dentur veraces & recti: rectus & verax eſt Colaus tuus, nimirum quia tuipſe tam eximiâ es ſapientiâ & perſpicacitate, hunc ego tibi gratulatura venio.* Placavit offenſum opportuna dilectæ conjugis gratulatio. Librum ipſa conſcripſerat de recta Gynecæi inſtitutione triginta conſtantem capitibus; hunc poſtquam extincta eſt, lacrymabundus Imperator coram ſuis accipiens in manus: *Norma*, inquit, *centum ſæculorum continetur hoc Volumine; ſcio quidem luctum hunc tam acerbum cœli nutu mihi eveniſſe, neque jam eſſe quo illi medear; ſed enim dum reminiſcor adjutricis tam fidæ, cujus præclara monita conſiliaque nunquam poſthac auditurus ſim, an ego ferre deſiderium, an temperare lacrymis poſſim?* Amoris interim ac doloris magnitudinem Mauſolæum declaravit ipſo illo, quod extruxerat ſuo patri, magnificentius (uno quippe antè anno pater deceſſerat.) Cùm itaque die quodam Colaum *Guei chim* in editiorem ducens locum, Mauſolæum conjugis eminùs conſpicuum digito monſtraviſſet, Colaus diſſimulans ab ſe viſum eſſe: *Exiſtimabam*, inquit, *ô Rex, contemplari te & indicare ſepulchrum patris: nam conjugis quidem diu eſt quod vidi.* Lacrymas elicuit Principi vox iſta, qui non ignarus quid illâ carperet, deſtrui juſſit Reginæ Mauſolæum.

Mauſolæum. Uſque adeo filiorum pietas vincit apud Sinas amorem conjugalem!

Anno Imp. 11. puellam familiæ *Vu xi* quatuordecim annos natam, quòd admodum præſtantis eſſet formæ & ingenii, in Aulam admittit, & titulo de more donat honorifico. Poſt annos aliquot tyrannidem exercebit hæc puella imperandi jure contra fas ſibi vindicato.

Anno 12. menſe ſeptimo, Imperator (uti conſtat ex monumento ſupradicto) dato diplomate Divinam Legem per Imperium totum promulgari permittit; fundum largitur extruendo Templo in urbe regia.

Anno 17. moritur Colaus *Guei chim*. Elogium fidiſſimi Clientis ſcribit ipſemet Imperator, & ſepulchro jubet incidi; converſus deinde ad ſuos, *Tria ſunt*, ait, *ſpecula mortalibus, unum ex ære, ad quod pileum ſuum veſtemque ſuam aptè componunt; alterum ex veterum libris & monumentis, in quo contemplantur ortus Regnorum & incrementum, & occaſus; tertium ſunt mortales ipſi, quos ſi conſideres attentiùs, facilè diſces quid ipſe pecces, quid te fugere, quid proſequi par ſit: & ego tribus hiſce ſpeculis adhuc quidem ſum uſus, & nunc (proh dolor) amiſi tertium functum vitâ;* Colaum deſignans. Aliàs, *Eſt*, inquit, *Principi cor unicum. Sed qui hoc oppugnant plurimi: & alii quidem ſtudio quodam fortitudinis gloriæque bellicæ id oppugnant; alii deliciis & cupiditatibus*; *hi doctis contentionibus & cavillationibus, adulatione & blanditiis; illi dolis item mendaciiſque non pauci; tam variis artibus machiniſque pugnantium una ferè cura eſt, ut gratiam Principis acquirant, adeoque opibus & honore augeantur: quiſquis ergo de perpetua quadam cordis vigilantia paulum remiſerit, quàm pronum erit à ſe vinci & perire!*

Anno 19. contra Coreanos qui defecerant, expeditionem ſuſcipit, ſed conatu irrito. De via ſepulchrum vidit Colai *Pi can*, qui olim tuendæ veritatis cauſâ ab impio *Kie* fuerat occiſus: ornat ipſum perhonorifico titulo *Yn tai ſu*, id eſt, Magni Magiſtri familiæ *Yn*.

Anno 21. puellam *Sin hoei* dictam, Colai filiam, litteris & ingenio claram, in conſortium thori ſui admittit, & ſapientis titulo exornat. Narrant eam quinto poſt ortum menſe cœpiſſe fari; quarto ætatis anno libros *Confucii* tenuiſſe memoriâ; octavo ſcripſiſſe appoſitè variis de rebus: hoc certum, in legendis libris fuiſſe aſſiduam. Eodem anno trecenta millia militum rurſus in Coream deſtinat, verùm cùm ipſe pauló pòſt diem obiret, optimatum conſilio intermiſſa expeditio eſt. Rara fuit hujus Principis & cura & induſtria in liberis inſtituendis, ex obviis quibuſque rebus appoſita petens ipſis documenta. Cùm orizâ veſcebatur, meminiſſe jubebat quanto ſudore illa colono conſtitiſſet,

ſic enim fore ut nunquam eis deeſſet. Cùm navigabat, *Aqua, ut videtis,* inquit, *ſuſtentat naves, & ea poteſt navem ſubmergere: aqua populus eſt, Rex navis.* Aliaque his ſimilia.

Uno ante mortem anno duodecim monita, quæ litteris viginti-quatuor continebantur, filio dedit; monita hæc erant: *Tutè, Fili, fac regas*, inquit; *honores quos conferre par eſt, in propinquos confer; accerſe ſapientes; examina Magiſtratus; audi monentes; repelle detractores; faſtu abſtine; moderatio parſimoniaque cordi ſit; præmia ſuppliciaque meritis reſpondeant; curæ ſint res agraria, res militaris, civilis & litteraria. Tu, ô Fili, petes à priſcis Regibus exempla gubernandi; nam ego is non ſum qui tibi ad exemplum ſufficiam: medium ut attingas, ſummum pete; excides medio, ſi collimaris dumtaxat in medium. Multis in rebus à me peccatum eſt ex quo imperare cœpi: ſed tu vires contende, ut quæ ages, agas rectè, & conſtabit Imperio pax ſua: quòd ſi fueris ſuperbus, ſi iners, ſi prodigus & diſſolutus, non Imperii modò, ſed tuiipſius jacturam facies.*

Anno 23. menſe quarto, cùm morbus ingraveſceret, hæres Imperii filius diu noctuque aſſidebat patri, cibo etiam aliquot per dies abſtinens & caneſcens præ cura & mœrore, quod obſervans pater, lacrymas tenere non potuit, filiumque intuens: *Quorſum*, inquit, *mori me pigeat, Fili mi, quando tanta erga me pietas tua?*

3. Cao çum regn. 34.

Eodem anno qui fuit Cycli 46. Tai çum moritur ætat. 53. Anno 47. ſuccedit Cao çum deceſſoris filius nonus. Anno Imperii 5. ardet Imperator ſtudio viſendæ *Vu xi* puellæ, quam pater in concubinam admiſerat: illo autem mortuo cœnobiticam Bonziorum vitam cum aliis ejuſdem ſexûs profeſſa degebat in fano: fanum adit, puellam reducit ad palatium; & quòd prole maſculâ careret, repudiat reginarum alteram, & ipſam Imperatricem, fruſtra obnitentibus Colais, etiam propoſitâ capitis & fortunarum jacturâ, & officii ſui abjectis inſignibus. Publicè ad ſolium evecta cùm obſervaſſet Imperatorem earum adhuc meminiſſe quas repudiarat, præcidi jubet ambabus & manus & pedes, & aliquot poſt diebus utriuſque caput, quo facto feralibus umbrarum manibus, furiarum prope ritu quocumque ſe verteret terrorem noctu diuque ingeminantibus, loci mutatione remedium petere cogitur: tranſactis interim ſex annis, Imperii regimen, ſuis Imperator committit amoribus, eò quoque inſaniæ deveniens, ut ei *Tien heu*, hoc eſt reginæ cœli, hactenus inauditum nomen contulerit. Ad ſolium evecta, filium ex ſe primogenitum veneno ſuſtulit, id unum agens, ut fratris filios adeoque familiam ſuam ad Imperium ſi poſſet eveheret, quod ſecus accidit.

Anno 13. *Lun.* 5. *anno* 17. *Lun.* 8. *anno* 24. *Lun.* 3. *intercalari, anno* 27. *Lun.* 7. *anno* 31. *Lun.* 5. *anno* 35. *Lun.* 2.

intercalari, anno 40. *Lun.* 6. *anno* 45. *Lun.* 8. *& anno* 54. *Lun.* 5. *die ult. Eclipſes Solis.*

Cyclus LVII. Annus poſt Chr. 664.

Anno Cycli 6. à Coreanis tandem defertur clientelare obſequium. Ex monumento lapideo conſtat fuiſſe hunc Principem legis Chriſtianæ fautorem, pluribus locis exſtructa templa vero Numini; per decem item provincias fides propagata; confertur quoque titulus honorificus cuidam *Olo puen* dicto.

Vu heu intruſa, regn. 21.

Anno 20. Cao çum moritur æt. 56. Anno 21. ſuccedit per vim *Vu heu* Regina, vafra, crudelis, litterarum tamen ſtudioſa; filium ſuum eundemque hæredem deſignatum repudiat, creatque Regulum in prov. *Hu quam*, tertio filiolo in jus locumque fratris nomine tenus ſubrogato. Crudeliter ſævit in præcipuas quaſque familias, quòd ſuſpicaretur ſibi non favere: fuit dies quo 850. neci dati.

Anno hujus 15. impium cœpit bellum contra legem Chriſti, uti conſtat ex lapideo monumento; duravit 15. circiter annis perſecutio. Eodem anno *Tie* Colaus gravibus verbis Reginam monet, ut à 14. annorum exilio revocet filium à Cao çum Imperatore nominatum hæredem, cauſam afferens, quòd inauditum ſit ut in aulâ parentali majorum, ex aliena proſapia oriundi Imperatoris nomen inferatur à poſteris non agnoſcendum: ex prov. *Hu quam* revocatur itaque, & per 7. annos in palatio Orientali reſidet, donec defunctâ matre ſolium conſcendat.

4. Chum çum regn. 5.

Anno 41. *Vu heu* moritur æt. 81. Anno 42. ſuccedit Chum çum filius Cao çum, otio & veneri deditus. Imperatrici *Guei* exilii ſui ſociæ fideli regimen committit; hæc autem auctore *San ſu* aulæ Præfecto, cum quo turpiter vivebat, filium ſuum *Xam* dictum molitur ſubrogare. Non tulerunt hoc Reguli & Principes, ſumuntur arma.

Anno Cycli 46. Imperii 6. Chum çum veneno ſublatus moritur æt. 55.

Xam in ſolio collocatur. Regulus patruus aulam invadit. Regina *Guei* cum filiâ obtruncatur. *Xam* adoleſcens ultro ſe dedit, & patruo cedit Imperium, à quo Dynaſta ditionis *Ven* creatur.

5. Juy çum regn. 2.

Anno 47. ſuccedit Juy çum filius Cao çum, deceſſoris frater ex *Vu heu* Reginâ.

6. Hiuen çum regn. 44.

Anno 48. Juy çum moritur æt. 55. Anno 49. ſuccedit Hiuen çum deceſſoris filius natu tertius, bonæ indolis Princeps, rara moderatione animi, publicique boni ſtudioſus, valde item religioſus. Familiam ſuam *Tam* propè collapſam quadantenus reſtaurat, hinc magna pax per 30. ferè annos. Eunuchorum unum *Cao lie ſu* palatii Præfectum primus creat, ignarus ſcilicet quanta & ſuæ & aliis Imperialibus familiis mala pareret tot Eunuchorum ad publica munia evectorum potentia.

Divina quoque lex denuo vigere cœpit, & frui pace per tres deinde, qui ſucceſſere Principes continuata, uti teſtatur monumentum lapideum, quo inſuper Præfectum *Cao lie ſu* cum muneribus miſſum (inter quæ imagines erant quinque Philoſophorum Regum) ut ea in templo quod Evangelici præcones vero Numini conſecrarant, offerrentur.

Anno 2. Lun. 3. intercalari, die ult. anno 6. Lun. 6. anno 11. Lun. 3. anno 17. Lun. 11. anno 22. Lun. 2. anno 28. Lun. 4. anno 31. Lun. 9. anno 37. Lun. 5. anno 40. Lun. 9. totalis, anno 44. Lun. 12. anno 49. Lun. 9. & anno 56. Lun. 5. Eclipſes Solis.

CYCLUS LVIII. Annus poſt Chr 724.

Aurea argenteaque vaſa, veſtes auro textas & alia ejuſmodi nimium luxum præferentia, ante fores palatii flammis aboleri jubet, ut creſcentem in dies cupiditatem extingueret, exin Imperatrix & Reginæ vulgari veſtis uſu tunc uſæ, unionum piſcationem interdicit, uſque adeò fidens & amans quatuor fratrum Regulorum, ut in eodem ſecum ſtrato dormiret, noctesque confabulando tranſigeret. Hinc lectus ille ſtratum quinque Regum dictus. Ægrotante fratre potionem medicam coquebat ipſe, & dum fortè ad foculum barba ambureretur, adſtantibus, *finite*, inquit, *dummodo convaleſcat frater, jactura barbæ quid refert?* Regium Collegium *Han lin yuen* dictum eminentium Scholæ Doctorum 40. inſtituit, qui veluti Magiſtri Regii in aulâ reſideant, & è quibus ſeliguntur Hiſtoriographi Regii, Viſitatores provinciarum, Prætores & Proreges, &c. Libros veteres de militari ſcientia conquiri jubet, & novos edi. Viſit natalem domum *Confucii*, cui titulum *Ven ſiuen vam*, id eſt, *rei litterariæ illuſtris Regis*, impertitur. Diſcipulos ejuſdem Philoſophi nec non heroes inclytos variis honorum titulis ornat.

Colaus *Yuen chao* monita Regi offert, quæ inter erant, ut Eunuchos à publicis muneribus removeat, ut conſanguineos ad dignitates cum poteſtate conjunctos non evehat, ut duas ſectas *Fœ* & *Tao* idololatricas prorſus extinguat, &c. Imperator non audit.

Duces bello claros & optimè de Imperio meritos, etſi non eſſent è ſanguine regio, primus titulo Reguli donat. Luſtrat Imperium quod *Tai cum* in decem diviſerat, ipſe in 15. provincias vult diviſum. Præcipui Præfecti è toto numerati 17686. minoris verò notæ Præfecti 57416. *Van yu* Regulus auctor eſt fratri, ut pro veſtibus panniſque ſericis & maſſis argenti in exequiis idololatricis pro alterâ vitâ conſumi ſolitis, deinceps è papyro factæ crementur, qui uſus à Bonziis & ſectariis *Lao kiun* (cujus ſtatuam ſolenni pompâ in palatium introduxerat) hodieque obſervatur.

Sub finem omnia in pejus ruunt, fuerunt cum uno prælio 40. altero 70. item altero 200. (ſi fas eſt credere)

Sinarum

Sinarum millia deſiderata, nec erat qui tantæ cladis certiorem faceret Imperatorem, Eunuchis aditus omnes occupantibus. Præ aliis rebellat *Ngan lo xan* exterus Princeps, ab Imperatore ad ſumma quæque & armorum quoque præfecturam evectus. Hic victoriis inſolens, partem magnam Septentrionis occupat, titulo Imperatoris per nefas uſurpato.

Anno 33. magna latronum vis emergit, à quibus ſtragem accipit Imperator, deſideratis ſuorum 40. millibus. Unde compulſus fugere in *Su chuen* provinciam.

Damnatur Imperator, quòd uxorem repudiaverit, & nurum nuptam ſuam fecerit, occiſis etiam levi de cauſâ filiis tribus.

7. SO ÇUM regn. 6.

Anno 34. SO ÇUM deceſſoris filius, vivo etiamnum patre capeſſit Imperium: Princeps bellicoſus & ſæpius victor, delevit latronum exercitus duce *Co çu y* Colao. Patrem è *Su chuen* ad aulam magno cum honore reducit, qui anno Cycli 38. moritur æt. 78. *Ngan lo xan* diripit aulam *Cham ngan*, & regios theſauros in *Lo yam* deportari jubet: elephantes quoque & equos centum, ad numeros muſicos ſaltare edoctos, & craterem, quem buccâ præferebant, Impetori quondam offerre ſolitos inter convivia: quod cùm coram ſe ut facerent, adduci non poſſent, juſſit omnes interfici: ſed ipſemet non diu pòſt à filio interfectus in lecto, perfidiæ ſuæ pœnas dedit. Parricida mox à belli Duce *Su mum* occiſus, ſed & hic, quòd minorem natu hæredem dynaſtiæ ſuæ nominare vellet, à primogenito obtruncatur.

Anno 39. SO ÇUM moritur æt. 52. Anno 40. ſuccedit TAI ÇUM filius, indolis liberalis. Initia ſub hoc proſpera, ſed poſtmodum quinque Dynaſtæ contra jus ſuam ſibi vindicant & tuentur ditionem. Fana mille Bonziorum & totidem Bonziarum viſit Imperator.

8. TAI ÇUM regn. 17.

Fu hu cien Præfectus morti proximus caput radi jubet, more Bonziorum & habitu ſepeliri volens: quod exemplum alii dein ſunt ſecuti ſub familiâ *Sum* decimânonâ. Fuit qui offerret Imperatori glirem ſimul cùm felicula, ambo ſugentes lac ex eadem fele. Gratulantur munus adulatores, ad quæ *Yen fu* Colaus: *quæ res*, inquit, *ò Rex*, *naturæ ordinem haud ſequuntur*, *juſtum gratulandi argumentum non præbent. Hoc age ut cum barbaris & latronibus clàm non ineatur commercium; adulteria cæteraque flagitia non ſint impunita, tollantur monſtra, tunc gratulandi erit locus.*

Anno Imperii 8. ſupra 200. millia Tartarorum Borealem Chinam invadunt, ac tandem onuſti ſpoliis domum redeunt. Imperator è fuga in aulam reducitur à *Co çuy*.

In monumento lapideo fit honorifica mentio *Co çuy* belli Ducis. Refertur ibidem Imperatorem pretioſa odoramenta in natali Salvatoris obtuliſſe, ſimul etiam

Q

dapes ad templi miniſtros miſiſſe.

Anno 56. Tai çum moritur æt. 53. Anno 57. ſuccedit Te çum filius, minutiis intentus, naturâ timidus, ſuis diffidens, adulatione gaudens. Peregrina munera quibus felix omen captabatur, admitti vetat, dicens, *optima peti auguria ex viris ſapientibus.*

9. Te çum regn. 25.

Anno Imperii ſecundo ſculptum erectumque monumentum lapideum, de quo ſuprà.

Anno 1. *Lun.* 12. *intercalari, anno* 6. *Lun.* 10. *anno* 9. *Lun.* 8. *anno* 15. *Lun.* 9. *anno* 19. *Lun.* 7. *anno* 23. *Lun.* 5. *anno* 33. *Lun.* 10. *totalis, anno* 36. *Lun. totalis, anno* 45. *Lun.* 3. *& anno* 52. *Lun.* 10. *Eclipſes Solis.*

Cyclus LIX. Annus poſt Chr. 784.

Coçuy belli Dux natus annos 85. diem obit. Quatuor Imperatoribus ſervivit, adeo bene meritus de Imperio, ut ſcribant per annos 1300. paris fidei nullum extitiſſe. Evectus ad ſumma, nullius ſenſit invidiam, inter ſummas opes non fuit qui in eo crimen notaret. Has opes liberaliſſimè expendebat. Habebat tria millia famulorum. Octo filios reliquit geſto magiſtratu claros. Mortuum luxit China per triennium.

Ob nimiam tot Eunuchorum potentiam & inſolentiam rebelliones inſurgunt. *Li hoai quam* belli Dux ab Imperatore deficit, qui mox fugere compulſus eſt in *Han chum* urbem prov. *Xen ſi*: ſed tandem domiti rebelles & barbari cis & ultra Croceum fluvium. Cùm Imperator tot bella & calamitates fatis attribueret, diceretque à judiciariis multa ſibi prænuntiata, Colaus *Li mie*: *Alii*, inquit, *ô Rex, de fato diſſerant licet, at te certè noſque ipſos haud par eſt ſermones hujuſmodi uſurpare: etenim prout nos rempublicam vel juſtè rectèque vel perperam adminiſtramus, ita fabricamus ipſi nobis ac populo fatum vel fortunatum vel infortunatum.*

Anno 21. Te çum moritur æt. 64. Anno 22. ſuccedit Xun çum filius, qui ſpecimen boni Principis dedit; ſed quòd morbo immedicabili & ſordido laboraret, filio committit Imperium.

10. Xun çum regn. 1.

Anno 23. Xun çum moritur æt. 46. Eodem anno ſuccedit Hien çum filius, prudens, & prompti conſilii. Fame laboranti populo liberaliter opitulatur, in hunc finem varios per Imperium miniſtros legans. Conquiri jubet vitæ immortalis herbam per ſectatores *Lao kiun.*

11. Hien çum regn. 15.

Anno 36. excipit regio apparatu os digitale idoli *Fœ* è *Xen ſi* allatum, nequidquam adverſante Senatu Rituum ſupremo & ad flammas depoſcente; quod dum tuetur pervicaciùs, indignabundus Princeps aliquos ad inferiorem dignitatis gradum dejicit, pœnâ Sinas inter uſitatiſſimâ.

Anno 37. Hien çum repente moritur æt. 43. ab Eunuchis, ut creditur, veneno ſublatus.

Anno 38. ſuccedit Mo çum filius. Amniſtiâ indictâ incautè militem dimittit, qui ad latrones tranſit.

12. Mo çum regn. 4.

Paulatim Imperium vergit in ruinam.

13. Kim çum regn. 2.

Anno 41. Mo çum auream potans medicinam moritur æt. 30. Anno 42. ſuccedit Kim çum filius, ab Eunuchis electus, diſſolutis moribus, & totus effuſus in jocos: quare Reginæ matri ab Eunuchis commiſſa Imperii cura.

Anno 44. Kim çum à venatione redux, dum mutandæ veſtis cauſâ in conclave ſe recipit, extinctis repente luminibus occiditur ab Eunuchis æt. 18.

14. Ven çum regn. 14.

Anno 45. ſuccedit Ven çum filius Mo çum, electus ab Eunuchis. Litterarum & ſapientum amans. Eunuchi ſubodorati inſidias contra ſe, ferociter invehuntur in miniſtros militeſque Regios. Ex his ceciderunt amplius mille, & familiæ complures ſtirpitus extinctæ.

15. Vu çum regn. 6.

Anno 57. Ven çum mœrore contabeſcens moritur æt. 33. Anno 58. ſuccedit Vu çum filius Mo çum, natu quintus, ab Eunuchis electus, relicto deceſſoris filio. Bellicoſiſſimus Princeps ac prudens. Latrones & Barbaros domat. In ſeligendis idoneis miniſtris perquam vigil & accuratus. Sub hoc inſtituta aut renovata videtur lex, quæ hodieque viget, ut ſingulis quinquenniis aut ſeptenniis juſſu Regio inquiratur in mores & vitia Mandarinorum qui in aulâ degunt: quin in more jam poſitum eſt, ut quotquot in aulâ munus aliquod gerunt, cum omni humilitate & veniæ deprecatione debeant ſcripto confiteri quæcumque toto illo officii ſui tempore delicta commiſerunt, & hac occaſione contingit, ut vel quia quid celarunt, aut ob aſperitatem aut ruſticitatem, ab officio aut gradu, dejiciantur aliqui; diſſimulatis interim quandoque peccatis aliorum graviſſimis, dum vel aurum & gratia vincit jus & æquitatem, & indulgentiam regiam provocat.

Anno 4. *Lun.* 8. *die* 1. *anno* 9. *Lun.* 11. *anno* 13. *Lun.* 8. *anno* 18. *Lun.* 5. *anno* 24. *Lun.* 7. *anno* 32. *Lun.* 8. *anno* 39. *Lun.* 4. *anno* 53. *Lun.* 1. *&* *anno* 60. *Lun* 2. *Eclipſes Solis.*

Cyclus LX. Annus poſt Chr. 844.

16. Siuen çum regn. 13.

Anno 3. moritur Vu çum æt. 33. Anno 4. ſuccedit Siuen çum undecimi Imperatoris Hien çum nepos, præterito deceſſoris filio electus ab Eunuchis, fortè quia à puero ſtupidus audiebat: at ſuſcepto Imperio rara enituit in eo prudentia, conſilium, moderatio, & quòd æmularetur virtutes ſecundi Imperatoris, dictus paſſim Parvus Tai çum. Clam conſulit de Eunuchis extinguendis. *Hu tao* Colaus oblato libello ſuadet primò ut noxios gravioris culpæ inexorabiliter plectat, deinde verò neminem in locum mortuorum ſubſtituat, ſic paulatim extingui poſſe eunuchos: verùm non multò poſt res fit palam, inde diſſenſiones inter eos & Præfectos Regios.

Anno 16. Siuen çum hauſtâ ambroſiâ immortalitatis & vermibus ſcatens moritur æt. 50. Anno 17. ſuc-

17. Y ÇUM regn. 14.

cedit Y çum deceſſoris filius, ab Eunuchis electus, ſuperbus, prodigus, veneri luxuique deditus.

Anno Imperii 14. Cycli autem 30. reliquias *Fœ* idoli in palatium deferri curat menſe quarto : mox ejuſdem anni menſe ſeptimo Y çum moritur æt. 31.

18. HI ÇUM regn. 15.

Anno 31. ſuccedit Hi çum filius deceſſoris duodennis; ab Eunuchis electus, penes quos ſumma rerum eſt. Crebræ defectiones Borealium, & latronum undique eruptiones, quæ omnia ſcriptores iſti accepta referunt reliquiis iſtis : offendit enim graviter litteratos, cùm intelligunt oſſa demortui vel membra inter ſe ſeparari aut diſſociari, & hinc inde per partes diſtrahi, quod idem eſt ac violari corpora mortuorum : quæ etiam ratio eſt, quod honoratiùs nobiliùſque reputent laqueo vitam finire, quàm capite minui.

Hoam ciao latronum dux aulam *Cham ngan* invadit, ferro & flammâ ubique ſæviens. Fugit Imperator.

Anno 45. *Like yum*, dictus *To yen lum*, id eſt, monoculus draco, 28. annorum juvenis & Dux copiarum Imperialium, cum latronum Duce confligit : primò victus, tandem eodem die tribus prœliis victor evadit. Ad aulam reducit Imperatorem : idem poſtmodùm alios rebelles armis feliciter domat, unde dynaſtiâ donatus regni *Cin*. Hujus filius fundabit familiam decimam-quintam *Heu tam* dictam.

Eodem anno 45. tertio poſt reditum in aulam menſe

19. CHAO ÇUM regn. 16.

Hi çum moritur æt. 27. Anno 46. ſuccedit Chao çum filius ſextus Hi çum, ab Eunuchis in ſolio poſitus, ingenio non mediocri & fortitudine. Conatur Imperii res reſtituere, ſed irrito conatu.

Cùm deliberat de tollendis è medio Eunuchis, ab his in conclavi includitur Imperator, ſcriptis humi ejuſdem peccatis : à Colao *çu yu* clam ſubmiſſis armatis cæduntur Eunuchi, qui aliò priùs Imperatorem abduxerant. Reducitur hic in aulam : edicto Regio jubentur omnes interfici, triginta duntaxat pueris ad officia viliora reſervatis. *Chu uen* Dux perfidus fidiſſimum Colaum *çu yu* perimit. Cogit Imperatorem aulam mutare in *Ho nan*, & aulam *Xen ſi* æquari ſolo.

Anno 1. *lun.* 3. *anno* 5. *lun.* 5. *anno* 11. *lun.* 1. *anno* 20. *lun.* 7. *anno* 33. *lun.* 9. *anno* 36. *lun.* 4. *anno* 45. *lun.* 3. *Eclipſes Solis.*

CYCLUS LXI. Annus poſt Chr. 904.

20. CHAO SIUEN ÇUM regn. 2.

Anno Cycli 1. Chao çum à perduelli *Chu uen* occiditur æt. 38. Anno 2. ſubſtituitur Chao siuen çum filius, qui ſe ultrò & Imperium uſurpatori defert, à quo dynaſtiâ donatur, & anno 3. occiditur æt. 17. & cum eo decimatertia *Tam* familia extinguitur.

Sequuntur poſteriores quinque familiæ Imperiales *Heu u tai* dictæ, bellis, rebellionibus, parricidiis non diſſimiles quinque familiis quæ *Tam* familiam anteceſſerant, diſſimiles verò annorum Principumque numero,

numerò: priores namque annos 198. Principes verò 24. poſteriores verò numerarunt ſub 13. Principibus annos dumtaxat 53. quinque regna majora pro ſuo quæque arbitrio dominantur. Gens *Sie tan* dicta, coloniis Coreanorum quondam aucta, nunc *Leao tum* dicta, præ reliquis bello acris, ſequentibus Principibus faceſſet negotium.

XIV. Familia. 1. TAI ÇU regn. 6.

Anno 4. TAI ÇU, aliàs *Chu uen*, fundat decimamquartam familiam *Heu leam*, quæ duos Imperatores & 16. annos tenet. Aula *Pien leam* metropolis prov. *Ho nan.*

2. MO TI, aliàs KIUN TI regn. 10.

Anno 9. TAI ÇU à filio primogenito occiſus æt. 62. Anno 10. ſuccedit MO TI filius, natu tertius, poſtquam patricidam fratrem in prælio vicit & interfecit.

Ab anno Cycli 13. ordiuntur annos dominationis Boreales barbari, mutato nomine *Leao* dicti. Novem Principes ſucceſſivè numerarunt per annos 209.

XV. Familia. 1. CHUAM ÇUM regn. 3.

Anno 19. MO TI (cæſo exercitu ab ſequenti Imperatore) rebus deſperatis ſe ſponte perimit æt. 36. & cum eo perit familia. Eodem anno ſuccedit CHUAM ÇUM filius monoculi, de quo ſuprà. Fundat decimamquintam familiam *Heu tam*, quæ habuit 4. Imperatores per annos 13.

Aulam transfert in *Lo yam* prov. *Ho nan.*

Princeps bellicoſus, & qui ad ærumnas bellicas jam callum obduxerat, otii & ſomni adeò impatiens, ut humi cubans campanam excitatricem è collo ſuſpenſam geſtaret; at deinde comœdiis ludiſque ſe dedit, factus ipſe quandoque comœdus, ut Reginas & neptes ſuas oblectaret, unde quod multa committeret indigna majeſtate Sinicâ, ſuis odio & contemptui fuit: tandem cùm orta eſſet inter milites ſeditio, anno Cycli 22. ſagittâ ictus interiit æt. 35. caſune, an induſtriâ, incertum.

2. MIM ÇUM regn. 8.

Anno 23. ſuccedit MIM ÇUM, extra fines Imperii natus, & à patre deceſſoris adoptatus, & à Satrapis electus. Princeps admodum religioſus, amans pacis, & cùm litteras ignoraret, tamen fautor litteratorum. Sub hoc Typographia cœpit. Veſpertinis horis quotidie cœli opem implorat his verbis: *Ego barbaros inter & ipſe barbarus ſum natus. Turbatis temporibus mihi collatum Imperium: unum deſidero, ut cœleſtis Majeſtas cor applicet huic adminiſtrationi, & ſubmittat viros ſapientes & ſanctos, qui monitis ſuis atque conſiliis mecum hoc moderentur Imperium.* Eunuchos vetat ad officia publica evehi. Pax ſub hoc Principe, & magna agrorum ubertas.

3. MIN ÇUM regn. 1.

Anno 30. MIM ÇUM moritur æt. 67. Anno 31. ſuccedit MIN ÇUM filius deceſſoris. *Xe kim tam* gener Imperatoris MIM ÇUM convocatis auxiliaribus copiis *Sie tan* barbarorum 50. millium, aulam occupat, è ſolio dejicit Imperatorem, ac deinde occidit anno æt. ſuæ 45.

4. Fi ti, aliàs Lo vam, regn. 1.

Anno 32. ſuccedit Fi ti deceſſoris filius adoptivus, qui rebus deſperatis mox fugiens in oppidum *Guei cheu*, inibi eodem incendio & gazas & ſeſe cum familiâ abſumpſit.

XVI. Familia.
1. Cao çu regn. 7.

Anno 33. Cao çu gener Mim çum, uſurpato Imperio fundat familiam decimamſextam *Heu cin* dictam, quæ ſub duobus Principibus annis 11. ſtetit. *Sie tan* barbarorum ductor victori Cao çu Imperium non defert, ſed ſibi titulum aſſumit Imperatoris, quare Cao çu pacis amantior 16. civitates regionis Pekinenſis *Leao tum* finitimas barbaris cedit præter annuum munus 300. millium ſericorum voluminum. Ex hac barbarorum potentia conſecutâ 400. & amplius annorum bella & ſtrages in Imperio.

2. Ci vam regn. 4.

Anno 39. Cao çu moritur æt. 51. Anno 40. ſuccedit Ci vam è fratre nepos, electus à Satrapis. Anno 43. rupto fœdere barbari irrumpunt: mittitur belli Dux *Lieu chi yuen* cum exercitu, quo ſiſtat irrumpentes. Hic moras nectens capi ſinit Imperatorem, qui dynaſtiâ donatur, atque ita familia extinguitur.

XVII. Familia.
1. Cao çu regn. 2.

Anno 44. uſurpat ſolium Cao çu, aliàs *Lieu chi yuen.* Fundat familiam 17. *Heu han* dictam, quæ per quatuor annos duos principes numerat. Boreales barbari inſolentiores facti, vaſtato Septentrione Auſtrum invadunt, ſed cùm ubique occurrerent frequentes latronum cunei, *non putabam*, inquit Dux ipſorum, *tam difficile eſſe domare Sinas:* quare ſpoliis onuſti, in *Leao tum* redeunt.

2. Yn ti regn. 2.

Anno 45. Cao çu obiit æt. 54. Anno 46. ſuccedit Yn ti filius deceſſoris. Mittitur *Co guei* Dux belli cum exercitu contra barbaros, quos prælio non uno fundit.

Anno 47. Yn ti in ſeditione à militibus occiſus anno æt. 20. familia perit. Regina fratrem interfecti nominat, ſed ductores exercitus victorem *Co guei* è Septentrione reducem, Imperatorem proclamant, & vexillis regiis flavi coloris, qui ſolius Imperatoris eſt proprius, Principem cooperiunt, & in aulam adducunt, ubi à Reginâ, abdicato eo quem nominaverat, mox agnoſcitur, cui deinceps veluti matri obedit & ſervit Imperator.

XVIII. Familia.
1. Tai çu regn. 3.

Anno 48. Tai çu, aliàs *Co guei*, belli Dux Imperator è familiâ tertiâ *Cheu* oriundus, fundat 18. familiam, quam *Heu cheu* dictam voluit. Tenuit hæc 9. annos ſub tribus Imperatoribus. Adit *Confucii* ſepulchrum, regios ei titulos delaturus, quibuſdam negantibus deberi hujuſmodi honores homini, qui etiam reguli fuiſſet ſubditus, *imò verò*, inquit, *non alio ritu celebrandus, qui & Regum & Imperatorum Magiſter eſt.* Sub hac, aut, ut alii multo ante, ſub familiâ *Tam* 13. ingreſſi ſcribuntur Sinam Mahometani.

Anno 50. Tai çu moritur æt. 53. abſque liberis.

2. Xi çum regn. 6. Anno 51. ſuccedit Xi çum filius adoptitius, progenitus autem è fratre Imperatoris. Laudatur à virtute militari & ſtudiis litterarum. In palatio ſuo vult exponi aratrum & machinam textoriam, ne ſudoris ſuorum oblivio ſubeat. Cùm ingens eſſet ſterilitas & annonæ penuria, jubet vendi orizam regiam vili pretio, nec niſi poſteaperſolvendo: dicentibus præfectis numquam adeo pauperes fore ſolvendo: *at*, inquit Imperator, *neſcitis me patrem eſſe, ipſos verò mihi filios? quis autem vidit patrem, qui filio fame laboranti opitulari nolit, niſi cum onere pretii rependendi?* Dynaſtæ aliquot illi ſe ſubdunt; ſtatuas æneas idolorum comminui jubet, ut nummi, quorum penuria tunc erat, cudantur.

3. Cum ti regn. aliquot menſibus. Anno 56. Xi çum moritur æt. 39. ſuccedit Cum ti filius ſeptennis, à patre commiſſus tutelæ *Chao quam yu* viri bello inclyti, optimeque de Imperio meriti. Proceres & belli Duces cùm duos ſoles in cœlo obſervaſſent, omen & anſam hinc petunt, jacentem in lecto tutorem, & nihil minus cogitantem ſalutant Imperatorem, veſtemque flavam corpori circumdant.

Anno 57. Cum ti è ſolio depoſitus, dynaſtiâ donatur. Familia Imperatoria *Heu cheu* deſinit.

XIX. Familia. 1. Tai çu regn. 17. Eodem anno Tai çu ſuſcepit Imperium eâ conditione, ut mater ſua primas ubique obtineat. Numeravit 18. Imperatores, ann. 319. primò in Septentrione per annos 167. ſub 9. Principibus, & ſub totidem in Auſtro per annos 152. Familia hæc tot præcedentibus familiis adeo infauſtis & turbulentis ſucceſſit multo felicior ac magis pacata, unde poſt tot turbines & viciſſitudines ſecuta ſerenitas diuturna, ac multò diutius quoque duratura, ſi æquè amaſſet armatam ac togatam palladem.

Tai çu ex *Lo yam* aulâ & urbe provinciæ *Ho nan* oriundus erat. Hoc naſcente ferunt refulſiſſe cubiculum purpureo lumine, unde ex armorum præfecto factus Imperator, inſignia ſua voluit eſſe coloris purpurei. Regiam conſtituit in *Pien leam* Metropoli prov. *Ho nan.* Princeps prudentiâ, liberalitate, clementiâ erga victos & pietate erga ſubditos ſingulari.

Anno 1. *Lun.* 10. *anno* 9. *Lun.* 1. *anno* 20. *Lun.* 10. *anno* 24. *Lun.* 8. *anno* 27. *Lun.* 6. *anno* 34. *Lun.* 1. *anno* 40. *Lun.* 4. *anno* 43. *Lun.* 2. *anno* 47. *Lun.* 11. *anno* 57. *Lun.* 5. *& anno* 58. *Lun.* 4. *Eclipſes Solis.*

Cyclus LXII. Annus poſt Chr. 964. Decem regna inter ſe diſcordia cum Imperio conciliat. Quatuor valvas palatii quatuor mundi partibus obverſas patere jubet aſſiduè, dictitans *velle ſe ſuas ædes cordi ſuo eſſe conſimiles, quod pateret oculis omnium ſubditorum.* Faſtum veſtium ſuis vetat, uſu gemmarum filiabus etiam ſuis interdicto, exemplo præit ipſe habitu veſtium modeſto ac propè vulgari contentus.

Patrem, avum, atavum, tritavum titulis imperatoriis donat, uti & matrem prudentiâ & modeſtiâ celebrem. Huic cùm gratularentur omnes, & mirarentur quòd nullum lætitiæ ſenſum proderet: *audivi*, inquit ipſa, *quod regnare ſit perdifficile. Filius ſi rectè ſe ſuoſque regat, erit quòd gratulemini; ſi ſecus, non erit mihi tunc integrum, ne ad priorem quidem vulgaris fœminæ conditionem reverti. Hinc angor ac mæreo.* Uno poſt anno moriens filio præſcripſit, ut nullâ filiorum habitâ ratione hæredem Imperii nominaret fratrem natu proximum, & ab hoc tertium, & deinde quartum: *quod enim*, inquit, *Imperio potiaris ò fili, non tam tuis meritis debetur, quàm quòd familia ſuperior Principem infantem reliquerit.*

Cùm in hyeme ſubiret memoria ac miſeratio ſuorum, qui in Septentrione contra barbaros dimicabant, miſit Præfecto armorũ veſtem regiam ſuam pelliceam, optare ſe dictitans ad ſingulos mittere. Dici non poteſt quantum animorum caſtris attulerit hæc una veſtis. Viros militares litteris operam dare jubet, & antequam ad gradum evehat, examini ſiſti, ubi de arte militari ſcribant, ac deinde etiam curſu, equitatuque & jaculo ſeſe exerceant, qui mos hodieque viget. Obſidebat *Cao pin* belli Dux urbem *Nan kim*, videnſque non diu poſſe reſiſtere, morbum ſimulat. Anxii præfecti viſunt decumbentem. Ibi remedia, ut fit, alii alia coram ſuggerunt. *Non aliud*, inquit, *morbo meo remedium magis præſens, quàm ut juramento vos obſtringatis, à civium cæde prorſus abſtinere.* Juratum eſt. Convaleſcit, urbs capitur, nec ſine vi & cæde, tametſi modicâ; ſed hæc ipſa Imperatori quoque elicuit lachrymas & hanc ſimul vocem: *miſeranda conditio bellorum, quæ numquam vacant cædibus etiam innocentium!* Juſſit extemplò diſpertiri in cives, 100. mille modios orizæ. Ad litterarum acuendum ſtudium, *Confucii* natale ſolum adit Imperator, ejuſdem conſcribit panegyrim. Nepotem *Cum y* dictum ex ſtirpe jam quinta & 40. titulo dynaſtæ donat. Convivio ſæpe ſuos bene meritos excipit. Cùm die quadam *Lieu* Dynaſtæ jam ſupplici facto poculum vini offerret Imperator, adverteretque vultu prodi ſuſpicionem veneni, *quid trepidas*, inquit, *ego, ſi neſcis, cor meum intra viſcera meorum collocatum habeo, quo pacto igitur illud obruam veneno?* quæ dicens ipſemet prior exhauſit.

2. TAI ÇUM regn. 21.

Anno 13. TAI ÇU moritur æt. 50. Anno 14. ſuccedit TAI ÇUM frater à matre moriente commendatus. Princeps pius, moderatus, amans litterarum. Bibliothecam 80000. voluminum conſtituit. *Leao tum* barbaros armis aggreditur vario eventu. Obſidionem urbis præcipuæ ſtratagemate ſolvit *Cham ci chien* Colaus militaris. Noctu trecentos milites unâ ſingulos tædâ inſtructos appropinquare juſſit caſtris hoſtium,

tædâ inſtructos appropinquare juſſit caſtris hoſtium, & repentino iſto lumine ſpeciem præbere magni exercitus eminùs adventantis, ingens pavor barbaros occupat, fit fuga, & cædes penè ad internecionem.

Anno Imperii 14. cùm pluviarum defectus eſſet, cœlum ſupplex deprecatur, ſeſeque reum calamitatis profitetur, jubet dimitti incarceratos, & ecce ipſo die pluit. Lun. 8. Cometes apparet. Jubet dapes imminui, publico abſtinet, amniſtiam indicit, & mox diſparet Cometes. *Ecquis hic dicat*, (inquit Ethnicus interpres) *cœli voluntatem & decretum eſſe irrevocabile?*

Anno 34. Tai çum moritur æt. 59. Anno 35. ſuccedit Chin çum filius natu tertius. Boni Principis ſpecimen initio præbet; cùm Cometes appareret, vult de more moneri ſi quid peccet. Decem milliones aureorum remittit de vectigalibus, efflagitat identidem filium à *Xam ti* ſeu ſupremo cœli Imperatore, à quo tandem fuit exauditus.

3. Chin çum regn. 25.

Leao tum Barbari urbem obſident in prov. *Pe kim.* ſolvitur obſidio, ſuadetur proſequi victoriam, maluit populi pacem, & fœdus cum victis, haud ſecus ac ſi viciſſent, eâ ſcilicet conditione, ut quotannis 100. millia aureorum, & 200. millia ſericorum voluminum dono mitterentur.

Anno Imperii 11. nuntiatur librum è cœlo delapſum eſſe ad portam urbis regiæ; pedes Imperator illum excipit venerabundus: erat is ex ſectâ *Tao*, ſortilegiis plenus; credulus Imperator fanum ibidem exſtruxit, fruſtra obnitentibus Præfectis, qui cremandum ſuadebant. *Ab hoc tempore*, inquit interpres, *nihil fuit præter illudere ſupremo cœli Domino.*

Anno Imperii 16. recenſita ſunt virorum capita, ad quos agricultura ſpectat, unde vectigal petitur, 21. milliones 976. mill. & 965. in hoc numero non ſunt fœminæ, pueri uſque ad annum 20. Magiſtratus, Litterati, Eunuchi, milites, Bonzii, nec qui in navigiis degunt, quorum numerus incredibilis.

Recudi jubet libros veterum, & per Imperium diſpergi.

Anno 69. Chin çum moritur æt. 55. Anno 60. ſuccedit Gin çum deceſſoris filius ſextus è ſecundâ Reginâ. Imperatrix pro tredecenni adminiſtrat regnum, nec illud ante mortem, quæ undecim poſt annos ſecuta eſt, dimittere voluit.

4. Gin çum regn. 41.

Anno 2. Lun. 5. prænuntiata Eclipſis Solis non apparuit: hinc adulatoria gratulatio principi: id quia aliàs factum notant, hinc meritò ſuſpectæ Eclipſes quædam. Anno 5. *Lun.* 12. *anno* 11. *Lun.* 2. *anno* 14. *Lun.* 11. *totalis, anno* 18. *Lun.* 9. *anno* 28. *Lun.* 2. *intercal. anno* 39. *Lun.* 6. *anno* 43. *Lun.* 5. *anno* 46. *Lun.* 3. *anno* 49. *Lun.* 8. *anno* 51. *Lun.* 12. *anno* 52. *Lun.* 6. *anno* 56. *Lun.* 3. *Eclipſes Solis.*

Cyclus LXIII. Annus poſt Chr. 1024.

Princeps pius & re & nomine, pacis & populi quàm belli amantior, unde animi additi Barbaris renovandi bella. Cum iis pacem indignam ſuâ majeſtate init. E palatio ejicit idola omnia. Vetat ſibi offerri munera peregrina, & rari pretii, & bene ominata. Colao *Liu* ægrotanti, cui præſcriptus erat pulvis è barbæ pilis, ſuam abradi juſſam ſubmittit.

Cùm inter dapes ferculum eſſet ex oſtreolis 28. quarum ſingulæ conſtiterant mille nummis cupreis, re cognitâ, *abſit*, inquit, *ut complexu duorum paxillorum in os guloſum ingeram* 8. *&* 20. *nummorum millia.*

Anno Imperii 26. cùm poſt magnam ſterilitatem pluiſſet tandem, principique gratularentur proceres: *Omni*, inquit, *illo tempore quo aquarum penuriâ laboratum eſt, ego quotidie ſuccenſis ritè odoribus cœlum deprecabar: noctu cùm audirem tonitru, ſurrexi de ſtrato, cingulumque ſumens & pileum, ſub dio conſtiti, & ſimul atque pluit, procidi in genua, & ſalutans reverenter cœlum, gratias eidem egi, ac ſic demum auſus fui ad cubile meum reverti: nunc rem unam imprimis expeto, ut mihi ſidenter ſignificetis, quâ in re fortè peccem: etenim vereor ne inane geram nomen, & pluris quàm par eſt faciam apparatum exteriorem. O quam præclarum eſt, & quanti refert veſpere & manè afferre animum uſquequaque purum, quoties cœlum clam quoque & privatim deprecamur!*

Laudes ſuas commaculavit pius Princeps repudio uxoris; cauſa fuit deſiderium prolis maſculæ. Multi hoc damnant, alii probant, adductis exemplis: ſed enim Colaus *Tao fu*, idemque è ſtirpe *Confucii*, petenda docet exempla à legitimis virtutum magiſtris *Yao* & *Xun*. Laudatur *Fu pie* Colaus, quòd operâ & conſilio ſuo vitam ſervaſſet pluſquam 500. hominum millibus fame contabeſcentibus.

Hien çum ſeptimns Barbarorum *Leao tum* Rex per legatos repetit ditionis Pekinenſis urbes decem, quas 18. familiæ conditor vi & armis recuperaverat: mittitur *Fu pie* legatus; tandem Imperator pacis ſtudioſior, quotannis ſpondet 200. aureorum millia, & 300. mill. ſericorum voluminum, loco urbium, idque, quod probroſiſſimum fuit, cum littera *na*, quod penſionem tributariam denotat.

5. Ym çum regn. 4.

Anno 40. moritur Gin çum æt. 54. Anno 41. ſuccedit Ym çum è fratre deceſſoris decimotertio natus loco. Principem cum Imperatrice moderante Imperii habenas diſſidentem prudenter reconciliat *Han ki* Colaus.

Floret Colaus *Su ma quam* inter Hiſtoriographos celeberrimus, qui ex bis mille voluminibus corpus confecit: orditur autem annales à Hoam ti Sinenſis Monarchiæ conditore.

6. Xin çum regn. 18.

Anno 44. Ym çum moritur æt. 36. Anno 45. ſuccedit Xin çum filius, Princeps majoris animi quàm

prudentiæ. Favet litteris impensè : *Memcium* ſecundum Sinarum Philoſophum poſthumo Ducis titulo condecorat.

Floruere ſub hoc & ſequenti auctores novæ Philoſophiæ, & veterum librorum interpretes *Cheu*, *Chim*, *Cham*, *Xao*, &c. variis honorum titulis tam in vita quàm à morte ornati. Cùm tempore ſterilitatis mœſtus Princeps ſe in conclave reciperet, jejunio & ſolitudini vacans, placando cœlo, *Vam ngan xe* Atheo-politicus, *quid*, inquit, *ô Rex affligeris? non eſt quod cœlum extimeſcas, calamitates caſu, non conſilio accidunt.* Cui *Fu pie* Colaus: *Si Princeps cœlum non extimeſcit & reveretur, ecquid tandem erit quod non perpetret?* Idem *Fu pie* auctor eſt principi, ut ne immodicâ ſeveritate & curâ exquirat quid ab ſuis peccetur. *Majora* inquiens *mala hinc nata exiſtere. Cœli potiùs ſit inſtar contemplantis omnia tam recta quàm prava; maximè cùm hæc ipſa ſerius ociùs prodant ſeſe, ſuumque referant vel præmium, vel pœnam.*

Anno 1. *Lun.* 5. *anno* 5. *Lun.* 3. *anno* 10. *Lun.* 6. *anno* 15. *Lun.* 1. *anno* 19. *Lun.* 6. *anno* 22. *Lun.* 4. *anno* 29. *Lun.* 11. *anno* 31. *Lun.* 4 *anno* 35. *Lun.* 8. *anno* 38. *Lun.* 6. *anno* 43. *Lun.* 9. *anno* 46. *Lun.* 7. *anno* 50. *Lun.* 4 *& anno* 59. *Lun.* 4. *Eclipſes Solis.*

CYCLUS LXIV. Annus poſt Chr. 1084.

Vam ngan xe uti vir erat è ſupremâ litteratorum claſſe & verſipellis ingenii, auctor fuit decem vectigalium inſtituendorum, quæ res animos populi multùm exacerbavit. Succedit ſterilitas, revocantur edicta & onera, & ecce profuſis imbribus cœlum remunerat clementiam Principis.

7. CHE ÇUM regn. 15.

Anno Cycli 2. moritur XIN ÇUM æt. 38. Anno 3. ſuccedit CHE ÇUM ſextus filius. Hujus tutrix avia Imperatrix. A Colao libellus offertur 10. puncta 20. litteris commendans. 1. Cœlum time. 2. Populum ama. 3. Teipſum perfice. 4. Litteris vaca. 5. Sapientes evehe. 6. Monentes audi. 7. Vectigalia contrahe. 8. Supplicia mitiga. 9. Prodigalitatem fuge. 10. Diſſolutionem cave.

Repudiat uxorem legitimam, exemplo ſe tuens anteceſſorum: ad hæc Colaus, *ſatius*, inquit, *foret ô Princeps, imitari virtutes majorum quàm peccata*: Excandeſcens Imperator monentem magiſtratu privat.

8. HOEI ÇUM regn. 25.

Anno 17. moritur CHE ÇUM æt. 25. Anno 18. ſuccedit HOEI ÇUM filius XIN ÇUM natu undecimus. Artium liberalium diſciplinis probè inſtructus, at luxui jociſque intentus, aviæ committit regimen. Eunuchis impensè favet, quos regulorum ornat dignitate, ſolis è regio ſanguine principibus dari ſolitâ. Superſtitioni item & ſectæ *Tao* addictiſſimus.

Anno Imperii 16. quendam ejus ſectæ celebrem Cœnobitam *Chamy* nomine, qui floruerat ſub quintâ *Han* familiâ, titulo *Xamti* ſeu ſupremi Numinis donat,

ſectæque illius ſe Pontificem ſupremum nominari vult. Tot conſecuta deinde mala, & Imperii ruinam attribuunt ſcriptores ſacrilegii hujus atrocitati, quo vera cœli Majeſtas uſque adeò contempta fuit & abjecta.

Societatem init cum *Niu che* ſive Tartaro Orientali contra Barbaros *Leao*, quos aliquot prælis debellat, extincto regno *Leao*, quod per annos 209. ſub novem Principibus ſteterat. Ejus reliquiæ ad Occidentem profugæ regnum fundant, quod poſt annos 100. ab Occidentali Tartaro prorsùs delebitur. Tartarus Orientalis affectat Imperium. *Kin* nomen dominationi ſuæ tribuit: capit *Pe kim*, *Xen ſi*, &c. Imperator invitatus adit Tartarum, cum eo de limitibus tranſacturus. Imperator re infectâ redit. Pergit iterum infelix rogatu ſuorum; ſed à Tartaro perfidè detentus, cogitur, inſignibus regiis depoſitis, extra regnum & murum Sinenſem migrare.

Anno 42. Hoei çum in Tartariæ deſerto *Xa mo* captivus moritur æt. 54. Anno 43. ſuccedit Kin çum filius natu major, à moriente patre nominatus. Sex miniſtros proditionis reos juſſu patris è medio tollit. Tartarus *Ho nan* provinciæ aulam invadit, Imperatorem & Reginas in Tartariam abducit, relictâ Imperatrice *Mem*, quòd repudiatam ſe diceret. Multi è præcipuis proceribus voluntaria morte probrum barbaræ captivitatis antevertunt. Imperator autem captivus moritur 30. poſt annis, æt. 61.

9. Kin çum regn. 1.

Anno 44. ſuccedit interim Cao çum filius nonus Hoei çum ex repudiata *Mem* uxore. Aulam transfert in Auſtrum in *Nan kim*, unde dein compulſus migrare in urbem *Ham cheu* prov. *Che kiam*. Hinc Auſtralis *Sum* familia deinceps dicta.

10. Cao çum regn. 36.

Princeps fuit amans pacis & litterarum. Primis annis aliquot victorias retulit de Tartaris & latronibus, ſtrenuiſſimo ductore *Cum ye*, qui in Septentrione in 13. præliis victor evaſerat. Sed idem neglectis ſapientibus, improbos & perverſos in conſilium admittit. Adeò deditus Bonziorum ſectæ, ut Imperii adminiſtrationem filio à ſe adoptato committat, quò vacaret impenſiùs commentationibus ſuperſtitioſis.

Hi çum Rex Tartarorum ut litteratos Imperii baſim & florem ſibi devinciat, *Confucii* Gymnaſium & ædes ipſemet adit, honores poſthumos ei perſoluturus: cùmque eſſent qui dicerent non eſſe cur hominem vulgarem regiis honoribus proſequeretur, reſpondit: *Tametſi Confucius non eâ conditione fuerit, ut hos honores mereatur, attamen ejus doctrina digna eſt, quam ritu Regio veneremur.*

Anno 4. *Lun.* 7. *anno* 8. *Lun.* 5. *anno* 11. *Lun.* 3. *anno* 14. *Lun.* 1*l. Eclipſis & Cometes ab Occid. anno* 18. *Lun.* 4. *anno* 24. *Lun.* 11. *anno* 28. *Lun.* 9. *anno* 30. *Lun.* 3. *anno* 34. *Stella inſtar Lunæ in Auſtrum tendens. anno* 35. *Lun.* 5. *anno*

anno 40. *Lun.* 8. *anno* 46. *Lun.* 9. *anno* 52. *Lun.* 1. *anno* 54. *Lun.* 2. *& anno* 60. *Lun.* 12. *Eclipſes Solis.*

Cyclus LXV. Annus poſt Chr. 1144.

Pacem cum Tartaro init, non dubitans Majeſtas Sinica ei ſubſcribere cum nomine *Chin*, id eſt ſubditi, & *Cum*, ſeu tributarii, dummodò ſibi parentum 8 ante annis vitâ functorum corpora, Imperio ipſo chariora pignora, reſtituerentur; quo facto publica lætitia & amniſtia indicta. Mirè extollunt hanc filii ergà parentes pietatem ſcriptores.

Anno Imperii 35. rupta pace Tartarorum Rex cum 600. millibus Meridiem petit. Capitur urbs *Yam cheu.* Stricto acinace mortem ſuis Rex minatur, ni victo metu fluvium *Kiam* trajiciant. Oritur in exercitu ſeditio, in quâ Rex ipſe occiditur. Re itaque infectâ reditur in Septentrionem.

Anno Cycli 19. Cao çum reſignat Imperium filio adoptitio: 25. poſt annis moritur abſque liberis, æt 84.

11. Hiao çum regn. 27.

Anno 20. ſuccedit Hiao çum, qui erat fundatoris hujus familiæ poſt ſextam ſtirpem nepos. Princeps à pietate commendatus: pacificè utcumque regit, quia Rex Tartarus *Xi çum* item pius, ſapiens, & indolis erat pacificæ.

Floruit ſub hoc *Chu hi* veterum librorum interpres celeberrimus. Obiit autem ſeptuagenario major, anno 6. imperantis *Kùm çum.* Variis perfunctus muneribus ſub quatuor Imperatoribus, poſt mortem honoratus titulo *Ven cum*, id eſt, litterarum principis, & cum cæteris *Confucii* diſcipulis conſecutus titulos poſthumos; quorum nomina in tabellis in Gymnaſio *Confucii* exponuntur, qui mos hodieque viget: nam ubi conſtat de viri virtute, ſapientiâ & in geſto magiſtratu integritate, ſolent eos Imperatores in album & ordinem referre condiſcipulorum *Confucii*, ut in partem veniant honorum, qui ſtatis temporibus à Præfectis urbium exhibentur.

Anno 46. Hiao çum moritur æt. 68. Anno 47. ſuccedit Quam çum deceſſoris filius natu tertius.

12. Quam çum regn. 5.

Anno 51. Quam çum coram procerum ſuorum cœtu correptus apoplexiâ in terram corruit, nec ſibi reſtitui potuit. Moritur poſtmodum æt. 54.

13. Nym çum regn. 30.

Anno 52. Nym çum natu tertius deceſſoris filius, tametſi multùm reluctans evehitur ad ſolium Princeps re & nomine pacatæ indolis, pius, modeſtus: à ſuis ſe regi, ne dicam decipi, patitur. Edicto vetat, ne quis pro arbitrio ſuo annales edat.

Anno Imperii 8. incendium Palatii quatuor dies tenuit. Poſt 36. item annos in urbe regiâ *Ham cheu* incendium, quo 530. millia domorum abſumpta.

Anno 2. *Lun.* 6. *Cometes anno* 5. *Lun.* 4. *anno* 12. *Lun.* 5. *anno* 15. *Lun.* 3. *anno* 21. *Lun.* 6. *anno* 30. *Lun.* 5. *anno* 33. *Lun.* 3. *anno* 40. *Lun.* 11. *anno* 43. *Lun.* 5. *Planetæ*

ſimul viſæ ſub unâ conſtellatione. anno 45. *Lun.* 8. *anno* 52. *Lun.* 3. *anno* 57. *Lun.* 6. *& anno* 60. *Lun.* 4. *Eclipſes Solis.*

CYCLUS LXVI. Annus poſt Chr. 1204.

Tartari *Kin* ſeu Orientales rupto iterum fœdere invadunt Sinam.

Tartari Occidentales, qui ſub quintæ *Han* familiæ ſexto Imperatore *Vu ti* multis cladibus ad internecionem deleti, per 1300. circiter annos nil dignum memoratu contra Sinam egerant, tandem anno *Nym çum* Imp. 12. cœperunt Imperii ſui jacere fundamenta. Indunt nomen familiæ *Yuen*, quod principium ſonat. Ab anno primo naſcentis Imperii uſque ad decimum-quartum occiſæ ferunt 1847. myriades ab hoc familiæ Tartaricæ conditore tyranno. Quintus ab hoc Princeps poſt annos 32. toti Chinæ dominabitur.

Tartarus Occidentalis à Sinis invitatus bellum auſpicatur contra Orientales. Orientalis pacem petit cum Sinis, hi reſpuunt, quo cognito: *hodie*, inquit, *Occidentales mihi meum Imperium*, *cras tuum tibi auferent.*

Tartarus Occidentalis memoratur extinxiſſe regnum Mahometanorum *Metena* dictum, inde ab *Into*, (putà Indorum) & *Samaul han* (putà Samarcandiæ) regna proceſſiſſe uſque ad *Tie muen* (id eſt ferream portam) arcem ſic dictam, inde occaſione monſtri cujuſdam inuſitati territus, monituſque à tot cædibus quibus cœlum non gaudet, abſtinere, ab occaſu ad ortum tendens vim totam armorum ad Sinenſe convertit Imperium.

Anno 21. NYM ÇUM abſque liberis moritur æt. 57.

14. LI ÇUM regn. 40.

Anno 22. ſuccedit LI ÇUM fundatoris poſt decimam ſtirpem nepos. Princeps addictus ſectæ *Tao*, & litteris pluſquàm ratio temporis & belli poſtulabat. Titulum Ducatus & dignitates confert familiæ *Confucii*, quæ & hodie perſeverat ab onere tributi immunis.

Variis immiſſis exercitibus tam Sina, quàm Tartarus Occidentalis contra Orientales, tandem victor evadit. Aula *Ho nan* diripitur. Dein Metropolis prov. *Xan tum*, ubi tam pertinax fuit obſeſſorum conſtantia, ut carnibus jam humanis veſcerentur. Poſtremus Orientalium Rex *Ngay ti* deſperatis tandem rebus laqueo vitam finit: atque ita extinctum regnum *Kin* ſeu Orientalium Tartarorum, quod novem Principes habuerat per annos 117. verùm poſt annos 419. ex horum reliquiis ſeu poſteris rurſus emerget familia vigeſima-ſecunda, totius Chinæ futura domina.

Quo tempore penes Imperatores Sinenſes in Auſtro per 40. annos fuit Imperium, Boreale Imperium fuit penes Tartarorum Occidentalium Principes omninò quinque, quorum poſtremus *Ho pie lie* multis clarus victoriis imperare cœpit anno Cycli hujus 56. & poſt

annos novemdecim fundabit familiam proximam *Yuen* dictam.

Idem Princeps ut erat in rebus litteriſque Sinicis verſatiſſimus, ut Sinenſium ſibi animos magis conciliet, parentat & ipſi litterarum Principi *Confucio* ritu regio.

Anno 7. *Lun.* 6. *anno* 15. *Lun.* 7. *anno* 18. *Lun.* 5. *anno* 20. *Lun.* 9. *anno* 25. *Lun.* 6. *anno* 34. *Lun.* 12. *anno* 39. *Lun.* 9. *anno* 42. *Lun.* 7. *anno* 46. *Lun.* 4. *anno* 49. *Lun.* 2. *&* *anno* 57. *Lun.* 3. *Eclipſes Solis.*

CYCLUS LXVII. Annus poſt Chr. 1264.

15. TU ÇUM regn. 10.

Anno 1. LI ÇUM abſque liberis moritur ætat. 62. Anno 2. ſuccedit TU ÇUM deceſſoris è fratre nepos. Veneri & Baccho immodicè deditus, regi ſe ſinit à perfidiſſimo Colao *Hia ſu tao.* Oblati multi contra eum libelli ſupplices, ſed incaſſum: quare multorum defectio ad victorem Tartarum conſecuta.

Tartarus occupatis priùs provinciis Occidenti finitimis *Yun nan*, *Xen ſi*, *Su chuen*, (in cujus Metropoli *Chim tu* occiſa feruntur quater decies centena civium millia,) tandem in *Hu quam* Auſtralem provinciam tendit. Imperator omnium ignarus, è tribus Imperii partibus vix unam obtinet.

Nobilis viri Marci Pauli, Sereniſſ. Venetorum Reipublicæ *civis* inclyti, in Chinam circa hæc tempora introïtus.

16. CUM ÇUM regn. 2.

Anno 11. TU ÇUM moritur æt. 25. tribus filiolis relictis ad fortunæ ludibrium. Anno 12. ſuccedit CUM ÇUM ſecundus filius. Pro puero prudens Imperatrix gubernat: pacem petit duris conditionibus, at verò *Pe yen* Ductor ſuprèmus Tartarici exercitus, nullas admittit: *Veſtra*, inquit, *familia ob infantiam Principis prioris familiæ, potita fuit Imperio; nunc æquum videtur, ut ob infantiam Principum eodem privetur.*

Tartarus cum 700. armatorum millibus petit Meridiem, & pleraque facit ſuæ poteſtatis.

Celebratur Ducis *Pe yen* prudentia, quâ regebat ducenta armatorum millia non aliter quàm ſi unum regeret militem: alterum, quòd tot victoriis inclytus numquam auditus ſit commemorare res ſuas ac merita.

17. TUON ÇUM regn. 2.

Anno 13. à *Pe yen* captus Imperator obiit in deſerto *Xa mo*, æt. 10. Anno 14. ſuccedit TUON ÇUM frater major natu. Hic mari cum claſſe 130. millium hoſtem fugiens primùm ad *Fo kien*, & inde ad prov. *Quam tum* oram maritimam dilabitur.

18. TI PIM regn. 2.

Anno 15. TUON ÇUM ex morbo moritur æt. 11. Anno 16. ſuccedit TI PIM frater natu minimus, & ultima familiæ ſcintillula. A Tartarorum claſſe ingenti clade claſſis Sinica profligatur. Colaus *Lo ſieu ſu* re deſperatâ complexus octennem Principem, ſe pariter cum illo in mare præcipitat: re cognitâ Imperatrix

cum turbâ plurimâ ruit in præceps. Peracta fuit hæc cataſtrophe Lunâ 2. hujus anni prope inſulam *Yai xan*, quæ paret oppido *Sin hoei* prov. *Quam tum*, *Quam cheu* dictæ. Dux alter Sinarum *Xi kie* evaſerat medios per hoſtes cum parte claſſis ad inſulam *Pim cham xan* dictam. Hîc vi ventorum à littore ſpirantium in altum mare provectus, vi turbinum & procellarum obrutus eſt. Periiſſe dicuntur hac die ſupra centum millia mortalium partim ferro, partim fluctibus: & hîc finem habuit funeſtiſſimum familia *Sum*.

Steterat Monarchia Sinica ſub 19. familiis Imperatoriis per annos 4222. quando primâ vice tota parere cœpit exteris, jugumque ſubiit Tartari Occidentalis, ſi jugum dici poteſt, quando Sinas & ſinceritate & fide & amore beneficentiaque ita ſibi conciliavit, ut hodie etiam *Xim chao*, id eſt, dominatio ſancta, vulgò nuncupetur.

XX. Familia. 1. Xi çu regn. 15.

Anno Cycli 17. init Imperium Xi çu Tartarus occiduus, filius *Tai çu* natu quartus, fundator familiæ 20. *Yuen* dictæ, quæ ſub novem Imperatoribus annos 89. numeravit.

Aula primùm *Tai yuen fu* Metropolis prov. *Xan ſi*, ac deinde *Pe kim*. Hic poſtquam bellum geſſerat 20. annis, tandem Sinæ toti imperat. Princeps pius, prudens, magnanimus, perſpicax, Mecænas litterarum. Expeditio ſuſcipitur in Japoniam nullo ſucceſſu; nam ex 100. millibus qui partim mari, partim in inſulis perierunt, vix tres quatuorve redierunt. Aquæductum aperit per ſtadia Sinica 3050. ſeu leucas Belgicas 245. circiter: per hunc ſupra novem mille navigia, ſingula 500. oryzæ modiis onuſta, pro ſola aula quotannis ex Auſtro viâ mediterraneâ devehuntur, quæ priùs maritimâ devehebantur.

2. Chim çum regn. 13.

Anno 31. moritur Xi çu æt. 80. Anno 32. ſuccedit Chim çum nepos, clemens & amans populi: vectigalia & ſupplicia moderatur: fraudi fuit invaletudo propè aſſidua, quo factum, ut nequiverit pro voto res Imperii adminiſtrare.

3. Vu çum regn. 4.

Anno 44. Chim çum moritur æt. 42. Anno 45. ſuccedit Vu çum ex fratre nepos, pius & munificus, bene meritos variis dynaſtiis donat. *Confucium* regiis titulis donat. Vetat aurum, argentum, oryzam & ſericum extra Imperium deportari.

4. Gin çum regn. 9.

Anno 48. Vu çum moritur æt. 31. Anno 49. ſuccedit Gin çum frater uterinus: pius & re & nomine, moderatus, & cæleſtis, ut aiunt, indolis, gravis, acuti ingenii, moneri gaudens, litterarum ſtudioſus. Regulis interdicit venationes à quinta Luna ad decimam, ne colonis damno ſint. Magna hoc imperante pax. Identidem pluviam à cœlo efflagitat. Fuit cùm diu ceſſante pluviâ cœlum ſuſpiciens: *Ah! ego*, inquit, *ego reus ſum tantæ calamitatis*, & ſequenti

mox

		mox die effuſi imbres ſecuti. Cognito quinque fratres reos mortis, ingemiſcens: *Vni ſaltem*, inquit, *detur vita, ut ſit qui parentes alat & ſoletur.*
	5. Ym çum regn. 3.	Anno 57. Gin çum moritur æt. 36. Anno 58. ſuccedit Ym çum deceſſoris filius natu major, patri per omnia ſimilis, pro cujus vitâ ſæpe cum lachrymis ſuam cœlo devoverat pius Princeps. Anno 60. Ym çum in ingreſſu tentorii, cum fido Çolao ſuo occiſus æt. 30 à gravium ſcelerum ſibi conſciis perfidis. Hos ſequens Imperator uno poſt menſe meritis ſuppliciis plectit, ſtirpe etiam funditus deletâ. Hæc una familia præ reliquis prodigioſa dici poteſt, quod hac imperante, tot terræmotus, ruinæ montium, inundationes, ſiccitates, incendia, &c. extiterint, quorum pleraque hîc præterimus. *Anno 2. lun. 1. anno 7. lun. 3. anno 12. lun. 7. totalis, anno 13. macula magna inſtar obſervatur in Sole, lun. 6. ſtella viſa in mare delabi, quam millenæ conſecutæ cum fragore. anno 19. lun. 7. anno 24 lun. 10. anno 27. lun. 8. anno 30. Cometa anno 31. lun 6 anno 35 lun. 12. Comet. per 76. dies. anno 37. lun. 2. anno 40. lun. 5. intercalari. anno 55. lun. 2. & anno 58. Eclipſes Solis.*
Cyclus LXVIII. Annus poſt Chr. 1324.	6. Tai tim regn. 5.	Anno 1. ſuccedit Tai tim filius Reguli *Hien çum*, liberalis, pacis amans. Admitti vetat Bonzios è regno *Tibet* (*Lama* dictos) ne populo oneri ſint Anno 5. Tai tim moritur æt. 36. Comitia celebrantur, eligitur filius natu minor, hic verò recuſat, eò quod fratri natu majori deberetur; evocatur hic itaque è Tartaria, & ſalutatur Imperator.
	7. Mim çum regn. 1.	Anno 6. ſuccedit Mim çum deceſſoris filius natu major, qui in convivio, ſexto poſt menſe repentè moritur; non defuit veneni ſuſpicio.
	8. Ven çum regn. 3.	Anno 7. ſuccedit Ven çum frater minor. Peccat unâ re, quòd Antiſtitem Bonziorum *Lama* regiè excipiat, & in aulam introducat, qui adeò cùm immotus, nullâque viciſſim honoris ſignificatione, procerum ſalutationes curvatis poplitibus exhibitos vino ritè miniſtrato acceptaret, fuit qui hominis faſtum non ferens, *Tu*, inquit, *bone vir, diſcipulus es* Fœ, *& Magiſter Bonziorum: ego verò, ſi neſcis, diſcipulus ſum* Confucii, *idemque magiſter litterarum Imperii: quo circa ſuperſedeamus obſecro, mutuo venerationis ritu.* Hæc fatus, vinum illi ſtans obtulit: ſubriſit Antiſtes, cyathumque ſurgens exhauſit. Anno 9. Ven çum moritur æt 29 ſuccedit *Nym çum*, ſed quia poſt bimeſtre moritur, in ſerie Regum non ponitur.
	9. Xun ti regn. 35.	Anno 10. ſuccedit Xun ti ſeptimi Imperatoris filius natu major, & frater *Nym çum* item natu major, tredecennis evocatus ex Auſtrali prov. *Quam ſi* ad aulam.

Princeps indolis bonæ, ſed inertis, dein ludis, jocis & veneri deditus, res Imperii negligit, Colao *Pe yeu hama* pro lubitu adminiſtrante omnia. Invitat è Tartaria *Lamas* ſuos & magos; hi chorum inſtituunt 16. puellarum ſaltatricium, dictum tripudium dæmonum cœleſtium.

Anno hujus 23. homo Sina, cui *Chu* nomen, è ſervo Bonziorum, Dux latronum, occupat varia loca, dein & provincias Auſtrales; tandem cædit exercitum Imperatoris, brevì ipſe futurus Imperator.

Anno XUN TI 36. qui fuit primus ſequentis fundatoris, Dux belli *Chu* trajecto croceo fluvio, urbes & loca nullo ferè negotio occupat, cædit exercitum Imperatoris, qui clàm fugâ ſibi conſulit.

Anno 45. XUN TI fugiens in Septentrionem, ibi biennio pòſt moritur. Perit familia *Yuen* Tartari Occidentalis. Anno 46. ſuccedit TAI ÇU, aliàs *Chu*. Fundat 21. familiam *Tai mim*, quæ per annos 276. numeravit 16. Imperatores. Aulam in *Nan kim* Metropoli conſtituit.

XXI. Familia. 1. TAI ÇU, aliàs ex regnatûs ſui cognomento dictus *Hum vu*, id eſt magnus belliger. regn. 31.

Anno 47. die uno aula capitur *Pe kim*. Hujus ditionis Regulum creat filium natu quartum.

Patrem, avum, atavum, tritavum titulis poſthumis honorat.

Regulos terris & reditibus contentos, reì publicæ negotiis occupari vetat, Eunuchis item dignitatem civilem aut bellicam conferri. Vetat mulieres Bonzaicam vitam amplecti, quin & viros ante 40. ætatis annum. Leges priſcas & modernas in unum corpus 300. voluminum redigi jubet, quod opus centum viginti poſt annis tandem perficietur & lucem videbit. Menſes 27. in luctu parentum uſitatos, in totidem dies commutari permittit. Quadraginta regnorum legationibus honoratur, inter munera fuit leo in China primùm viſus. Venerunt item legati ex Corea, Japonia, Inſulâ formoſâ, & Auſtralibus inſulis, item è regno *Sien lo* ſeu *Siam* cum litteris inſcriptis auro in folium extenuato.

Uxoris ſuæ *Ma xi* etſi deformis, prudentiæ ac pietati debere ſe Imperium fatebatur. Nam cùm naturâ præceps ac ferocior eſſet, illa ut mariti vitio blandè mederetur, affirmabat iis Imperia à cœlo deferri, qui voluntati votoque cœleſti (quod eſt amoris & clementiæ) obtemperarent. Ad Imperatricis dignitatem evecta, numquam gemmas adhibuit, veſte etiam ſæpius lotâ utens. Morti proxima, cùm ei pharmacum offerret Imperator, ſumere recuſavit, ne ſi nihil proficeret, ut erat probabile, medici vitam fortè in diſcrimen vocaret. Obiit anno novæ dominationis decimo quinto. Quantus fuerit mariti luctus, hinc patet, quòd aliam deinceps creare Imperatricem recuſarit.

Anno 4. *lun.* 9. *anno* 8. *lun.* 8. *anno* 11. *lun.* 4. *anno*

15. *lun.* 8. *anno* 19. *lun.* 8. *anno* 22. *lun.* 9. *anno* 27. *lun.* 11. *anno* 29. *lun.* 4. *anno* 33. *lun.* 3. *duo item Soles viſi.* *anno* 35. *lun.* 6. *anno* 38. *lun.* 4. *anno* 41. *lun.* 8. *Eclipſes Solis.* & *anno* 45. *Cometes per trimeſtre.*

Cyclus LXIX. Annus poſt Chr. 1384.

Gymnaſium Regium amplis auget privilegiis; examini, quo Doctorum laurea in aulâ confertur, ipſe aſſiſtit.

Confucio gentis magiſtro honores jubet deferri non regios, quos quidam Imperatores ſoliti erant deferre, ſed eos dumtaxat, qui *Sien ſu*, hoc eſt magiſtris vitâ functis conferri ſoliti, uti viventibus conferebantur. Vetat etiam eo ritu honorare *Confucium* quo reliqui ſpiritus aut idola coluntur, *cùm enim*, inquit, *litterati, qui diem obierunt, à reliquis ſpiritibus diverſi ſint, par eſt quotannis eorum memoriam diverſâ quoque honoris ſignificatione rituque renovare, eoque dumtaxat, qui priſtinæ cujuſque conditioni, & quam geſſit olim, dignitati competat.* Vetat inſuper ſtatuas *Confucii*, aut ejuſdem diſcipulorum conflari & erigi. Inter egregia principis documenta, celebriora ſunt iſta: *In regendo populo turbulento cave ſis præceps; in eo, qui jam pacatus ſit, regendo, cave ſis tetricus, minutus, moleſtus.* Item, *uti cælum & terra procreant res omnes ad communem uſum victumque hominis, ita ſapiens Rex curas ſuas & contentiones eò dirigit potiſſimùm, ut diligat ſuos, foveat ac ſuſtentet; & quamvis ipſe contrahat vectigalia, ſumptuſque publicos ac privatos moderetur, ſemper tamen angitur ac timet, ut ſubditis neceſſaria ſuppetant; quâ quidem curâ & metu multò magis tunc cruciatur, quando graviora ſubinde vectigalia imperari neceſſe eſt.*

Cùm fortè dies plurimos ceſſaſſent pluviæ, Imperator ſtramineos indutus calceos, ac veſtem lugubrem, ad montem contendit, ibidem triduum totum perſeverans, opem cœli clementiamque implorat: exacto triduo largi imbres deciderunt.

Luſtrans ipſe ditiones Imperii comite filio natu maximo, mediis in agris currum jubet conſiſtere, & converſus ad filium: *ideo*, inquit, *te mecum adduxi, ut tuis ipſe uſurpes oculis pauperum colonorum labores ac ſudores, ut diſcas miſereri illos, ac moderari vectigalia.*

Curſum felicitatis interrupit mors inſperata filii hæredis, quem contra morem per triennium luxit, & in ejus locum nepotulum hæredem declarat.

Inciderat in latrones cum uxore & patre quidam *Sui* dictus: parantibus ſenem interficere, filius vitam pro paternâ obtulit: eiſdem verò vim nuptæ parantibus inferre, *at*, inquit illa, *nefas hoc marito ſuperſtite.* In ignem igitur paratum præcipitant juvenem, quod conſpicata mulier, in eundem ſe præcipitat, ibique maritum complexa abit in cineres. Huic fidei & pietati illuſtre monumentum erigi curat Imperator,

qui & caſtigat inſanam alterius pietatem, qui ut ægrotanti matri valetudinem ab idolo exoraret, proprium ei filiolum ſacrificaverat.

Anno Cycli 15. *Hum vu* moritur æt. 71. Anno 16. ſuccedit KIEN VEN TI conditoris nepos tredecennis, piæ indolis Princeps, populique amans, cui remittit tertiam partem vectigalium.

2. KIEN VEN TI ſeu *Kien ven*, id eſt, ſtabiliens rem litterariam. regn. 4.

Hujus patrui Reguli ægrè ferunt antepoſitum tot ſanguinis Regii ad Imperium maturis principibus adoleſcentulum. Auxerunt invidiam Colaorum patefacta contra ſe conſilia. His aliiſque rebus cæteros inter exacerbatus Regulus *Pe kim* natu quartus Conditoris filius, arma parat, & periniquæ (ut aiebat) gubernationis hoſtem ſe declarat. Magni contra ipſum exercitus mittuntur, uno 8. horarum conflictu trecenta bellatorum millia feruntur cecidiſſe. Offertur pacis conditio, reſpuit ille, niſi priùs tradantur miniſtri Regii. Tandem Regiam petit Nankinenſem. Proditor *Li kim lum* portas aperit: ingens ſtrages mortalium. Succenditur domus regia. Ambuſtum cadaver adoleſcentis Imperatoris, uti creditum, in conſpectum victoris producitur, illachrymatur ipſe, & Imperatorio ritu humari jubet: ſævitum crudeliter in miniſtros Regios, è quibus uno die variis affecti ſuppliciis ſuprà octingenti, aliis interim fatum ſponte præoccupantibus, aliis raſo capite mentitis Bonziis fugâque elapſis.

Hoc peractum anno Cycli 20. Imperii quarto quo KIEN VEN extinctus æt. 17. Anno Cycli 21. ſuccedit CHIM ÇU ſeu *Yum lo*, filius Conditoris natu quartus, Princeps initio crudelis, & magnanimus & prudens: fratribus ſuis, aliiſque bene meritis reſtituit honores priſtinos ac cenſus.

3. CHIM ÇU, aliàs *Yum lo*, id eſt, æterna lætitia. regn. 23.

Cùm certum ob crimen interfici juberet *Li kim lum*, hic autem diceret haud imperaturum fuiſſe ipſum ſi venienti portas urbis regiæ non aperuiſſet, *imò verò*, inquit alter, *fortunæ meæ fuit veniſſe me: nam ſi veniſſet alius quicumque pari inſtructus robore armorum, non ſecus illi, ac mihi, portas aperuiſſes, proditor.*

Anno Imperii 5. adoleſcentes 1800. quòd ante annum æt. 40. contra legem à patre latam ſectæ Bonziorum nomen dediſſent, excedere cœnobio jubet.

Anno Imperii 7. transfert aulam *Nan kim* Auſtralem in Borealem *Pe kim*, relicto hærede filio in aula *Nan kim* cum ſimillimis magiſtratibus qui in *Pe kim*. Multis legationibus honoratus, quas inter erant ex utraque Tartaria, ex Malacâ, è mari Auſtrali & occiduo, item Mahometanorum cum Rhynocerote. Libros Alchimicos de uſu Ambroſiæ immortalis cremari jubet. Cùm offerrentur lapides pretioſi effoſſi in prov. *Xan ſi*, occludi juſſit fodinas, dicens non fatigandum populum vano labore, cùm lapides iſti

nec

nec ſterili tempore comedi, nec brumali fovere corpus queant. Quinque æra campana 120. mille librarum ſingula fundi jubet.

Anno Imperii 13. Cycli 32. Aulæ Doctoribus 42. *Han lin* dictis, committit veterum librorum claſſicorum ampliorem explanationem, monens, ut duorum præcipuè interpretum *Chim çu*, & *Chu çu* (qui ſub exitum familiæ *Sum* floruerant) commentis inſiſterent. Ab iiſdem quoque nova quædam fabricata Philoſophia, de quâ conſule proœmialem declarationem ad Scientiam Sinicam.

4. GIN ÇUM aliàs *Hum hi*, id eſt dilatata concordia. Regn. aliquot menſ.

Anno Cycli 41. YUM LO moritur æt. 63. Anno 42. ſuccedit GIN ÇUM deceſſoris filius, clemens & benignus. Audiens in prov. *Xan tum* laborari fame, protinus eò deſtinat Colaum *Yam ſu kie.* Dicente autem Colao, quòd concilia duo Regia conſultanda de hoc eſſent, & quid facto opus cenſerent, renuntiandum: *Faceſſant*, inquit, *moræ iſtæ ac deliberationes: populo namque laboranti fame, tanta cum celeritate opitulandum eſt, quantâ concurritur ad commune extinguendum incendium, vel repentinam aquarum illuvionem reprimendam.* Aliis dicentibus rationem habendam eſſe diverſitatis locorum, & hominum magis minuſve egentium: *Habeatur*, inquit, *verumtamen ſic, ut à minutis abſtineamus, & dum opitulandum eſt tantæ calamitati, non vereamur peccare quodammodo largitate.*

Admodum ſtudioſus cùm eſſet rei Aſtrologicæ, & nocte quapiam obſervaſſet mutationem neſcio quam in ſtellis, accitis ad ſe Colais, *Actum eſt*, inquit, *de meâ vitâ: meminiſtis autem me paſſum fuiſſe multa ab invidis per annos 20. quando degebam in Palatio Orientali, ſed fides veſtra concordiaque me contutata eſt, &c.* Hæc fatus, duobus ſpectatiſſimæ fidei viris ſigillum donat. Inſculptæ ſigillo litteræ *Chum chin*, id eſt, *miniſter fidelis & integer*: ii cum lachrymis excipiunt pignus honoris extremum, quo deinceps ſigillo epiſtolas ſuas obſignant.

Languere incipit Imperator, accerſunt hæredem filium ex aulâ meridionali, mœſtus advolat, ſerò tamen, jam extincto patre æt. 48. anno, & Cycli 42. qui annus præter morem ſucceſſori tribuitur.

5. SIUEN ÇUM aliàs *Siuen te*, id eſt, manifeſta virtus. Regn. 10.

Anno 42. (*poſt Chriſtum* 1426.) ſuccedit SIUEN ÇUM filius GIN ÇUM, Princeps clemens. Gaudet clàm & incognitus prodire. Edicto vetat promoveri litteratos ad gradum Licentiati ante annum æt. 25.

Patruum rebellem & in prælio captum perpetuo carceri in aulâ mancipat. Tartarorum irruentes copias ipſe ductor exercitus feliciter delet. Cochinchinæ Prætori Regis titulum impertit, ſed tertio poſt anno Rex à rebellibus è familiâ *Li* occiditur. Mittunt hi legatos, qui veniam deprecentur. Imperator audito Senatu, ne gravis populo eſſet, & quòd nullius propè

emolumenti res videretur, à mittendis longè adeo copiis abſtinuit, legatos etiam cum titulo dignitatis remittens. Sub hoc arſit Palatium per dies aliquot. Ex incendio tanta vis æris, auri & argenti flammis liquata, ut ex hac maſſa innumera vaſa confecta ſint, quæ magno hodie in pretio habentur, qualia olim ex ære Corinthiaco.

6. Ym çum, aliàs *Chim tum*, id eſt, recta adminiſtratio. Regnat primò annis 14.

Anno Cycli 52. Siuen çum moritur æt. 38. Anno 53. (1436.) ſuccedit Ym çum filius natu major & novennis, ſub tutelâ Imperatricis & Eunuchi præcipui. Novem portas urbis Regiæ reſtaurat.

Anno Imperii 3. edicto prohibet in fanis idolorum exhiberi honores *Confucio*. Tartari continuis excurſionibus latrocinia exercent.

Anno 5. Planetæ ſimul viſi ſub unà conſtellatione, anno 15. Luna 9. Stella verſus ortum cum ſonitu deſiit.

Cyclus LXX. Annus poſt Chr. 1444.

Anno Cycli 6. Imperii 14. ipſe Imperator in Tartaros ultra murum ducit exercitum quingentorum millium. Annonæ defectu multi pereunt: dilabuntur plurimi, tandem menſe 8. utrimque pugnatur, cæditur Sinenſis exercitus, victor Tartarus victum Imperatorem captivumque in interiorem Tartariam abducit. Hinc maxima in aulâ conſternatio. Subſtituitur in ſolio filiolus biennis, cui tutor aſſignatus natu minor frater captivi: qui tamen Imperatoris non vices, ſed titulum ſuſcipit & auctoritatem: mittitur interim ab Imperatrice ingens vis auri, argenti, ſerici ad redimendum Imperatorem; acceptat Tartarus, at plura repoſcens; quin ſpecie reducendi Imperatoris eum ad confinia Sinarum adducit, iterumque contemptis muneribus tamquam tanto principe indignis, intra fines reducit.

7. Kim ti, aliàs *Kim tai*, id eſt gloriæ magnitudo. Regn. ann. 7.

Anno Cycli 7. ſuccedit Kim ti frater captivi. Mittuntur, qui reducem excipiunt Imperatorem, ſed Tartarus altioris ordinis & dignitatis primates poſtulat ad tanti principis comitatum. Tandem reducitur multò ſtipatus milite uſque ad Imperii limites prope montem *Tam kia lin*. Unde Imperator in aulam ſcribit ſe renunciare Imperio, & quietem meditari, adeoque ne ſe venientem cum pompâ excipiant: tandem ut eluderet, fugeretque adventantium apparatum, per aliam urbis Regiæ portam ingreſſus eſt, ubi ſibi mutuò occurrunt fratres, & poſt fraternos amplexus & lachrymas deductus tandem à fratre & aulâ totâ ad Palatium Auſtrale, uti expetiverat.

Proſequitur interim frater Imperii regimen, imò jam meditabatur filiolum ſuum Imperii hæredem declarare, quod cùm in diem filii natalem reſervaret, ad Colaum die quodam, *Natalis*, inquit, *filii mei hæredis incidit in diem ſecundam lunæ ſeptimæ.* Colaus poſt reverentiam de more exhibitam, *Imò verò pace tua*,

ô *Rex*, inquit, *natalis hæredis* (denotabat filium fratris natu majoris) *incidit in primam diem lunæ undecimæ.* Conticuit ad hoc Imperator, & de filiolo hærede mentem depoſuit, & verò altero poſt anno vivere deſiit puerulus.

Anno Cycli 13. Imperii 7. in morbum lethalem incidit Imperator. Eo nondum mortuo reducitur ex palatio Auſtrali ad avitum ſolium frater natu major, qui mox anno Imperii 1. qui fuit Cycli 14. (1457.) lunâ 1. amniſtiam publicam per Imperium incidit. Moritur 2.

8. Ym çum novo cognomento dictus *Tien xun*, id eſt, cœlum proſperum & propitium. denuo reg. an. 8.

lunâ Kim ti, regnante jam Ym çum. Per libellum ſupplicem poſtulatur, ut nomen fratris & memoria, quaſi ambitûs rei, aboleatur: renuit Imperator, qui tamen fratrem ſepeliri noluit ritu Imperatorio, ſed eo dumtaxat, qui eſt fratris natu minoris & ſanguinis regii.

Anno Cycli 21. Ym çum moritur æt. 31. Anno

9. Hien çum, aliàs *Chim hoa*, id eſt, perfecta converſio. Reg. an. 23.

Cycli 22. (1465.) ſuccedit Hien çum deceſſoris filius primogenitus, è reginarum ſecundâ, quia ſterilis erat Imperatrix.

Princeps Bonziis impenſe addictus, rerum cupidus peregrinarum.

Anno Cycli 23. cædit exercitum prædonum in prov. *Hu quam.*

Anno Cycli 24 obiit Regina mater.

Anno 28. occaſione Cometes lunâ 11. conſpicui. Monita excipit Imperator.

Anno 29. Tartarorum Cunei in Sinam excurrunt, & prædis onuſti remeant.

Anno 36. Tartarorum exercitus ad internecionem cæſus à Sinenſi exercitu.

Anno 37. Coreæ Rex commodiorem, ſublatis ambagibus, & compendioſiorem viam proponit pro legationibus in aulam clientelæ causâ mittendis, non annuit Imperator. Tartari rurſus erumpunt, & vaſtant ditiones *Leao tum.*

Anno 38 ex regno *Samaul han*, (putà Samarcandiæ) legatio cum duobus leonibus. Alia legatio à Regulo *Fuen cheu* poſtulante librorum de obedientiâ & recto regimine monumenta.

Anno 41. in aula terræmotus.

Anno 42. lun 1. congeries ſtellarum cùm ſonitu & fragore diſſolvitur.

Anno 44. Hien çum moritur æt 41. Anno 45

10. Hiao çum, aliàs *Hum chi*, id eſt, amplum regimen. Reg. an. 18.

(1488.) ſuccedit Hiao çum deceſſoris primogenitus. Princeps, Bonziorum ſuperſtitionibus & ſupplicationibus impensè favens, aſſentatoribus gaudens, alchimiæ perquam ſtudioſus.

Anno Imperii 5. hæredem ſolemniter declarat.

Anno Cycli 52. Rex Cochinchinæ per legatos copias petit auxiliares contra rebelles: recuſat mittere Imperator. In prov. *Xen ſi* Bonziorum Coryphæus re-

bellium Dux & ductor in prælio victus capitur, & in aula capite plectitur. In ditionibus occidentalibus tanta fames, ut ſe mutuò vorarent filii & parentes. In provinciis Auſtralibus ad Orientem graſſatur peſtis ingens, & in Sinis inſolita.

Anno 53. Sol ſolito obſcurior. Sonitus item in aëre auditus. Terræmotus adeo terribilis, ut hiatu terræ quingenta hominum millia abſorpta ferantur.

Anno 54. in omnibus provinciis terræmotus.

Anno 55. urſus aulam ingreditur: hinc auguria funeſta, palatii interioris conflagratio ſecuta.

Cyclus LXXI. Annus poſt Chr. 1504.

11. Vu çum, aliàs *Chim te*, id eſt perfecta virtus. Reg. an. 16.

Anno Cycli 1. moritur Imperatrix. Tartari in Sinam irruentes prædas ingentes reportant.

Anno 2. Hiao çum moritur. Anno 3. (1506.) ſuccedit Vu çum deceſſoris filius, quo anno Cometa apparuit, ſtella item cum tonitru in pluviam reſolvitur. Terræmotus, ventorum turbines inſoliti. Hac occaſione à *Tao* Colao monetur Imperator, ut ſeriò ſe regimini applicet, refrænet immoderatos iracundiæ impetus, nimiam venandi & equitandi pruriginem, à jocis & ludicris abſtineat, exterminet ex aulâ adulatores, & diſſolutis moribus juvenculos; accerſat ſapientes, & publici boni ſectatores, &c. ita demum revocari poſſe irati cœli piam erga ſe voluntatem.

Anno Cycli 6. Tartari rurſus ditiones Sinenſium depopulantur. Anno 7. Regulus è regio ſanguine rebellat, in prælio capitur, & in aulâ occiditur. Anno 8. latronum Cunei emergunt in ipſo territorio *Pe kim*, & provinciis *Xan tum* & *Ho nan*, partim fame, partim exactionibus miſeros ad arma ſtimulantibus, *Lieu ce* dicti, quòd rapidorum torrentium in morem per terras & provincias graſſantes quaquaverſum diffluerent. Miſſi contra eos varii exercitus, à quibus repreſſi quidem & ſopiti, ſed non penitus extincti, identidem ſcilicet cùm occaſio & opportunitas favebat, repullulantibus.

Anno Cycli 11. Imperator clàm & mentito habitu prodiens à tigride vulneratus, & ad menſem coactus decumbere.

Anno 15. debellaturus Tartaros ipſe Imperator in Septentrionem pergere meditatur, ſed clàm ſcilicet & tacito nomine, ſub titulo ſcilicet Archiſtrategi; diſſuadet totus Senatus, rem novam & periculis obnoxiam eſſe; ſub mentito enim habitu & nomine rebellioni anſam præberi; perſiſtit mordicus in propoſito Imperator, quin & excandeſcens in Colaum acinacem ſtringit. Hic collum intrepidus præbet, reprimit furorem Imperator, & mutat propoſitum.

Anno Cycli 16. meditabatur Imperator proficiſci in provincias Auſtrales *Nan kim*, *Che kiam*, &c. reſiſtit Senatus, oblatis libellis ſupplicibus, per hoc ſcilicet

addi

addi animos, & viam Tartaris pandi in provincias Boreales, reputantibus ſcilicet fugâ ſibi conſulere voluiſſe Imperatorem. Hic verò, ut erat propoſiti tenax, in furorem actus, Senatores jubet ante Palatii valvas flexis genibus ſub dio ad totos quinque dies perſiſtere, alios verò in monendo plus æquo ſeveriores carceri mancipat. Succeſſit ingens & inſolita pruina & inundatio aquarum ad 4. cubitorum altitudinem, quibus auguriis commotus Imperator, in domum ſuam quemque remittit, & de excurſione in Auſtrum cogitationem deponit.

Anno Cycli 18. Imperii 16. VU ÇUM coram primoribus Imperatrici commendat tutelam filii hæredis. Malè adminiſtrati regni ſe reum agens, moritur æt. 31.

11. XI ÇUM, aliàs *Kia cim*, id eſt, eximia tranquillitas. Reg. 45.

Anno Cycli 19. (1522.) ſuccedit XI ÇUM deceſſoris natu ſecundus, tredecennis.

Initio ſpecimen dedit boni Principis, pius & prudens. Libellos ſupplices identidem per ſe examinat. Immodicè amans Poëſios. Tempore ſterilitatis moneri poſtulat ſiquid à ſe peccetur, ex ærario interim & annonâ Regiâ ſubditis providens. Magnum murum reparari jubet. Impenſe deditus Bonziorum ſomniis, & ſupplicationibus, nec non Ambroſiæ immortalitatis, & Alchimicæ artis ſtudioſior, cui conquirendæ per ſingulas provincias Legatos deſtinat. Quin anno Imperii ſui 18. meditabatur Imperio ad tempus ſe abdicare, commiſſâ rerum curâ hæredi filio, niſi primates obſtitiſſent; qui iteratis libellis binas ſectas *Fœ* & *Lao kiun* penitus eliminandas, ſed in caſſum contendebant. Renovat Conditoris Legem circa titulum *Confucii*, quem non alium eſſe vult quàm *Sien ſu*, hoc eſt *Magiſtri vitâ functi.* Vetat inſuper ejuſdem ſtatuas conflari, ſolâ tabellâ memorativâ permiſſâ. Vir inops duas filias vendere & proſtituere cogitabat, quo cognito ambæ in flumen ſe præcipitarunt: iis mauſoleum Imperator erigi jubet, cui titulus, *par Virginum.*

Anno Cycli 47. Imperii 29. Tartari cum exercitu 60. millium, aulæ approximant, ſed ab exercitu Sinenſi cæſi fugatique, captis 200. & amplius armorum ductoribus. Anno ſequenti Tartarus legationem mittit, quâ facti ſui veniam poſtulat, rogans liceat ſibi quotannis ad equos vendendos excurrere. Annuit Imperator, ſed quia experientiâ docti quod anſa ſeditionibus & rixis inter Præfectos & Mercatores daretur, & quod ſub eo prætextu prædas agerent, interdictum deinde fuit equorum commercium.

Anno Cycli 49. Imperii 31. (qui fuit æræ Chriſtianæ 1552.) ſecundâ Decembris obdormivit in Domino Orientis Apoſtolus S. Franciſcus Xaverius in Sinarum inſulâ San cheu, *ſubjectâ provinciæ* Quam tum, *ætatis ſuæ anno* 55.

Anno 50. maritimi prædones Duce *Hoam che* cum claſſe 100. navigiorum littora Sinenſia infeſtant.

Anno 52. Japones, qui priùs ut clientelares ventitare cùm muneribus ſoliti, jam ut prædones & aperti hoſtes ad quatuor mille numero ad oram provinciæ *Che kiam* exſcendunt: cæduntur ad internecionem 1800. reliquis fugâ dilapſis, & dum naves repetunt, mari hauſtis. Anno ſequenti ad decem mille iterum exſcendunt, ſed à *Cao lim* militum 900. dumtaxat ductore quatuor præliis cæſi, mox à ſuperveniente milite undequaque cincti prorſus extincti ſunt. Poſt ſeptem rurſus annos novæ Japonum copiæ oram maritimam provinciæ *Fo kien* invadunt: imparatos ex improviſo Dux belli *Cie* adortus ad internecionem delet. In Septentrione Dux belli *Lieu han* extra murum cum exercitu contra Tartaros pugnaturus progreditur; his autem ad interiora & ſylvas ſuas dilapſis, non aliud operæ pretium tulit præter 28. Tartarica capita & 170. camelos.

CYCLUS LXXII. Annus poſt Chr. 1564.

Anno Cycli 3. Imperatoris 45. & poſtremo offertur libellus ſupplex quo ſeverè monetur, ſibi & Imperio attendat, ſic ut initiis extrema reſpondeant. A viginti & ampliùs retrò annis ſtatuta & leges majorum peſſum ire, & niſi ſuccurrat, Imperium in interitum vergere: raró filium hæredem Imperii ad colloquium paternum admitti: incorruptæ fidei clientes abjici, aut duriùs haberi, & ob diffidentiam & ſuſpiciones levi de cauſâ indignè mulctari: Deliciis hortorum & otio cum puellarum gregibus indulgere plùs æquo, neglectâ quodammodo Imperatrice legitimâ conjuge: homines belli ignaros, & auri magis quàm honoris cupidos, exercitibus præfici; ærarium exhauriri in Palatiis & hortis extruendis, & Bonziorum næniis & ſupplicationibus, necnon Pharmacis fictæ immortalitatis, quæ ab ipſo cœlo delapſa mentiuntur; quaſi verò ab ipſis temporibus *Yao* & *Xun* ab eâ moriendi lege quiſpiam immunis ſit repertus, &c. Excanduit ad hæc Imperator, libellumque in terram abjicit, quem rurſum arripiens ac relegens ſuſpirat, pœnitudinis oſtendens indicia, ſed feræ: nam 10. Luna morbo correptus, ſumptoque immortalitatis toxico mortalem ſe ſenſit extinctus anno æt. 58.

12. MO ÇUM, aliàs *Lum kim*, id eſt, auguſta gloria. Regn. 6.

Anno Cycli 4. (1567.) ſuccedit MO ÇUM deceſſoris filius. A patre in vincula detruſos ſolvi jubet; alios morte mulctatos ad ſolatium afflictæ familiæ, poſthumis titulis donat. Cæterùm Princeps moneri impatiens, & monentes ad inferiorem dignitatis gradum plerumque abjiciens, multa à patre rectè inſtituta pro arbitrio ſuo immutat.

Legitimam conjugem, quòd ſterilis & morbida eſſet, in aliud Palatium migrare jubet; improbantibus rem

proceribus, reſpondet, nihil ad ipſos & regni ſtatum res inter conjuges pertinere; conjugem, cùm convaluerit, à ſe revocandam.

Cùm juxta leges nemo in patriâ provinciâ fungatur magiſtratu civili, obtinuit per libellum ſupplicem *Cao* Colaus, ut minoris notæ præfectis (uti ſunt ii qui præſunt litteratis, aut exactoribus vectigalium) in natali ſolo magiſtratu fungi liceat.

Anno Cycli 9. Imp. 6. in morbum incidit. Imperatricis & Colai *Cham kiu chim* tutelæ committit hæredem decennem, & ſequenti mox die moritur æt. 36.

13. XIN ÇUM, aliàs *Van lie*, id eſt, decem mille annorum ephemerides. Reg. 48.

Anno Cycli 10. (1573.) ſuccedit XIN ÇUM deceſſoris filius, Princeps ſupra ætatem prudens. Tantâ tutorem & magiſtrum ſuum *Cham kiu chim* in veneratione habet, ut quoties docendi gratiâ adveniret, ſi æſtas erat, præmitteret qui flabello regio ſudantem refrigeraret; ſi hiems, tapetes duplicatos juberet inſterni: quin & ægrotantem inviſit, & medicam potionem manu regiâ porrexit; filio quoque ejus, cui primum nomen ſecundi ordinis in examine ad doctoratum obtigerat, in gratiam magiſtri ſui primi ordinis nomen ſecundum conceſſit.

Fuit æquitatis & juſtitiæ amans, & ut erat perſpicacis & prompti ingenii, ita & litterarum librorumque ſtudioſus. Statuit ut licentiati ex 15 provinciis, regiis ſumptibus in aulam ad examen deducantur. Intereſt ipſe Doctorum examini. Libellos ſupplices, quos primo intuitu penetrabat, quotidie ab horâ quartâ matutinâ examinare & decidere ſolebat, rariùs tamen ſe videndum præbebat. Ordinavit ut ſingulorum per Imperium Præfectorum nomina, gradus, patria, per 4. anni tempora typis evulgarentur, qui mos hodieque viget.

Anno Cycli 11. Tartari in *Leao tum* irruentes Duce *Chin* ad internecionem cæduntur. Imperator in gratiam matris, quæ idolis erat addictiſſima, amniſtiam indicere ſtatuerat: impedivit Colaus, allegans eam impunitatis ſpem ad omnia ſcelera viam pandere, cœlum ipſum utique pœnas à ſceleratis exigere, quin & in Bonziorum inferno ſua flagitiis decreta eſſe ſupplicia.

Anno Cycli 16. Imperator poſtquam de more ſolenni ritu pileo virili donatus eſſet, uxorem ducit, quam mox creat Imperatricem.

Siſtendis & aliò derivandis ingentium aquarum eluvionibus 800. millia operariorum adhibet.

Anno Cycli 18. (1581.) primus è Societate Ieſu P. Michael Rogerius Sinam ingreditur.

Anno 19. naſcitur è Gynecæi ſervâ filius primogenitus, futurus unius menſis Imperator, quòd è legitima prolem non ſuſceperit. Cometa apparet. In provinciâ *Xan ſi* tanta ſterilitas, ut innumeri mortales

fame interierint. Excavatæ ſcrobes ſeu foſſæ ingentes variis in locis circiter ſexaginta, *Van gin kem* dictæ, id eſt, *myriadis mortalium foſſæ*, quòd ſingulæ caperent cadaverum myriadem. Fuit mulier quæ conſpicata maritum fame enectum in foſſam projici, in eandem inſiliit, ſed juſſu Præfecti inde extracta, mortuo marito non ſuſtinens ſupereſſe, triduo poſt expiravit.

Eodem anno Tartari excurrentes à, Duce *Li chin* ſupra decem mille cæſi. Moritur hoc anno *Cham kiu chim* Colaus & Magiſter Imperatoris, qui eundem titulo poſthumo *Ven chum*, hoc eſt, *viri litteris & fide præſtantis*, honoravit, juſſitque corpus in patrium ſepulchrum provinciæ *Hu quam* cum pompâ deduci: verùm biennio pòſt graviter ab æmulis accuſatus, ipſe cum poſteris, titulis & dignitatibus exutus, fortunis etiam omnibus fiſco Regio addictis. Hujus filius voluntario ſuſpendio pœnas prævênit.

Anno Cycli 20. (1583.) Tartari viâ factâ per concreta gelu flumina magno numero in Sinâ graſſantur, & tandem penè ad internecionem deleti.

Eodem anno ingreſſus Sinam P. Matthæus Riccius S. I. fundator futurus ingentium Miſſionum.

Anno 22. ingens rurſus ſterilitas. Ipſe Imperator mœſtus & lugens pedes egreditur ad exorandam à cœlo calamitatem. Vectigalium quoque mediam partem remittit. Alio item tempore ſterilitatis, *Nan kin* ſeptem milliones condonat. Mittit per omnes provincias viſitatores qui examinent Præfectos & rerum ſtatum populique ærumnas.

Anno Cycli 29. Cometæ ad ortum conſpicui occaſione libellus ſupplex offertur à Senatore *Fum ngen*, quo oſtendit cometem ſcopæ inſtar eſſe, quâ portenditur everrendos ex Imperio miniſtros adulatores & muneribus corruptos, quos inter, tres præcipuè notabantur: pro monitis carcerem in præmium retulit & mortis ſententiam; at pietas filii pro patre vitam offerentis, Principem movit, ut mors cum exilio permutaretur.

Anno Cycli 30. viſus Cometa. Anno 31. in *Ho nan* provinciâ tanta fames, ut carnibus humanis veſcerentur. Fami ſubvênit ex ærario Regio pius Imperator. Japones Coream invadunt, ferro & flammâ vaſtant omnia, multaſque urbes ſuæ poteſtatis faciunt: fugit Rex, & mittit legatos in Sinam pro copiis auxiliaribus. Mittuntur mox copiæ: fit pugna, & utrimque cædes ingens; tandem deleti penitus Japones: qui deinde legationem mittunt ad Imperatorem, & veniam deprecati titulum ſibi tribui rogant. Sequenti anno titulus eis conceditur *Ge puen vam*, hoc eſt *Iaponiæ Regis*; ſed vetuit in poſterum legationem ab eo in Sinam inſtitui.

Anno

Anno 33. jubet Imperator, nequidquam repugnantibus miniſtris, aperiri auri & argenti fodinas in *Ho nan*, *Xen ſi*, & *Xan ſi.* Poſt ſexennium eaſdem occludi jubet.

Anno Cycli 34. *Imp.* 25. (1597.) *primitiæ BB. Martyrum Iaponum, qui pro fide in Cruce transfixi.*

Anno Cycli 38. *Imp.* 28. (1600.) *Lunâ* 12. *quæ reſpondet Ianuario anni* 1601. *P. Matthæus Riccius primùm aulam ingreditur, die autem* 24. *ejuſdem Lunæ Imperatori offert munera, inter quæ Imago Salvatoris ac Deiparæ V.*

Niu che, ſeu Tartari Orientales jam formidabiles, è ſeptem Dynaſtiis ſeu hordis, quibus conſtabant, poſt varia inter ſe bella, tandem ab uno capite in regnum evadunt. *Tan yu*, ſeu Tartari Occidentales, deliniti muneribus Regiis, à bello inferendo ceſſant.

Imperator liberum ſibi ratus è binis, quos habebat, filiis, alterutrum ſucceſſorem eligere, eò quòd neuter (quippe ex illegitimo thoro geniti erant) ad Imperium jus haberet, ſtatuit hæredem declarare ſecundò genitum ex reginarum unâ, quam deperibat. Obſtitit Senatus, allegans id per leges haudquaquam licere. Perſtat tamen in propoſito Imperator, perſtat & Senatus, è quo alii caſtigati, alii ab officio depoſiti, alii rejectis dignitatis inſignibus aulâ exceſſere. Ceſſit tandem legibus Princeps, & è ſerva Gynecæi primogenitum hæredem declarat.

Anno Cycli 41. tanta in aula inundatio, ut muri urbis corruerint.

Anno 44. Lunâ 2. die 1. Eclipſis ſolis. Anno 45. in Auſtro magna inundatio, & in *Xen ſi* ſterilitas.

Anno Cycli 47. *Imp.* 38. (1610.) *Lunâ* 4. *moritur Matthæus Riccius, cum fama ſanctitatis, anno æt.* 58. *Miſſionis* 27. *Huic Imperator magnum prædium in ſepulturam aſſignavit.*

Anno Cycli 48. tanta inundatio in urbe regia, ut nec equis, nec curribus utendis locus eſſet.

Anno Cycli 52. *Imp.* 43. (1615.) *prima & ſæviſſima in Chriſti legem perſecutio in* Nan kim *mota à* Xin kio *è præcipuis Præfectis uno. Præcones Legis alii verberibus cæſi & in caveis ligneis Macaum avecti, alii huc illuc diſperſi, à Præfectis Chriſtianis clàm ſervati. Poſt* 6. *circiter annos reſpirare & florere cœpit res Chriſtiana, perſecutore dignitatibus ſuis privato & ingloriè mortuo.*

Anno Cycli 53. Imp. 44. Tartari multis laceſſiti injuriis, vi jam unitâ fortiores, non jam prædas agere, ſed urbes etiam ſuæ poteſtatis facere tentant. Movebat illos inter alia, quòd mercatores ſui in *Leao tum* barbarè à Præfectis Sinenſibus tractarentur, & facultatibus ſuis per nefas privarentur, ad hæc Regis ſui per ſummam perfidiam capti & obtruncati jactura. Quare hujus filius cum valido exercitu urbem *Cai yuen* in *Leao tum* invadit ac capit. Facti ſui cauſam Impe-

peratori conſcribit, ſolam videlicet miniſtrorum ſuorum inſolentiam. Paratus urbem reſtituere, & arma deponere, ſi modò acceptæ injuriæ fieret ſatis. Epiſtolam improvidè Imperator ſummis Præfectis committit, qui nec reſponſo Regem Tartarum dignati ſunt. Quo contemptu in furias actus, vovet 200. millia capitum Sinenſium parenti ſuo ſe litaturum: mox cum 50. armatorum millibus *Leao yam* Metropolim capit, totamque ferè ditionem, unde progreſſus in provinciam Pekinenſem, omnia fermè ſui juris facit. Ipſam quoque urbem Regiam aggreſſurus, niſi ſupervenientes undique ingentes copiæ eum ad *Leao yam* Metropolim cum ſpoliis remeare coëgiſſent. Hîc ſe Imperatorem Sinarum vocari voluit Tartarus *Tien mim* dictus, hoc eſt *cœli decretum* ſeu voluntas. Princeps planè barbarus & crudelis.

Anno 54. viſæ ſunt myriades glirium & murium tranare magnum fluvium *Kiam* in provincia *Nankim*, res hactenus hîc nunquam viſa.

Anno Cycli 55. Tartarus ſimulatâ legatione Pekinenſes ditiones ingreditur; detectâ fraude, à Sinenſium exercitu invaditur: utrinque cædes ingens. Fugam ſimulat Tartarus, ſed mox Sinenſes copias undique cingit cæditque cum ipſo Duce ad internecionem. Sequenti mox anno ſexcenta millia militum ſubmittit Imperator: Rex Coreanus 12. millia auxiliarium, ac præ Sinis longè fortiſſimorum militum ſociat. Dubio diu marte pugnatum, tandem 50. Sinarum millia cæſa. Victor Tartarus ad Regiæ urbis mœnia appropinquat, in qua 80. millia erant præſidiariorum. Tanta interim in urbe conſternatio, ut Imperator in Auſtralem aulam ſtatueret migrare, niſi obſtitiſſet Colaus, dictitans hac fugâ acriores animos Tartaris addendos, & graviſſimas toto Imperio perturbationes orituras.

QUAM ÇUM, aliàs *Tai cham*, id eſt, magna tranquillitas. Regn. uno menſe.

Anno Cycli 57. Imp. 48. (1620.) Lunâ 7. Imperator VAN LIE moritur æt. 58. ſuccedit filius QUAM ÇUM, Princeps cùm adhuc puer eſſet, litterarum præ viris peritus, & ſupra ætatem prudens, ſed uno poſt menſe, primâ ſcilicet die nonæ Lunæ (errore & incuriâ, uti creditum eſt, Medici) declarato hærede extinctus eſt æt. 38.

15. HI ÇUM, id eſt aliàs *Tien ki*, cœli manifeſtatio. Regn. 7.

Anno Cycli 58. ſuccedit HI ÇUM, aliàs *Tien ki*, filius deceſſoris primogenitus. Princeps naturâ timidus, & pluſquàm par erat Eunuchis fidens, è quibus 12. millia numerantur. Ex toto Imperio nova advocat auxilia. Regi Coreano regia mittit munera, gratias agens de auxiliis ſub avo miſſis, poſtulatque nova & majora. Inter cætera auxilia adfuit cum aliquot millibus mulier, ſeu Amazon Sinica, ex *Su chuen* provinciâ, loco filioli, quem in proprio regno reliquerat (quod Regnum montibus cinctum ſui juris eſt.) Claſſis quoque maritima præparatur. Hac item occaſione ſuadent Imperatori Doctores Paulus & Michaël, ut ex urbe

Macao tormenta bellica majora accerſat. Sed antequam perveniſſent, jam Tartari è tota ditione *Leao tum* ejecti, ipſa Metropolis recuperata, incolis ſcilicet crudelitatem Tartari Regis deteſtantibus, quem alia bella in Tartaria retinebant. Sed hic confecto mox bello, rurſus in *Leao tum* irrupit, & Metropolim obſidet, è præſidiariis Sinis 30. millia deſiderata, è Tartaris 20. millia: tandem proditione urbs capta, mox edicto publico jubentur more Tartarico capillos radere, ſiquidem ſalvi eſſe vellent, quod poſteà per totám Sinam obſervatum fuit, tametſi milleni maluerint vitam & caput, quàm capillos amittere. Mittitur cum novis copiis contra Tartarum fortiſſimus Dux *Mao ven lum* è prov. *Quam tum* oriundus: munit arcem *Xam hay* in inſula *Cu* ſitam, locum inacceſſibilem, quo Tartaris aditus intercludebatur in Sinam.

Hoc eodem anno, qui erat Imp. 2. (1622.) urbs Macao, *quæ ob præclara merita gentis Luſitanæ, & maria à Pyratis purgata, Regio favore iis pridem fuerat conceſſa, & uti olim totius Orientis & Iaponicarum Miſſionum, ita nunc Sinicarum nobiliſſimum eſt emporium, à Batavis terrà marique obſeſſa, ſed irrito conatu; nam clade acceptâ navigia repetere compulſi ſunt.*

Cyclus LXXIII. Annus poſt Chr. 1624.

Anno Cycli 1. Imp. 4. funeſta toti Imperio motuum civilium colliſio accidit, increbreſcentibus per 4. provincias *Lieu ce* (de quibus ſupra) hoc eſt graſſantium latronum ingentibus copiis.

Anno Cycli 2. Imp. 5. (1625.) prope Metropolim prov. Xen ſi *monumentum lapideum, quo Lex ſancta deſcribitur, & 70. Evangelii præconum Syriacis litteris inſculpta nomina, tandem è terrà ceu ſepulchro mille & ampliùs annorum effoſſum in lucem prodiit, magno Neophytorum gaudio, & irrefragabili fidei, quam prædicabat Societas Ieſu, teſtimonio.*

Anno Cycli 4. Imp. 7. moritur Imperator Tien ki æt. 32. Tyrannus item Tartarus *Tien mim* dictus moritur, cui ſucceſſit *Tien çum* filius, patri per omnia diſſimilis, mitis indolis, clemens, humanus.

16. Hoai çum, aliàs *çum chim*, id eſt, Auguſtum omen felicitatis. Regn. 17.

Anno Cycli 5. ſuccedit Hoai çum, ſeu *çum chim* frater deceſſoris, & filius Quam çum, natu quintus, litterarum amans, quas elegantiſſimè exarabat. Princeps optimæ indolis, Bonziis apprimè deditus, etſi de Religione Chriſtiana, quam ab avo audierat, ſemper bene ſenſerit, eamque foverit: ſuppliciorum rigorem mitigat in reſolvendo lentus. Fidos miniſtros non audit. Veſtium ſplendorem moderatur, ſerici quoque textrinis inhibitis. Præfectorum cum Eunuchis communicationem interdicit. Milites Palatii ab Eunuchis introductos, viatico inſtructos, ad ædes patrias & amicos viſendos mittit ad menſem, deinde iiſdem reditum interdicit. Cæterùm caſtus paſſim habitus, quique

legitimum thorum inviolatè ſervaverit. Auctor hic fuerat fratri deceſſori, ut Eunuchorum Principem (cui *Guei cum* nomen) longè potentiſſimum & crudeliſſimum è medio tolleret. Ab ejus enim arrogantia & protervia, & Aulæ & Imperii ruinam imminere. *Guei cum* igitur ſibi malè conſcius, hoc imperante mox ſumpto toxico gravius ſupplicium prævenit. Mortui cadaver à furente populo in fruſta diſſectum, ingens vis auri & unionum fiſco addicta, multa fana eidem viventi ad memoriam ab adulatoribus per Imperium erecta, flammis abolita & ſolo æquata ſunt.

Imperator, quòd acre bellum gerendum eſſet contra domeſticos hoſtes, prædones ſcilicet, mittit cum novo exercitu *Yuen* Eunuchum, cum ampla poteſtate paciſcendi cum Tartaro: *Yuen* verò vir ſubdolus & perfidus, auro clàm corruptus, iniquis conditionibus paciſcitur. Imperator pacem reſcindit, *Yuen* ut ad eam admittendam compellat, ſublato primùm æmulo ſuo *Mao ven lum* Duce fidiſſimo per venenum in convivio, auctor fit Tartaro, ut per aliam viam invadat Pekinum. Fit expeditio pro voto uſque ad aulam, quam & obſidet: advocatur Dux *Yuen* in auxilium: adeſt, & quidem per muros urbis nil ſibi metuens introduci ſe ſinit, moxque quæſtione habita, proditionis convictus jugulatur; quo audito Tartarus ſolutâ obſidione in *Leao tum* ſpoliis onuſtus regreditur: varia poſt hæc anceps belli utrimque fortuna per octennium circiter.

Anno Cycli 8. (1631.) *primi ex S. Ordine Prædicatorum, ac deinde S. Franciſci, Sinam intrant.*

Anno Cycli 10. *Imp.* 6. (1632.) *pie moritur* Siu *Doctor Paulus è ſupremo Præſide tribunalis rituum Colaus, & rei Chriſtianæ columen. Pro hac tuendâ Apologiam in perſecutione obtulit, in quâ & dominia ſua, & facultates & familiam ſeque ipſum in pignus obtulit, ſiquid non ſanctum Lex Chriſtiana continere probaretur. Pro hac autem promovenda firmandaque patres* Terentium, Rho, Adamum, *&c. ad reſtaurandam Aſtronomiam & Kalendarium Imperatori felici cum ſucceſſu propoſuit. Reliquit autem hujus curæ ſucceſſorem* Li *Petrum itidem Colaum. Eunuchorum operâ è Gynecæo præcipuæ puellæ, annuente Imperatrice, fidem & baptiſmum ſuſceperunt.*

Anno Cycli 12. Imp. 8. moritur Rex Tartarus *Tien çum*, cui ſuccedit filius à colenda virtute *çum te* dictus, pater ejus qui proximam fundabit familiam. Princeps prudens, comis, quippe puer inter Sinas occultus vixerat, litteras, linguam, & mores Sinicos egregiè doctus. Unde Duces ac Præfectos Sinenſes plurimos ſua benignitate ſibi conciliavit & attraxit, pertæſos ſcilicet tam pravi regiminis, quoſque Imperatoris auſteritas, ob infauſtos armorum ſucceſſus dirè ſævientis abalienabat.

Hoc

Hoc & ſequentibus annis nil niſi inteſtina bella, cædes, rapinæ, à prædonum octo exercitibus, quæ fuit potiſſima perdendi Imperii cauſa: nam à Tartarorum irruptionibus ſatis præmunitum jam videbatur. Octo perduellium capita pro ſumma rei inter ſe decertant, donec tandem ad duos perduellium Principes *Li* & *Cham* tota vis armorum devoluta eſt. Hi, ne alter ab altero conſumatur, ab invicem recedunt: *Cham* quidem ad Occidentales provincias *Su chuen* & *Hu quam*, (de quo infrà agetur) *Li* verò ad Boreales, animum & exercitum applicant: & hic quidem è provincia *Xen ſi*, quam ex parte occupaverat, provinciæ *Ho nan* Metropolim obſidione cingit, ſed cum clade coactus eam ſolvere. Repetitur obſidio, quæ ſex menſes tenuit cum tanta obſeſſorum conſtantia, ut caro humana venalis exponeretur: adeſt tandem Imperatoris exercitus ſuppetias laturus, cùm extremum nil tale ſuſpicans & metuens, exitium attulerit: nam cum ruptis Crocei fluminis aggeribus latronum exercitum aquis delere moliretur, accidit ut tota urbs cum 300. incolarum millibus aquis hauſta fuerit. Contigit miſeranda hæc ſtrages nonâ Octob. anni 1642.

Li interim totâ provinciâ & deinde *Xen ſi* potitus, omnes quotquot erant Præfectos ubique interficit, Expræfectos mulctat pecuniis, populum verò benignè habet, onera etiam & vectigalia remittens. Quo factum, ut multæ copiæ Imperatoriæ ad ſe diffluerent, & ipſe *Li* Dux latronum tantâ auctus potentiâ jam titulum Imperatoris ſibi vindicaret. Mox *Xen ſi* provinciâ ſubactâ, Pekinenſem ingreditur, & ad ipſam urbem Regiam ſecurus contendit, quò jam diu ante millenos clam immiſerat ſubdolus, qui ſe adventante turbas cierent, & minimè dubius de tradenda urbe, per ſummam ſcilicet proditorum perfidiam, & Præfectorum inter ſe & cum Eunuchis diſcordias. Præſidiariorum 70 millia urbi tuendæ præerant, & tamen tertio ab adventu die portis ultrò apertis urbem cum 300. millium exercitu intrat, & rectâ ad palatium pergit ipſius Imperatoris. Hic jejuniis & Bonzaicis ſupplicationibus inſtituendis intentus, & omnium quæ agebantur ignarus, tandem proditum ſe agnoſcens, cum 600. armatis portis egredi tentat & glorioſè occumbere, ſed deſperatis conſiliis & rebus, deſertus ab omnibus, in palatium regreſſus, in hortum ſecedit, ubi in veſtis fimbriâ proprio ſanguine ſcripſit ejuſmodi verba: *Mei me prodiderunt, de me ſtatue quod placuerit, modò populo meo ne noceas.* Deinde ſtricto acinace nubilem filiam, ne in latronum manus incideret, dum tentat perimere, illa ictum declinans, brachio mutila exanimis concidit. Ad extremum faſciâ collo involutâ ſe ipſum Imperator ſuſpendit anno æt. 36. Cum eo nomen Imperiique tota-

proſapia 80. ut fertur, millibus conſtans, paulatim extincta. Ad hujus exemplum ſupremus Colaus ibidem ſe ſuſpendit, quod idem alibi & reginæ & fideliores Eunuchi præſtiterunt. Regium cadaver diu quæſitum, altero tandem die caſu repertum, in conſpectum Tyranni in ſolio ſedentis adducitur, à quo multis injuriis barbarè habitum, binis ejuſdem filiolis (nam primogenitus fugâ evaſerat) capite truncatis, ac Præfectis omnibus crudeliſſimè mactatis. Urbe deinde totâ militum furori libidinique permiſſâ, mox ad debellandum fideliſſimum Ducem *V ſan quei* ſeſe accingit, qui cum ſuprema poteſtate exercitui Sinico contra Tartaros præerat in *Leao tum*: obſidetur urbs & arx validiſſima 70. leucis ab urbe Regiâ diſtans. Ut verò ad deditionem filium impellat latro, patrem ipſum ante urbis muros conſtituit, comminatus acerbiſſimam necem, niſi urbem tradat. Filius *V ſan quei* è muro patrem aſpiciens, flexis genibus ab eo veniam deprecatur, plus ſe Regi & patriæ, quàm patri debere conteſtans, adeoque millies potiùs moriendum, quàm latroni turpiter ſerviendum. Laudavit filium pater, ſeſeque carnificinæ pro eadem patria conſtanter obtulit. At filius ulturus Imperatoris & patris mortem, ad Tartarum Regem cum muneribus legationem mittit, invitans ad arma & auxilia contra Tyrannum pactis conditionibus: adeſt hic alacer cum 60. millibus. Obſidio ſolvitur, fuſis prædonum copiis. *Li* Tyrannus in aulam regreſſus, nec ibi ſecurus conſiſtens, direptis theſauris regiis, urbeque & aulâ flammis traditâ, cum exercitu fugit in *Xen ſi* provinciam, Tartaro equis pernicibus fugientem turbam ferro & armis perſequente. Rex interim Tartarus *çum te* in Sinarum ingreſſu moritur, poſtquam filium natu minorem hæredem declaraverat, commiſsâ belli & Imperii curâ *A ma vam* patruo Regulo. Mox puer ſexennis & ſupra ætatem prudens, urbem triumphans ingreditur, & communi totius populi congratulatione & plauſu tanquam Aſſertor patriæ excipitur, & in ſolio collocatus Imperator ſalutatur, omnibus uno ore acclamantibus, *vivat Imperator, vivat* (Van ſuii, Van ſuii) *decem & decem millibus annorum*, & hæc vox populi Imperium illi contulit. XUN CHI dicebatur Imperator, fuitque conditor novæ familiæ Imperialis Tartaro-Sinicæ, *Tai cim* dictæ, hoc eſt *magnæ puritatis*. Hic annum Imperii ſui primum velut bene ſibi ominatum, ſtatuit eum, qui fuit decimus ſeptimus & funeſtiſſimus deceſſori *çum chim*. Fuitque Cycli 73. annus 21. poſt Chriſtum verò 1644.

XXII. Familia. 1. XUN CHI, *id eſt* proſperum regimen. Regn. 17.

V ſan quei (à quo creditur in prælio occiſus *Li* Tyrannus) jam ſerò agnoſcens, ad canes arcendos à ſe leones incautè admiſſos, admittit à Tartaro Reguli dignitatem & titulum *Pim ſi*, ſeu *pacificantis occa-*

ſum, aſſignatâ pro ſede ipſius Regiæ Metropoli *Si ngan* provinciæ *Xen ſi*, quam latro ferro & igne priùs vaſtaverat. Tartarus ſubactis feliciter provinciis Borealibus, ad Auſtrales animum & arma convertit, anno ſequenti proclamatus jam erat Imperator in *Nan kim* Metropoli, *Hum quam* nepos *Van lie* Imperatoris; at mox captus, & Pekinum abductus, cum primogenito *çum chim* (vero-ne an ficto, incertùm) ſtrangulatur. Itur exinde ad Metropolim prov. *Che kiam*, in qua *Lo vam* Regulus, Imperatoris titulum recuſat, videnſque urbem Tartaro cinctam, ut ſuorum excidium præverteret, è mœnibus flexis genibus ſupplicabundus, *de me*, inquit, *quod vultis ſtatuite, pro meis ſubditis ecce me victimam:* quo dicto ex urbe prodiens, ſe Tartaro tradit: quæ pietas, ſi non Principem, at urbem certè ſervavit & cives. In provincia *Fo kien* alter *Van lie* nepos, *Lum vu* dictus, Imperator proclamatus, ſed à Tartaro provinciâ totâ pacificè occupatâ, mox occiditur. Erat tum Architalaſſus è *Fo kien* oriundus, *Chin chi lum* dictus, qui Macai Luſitanis primùm ſervierat, & ſacro fonte ablutus, Nicolai nomen erat ſortitus. Hic ex parvis initiis, & magnis deinde commerciis cum Hiſpanis & Hollandis, factus ex Pyrata famoſo, ingentium claſſium Ductor, Imperatori primùm *Lum uu*, deinde Tartaro, ſed ſimulatè ſe ſubjecerat, à quo Regulus creatus, & ad ſolemne convivium invitatus, ſpecie honoris majoris in aula adipiſcendi deluſus, ad eam honorificè deducitur. Interim filius *Que ſim* cautior factus, in totius claſſis paternæ Imperium ſuccedit, nullis aut patris adhortationibus, aut Tartari promiſſis à fidei erga Regem & patriam propoſito dimovendus.

Jam ad *Quam tum*, & deinde *Quam ſi* provincias debellandas Tartaricus deſcendit exercitus, obvias quaſque urbes & loca facili negotio capit: verùm in provincia *Quam ſi* victoriarum curſus nonnihil ſtitit. Erat ibi Prorex *Kiu* Thomas, & militiæ totius, quæ ex variis provinciis eò confugerat, Dux ſupremus *Chin* Lucas, ambo Chriſtiani. Pugnatum eſt acriter: tandem Tartari victi cæſique. Mox victores Sinæ Imperatorem eligunt *Yum lie*, dictum è ſtirpe *Van lie*, qui ex Metropoli provinciæ *Quei cheu*, ubi Regulum agebat, deductus, regiam ſedem in *Chao kin* urbe prov. *Quam tum* conſtituit. Huic à conſiliis erat Eunuchus præcipuus *Pan* Achilleus, fidei chriſtianæ zeloſiſſimus, cujus operâ & unà patris Andreæ Coffler, ipſa Imperatoris mater, uxor & filius Imperii hæres ſacro fonte abluti ſunt. Et hic quidem, ut erat nomine, ita & re ſperabatur futurus Sinarum Conſtantinus. Regina certè, annuente Imperatore, legatum miſit Michaelem Boym ad præſtandam S. Sedi obedientiam, uti Urbs & Orbis agnovit. Percrebreſ-

cente igitur famâ tam victoriæ de Tartaro reportatæ, quàm novi Imperatoris, mox in prov. *Fo kien Vam* quidam Sacrificulus (olim Dux militiæ) cum latronum undequaque emergentium cuneis, nec non *Que ſim* Architalaſſus, Nicolai filius, captas urbes recuperant, hic maritimas, ille mediteraneas: in prov. *Kiam ſi*, *Kin* Prorex à Tartaro deficit, nec uno prælio de iiſdem victor extitit.

In Septentrione duo belli Duces *Ho* & *Kiam* ſinguli exercitum conflant. Dux *Ho* plurimas urbes provinciæ *Xen ſi* ſui juris facit, ipſamque Metropolim obſidet, ſed irrito ſucceſſu: *Kiam* verò in provinciâ *Xen ſi* cum 140. equitum millibus & numeroſiori peditatu Tartarorum exercitum duobus præliis ita cædit & fugat, ut jam aperto marte congredi Tartarus non auderet: ſed hic tamen partim aſtu & dolis, nec non auro & promiſſis, partim cunctando, partim proditione natâ ex mutuis inter Sinarum Duces diſcordiis, vi demum & armis tam in Auſtro quàm Septentrione, omnium ferè victor urbium & hoſtium, trium aut quatuor annorum ſpatio tandem evaſit.

Ad Occidentem in prov. *Su chuen* graſſabatur alter latronum Dux *Cham hien chum*, de quo ſuprà; Sinicus Nero, aut potiùs carne humanâ indutus dæmon, etſi in ſpeciem comis ac ſuavis erga milites, quibuſcum, ut miles gregarius, ludebat & epulabatur. Hic poſtquam barbarè ſæviiſſet in provinciis *Hu quam*, *Ho nan*, *Nan kim*, *Kiam ſi*, tandem furorem omnem in prov. *Su chuen* convertit. Primò è familia præterita Regulum, alioſque occidit: non ſemel ob unum ſontem levi de culpa, omnes ejuſdem plateæ, in qua is habitaverat, jubebat interfici, & ob unius militis crimen, totam legionem duorum millium, & ob unius Medici errorem in curando carnifice ſuo, mox centum Medicis vitam ademit. E ſexcentis, quos habebat Præfectis, exacto ſui muneris triennio, vix viginti ſupererant, cæteris vario mortis genere levi de cauſa mactatis. 5. millia Eunuchorum neci dedit, quòd inter eos fuiſſet, qui eum non Regis titulo, ſed proprio *Cham hien chum* nomine compellaſſet. Ob unius ſacrificuli (qui pridem auctor fuerat gravis perſecutionis contra legem Chriſtianam) 20. millia Bonziorum orco ſacrificat. Laudat ſe coram Patribus Ludovico Buglio & Gabriele de Magallanes (quos modò amat, modò neci quater deſtinat) tanquam rem præclaram egiſſet, *Hi*, inquiens, *vobis vitam demere volebant*, *ſed cœli Dominus me miſit*, *ut de iis pœnas exigerem*. Sæpe collaudabat legem Chriſti, promittens, à ſe, ubi Imperio potiretur, magnificum Deo Templum extruendum. Ad litterarium examen & gradum ſtudioſos undique edicto convocat. Adſunt 18. millia: hos omnes

nes in urbis gymnaſio congregatos ad unum interfici jubet, quod, uti dicebat, ſuis ſophiſmatis populum ad rebelliones ſollicitarent. Anno (1646.) Imperatoris *Xun chi* tertio, profecturus in *Xen ſi* contra Tartaros, totius Metropolis *Chim tu* cives vinculis conſtrictos extra urbis mœnia jubet conſiſtere; ipſe obequitans in medio populi, qui flexis genibus cum ejulatu & lacrymis vitam deprecabatur, ſtans tantiſper quaſi dubius quid ageret, mox, *Occidite*, inquit, *occidite hos perduelles.* Quare omnes Tyranno inſpectante ſunt trucidati. Feruntur fuiſſe ſexcenta capitum millia, è quibus innumeri parvuli, operâ Patrum baptiſmatis aquâ abluti, è carnificum manibus ad cœlos evolarunt. Deinde militibus congregatis edicit, ut exemplo ſuo quiſque uxores ſuas, velut expeditionis bellicæ onera & impedimenta, è medio tollat; ipſe ex 300. quas habebat, 20. dumtaxat ad trium Reginarum obſequium puellas ſibi reſervat. Totus exercitus Ducis imperium ſecutus, omnes, quotquot erant, mulieres interficit; mox incenſis urbibus & Metropoli ampliſſimâ, *Xen ſi* provinciam ingreditur. Cùmque ei jam tertiò nuntiaretur, quinque exploratores Tartaros jam comparere, ipſe è tentorio ſine lorica & galea prodit extra caſtra rem exploraturus. Mox prima ſagitta à Tartaro emiſſa cor Tyranni transfixit, unde in terram ex equo mortuus corruit: quo proſtrato, & deinde cæſo & diſſipato exercitu, populi *Su chuen* reſidui Tartaros velut ſervatores ſuos lætè excipiunt. Debellatis jam fermè 11. provinciis ſupererant quatuor Auſtrales, quæ *Yum lie* Imperatori parebant: mittuntur igitur ex aula tres Reguli trium exercituum Ductores. Obſidetur Metropolis provinciæ *Quam tum.* Annum ferè tenuit obſidio cum magna utrimque ſtrage, donec tandem 24. Novemb 1650. Cycli anno 28. Imperatoris verò 7. urbs capta furori militum & deprædationi ad decem dies conceſſa, ubi 100. ferè millia trucidata ſunt. Inde ad Regiam ſedem *Chao kin* movet exercitus; ſed *Yum lie* Imperator ſuis diffiſus viribus, in *Quam ſi* provinciam, & deinde in *Yun nan* fugere compulſus. Anno ſequenti moritur *A ma vam* tutor & patruus Imperatoris, vir prudens, comis, & ab ipſis Sinis amatus, & cui præcipuè Imperium Tartarus debet. Hujus frater Regulus tutelam ſibi vindicabat, ſed cùm primates omnes *Xun chi* 14. annos agentem, & cum filia Regis Tartarorum *Tan yu* Occidentalium jam uxoratum, parem Imperio per ſe adminiſtrando eſſe contenderent, adeo ut ſuſpenſis ad Palatii fores Præfecturæ ſuæ inſignibus, negarent ſe illa ab alio quàm à *Xun chi* recepturos, tandem Regulus acquievit. Cæterùm *Xun chi* præclaris naturæ dotibus inſtructus Princeps, ut ſibi Sinas devinciret, aditus primùm ad ſe faciles præter morem Regum Sinenſium facit.

Leges, litteras, & ſtatuta politicæ Sinicæ, paucis mutatis, intacta voluit, ne quidem permittens, niſi ex ſingulari diſpenſatione, ut litteras & linguam Tartaricam addiſcerent. Sex Concilia ſuprema, à quatuor mille annis inſtituta retinuit, ſic tamen, ut tam Præfectis Tartaris, quàm Sinis totidem conſtarent ſingula; ea verò, in aula ſola, uti & è ſanguine regio Principum ſedes, ſtabilivit, abolitis ſex ſupremis conciliis, quæ in aula Auſtrali ſub familia præterita, & unà in Boreali floruerant. Palladem armatam cum togata egregiè conſocians, Philoſophis Sinicis, ut anteà, regendas urbes & provincias conceſſit. Quia verò ſagaciſſimi ingenii & magni judicii Princeps probè intelligebat, ab ſincero & incorrupto Litteratorum in examine ad gradus delectu pendere ſalutem & ruinam Imperii; cùm fortè comperiſſet auro emptum cenſorum & examinatorum favorem, ex his ſex & triginta inexorabiliter capite plecti juſſit, candidati autem, quotquot uſi muneribus fuerant, juſſi denuò in certamen deſcendere, victoribus veniam & gradum indulgens, victos verò cum tota eorum familia in Tartariam ſuam voluit relegari, quo ſupplicii genere hodieque plurimi toto Imperio criminum rei quotannis mulctantur ut Tartariæ deſerta repleant, gentemque multiplicent, filiis ſaltem & nepotibus Tartaricum genium paulatim ſuſcepturis.

P. Joannem Adamum Schall, vulgò *Tam jo vam*, ſingulari proſequitur amore, quem proinde non alio, quàm *Ma fa*, quod Tartaris *ſeniorem patrem* ſignificat, nomine compellat. Europeam Aſtronomiam introducit præfecturâ ſupremâ tribunalis Matheſeos ei commiſsâ, nequidquam frendentibus æmulis & præcipuè Mahometanis, qui omnes à 300. jam annorum poſſeſſione deturbati ſunt. Raro privilegio eidem concedit, ut quovis tempore abſque ullius tribunalis interventu immediatè libellos ſupplices offerret, quos ferè centum obtulit: quæ res in magnum ceſſit Imperii & religionis emolumentum. Hinc Religio Chriſtiana, quæ hactenus quaſi ſub modio latuerat, jam ſuper tecta ubique prædicabatur, templo novo cum regia auctoritate, & publica ſolemnitate erecto, anno jubilari 1650. altero deinde ad ortum templo, regio item favore exædificato, templum & ædes Adami ipſe Imperator adire dignatus eſt, & quidem intra biennii ſpatium circiter vigeſies.

Anno Cycli 33. (1656.) prima legatio à magno Moſcoviæ Duce, quæ quòd honores more & ritu Sinico exhibere renueret, optato ſucceſſu caruit ſecus quàm altera legatio decennio pòſt inſtituta Fuit & alia magnifica ab Hollandis legatio, ſpe etiam ſuâ & ſucceſſu fruſtrata.

Anno Cycli 36. Imperatoris 15. (1659.) Archita-

laſſus *Que ſim*, Nicolai filius, qui hactenus ad littora maritima continuis excurſionibus cum magna ſtrage prædas egerat, cùm anno præterito 500. navigia in oræ Nankinenſis ſcopulos & ſyrtes alliſa amiſiſſet, tandem cum ter mille navigiis, variis oppidis toto itinere occupatis, *Nankim* metropolim obſidet. Urbis & provinciæ ſupremum Prætorem agebat *Lam*, adhuc adoleſcens & Sinenſis. In Concilio bellico Tartarorum Ductor negat urbem defendi poſſe, quando à tanta civium multitudine nulla poſſit ſperari ſecuritas, quare omnes ante omnia trucidandos. Cohorruit ad barbari conſilium Prætor, &, *ſi quidem*, inquit, *non aliter urbi & ſecuritati ſit conſulendum, me ante omnes trucidate*. Repreſſit hæc vox barbarum pectus, ſimulque civibus vitam ſervavit. Vix viginti ab obſidione dies effluxerant, quando incidit dies natalis Architalaſſi, quem à toto exercitu ſolitis ludis & ſympoſiis ad triduum celebrari geſtiebat. Obſeſſi interim, in noctis ſilentio nil tale opinantes, & ſomno vinoque ſemiſepultos adeò cautè fortiterque aggrediuntur, ut tribus hoſtium millibus deſideratis, ſoluta obſidione, repetere navigia ſint compulſi, relictis omnibus impedimentis in prædam victorum. *Que ſim* cladem tantam, & recèns illatam patri fratribuſque necem, quà poſſet, ulturus, non multò póſt cum bellica Tartarorum claſſe confligit: poſt acre certamen, tandem Tartarorum navigia partim in fundum dejecta, partim fugâ elapſa, partim capta cum quatuor circiter mille Tartaris, quos omnes, occiſis eorum ductoribus, naribus & auribus truncatos, in continentem remiſit. Cùm verò tam probroſa ſpectacula in aulæ conſpectu diutius intueri non ſuſtinerent commilitones, regio juſſu ad unum omnes contrucidati ſunt, quippe qui aut vincere, aut pro patria glorioſè mori debuerant.

Anno Cycli 38. (1661.) *Que ſim* Architalaſſus urbem & arcem munitiſſimam Inſulæ Formoſæ à Batavis munitam terrâ marique obſidet. Tandem poſt quatuor menſium obſidionem, fame obſeſſos premente, & deſperatis, quæ expectabantur auxiliis, cum tota inſula pactis conditionibus, in poteſtatem Sinenſium ceſſit; ibique ſuæ dominationis ſedem *Que ſim* conſtituit, ſed minimè diuturnam; quippe anno mox ſequenti, cùm accepiſſet, fœdus Batavos inter & Tartaros contra ſe initum, ad hæc ab Hiſpano Milite in Philippinis detectâ conjuratione, multa Sinenſium millia contrucidata, recens denique à filio admiſſum inceſtûs flagitium, in tantam actus eſt rabiem, ut digitos dentibus ſuis dilanians, furibundi inſtar expiraverit.

Sed & hoc anno 1661. extincta, quæ reſidua erat familiæ *Mim* præteritæ ſcintilla, *Yum lie* ſcilicet

Imperator, de quo ſuprà. Confugerat ipſe in Regnum *Mien que* (vulgò *Pegu*) provinciæ *Yun nan* contiguum, quando Tartarus cum novis copiis adeſt. Datis ad Regem minacibus litteris profugum repoſcit: traditur abſque morâ cum tota familia, & in Metropolim infelix *Yum lie* adductus, eliſis laqueo faucibus ſtrangulatur. Duæ Reginæ mater & conjux aliæque Pekinum abductæ, & cum honore in Palatio ſeparato hodieque ſervantur, & uti conſtat, fidem olim Chriſto datam conſtanter ſervant.

Fatalis quoque hic annus fuit *Xun chi* Imperatori Tartaro-Sinico, qui meliùs cœperat quàm deſiit. Cauſam mortis immaturæ præbuit impotens amor mulierculæ, quam miſer deperibat. Ut autem eâ potiretur, maritum ad ſe vocatum, quaſi de munere ſuo malè adminiſtrato increpitum, alapâ inflictâ à ſe repulit: hic domum reverſus, poſt triduum mœrore conſumptus obiit. Quo cognito conjugem in aulam vocat, & Reginam à legitima ſecundam præter morem creat. Filiolum ei parit nova nupta. Natalis regiâ ſolemnitate celebratur. Poſt trimeſtre moritur infans, & natum mox ſecuta mater. Quàm Regi luctuoſa acciderit utriuſque mors, vel inde patet, quòd præ furore ac dolore amens, arrepto gladio ſibi necem intuliſſet, niſi Regina mater & Eunuchi impetum cohibuiſſent. Voluit tamen 30. hominum ſpontanea morte placari manes concubinæ, ritu apud Sinas execrando, quem barbarum morem ſucceſſor deinde ſuſtulit. Indixit etiam non ſolùm aulæ proceribus, ſed totius Imperii præfectis per menſem, ipſique plebi per tridui ſpatium, luctum habitumque funebrem, tanquam pro Imperatrice, quo eam titulo à morte honoraverat. Modus verò in funebri apparatu ſuprà dignitatem fuit & decorum. Pellicis cadaver ſacrophago rari pretii incluſum, & unionibus inſtratum, more Tartarico rogo imponitur, in quem magna vis auri & argenti, nec non ſerici, & regiæ ſupellectilis injecta, & flammis abſumpta, ducentis quoque aureorum millibus in milites & egenos diſtributis: defunctæ cineres, ipſe Rex muliebriter ejulans, in urna argentea ſuis manibus collocat, quorum amorem Regina moriens unicè commendaverat. Bonziorum autem greges ad duo millia cantibus ſuis & næniis & inſulſis ſuperſtitionibus miſerum Regem adeò jam dementaverant, ut & Gynecæi Virgines & Eunuchos ad aſſumendum ſacrificulorum habitum invitaret, atque ipſe inſuper jam in reprobum ſenſum declinans, raſo capite, victu, & veſtitu Bonziorum indutus, tribus etiam erectis in ipſo Palatio delubris, ad Idola, quæ antea vilipenderat, adoranda, nunc hoc nunc illud per urbem fanum adiret.

Non defuit hîc muneri ſuo Adamus per libellos

ſupplices

ſupplices ad priſtinam frugem conatus miſerum revocare; ſed qui monentem plerumque erat ſecutus, moriturus jam non audit: admiſſus tamen aliquot ante obitum diebus, vetanſque coram ſe genua flecteret, poſtquàm loquentem audiiſſet, propinari jubet hoſpiti potum *cha*: nec plura collocutus, domum dimiſit. Auditus interim à ſuis incuſare ſuam negligentiam, & ut daret feriæ, etſi jam feræ pœnitudinis ſpecimen, accepto penicillo, 12. puncta amniſtiæ per Imperium indicendæ conſcribit: demùm ſentiens ſibi jam abeundum, vocatis ad ſe quatuor magnatibus, fatetur culpâ ſuâ malè adminiſtratum Imperium; quòd patri & avo, nec non regulis & bene meritis minus ſit patrocinatus; quòd matris conſilia contempſerit; quòd ex auri cupidine ſtipendiis proceres defraudarit; quòd rebus curioſis addictus multa inutiliter prodegerit, quòd populum non ut filios habuerit; quòd eunuchos admiſerit ac foverit; quòd denique Reginam nuper defunctam inordinatè amaverit, in eaque deflenda tam ſibi quàm ſubditis moleſtus fuerit. Poſtremò filiolum octennem quatrumvirûm tutelæ commendans, viſurus jam patres ſuos veſtem petiit, quam cùm induiſſet, continuò valefaciens collectis cruribus ac brachiis, *ecce*, inquit, *abeo*, ac mox ex variolis deceſſit ſub medium noctis, ætatis anno 24.

Manè inſequenti Bonzii omnes è Palatio ejecti. Sub meridiem loculo cadaver includitur, centum poſt dies (quod iis fit qui ex variolis obierunt) rogo imponendum. Poſtridie octennis hæres in ſolio collocatur, & ab omnibus ritè ſalutatur Imperator. *Conſulat lector librum cui titulus, De initio & progreſſu Miſſionis Sinenſis, & alium de hiſtoriâ novâ Tartaro-Sinicâ P. Fran. de Rougemont, qui de totâ* Xun chi *imperantis ſerie conſcripſerunt.*

2. Cam hi, *id eſt* firma tranquillitas. Regnat hodie.

Anno Cycli 39. (*1662.*) ſuccedit *Cam hi* filius natu minor octennis, quem, relicto primogenito, pater elegerat more inter Tartaros uſitato, ubi ſola patris voluntas tamquam à cœlo delapſa inviolabiliter ſervatur.

Initio ſub tutoribus quatrumviris res publica moderatè pacificèque adminiſtratur. Eunuchorum princeps tamquam tot malorum fax & incentor capite plectitur. 4. millia Eunuchorum è palatio proſcripta, mille reliquis ad infima & viliſſima miniſteria reſervatis. Edictum promulgatur, quo ſub pœna capitali jubentur incolæ totius oræ maritimæ per ſex provincias, mutare ſolum, & per trium ferè leucarum ſpatium ad interiora continentis commigrare, pagis, arcibus & oppidis maritimis ſolo æquatis, omnique prorſus maris commercio interdicto; quo factum eſt ut plurima hominum millia, quæ piſcatu vitam ægre

trahebant, ærumnis & fame interierint, templa etiam non pauca Chriſtianorum cum idolorum delubris abolita ſint: quin & civitas Macaenſis eandem ruinam erat ſubitura, juſſis Luſitanis mutare ſedes, niſi Adamus in primis periclitanti urbi ſuccurriſſet: hinc maritimi hoſtis potentia adeò tandem debilitata eſt, ut poſt 20. circiter annos *Formoſa* Inſula ultrò ventura ſit in poteſtatem Tartarorum.

Anno Cycli 41. *Cam hi* Imp. 3. (1664.) graviſſima & univerſalis perſecutio mota contra præcones Legis Chriſtianæ, *de qua conſule Relationes PP. Gabiani, Rougemont & Grelon.* Promulgatur edictum Regis contra Religionem tanquam rebellionis & pravæ doctrinæ magiſtram, cujus caput Joan. Adamus & tres ſocii acti rei 9. catenis onuſti, è carcere ad varia trahuntur tribunalia. Citati in aulam omnes Europæi ſacerdotes. Libri chriſtiani, numiſmata, &c. velut rebellionis teſſeræ, flammis tradi jubentur: Eccleſias tamen & ſacras imagines violari, & Chriſtianos divexari prohibetur.

Anno 1665. 16. Aprilis, in generali omnium Ordinum conſeſſu damnatur Adamus primò ad laqueum, deinde ad crudeliſſimi ſnpplicii genus, quo per minutiſſimas diſſectiones corpus ſpirantis mutilatur. Sententia à cœtu Regulorum & Quatuorvirûm confirmanda defertur, cùm derepente urbs tota contremiſcit, & iteratis motibus concutitur. Indicitur publica amniſtia, ſolvuntur è carceribus rei, uno Adamo excepto; qui poſt menſem, cùm pridie natalis Regis palatium conflagraſſet, à vinculis liber dimittitur: relegantur (quatuor exceptis) qui in aulam venerant Sacerdotes Europæi (tres è D. Dominici, unicus è Seraphica familia, & 21. è Societate) in prov. *Quam tum* metropolim. 15. Aug. piè & pacificè P. Adamus moritur, declarandus deinde innocens, & magno prædio in ſepulturam, nec non priſtinis titulis & elogio donandus ab Imperatore.

Anno Cycli 43. (1666.) moritur *Sony* Quatrumvirûm natu major. *Cam hi* ſolenni ritu adit Imperii regimen, quod magnâ cum laude prudentiæ & æquitatis hodieque moderatur. Juſtitiæ certè mox ſuæ, aut potiùs divinæ ſpecimen initiò dedit in Quatrumvirûm altero *Su ca ma* nominato. Hic ut erat conſilio & authoritate præ cæteris eminens, ita & hoſtis Chriſtiani nominis eò acerbior, quò diſſimulatior. De 20. defectibus accuſatus in vincula abripitur, boniſque fiſco addictis damnatur ad mortem acerbiſſimam: Rex ſententiæ ſubſcribit, mitigatâ ægri hominis pœnâ, & in laquei ſupplicium commutatâ. Palàm ergò pridie Nonas Septembris ſeptem filii & nepotes capite plexi, filius natu tertius minutatim conciſus, patri denique fauces nervo eliſæ.

Anno Cycli 45. Legatio Luſitanica ſingulari fa-

vore ab Imperatore excipitur, quæ res urbi Macaenſi firmandæ profuit.

Anno Cycli 46. (1669.) juſſu Imperatoris examinantur ac deteguntur errores novi Kalendarii Sinici à Ferdinando Verbieſt, qui à *Xun chi* deceſſore è prov. *Xenſi* in aulam fuerat evocatus. Ediderat illud *Yam quam ſien*, qui loco Adami Mathematicæ præſidebat, & blaſphemo & peſtifero ſuo libro aulæ proceres, Bonzios, Mahometanos contra Chriſti legem & Europæ Aſtronomiam concitarat; ſed hæc cum Kalendario è tenebris in lucem priſtinam revocata. Quin & Religio Chriſtiana in comitiis Imperii generalibus poſt 7. dierum examen declaratur, *Nihil pravi, aut quod ſeditionem redoleat, continere*: revocantur ab exilio ad priſtinas Eccleſias Sacerdotes Europæi diplomate regio, quamvis eodem novæ Eccleſiæ vetentur extrui, & indigenæ Chriſti legem amplecti. *Yam quam ſien* præfecturâ exuitur, & ad plebeiorum ſortem, ac dein ad mortem damnatur: ſed ab hac abſolutus, & in patriam remiſſus, paucis poſt menſibus in itinere peſtilenti ulcere à Deo percuſſus interiit. Noſter verò Ferdinandus Ephemeridum præfectura donatur, plurimis deinde titulis ac favoribus hodieque auctus ab Imperatore quem etiam ad 5. menſes magiſtrum habuit in Matheſi. *Conſule librum, cui titulus*: Innocentia Victrix; *& alterum P. Ferdinandi, cui titulus*: Aſtronomia Europæa ex umbrâ in lucem revocata.

Anno Cycli 50 (1673.) novus turbo ac procella Imperium concutit. *V ſan quei* (de quo ſuprà) potentiſſimus regulus in Prov. *Yun nan*, qui Tartaros malè providus in Sinam introduxerat, in aulam vocatus ire renuit, niſi cum 80. millium comitatu. Mox dimiſſis legatis Tartaricum jugum excutit. Sinicum conſtat Kalendarium quod ad vicinos & clientelares Reges mittit. Hoc Rex Tunkinenſis aliique admittere renuunt, mittuntque ad Imperatorem. *V ſan quei* interim tres Provincias *Yun nan*, *Su chuen*, *Quei cheu*, ſuæ poteſtatis facit, & inſuper mediam ferè partem prov. *Hu quam*: major hujus filius in aulâ capite plectitur. Detegitur conjuratio, trucidantur rei omnes. Bienniò pòſt rebellant Reguli *Fo kien* & *Quam tum*, patre utriuſque pridem defuncto, habitumque & pileum Sinicum induunt. Acceſſit his Inſulæ Formoſæ aliarumque Dynaſta maritimus. Actum erat de Tartaro, ſi quidem junctis animis & armis pro patria libertate decertaſſent: ſed Dynaſta cùm à Regulo *Fo kien* velut inferior tractaretur, mox arma in ipſum convertit. Multa utrimque commiſſa prælia, cladem utplurimùm referente Regulo. Ex aulâ interim cum exercitibus mittuntur Reguli Tartari; in *Hu quam* ipſe patruus Imperatoris, alius in *Che kiam* & *Fo kien*, alius in *Quam*

tum & *Quam ſi.* Regulus *Fo kien* tot cladibus fractus, ſuiſque diffiſus, raſo rurſus capite ſe Tartaro dedit, à quo benignè habitus, legioni tantiſper præficitur. Regulus verò *Quam tum*, quòd item ab *V ſan quei* inferiore, quàm par erat, titulo donatus eſſet, rupto fœdere, totam rurſus ad Tartarum reduxit provinciam. Eodem anno (qui erat 1675.) 12. Julii Imperator adit templum & ædes noſtras, ubi penicillo regio binos cubitales exarat characteres *Kim tien*, hoc eſt, venerare cœlum, ſeu cœli dominum, eoſque ſigillo regio munitos noſtris conſignat. Hujus exemplaria trium Ordinum Religioſorum templis & ædibus per Imperium præfixa vim hîc obtinent tacitæ approbationis legis Chriſtianæ.

Anno Cycli 56. Imp. 18. (1679.) *V ſan quei* ſenio confectus moritur, acclamatur Imperator hujus filiolus *Hum hoa* dictus. Eodem anno, 2. Septembris, ſub 10. horam matutinam, regiam urbem & loca vicina tam horribilis terræ motus concuſſit, ut innumera palatia, deorum fana, turres & urbis mœnia corruerint, & ſub ruinis ſepulti ſupra 400. & in proximo aulæ oppido *Tum cheu* dicto ſupra triginta hominum millia ſub ædium ruinis oppreſſa. Quia verò ad trimeſtre ferè terræmotus tametſi languidior, per intervalla repetebatur, ipſe Imperator, principes & proceres palatiis ſuis relictis ſub tentoriis habitabant, & ſub dio vitam trahebat miſera plebs, quam pius Imperator ſolatus eſt, ex ærario depromens, quo & pauperes ſub ruinis oppreſſi, ſuo ſarcophago conderentur, & ædes collapſæ reſtaurarentur.

Ejuſdem anni menſe poſtremo, qui jam erat 4. Januarii (1680.) Imperatoris palatium, orto repentè incendio, paucis horis abſumptum eſt. Damnum exceſſit duos milliones 850000. aureorum. Quarto ab incendio die Imperator ad ſaltum ſuburbanum venationis gratiâ, quam amabat impensè, profectus eſt. Liceat hîc obiter in laudem imperantis Principis afferre pietatis ejus & juſtitiæ ſpecimen, quod inter venandum, aliquando præbuit. Fuit, cùm eminus conſpicaretur monumentum magnificum, quod eſſe audiens poſtremi è familiâ præteritâ Imperatoris *çum chim*, quem *Xun chi* pater honorificè ſepeliendum curaverat, eò properè divertit, flexiſque ante tumulum genibus illachrymans, exclamavit, *O*, inquit, *çum chim Imperator, tu noſti, quod mortis tuæ adeò miſerandæ nos cauſam non dederimus, tui te ſubditi perduelles ad hanc te impulerunt.* Tum accenſis de more ſuffitibus, vultuque in terram proſtrato, eidem ritè parentavit. Aliàs cùm inter venandum procul à turbâ incidiſſet incognitus in ſenem amarè deflentem unicum filium à Præfecto Tartaro vi abreptum, princeps rei motus indignitate, ſenem jubet equo ſuo à tergo inſidere, & ad ædes

raptoris

raptoris properare. Duarum leucarum erat iter. Mox hominem criminis convictum jubet coram proceribus, qui undequaque advenerant, capite plecti, & ſenem ipſum in ejus præfecturam ſuccedere, addens ſimili pœnâ mulctandum, ſi in officio ſuo ſimiliter deliquiſſet.

Anno Cycli 57. (1680.) Regulus prov. *Quam tum*, tametſi jam ſubditus, Tartaro tamen ſuſpectus erat, eò quòd turbulenti genii vir ex commercio maritimo, contra Regis præſcriptum, cum Hiſpanis & Batavis potentiſſimus evaderet, ad hæc in ruinam Macaenſis urbis intentus eſſet, & magnâ in exercitu 40. millium authoritate polleret. Quare cùm juſſus eſſet ab Imperatore in provinciæ *Quam ſi* perduelles arma movere, cùm fortè ab exercitu hinc inde diſtracto in urbem quampiam ſe contuliſſet, in provinciam *Quam tum* & palatium ſuum aſtu quopiam reductus eſt, ubi elapſis aliquot menſibus, à duobus magnatibus, qui 17. dierum ſpatio ex aulâ eò convolarant, die 9. Octobris multò manè, oblato, honoris causâ, laqueo, juſſus eſt ſibi fauces conſtringere, quo tempore 112. factionis ſocii (quos inter tres ejuſdem fratres) capite plexi, dignus alioqui meliori ſorte princeps, quippe qui de Deo & lege noſtra optimè ſentiebat, & ejus præconibus, ſuprà quàm dici poteſt, ſemper impensè faverat. Quòd autem immenſis ejus opibus fiſco addicendis inhiaret Tartarus, placuit Reguli patris necdum ſepulti, ſarcophagum recludere, ut explorarent, an habitu pileoque Sinico cadaver indutum foret, quod cùm comperiſſent Tartarico more veſtitum bona omnia, ad reliquos fratres, quos inter gener erat Imperatoris, alioſque affines tranſierunt.

Hoc item anno exeunte RR. PP. è ſacrâ D. Auguſtini familiâ ex Philippinis Macaum appulſi, Sinam ingrediuntur.

Anno ſequenti Regulus *Fokien* (de quo ſuprà) ob tyrannidem præcipuè in plurimos Præfectos ſibi ſuſpectos, dum rebellaret, exercitam, in aulâ coram omni populo in partes diſſectus eſt, & canibus objectæ carnes: fratres tametſi inſontes capite plexi. *Yun nan* provinciæ metropolis à Tartaro occupatur. *Hum hoa* Imperator ſpontaneo laqueo Tartaricum ſupplicium antevertit. *V ſan quei* patris pridem defuncti oſſa è tumulo eruta, & in curiam tranſportata, partim ad terrorem cum infamiæ notâ variis locis affixa, partim in pulverem contuſa, aëri & ventis in ludibrium diſperſa ſunt.

Hic quoque annus 1681. centeſimus eſt propagatæ à Soc. Jeſu in Sinâ Religionis Chriſtianæ.

Anno Cycli 59. (1682.) extinctis jam tribus Regulis, & provinciis 15. feliciter debellatis, necnon pace per Imperium ſtabilitâ, Imperator natale ſolum & majorum ſuorum ſepulchra ſtatuit invi-

ſere. Iter iniit in Tartariam Orientalem die 23. Martii cum principe hærede declarato, tribus Reginis, & præcipuis Palatinis, & tribunalium Magiſtratibus & 70. circiter millium hominum comitatu, in quo comitem & ſibi ubique aſſiſtentem habere voluit Ferdinandum Verbieſt, *qui quòd iſthic ſemina quædam Religionis Chriſtianæ comperiſſet, Tartaricam Grammaticam compoſuit, quæ nunc è regiâ Bibliothecâ in lucem prodit, & Deo aſpirante, uſui erit venturis in Tartariam Evangelii præconibus.*

Anno Cycli 60. & ultimo, imperantis verò *Cam hi* 22. (1683.) Imperator longè majori cum apparatu, & 70. millium equitum comitatu in Tartariam occidentalem iter inſtituit, tum ne otio & deliciis Sinicis diffluens valetudini minùs conſuleret, tum ut ſe & militiam duris aſſueſceret, & ut doceret eâ normâ & ordine adverſus hoſtes armatam procedere, quo ad tygrides inter venandum, & feras debellandas præludi jubebat, tum denique ut magnificentiam ſuam & majeſtatem oſtentans, ſacrum quemdam terrorem barbarorum Dynaſtis incuteret, quos proinde benignitate regiâ & clementiâ, nec non muneribus & dignitatum titulis adeò ſibi conciliavit, ut provincias omninò 40. clientelares & ſibi ultrò tributarias ſuaviter fortitérque reddiderit.

Conſule de utroque itinere binas Epiſtolas Ferdinandi, qui ſecundi itineris comitem habuit Philippum Grimaldi.

Hic finit Tabula noſtra Chronologica Sinicæ Monarchiæ per 60. annorum periodos, ſeu Cyclos 73. continuatæ, qui annos explent 4380. quibus ſi addideris annos 255. duorum gentis Sinicæ conditorum *Fo hi* & *Xin num*, ſummatim exiſtent anni 4635.

Errata, quæ hîc occurrent condonabit, uti ſpero, benevolus Lector. Emendabit ea conſtans & irrefragabilis ordo Cyclorum, ad quos calculi omnes, ſicubi aberraverint, revocandi ſunt, prout in Præfatione indicatum eſt.

AD MAJOREM DEI GLORIAM.

Extrait du Privilege du Roy.

LE Roy par ſes Lettres Patentes données à Paris le 18. jour de Fevrier 1663. ſignées, Par le Roy en ſon Conſeil, JUSTEL, & ſeellées du grand ſeau de cire jaune; a permis à Girard Garnier de faire imprimer, vendre & debiter en tous les lieux de l'obeïſſance de Sa Majeſté, *un Recueil de diverſes Relations de Voyages curieux, qui n'ont point eſté publiées, ou qui ont eſté traduites d'Harcluyt, de Purchas, & d'autres Voyageurs Anglois, Hollandois, Portugais, Allemands, Eſpagnols, & de quelques Perſans, Arabes, & autres Auteurs Orientaux:* Enrichies de figures de Plantes non décrites, d'Animaux qui n'ont point eſté veus, & de Cartes Geographiques de Païs dont on n'a point encore donné de Cartes, & ce conjointement ou ſeparément, en un ou pluſieurs volumes, en telles marges & caracteres, & autant de fois que bon luy ſemblera, durant l'eſpace de dix ans, à compter du jour que chaque volume ſera achevé d'imprimer pour la premiere fois; Faiſant Sa Majeſté tres-expreſſes deffenſes à toutes perſonnes de quelque qualité qu'elles ſoient, d'en rien imprimer, vendre, ny diſtribuer, ny aucune carte ny figure, ſous aucun pretexte que ce ſoit, ſans le conſentement dudit Garnier, ou de ceux qui auront ſon droit, à peine de confiſcation des exemplaires contrefaits, des caracteres, preſſes, & inſtruments qui auront ſervy auſdites impreſſions contrefaites, de tous dépens, dommages & intereſts, & de trois mille livres d'amande; A condition de fournir quatre Exemplaires dudit livre, ſelon qu'il eſt porté par leſdites Lettres, à l'Extrait deſquelles, mis au commencement ou à la fin de chaque volume, & aux copies collationnées par un Conſeiller & Secretaire de Sa Majeſté, Elle veut que foy y ſoit adjoûtée comme à l'Original, nonobſtant oppoſitions ou appellations quelconques, Clameur de Haro, Charte Normande, & toutes autres Lettres à ce contraires, comme le contient plus amplement ledit Privilege.

Regiſtré dans le Livre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires le 23. Avril 1663. DU BRAY, Syndic.

Achevé d'imprimer pour la premiere fois le 28. May 1687.

Ledit ſieur Garnier a cedé ſon droit de Privilege pour le Confucius *ſeulement, à Daniel Horthemels Marchand Libraire à Paris, pour en joüir ſuivant l'accord fait entre eux.*

PARISIIS,

Ex Typographia Andreæ Cramoiſy Pariſienſis Typographi.

M. DC. LXXXVII.

IMPERII SINARUM
ET RERUM IN EO NOTABILIUM
SYNOPSIS.

IMPERIUM SINARUM DIVIDITUR IN XV. ampliſſimas Provincias, quarum ſingulæ ob magnitudinem, opulentiam, fertilitatem, magna regna verius appellari poſſunt, quam Provinciæ: his addi debet *Leaotum* regio uni Provinciæ non multò inferior. Hæc regio cum aliis 6. Provinciis *Eoo*, & Auſtrali Oceano adjacent; ſex Mediterraneæ ſunt; reliquæ tres ad Occidentem à reliqua Aſia montium ferè jugis ſeparantur.

Imperii amplitudinem, Urbiumque, & Populorum multitudinem, & rerum abundantiam, velut in nucleo iliadem, hîc ſubjicio, prout in Atlante Sinico ex Sinenſium libris expoſuit P. Martinus Martinius, ac deinde P. Gabriel de Magalhanes, in deſcriptione Sinicæ Monarchiæ è manuſcripto Luſitanico Gallicè traductâ.

Urbes Metropolitanæ (quas inter una eſt primaria) quæ Imperatori cum Civitatibus & Oppidis ſibi ſubjectis vectigal pendunt, numerantur C L V. quæ rectius totidem Provinciæ vocari poſſunt, quippe ſingulæ ſub ſe continent non paucas civitates, Oppida, Villas, Municipia, &c.

	Provinciæ	*Metropoles*	*Civitates.*	*Familiæ.*	*Viri.*
I.	*Pekim.*	8.	135.	418989.	3452254.
II.	*Xanſi.*	5.	92.	589659.	5084015.
III.	*Xenſi.*	8.	107.	831051.	3934176.
IV.	*Xantum.*	6.	92.	770555.	6759685.
V.	*Honan.*	8.	100.	589296.	5106270.
VI.	*Suchuen.*	8.	124.	464129.	2204570.
VII.	*Huquam.*	15.	108.	531686.	4833590.
VIII.	*Kiamſi.*	13.	67.	1363629.	6549800.
IX.	*Nankim.* nunc *Kiamnan.*	14.	110.	1969816.	9967429.
X.	*Chekiam.*	11.	63.	1242135.	4525470.
XI.	*Fokien.*	8.	48.	509200.	1802677.
XII.	*Quamtum*	10.	73.	483360.	1978022.
XIII.	*Quamſi.*	11.	99.	186719.	1054760.
XIV.	*Yunnan.*	22.	84.	132958.	1433100.
XV.	*Queicheu.*	8.	10.	45305.	231365.
	Summ.	155.	1312.	10128789.	58916783.

P. de Magalhanes, qui 30. annis in aulâ moratus, ibidem obiit anno 1677. poſthumo elogio ab Imperatore donatus, ſic ſcribit:

In toto Imperio loca partim civica partim militaria muris cincta ſunt 4402. loca civica recenſentur 2045. nimirum Urbes Metropolitanæ primi ordinis *Fu* dictæ 175. Civitates ſecundi ordinis *Cheu* dictæ 274. Civitates tertii ordinis *Hien*

dictæ 1388. Hoſpitia Regia cum excubiis *Ye* dictæ 205. & inferioris ordinis *Cham chin* dicta 103.

Ratio verò ob quam P. de Magalhanes majorem Urbium, ac Civitatum numerum ponit, quam P. Martinius; hæc eſt; quod ille annumeret quaſdam particularium Principum, qui Imperatori Sinarum non parent & à quo titulum dumtaxat accipiunt, ſitas tamen inter montes, in quatuor ipſius Imperii Provinciis, *Suchuen*, *Queicheu*, *Yunnan*, *Quamſi*; annumeret etiam Urbes, & Oppida regionis *Leaotum*, quæ Sinæ in particularibus tantum Catalogis ſolent recenſere: P. verò Martinius eas ſolum ſcripſit, ex quorum diſtrictu Imperatori vectigal penditur.

Hoſpitia Regia abſque muris pro Præfectis, Curſoribus, aliiſque ex aulâ regio ſumptu iter facientibus *Ye*, vel *Chin*, vel *Yechin* dicta, ſunt, 1145.

Familiæ in toto Imperio recenſentur, 11502872.

Virorum numerus pertingit ad capita 59788364.

Non ingrediuntur hunc numerum, mulieres, parvuli ante annum ætatis 20. necnon è Regio nati ſanguine, Miniſtri Regii, nec Præfecti & Expræfecti, neque milites, Baccalaurei, Licentiati, Doctores, Bonzii utriuſque ſectæ, mendici, iique qui in navibus innumeris habitant.

Inter loca militaria Arces primi nominis, & ordinis, *Quan* dictæ, ſunt 627. Arces ſecundi ordinis, *Guei* dictæ 567. Arces tertii ordinis, *So* dictæ 311. Arces quarti ordinis, *Chin* dictæ 300. Arces quinti ordinis, *Pao* dictæ 150. Arces ſexti ordinis, *Pu* dictæ 100. Arces ſeptimi ordinis, *Chai* dictæ 300.

Numerantur itaque loca militaria 2357. præter Turres, & Caſtella ter mille, *Tai* dicta, intra, & extra famoſum illum murum ſita (quorum nomina in mappis Sinenſibus recenſentur.)

Murus Sinarum Imperium ab utrâque Tartariâ ſeparans, & complectens *Leaotum* cum tribus Provinciis *Pekim*, *Xanſi*, *Xenſi*, ab ortu in occaſum ad 400. circiter leucas Luſitanas; juxta Martinium verò, ad trecenta milliaria Germanica (quorum 15. uni gradui reſpondent) rectâ protenditur. Si verò muri flexus, & montium circuitus conſiderentur, complectitur leucas ferè 500. hujus altitudo 30. latitudo 12. & alibi 15. cubitorum eſt.

IN toto Sinarum Imperio Flumina navigabilia, & Lacus magis celebres, 1472.

Pontes celebriores, 331.

Montes præ aliis plurimis memorabiliores, 2099.

Turres, & Arcus triumphales, aliave id genus magnifica Ædificia, Regibus, viriſque illuſtribus erecta, 1159.

Bibliothecæ celebres, & Libris inſtructiſſimæ, 272.

Gymnaſia Sapientiæ, ſeu Academiæ Magiſtro Imperii *Confucio* erectæ totidem numerantur, quotquot Urbes ſunt, & Civitates.

Baccalaureorum numerus (nam Studioſorum innumerabilis videtur) aſſurgit circiter ad capita 90000.

Avita Templa, ſeu potius illuſtres aulæ majoribus ſuis aut benemeritis erectæ ad perpetuam Familiæ memoriam, 709.

Mauſolea architecturâ ſuâ apud poſteros commendata, 688.

Virtute, & Factis Heroïcis illuſtres viri, libris, & metris celebrati, 3636.

Illuſtriores virtutibus Fœminæ, quæque ob conſtantiam, in tuendâ virginitate, aut fide maritali paſſim deprædicantur, 208.

Præter 32. Regulorum Palatia, ſunt ſua ſingulis ubique Præfectis aſſignata, pro cujuſque gradu, & dignitate Palatia. 32167.

Templa vero Deo dedicata, præter Sacella, ſunt circiter 240.

Chriſtianorum numerus anno 1681. erat circiter 260000.

Idolorum Templa præ reliquis magis frequentata ob magnificentiam, aut conficta Idolorum miracula, 480.

In his aliiſque Templis minoribus, & Deorum fanis, quorum numerus videtur incredibilis) habitant Bonzii diplomate Regio donati 350000.

Multò plures recenſentur abſque diplomate, qui mendicatò vivunt.

In ſola Regia Pekinenſi ſunt Bonzii Cælibes, 10668.

Bonzii uxorati, & diplomate Regio inſtructi, 5022.

Omnium utriuſque ſectæ Bonziorum, ſeu Sacrificulorum numerus paſſim creditur propé accedere ad 1000000.

De numero Mahometanorum, qui 700. ab hinc annis Sinam ingreſſi, ſunt qui credunt millionem excedere.

De numero Pauperum Senum, & invalidorum, quibus olim ſua aſſignabantur domicilia, & quæ ab omni ævo in ſingulis Urbibus, & Civitatibus, annonâ Regiâ aluntur, nildum licuit certi cognoſcere.

ANNI à *Fo hi* primo gentis Conditore uſque ad annum hujus ſæculi 1683. incluſivè, computantur 4635.

Anni computati per 73. cyclos, quorum ſinguli annis 60. conſtant, ſunt 4380.

Familiæ Imperiales longioris durationis decem brevioris duodecim.

Imperatores ab *Hoamti* uſque ad modernum *Camhi* imperantis per Monarchiæ Sinicæ annos 4380. continuati, 235.

His ſi addas duos gentis conditores, Reginas duas contra leges Regni intruſas, & Imperatores 14. qui (vel quod intruſi, vel quod annum regiminis non habuerint) à Scriptoribus excluduntur, erunt 253.

Præfecti Togati, ſeu qui Magiſtratu civili per triennium extra patriam Provinciam de more funguntur, & novem ordinibus ſuiſque volucrum inſignibus aliiſque indiciis diſtinguuntur, conficiunt numerum, 13647.

Singulorum nomina, patria, gradus Litterarius, uti & Præfectorum militarium, ſingulari libro (qui ex mobilibus litteris more Europæo componitur) ſingulis trimeſtribus ex aulâ per totum Imperium circumferuntur: ſimiliter quotannis Kalendarium, nec non futuræ eclypſes Solis & Lunæ, & quæcumque à ſex ſupremis aliiſque Conciliis propoſita, ab Imperatore decernuntur, & ſi quæ in Provinciis portenta & publicæ calamitates contingant, authenticè comprobata, ex ſolâ aulâ, ad omnia Imperii loca per curſores determinatis temporibus diſperguntur.

Præfecti militares, qui ſex ordinibus ſuiſque belluarum inſignibus & vexillis diſcoloribus inrer ſe diſtinguuntur, numero ſunt 18520.

Liber Sinenſis *Kieu Pien tu* dictus, id eſt, *Novem Confinium Mappa*, à Præſide ſupremi Tribunalis armorum, à 170. jam annis editus, & oblatus Imperatori cum 132. Mappis Coſmographicis majoribus, refert Sinenſis Imperii intra & extra murum confinia contra Tartaros defendi, (excipiuntur thurmæ auxiliares) ad à præſidiariis militibus 902054. advolantes.

Equi præfatis militibus deſtinati, numerantur, 389167.

Stipendia Regia illorum militum præter triticum, aut milium & pabulum equorum tantùm annuè, aſcendunt ad aureos 2517357.

Non hîc agitur de numero Præſidiariorum militum, qui Provinciarum confinia, loca Maritima, Civitates; & Arces tuentur, quorum militum majora ſunt ſtipendia, quàm eorum, qui ad murum vigilant: nam quotannis pro 50. militum millibus, aureorum millionem cum dimidio, hoc eſt ſex milliones florenorum Belgicorum aſſignari volunt.

Tempore pacis, qui Præfectis noctu diuque aſſiſtunt milites, recenſentur 767920.

Equi eiſdem militibus deſtinati affirmantur eſſe 564900.

P. Alvarus ſemedo ad muri cuſtodiam aſſignat milites dumtaxat. 682882

Ad urbium verò & arcium præſidia (exceptis maritimis) milites 594000.

EA, ex quibus Imperatori quotannis penditur vectigal (exceptis iis, quæ ex teloniis proveniunt) ſunt juxta P. Martinium.

Orizæ, tritici, milii ſacci, 120. librarum ſinguli,	40155490
Serici laborati libræ, 20. unciarum ſingulæ, ex undecim Provinciis,	191530.
Serici non laborati libræ	409896.
Goſſypii, & cannabis laborati, & non laborati libræ	295308.
Salis maſſæ, 124. librarum ſingulæ è ſeptem Provinciis,	1994261.
Faſces ſtraminis pro equis Regiis, è ſeptem Provinciis,	34418625.

Magalhanes ex memorato libro *V pien tu*, ſic ſcribit:

Quotannis in ærarium Imperatoris inferuntur è puro argento aurei	27900000
Reditus item pro Imperatrice aſſignati ſunt aurei,	2823962.

Non hoc loco recenſentur reditus pecuniarii, & proventus ex teloniis, domibus, nemoribus, hortis Regiis, bonis Fiſco addictis: &c. Martinius ſcribit reditus Regios univerſim eſſe aureorum 150000000

Orizæ pro tributo pendendę ſacci, qui ex auſtro per celebrem aquæ ductum à 9. mille & amplius navigiis (quorum ſingula 500. ſaccis onuſta) in ſolam aulam devehuntur, excedunt numerum 4500000.

Orizæ tritici, milii, ſacci	43328834	Salis panes 50. libr. ſing.	1315937.
Minii puriſſimi libræ	258.	Sandaracæ libræ	94737.
Serici denſioris panni,	1655432.	Serici rarioris panni	466270.
Serici crudi libræ	272093.	Goſſypini panni,	396480.
Goſſypii infecti libræ	464217.	E cannabe telæ,	560280.
Fabarum ſacci,	210470.	Straminis faſces,	22598583.

Hic numerus poſtremus ſub belligero Tartaro duplo ſæpè major eſt, quam ſub Sinarum pacificâ dominatione. Omitto hîc vix credibilem in aulâ copiam quadrupedum altilium, &c. dicere ſufficiat ſingulis diebus aulæ Præfectis ſingulis, tam civicis quam militaribus (qui ad 5. circiter millia numerantur) necnon Regii Sanguinis Principibus, pro cujuſque gradu, & dignitate præter ſtipendium argenti, aſſignari ac diſtribui determinatam menſuram carnium, piſcium, leguminum, & coaguli è fabis confecti, & per ſingulos menſes ſalis, orizæ, ligni, carbonum & pabuli equini, idque adeò accuratè, ordinatèque, ut videatur Imperator Patris inſtar Familias diſtribuentis in dies portionem ſuam filios inter & Domeſticos ſuos. Non referuntur hîc, quæ domus ipſa Regia ampliſſima quotidiè conſumit. Eadem conſtanter ſervantur cum omnibus qui in aulam vocantur, & quotquot ex aulâ Magiſtratûs ſui ſigillo aut alio negotio inſtructi, Regiâ auctoritate proficiſcuntur, quorum ſingulis & ſingulorum comitatui, de commeatu & victu, aut, ſi malint, de argento æquivalente, de Hoſpitiis, & equis, aut, ſi per flumina iter inſtituunt, de navigiis Regiis, & apparatu, quin & muſicorum inſtrumentorum concentu ad oblectamentum, toto itinere (quod 5. & 6. menſium ſæpe eſt) providetur, donec ad locum officio ſuo deſtinatum pervenerint.

Hîc autem præter Palatium & ſupellectilem, præſto ſunt ubique, qui ſtipendiis Regiis merent curiales, ſeu Officiales majores & minores, Milites, Excubitores, Tabelliones; cætetique ad pompam (quæ in Regia urbe non eſt) & comitatûs ſplendorem, quoties prodit in publicum: cujuſmodi ſunt præcones & tympaniſtæ, & qui dignitatem Præfecti aureis trabalibus litteris exaratam, nec non titulos, aliaque inſignia præferunt: vexilli feri item, & Apparitores cum ſuppliciorum inſtrumentis, alii qui ſericas umbellas majores haſtis ſuffixas erigunt, qui Officii Sigillum Regium arcâ aureâ incluſum, velut rem ſacram, humeris geſtant, qui auratis flabellis majoribus ſolem aut imbres arceant; denique cum altero umbellifero, ſellæ auratæ bajuli ſimili pileo togâque, eâque rubeâ, induti 4. 6. aut 8. pluresve, pro cujuſque ordine & dignitate, quæque ſellam & agmen claudit famulorum aut equitum turba: Eorum namque, qui Provinciarum ſunt Prætores, Proreges, Quæſtores, Judices, Præſides, necnon urbium Præfecti Primarii, & armorum Duces, apparatus triplo major eſt, & ſplendidior; & his inſuper aſſignati ſunt ſui tubicines, ac tibicines, qui ante Palatii valuas in editiori utrimque ædiculâ certis temporibus concentum muſicum edant, quin etiam ante atrii fores tria tormenta bellica, aut falcunculi collocati, qui exonerantur, quoties Præfectus pro Tribunali ſedens publicam dat, aut terminat audientiam, quoties Palatio egreditur, & ingreditur, quoties magnum excipit hoſpitem & abeuntem deducit, aut curſorem cum litteris ad aulam expedit, & Imperatorem: die item ſolenni natalis ſui, & primis Kalendis cujuſque Lunæ, quando Præfecti reliqui, necnon jam emeriti; & litterarii ordinis Doctores & Licentiati, ante Thronum & nomen Imperatoris aureis inſcriptum litteris, præeunte magiſtro rituum, in genua provoluti & capite novies in terram inclinato venerabundi, tanquam præſenti Principi (ut in aulâ fit) apprecantur annorum myriades.

Quanta igitur per ſingulos dies toto Imperio vis pulveris nitrici abſumatur, quanta item quotannis annona pro eâ curialium multitudine impendatur, ei judicandum relinquitur, qui conſideraverit, in Sinâ numerari Urbes & Oppida, tam Civica, quam militaria 4402. Præfectos verò omnium ordinum 32167.

P. PHILIPPUS COUPLET *Societatis JESU.* 1687.

ALGPA 1842268 03-26115